Armenian for Everyone

Western and Eastern Armenian in Parallel Lessons

By Gayane' Hagopian

University of California, Los Angeles

YEREVAN PRINTING
Los Angeles Glendale
Second Edition 2007

First Edition 2005
CARAVAN BOOKS ANN ARBOR
Published by Caravan Books
Ann Arbor, Michigan, U.S.A. 2005

New matter in this edition
© 2005 Gayane' Hagopian
All rights reserved

Second Edition 2007
© 2005 Gayane' Hagopian
All rights reserved

?? Printed on acid-free paper and made in the United States of America

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

Hagopian, Gayane', Date
Armenian for Everyone; West and East Armenian in Parallel Lessons / by Gayane Hagopian.
p.cm.
English and Armenian.
Romanized record.

ISBN 978-1-60402-825-6

First Edition : ISBN-13: 978-0-88206-109-2 (alk. paper)
ISBN-10: 0-88206-109-7 (alk. paper)
1. Armenian language, Modern—Grammar. 2. East Armenian dialect—Grammar. 3. West Armenian dialect—Grammar. I. Title.

PK8373.H35 2007
491'.99282421—dc22

2007015225

Phonetic drills: Read the following words

Lower Case	Upper Case	Translation
դէմք	ԴԷՄՔ	face
դիւրին	ԴԻՒՐԻՆ	easy
երէկ	ԵՐԷԿ	yesterday
պատ	ՊԱՏ	wall
պէտք	ՊԷՏՔ	need
պիտի	ՊԻՏԻ	will, shall
ոչ ոք	ՈՉ ՈՔ	no one
ոչինչ	ՈՉԻՆՉ	nothing
չիր	ՉԻՐ	dried fruit
ինչու	ԻՆՉՈՒ	why
լսել	ԼՍԵԼ	to listen
կապոյտ	ԿԱՊՈՅՏ	blue
տաք	ՏԱՔ	warm, hot
մատանի	ՄԱՏԱՆԻ	ring
քար	ՔԱՐ	stone
քիչ	ՔԻՉ	few, a little
նորէն	ՆՈՐԷՆ	again

քարտէս map

Loan Words

Every language has some loans from other languages. You can easily recognize the following words. From what languages are they borrowed? Do you know other loan words used in Armenian?

մարտ	March	կրկէս	circus
ապրիլ	April	միմոս	clown
մայիս	May	յասմիկ	jasmine
յունիս	June	սաւան	sheet
յուլիս	July	մերսի	thank you

To Mom, with Eternal Love

My Mother Roza Hagopian in
Traditional Armenian Attire

ՌՈԶԱՅԻՆ,

ՎԱՐԴԱՆԻՆ, ԵՒ

ՎԱՐԴԱՆԻՆ

FOR ROZA,

VARDAN,

AND

VARTAN

Preface

This textbook was originally intended for Western Armenian (WA); the Eastern Armenian (EA) sections were added subsequently because of shifting demographics in student population and increased interest in EA. The WA parts have been tested in college level courses and other adult classrooms for about a decade, and the EA parallels, for one semester. Several generations of my students who used it, helped to hone and improve it with their feedback. Though designed for English-speaking adult beginners, this textbook has already proved its efficacy for heritage students who speak Armenian at home and would like to acquire or improve their literacy skills and expand their understanding of the language. A third group of student interest is represented by proficient speakers of one standard form of contemporary Armenian who want to get a quick grasp on the contrastive structure and idioms of the other standard. The textbook's theoretical underpinning rest on modern approaches to second and foreign language acquisition and tested methods of language learning. Due to these principles and a flexible structure, this textbook can conveniently be used as a self-instructional manual since keys to exercises have been included in the back of the book.

1. *Language acquisition theories:* Instead of presenting grammar according to the usual descriptive-structural method, the textbook follows the logic of language learners and begins with the diverse grammatical phenomena first acquired in natural language acquisition settings. This material includes all structural levels of language—phonetics, vocabulary, grammar, and pragmatics—necessary for speech emergence. The same material is expanded in later lessons in parallel with students' developing language skills. This gradual increase in complexity and volume of language materials also applies to the development of literacy skills through the introduction of the letters of the alphabet in descending frequency.

2. *Content orientation:* Content has priority over grammar and not vice versa; structural phenomena of language are embedded in the story-line and characters that guide the students on their quest to explore the language. Children acquire language out of their huge desire to communicate with their loved ones and to understand their surroundings. For adults, this desire is called motivation; and even the most motivated student, who already speaks a language—that is, has fulfilled the basic need for communication—cannot overcome a dull textbook. No child acquires language through nouns and verbs and word order, but the informed adult mind, experienced in learning, makes good use of structured grammatical properties. However, grammar as a discipline is not the point of interest for every language student. Interesting content and communication with a novel world-view (since every language affords a new picture of the familiar, old world from another angle) is the motivational milestone for adults comparable to a child's basic need for communication and making sense of surroundings. Therefore, the emphasis in this book is on content, and examples selected for grammar instruction are intended to arouse student interest and stimulate reading for pleasure.

3. *Learning is fun:* Pictures, charts, tables and other graphic presentations pursue the same goal of provoking excitement in learners regardless of their age and purpose in learning. Learning should be fun "*here and now*"; a faraway goal or the awareness that some day the learned material may be useful, does not work for everyone. Many of my students who dreaded secondary school grammar, found themselves entertained and engaged by the way grammar is presented here because it was *fun*. Aptitude in linguistics (or any other discipline) is an individual characteristic and never a requirement in language acquisition, otherwise the entire mankind would not speak. People learn

better when they are emotionally involved in the subject matter. That is the reason why modern instructional methodology emphasizes fun in learning.

4. *The Living Riches of Language:* Beginner textbooks usually focus narrowly on the standard version of a language, and keep it simple. This textbook seeks to expose the reader to a wider spectrum by including many conversational and also some colloquial parallels clearly distinguished by style and sphere of use, as well as some complex structures not commonly used in everyday situations. These constitute the living riches of the language and offer the student a choice, as in natural language acquisition. We may all read or hear something once and remember it instantly, or look up the same word in dictionaries with the vague, irritating notion of a repeated action (for having done so for the umpteenth time). Humans are equipped with spontaneous internalization of a new word, idiom, or grammatical feature if encountered in an emotional setting. This textbook attempts to maintain the natural flow of language, with occasional emotional triggers as a native speaker would do who might employ stylistic devices, like "throwing" a big word or colloquialism to spice up the conversation. Parallel forms and stylistic differentiations particularly address heritage students' concerns about different language forms and their pragmatic use. Heritage students come from diverse "pocket" speech communities, with limited vocabulary and limited, often attritional grammar. The forms and words they use create the only standard for them. Every language student, indeed everyone in general strives to know and adhere to *"proper"* language. But, linguistically speaking, "proper" language is a myth since there is no "improper" language; rather, speech is constructed appropriate to its setting and context, speaker-addressee relations and attitudes, audience, topics, intentions and goals, genre and form (oral, written, formal, informal, lecture, debate, conversation, tale, etc.). This textbook offers explanations regarding the appropriate use as well as the origin of many parallel forms. The latter are quite typical of languages largely employed in Diasporan settings. WA in particular functions in many speech communities which do not have daily exposure to one another; the standard language forms of a community are often unknown or not used in another. After the collapse of the USSR, EA has also dispersed into a worldwide Diaspora of multiple speech communities. After all, a linguist has to consider the way people speak at any given time. For example, although the WA present progressive with կոր is used by every living WA speaker, it does not appear in textbooks and its use is deemed *"incorrect"* in schools. In this textbook, the կոր forms are only in footnotes but, if our textbooks are to keep pace with the living language, it is presumably only a matter of time for this form to receive general acceptance. Another typical example is the singular imperative; some textbooks and specialists list խօսէ՛, ցատէ՛ as the only proper forms (more typical of the Bolis speech community), while others insist on only խօսի՛ր, ցատի՛ր (more typical of the Lebanese speech community). Out of purely practical considerations, I have also utilized the character և, a common digraph in Armenian manuscripts but ignored in modern WA printing convention. Most printed material in Armenian over the last half century has been produced in EA and features և, which becomes a stumbling block for students unfamiliar with it when reading even a tiny newspaper article.

5. *Armenian language:* The living riches of language assume not to artificially sever connections between all the different varieties of the Armenian language.[1] Therefore, I have presented parallel forms and style differentiation (standard, conversational, colloquial, obsolete, novel, literary, bookish, etc.) not solely for WA but also in comparison with EA and Classical Armenian. Obsolete forms still in use are explained and the origin of modern forms, together with their historical change and development presented briefly (mostly in footnotes and in the EA addenda). Common features shared by two modern literary standards of Armenian far exceed their differences; familiarity with both these versions and their common roots equips the student with a deeper and fuller understanding of the standard they are interested in.

---

[1] By the term "Armenian" the four literary languages (Old Armenian, i.e. Grabar, Middle Armenian, Western Armenian, and Eastern Armenian) as well as the Armenian dialects are meant.

6. *Wide scope of vocabulary:* Another important aspect in presenting the living riches of a language is the inclusion of the literary register which is often foreign to heritage speakers mainly exposed to the "kitchen" form. Heritage students' limited vocabulary is a fecund breeding ground for two assumptions: the perception that local borrowings (mainly from Arabic, Persian, Russian, and Turkish) constitute the accepted Armenian terms, and the impression that their all-Armenian literary equivalents fit in the Armenian linguistic standard other than the one they grew up with. Whereas every educated Armenian may have noted, at least had a implicit awareness of the fact that the differences between EA and WA are more on the mundane level of everyday communication. The higher or deeper we progress into them, the more unified and intertwined we find them.

7. *Language—Soul of Culture:* Every language is the living soul and spirit of its culture. Any knowledge of culture without language is deficient and vice versa. This book introduces the reader to the Armenian Diaspora culture and language without limiting itself to one Diasporan center or speech community. Poetry in the original is introduced in the final lessons of the textbook and appendices. Poetry and fables constitute an important part of Armenia's everyday culture.

8. *To Be Is to Change:* Language and culture change through time as all the living things; only dead languages and extinct cultures do not change (if preserved due to scholarly effort, they are preserved as the only and unmixed, unadulterated original). In Diasporan settings, when internal language attrition on one hand, and, on the other, external interference from dominant languages constitute a real threat for language survival, conservative-purist tendencies tend to take over and resist change from accepted norms. Following the principle that change is the normal mode for every functioning language, this textbook includes many novel conversational forms with an appropriate differentiation from the standard.

9. *Linguistic Equality:* This textbook also intends to answer some issues surrounding attitudes in relation to the differences between WA and EA by offering an unbiased linguistic description for both. In regard to their linguistic structure and social circumstances in which they function, WA and EA are quite closely related and quite different at the same time. This striking contrast of similarity and distinction gives rise to evaluative questions such as whether WA and EA are languages or dialects. Which is true, correct, older, etc.? The theory of language universals proves the equality of all languages from a linguistic point of view. There is a saying circulating among linguists that "A language is a dialect with an army and a navy." That is, linguistically, there is nothing inherent in a language which would predetermine its status as a language or dialect. It is political power that turns a dialect into a language. And since all languages are characterized by geographical variation, the dialect, which happens to be at a nation's socio-political center of power, becomes the standard of that language. In the 1860s, when modern Armenian literature was formed, Armenia had two centers of socio-political and cultural influence, not one; therefore, two literary standards were formed—WA and EA. Both are varieties of modern Armenian, which also contains a large number of local dialects. It is an established fact in Armenian studies that dialectal differences existed in Ancient Armenian and that the divide between the WA and EA groups of dialects may predate Armenian's written history. Thus, both WA and EA are equal descendents of Ancient Armenian, each with its specifics of historic change, and both indispensable parts of the Armenian cultural heritage. When it comes to personal attitudes, East or West, home's best!

Acknowledgments

I would like to thank my family and friends, particularly Mom, as well as my colleagues and students for productive discussions and helpful comments, without which a book of this volume and diversity would have been impossible. I cannot adequately acknowledge all the people to whom I am indebted—my teachers and colleagues at Yerevan State University and the Linguistics Institute of the Armenian Academy of Sciences, my colleagues at the University of California, Berkeley, the University of California, Los Angeles, and Chapman University. I owe a special debt of gratitude to generations of my students who practiced learning Armenian with earlier versions of this textbook and who served as the source and inspiration of my continued learning.

It would be impossible to list everyone's name, who has had a say in the preparation of this textbook but I would like to record a few; I acknowledge with grateful thanks my colleagues who read several drafts and contributed valuable comments. Among these are Keghanuish Keledjian, Yeran Garabedian, and Vilma Kouyoumjian—all teachers of Armenian; Peter Cowe of the University of California, Los Angeles, and Osheen Keshishian of Glendale Community College, and Bert Vaux of the University of Wisconsin, Milwaukee. Special thanks to Dr. Teresa Cortey who encouraged me to undertake the organization and publication of this textbook. I also express thanks to my advanced students, particularly Ara Babayan, Irene Chaboyan, Armine Daghbashyan, Hovsep Derboghossian, Irina Hovsepian, Clay R. Muster, Gohar Terterian, and Syuzanna Turshyan, and many others.

The person who cheered most for this upcoming second edition—my mother Roza, did not see it. Mom was the backbone of love, aspiration, and boundless energy for me. To mom, with eternal gratitude I dedicate this volume.

Table of Contents

	Preface	**II**
	Acknowledgments	**V**
	Table of Contents	**VI**
	Introduction	**XII**
	Lesson 1	**1-9**
PHONETICS	The Armenian Alphabet	
	Character Position on the Line	
	Letters: Աա [a], Էէ [e]*, Սս [s], Տտ [d]*, Նն [n], Րր [r]	
	The Definite Article ն	
GRAMMAR	Demonstrative Pronouns: այս, այդ, այն	
	Word Order	
	Auxiliary Verb է, and Emphasis	
	Punctuation: Period, Comma, and Stress	
	Lexical Stress	
VOCABULARY	Text: Արարատ	
	Eastern Armenian Parallel for Lesson 1	**10-11**
	Lesson 2	**12-22**
PHONETICS	Letters: Եե [ye, e]*, Ը ը [ə], Իի [i], Ոո [u, v]*, Կկ [g]*, Մմ [m], Ււ [v]*	
	The Syllable	
	Consonant Clusters	
GRAMMAR	The Simple Sentence	
	Attributes	
	The Definite Article ը	
	Possessive Article—ս and Possessive Pronouns իմ, իմս	
	Question Mark [՞]	
VOCABULARY	Proper Names	
	Text: Self-Identification: Արամ, Արտակ եւ Արիս	
	Eastern Armenian Parallel for Lesson 2	**23-24**
	Lesson 3	**25-35**
PHONETICS	Review: Letters Presented in Lessons 1 and 2	
	Vowels and the Exclamation Mark	
	Letter Frequency and Word Frequency	
	Reduction of ու and իւ to ə	
	Sound Frequency and Letter Frequency	
	Diphthongs իւ and եա	

GRAMMAR	Word Order: Attributes	
	Numeral Attributes	
	Noun Number	
	The Conjunctions *and*— ու, եւ, իսկ	
	Interrogation without Question Words	
	Separation Marks [՝]	
VOCABULARY	Question word ու՞ր—where?	
	Text: Նուէր	
	Eastern Armenian Parallel for Lesson 3	**36-38**

	Lesson 4	**39-51**
PHONETICS	Letters: Դ դ [t']*, Լ լ [l], Ո ո [vo, o]*, Ք ք [k']	
GRAMMAR	Personal Pronouns: ես, դուն, ան, մենք, դուք, անոնք	
	Reflexive Pronouns ինք, իրենք	
	Possessive Pronouns քու, քուկդ and Possessive Article դ	
	Plural of the Word մարդ	
	Possessive Pronouns անոր, իր and Definite articles as Possessives	
	Sequence of Endings	
	Verb Infinitives	
	The Auxiliary Verb եմ in Present Tense	
	Irregular Verb ունիմ in Present Tense	
	Note for Simple Present Tense	
VOCABULARY	Adjective լաւ	
	Text: ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՍԷՐ	
	Eastern Armenian Parallel for Lesson 4	**52-55**

	Lesson 5	**56-70**
PHONETICS	Letters: Չ չ [ch'], Յ յ [y, h, -], Պ պ [b]*, Oo [ō]*	
	The Diphthong ոյ	
	Reduction of ոյ to ու	
	Phonetic Pronunciation	
GRAMMAR	Simple Present Tense	
	եմ, ունիմ in Negative	
	Present Tense Negative	
	Defective Verb կրնամ	
	Կրնամ plus Infinitive	
	Constructions with the particle ալ	
VOCABULARY	Question words ի՞նչ, ինչպէ՞ս	
	Words for *also:* ալ, նաեւ, եւս, նոյնպէս, նմանապէս	
	Answer Words Այո, Ոչ	
	Dialogues: Family. ԸՆՏԱՆԻՔ	
	Eastern Armenian Parallel for Lesson 5	**71-74**

	Lesson 6	**75-91**
PHONETICS	Review: Letter Introduced in Letters 4 and 5	
	Review: Vowels	

GRAMMAR	The Indefinite Article մը	
	Pronoun/Article Correlation	
	Number and Person of Demonstrative Pronouns	
	Parallel Forms of Pronouns	
	Prepositions and Postpositions	
	Constructions with կայ	
	Infinitive as Present Participle	
	Simple Future Tense	
VOCABULARY	Loan Words	
	Word Building	
	Pronoun Building	
	Expressions կարելի է, պէտք է	
	Dialogues: ԼԱՒ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ. ՆՈՐԷՆ ԱՐՏԱԿ ԵՒ ԱՐԻՍ	
	Eastern Armenian Parallel for Lesson 6	**92-96**

	Lesson 7	**97-111**
PHONETICS	Letters: Զ զ [z], Բ բ [ph]*, Հ հ [h], Շ շ [sh]	
GRAMMAR	Adverbial Pronouns: հոս, հոդ, հոն	
	The Irregular Verb կայ	
	The Irregular Verbs տալ, լալ	
	Imperative Mood of Verbs	
	Punctuation	
VOCABULARY	The Word շատ	
	The Word հիմն	
	Words meaning *Armenian*: հայ, հայերէն, հայկական	
	Capitalization	
	Idioms: ամուշ ըլլայ	
	The Word բան	
	Antonyms	
	Text: ՆՈՒԱՐԴԻՆ ՀԻՒՐԵՐԸ	
	Eastern Armenian Parallel for Lesson 7	**112-115**

	Lesson 8	**116-135**
PHONETICS	Letters: Գ գ [k']*, Խ խ [kh], Ղ ղ [gh], Վ վ [v]	
	Minimal Pairs	
GRAMMAR	The Past Tense of the verb եմ	
	Past Imperfect Tense	
	Emphatic Link of Verbs	
	Future in the Past Tense	
	Regular vs. Irregular Verbs	
	The Defective Verb գիտեմ	
	Simple Past of Irregular Verbs	
	The Irregular Verb գալ	
	Constructions with եղեր	
	Irregular Imperatives	
	Future Participles	
VOCABULARY	Synonyms: Words Meaning *Child*	

	Synonymous Adjectives աղուոր, աղէկ, and others	
	Text and Dialogue: ԱՐՏԱԿ	
	Eastern Armenian Parallel for Lesson 8	**136-140**
	Lesson 9	**141-159**
PHONETICS	Review: Letters Introduced in Lessons 7 and 8	
GRAMMAR	The Verb	
	Mood of Verbs	
	Indicative Mood	
	Imperative Mood	
	Subjunctive Mood	
	Declension	
	Usage of Case Forms	
	Case Forms with Postpositions	
VOCABULARY	Homonyms	
	Text: Յաւսփիկ	
	Eastern Armenian Parallel for Lesson 9	**160-167**
	Lesson 10	**168-185**
PHONETICS	Letters: ֆ փ [t'], ծ ձ[dz']*, ՈՒ ու [u], Ց ց [ts']	
	Minimal Pairs with Ո ո and Ր ր	
GRAMMAR	Participles	
	Present Participle in -ող	
	Past Participle in -ած	
	Past (Aorist) Stems	
	Verbal Forms from Present and Past Stems	
	Simple Past Tense	
	Imperative Plural	
	The Imperative բող	
VOCABULARY	Word Building: Suffix –իչ and Present Participle in -ող	
	Text: ԱՆԻ	
	Eastern Armenian Parallel for Lesson 10	**186-192**
	Lesson 11	**193-211**
PHONETICS	Letters: ժ ժ [zh], Ղ ղ [gh]*, Ֆ ֆ [p], և [yev, ev]*	
GRAMMAR	Irregular Declension	
	Pronoun Declension	
	Substantive Possessives	
	Double Plural with -ներ	
	The Declension of the Infinitive	
	The Dative of Purpose	
	Irregular Verbs in Simple Past	
	Perfect Tenses	
VOCABULARY	Vowel Shift in Word Building	
	The Suffix -ութիւն	
	Date and Time Indication	

Text: ԱՐԱՄԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԵՐ Է

Eastern Armenian Parallel for Lesson 11 212-218

Lesson 12 219-241

PHONETICS Letters: ե ճ [j]*, ջ ղ [ch]* , ֆ ֆ [f]
The Alphabet Այբուբեն
GRAMMAR Irregular Declensions: -o-, -ոջ, -g
The Direct Object and Word Order
Indirect Objects and Word Order
Causative Verbs
The Verbs անցնիլ and անցընել
The Verbs գիտեմ and ճանչնալ
Lexical Substitutes for Defective Verbs եմ, կամ, ունիմ, գիտեմ, կրնամ
VOCABULARY Reading from Original: Խոստովանութիւն by Krikor Zohrap
Text: Եկատագրական հանդիպում

Eastern Armenian Parallel for Lesson 12 242-248

LESSON 13 249-271

PHONETICS The Consonant System
Diphthongs
GRAMMAR Comparative Degrees of Adjectives and Adverbs
Pronominal Declension
Interrogative-Relative Pronouns
Prepositions and Postpositions
Personal and Demonstrative Pronouns
VOCABULARY Reading from the Original: Մայմուն by Zahrad
Proper Names
Feminine Suffix -ուհի
Comparison: Texts. Քիչ մը պատմութիւն.
Քիչ մը փիլիսոփայութիւն
Directions: Text. Պարոնեան Փողոցը Ո՞ր է
Text: Մօր Աղօթքը

Eastern Armenian Parallel for Lesson 13 272-277

LESSON 14 278-299

GRAMMAR Declension of Postpositions
Three Functions of the Article u
Passive Voice of Verbs
Repetitive Verbs
Reflexive and Reciprocal Verbs
Reflexive and Reciprocal Pronouns
VOCABULARY Everyday Vocabulary: Family. Body Parts
Dialogue-Joke: Արեւակցութիւն
Numerals
Reading from the Original: Քու յիշատակդ, by Vahan Tekeyan
Word Building: Adverb Derivation

The Suffixes -եայ, -է, -ի, -եղէն
Texts: Տիգրանին առաջին մանկապարտէզը
Colors: Արիսին Դասը

Eastern Armenian Parallel for Lesson 14 300-305

LESSON 15 306-327

GRAMMAR
Declension Types
Transfers between Parts of Speech
Sequence of Noun Endings
Verb: the Expression of Grammatical Meanings
Impersonal Verbs
Conjunctions
The Pronoun որ and the Conjunction որ
The Conjunctions որ, թէ, կամ, եթէ

VOCABULARY
Ethnonyms
Idioms
Reading from the Original: Լոգանքէն վերջ by Taniel Varuzhan
Text-Dialogue: Պարահանդէս
Text Epilogue: Ճանապարհ Դէպի Տուն

Eastern Armenian Parallel for Lesson 15 328-334

Appendices

Appendix 1 My Difficult Letters & Position of Characters on Line 335
Appendix 2 Alphabet with Letter Names and Key Words in Pictures 336-7
Appendix 3 The Armenian Alphabet 338-341
Appendix 4 Consonant Shift in Armenian 342
Appendix 5 Numbers and Dates 343
Appendix 6 Everyday Expressions and Common Phrases 344-349
Appendix 7 Declension and Number of Nouns and Pronouns 350-355
Appendix 8 Verbs and Conjugation 356-367
Appendix 9 Prepositions and Postpositions 368-371
Appendix 10 Reading in the Original 372-398
Abbreviations 399
Appendix 11 Armenian-English Glossary 400-464
Appendix 12 A Glossary of Proper Names 465-471
Appendix 13 Orthographic Glossary 472-490
Keys 491-514
Bibliography 515-517
Regular Correspondences between CO and RO 520-21

Introduction

Historical Review: Armenian is an ancient language representing a rich and diverse culture that has evolved continually through pagan, Christian, Soviet, and modern times, has spread throughout the world with numerous Diasporas, and now is rooted in the Republic of Armenia on the northeastern tiny fraction of historic Armenia. The Armenian language (հայերէն or հայոց լեզու) forms a separate branch in the Indo-European language family; it has gone through some five millennia of autonomous development and therefore, the study of *Grabar*, the written version of Old Armenian is significant for linguistic and philological research, along with other classical languages (Greek, Latin, Sanskrit etc.). The written history of Armenian dates back to c. A.D. 405, when the Golden Age (Ոսկեդար) of Armenian literature began with the invention of the Armenian alphabet. The alphabet is used to this day; after its creator, St. Mesrob Mashtots, it is called the Mesropian alphabet (Մեսրոպեան այբուբեն).[2] The language of this era would later be called Classical Armenian (դասական հայերէն) and its written version, *Grabar*. Grabar[3] is a dead language, though still used for religious rites in the Armenian Apostolic Church. Its timeless value derives from the rich and beautiful literature created in it. At the dawn of the Armenian literature, also numerous translations were made from dominant languages of the era—Greek, Latin, Hebrew, etc. Some of these translations into Grabar are of unique value because their historical originals didn't survive to reach our times.

During fifteen centuries of written history, Armenian went through three main periods:

1. A.D. 5th-11th cc: Old Armenian and its written literary variety, Grabar (գրաբար), used as a literary language until mid-19th century;
2. 12th-16th cc: Middle Armenian (միջին հայերէն);
3. 17th c. to modern times: New Armenian (նոր հայերէն).

In the 1860s, two literary standards became clearly differentiated and are referred to as Western Armenian (արեւմտահայերէն) and Eastern Armenian (արեւելահայերէն). In the early 20th c., Hrach'eay Acharean (1876–1953), an eminent linguist, recorded about forty geographical dialects.[4] All these varieties—with definite differences—come together as the Armenian language, with common basic features in phonology, vocabulary, and grammar. More importantly, they merge as the language of the Armenian literature, and they frame the background of the Armenian culture, from philosophy and art to everyday life.

Structural Review: Modern Armenian language, with its two standards, Western and Eastern Armenian (WA and EA), is an agglutinating language morphologically—that is, it relies on affixation, mainly word endings, for the expression of grammatical meanings. The word order is

---

[2] A comprehensive and meticulous collection of historical evidence concerning pre-Mesropian writing systems in Armenia is presented in: Artak Movsisian, Նախամաշտոցյան Հայաստանի Գրային Համակարգերը (Yerevan: Yerevan University Press, 2003).

[3] Grabar is a transliteration of the Old Armenian գրաբար. The WA pronunciation is [krapar] and the EA, [grapar]. A more detailed classification of the written Armenian differentiates the Classical Armenian of the 5th c. from the post-Classical period, 6th-11th cc.

[4] Acharean's *A Dictionary of Armenian Dialects* (1913) was the first in-depth linguistic study of the geographical varieties of Armenian. The dialects were dispersed and many of them were extinguished because of the 1915 Genocide of Armenians. For a reliable treatment of the subject of the Armenian genocide, see, for example: Vahakn N. Dadrian, *The History of the Armenian Genocide: Ethnic Conflict from the Balkans to Anatolia to the Caucasus.* (Providence, R.I.: Berghahn Books, 2004).

predominantly SOV (subject object verb). Nouns and pronouns decline (six cases in WA, and seven, in EA), differentiate singular and plural and assume definite and possessive articles in the following sequence: noun + plural + case ending + article (the indefinite article in WA follows the modified, and in EA, precedes it). There is no grammatical gender in Armenian. Animate objects are differentiated in EA in accusative case. Participles, adjectives, numerals, and some prepositions create substantive forms assuming nominal endings. The verb has a wide system of conjugation and participles; it differentiates the grammatical categories of mood, tense, number, person, and aspect. Each verb may have around 140 (WA) 160 (EA) forms. The alphabet, as mentioned above, is idiosyncratic to Armenian; it contains 38 characters and two digraphs: ու and և in EA writing tradition, ու in WA.[5] The six Armenian vowels are written with eight characters; the thirty consonants in EA receive a phonetic representation (practically the same as in Grabar), and WA has maintained twenty-five consonants written with the same thirty characters.

Spelling: Modern Armenian employs two spelling systems: classical and reformed orthography. Classical orthography (CO) follows the spelling tradition established in the 5th c. The new or reformed orthography (RO) was regularized in Soviet times and used exclusively in Soviet Armenia. Until recently, all publications in Armenia were in RO, and in Diaspora, in CO.

The large wave of emigration after the collapse of the Soviet Union carried out RO into Diasporas. On the other hand, the movement toward shuffling away the Soviet residue and returning to roots brought about a tendency to revive CO in Armenia which is not an easy task particularly for economic reasons. Only a few publishing houses publish some books in CO.

In the midst of these changes, a debate about orthography arose complicated with the layman belief that CO pertains to WA, whereas RO, to EA; a belief nurtured by the *rule of majority*. People believe what they see: the majority of publications, especially textbooks and mass media in Diaspora appears in WA *and* in CO. On the other hand, the majority of publications in Armenia is in EA *and* RO. Orthography in general is arbitrary; historically, it is a rather new social convention serving to ease the written communication (see also Lesson 1, p. 8). As the living speech, particularly pronunciation always changes nations favor their old orthography to reduce the gap between generations. The use of CO or RO in Armenian writing is defined by location and socio-political circumstances; it has nothing to do with the inherent linguistic properties of WA or EA. Classics of WA literature are published in RO in Armenia, and classics of EA literature are published in CO in Beirut, the modern cultural center of WA, and in other older Diasporas. The Iranian Armenian community speaks EA and uses CO (though a few organizations favor RO).

As a linguist, I prefer CO which better manifests the internal form of Armenian. In this textbook, the use of CO and RO is defined by their "place": exclusively CO is employed in WA lessons, toward EA comparisons as well, and respectively, exclusively RO is employed in EA lessons including the comparisons with WA. Only Grabar, mainly in footnotes, is spared from RO and the vocabulary differences, the last section in EA lessons, is presented in CO and RO. This consistent alienation of CO and RO from the two modern Armenian standards will assist students to separate spelling conventions from the linguistic properties of EA and WA. After all, spelling is like a shirt over the language that has been worn for such a long time that it feels like its skin.

Reasons for Studying Armenian: People study Armenian for three principal reasons: family, research, and business. Often these are interconnected. Many people study Armenian because they have Armenian origins. This is especially true in the American Armenian Diaspora, where some families are gradually losing their heritage language and wish to take steps to recover it and preserve the family tradition.

People study Armenian also for research and business development. Armenia is a country with a rich and ancient culture and civilization, a country often called an open museum beneath the skies. Its history and

[5] Both digraphs function since Grabar; ու represents the simple vowel [u], and և—the abbreviated conjunction եւ *and*; details see in Lesson 11 and EA parallels 2 and 11.

cultural evolution attract researchers, not only for Armenian studies, but also for the study of neighboring and vanished cultures and civilizations, as Armenia and the Armenian language hold significant clues for them. A historical or modern study of Asia Minor, the Near and Middle East, or the Caucasus inevitably requires Armenian studies. With the fall of the Soviet empire, the field of Armenian studies crossed into Eastern European and post-Soviet studies. Research interest in Armenia is now accompanied by business and marketing interests. Armenia was one of the technologically better developed areas of the Soviet Union, with a mostly urban population engaged in industry, with rich natural resources and an enviable geographical position at the intersection of the Old World's great roads.

As a consequence of the failure of the Soviet system, Armenia has suffered economically and sociopolitically. In addition, natural disaster struck with a devastating earthquake in 1988. The situation was complicated by the war between Azerbaijan and Halt Karabakh, a part of historic Armenia populated by Armenians and trying to rejoin Armenia.[6] After the collapse of the Soviet Union, again mainly due to its geographical position, Armenia became isolated from the world, shrinking from natural, social, and economic cataclysm, war, resulting with an outpouring of refugees, and job and home loss problems echoing in each life as personal tragedies. These problems brought forward yet another group of outside interest to Armenia: international nonprofit organizations.

Hence, scholarly research, business development and investment, tourism, and charitable activities together began to open Armenia to the world anew. Many newcomers obtained some knowledge of Armenian before arriving. The choice as a rule was WA, though the official language of the Republic of Armenia is EA. Why is WA preferable?

Western Armenian vs. Eastern Armenian: EA is spoken in the Republic of Armenia and the Iranian and former-Soviet Diasporas. WA, the language of WA lands lost to Turkey after the events of early 20th c., is spoken in all major Diasporas in Europe, Middle East, and Americas. WA and EA are about as different from each other as Spanish from Portuguese or Russian from Ukrainian. A proficient speaker of one version can easily pick up the other with some exposure to it in natural language settings, that is, in the speaking community. Thus a WA speaker, after a week or two in Armenia, understands EA. But it is harder to find only WA–speaking communities. There is no piece of land to locate WA and no statehood to support it. Its speakers are dispersed throughout the world and evolve in the sphere of different dominant languages. The modern Armenian Diaspora, both speaking WA and EA, triples the number of its homeland population. Practically anywhere in the world one can encounter Armenians, and they either speak WA or, as a rule, understand it[7] thanks to a passive exposure, particularly if they have been in Armenia:

1. The WA literature in the original is a requisite in the school curricula in Armenia, as part of Armenian literature.
2. The general population is quite well-read; reading is still culturally honored.
3. There are movies, shows, and theatrical performances in WA.
4. Numerous caravans of WA-speaking repatriates brought with them the living throb of the language into the everyday life of Armenia beginning from 1946.
5. Since the 1960s, live cultural ties between Armenia and Diaspora writers, artists, musicians, etc. brought more exposure.
6. After the 1991 independence, a larger influx of Diaspora representatives obtained access to enter the Republic of Armenia for charity and politics, business, and tourism.
7. Most importantly, Armenia has pockets of WA dialects in the city of Giumri (branched from the Karin dialect), the second largest city in Armenia with an original culture of its own, and also in historical Javaxk, now the Axaltsixe region in southern Georgia. These enclaves of WA *dialects* were established in the 19th c. by immigrants from Western Armenia.[8] Thus, speakers of EA grow up with exposure and a passive knowledge of WA. The opposite is not

[6] Karabakh, historical Armenian Artsakh was attached to Azerbaijan by the Bolshevik government in 1922.

[7] Therefore, I encourage you to read both WA and EA lessons to acquire a deeper understanding of the version of your focus and interest, even if it is beyond your purpose to acquire fluency in both.

[8] It is interesting to note that villages immediately adjacent to Giumri speak EA *dialects*.

true; most Diaspora speakers of WA are isolated from EA and often have difficulty comprehending it.

Consequently, if one speaks WA, almost every Armenian speaker will understand him, but not vice versa. This situation illustrates a commonly known linguistic principle: the more proficient is a speaker in his or her language, the better are their chances of understanding any variety of that language.[9]

Problems that Can Arise for English Speakers Studying Armenian: There are no easy or hard languages linguistically speaking. For beginning students, a new language feels easier if it resembles their native tongue and if the base culture is convergent with their own. For an English speaking beginner, there is neither language similarity, not cultural familiarity. The Armenian culture hardly ever shows up in the American mass media or in everyday life unless one lives in Glendale, California, or some other city with a large Armenian community. In addition, every culture is a blend of multiple sub- and micro-cultures complementing each other as in a jigsaw puzzle. The Armenian culture, though bound by common features, diverges in time and space as historic, classical, and modern, pre-Soviet, Soviet, and post-Soviet, and by each Diaspora: Bolis (Istanbul), Jerusalem, Syria, Lebanon, France, Brazil, Argentina, and the United States, differing from one another further on the East and West Coast of US, and even within large cities; for example, the Armenian communities in Pasadena, Glendale, and Hollywood with its "Little Armenia" neighborhood, to list just a few in Los Angeles, are quite different from each other. In this diversity, the English-speaking beginner will find a Western civilization based culture with prevalent Greek and Roman influences since Christianity officially entered Armenia in the early fourth century; tradition says A.D. 301.

More important is the linguistic familiarity. Armenian and English are of Indo-European origin; that is, thousands of years ago the ancestors of modern Armenian and modern English speakers shared a common language. However, language change through time has isolated Armenian from the rest of related languages. Below are the numbers one to ten in several Indo-European languages. The untrained eye can notice matches between English, German, French, Spanish, and also Russian (if you know the characters), which are helpful in the language acquisition process. A linguist identifies the clear parallels with the Armenian numbers and other cognate words, and perhaps in time you may begin to develop an eye for them too.

Armenian	Transcription WA EA	English	German	French	Spanish	Russian
մէկ	[meg] [mek]	one	ein	un	uno	один
երկու	[yergu] [erku]	two	zwei	deux	dos	два
երեք	[yerek]	three	drei	trois	tres	три
չորս	[chors]	four	vier	quatre	cuatro	четыре
հինգ	[hink] [hing]	five	fünf	cinq	cinco	пять
վեց	[vets]	six	sechs	six	seis	шесть
եօթն	[yotn]	seven	sieben	sept	siete	семь
ութ	[oot]	eight	acht	huit	ocho	восемь
ինն	[inn]	nine	neun	neuf	nueve	девять
տասն	[dasn] [tasn]	ten	zehn	dix	diez	десять

[9] In his *History of Armenian Language,* Hrachia Acharean observes that Western Armenians, as a speech community had a better understanding of Eastern Armenian but not vice versa because the speakers of WA in general were better educated in Armenian. This was in the beginning of the 20th century. By the turn of our century, the situation has reversed.

This chart also clearly reveals the first difficulty awaiting the English-speaking student: the alphabet. For languages using the Latin-based alphabet the student has to learn somewhat different values and/or additional signs for the characters s/he has been using since childhood. Not so with Armenian. Yet the Armenian alphabet has an indispensable advantage: it is phonetic—pronounced as written, each character corresponding to one sound, with some exceptions. WA has gone through a systematic consonant shift (see Appendix 4), not a rare phenomenon in the history of languages, cf.: the Great Vowel Shift in English, or High German Consonant Shift. As a consequence of this shift, five sounds (phonemes) in WA are spelled each with two letters: e.g., for [p] բ and փ; for [k] գ and ք, etc. These letter pairs represent distinct sounds (voiced and voiceless) in Old Armenian and still do in EA. However, compared with English spelling—e.g., the sound [k] in **c**are, **k**eep, **qu**ick, e**x**ercise, **ch**oir, etc.—Armenian spelling is rather easy. Unlike the spelling, the WA pronunciation has a great advantage for beginners due to the same consonant shift; the voiceless stops and affricates of Old Armenian preserved in EA (պ, տ, կ, ծ, ճ) are foreign to English.

Armenian and English are quite different in their grammatical structure. English is an analytical language relying heavily on word order for the expression of grammatical meaning and subsequently with fewer grammatical forms per word than the majority of Indo-European languages. Grammatically WA and EA are quite similar; they are agglutinating languages (like French or Spanish) using affixation—mostly ending addition—in order to connect words in sentences. The Armenian word order is quite flexible due to noun declension and verb conjugation which are as difficult for an English-speaking beginner, as they would be for the student of Spanish, Italian, French, German, or Russian, etc. But fortunately for you, Armenian, unlike these languages and like English, does not differentiate grammatical gender. Thus the alleged difficulty of Armenian in comparison with more familiar languages boils down to a different alphabet, and also some sounds and sound combinations foreign to English.

The Structure of the Textbook and a Guide to its Use

The Structure of the Textbook: This manual is designed to meet all practical needs of beginning and heritage students in one convenient volume which can be used both in classroom and self-instruction settings. The textbook is also useful for fluent speakers of any variety of Armenian interested in the comparison of the two literary standards of modern Armenian. It contains:

- ◊ Phonetics, grammar, and vocabulary with illustrations;
- ◊ Usage of phonetics and grammar through texts and dialogues;
- ◊ Exercises for practice and Keys to check them.
- ◊ Original readings from Armenian literature (poems and fables) and folklore (proverbs).
- ◊ Appendices on phonetics, grammar, and vocabulary.

The main principle underlying the lessons is to *learn the language by following the content and simultaneously acquire literacy.* The alphabet is introduced gradually in descending frequency of letter use because letter frequency does not coincide with alphabetical order.[10] Everything presented in a lesson can be spelled with the letters students already learned. With the system followed here, a student having learned less than one-third of the Armenian alphabet is able to read, write, create speech, and engage in meaningful communication; that is, apply the primary directive for a language: comprehend and produce speech.

[10] Most textbooks of Armenian are structured after the textbooks of major European languages with a Latin alphabet. That would require the student to drill the alphabet before beginning the language learning.

Lessons: The textbook consists of 15 Lesson-chapters. Each chapter contains a lesson for WA and an EA parallel. EA lessons are quite brief: they compare and contrast the same material within the same structure. The WA lessons contain pictures, illustrations and offer phonetic, lexical, and grammatical exercises for practice; EA lessons end with brief assignments for advanced students. I recommend that students read both WA and EA lessons for a complete and deeper understanding of the Armenian language in its modern state. However, to avoid confusion, complete beginners should focus on one of them and simply acknowledge the other. Depending on your own curiosity level, you can obtain a historical review on the origin of common and different language trends in WA and EA, comparisons with their Old Armenian source, and also observe subtle differences in pragmatic use between WA and EA. You can skip these parts if you are interested only in the practical language use.

- ◊ Lessons 1–5 present a beginner's course with more visual materials.
- ◊ Lessons 6–10 present an intermediate course with more grammar.
- ◊ Lessons 10–15 present an advanced course with in-depth grammar and extended vocabulary.
- ◊ The alphabet is introduced through Lessons 1-12 in descending frequency.
- ◊ The first 15 most frequent letters are introduced in Lessons 1 - 2 and reviewed in Lesson 3.
- ◊ Each following Lesson presents four new letters with reviews in Lessons 6 and 9.
- ◊ Lesson 3 reviews the vowels and Lesson 13 concludes the phonetics with a summary on the consonant system and diphthongs.

Thus the axis of this textbook is the alphabet in descending frequency. It has no chapter on nouns or verbs; instead, you will learn something new about each part of speech in almost every chapter. Grammar is introduced in the natural order of language acquisition, in speech forms. The frequency of usage guides the progression in grammar—that is, the rules and forms most commonly utilized in speech and first acquired by children are presented first. Living speech units are chosen to illustrate grammar and phonetics, and visual aids, pictures, and tables are used for words and concepts. To systematize the grammar introduced in this natural way, grammatical tables for declension, conjugation, and regular and irregular forms are summarized in Appendices 7-9.

Appendices: Fifteen appendices present the big picture on the structure of Armenian—phonetics, grammar, vocabulary, and use—for your review and references. The book concludes with Keys to exercises. Selected poems and fables are presented in Appendix 10. Once the student has mastered the lessons, he or she will be able to read and enjoy poems in the original. Three glossaries complete the textbook:

- ◊ The Armenian-English Glossary contains the words used in the textbook in alphabetical order. Armenian words are dissected into word-building components; meaning and usage differences between EA and WA are specified, as well as CO and RO spelling differences.
- ◊ The Glossary of Proper Names contains geographical, human, and some other proper names.
- ◊ The Orthographic glossary contains spelling rules and exceptions both in classical orthography (5th c. till date) and reformed orthography (Soviet period till date).

Structure of Lesson-Chapters: The content of each chapter is presented on the first page of the WA lesson; it is not repeated in EA. Lessons consists of eight parts; the new language material is presented in the first four parts. The data in lessons are distributed in the following order and you have a choice on what to focus.

1. Phonetics
2. Vocabulary
2.2 Text and/or dialogue, poem.
2.3 Explanations to texts and dialogues
2.4 Proverbs you can read and write.
3. Grammar
3.2 Rules
4. Assignments, exercises

1. Phonetics: In this section, the **new letters** are introduced with their **pronunciation, spelling rules,** and **key words. Diphthongs** (complex sounds consisting of two vowels or a vowel and a glide) and **sound changes** associated with these letters, if any, follow them. For pronunciation I use transcription, compare the sounds with English, and, in rare cases of necessity, with similar sounds from other languages. The phonemic and historic information in this section is for your general cognition and not necessary for speaking skills. Whenever possible, the pronunciation and spelling are associated with key-words in pictures and with grammatical phenomena.[11] The section concludes with phonetic drills. Do them for reading and pronunciation fluency without trying to memorize word meanings. In drill charts, translations are provided because it is daunting to read something without understanding it but understanding does not always result in knowing. Words are truly acquired in meaningful contexts—in use—which follows in your dialogues and texts. For reading fluency, proceed with writing exercises, even if you do not think you will write in Armenian; eyes and hands have their own sensory memory and they help to reinforce speech skills.

1.1 Transcription: For uniformity purposes,[12] I adopted the system used in *JSAS* (The Journal of the Society for Armenian Studies)[13]. Transcription is applied quite sparingly: when a letter is newly introduced, in pronunciation notes, when there is a difference between pronunciation and spelling, and, in the beginning lessons, with key words and picture captions. No transcription corresponds to the real sounds or reproduces them accurately; so, try to listen to native speaker talk for a true grasp on the Armenian sounds and intonation. Also, transcription into the familiar characters of the Latin alphabet makes students dependent on them, retarding the fluency in reading skills. Permanent transcription becomes a serious obstacle for learning Armenian: students who learn the language from transcribed textbooks may never acquire proficiency in reading, and without reading, a major part of language will remain unknown.

1.2 Fonts: Font differences seem to represent different letters for untrained eyes. hence, throughout the textbook different Armenian fonts are used to assist students to internalize permissible variations in their shapes, that is, to recognize the same letters in slightly different forms, and grasp the essential features of characters. Different fonts, often in the same paragraph, may seem to disturb esthetic harmony but they accomplish an instructional goal.[14]

---

[11] In speech—which is the ultimate goal of language students—all levels of language (sounds, words, grammar and pragmatics) are synthesized into a whole; a language is acquired when this synthesis occurs in one's mind. In the process of language learning a level-by-level analysis is applied.

[12] The Armenian transcription (symbolic representation of speech sounds) and transliteration (symbolic representation of written characters) is so variegated that every textbook or study creates its own system to say nothing about hundreds of websites with innovative approaches sprouting on the internet every day. I would prefer the IPA (International Phonetic Alphabet see at: http://www.arts.gla.ac.uk/IPA/fullchart.html) but it is not practical for beginning students.

[13] "The transliteration system for Armenian used in *JSAS* is a scheme adapted from for desktop publishing from the Library of Congress's Cataloging Services, Bulletin 121, Spring 1977." *JSAS*

[14] Current textbooks use only one font which looks nicer, but students come across unexpected problems when they try to read a newspaper or other publications in Armenian.

Another difficulty is the upper case; used less, it takes more time to memorize. Therefore, upper case letters are repeated with the lower case even if it seems irrelevant. One of the exercises in phonetic assignments requires writing *the lower case words in upper case and vice versa.* It is a good practice for developing visual and kinetic memory for written language; if you are into making flash cards, write your words both in upper and lower case. This practice will help you not to skip the first letter in every other reading. In general, I recommend doing the phonetic exercises after you are done with this section.[15]

2. Vocabulary: This section consists of four parts. **2.1** In the first part, following the phonetics section, **vocabulary** is introduced **in paradigms**—word-building and derivation, productive affixes, and also thematic groups of words, synonyms and antonyms. As letters represent real sounds, words represent real world objects, qualities, relations, etc. And just as sounds differ from language to language, so do the words. Even the simplest everyday words may differ in meaning and usage.[16] That is, the words of languages are not labels to be hung on different objects and replaced with other labels when learning a new language. These specifics of languages require learning new vocabulary in usage. The textbook encourages students to connect the words with images and to sense their meaning in a natural speech environment.

2.2 In second part, pragmatic vocabulary is introduced—in the **texts and dialogues** created with the letters you have learned. The main principle underlying the texts and dialogues (and language samples in other sections) is to make the reading interesting, combine usefulness with fun. Several **characters** are connected through a **story line** and reappear in different contexts, cementing phonetics and grammar to vocabulary, and one lesson to another. The characters represent three generations of Diaspora Armenians: Ardavazd-Ardag and Nareh are children growing up in the American-Armenian Diaspora, they are neighbors with Aram, a young businessman who meets the love of his life, Hasmig through his newlywed friends, Ani and Ara; you will meet also Mrs. Nvart, Ani's mother who immigrated from Bolis, and Hasmig's mother from Greece. Episodic aunts and uncles and Aris the cat conclude the picture of a big Armenian family. These characters introduce the Armenian culture in through everyday topics, such as the self, family, school, work, colors, time, etc. The texts and dialogues also provide material for classroom discussion, improvisation, and skits. They reinforce the theoretical sections of the current and previous lessons and sometimes introduce new forms to be explained in the following lessons.

2.3 Explanations to Texts and Dialogues present the texts in a table format with almost every sentence translated in the middle column and explained in the third. Explanations include analysis of grammatical forms and specific speech constructions and often offer literal meanings. For reference you also have glossaries in Appendices 11-12. Use these explanations while reading the text for the first time, mark words and phrases you would like to remember and use; try to understand the text and attain fluency in reading, then aim at improvisations on content.

2.4 Proverbs are an important part of the vocabulary as they are acquired as a whole. Speech is a creative process—from a limited number of phonemes (speech sounds), words, and grammatical rules, speakers create a practically unlimited number of sentences, the majority of which is novel. Along with this creativity, languages also contain a large number of fixed phrases—idioms, common formulaic expressions, everyday staple turns of speech, sayings, axioms, proverbs, etc. which have a meaning of their own not deduced from the separate meanings of their components. The vocabulary and text sections, as well as grammar examples introduce many fixed

---

[15] In the near future, the textbook will be supplemented with an audio recording of used language forms to provide you with the natural sound, speed, and intonation of Armenian.

[16] For example, there are three existential verbs in Armenian roughly equivalent to the English "be" (է, կայ, գոյություն) and there is one word երկինք for both *sky* and *heaven*; *table* in Armenian does not also mean a graph or chart, and the latter is called սղիւսակ (from *little brick* since people used to write on brick tablets), etc.

phrases which used as a whole. Besides these phrases, scattered through lessons, you also have proverbs—the live cultural wisdom condensed in pithy sayings—at the end of lessons beginning from lesson 4, when you have learned a sufficient number of letters to have proverbs in writing. The best method of internalizing proverbs is to think of situations when their use would be appropriate and check your proverb-stories with your instructors, classmates and native speaker friends.

3. Grammar: 3.1 The grammar is presented in the descending order of natural acquisition, as mentioned above. Complex grammatical phenomena are introduced gradually, in a simple form in the first lessons, and then repeated in an in-depth analysis and full paradigm in later lessons. New grammar is at times introduced in use—in texts and dialogues; theoretical explanations follow in the next lesson(s), when you are already familiar with it. Through Lessons 1-8, the beginner grammar is thus covered: personal and possessive pronouns, the present and future tenses, some case forms and frequent irregular verbs. From Lesson 9 on, also systematic features add up: the declension paradigm for nouns, verb moods, past (aorist) stem formation and so on.

In the grammar sections first read the titles with illustrations, tables, and examples, allow them to sink in. If you are interested in theory, also read the explanations for the grammar material or return to some of them while reading the text. Once you gain some communicative competence, you can conveniently forget the grammar terms. Remember that mere knowledge of grammar in itself does not result in communicative skills, just as the knowledge of his/her native tongue does not equip a child with an explicit, conscious knowledge of grammar. However, some grammatical knowledge is essential for adult students of a second language as the inquisitive adult mind has a need to explore and understand. Close to the end of teenage rebellion, when people enter the final stages of language ego development and enculturation, they begin to question language forms and cultural norms whereas children perceive and acquire them without challenging them; their inquisitiveness evolves around the real world and not language forms. Later in life, we settle with our native language and culture and intolerance toward the inner logic of a new language grows. The adult question "why do they say it like that?", as well as their strive to avoid errors turn into an impediment to natural language acquisition.[17] On the other hand, adult inquisitiveness toward language inspires the development of language learning conscious strategies. To satisfy this curiosity, I have included some historic and stylistic data; try to separate the theory and history for acknowledgement, and communicative speech forms, for practice.

3.2 Rules: Brief rules on the new material are summarized at the end of Lessons 1-10. Use them to summarize the theoretical sections of a lesson and to assess your learning.

4. Assignments are divided into phonetic and lexical-grammatical sections. Work on them according to your personal learning strategies, either part by part, after reading each section in the lesson, or after you are done with the entire lesson. Work on the most challenging assignments and exercises and then check with the Key to Exercises. I would not recommend that you invest your time on those exercises which are too easy for you (just skip them) or those which are too difficult (work on them with a peer or instructor or with the Keys open). Doing all exercises can take up to 4-5 hours.

---

[17] Children move faster into a new language terrain because they remain unaware of their errors in the process of language acquisition and are totally immersed in conversation and focused on the content. Compare the following anecdote provided by one of my student-teachers. Ryan, 3-4 years old, answers "I know not" to a question the teacher asks. The teacher corrects: "I *don't* know, Ryan." to which Ryan replies: "You know not too?" There is a lesson for adult language students to be learned from Ryan: direct your focus to the content in language, seek meaningful communication and you will be successful in your language learning quest.

GENERAL TIPS FOR THE USE OF THE TEXTBOOK

In a classroom setting, each lesson should require approximately one week. An instructor may choose to divide Lessons 7-15 into a bi-weekly material; in a semester school year system, spend the first semester until Lessons 7 or 8, and the rest, in the second semester, utilizing the "reading in the original" appendix for additional texts. In a term system, five lessons per term is recommended. I try to cover the phonetics until Lesson 12 included in the first term, and return to the grammar and some texts in Lessons 8-12 in the second term. It depends on the level of language knowledge of your students.

For self-instruction, follow you natural speed but maintain regular hours. Language is both habit formation and a creative process—you don't use it, you lose it. The textbook is designed so that you can adapt it to your level and needs: complete beginners, heritage students with diverse language interests, focus on practical speech skills or focus on literacy, reading fluency, literary standard, history, and variations of Armenian language etc.

If you are a complete beginner, start with Lesson 1, read the phonetic and grammar sections. Do not spend time on memorizing rules; instead, read the text with explanations and work on the exercises, referring back to rules if necessary. Then check yourself with Keys. After Lessons 6-7, if the grammar becomes harder, it is all right to skip some parts keeping the focus on phonetics and vocabulary with texts. The grammar acquisition and internalization will come eventually, with more reading and speaking.

If you are a heritage student, practically fluent in everyday speech and need to develop your literacy skills and literary language, acquaint yourself with each lesson and select to focus on those sections which contain new information for you or provide explanations to language phenomena you know but do not understand in depth. When working on grammar sections, first review the tables and charts, also pictures with captions. If the grammar still feels difficult, return back to it while working on the text and exercises. Focus on new words and phrases to enrich your vocabulary—make flash cards or copy them in your note-book or mind-binder, draw them, and try to use them with your friends and family. Select the strategies which work best for you.

If you are interested only in WA, still read the EA supplement, preferably section by section. There are many WA phenomena which come up only in comparison with EA.

If you are interested in EA only, still check each section in the WA lesson because the common features are not repeated in the corresponding EA sections. Also make use of pictures, phonetic drills, and lexical arrangements. Translate your texts and check them with the keys. Some other exercises at the end of the lessons can be adapted for EA too.

Language is a complex human phenomenon which involves a combination of voluntary and automatic skills in listening, understanding and speaking, reading, writing and thinking and humans acquire language not only through abstract mind but also sensory perceptions which connect the real world things with speech sounds and their meanings. Therefore, try to limit the dependence of your Armenian (or any other new language you are learning) on English (or another language you know better) by using the provisions of this textbook.

In general, maintain a creative approach to your language acquisition, for example, after having read a text or dialogue, improvise and play with it, think of a different beginning and ending, change the characters or their characteristics, allow your imagination to draw in more new words and new forms from your target language. Keep your focus on the content, and experiment with the form and sound. I refer to masters of language creativity; Edgar Allan Poe says: "The sound seems to echo to the sense". Lewis Carroll also makes the point: "Take care of the sense, and the words will take care of themselves."

Bon voyage in your journey to a new world—the Armenian language and culture.

LESSON 1

PHONETICS
The Armenian Alphabet
Character Position on the Line

Letters:	Աա	Եե	Սս	Տտ	Նն	Րր
	[a]	[e]*	[s]	[d]*	[n]	[r]

GRAMMAR
The Definite Article ն
Demonstrative Pronouns: այս, այտ, այն
Word Order
Auxiliary Verb է and Emphasis
Punctuation: Period, Comma, and Stress

VOCABULARY
Lexical Stress
Text: Արարատ

PHONETICS

The Armenian Alphabet

Historical Note

The Armenian alphabet was invented at the beginning of the fifth century A.D. by Mesrop Mashtots, a versatile genius—a teacher and scholar, a preacher and soldier, a politician and poet, and artist. He was a precursor of the Golden Age of Armenian literature. He is called Saint Mesrop in the Armenian Church due to the timeless value of his invention: one of the main tools of the historical survival of the nation of Armenia. The alphabet designed by Mesrop Mashtots was a phonetic alphabet built on the principal of *one character for each sound.* The Mesropian alphabet contained thirty-six letters.

In the twelfth century the letters օ and ֆ were added. This was a minor reflection of the major language changes in the historical period. **Krapar**, the literary version of Old Armenian was yielding to Middle Armenian, which was quite different in pronunciation and grammar. օ and ֆ became the last two letters and, to separate the Mesropian alphabet from them, the conjunction և (*and*) was inserted between the alphabet and the new addition to it. The Mesropian alphabet was deemed sacred and unalterable. This was an amazing demonstration of the modern concept of copyright. և itself is a blend sign, combining two letters: ե and ւ. Through many centuries of saying the alphabet by heart, a common practice in the Armenian elementary education until now, the meaning of separation obscured, and և became a semantic blend as well, gradually forming another perceived character in the alphabet (formalized in reformed orthography, RO—39 letters, see EA addendum below).

For the sound [u] Mashtots used a digraph—combination of two letters, ո and ւ, as in the Greek alphabet. The symbols ու and և, which were used in the Armenian writing system for fifteen centuries, were officially included in the RO alphabet of Soviet Armenia. The letter ւ was omitted.

Thus with the historical addition of the օ, ֆ, ու, and և, the Armenian writing system actually has forty characters. However, the followers of Classical orthography, CO, recognize 36 letters of the Mesropian alphabet, plus օ and ֆ. These 38 letters constitute the fixed number of the Armenian alphabet taught in Diaspora schools. The followers of the RO, accepted in 1922 in Soviet Armenia and later modified several times, recognize thirty nine (39) letters leaving out the letter ւ and adding the letters օ, ֆ, ու, և. In modern Republic of Armenia, ւ has been rehabilitated though it has no more use than in the conjunction եւ *and*. In this book we honor and present all the forty (40) characters used in Armenian writing.

* Asterisk on letters marks pronunciation and/or spelling differences from EA, see p.10.

Character Position on the Line

Upper and lower cases are distinguished for all letters except և. Lower case letters can be divided into four categories according to their position on the line: [1]

- Mini letters are situated on the line—for example, ա, ս, տ (like the English *a, m*);
- Tall letters, on and above the line—գ, ե (like *l, b*);
- Descending letters are on and below the line—ր, ք (like *q, p*);
- Bisecting letters are on, above, and below the line—է, հ (like the letter *f* or the cursive *J*).

All upper case letters are tall, e.g., Ա, Է, Ն, Ս, Տ, Ր. (cf. the lower case ա, է, գ, ս, տ, ր). Position modification of the letter on the line can result in another letter or make the letter unrecognizable.

Letters

Mini: Ա ա [a] Ս ս [s] Տ տ [d]
Tall: Ն գ [n]
Descending: Ր ր [r]
Bisecting: Է է [e]

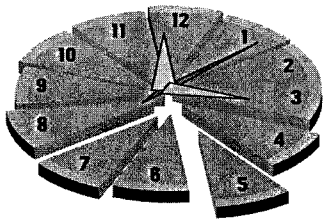

Ր ր րոպէ [robe´]

Pronunciation note:

Ա ա and էէ are vowels.
The transcription (sound) symbol for է used throughout this book is [e], and the transliteration (spelling) symbol, [ē].

Ն գ, Ս ս, Տ տ, Րր are consonants.

Րր is a sonorant.

Each represents only one sound (phoneme).

Ր ր is one of the most frequently used sounds in Armenian, but it is rarely found in initial positions of a word. There is one frequently used word beginning with Ր ր: the proper name Րաֆֆի [raffi´]. Eastern Armenian has another common word րոպէ [robe´] *minute*. Dictionaries list about a dozen words beginning with ր, all of them have marginal use and often are archaic borrowings.

[1] These terms are taken from the *ABC of Armenian* by Father Luke Arakelian (Mekhitarist Press, Vienna, 1973).

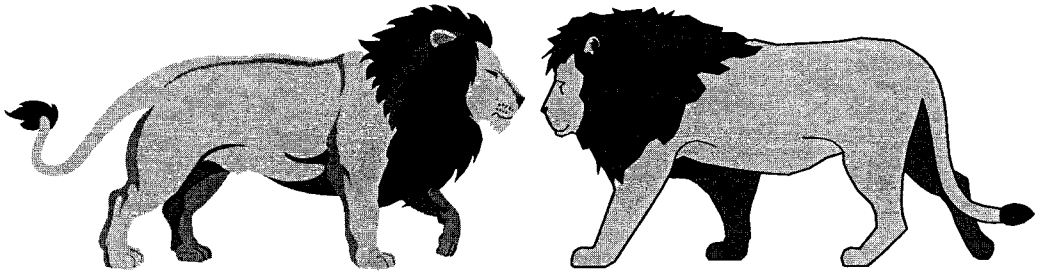

Աա առիւծ [aṛyudz]

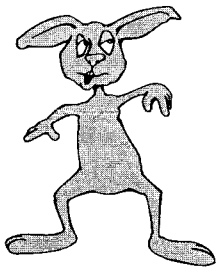

Ն ն Նապաստակ [nabasdag]

Position in Alphabet	Letter	Letter Name		Key Words	Pronunciation
1	Ա ա	այբ	[ayp]	առիւծ lion	[a]
7	Է է	է	[e]	էշ donkey	[e]
22	Ն ն	նու	[nu]	նուռ pomgranate	[n]
29	Ս ս	սէ	[se]	սկիւռ squirrel	[s]
31	Տ տ	տիւն	[dyun]	տուն home	[d]
32	Ր ր	րէ	[re]	րոպէ minute	[r]

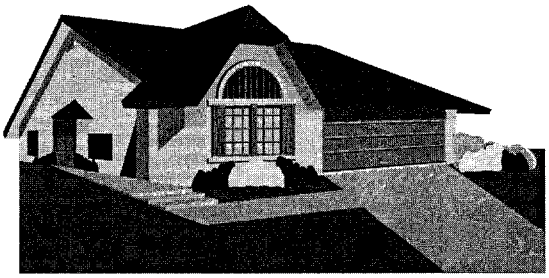

Տ տ տուն [dun]

Է է էշ [esh]

Lexical Stress

Armenian has a fixed lexical stress at the end of the word—on its last vowel[2]—e.g., Նարէ [nare´h] Nareh; Արարատ [Arara´t], *Ararat*[3]. If a word adds a syllable at the end, the stress moves unto it—e.g., Նարէից [nareye´n] *from Nareh*; Արարատէն [Ararate´n] from *Ararat.* Lexical stress is not marked in writing.[4]

Phonetic Drills: Read The Following Words.

Lower Case	Upper Case	Translation
աս	ԱՍ	this
ատ	ԱՏ	that
ան	ԱՆ	he, she, it, that
տաս	ՏԱՍ	ten
տա՛ր	ՏԱ՛Ր	take [it somewhere]!
տէր	ՏԷՐ	master, Lord
տանտէր	ՏԱՆՏԷՐ	Host, homeowner
սէր	ՍԷՐ	love
սար	ՍԱՐ	mountain
սան	ՍԱՆ	godchild, pupil, alumnus
Նարէ	ՆԱՐԷ	feminine name
է	Է	is
էր	ԷՐ	was
Արարատ	ԱՐԱՐԱՏ	Ararat

[2] Unless the last vowel is the letter Ը, see Lessons 2. There are a few words with a penultimate stress, e.g., միթէ [mi՛t՛ē] գուցէ [k՛u՛ts՛ē]. Some suffixes do not take the lexical stress either, see Lesson 14.

[3] The word Արարատ is spelled with տ, the sound [d] of Western Armenian. However, this biblical name mostly maintains the old pronunciation of Krapar. Also, the devoicing of word final voiced consonants is a phonetic rule.

[4] The stress mark [´], called շեշտ [sheshd], is used for the vocatives and imperatives, see punctuation below p. 6.

GRAMMAR

The Definite Article -Ը

The definite article -Ը is attached to the end of the word it modifies:

Աս Արարատը է:	This is (*the*) Ararat.
Ատ Նարէը է:	That is Nareh.
Արաը տաներն է:	Ara is *the* homeowner.

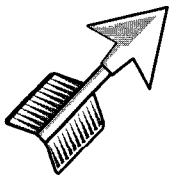

Ձեռ [ned]

Note the following:

1. Contrary to English, the definite article follows the word modified and is written together with it.
2. Contrary to English, proper names of people can be used with definite articles—e.g., Ատ Նարէը է: *That is Nareh.* The definite article indicates *This is not any Nareh (I am pointing at), but I mean this particular woman named Nareh.*
3. Contrary to English, nouns are very often used without any articles:

Աս սար է:	*This is (a) mountain.*
Արաը տաներ է:	*Ara is (a) homeowner*

But:

Արաը սա տաը տէրն է:	*Ara is the owner/master of this house.*

Demonstrative Pronouns *այս, այդ, այն*

All demonstrative pronouns indicate objects without naming them. The pronouns այս, այդ, այն differentiate position in relation to the speaker.

- Աս *this, it,* shows objects facing or closer to the speaker and is correlated with the pronoun *I* Ես [yes].
- Ատ *that, it,* shows objects facing or closer to the listener and is correlated with the pronoun *you* (Դուն [tun], see in Lesson 4.)
- Այն *that, it, he/she,* indicates objects out of the conversational domain, close neither to the speaker nor to the listener. Ան is *another* thing or person. That is, in Western Armenian այն is also the third person personal pronoun: *he* and *she.* There is no grammatical gender in Armenian.

Աս, այդ, այն are Western Armenian innovations.[5]

Ս ս սկիւռ [sgyuṛ], սունկ[sung]

Word Order

The common order of words is subject + predicate (verb), as in English sentences (SV—subject + verb order). The word order for the auxiliary verb and the direct object is different.

[5] From Krapar այս [ays], այդ [ayt], այն [ayn]. The middle letter of these pronouns, յ, is introduced in Lesson 5. Pronouns are presented in more detail in Lesson 6.

The Auxiliary Verb է

Contrary to English, the auxiliary verb in Armenian follows the word it concerns (the predicative) e.g.:

Աս սար է: This *is* a mountain.

Արաց տէրն էր: Ara *was* the master.

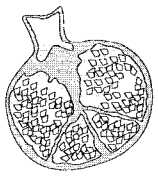

Նուռ [nuṛ]

The auxiliary verb է indicates grammatical number, person and tense. It has no direct form (Infinitive). է is the third person singular form in the present tense, and էր, the same in the past tense.[6] է is used as a dictionary form and is called էական բայ (*existential verb*) in the Armenian grammatical tradition. In theological literature, as a noun stands for God—the Eternal Being, Existence.

Emphasis: The word order is quite flexible and the auxiliary verb can change its position to bring a shift to the logical emphasis[7] of a sentence, compare:

	Աս սար է:	This is a mountain.
But:	Սար է աս:	*This* is a mountain.
Or:	Ատ սէր էր:	That was love.
	Սէր էր ատ:	*Love* was that.

Direct Object: The direct object, as a rule, precedes the verb, (SOV—subject + object + verb order). e.g.:

Նարէ՛, *աս* տա՛ր: Nareh, take *this* along.

Punctuation: Period [:], Comma [,] and Stress [՛]

The period in Armenian is two dots [:]. The comma [,] is used nearly like in English. Vocative (addressing) words and imperative (command) verbs always bear the stress mark [՛]. In examples below, Նարէ՛, is a vocative, and the verb տա՛ր, an imperative.

Examples:

[՛][,][:] Նարէ՛, աս տա՛ր: Nareh, take this along.

[՛][,][:] Նարէ՛, ատ տա՛ր: Nareh, take that along.

սար

[6] The present tense conjugation paradigm is presented in Lesson 4. See also Appendix 8, Verbs.

[7] Called *logical stress* տրամաբանական շեշտ in the Armenian grammatical tradition.

Text

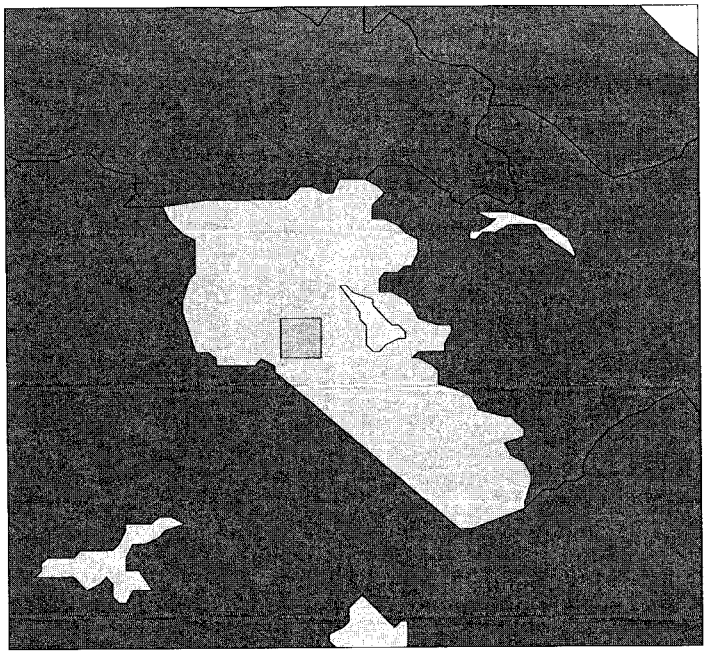

ԱՐԱՐԱՏ

Ա՛ս սար է:

Ա՛տ սար է:

Ա՛տ սարն է:

Սար է ա՛ն:

Ա՛ս Արարատն է:

Ա՛ս Արարատ սարն է:

Explanations to the Text

Ա՛ս սար է:	This is a mountain.	This is the usual word order. Note that in Armenian there is no need for an indefinite article (necessary for the English translations).
Ա՛տ սարն է:	That is *the* mountain.	The use of the definite article brings emphasis.
Սար է ա՛ն:	*That* is a mountain.	The word order and logical stress are changed for emphasis. The pronouns ա՛տ and ա՛ն are translated identically in such contexts, though ա՛ն means "the other or the farther one" (also *he/she/it*).
Արարատ	Ararat	Ararat, the biblical mountain, also a masculine proper name.
Ա՛ս Արարատն է:	This is Ararat.	Proper names can have a definite article in Armenian.
Ա՛ս Արարատ սարն է:	This is mount Ararat.	The definite article indicates the singularity of the mount Ararat.

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. *Practice writing the letters* Ա ա, Է է, Ն ն, Ս ս, Տ տ, Ր ր; *repeat each letter five times.*

2. *Place the letters you learned in the alphabet (Appendices 1 & 2). Choose your favorite keywords.*

3. *Try to remember the letters in the words and the words in the sentences of the lesson.*[8]

4. *Fill out the chart, writing the lower case words in upper case and vice versa:*

աս	
	ԱՏ
աճ	
	ՏԱՍ
տէր	
	ՏԱՐ
սար	
	ՆԱՐԷ
սէր	
	ՍԱՆ
է	
	ԱՐԱՐԱՏ
էր	
	ՏԱճՏԷՐ

[8] Through over two decades of teaching Armenian in its different versions and to different audiences, I have observed an interested phenomenon: students educated in one version of Armenian spelling, can read texts published in the other spelling without a big effort. It is because they *recognize the words* without going into each letter. Psychological tests show that people remember the words as an entity, and not the letters which one by one build it in writing. Try a simple a test for yourself. Here you have the same sentence twice, one is fully spelled, and the other has missing letters: copy the first and fill in blanks of the other.

Armenia is a nice country. Arm-n-- is a ni-- co-nt--.

Which task did you do quicker? The second requires more time especially if you have not seen the first sentence because you have to focus on each letter; copying the first one goes faster with the integral memory of abstract thinking, hands, and eyes. Similarly, writing a few words separately requires more time than the same quantity of words connected in a sentence because we speak with scntences. You can try this test: ask a friend to write two simple sentences following your dictation, then dictate to him or her words of equal length and spelling complexity in a random order and without pauses between the words. Check the time in both cases.

A somewhat exaggerated version of this integral quality in literacy circulates on the Internet; it is called--*Spelling doesn't matter.* Aoccdmig to rscheearch at Cmabrigde Uinervtisy, it deosn't mttaer in waht oredr the ltteers in a wrod are, the olny iprmoetnt tihng is taht the frist and lsat ltteer be in the rghit pclae. The rset can be a total mses and you can sitll raed it wouthit a porbelm. Tihs is bcuseae the huamn mnid deos not raed ervey lteter by istlef, but the wrod as a wlohe.

http://www.mrc-cbu.cam.ac.uk/personal/matt.davis/Cmabrigde/ 10/25/2004

5. Make flash cards with pictures and learn the key words to the letters.

6. Read the text, translate, and copy it.[9]

7. Change the emphasis in the sentences below following the sample and translate them:

Sample:	Աս Նարէգ է:	This is Nareh.
	Աս է Նարէգ:	*This* is Nareh.

Ատ Արարատ է:

Աս Արարատ սարն է:

Արաս տաճտէր է:

Ան սաճ էր:

8. Insert letters into the words:

ս-ճ, սա-, ս-ր, տէ-, տ-ր, տա-տէր.

9. Translate the following into Armenian:

1. That is a mountain.
2. This is a mountain.
3. Ararat is a mountain.
4. *Ararat* is a mountain.
5. This is mount Ararat.
6. This is love.
7. *This* is Nareh.
8. She was an alumna.
9. Nareh, take it along.
10. Ara is a master.
11. Ara was the master.
12. *Ara* was the host.
13. This is Ara.
14. That is Nareh.
15. That (the farther one) is Ararat.

[9] Translations of texts and dialogues for all lessons are given in the Keys to Exercises.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 1

PHONETICS

The Classical (Old) and Reformed (Soviet-Armenian) Orthography: A Note on History

EA in Armenia uses a reformed spelling system (RO) which has gone through several revisions in the 1920ies and 40ies. WA uses the classical orthography (CO); that is, spelling rules, established by the writing tradition of the 5th c. This political-historical divide has perpetuated the layman belief that there is WA versus EA spelling, although EA in Iran adheres to the CO. The classical or old orthography better displays the original, internal form of a word and it preserves the morpheme boundaries within composite words, thus maintaining the inherent connection between the historically changed modern Armenian and its roots. RO, often called also new or Soviet Armenian spelling is somewhat economic due to clipping of silent letters and somewhat easier due to a higher degree of correspondence between sounds and letters but all of this adds to the natural ambiguity of language in writing.[1]

Character Position on the Line: Character positioning is practically the same in WA and EA in regard to printing and typing. Some cursive schools are more favored in WA writing culture, and others, in EA but we will cross that bridge when we get there (see appendices 1-3).

Pronunciation and Spelling

Letters:	Աա [a]	Եե [ē] [e]	Սս [s]	**Տտ** **[t]**	Նն [n]	Րր [r]

The same six letters represent the most **frequent six sounds** in EA.[2]

The letters **Աա, Սս, Նն,** and **Րր** have no pronunciation or spelling differences.

Note the following differences in EA pronunciation and RO spelling:

EA has maintained the Grabar[3] pronunciation for the letter **Տ տ**; voiceless, unaspirated [t], like the English [t] in *stone, star.*[4] In WA, it has shifted to [d].

The letter **Եե** is far less frequent in RO spelling; the sound [ē] is practically the same in EA and WA, close to [**h**ead] in English and in both versions it is spelled with two letters—Եե and Եե. To differentiate these two letters in transliteration, **Եե** is represented with the symbol [ē]. In Ro, Եե appears in the beginning of a word. In other positions, the letter **եե** is used (see Lesson 3 and appendix 13). Thus, the letter Եե is not as frequent in RO as the sound it represents, and the majority of printed material in modern EA employs RO.

Lexical Stress: The lexical stress is likewise fixed at the end of a word but it is lighter in EA. In general, the EA pronunciation is faster and the intonation swifter. These differences are often viewed as Russian interference. However, the slower pace of speech is specific to WA, cf. the Giumri dialect in Armenia, branched from the WA dialect of Karin with a heavier lexical stress and measured pace compared to EA standard as well as other EA dialects, e.g., singsonginess of Lori and Goris dialects light and swinging intonation. We don't discard the influence of dominant languages; cf. the EA dialect of Parskahayk bearing in its intonation the interference of the Persian long and rounded vowels. Often the slower pace of WA is attributed to the lengthy influence of Turkish. However, there is no way to know whether Turkish was a slow or fast paced language when it first appeared in Asia Minor in 11-12cc and how much its intonation was influenced from the languages and nations conquered.

---

[1] The main diversion between CO and RO concerns the spelling of the letters ե, է, ո, ն, ու, յ, ւ, and diphthongs. Compared to English spelling, suppose if all the silent [-*e*]-s at the end of a word were to be eliminated from writing and the same sound was always spelled with the same letter; try to imagine, say, the words *kin, car, queen, choir, back*, etc. all spelled with *k* (or *c* or *q*). Spelling reforms generate a chaos; no wonder the Republic of Armenia is reserved about another reform.

[2] Many more words are spelled with these letters than presented in this lesson for beginners; cf. several phrases: Սաճապարճ ածապաած ապտար է: Սա ածարատ արտ է: Տճարար Նաճարճ է սա: Heritage students may try to think of more words after having learned the new letters in each following lesson.

[3] Literary version of Old Armenian; see Introduction.

[4] For a guide to phonetic terminology, see: http://www.ultrasw.com/pawlowski/brendan/ipa.html

GRAMMAR

The Definite Article –ն: The definite article -ն is more frequent in EA (details in L. 5). The use of definite articles with human proper names indicates that the speaker means this particular person with that name; e.g., Սա Արաքն է: This is (*the*) Ara (*I mean*). or This is (*this*) Ara *(and not another person with the same name)*.

Սա Արարատն է:	This is (the) Ararat.
Սա Նարեկն է:	This is (the) Nareh.
Նա է Նարեկն:	*She* is (the) Nareh.
Նա տերն է:	He is the owner.

Demonstrative Pronouns սա, նա: The common pronouns corresponding to WA աս, ատ, ան in EA are սա, (դա[5]), նա. The latter is used for persons only (*he/she*) while the WA ան denotes both people and things (*he/she/it/that*). Details see in L6.

Word Order and Auxiliary Verb: SOV (subject + object + verb) word order is the same for WA and EA. However, the EA word order is even more flexible than the WA, especially in emphatic structures.

Սա սար է:	This is a mountain.
Արան տերն էր:	Ara was the owner.
Սա նստարան է:	This is a bench.

Emphatic use: EA allows more fluctuation in the word order compared to WA because the auxiliary verb in WA has a fixed position following the predicative. In EA, it can also precede the it. Cf. the following examples and also the text.

Nuetral word order	Սա սար է:	This is a mountain.
Emphatic WO specific to EA	Սա է սար:	*This* is a mountain.
Emphatic WO possible in both versions	Սար է սա:	*A mountain* is this.

Punctuation: Period վերջակետ [:], Comma ստորակետ[6] [,] and Stress շեշտ [՛] are applied both in WA and EA with minor differences in orthographical rules.

Text: ԱՐԱՐԱՏ

Սա սար է: Սար է սա:	This is a mountain. A *mountain* is this.
Սարն է սա: Սա սարն է:	This is *the mountain*.
Սա Արարատն է:	This is Ararat.
Արարատն է սար:	*Ararat* is a mountain.
Սա Արարատ սարն է:	This is mount Ararat.
Արարատ սարն է սա:	This is *the mountain* Ararat.
Արարատն է սա:	This is *Ararat*.

Vocabulary Differences

EA	WA	Translation
սա	աս	this
դա	ատ	that
նա	ան	he, she, it

[5] The letter դ for the sound [d] in EA is introduced in Lesson 4.

[6] In RO, the word կէտ is spelled with a է, and the connection between կէտ, կոյտ, կիտել is lost.

LESSON 2

PHONETICS

Letters:	Ե ե	Ը ը	Ի ի	Ու ու	Կ կ	Մ մ	Ւ ւ
	[ye], [e]*	[ĕ] [ə]	[i]	[u]*	[g]*	[m]	[v]*

The Syllable
Consonant Clusters

GRAMMAR

The Simple Sentence
Attributes
The Definite Article ը
Possessive Article—ս and Possessive Pronouns իմ, իմս
Question Mark [՞]

VOCABULARY

Text: Self-Identification
Արամ, Արտակ եւ Արիս
Proper Names
Numbers

Կ կ կատու

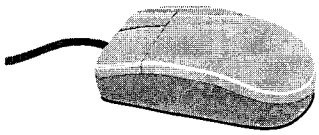

Մ մ մուկ[1]

PHONETICS

Letters

	Vowels		Consonants	
Tall letters:	Ե ե	[ye], [e]	Մ մ	[m]
Descending	Ը ը	[ĕ] [ə]		
Bisecting letters:	Ի ի	[i]	Կ կ	[g]
Mini letters:	Ու ու	[u]	Ւ ւ	[v, y]

[1] Օ՜, ժամացակներ, օ՜, բարքեր: i.e., O, tempora, o, mores!

Position in Alphabet	Letter	Letter Name	Key Words	Pronunciation
5	Ե ե	եչ [yech]	եղջերու deer	[ye] [e]
8	Ը ը	ըթ [ĕt']	ընձուղտ giraffe	[ĕ]
11	Ի ի	ինի [ini]	ինքնաշարժ car	[i]
15	Կ կ	կեն [gen]	կատու cat	[g]
20	Մ մ	մեն [men]	մուկ mouse	[m]
*	ՈՒ ու	ու [u]	ուղտ camel	[u]
35	Ւ ւ	յիւն [hyun]	նաւ ship, սիւն column	[v, w]

մուկ

Pronunciation Note

ՈՒ ու graphically consists of two elements, it is a digraph.[2] Phonetically it represents one simple vowel [u]—e.g., ուր, կատու, տուն.

Before other vowels the sound [u] shifts into [v]—e.g., ստուեր [əsdver] *shadow*. Compare: նու [nu] is the name of the letter Ն, but in the word Նուէր [nəver] *gift*, ու is pronounced [v].

Ե ե has two pronunciations.

- At the beginning of a word it is pronounced [ye]—e.g., Երեւան, *Yerevan,* ես *I,* երկու *two,* երկիր earth, country.
- In the middle of a word it is simply [e], like the vowel է—e.g., Սեւան *Sevan*, արեւ *sun*, մեր *our*, սեւ *black*.

Երեւան

Սեւան

Ե ե եղջերու
[yeghcheru]

Depending on the position, the letter ե is pronounced [ye] or [e] in the same word. Compare: Երեւան Yerevan, երես [yeres] *face.*

There is no way to differentiate by ear ե and է in the middle of a word; the sound is the same. However, two small rules could help.

- Words in Armenian do not end in ե; at the end of a word the sound [e] requires the letter է, e.g., Նարէ, սիրէ՛.
- The letter է shifts into ի after losing the stress, while ե remains ե. The use and usefulness of this rule depends on the knowledge of words:

սէր - սիրեմ, տէր - տիրեմ, նուէր - նուիրեմ, Կարէն - Կարինէ

but:

կեր - կերակուր, սեւ - սեւնամ, ստուեր - ստուերեմ.

- *Exception:* The auxiliary verb է always begins with the sound [e], even though it is spelled either with ե or with է, compare: ես եմ [yes em] 'I am', ան է [an e] 'he or she is' (see Lesson 4).

[2] See the "The Armenian Alphabet: A Historical Note" in Lesson 1 and appendix 3.

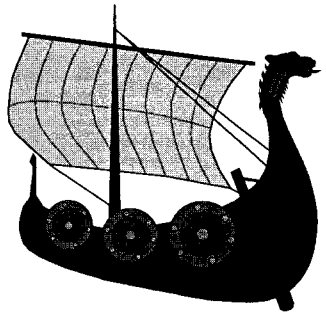

Նաւ Ի ւ

Ի ւ is one of the most frequent characters of the alphabet, but it never begins words, e.g., աւանդ *tradition,* կաւ *clay.*[3] Therefore, the *key word* in the table above is a word ending in ւ, նաւ [nav] *boat, ship.*

Both letters ւ and ե build also diphthongs, e.g. սիւն [syun] *column,* աւիւն [avyun] *enthusiasm,* արիւն [aryun] *blood,* and սենեակ [senyak] *room,* մատեան [madyan] *journal.* For details see the next lesson.

Կ կ կօշիկ

[goshig]

Ը ը is a represented with two symbols: [ĕ] when it is written and [ə] when it is hidden. Although seldom spelled, Ը ը is a very frequent sound, the *schwa* of hidden syllables, as in կթակ, նձկար, սանտր, մանր, etc.

Ը ը is the weakest vowel in Armenian and it does not take lexical stress. If the last vowel of a word is ը, written or hidden, the previous vowel is stressed—e.g., մանր [ma′nər], սանտր [sa′ndər], տուն ը [du′nĕ], ընկերը [ĕnge′rĕ] Արիսը [ari′sĕ].

Ը ը is written in the following cases:

- In initial positions before a few consonant clusters—e.g., ընտանի, ընկեր, ընտիր;
- In three verbs of frequent use: ըսեմ *I say,* ընեմ *I do,* and also in the verb *to be* which we can write in the next Lesson (ըլլալ).
- In words which have no other vowels—e.g., the preposition ըստ, the indefinite article մը, and some loan names.[4]
- In hidden syllables, if hyphenated—e.g., նը-կար, սան-տըր;
- When it follows the letter ու pronounced as [v], e.g., տարուըն *from the year.*
- When it serves as the definite article—e.g., տուն - տունը, Արիս - Արիսը (details see in the Grammar section below).

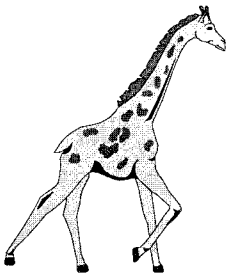

ընծուղտ [ĕntsughd]

The Syllable

A syllable consists of one vowel which can have preceding and following consonants—e.g.:

Ա-րա-րատ, ա-նուն, ա-րեւ, ու-նիմ, տես-նեմ, եր-կիր, եր-կու.

Consonant clusters

Two or more consonants form consonant clusters which are usually pronounced but not spelled with a weak vowel [ə], *schwa*[5]. Such a syllable is called hidden.[6] Examples:

---

[3] The initial sound [v] is expressed with the letter վ (Lesson 8). ւ was deleted from the alphabet in RO.

[4] For example, Քըրք *Kirk,* Բըրթ *Bert,* etc.

[5] Like the English e in *hidd<u>e</u>n* or *mak<u>e</u>r.*

[6] Սուղ վանկ or գաղտնավանկ in Armenian. Hidden syllables are "opened" for hyphenation and, in poetry, for rhythm. See more in Lesson 4.

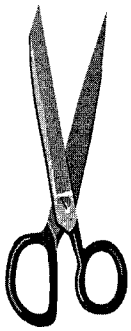

մկրատ

Word with Hidden Syllable	Transcription	Translation
կրակ	gə - rag	fire
կրնամ	gər -nam	I can
մկրատ	məg - rad	scissors
նկար	nə - gar	picture
ստուեր	əsd-ver	shadow

Phonetic drills: Read the following words.

Lower Case	Upper Case	Translation
աման	ԱՄԱՆ	vase, pot
անուն	ԱՆՈՒՆ	name
ես	ԵՍ	I
երկիր	ԵՐԿԻՐ	country
եւ	ԵՒ	and
ընկեր	ԸՆԿԵՐ	friend
ընտիր	ԸՆՏԻՐ	choice, select
ուր	ՈՒՐ	where
ուս	ՈՒՍ	shoulder
իրաւ	ԻՐԱՒ	really
սեւ	ՍԵՒ	black
սուտ	ՍՈՒՏ	lie
սունկ	ՍՈՒՆԿ	mushroom
սիրուն	ՍԻՐՈՒՆ	pretty
կատու	ԿԱՏՈՒ	cat
տակաւին	ՏԱԿԱՒԻՆ	still, yet
տարի	ՏԱՐԻ	year
տուն	ՏՈՒՆ	home, house
սատար	ՍԱՏԱՐ	support
մուկ	ՄՈՒԿ	mouse
մկրատ	ՄԿՐԱՏ	scissors
նուէր	ՆՈՒԷՐ	gift
նկար	ՆԿԱՐ	picture

GRAMMAR

The Simple Sentence

Simple sentence structure in Armenian is generally similar to English, i.e., the predicate (verb) follows its subject (noun or pronoun). For instance:

Ես ունիմ:	I have
Ես եմ:	I am

Contrary to English, the complement comes between the subject and the verb; that is, the base word order I English is SVO [subject verb object), and in Armenian, SOV. Compare:

Ես տուն ունիմ:	I have a house.
Ես Արտակն եմ:	I am Ardag.
Արիսը կատու է:	Aris is a cat.
Կատուն սիրուն է:	The cat is pretty.

The general word order is not changed with the addition of more complements:

Ես սիրուն տուն ունիմ:	I have a nice house.
Ատ սեւ ստուեր է:	That is a black shadow.
Աս սուր մկրատ է:	These are sharp scissors.[7]
Արիսը սեւ կատու է:	Aris is a black cat.

Defective Verb եմ/է

Verbs which have no infinitives are called defective verbs. As a rule, they are introduced in the first person singular, present tense form, e.g., ունիմ, եմ. The verb է and also կայ *there is*, are also introduced in the *third* person singular, present tense forms because the latter are used most frequently. Henceforth, the existential verb է is referred in the first person singular եմ for consistency.

Attributes

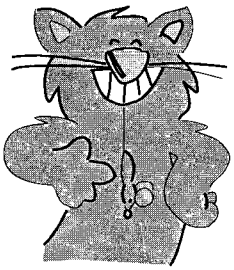

Ասի կատուիս մուկն է:

The sentences above have adjective attributes showing qualities: սիրուն տուն *nice house*, սեւ կատու *black cat*, etc.
Noun attributes show belonging. Adjectives do not change form to become attributes. Noun attributes as a rule are possessives: noun plus the ending -ի՛ն; for instance: Արամի՛ն *Aram's*.

Աս Արամի՛ն տունն է:	This is *Aram's* home.
Ատ Արտակի՛ն կատուն է:	That is *Ardag's* cat.
Ան Նարէի՛ն ստուերն է:	That is *Nareh's* shadow.
Աս կատուի՛ն մուկն է:	This is *the cat's* mouse.

Belonging to the speaker is expressed with the article ս attached at the end of the noun and the pronoun իմ preceding the noun.

[7] The word scissors, մկրատ, unlike in English has regular singular and plural forms in Armenian.

The Definite Article ը

The definite article -ը has exactly the same function and meaning as the definite article -Ն. The difference is in usage, conditioned by euphony.

Ն is used with nouns ending in a vowel—e.g.:

տարի *year*, տարին *the year*;
Անին եւ Նարէն եկան: Ani and Nareh came.

ը is used with nouns ending in a consonant—e.g.,

արեւ *sun*, արեւը *the sun*;
Արամը եւ Արտակը եկան: Aram and Ardag came.

Compare also: Աս նկարին սարերը սեւ են, և տունը՝ կարմիր:
The mountains of this picture are black and the house, red.

In modern Western Armenian words ending in a consonant take Ն if followed by a vowel initial clitic. Compare:

Արամը կ'ըսէ. Ես Արամն եմ:	Aram says, I am Aram.
Աս մեր տունն է: Մեր տունը սիրուն է:	This is our house. Our house is nice.

In general, the definite article Ն may emerge after a consonant if the next word begins with a vowel because, for euphony, the next sound is as important as the previous.[8]

Possessive Article -*ս* and Possessive Pronouns *իմ, իմս*

The first person possessive article -ս indicates that the object belongs to the speaker. It is attached to the end of a word, like the definite article -Ն. Examples:

տունս my house, կատուս my cat, նկարս my picture.

The article -ս (as all other consonant articles) is pronounced with a preceding *schwa* if the word ends in a consonant, that is, [dunəs], [ngarəs], [iməs], etc.[9]

When possession is emphasized, the first person possessive pronoun իմ is added:

իմ տունս *my* house, իմ կատուս *my* cat, իմ նկարս *my* picture

Pronoun իմս *mine,* with attached article is used independently. *Examples*:

Արիս իմ կատուս է: or Արիսը իմ կատուս է:	Aris is my cat.
Արիս իմս է:	Aris is mine.
Աս իմ տունս է:	This is my house.
Ասի իմս է:	This is mine.

Ասի is a colloquial form of the pronoun Աս.

---

[8] This euphonic variation is especially used in poetry—e.g., Գիշերն անոյշ է, գիշերն հեշտագին . . . from the famous Serenade by Missag Medzarents. See the poem in Appendix 10.

[9] Unless followed by a unstressed word beginning with a vowel, in which case epenthesis doesn't always occur, e. g., իմս է *is mine* pronounced [imse].

Question Mark [՞]

Any word with a lexical meaning can become a question with the appropriate intonation; no special words or grammatical constructions are obligatory, e.g., Ի՞մս է: *Is it mine?* Ի՞մս ես: *Are you mine?*

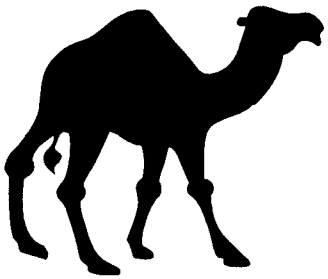

Իմ ու՞ղտս [im ughdəs?]
Ա՞ս է իմս:

Interrogative intonation in writing is expressed with the question mark [՞]. It is different from the full stop and stands right on the last vowel bearing the lexical stress of the interrogative word.

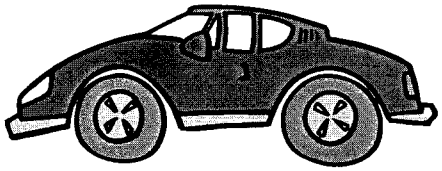

Իմ ինքնաշարժս
[im inknasharzhəs]
Աս է իմս:
Ասի իմս է:

Text: Self-Identification

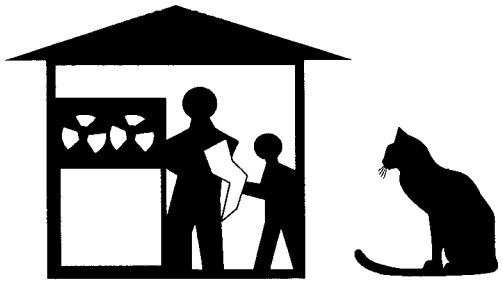

Արամ Արտակ Արիս

ԱՐԱՄ, ԱՐՏԱԿ ԵՒ ԱՐԻՍ

Ես Արամն եմ: Իմ անունս Արամ է: Ես երեսուն տարեկան եմ: Եւ ասի Արտակն է: Արտակը տասնմէկ տարեկան է:

Աս իմ երկիրս է, Ամերիկան: Եւ աս իմ տունս է: Ես սիրուն տուն ունիմ: Իմ տունս սիրուն է:

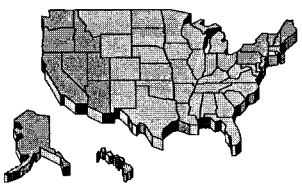

Իմ տունս Ամերիկա է:

- Արտա՛կ, տուն ունի՞ս:

- Տուն ունիմ եւ կատու ունիմ: Արա՛մ, տե՛ս, ասի իմ տունս է: Իմ տունս Ամերիկա է: Եւ աս իմ կատուս է: Կատուս սեւ ու սիրուն է: Անունը Արիս է: Կատուիս անունը Արիս է: Արիս իմ կատուս է: Արիսը տակաւին երկու տարեկան է:

Ան մուկ տեսաւ: Արիսը մուկ ունի: Կատուն մուկ կ'ուտէ՞: Մուկը կատու կ'ուտէ՞:

Արիսը մու՞կ կ'ուտէ:

Explanations to the Text:

Իմ անունս Արամ է:	My name is Aram.	Emphasis expressed by the possessive article has no special translation in English.
Ես Արամն եմ:	I am Aram.	The verb follows the predicative.
Ես երեսուն տարեկան եմ:	I am thirty years old.	Տարեկան literally means *annual*, e.g., տարեկան եկամուտ *annual income.*
Իմ տունս Ամերիկա է:	My home is in America.	Տուն means both *home* and *house.* Note that no special particle or ending is needed here for the meaning *in.* Cf. also: ես տունն եմ: *I am at home.*
Տուն ունիմ և կատու ունիմ:	I have a home and a cat.	Due to verb endings ուն-իմ *I have*, ուն-իս, *you have,* ուն-ի *s/he/it has,* the subject(s), in this case *I,* may be omitted.
Արա՛մ, տե՛ս, ասի իմ տունս է:	Look, Aram, it's my home.	The verb տե՛ս, *Look!, See* is the imperative singular of the irregular verb *to see.*[10]
Կատուիս անունը Արիս է:	My cat's name is Aris.	Կատու-ի-ս is the genitive case form of կատու with the ending -ի and the possessive article -ս.
Արիսը տակաւին երկու տարեկան է:	Aris is still two years old.	
ունիս	(You) have.	Simple present, second person, singular of the same verb *to have.*
ունի՞ս	(Do you) have?	Verbs become questions only by a change in intonation.
ունի	He/she/it has	Third person singular of the simple present, irregular.
սեւ	black	
սիրուն	pretty	
տեսաւ	(He/she it) saw.	This is the simple past form of the verb *to see.*
կ'ուտէ՞	Does it eat?	Without the interrogative intonation the verb means (he, she, it) *eats.*
Կատուն մուկ կ'ուտէ՞:	Does the cat eat mice?	Note that the singular form is used in Armenian for the general meaning (mice in general)
Արիսը մու՞կ կ'ուտէ:	Does Aris eat *mice?*	Note the emphasis shift due to intonation: in the previous sentence, the verb has the interrogative intonation, and in this sentence, the direct object, մու՞կ.

[10] We will spell տեսնել *to see* in Lesson 4.

Proper Names

Proper names begin with capital letters: Արարատ, Նարէ. Here are some other proper names we can already write.

Երեւան	Capital city of Armenia
Սեւան	1. A lake at an elevation of nearly 2,000 kilometers, the largest in modern Armenia 2. Feminine and masculine name
Մասիս	1. Local name of Ararat 2. Masculine name
Նուէր	1. Gift 2. Masculine name
Արամ, Արի, Արտակ, Կարէն	Masculine names
Անի, Մարիամ, Կարինէ	Feminine names
Արիս	Fictitious pet name, also brief for the masculine name Արիստակէս.

Numbers we can write

1 մէկ	ՄԷԿ	one
2 երկու	ԵՐԿՈՒ	two
9 ինը	ԻՆԸ	nine
10 տասը[11]	ՏԱՍԸ	ten
11 տասնմէկ[12]	ՏԱՍՆՄԷԿ	eleven
12 տասներկու	ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ	twelve
19 տասնինը	ՏԱՍՆԻՆԸ	nineteen
30 երեսուն	ԵՐԵՍՈՒՆ	thirty
31 երեսունմէկ	ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿ	thirty one
32 երեսուներկու	ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒ	thirty two
39 երեսունինը	ԵՐԵՍՈՒՆԻՆԸ	thirty nine
90 իննսուն	ԻՆՆՍՈՒՆ	ninety, etc.
99 իննսունինը	ԻՆՆՍՈՒՆԻՆԸ	ninety nine

[11] In Krapar the number ten տասն had a ն at the end pronounced with a preceding schwa. The latter began being spelled with an ը after ն dropped (cf. մուկ-ն *mouse*, մատ-ն *finger*).

[12] Decimal numbers are often spelled with an extra տասնմէկ after տասն but we maintain the classical spelling, that is, տասնմէկ.

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. *Practice writing the letters* Եե, Ըը, Իի, Կկ, Մմ, Ոո, Իւ, *repeat each letter five times.*
2. *Place the letters you learned in the alphabet, Appendices 1 and 2. Choose your favorite keywords.*
3. *Try to remember the letters in the words and the words in the sentences of the lesson.*
4. *Make flash cards with pictures and learn the key words to the letters.*
5. *Fill out the chart writing the lower case words in upper case and vice versa.*

արեւ	
	ԻՄ
կամար	
	ԿՐԱԿ
մեր	
	ՄԱՏԻՏ
ճաւ	
	ՆԵՏ
սուր	
	ՍԻՐՏ
ստուեր	
	ՏԵՐԵՒ
տարեկաճ	
	ԵՐԵՍ
երկիր	
	ԵՐԿՈՒ

Lexical Exercises

1. *Copy the new words of the text into your vocabulary.*
2. *Read the text, translate it, and copy it. Retell the text. Try to improvise it.*
3. *Make oral sentences of your own to identify yourself in Armenian.*
4. *Find nouns with articles in the text. Explain their usage and write the same words without articles.*
5. *Translate the following into English, paying attention to the emphasis:*

1. Կատուճ սեւ է: Արիսը կատու է:
2. Կատուճ մուկ կ'ուտէ:
3. Աս Ամերիկաճ է: Ամերիկաճ երկիր է:

4. Ամերիկան սիրուն երկիր է:
5. Ու՞ր է Ամերիկան: Սիրու՞ն երկիր է Ամերիկան:
6. Աս Սեւանն է: Սեւանն է սիրուն:
7. Սիրուն է Նարէն: Նարէն սունկ կ'ուտէ:
8. Նարէն տասներկու տարեկան է:
9. Ես Արտակն եմ: Ան է Նարէն: Աս ես եմ:
10. Ատ Արտակն է: Ասի Արտակին տու՞ն է:
11. Իմ անունս Արամ է: Ես երեսուն տարեկան եմ:
12. Ատ սիրուն նկար է: Ա՞տ է սիրուն նկարը:
13. Աս Արտակին մկրատն է:
14. Եւ ա՞ս: Ատի իմս է:

6. Write the following numbers in Armenian words: 9, 19, 90, 91, 92, 99.

7. *Translate the following into Armenian:*

1. This is my country.
2. And that is Aram's country.
3. These are sharp scissors.
4. That is my house.
5. My house is nice.
6. This is a black cat.
7. The cat eats mice.
8. Is it Ardag's cat?
9. That is Ardag's cat.
10. Aram is thirty years old and Nareh, twelve.
11. Nareh is at home.

Rules:

1. **ու** before another vowel of a root morpheme is pronounced [v]—e.g., ունէր, ստուեր.
ե at the beginning of a word is pronounced [ye], otherwise [e]. Exception: the auxiliary verb եմ *(I) am*, always pronounced with an initial [e].

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 2

PHONETICS: Pronunciation and Spelling

Letters:	Ե ե [ye], [e]	Ը ը [ĕ] [ə]	Ի ի [i]	ՈՒ ու [u]	Կ կ [k]	Մ մ [m]	Ւ ւ [v]

Letters **ե, ը, ի, ու, մ** have the same pronunciation, **կ** is a voiceless unaspirated consonant, **ե** and **ու** have differences in spelling, and **ւ** is not used in RO.

Ի ի is pronounced and spelled identically in WA and EA. Ինքնաթիռ *airplane* is the suggested keyword for EA, as ինքնաշարժ is not used[1].

Ու ու is only and always the simple vowel [u], in American transcription, [oo]. Words ստուեր [əsdver], նուէր [nver], and the like are spelled with the letter վ, as ստվեր, նվեր[2]. The letter **վ** [vev] always sounds [v], see Lesson 8.

Ե ե has a higher frequency in RO because it substitutes all the **է**-s in mid-word and final positions, e.g., նվեր, սեր. **է** in RO is used only in the beginning of a word and in compound words containing a second root beginning with , e.g., **էակ** *creature*, **մանրէ** *microbe*. Therefore, the phonetic shift է > ի is covert in RO. The student has no clue why at times ե turns into ի, and at times, does not. Cf. սէր *love* (in RO spelled սեր) turns into սիրեմ *(I love)* but սեր (*generation*) - սերեմ (*I originate*) does not. In CO it is clear that these are different words.

Կ կ is voiceless, unaspirated [k], like English [k] in skim, score.

Ւ ւ was eliminated from the Armenian Alphabet by the reform. After the 1991 Independence of Armenia, the letter is formally restored but has no real function; its use is practically restricted to the conjunction եւ *and*. The letter **վ** is used instead of **ւ**, and in general for the sound [v].

The diphthongs **իւ** and **եա** formed in CO with the letters **Ւ ւ** and **Ե ե**, in RO are spelled as **յու** and **յա**; see details in the next lesson.

The sound **Ը ը** [ĕ] in EA is longer than the sound schwa [ə] of hidden syllables; this is one of the reasons that EA pronunciation is faster and the intonation swifter. For examples, words like ընտանի, ընկեր, ընտիր and ստակ, սպի, have the same initial sound in WA, whereas in EA the initial sound in ստվեր, ստակ, սպի is shorter compared to **Ը ը** [ĕ]; it is also reduced to zero, if the previous word ends in a vowel. Likewise shorter are hidden syllables inside words, e.g., նախարդ, especially if they contain a sonorant [ր, լ, մ, ն], e.g., կթրակ, սանդր, մանդր.

Ը ը is written in the following cases:

The spelling of ը in RO does not diverge much from CO.

- The loan names which have no other vowel are as a rule transliterated, e.g., Քիրք *Kirk,* Բերթ *Bert.*
- It is obviously used in the WA texts published in RO orthography for the verbs ըսեմ, ընեմ, ըլլամ and the indefinite article մը.

The Syllable and Consonant Clusters: The weak vowel [ə] *schwa* is shorter and more elusive in EA than in WA. It contributes to words sounding shorter and the intonation faster in EA. The hidden syllable still exists, e.g. կրակ [kə-rak], նկար [nə-kar].

---

[1] The borrowing ավտոմեքենա (cut over Russian *avtomashina*) is the formal word for *car*, reduced to ավտո in common speech (the Russian abbreviation is *mashina*). The WA ինքնաշարժ is a calque too, that is, a loan translation, over the French *auto-mobile* reduced to օթօ in common speech. Automobile originated from Old Greek; in the EA word, the second component մեքենա is directly borrowed from Greek long ago and is used in standard EA for any *machine*, for a *car* too.

[2] Note that նվեր is spelled with **ե** in EA, unlike the original **է** maintained in WA which distorts the regularity of the**է** > **ի** shift; the verb from նվեր is նվիրել *to give a present* in EA, same as in WA.

Proper Names: Dates, months, nationalities, etc. in EA are considered common names and spelled with lower case, whereas in WA they are viewed as proper names, perhaps under the influence of English (more on proper names see in Lesson 7 and Appendix 12).

GRAMMAR

Simple Sentence: The simple sentence has no structural differences; word order is SOV. E.g.: Ես տուն ունեմ: I have a house. Note the change in the verb ending.

Attributes: The possessive ending in EA is ի, e.g.: Արամի կատուն *Aram's cat.* The ն in WA possessive ending -ին is the blended definite article. Only in poetic speech, attributes may follow their nouns both in WA and EA, e.g., սեր իմ *my love.*

The Definite Article ը in EA this article is attached to words ending with a consonant, like in WA. Opposite to WA, it can change to ն for euphonic reasons following any word which begins with a vowel, e.g.:

Իմ մի անունն Արտակ է, իսկ մյուսն՝ Արման:
Արիսն իմ կատուն է: Արիսն ունի մեկ անուն.

This used to be the rule also in classical WA at the turn of the 20th century but modern WA uses the definite article -ն only in front of the auxiliary verb եմ (in all its conjugated forms) and the particle ալ.
Note that in EA the subject usually has a definite form, whereas in WA it may be omitted; for example, in WA one may say: Արիս իմ կատուս է: or: Արիսը իմ կատուս է:

Whereas in EA, the subject has to be definite: Արիսը իմ կատուն է:

Possessive Article -*ս* and Possessive Pronouns *իմ, իմս* With the possessive pronoun իմ, the noun takes the third person (or definite) article -ն, e.g., իմ կատուն *my* cat. Phrases like իմ տունս *my* house, իմ կատուս *my* cat are considered colloquial in EA. Instead of the WA nominal possessive իմս,[3] իմն or իմը are recommended.

EA	Արիսն իմ կատուն է: Արիսն իմն է:	Aris is my cat. Aris is mine.
WA	Արիս իմ կատուս է: Արիս իմս է:	

The use of the **question mark** [՞] is identical, the terms differ: in WA tradition it is called պարոյկ and in EA, հարցական նշան.

Text: Self-Identification: *ԱՐԱՄ, ԱՐՏԱԿ ԵՒ ԱՐԻՍ*

Ես Արամն եմ: Իմ անունն Արամ է: Ես երեսուն տարեկան եմ: Եվ սա Արտակն է: Նա տասնմեկ տարեկան է: Սա իմ երկիրն է, Ամերիկան: Եվ սա իմ տունն է: Ես սիրուն տուն ունեմ: Իմ տունը սիրուն է:
- Արտա՛կ, տուն ունե՞ս:
- Տուն ունեմ և կատու ունեմ: Արա՛մ, տե՛ս, սա իմ տունն է: Եվ սա իմ կատուն է: Կատուս սև է ու սիրուն: Անունն Արիս է: իմ կատվիս անունն Արիս է: Արիսն իմ կատուն է: Արիսը (տակավին) երկու տարեկան է: Նա մուկ տեսավ: Արիսը մուկ ունի: Կատուն մուկ կուտի՞: Արիսը մու՞կ կուտի:

Vocabulary Differences: Parentheses signify the use of the word in the other version too, with *register*, *style*, and/or *frequency* differences (See detailed explanations on vocabulary differences in Lesson 6 addendum).

EA	WA	Translation
(իսկապես)	(իրաւ) positive, (բնաւ) negative[4]	really
(դեռևս)	(տակաւին)	still, yet

[3] Իմս is used in colloquial EA, e.g. Էսի իմս ա or even իմինս ա *this is mine*, as well as in poetry; see, for example, the poem "Իմս" *Mine* by Paruiyr Sevak.
[4] Cf. *tambien* and *tampoco* in Spanish.

LESSON 3

PHONETICS

Review: Letters Presented in Lessons 1 and 2
Vowels and the Exclamation Mark
Letter Frequency and Word Frequency
Reduction of ոև and ի to ə
Sound Frequency and Letter Frequency
Diphthongs իև and եա

GRAMMAR

Word Order: Attributes
Numeral Attributes
Noun Number
The Conjunctions *and*—ոև, եև, իսկ
Interrogation without Question Words
Separation Marks [՝]

VOCABULARY

Question word ոև՞ր—where?
Text: Նուէր

PHONETICS REVIEW: Letters introduced in Lessons 1 and 2

Vowels	Position in Alphabet	Consonants	Position in Alphabet
Ա ա	[a] 1	Կ կ	[g] 15
Ե ե	[ye, e]] 5	Մ մ	[m] 20
Է է	[ē] 7	Ն ն	[n] 22
Ի ի	[i] 11	Ս ս	[s] 29
ՈՒ ու	[u, v] *	Տ տ	[d] 31
Ը ը	[ĕ, ə] 8	Ր ր	[r] 32
		Վ վ	[v, w] 34

Vowels and the Exclamation Mark [՛]

Vowels are articulated with a free flow of air and vibration of vocal cords. The create syllables by themselves or combined with consonants. Armenian has six vowels written with eight letters. The letters Ո ո and Օ օ representing the vowel [o], follow in Lessons 4 & 5.

Practically all vowels become interjections when pronounced with an emotional intonation. In writing this is indicated with the exclamation mark [՛]. Words with a special intonation carry the exclamation mark where the lexical stress is; that is, on the last vowel of the word; e.g.:
Ամա՛ն Wow! Արե՛լ է: It is sunny! Եկու՛ր, մի՛ա՛կ եմ: Come, I am alone!

ա՛

Ա՛

Է՛

Ե՛

Ի՛

ՈՒ՛

Ը՛

Letter Frequency and Word Frequency

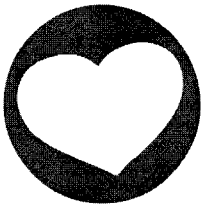
սիրտ

Different words and letters have different frequencies of usage. In this book, we introduce the letters according to their frequency in non-alphabetical order.[1]

The most frequent sounds of Armenian are presented in the first two lessons: ա, ե, է, ի, ն, ր, մ. Word frequency is different from sound and letter frequency, and some letters of low frequency are used in some words of very high frequency.[2]

Statistics shows that people speaking different languages use approximately the same 500 words of their native tongue for everyday speech. These 500 words of highest frequency in Armenian are used in the texts and dialogues of this textbook.

Reduction of ու and ի to [ə] ~ ը

The vowels ու and ի are "weak." When they lose the lexical stress, they can shift into a weaker vowel, a *schwa*, which is pronounced but not written. The syllables containing the unwritten schwa are called *hidden*; below they are indicated with the symbol of the schwa [ə] For example: սուտ *lie* and սəտեր *lies*; տուն *house* and տəնակ *small house*; մուկ *mouse* and մəկնիկ *small mouse,* երկիր *country* and երկəրի *country's*; կարմիր *red* and կարմəրորակ *reddish.*

In Old and Eastern Armenian this shift is quite regular. Western Armenian, especially the spoken language, can ignore it. Thus parallel forms exist:

- In plural, as տուներ or տներ, սիրտեր or սրտեր.
- In declension, as տունի or տան,[3] սիրտի or սրտի;
- In word-building—e.g., diminutives մուկիկ and մկնիկ are both correct.

The table on the right presents both the shifted forms, which represent the literary standard, and also the novel non-shifted forms quite typical and wide-spread in modern conversational Western Armenian.[4]

	Shift ու > ə	
Base form	մուկ *mouse*	տուն *house*
Novel Western Armenian forms	մուկիկ *small mouse* մուկեր *mice*	տունիկ *small house* տուներ *houses*
Shifted standard forms	մəկնիկ, մկներ	տəներ, տəնակ
	Shift ի > ə	
Base form	սիրտ *heart*	երկիր *country*
Novel Western Armenian forms	սիրտեր *hearts* սիրտի or սəրտի *heart's*	երկիրներ *countries* երկիրի or երկəրի *country's*
Shifted standard	սəրտեր, սəրտի	երկəրներ, երկəրի

[1] See the alphabet in Appendices 1-3.

[2] For example, *hello* բարեւ, *big, great* մեծ, *bread* հաց, *to go* երթալ. The underlined are not frequent letters which will be introduced gradually in the next lessons.

[3] This is a special grammatical shift, called inflection or inner declension, different from the phonetic shift described above. See Irregular Declension in Lesson 11 and Appendix 7.

[4] See details on vowel reductions resulting from word derivation in Lessons 6 and 11.

Sound Frequency and Letter Frequency

The reduction of ու and իւ to [ə] is expressed in writing only in case of hyphenation. The letter ը appears for the schwa, for example: սըր-տի, եր-կըրներ, տը-ճակ.

In the previous lessons we saw that two sounds of high frequency [e] and [v], within the same words, result in different letter frequencies: է and ւ in WA/CO and ե and վ in EA/RO. The letter Ը ը represents one of the most frequent sounds in Armenian, perhaps the most frequent vowel in connected speech. However, as a letter it has a quite restricted use. Try to remember in which cases Ը ը is written (details in previous lesson).

Diphthong իւ

Diphthongs consist of two sound elements pronounced as one. They are written as digraphs.

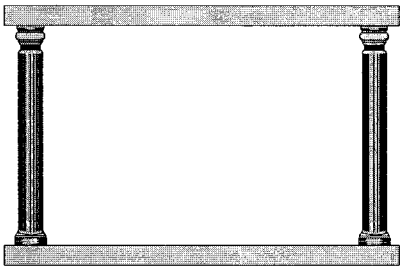

սիւն սիւն

The diphthong իւ is pronounced [yu] before root consonants—e.g., արիւն *blood*; աւիւն *fervor*, միւս *the other, next*; սիւն *column*; տիւն *the name of the letter* ւն.

Անիւ եւ Իւան

In the remaining cases—that is, before vowels or at the end of a word—իւ [iv] is a free sound combination—e.g., անիւ *wheel*; Իւան *Ivan*; կիւ *mastic*, արմաւ *date (fruit)*.

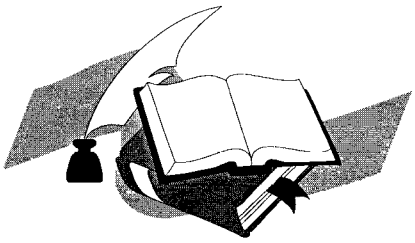

մատեան

Diphthong *եա*

The diphthong եա is pronounced [ya]—for example, սենեակ *room*; եասաման *lilac*; մատեան *ancient manuscript, journal*. This diphthong forms the characteristic ending -եան of the Armenian last names, e.g., Արամեան. With the loss of the lexical stress it can shift into a simple ե [e] in some words.[5]

Note: Words ending in -իւն shift the diphthong իւ into the diphthong եա for the genitive-possessive forms, e.g., սիւն - սեան *column's*, արիւն - արեան *blood's*. Parallel to these forms, modern Western Armenian uses generalized possessive forms with the ending -ի, that is, արիւնի, սիւնի.

[5] Here are a few examples to illustrate this rule: Մատենադարան *Museum of Ancient Manuscripts in Yerevan,* literally, *library*; մատենագիր *scribe*; սենեկապետ *chamberlain*; սենեկակից *room-mate* (the latter has a parallel form, սենեակակից, because the vowel reduction is no longer active in modern Western Armenian). These are given in a footnote as not all the letters used have been introduced.

Phonetic drills: Read the following words.

ամաՆ	vase, pot	Նամակ	letter
ամուսին	husband	Նաւ	ship
ամուր	strong, durable	Նաւաստի	sailor
անիւ	wheel	Ներում	apology, pardon
ատեՆ	time	Նկար	picture
արեւ	sun	Նուէր	gift, present
արիւՆ	blood	ուս	shoulder
կարմիր	red	ուստի	thus, hence
կին	woman, wife	ուրեմՆ	thus, so
կրակ	fire	սեՆեակ	room
մականուՆ	last name	սիրտ	heart
մանուկ	child	սիւՆ	column
մատիտ	pencil	սունկ	mushroom
միւս	next, other	սուտ	lie
ընտանի	domesticated, tame	տարի	year
սուտասան	liar	Նստարան	bench
մոմ	candle	տարր	element, particle
մուկ	mouse	տերեւ	leaf

GRAMMAR

Word Order: Attributes

The attribute precedes the noun in neutral stylcs. [6] For Instancc:

կարմիր մատիտ	red pencil
սիրուն մանուկ	pretty child
մերկ սուտ	naked lie
իմ սիրտս	my heart
Արտակին կատուն	Ardag's cat
երկու նկար	two pictures
տասը մատ	ten fingers
երեսուն տարի	thirty years

մէկ նաւաստի
և
մէկ նաւ

[6] In poetry or emphatic speech the reverse order is possible.

Numeral Attributes

Numeral attributes usually do not require plural nouns; e.g.:

Ես տասը մատ ունիմ եւ Արտակը ունի տասը մատ:

I have ten fingers and Ardag has ten fingers.

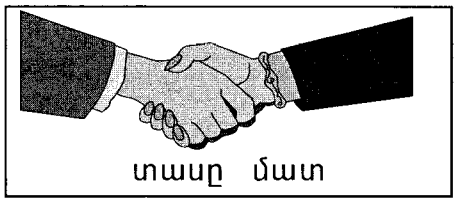

տասը մատ

Նարէն երկու նաւ ունի: Nareh has two ships.

The words մատ *finger* and նաւ *ship, boat* are in the singular form with numeral attributes *ten* and *two*.

Ես մէկ մատիտ ունիմ, և Արտակը՝տասնմէկ մատիտ:

I have one pencil, and Ardag, eleven.

The word մատիտ *pencil* is also in the singular form with both attributes: մէկ, and տասնմէկ.

But: Արտակը ու Նարէն երկու սիրուն մանուկներ են:

Ardag and Nareh are two pretty children.

The word *child* is in the plural form, մանուկներ, because it is the predicative, the logical center of the statement.

մատիտ

մատիտներ

Noun Number

Nouns differentiate singular and plural numbers.

Singular number shows one object or the general concept. It corresponds to the dictionary listing: a basic form without special endings.

Plural number shows two or more of the same object. It is formed with the endings -եր [er] or -ներ [ner].

Monosyllabic nouns take the ending -եր, e.g.: սար *mountain*, սարեր mountains. Polysyllabic nouns take the ending -ներ, e.g.: մանուկ *child*, մանուկներ children. Polysyllabic words ending in -ն in the plural have double ն-s, pronounced as double [nn].[7]

Examples:

Monosyllabic		Polysyllabic[8]	
Singular	Plural	Singular	Plural
ուս	ուսեր	ամուսին	ամուսիններ
սար	սարեր	նաւաստի	նաւաստիներ
սիրտ	սիրտեր or սրտեր	նկար	նկարներ
տուն	տուներ or տներ	նամակ	նամակներ

Exception: A few monosyllabic nouns form the plural with -ներ, e.g., մատ - մատներ, մուկ - մկներ, միւսը - միւսները[9] For some of these nouns, conversational styles prefer regularized forms with -եր—that is, մատեր, մուկեր.

[7] Double sounds are not very characteristic for Armenian. But whenever they occur, they are sound double.

[8] Note: words with schwa in a stem-final cluster have two syllables but form the plural with -եր, e.g., աստղ - աստղեր, վագր - վագրեր, while words with a schwa in a stem-initial position or in the first syllable form the plural as regular polysyllabic words with -ներ , e.g., ստուեր - ստուերներ, կրակ - կրակներ.

Conjunctions *ու, եւ, իսկ*

Տուէր

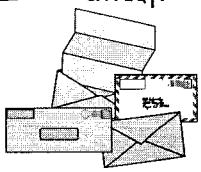

Նամակներ

The conjunctions եւ, ու, իսկ are all usually translated as "*and.*" They have some differences in meaning and usage.

եւ is the most frequent. It joins words in a sentence, as well as sentences and clauses; e.g.:

Արաւ եւ Նարէն Ara and Nareh

Իմ կատուս սեւ եւ սիրուն է: My cat is black and nice.

Իմ կատուս սեւ է, եւ իմ տունս սիրուն է: My cat is black and my house is nice.

Also, եւ can substitute for both ու and իսկ, as shown in the next examples.

Ու joins smaller entities of speech, mainly words in informal speech; for instance:

Արաւ ու Նարէն	Ara and Nareh
Իմ կատուս սեւ ու սիրուն է:	My cat is black and pretty.

Իսկ joins only coordinate clauses into one sentence. Աս իմ կատուս է, իսկ ատ՝ կատուիս տունը: This is my cat, and that, my cat's home.

Իսկ also has an adverbial usage meaning *even*; for instance:
Արտակիս ներկերը կարմիր են՝ կարմիր տուն, կարմիր նաւ, կարմիր մոմ. կատուն իսկ կարմիր է: Ardag's paints are red: a red house, a red ship, a red candle: even the cat is red.

Sentences joined with the conjunctions եւ, իսկ can have omitted elements of conjoined sets, for example:

Աս տուն է, եւ աս՝ երկիր: This is a house, and that, a country.

Իմ կատուս սեւ է, եւ իմ տունս՝ սիրուն: (or: իսկ տունս՝ սիրուն). My cat is black and my house is nice.

Արտակ տասներկու տարեկան է, եւ Նարէ՞ն: Ardag is twelve years old, and Nareh?

կարմիր կրակ

Interrogation without Question Words

Sentences connected with the conjunctions և, իսկ easily transform into interrogatives without questions words, cf.:

Աս տուն է, եւ ա՞տ:	This is a house, and (what is) that?
Աս իմ կատուս է, իսկ ա՞տ:	This is my cat, and that?

Questions without question words are also formed by a **mere change of intonation** and **without any change in the word order** in the sentence. *Examples:*

Աս տուն է: Աս տու՞ն է:	This is a house. Is this a house?
Կատուն մուկ կ'ուտէ: Կատու՞ն մուկ կ'ուտէ:	The cat eats mice. Does *the cat* eat mice?
Կատուն արմաւ կ'ուտէ՞: Կատուն արմա՞ւ կ'ուտէ:	Does the cat eat dates? Does the cat eat *dates*?

[9] These nouns (բռռ, եզ, ձուկ, ոտն, ձեռն) in fact have a plural with -եր, but they ended in -ն in Krapar and this final -ն resurfaces in grammatical forms and in word-building.

The auxiliary verb է can change its position coming closer to the emphasized word. This inversion is parallel to the change of the emphasis in affirmative sentences. *Compare the following sentences:*

Աս Ամերիկաձ է:	This is America.
Աս Ամերիկա՞ձ է:	Is this America?
Աս է Ամերիկաձ:	*This* is America.
Ա՞ս է Ամերիկաձ:	Is *this* America?
Ամերիկաձ աս է:	America is *this.*
Ամերիկաձ ա՞ս է:	America is *this*?

The Question Word ու՞ր where?

Question words are used to request missing information in a sentence. They can begin the sentence, as in English. Also, they can take the place of the corresponding answering word. For instance, the first two questions below have the same full answer:

Ու՞ր է աս տունը: *or:* Աս տունը ու՞ր[10] է:	Where is this house?
Աս տունը Ամերիկա է: *or:* Ամերիկա (է):	This house is in America. *or:* In America.
Ու՞ր է կատուն: Արիսը ու՞ր է:	Where is the cat? Where is Aris?
Արիսը տունն է: *or:* Տունն է:	Aris is at home. *or*: At home.

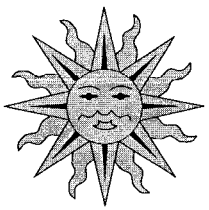

կարմիր արեւ

Separation Mark [՝]

The separation mark [՝] բուք [put] has no special equivalent in English punctuation. It is used instead of omitted parts which make contextual sense in a sentence or to explain something. Punctuation rules regulate its use. In the English punctuation system, commas, colons, or semicolons are used instead of [՝].

Examples:

Աս տուն է, եւ աս՝ երկիր:	This is a house and this, a country.	[՝] is used because the auxiliary verb is not repeated (omitted copula).
Արամ երեսուն տարեկան է, իսկ Արտակ՝ տասնմեկ:	Aram is thirty years old, and Ardag, eleven.	[՝] is used because of the omitted predicate—տարեկան է.
Ես Արտակն եմ, եւ ան՝ Նարէն:	I am Ardag, and that (is) Nareh.	[՝] indicated the omitted copula. Note that the verb form does not matter; the second clause assumes: Աս Նարէն է:

[10] ուր is a relative-interrogative pronoun, details see in Lesson 13.

Text

ՆՈՒԷՐ

ինքնանկար

[inknanəgar]

Ես Արտակն եմ: Իմ անունս Արտակ է, եւ մականունս՝ Տիրատուրեան: Ես երկու անուն եւ մէկ մականուն ունիմ: Իմ անուններէս մէկը Արտակ է, եւ միւսը՝ Արմաճ:[11]

Եւ Արիս մէկ անուն ունի, ան է՝ Արիս:

Արիսը իմս է, իմ կատուս է, եւ ես Արիսին տէրն եմ՝ Արիսին Արտակը:

Նարէն

Ասի Նարէն է: Ես տասնմէկ տարեկան եմ, եւ Նարէն՝ տասներկու: Նարէն սիրուն է:

Ես մատիտ ունիմ: Ուր են իմ մատիտներս: Նարէին նուէր տամ: Իմ նկարս տա՞մ Նարէին: Իմ նկարս կու տամ:

- Աս նկարը սիրո՞ւն է, Նարէ՛:
- Սիրուն է:
- Աս իմս է, իմ նկարս է: Նուէր է:
- Եւ Արիսը նկար ունի՞: Արիսին նկարը տո՛ւր:

Ասիկա Արիսին նկարն է:

[11] "To tell the truth, my real first name is Ardavazt but I cannot write it yet. My mom picked up the name Ardag for me before I was born, on her visit to Yerevan. I like it too, though my dad calls me Ardavazt, and others call me Ardo."

Explanations to the Text

Իմ անուններէս մէկը Արտակ է	One of my names is Ardag	Անուն-ներ-է-ս is the plural ablative of անուն. The ablative case has the ending -է. Usually it is translated with the prepositions *of* or *from.*
եւ միւսը՝ Արման:	and the other, Arman.	Omission of the auxiliary verb assumes a pause in intonation expressed by the separation mark *put* [՝].
Եւ Արիս մէկ անուն ունի, ան է՝ Արիս:	And Aris has one name, that is, Aris.	[՝] has only tonal significance as a pause.
Եւ ես Արիսին տէրն եմ՝ Արիսին Արտակը:	And I am Aris's master, Aris's Ardag.	[՝] in this case can be translated into English lexically with the words *that is.*
Ո՞ր են իմ մատիտներս:	Where are my pencils?	Ո՞ր is a question word for place and direction.
Նարէին նուէր տամ:	I shall give a present to Nareh.	The subject ես *I* is omitted because the verb տամ refers only to it. No special word for shall is used, the verb տամ is in subjunctive form which translates into *I shall, will give, I wish I give, why don't I give,* etc. depending on the context. Նարէ-ին is a dative case form translated usually with the preposition *to.* The sentence has two objects: direct, նուէր and indirect, Նարէին.
Իմ նկարս տա՞մ Նարէին:	Shall I give Nareh *my* picture (painting, drawing, photo)?	The direct object is emphasized by word order. The word նկար can be translated differently, depending on the context. Cf. *my picture*, or իմ նկարս, depicting me, belonging to me, shot or drawn by me.
Իմ նկարս կու տամ:	I give her my picture.	կու տամ is the simple present, first person, singular of the verb *to give.* The simple present is formed from the subjunctive (base) form տամ with the particle կու.
Իմ նկարս է:	It *is* my picture.	The subject (it) can and is often omitted due to special verbal endings which assume it.

ASSIGNMENTS

Lexical Exercises

1. *Copy the new words to the text in your vocabulary.*
2. *Read the text, translate it, and copy it. Retell the text. Try to improvise it.*
3. *Make oral sentences of your own using the words you know.*
4. *Find nouns with articles in the text. Explain their usage and write the same words without articles.*
5. *Write the plural of the following nouns according to the sample:*

սաՆ	սաՆեր	մաՆուկ	մաՆուկՆեր
սէր		Նուէր	
սուՆկ		կատու	
տէր		տարի	
տուՆ		մատիտ	
Նաւ		աՆուՆ	
միւս		սեՆեակ	
մատ		Նաւաստի	
մուկ		կրակ	

6. *Translate the following expressions into English, and use them in sentences of your own using the definite articles or* Ն.

կարմիր արիւՆ, կարմիր կրակ, կարմիր արեւ, կարմիր սիրտ.

մէկ կատակ, մէկ աՆուՆ, մէկ Նամակ, մէկ մակաՆուՆ, մէկ Նուէր.

երկու տարի, երկու սիւՆ,երկու տարեկաՆ, երկու մաՆուկ, երկու տերեւ.

իՆը ուս, իՆը աՆիւ, իՆը արեւ, իՆը ընկեր.

մեր կատուՆ, մեր տուՆը, մեր տարիՆ.

իմ կատուս, իմ Նամակս, իմ ատեՆս, իմ Նկարս, իմ ընկերս.

սեւ սուՆկ, սեւ մուկ, սեւ կատու, սեւ սուտ.

սուր ուս, սուր Նամակ, սուր տերեւ, սուր կատակ.

սիրուՆ Նկար, սիրուՆ Նաւ, սիրուՆ մաՆուկ, սիրուՆ Նուէր.

միւս սիւՆը, միւս ՆաւաստիՆ, միւս կատուՆ.

7. Transform the following into questions and translate them.

1. Կրակն ու արևը կարմիր են:
2. Նարէն տունն է:
3. Արտակը երկու աչուն ունի:
4. Իմ նկարս տամ Նարէին:
5. Կատուն մուկ կ'ուտէ:
6. Արամը նաւաստի է:
7. Արտակը մանուկ է:

8. Translate the following into Armenian:

1. This is my room.
2. My house is red. It's mine.
3. And that is Aram's home.
4. Where is this house? It is in America.
5. This is a black cat. The cat eats mice.
6. It is Ardag's cat. Where is the cat?
7. The cat's name is Aris. This is Aris's picture.
8. Where is Nareh? Where are my paintings?
9. Where are the pencils? These are my pencils.
10. I give Nareh my heart. Give Nareh a picture.
11. The ship has eleven sailors. That is a black ship.
12. I have ten fingers and one heart.
13. He has two pictures and I have one.
14. She has one name and I have two names.

Rules:

- The diphthong իւ before root consonants is pronounced [yu]—e.g., արիւն, սիւն, միւս.
- The vowels ու, ի can shift into a *schwa* if they lose the stress—e.g., տուն - տնակ, սիրտ - սրտեր.
- ը is seldom written and never stressed—e.g. սա՛նտր, մա՛ր, ընկե՛րը.
- ը as a definite article is attached to words ending in a consonant, and - , to words ending with a vowel, e.g., մուկը, կատուն, Արտակը, Նարէն.
- ը is more frequent in the function of the definite article than նbecause the majority of words in Armenian end in a consonant.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 3

PHONETICS

LETTERS INTRODUCED IN LESSONS 1 AND 2 WITH PRONUNCIATION AND/OR SPEELING DIFFERENCES IN EA

Identical phonetically: same pronunciation in WA & EA	Identical orthographically: same spelling in WA & EA	Differences in Pronunciation	Differences in Orthography
Ա ա [a]	Կ կ	Կ կ: EA—[k]. WA—[g]	Ի ւ is omitted in RO; instead, the letter Վ վ is use (see Lesson 8).
Ի ի [i]	Տ տ	Տ տ: EA—[t]. WA—[d]	
Ե ե [ye, e]			Ե ե is excluded from final positions in CO.
Է է [e]			Է է occurs only in initial positions in RO
Մ մ [m]	Մ մ	ՈՒ ու: EA—[u]. WA—[u, v]	ՈՒ ու in CO sounds [v] before vowels in closed syllables
Ն ն [n]	Ն ն		
Ս ս [s]	Ս ս		See details on pronunciation and orthography in appendices 1, 2, 4, 11, 12, 13.
Ր ր [r]	Ր ր		

Reduction of ու and ի to ə

The vowel reduction in EA is regular; the only recommended forms are **տոնական** < **տուն** + **ական** **սրտի** < **սիրտ** + **ի**, etc. For the diminutive form of **մուկ** > **մկնիկ**, a parallel form from child language, **մուկիկ** is acceptable too. Also, this reduction may totoally eliminate the vowel leaving no scwha, e.g., **երկիր** + **ի** > **երկրի**, **կարմիր** > **կարմրորակ**; thus, the word **երկրի** has two syllables in EA, opposite to three syllables in WA, and **կարմրորակ** has three syllables, opposite to four in WA. Historically, the vowel shift is far advanced in WA compared to EA. Not only the vowels ու, ի, and է (recall, **սէր** > **սիրոյ**, **տէր** > **տիրական**), but also ա shifts regularly, for example:

EA	WA [ա > ø]
հարսանիք	**հարսնիք**
մատանի	**մատնիք** coll., standard—**մատանի**

Compare also the three common verbs introduced above: *say, do*, and *be*.

EA	WA [ա > ը][1]
ասեմ	**ըսեմ**
անեմ	**ընեմ**
լինեմ	**ըլլամ**

[1] The initial sound in these WA verbs derives from the ա > ը historical shift, that is, ըսել is from Grabar ասեմ *to say*, ընեմ < առնեմ *to do*, ըլլամ < լինիմ *to be*. Due of this shift, the letter ը is more frequently spelled in WA. For example, it follows the letter ու indicating that it sounds [v], e.g., տարուըն *from the year*. In this case too ը replaces the reduced vowel ա; details see in Lesson 13.

On the other hand, WA is characterized with a current trend to eliminate the vowel shift in such common words as սիրտ, երկիր, սուտ, etc. which is indicative of two different processes. First, it is attrition, a symptom of a language headed for demise. In phonetics, attrition includes the elimination of the aforementioned shift, that is, երկիրի instead of the standard երկրի, etc. In declension and conjugation, attrition appears as elimination of irregular forms and their substitution with generalized inflections; e.g., սերի instead of սիրոյ. Attrition contributes also to the confusion and/or elimination of the preposition government of noun forms, e.g., առաջց սիրով instead of the standard առաջց սիրոյ, etc.

Secondly, WA is moving forward toward a morphologically analytical structure which is evident in subtle changes.[2] There are also some instances when these two trends unite and it is hard to differentiate them, for example, the WA լուլյանալ compared to Grabar and EA լուսանալ, has an advanced shift of the thematic vowel in the verbal affix -անալ, and also eliminates the regular shift of oյ < ու.

One more note about the vowel shift resulting from the loss of the lexical stress: in EA also it shows trends of dying out; all *new loan* words containing weak vowels no longer shift when they lose the stress, e.g., the computer term *bit* has genitive բիթի,[3] though new words, built in common models, maintain the shift, e.g., համակարգիչ, *computer*, genitive համակարգչի versus WA genitive, համակարգիչի.

Sound Frequency and Letter Frequency: The reduction of ու and ի to ə is expressed in writing in case of hyphenation. The letter Ը ը is used for the schwa; for example: սըր-տի, եր-կըրներ, տը-նակ. The letter ը represents one of the most frequent sounds in Armenian, perhaps the most frequent vowel in connected speech. However, as a letter it has a limited use.

The Diphthongs իւ/յու and եա/ յա: The CO diphthong իւ [yu] is spelled յու opposite to economy principles of RO; e.g., արյուն *blood*; մյուս *the other, next.* The free sound combination իւ [iv] is spelled with —վ (see Lesson 8), e.g., անիվ *wheel*; Իվան.

The CO diphthong եա [ya] is spelled յա—e.g.: սենյակ *room*; մատյան *ancient manuscript, journal.* Still, they are the same diphthongs. The official transliteration of the letter Յ (Lesson 5) is [y] and consequently, Armenian last names in and from the Republic of Armenia reflects this spelling: Հակոբյան Hakobyan, Արամյան Aramyan, etc. [4]

GRAMMAR

Noun Number: With the same basic rules for plural, for monosyllabic and for polysyllabic words, EA shows more conservative traits in the following:

1. Monosyllabic words with the weak vowels ու and ի shift regularly, e.g., տուն-տներ, սուր-սրեր, սիրտ-սրտեր, whereas in WA տուներ, սուրեր, սիրտեր are all right.
2. Grabar monosyllabic words with a final -ն regularly restore it in plural, e.g.: մկներ, մատներ whereas in WA մուկեր, մատեր are all right.
3. Both WA and EA have irregular nouns which follow older rules. There are some differences in irregularities (e.g., WA կին *woman* follows the regular pattern կիներ, versus EA the Grabar կանայք). The irregular nouns are presented in detail in Lesson 12.

---

[2] For instance, WA has a more stable word order compared to EA, WA makes a wider use of functional words, such as verbal particles and prepositions versus declined and conjugated forms, and in word building, WA has less compounding versus analytical descriptives, etc.

[3] The same is true about words which EA (and WA) has directly borrowed from Grabar versus words which entered the modern standard from vernaculars, e.g., բութ as *stupid* does not shift for the genitive—բութի, whereas its homonym, meaning the *big finger,* has genitive as բթի.

[4] Save for common conventions, such as Martiros Sarian, Vahan Terian. I spell my last name *Hagopian* as it is pronounced in my hometown, Giumri, speaking a WA dialect and as it was written in English by my first teacher of English, Sebuh Dzaghigian, a WA speaking repatriate.

Conjunctions ու, եւ, իսկ: Practically identical in function and use, ու and իսկ are more frequent in EA, than in WA. In RO, եւ is spelled և After 1991, the new standard of writing restored the letter ւ in the alphabet, and the spelling եւ for this conjunction turned into a new norm. In this book, we use both.

Punctuation: **The separation mark** [՝] բութ in WA is often separates subordinate clauses, when in EA comma is used. **The exclamation mark** [~] functions the same way though terms differ: երկար in WA and բացականչական նշան in EA.

Interrogative Sentences: Questions with or without question words follow the same patterns in WA and EA. Differences arise from other grammatical and lexical categories. The auxiliary verb **է**, as well as the general word order is more flexible in EA, as mentioned above. *Examples:*

EA	WA	Translation
Սա տու՞ն է:	*Ասի(կա)* տու՞ն է:	Is this a house?
Կատուն մուկ կ'ուտի՞:	Կատուն մուկ կ'ուտէ՞:	Does the cat eat mice?

The Interrogative words ու՞ր ***where to?*** and **որտե՞ղ** ***where?*** EA differentiates the question word ու՞ր for directions, and որտե՞ղ (see the letter ղ in Lesson 8) for locations: e.g.

Question Words	EA	WA	Translation
Direction	Սա ու՞ր տանեմ:	Ասի ու՞ր տանիմ:	Where should I take this?
Location	Որտե՞ղ ես ապրում:	Ու՞ր կ'ապրիս:	Where do you live?

However, in conversational EA ու՞ր can be used for both direction and location, e.g., Ու՞ր ա կատուն: *Where is the cat?* The standard is: Արիսը որտե՞ղ է: Note the colloquial change of the auxiliary verb է into ա. Likewise, որտեղ is used in some WA dialects, e.g., 'ուրտեղ կ'ապրիս օրա Where do you live? (Giumri-Karin dialect).

Text: **ՆՎԵՐ**

Ես Արտակն եմ: Իմ անունն Արտակ Տիրատուրյան է: Ես երկու անուն ունեմ: Իմ մի անունն է Արտակ, իսկ մյուսն՝ Արման: Եվ Արիսն ունի մեկ անուն՝ Արիս: Արիսն իմն է, իմ կատուն է, իսկ ես Արիսի տերն եմ՝ Արիսի Արտակը: Սա Նարեն է: Ես տասնմեկ տարեկան եմ, իսկ Նարեն՝ տասներկու: Նարեն սիրուն է: Ես մատիտ ունեմ: Ու՞ր են իմ մատիտները: Նարեին նվեր տամ: Իմ նկարը տա՞մ Նարեին: Իմ նկարը կտամ:

- Սա սիրուն նկար է, Նարե՛:
- Սիրուն է:
- Սա իմն է, իմ նկարն է՝ նվիրում եմ Նարեին:
- Իսկ Արիսն ունի՞ նկար: Արիսի նկարը տու՛ր:

Vocabulary Differences

EA		WA	
(ժամանակ)	time	ատեն	time
ազգանուն	last name	մականուն	last name
մականուն		աւելի անուն	nickname
(դրամ)	money	ստակ	money

LESSON 4

PHONETICS

Letters:	Դ դ [t‘]*	Լ լ [l]	Ո ո [vo, o]*	Ք ք [k‘]

GRAMMAR

Personal Pronouns: ես, դուն, ան, մենք, դուք, անոնք
Reflexive Pronouns ինք, իրենք
Possessive Pronouns քոլ, քոլկդ and Possessive Article դ
Plural of the Word մարդ
Possessive Pronouns անոր, իր and Definite articles as Possessives
Sequence of Endings
Verb Infinitives
The Auxiliary Verb եմ in Present Tense
Irregular Verb ունիմ in Present Tense
Note for Simple Present Tense

VOCABULARY

Adjective լաւ
Text: ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՍԷՐ

PHONETICS

	Vowels	Consonants
Mini Letter:	Ո ո [vo], [o]	
Descending Letters:		Դ դ [t‘] Լ լ [l] Ք ք [k‘]

Position in Alphabet	Letter	Letter Name		Key Word	Pronunciation
4	Դ դ	դա	[ta]	դիմակ mask	[t‘]
12	Լ լ	լիւն	[liun]	լուսին moon	[l]
24	Ո ո	վո	[vo]	ոզնի porcupine	[vo] [o]
37	Ք ք	քէ	[ke]	քանակ ruler	[k‘]

Pronunciation note:

Ո ո has two pronunciations:

- At the beginning of a word it is [vo]—e.g., ոսկի [vosgi] *gold*, ոտք [vodk‘] *foot*;
- In the remaining cases it is [o]—e.g., նոր [nor] *new*;
- Depending on its position, ո is either [vo] or [o] in the same word—e.g., ոտանաւոր [vodanavor] *verse*, որոտ [vorod] *thunder*. Compare with the letter ե.

Ո ո ոզնի [vozni]

Phonetic drills: Read the following words.

Lower Case	Upper Case	Translation
դաս	ԴԱՍ	lesson, class
դուստր	ԴՈՒՍՏՐ	daughter
դուն	ԴՈՒՆ	you
ելակ	ԵԼԱԿ	strawberry
ելլել	ԵԼԼԵԼ	to get up, rise
երիտասարդ	ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ	young
ըլլալ	ԸԼԼԱԼ	to be
ըսել	ԸՍԵԼ	to say
ընել	ԸՆԵԼ	to do
ընտանիք	ԸՆՏԱՆԻՔ	family
ընդդէմ	ԸՆԴԴԷՄ	against
ոսկի	ՈՍԿԻ	gold
ոտք	ՈՏՔ	foot, leg
որդի	ՈՐԴԻ	son
որոտ	ՈՐՈՏ	thunder
լաւ	ԼԱՒ	good
լոյս	ԼՈՅՍ	light
լուր	ԼՈՒՐ	news
լրատու	ԼՐԱՏՈՒ	news messenger
մանաւանդ	ՄԱՆԱՒԱՆԴ	especially
մարդ	ՄԱՐԴ	man, person
մաքուր	ՄԱՔՈՒՐ	clean
քանակ	ՔԱՆԱԿ	quantity, ruler
քու	ՔՈՒ	your
քսան	ՔՍԱՆ	twenty
նոր	ՆՈՐ	new
սանր	ՍԱՆՏՐ	comb
մանր	ՄԱՆՐ	small

GRAMMAR

Personal Pronouns ես, դուն, ան, մենք, դուք, անոնք

Personal pronouns indicate person(s) without naming them.

	Singular		Plural	
1st Person	ես	I	մենք	we
2nd Person	դու, դուն	you (thou)	դուք	you
3rd Person	ան, ինք	he, she	անոնք, իրենք	they

The personal pronouns paradigm in Armenian has some different features from English:

- It is detailed in second person forms—i.e., դուն is singular *you* for one person and դուք is plural for more than one persons, cf.: *you all*
- The second person plural form դուք is used also to refer formally to one person: to strangers, older people, or officials.[1] The use of դուն in such cases is considered discourteous. The formal or respectable form Դուք referring to one person is capitalized in written speech.
- In the third person the anaphoric pronouns ինք(ը) and իրենք are used parallel to ան and անոնք. Ինք and իրենք are anaphoric, that is, they refer to an antecedent, to an already mentioned noun in speech. In spoken language they often spontaneously substitute for each other without an antecedent.
- There is no gender differentiation for the opposition *he/she*—that is, same pronouns, ան, and ինք are used to mean both. The pronoun ան is also demonstrative, used for *it* and *that*, as we saw in Lesson 1.

Possessive Pronouns *քու, քուկդ* and Possessive Article *դ*[2]

The second person possessive article -դ shows that an object belongs to the listener.
For instance, տունդ *your house*, ընտանիքդ *your family,* ոսկիդ *your gold.*

This article (as all consonant articles) is pronounced with a preceding *schwa* if the word ends in a consonant—that is, [dunət], [ngarət], [kugət], etc. Compare with the article -u in տունս *my home.*

When possession is emphasized, the second person possessive pronoun քու is added—e.g., քու տունդ *your house*, քու ընտանիքդ *your family,* քու ոսկիդ *your gold.*

Compare with the pronoun իմ *my,* in իմ նկարս *my picture.*

The possessive pronoun քուկդ *yours,* is used independently as a substantive[3], cf. the pronoun իմս *mine* —e.g.:

Աս նկարը քուկդ է: This picture is yours.
Քուկդ ընտիր է: Yours is select.

---

[1] Formal and informal address forms, as well as singular and plural forms for the second person pronouns are found in most modern languages—French, Spanish, Russian, German, etc. English has lost it historically: the obsolete form *thou* corresponds to դուն (singular), and *you* (plural), to դուք.

[2] Details in Lesson 11.

[3] Substantives are words with a nominal use, in this case, pronouns which function like nouns, including the meaning of the modified noun.

Plural of the Word մարդ

The word մարդ *man, person* has a special plural form, մարդիկ *persons, people*, along with the regular մարդեր.[4] Մարդեր is the novel form accepted in the standard language, whereas մարդիկ sounds somewhat archaic.[5]

Compare: Մարդիկ կ'ըսեն՝ ան լաւ մարդ է: People say he is a good person.

Note: modern Western Armenian has a tendency to generalize plurals with -եր and -ներ for all nouns.

Possessive Pronouns անոր, իր and the Definite Articles as Possessives

The definite articles -ը, -ն are also third person possessive articles. That is, the forms տունը or կատուն assume somebody else's (other than your or my) *house* or *cat*. When possession is explicit, the third person possessive pronouns անոր or իր are added to render preciseness in context to the definite articles. For example, in the following sentences the definite articles are the third person possessives as well.

Աս Արամին տունը է:	This is Aram's house.
Անոր տունը լաւ է:	His house is good.
Արամը իր տունը կը սիրէ:	Aram loves his house.

Both անոր and իր as a rule are translated into *his/her*, though իր is anaphoric, refers to the antecedent, and means *his or her own*; e.g.:

Ես անոր (Արամին) տունը կը մնամ աս իրիկուն:	I am staying in his (Aram's, i.e., somebody else's) home tonight.
Արամը իր տունը կը կենար:	*Aram used to stay in his (own) home.*

In everyday speech իր often substitutes for անոր but not vice versa because is anaphoric. That is, we can change the above sentence into:
Ես իր (Արամին) տունը կը կենամ, without any change of meaning. But the second sentence with անոր changes the meaning:
Արամը անոր (Լուսիկին) տունը կը կենար: Aram used to stay in her (Lusig's) home.

The difference between իր and անոր is obvious in the following statements:

Նուարդը իր դուստրը կը սիրէ:	Nvart loves her (own) daughter.
Արան ալ անոր դուստրը կը սիրէ:	Ara also loves her (Nvart's) daughter.

[4] There is another word for *people* as "nation," ժողովուրդ, which we will introduce in Lesson 11.

[5] It still constitutes the norm in Eastern Armenian.

Ամոր and իր generate independently used substantive forms with definite (third person) articles ն or ը: ամորը and իրենը[6], cf. իմս, քուկդ.

Իմ մատիտս կարմիր է:	My pencil is red
Ամորը սեւ է: or Իրենը սեւ է:	His (or hers) is black.
Ամորն է: Իրենն է:	It is his/hers.

Sequence of Endings

Articles follow the plural endings. Definite (-ը/-ն) and possessive (-ս, -դ) articles cannot be used simultaneously because the possessives are always definite.

Word Characteristic	No article	First Person Possessive Article	Second Person Possessive Article	Definite or Third Person Possessive Article
Singular				
Consonant Ending	տուն	տունս	տունդ	տունը
Vowel Ending	կատու	կատուս	կատուդ	կատուն
Plural				
Monosyllabic	տուներ	տուներս[7]	տուներդ	տուները
Polysyllabic	կատուներ	կատուներս	կատուներդ	կատուները

[6] This is from the dative case form, a colloquial innovation now recommended for literary language, while the genitive case իր (consistent with իմս, քուկդ, ամորը), is hardly used with the definite articles. This is an analogy with ամոր, which has identical forms for the genitive and dative cases.

[7] Տուներս and the following forms (տուներդ, տուները, etc.) assume singular pronouns—that is, տուներս means *my houses*. Տուներմիս is *our houses*. It contains double plural endings: եր-մի-. a usual phenomenon in Middle Armenian but not characteristic to Krapar or Eastern Armenian. Details see in Lesson 13.

Verb Infinitives

Infinitive forms of verbs always end in լ—for instance, ըսել *to say,* ըլլալ *to be,* ապրիլ *to live.* Three conjugations, ե, ա, ի, differ, according to the vowel preceding լ. [8] This is the conjugating vowel, taking part in the entire conjugation system of that verb. It defines the conjugation type of the verb.[9] The ե conjugation is the most frequent in the verbal system, and the ի conjugation, the least.[10]

Conjugation ե or: ե Verbs		Conjugation ի or: ի Verbs		Conjugation ա or: ա Verbs	
ընել	to do	տանիլ	to take	տալ	to give
սիրել	to love	սկսիլ	to begin	ըլլալ	to be, to exist
աւրել	to break	նստիլ	to sit	կենալ	to stay
ուտել	to eat	աւրիլ	to be broken	որսալ	to hunt
ներել	to forgive, pardon	մսիլ	to be cold	լալ	to cry, weep
տեսնել	to see				

Auxiliary Verb եմ in the Present Tense

է is an irregular verb. It has no infinitive, and has only present and past tense forms: the lacking forms are expressed with the verb ըլլալ *to be.*[11] The form է, used as a dictionary form, corresponds to the English *is.* The present tense positive forms are the following: եմ, ես, է, ենք, էք, են.

Examples of usage:

	Singular	Plural
1st Person	Ես մարդ եմ	Մենք մարդ ենք
2nd Person	Դուն մարդ ես	Դուք մարդ էք
3rd Person	Ան մարդ է	Անոնք մարդ են

[8] Normative grammars often name the conjugations according to the whole ending of the infinitive, i.e., ել, ալ, իլ խոնարհում (conjugation).

[9] Besides the listed three conjugations, Krapar has a fourth conjugation—ending in -ուլ. Some remnant forms are still found in literary Western Armenian—e.g., թողուլ *to leave,* յենուլ *to lean,* զբոսնուլ *to have a walk,* յաւելուլ *to add,* զարթնուլ *to wake up,* ընթռնուլ *to read,* երդնուլ *to vow.* However, in spoken language parallel forms rule—i.e. թողիլ, յենիլ, զբոսնիլ, արթնալ/զարթնիլ, երդուիլ, etc.

[10] In colloquial speech, there are several verbs in more than one conjugations, e.g., տեսնել - տեսնալ, տեսնիլ, ունեմ - ունիմ, տանիլ - տանել, etc. Above, the normative forms are presented.

[11] For details see Lessons 9, 13, and Appendix 8.

Note:

- The predicative complement (here մարդ) stands between the pronoun and the verb, and the inversion brings a change to the logical emphasis.
- The subject (here ես, դուն, etc.) can be omitted—i.e., մարդ է, մարդ ենք are usual statements where the subject is contained in the verb.
- The complement is in the singular form with both singular and plural verbs. Constructions with plural complements as Մենք մարդիկ ենք, անոնք մարդեր են are possible in specific contexts.
- Pronunciation of the auxiliary always begins with [e], but it is spelled է only twice: in the 3rd person singular է and 2nd person plural էք. In the remaining four forms it is spelled with ե.

Սեւուկը Արիսին ընկերն է:

Irregular Verb Ունիմ in Present Tense

The irregular verb ունիմ *I have* has no infinitive form. For the meaning *to have* a different verb is used, ունենալ.[12] In simple present tense ունիմ has the same endings as the auxiliary verb է, except for the conjugating vowel, which is ի; that is:

	Singular		Plural	
	Positive			
1st Person	ունիմ	I have	ունինք	we have
2nd Person	ունիս	you (thou) have	ունիք	you have
3rd Person	ունի	he, she, it has	ունին	they have

մեր ընտանիքը

Examples:

Արամ սեւուկ ընկեր մը ունի, անունը՝ Սեւուկ:
Aram has a blackish friend, his name is Sevug (Blackie).

Արիս կ'ըսէ. Ես լաւ ընկերներ ունիմ՝ Սեւուկը և Արամը իմ ընկերներս են:
Aris says, I have good friends: Sevug, and Aram are my friends.

Ես ընտանիք ալ ունիմ՝ Արտակը իմ ընտանիքս է:
I also have a family: Ardag is my family.

[12] The Armenian verbs for *have* do not function as auxiliaries in the perfect tense formation, like the English have, nor in any other capacity of a function word or particle. Exception, a few frozen expressions, swearing & curses, e.g., թաղած ունենամ *I wish I have you buried.*

Text

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՄԵՐ

Անին

Արաև եւ Անին ամուսիններ են: Անոնք իրարու կը սիրեն: Անին կը սիրէ Արաև: Արաև ալ Անին կը սիրէ:

Արաև կ՛ըսէ.

- Աս Անին է: Անին իմ կինս է: Կը սիրեմ Անին: Ես Անին կը սիրեմ:

Արաև

- Անի՛, եւ դու՞ն: Դուն կը սիրե՞ս Արաև:

- Կը սիրեմ Արաև: Ան իմ ամուսինս է եւ իմ ընկերս: Անորն է իմ սիրտս ու սէրս, - կ՛ըսէ Անին:

Արաև մտիկ կ՛ընէ եւ կ՛ըսէ.

- Միևակ Անին կը սիրեմ: Ան իմ ընտանիքս է, իմ կինս եւ իմ ընկերս: Անորն են իմ սէրս, սիրտս ու դրամս:

Explanations to the Text:

Ամուսիններ են	They are spouses.	Ամուսին is "husband" in the singular and "spouses" in the plural.
Արան ալ Անին կը սիրէ:	And Ara loves Ani.	Ալ *also* is emphatic and follows the word it emphasizes—e.g., Արան Անին ալ կը սիրէ would mean "Ara loves Ani as well as he loves several other people or things."
Արան կ'ըսէ	Ara says	Present tense third person singular of ըսել *to say.*
Ան Իմ ամուսինս է եւ ընկերս	My husband is he and my friend.	Word order is changed for emphasis. One auxiliary verb is used for several predicatives (ամուսինս, ընկերս)
Անոր է իմ սիրտս	My heart is *his.*	Emphasized. Neutral word order would be իմ սիրտս անոր է: Անոր has no gender: "his/her/its," cf. ան *he/she/it.*
Անոր է իմ սիրտս ու սէրս:	His *are* my heart and love.	With several predicatives the plural form of the verb is not recommended, though it is possible.[13]
Ան իմ ընտանիքս է, իմ կինս եւ ընկերս:	She is my family, my wife and my friend.	Compare with the previous sentence.
Իրարու	Each other	This is a reflexive pronoun in the accusative case, it has no direct form.
Մտիկ ընել	To listen	This is a composite verb. In conjugation only ընել is changed.
Կին	Woman; wife	These meanings are distinguished in context; e.g., Անին կին է: Ani is a woman. Անին անոր կինն է: Ani is his wife.
Դրամ	Money	Also the main currency in Armenia.

դրամ

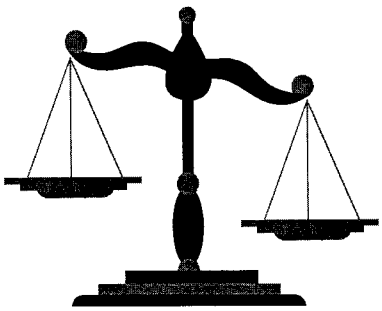

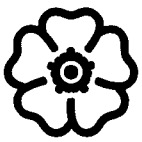

սէր

[13] That is, one can say անորն են իմ սիրտս, սէրս, but it sounds awkward.

Note for the Simple Present Tense

Both regular and irregular verbs have the same endings, **մ , ս, -, ՞ք, ք, ն**, with the preceding conjugating vowel of the infinitive; e.g.,

ես	եմ, ունիմ, սիրեմ, կենամ, ըսեմ, ընեմ,
դուն	ես, ունիս. սիրես, կենաս, ըսես, ընես, etc.

Սիրեմ, կենամ, ըսեմ, ընեմ, etc. are verbs in subjunctive mood.[14] For the simple present, the regular verbs add the particle կը before the main verb. Due to these endings, verbs in usage do not depend on pronouns—i.e., Տուն ունիմ means *I have a home.* Cf. also:

Ընտանիքս կը սիրեմ:	(I) love my family.
Կը սիրեմ մեր դարաւոր աւանդները:	I love our centuries-old traditions.
Ընկեր ունի՞ս:	Do (you) have friends?
Կեանք եւ արեւը կը սիրենք:	(We) love life and the sun.
Լուսինն ալ կը սիրէ՞ք:	Do(you all) love the moon too?

Adjective լաւ

Լ լ լուսին

The adjective լաւ has a wide range of positive meanings: good, nice, pretty, well.[15] It is very frequently used. The translation of the word always depends on the entire context.

A few examples of usage:

Անին լաւ է:	Ani is fine (feels good, etc.).
Անին լաւ կին է:	Ani is a nice woman.
Արան լաւ մարդ է:	Ani is a good person.
Արան լաւ ամուսին է:	Ara is a good husband.
Անիին ամուսինը լաւ մարդ է:	Ani's husband is a nice person.
Լա՞ւ ես:	Are you OK?
Դուն լա՛ւն ես:	You are great!
Աս լաւ կատակ էր:	It was a good joke.
Ան լաւ սիրտ ունի:	He has a kind heart.
Լաւ, մենք տունը կ'ըլլանք:	OK; we will be at home.
Լաւ տուն մը տեսաւ եւ ներս մտաւ:	(S/He) saw a nice house and entered.
Լաւ ընկերը ոսկի է:	A good friend is gold.
Լաւ ընկերը ոսկիէն ալ լաւ է, - կ'ըսէ Արիս:	A good friend is better than gold, says Aris.
Ոսկորէ՞ն ալ լաւ է, - կ'ըսէ Սեւուկ:	Is (he/she) also better than a bone?, says Sevug.

[14] Details see in Lesson 9.

[15] See the equivalents in Lesson 8.

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. *Practice writing the letters* Դ դ, Ը ը, Լ լ, Ք ք; *repeat each letter at least five times.*
2. *Place the letters you learned in the alphabet, Appendices 1 and 2. Choose your favorite keywords.*
3. *Try to remember the letters in the words and the words in the sentences of the lesson.*
4. *Make flash cards with pictures and learn the key words to the letters.*
5. *Fill out the chart writing the words in lower case in upper case and vice versa.*

դաս	
	ԴՈՒՆ
ամուսին	
	ԸՆՏԱՆԻՔ
ընկեր	
	ԴՐԱՄ
ոսկի	
	ԿԻՆ
լուսանալ	
	ՄԱՐԴ
քանակ	
	ՆՍՏԻԼ

Lexical Exercises

1. *Read the text, translate it, and copy it.*
2. *Make oral sentences of your own using the words you know.*
3. *Find nouns with articles in the texts. Explain their usage and write the same words without articles.*
4. *Write the possessive forms of the nouns according to the sample and make sentences with those phrases.*

Direct Form	My + Noun+ Article	Your + Noun+ Article	His/Her + Noun+ Article	His/Her (Own) + Noun+ Article
տուն	իմ տունս	քու տունդ	անոր տունը	իր տունը
դաս				
ընկեր				
ամուսին				
կատու				
ընտանիք				
տէր				
անուն				

5. *Fill in the corresponding form of the auxiliary verb* Է.

1. Աս տուն...: 2. Ես լաւ...: 3. Դուք երիտասարդ...:

4. Դուն լաւ ընկեր ...: 5. Մենք մարդ ...: 6. Ատ նաւ...:

7. Անոնք տունն ...: 8. Ան նաւաստի...: 9. Աս Անին ...:

10. Արարատը սար ...: 11. Ամերիկան երկիր...:

6. Fill in the corresponding personal or demonstrative pronouns:

ես, դուք, ան(իկա), մենք, դուն, անոնք, աս, ատ.

1. ... երիտասարդ եմ: 2. ... դաս ունիմ: 3. ... իմ ընկերս ես:

4. ... տուն եւ ընտանիք ունիս: 5. ... լաւ է: 6. ... նաւ ունին:

7. ... սուր մկրատ է: 8. ... մանուկ ենք: 9. ... լաւ սիրտ ունի:

10. ... լաւ եմ: 11. ... նոր մարդ էք: 12 ... լաւ լուր է:

13. ... նուէր ունիք: 14. ... կատու ունինք: 15. ... քսան տարեկան է:

7. Translate the following into English.

1. Ես լաւ եմ: Եւ Դու՞ք: Դուք ընտանիք ունի՞ք:

2. Արամը լաւ տուն ունի: Ընտանիք ալ ունի՞:

3. Ան մանուկ ունի: Իր մանուկը երեք տարեկան է:

4. Ելակը կարմիր է: Նետը սուր է: Մարդիկ լաւ են:

5. Մենք մանուկներ ենք: Իմ ընկերս տասներեք տարեկան է:

6. Սեւուկ իր ոսկորը կը սիրէ:

7. Արիս անոր ոսկոր մը կու տայ:

8. Աս Անին է: Անին երիտասարդ եւ սիրուն է:

9. Ես Անին եմ: Իմ անունս Անի է:

10.Անին և Արան ամուսիններ են: Անին կ'ըսէ. «Ես կը սիրեմ Արան»:

11.Անին իր ամուսինը կը սիրէ: Արան ալ Անին կը սիրէ:

12.Արան միշտ իր կինը կը սիրէ:

13.Եւ ես իմ տունս կը սիրեմ:

14.Աս տու՞ն կը կենաք:

15.Դասը կը սկսի:

8. Translate the following into Armenian:
1. This is a house. It's new. This is my house. It's mine. My house is nice. I have a family. I love my home and my family.

2. The shadows are black. The strawberry is red. Is this your son? You have a good son. My friend is a nice person. He has a heart of gold. He is twenty years old. This is his home. He loves his home.

3. That is a mountain. That is mount Ararat. That is our mountain. Where is mount Ararat?

4. Ardag is a child. He has a cat. His name is Aris. Is this your cat, Ardag? Is it yours? "Aris is mine," says Ardag, and I am Aris's.

Rules:

1. ո is [vo] in initial positions—e.g., ոսկի [vosgi] *gold*; otherwise, [o]—e.g., որոտ [vorod] *thunder*, նոր *new*.
2. The auxiliary verb is always pronounced with [e] but in the present tense forms is spelled է only twice: in the third person singular է and third person plural էք.
3. ե at the beginning of the word is pronounced [ye], except the following four forms of the auxiliary verb է: first person singular: եմ *am*; second person singular: ես *are*; first person plural: ենք *are*; third person plural: են *are*.

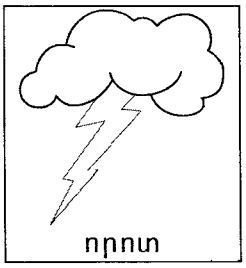
որոտ

Proverbs: Sayings and proverbs present the collective wisdom of a nation. They are brief and meaningful statements, often metaphorical, serving as an excellent introduction to a new culture. Beginning with this lesson we will present proverbs at the end of each lesson under the heading ժողովուրդը կ'ըսէ *the people say.*

ժողովուրդը կ'ըսէ.

Կամեցալը կարեցալ է:[16]

[16] Where there's a will there's a way. Literally: To will/want is to be able.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 4

Phonetics: Pronunciation and Spelling

Letters:	Դ դ	Լ լ	Ո ո	Ք ք
	[d]	[l]	[vo, o]	[k']

- The letter Դ դ sounds [**d**] in EA, like in Grabar and versus WA [t']. However, the EA Դ դ in some positions has undergone the same sound change; it sounds [t'] end of the word, between vowels and before sonorants,[1] e.g., արդար *just, fair* sounds [art'ar] both in EA and WA, դադար *break* sounds [datar] in EA and [tatar] in WA. This positional change affects the words which came to the EA standard from vernaculars. Words borrowed directly from Grabar maintain the sound [d], e.g., ամարդի *inhuman, low* is pronounced phonetically both in EA [tmardi] and in WA [dmart'i], though its root, մարդ *person, human, man* is [mart'] in EA, just like in WA. Middle and New Armenian local borrowings differ in EA and WA spelling if they contain the sound [d] and, e.g., Turkish *dard "sorrow"* in EA is spelled դարդ and in WA, ատրտ. The positional sound change characterizes almost all voiced consonants in EA.[2] Thus, the EA consonant shift is midway between Grabar (with phonetic sound for these letters) and the advanced shift of WA (with voiceless aspirated sound for the same).
- The letter Ո ո is more frequent in RO because it substitutes the letter Oo (see Lesson 5) in all mid-word or final positions of the CO. Compare with the letter Ե ե. Both Ո ո and Ե ե were simple vowels in Grabar: [o] and [e], and they maintain that pronunciation in many dialect words; however, in the both standard varieties of modern Armenian they have shifted to [vo] and [ye] in initial positions.[3]

GRAMMAR

Personal Pronouns exhibit small differences; their use is practically identical.

Pronouns	EA	WA	English
1st Person Sing	ես	ես	I
2nd Person Sing	**դու**	**դուն**	you (thou)
3rd Person Sing	**նա**, ինքը	**ան**, ինք	he, she
1st Person Pl	մենք	մենք	we
2nd Person Pl	դուք	դուք	you
3rd Person Pl	**նրանք**, իրենք	**անոնք**, իրենք	they

Possessive Pronouns

1. Possessive Pronouns *քո, քոնը* and the Possessive Article *դ*

The second person possessive article -դ in EA excludes the use of the possessive pronoun, that is,

ընկերդ or քո ընկերը *your friend*, versus քու ընկերդ in WA.

Compare to the first person articles:

EA: ընկերս or իմ ընկերը *my friend*,

WA: ընկերս or իմ ընկերս *my friend.*

In EA, the substantive քոնը *yours* does not attach the article either, versus WA քուկդ. Cf.: it usage:

Քո դիմակը տանն է:	Your mask is home.
Դիմակդ տանն է:	
Քոնը տանն է:	Yours is home.

[1] Sonorants are voiced consonants capable of being syllabic, like l, r, m, n, y, Armenian լ, ր, մ, ն, յ.

[2] Particularly: բ, գ, դ, ձ, ջ, ղ, վ, see the summary in EA Lesson 13, also: appendix 4

[3] The original pronunciation is restored in compounding, for example, որակ [vorak] but բարձրորակ [barts'rorak]; երես [yeres] but աներես [aneres].

2. Possessive Pronouns նրան(ը), իր(ենը) and the Definite Articles as Possessives:

The WA անոր corresponds to two forms in EA:

Grammatical form	EA	WA
Genitive-Possessive	նրա	անոր
Dative	նրան	անոր
Substantive	նրանը	անորը

The use of the definite articles -ը and -ն as third person possessives is identical. Cf.:

EA	WA	Translation
Սա Արամի տունն է:	Այս Արամին տունն է:	This is Aram's house.
Նրա տունը լավն է:	Անոր տունը լավ է:	His house is good.
Արամը սիրում է իր տունը: or Արամն իր տունն է սիրում:	Արամը իր տունը կը սիրե:	Aram loves his house.
Իսկ դու սիրու՞մ ես նրա տունը:	Եւ դուն անոր տունը կսիրե՞ս:	And do you love his home?

The conversational substitution of possessive pronouns with anaphoric counterparts is typical to EA too:

Instead of standard: նրա, նրան and նրանը

Conversational: իր(ա), իրեն/իրան and իրենը/ իրանը

The forms with ա are colloquial. The table below summarizes EA and WA pronouns we have learned so far, differences are in bold:

Possessive Pronouns	EA	WA	English
1st P.	իմ	իմ	My
1st P. substantive	**իմը**	**իմս**	Mine
2nd Person	**քո**	**քու**	Your
2nd Person substantive	**քոնը**	**քուկդ**	Yours
3rd P.	**նրա**	**անոր**	His, her, its
3rd P. substantive	**նրանը**	**անորը**	His, hers, its
3rd P. anaphoric-reflexive	իր	իր	His, her, its
3rd P. anaphoric substantive	իրենը	իրենը	His, hers, its

Verb Infinitives

EA Infinitives have two endings, ել and ալ. The absolute majority of WA and Grabar -իլ verbs end in -ել in EA, and only a few, in -ալ, e.g.: EA: ժպտալ, ծորալ WA: ժպտիլ, ծորիլ (see the letters in Lessons 5, 11, 12). The WA ըլլալ, *to be*, is լինել in EA and լինիմ in Grabar; it is irregular throughout Armenian, like in all Indo-European languages.

EA Conjugation ե	WA Conjugation ի	Translation
կարմրել	կարմրիլ	*to redden, blush*
նստել	նստիլ	to sit
ունեմ	ունիմ	I have
սկսել	սկսիլ	to begin
տանել	տանիլ	to take

Text **ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՍԵՐ**

Արան և Անին ամուսիններ են: Նրանք սիրում են իրար: Անին սիրում է Արային: Արան էլ Անիին է սիրում:

Արան ասում է. - Սա Անին է: Անին իմ կինն է: Սիրում եմ Անիին: Ես Անիին եմ սիրում:

- Անի՛, իսկ դու՞: Դու սիրու՞մ ես Արային:

- Սիրում եմ Արային: Նա իմ ամուսինն է և իմ ընկերը: Նրանն են իմ սիրտն ու սերը, - ասում է Անին:

Արան լսում է և ասում.

- Մենակ Անիին եմ սիրում: Նա իմ ընտանիքն է, իմ կինը և իմ ընկերը: Նրանն են իմ սերը, սիրտն ու դրամը:

Note for the Simple Present Tense

The present tense in EA is formed with the present imperfect participle with the auxiliary verb: սիրում եմ *I love,* սիրում ես *you love, etc.* Like in WA, it is analytical, that is consists of two parts, and like in WA, only one of them changes. Opposite to WA, the conjugation is expressed with the auxiliary verb, whereas the content verb maintains the same participle form. In WA, the particle կը remains unchanged and the content verb conjugates. In both versions, the conjugation endings make the use of pronouns unnecessary, opposite to English.

The EA present imperfect participle is formed from the infinitive by removing the endings -ել and -ալ and attaching the suffix -ում, e.g., ասել/ասում, անել/անում.

Auxiliary Verb ԵՄ in the Present Tense follows the same irregular pattern in EA, as in WA. There is a spelling difference in RO: եք for the second person plural: եմ, ես, է, ենք, **եք**, են. This spelling carries over to all verb endings, e.g.: subjunctive սիրեք, conditional կսիրեք, etc.

Irregular Verb Ունեմ in the Present Tense follows the same irregular pattern as in WA; the difference is the conjugation ե and the spelling ե in the second person plural. Thus, the verbs եմ and ունեմ have synthetic forms for the present and past tenses, and they express other grammatical meanings through the verbs լինել *to be* and ունենալ *to have*, like in WA

Pronouns		SINGULAR		Pronouns		PLURAL	
ես	եմ	ունեմ	I have	մենք	ենք	ունենք	we have
դու	ես	ունես	you (thou) have	դուք	եք	ունեք	you have
նա	է	ունի	he, she, it has	նրանք	են	ունեն	they have

Note on the Animate Direct Object in EA

In WA, the direct object (accusative case) formally coincides with the nominative or direct form of the noun. E.g., from your text: Անին կը սիրէ Արան: The word order defines who loves whom—the subject (Ani) and the direct object (Ara). The word order change, like in English, changes the grammatical function of these nouns.

EA differentiates the grammatical category of animate/inanimate direct object, or animate accusative. The latter formally coincides with the dative and the inanimate, with the nominative. Thus, the sentence above in EA sounds as:

Անին սիրում է Արային: The animate direct object Արային has a dative-like ending -ին.

Անին սիրում է իր տունը: The inanimate direct object տունը has a nominative-like form.

Animals may be referred as animate or in animate objects depending on the speaker's intention, cf.:

Անին կատու է սիրում: Ani loves cats.

Արտակը սիրում է իր կատվին՝ Արիսին: Artak loves his cat, Aris.

Many WA speakers in Los Angeles use the animate direct object due to a powerful EA interference.

Vocabulary Differences

Content words: Nouns, Verbs, Adjectives, Adverbs

EA	Translation	WA	Translation
ելնել		ելլել	to get up, rise
ասել		ըսել	to say
լինել		ըլլալ	to be
անել		ընել	to do
սանր		սանտր	comb
քանոն	ruler	քանակ	ruler HF
քանակ		քանակ	quantity HR
ավերել HR	to break, destroy	աւրել	to spoil, break, destroy
(մնալ, սպասել, ապրել)		կենալ	to stay, wait; rent, temporary live
(լսել)		մտիկ ընել	listen
մենակ		միսակ	only, alone

Functional words: Pronouns, Prepositions, Conjunctions

EA	WA	Translation
դու	դուն	you
քո	քու	your
քոնը	քուկդ	yours
նա	ան, անիկա	he/she/it
նրա	անոր	her, his, its
նրան(ը)	անոր(ը)	hers, his, its

FOR ADVANCED STUDENTS: Simple Present Tense; Direct Object:

Find the verbs in simple present tense; find the animate and inanimate direct objects. Note the use of possessive pronouns. Try to translate the poem into WA or English looking up new words in the glossary (appendix 11).

Վահագն Տերյան

Չգիտեմ՝ այս տխուր աշխարհում
Ո՛րն է լավ, որը՝ վատ.
Ես սիրում եմ աչքերդ խոհուն
Եւ խոսքերդ վհատ...

Ես սիրում եմ արտերը ոսկի
Եւ դաշտերը պայծառ,
Ես սիրում եմ խորհուրդն այն խոսքի,
Որ չասիր ու անցար...

Միայնակ՝ ես սիրում եմ նստել
Երերուն լույսերում,
Ես սիրում եմ երազ ու ստվեր, --
Ես իմ սերն եմ սիրում...

LESSON 5

PHONETICS

Letters: Ձձ [ch'] Յյ [y, h] Պպ [b]* Oo [ō]*

The Diphthong ոյ

Reduction of ոյ to ու

Phonetic Pronunciation

GRAMMAR

Simple Present Tense

եմ, ունիմ in Negative

Present Tense Negative

Defective Verb կրնամ

Կրնամ plus Infinitive

Constructions with the particle ալ

VOCABULARY

Question words ի՞նչ, ինչպէ՞ս

Words for *ALSO:* ալ, նաեւ, եւս, նոյնպէս, նմանապէս

Answer Words Այո, Ոչ

Dialogues: Family. ԸՆՏԱՆԻՔ

PHONETICS

Letters	**Vowel**	**Consonants**
Mini letter:	Oo [ō]	

Յասմիկ

Descending letters

Ձձ [cha]
Յյ [hi]
Պպ [be]

Position in Alphabet	Letter	Letter Name		Key Word	Pronunciation
21	Յ յ	յի	[hi]	յասմիկ jasmine	[h] [y] [-]
25	Ձ ձ	ձա	[cha]	ձմռուկ skates	[ch']
26	Պ պ	պէ	[be]	պնակ plate	[b]
39	O o	o	[o]	օձ snake	[ō]

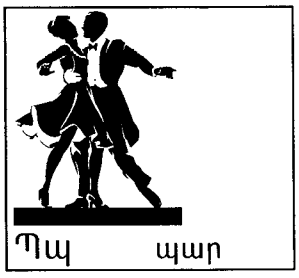
Պպ պար

Pronunciation note:

Յ յ has three readings:

- At the beginning of a word it is [h]—e.g., յասմիկ [hasmig] *jasmine*; յունուար [hunvar] *January*; յաւէտ [haved] *forever*. For the sound [y] in the beginning of a word is used, e.g., Նիու Յորք, եասաման *lilac*
- In the middle of a word it is [y]—e.g., պայուսակ [bayusag] *bag*; մայր [mayr] *mother*; կայի [gayi] *I was*. Depending on the position,

- may read [y] or [h] in the same word, e.g., յայտնի *famous, well known.* Note, that the spelling and pronunciation do not change in word building, e.g., անյայտ [anhayd] *unknown.*
- At the end of a word it is a silent letter. Final silent յ occurs only after the vowels ա and ո—that is, if a word ends with the sounds [a] or [o] it should have a silent յ at the end—e.g.—հետո [hedo] *later*; երեկո [yerego], *evening*; կայ [ga] *there is.*

There are some exceptions from the last rule:

- A few monosyllabic words with a pronounced final յ, as Նոյ [noy] Noah.
- Words spelled without final յ, as այո [ayo] *yes*; ասիկա [asiga] *this*; Ամերիկա [*america*].[1]
- ա verbs in imperative forms: մնա՛ *Stay!* որսա՛ *Catch!*

Օ օ is always pronounced [o].[2]

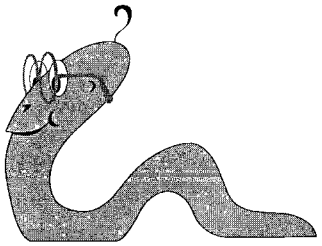

Օ օ օձ [ots']

- Օ is used for the sound [o] at the beginning of a word[3]—e.g., օրինակ *example, sample*; օր *day*. Such words maintain their spelling if other components are added from the right—e.g., այսօր *today*, կէսօր *noon,* ընդօրինակել *copy.*
- In other than initial positions the spelling must be memorized because there are two letters, о and ո, for the sound [o]—e.g., օրիորդ *miss* օրօր *lullaby*, մօտ *near, at*, կարօտ *missing, longing.*
- At the end of a word the sound [o] is expressed with either the letter combination ոյ or the letter о. The ոյ spelling for final [o] is a tradition coming from Krapar; that is why one can write Արտո, Կարո or Արտոյ, Կարոյ but only երեկոյ.

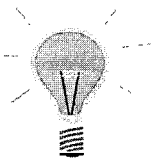

լոյս

Diphthong ոյ

- The diphthong ոյ before consonants is pronounced [uy]—e.g., լոյս [luys] *light*; քոյր [kuyr] *sister*; կապոյտ [gabuyd] *blue*; յոյս [huys] *hope.*
- In a final position in polysyllabic words it is simple [o], that is, the final յ is silent—e.g., երեկոյ, հետոյ.
- Before vowels it is pronounced phonetically, as it is spelled [oy]—e.g., երեկոյեան *in the evening,* Նոյեան տապան *Noah's ark.*

Reduction of ոյ to ու

The diphthong ոյ changes to ու when it becomes unstressed; e.g.:

լոյս	light	⇒	լուսին	moon
յոյս	hope	⇒	յուսալ	to hope
յոյն	Greek	⇒	Յունաստան	Greece
կոյր	blind	⇒	կուրանալ	to become blind
կապոյտ	blue	⇒	կապուտակ	blue (*diminutive*)

[1] The word Ամերիկա (and many others) maintain the historical pronunciation before the shift of the simple voiceless consonants into voiced consonants, i.e., կ was an unaspirated [k], as *k* in English *scorn, skip*; cf. also Արարատ Ararat, Սպանիա Spain, Իտալիա Italy, etc.

[2] The letter ō did not exist in the Mesropian Alphabet. It was borrowed from the Latin alphabet in early Middle Armenian because of the phonetic shift of the old diphthong ու which began to be pronounced as [o].

[3] Exceptions: ով who, ովկիանոս *ocean.* These words maintain the classical spelling and pronunciation.

This change comes from Krapar and, as every old rule, it has many exceptions in the modern language. For example, կոյրնալ and լոյսնալ are often used instead of կուրանալ and լուսանալ; the word քոյր *sister* has two diminutive forms—քոյրիկ (literary) and քուրիկ (colloquial). Along with կապուտակ from կապոյտ, there is the verb կապտիլ *to turn blue,* with a total deletion of the diphthong. Thus, the change is not absolute.

Note on orthography: The final silent letter յ is dropped if a consonant is added to it. Examples:

Այս երեկոյ կը տեսնուինք:
We will see (each other) this evening (tonight).

Երեկոն կապոյտ է:
The evening is blue.

Չ չ չմուշկ
[ch'mushg]

Phonetic Pronunciation

The consonants պ and չ, presented in this lesson, as well as the vowel օ, have a phonetic pronunciation; that is, they always sound the way they are spelled; for example, պար [bar] *dance*; պայուսակ [bayusag] *bag*; չար[char] *mean, evil, naughty*; չոր [chor] *dry*; չիր [chir] *dried fruit*; չակերտ [chagerd] *quotation mark*; օր[or] *day*; այսօր [aysor] *today.*

« »
չակերտ

Phonetic pronunciation also characterizes most of the letters presented in earlier lessons: the consonants ս, տ, ն, ր, կ, մ, դ, լ, ք, and the vowels ա, է, ի, ը.
Recall the words showing the phonetic pronunciation of these characters.

Phonetic drills: Read the following words.

Lower case	Upper case	Translation
այդպէս	ԱՅԴՊԷՍ	that way
այո	ԱՅՈ	yes
այս	ԱՅՍ	this
այսպէս	ԱՅՍՊԷՍ	this way
այսօր	ԱՅՍՕՐ	today
աչք	ԱՉՔ	eye
երկայն	ԵՐԿԱՅՆ	long
պայուսակ	ՊԱՅՈՒՍԱԿ	bag
պատ	ՊԱՏ	wall
պատիւ	ՊԱՏԻՒ	honor
պատկեր	ՊԱՏԿԵՐ	picture
պար	ՊԱՐ	dance
պարոն	ՊԱՐՈՆ	mister, sir
պէս	ՊԷՍ	as, like
պնակ	ՊՆԱԿ	plate

պոչ	ՊՈՉ	tail
ոչ	ՈՉ	no
ոչինչ	ՈՉԻՆՉ	nothing
ինչպէս	ԻՆՉՊԷՍ	how
լոյս	ԼՈՅՍ	light
սակայն	ՍԱԿԱՅՆ	but
կէսօր	ԿԷՍՕՐ	noon
մանչ	ՄԱՆՉ	boy, son
մօտ	ՄՕՏ	close, near
յասմիկ	ՅԱՍՄԻԿ	jasmine
յուսալ	ՅՈՒՍԱԼ	to hope
յոյս	ՅՈՅՍ	hope
յոյն	ՅՈՅՆ	Greek
չար	ՉԱՐ	mean, naughty
եւս	ԵՒՍ	also
սաւան	ՍԱՒԱՆ	sheet
սեպել	ՍԵՊԵԼ	consider
նման	ՆՄԱՆ	like
քակել	ՔԱԿԵԼ	unknot, untie, undo
քոյրիկ	ՔՈՅՐԻԿ	sister
օրիորդ	ՕՐԻՈՐԴ	miss
օդանաւ	ՕԴԱՆԱՒ	airplane

GRAMMAR

Simple Present Tense

The present tense shows current actions that are going on at the moment of speech or take place generally, usually. It is translated into the present progressive (continuous) or simple present tenses of English.[4] The translation depends on the context and/or the lexical meaning of the verb.

Examples:

Անին *կը սիրէ* Արան:	Ani loves Ara.
Անին լաւ *կը պարէ:*	Ani *dances* well.
	or: Ani *is dancing* well.

[4] They are not differentiated in the standard. In conversational speech, the progressive adds the particle կոր; that is, Անին լաւ *կը պարէ կոր:* Ani *is dancing* well.

Regular verbs form the simple present tense with the particle կը, which is placed in front of the main verb and is spelled separately. The verb itself takes the endings **-մ, -ս, -(-), -ՈՒք, -ք, -Ո,**[5] with a preceding theme vowel, according to the verbal infinitive.

Conjugation sample:

Simple Present Tense				
Person/Number		Infinitive սիր-ե-լ	ըլլ-ա-լ	ՈՒստ-ի-լ
1st Sing.	ես	կը սիրեմ	կ'ըլլամ	կը ՈՒստիմ
2nd Sing.	դուՈ	կը սիրես	կ'ըլլաս	կը ՈՒստիս
3rd Sing.	ան	կը սիրէ	կ'ըլլայ	կը ՈՒստի
1st Pl.	մենք	կը սիրենք	կ'ըլլանք	կը ՈՒստինք
2nd Pl.	դուք	կը սիրէք	կ'ըլլաք	կը ՈՒստիք
3rd Pl.	անոնք	կը սիրեն	կ'ըլլան	կը ՈՒստին

Note the following:

- The particle **կը** loses its vowel before verbs beginning with a vowel; it is spelled with an apostrophe and merges into one syllable with the initial vowel of the verb—i.e., կ'ըլլամ instead of [*կը ըլլամ].

  Examples: ըսել *to say*, կ'ըսեմ *I say*; ուտել *to eat*, կ'ուտեմ *I eat.*
- ա verbs have the silent ending **-յ** in the third person singular; e.g.:

  ըլլալ *to be*, կ'ըլլայ *he/she is;* կենալ *to stay*, կը կենայ *he/she stays.*
- ե verbs have the vowel է in the third person singular and second person plural, according to the spelling of the auxiliary verb է in the same grammatical forms; for example:

  ըսել *to say*, կ'ըսէ *he/she says*, կ'ըսէք *you (all) say*
  սիրել *to love*, կը սիրէ *he/she loves*, կը սիրէք *you (all) love.*

եմ, ունիմ in Negative

The negative of the irregular verbs **եմ, ունիմ** is formed by adding the negative particle **չ-** to the positive forms.

Examples in use:

Ես մանուկ չեմ: I am not a child.
Անին քոյր չունի: Ani doesn't have sisters.

Person & Number	Present Tense Negative		
1st Sing.	Ես	չեմ	չունիմ
2nd Sing.	ԴուՈ	չես	չունիս
3rd Sing.	ԱՈ	չէ	չունի
1st Pl.	Մենք	չենք	չունինք
2nd Pl.	Դուք	չէք	չունիք
3rd Pl.	ԱՈոնք	չեն	չունին

Present Tense Negative

Regular verbs form the negative of the simple present tense with the negative forms of the auxiliary verb եմ (i.e., չեմ, չես, չէ, չենք, չէք, չեն) and the negative participle of the main verb. It is formed from the infinitive by replacing the final **-լ** into **-ր**; e.g.:

[5] Same endings as for the auxiliary verb է and other irregular verbs, except for the theme vowel. The simple present tense in Krapar was formed like this too, only without any particles—e.g., ուտեմ *I eat.*

Infinitive	ե Conjugation սիր-ե-լ, ըս-ե-լ	ա Conjugation կեց-ա-լ, ըլլ-ա-լ	ի Conjugation սկս-ի-լ, նստ-ի-լ
Negative Participle	սիրեր, ըսեր	կեցար, ըլլար	սկսիր, նստիր

Conjugation sample:

Present Tense Negative					
Person/Number			Infinitive սիրել	ըլլալ	նստիլ
1st Sing.	ես	չեմ	սիրեր	ըլլար	նստիր
2nd Sing.	դուն	չես	սիրեր	ըլլար	նստիր
3rd Sing.	ան	չի or չ'	չի սիրեր	չ'ըլլար	չի նստիր
1st Pl.	մենք	չենք	սիրեր	ըլլար	նստիր
2nd Pl.	դուք	չէք	սիրեր	ըլլար	նստիր
3rd Pl.	անոնք	չեն	սիրեր	ըլլար	նստիր

Note:

- The auxiliary verb has the form չի instead of չէ in the third person singular—i.e., չի սիրեր *(he/she/it) does not love;* չի կենար *does not stay;* չի նստիր *does not sit* or *is not sitting.*
- Verbs beginning with a vowel have abbreviated euphonic forms in the same third person singular, i.e., չ'ուտեր *(he/she/it) does not eat* or *is not eating;* չ'ապրիր *does not live;* չ'ըլլար *is not.*

For translation the simple present tense Negative or present continuous tense negative of English is used, depending on the context and the lexical meaning of the verb (cf. the positive forms).

Examples:

Արիսը մուկ չի սիրեր:	Aris does not like mice.
Արիսը այսօր չի պարեր:	Aris is not dancing today.
Կէսօրին դասի չենք նստիր:	We do not sit in classes at noon. *or* We are not sitting at lessons at noon.

Irregular Verb կրնամ

Կրնամ *I can* is an irregular verb.[6] It has no infinitive form and no particle կը in the present tense (cf. the verbs է, ունիմ). Կրնամ belongs to ա conjugation and it has the same endings -մ, -ս, -յ, -նք, -ք, -ն in the present tense positive. The negative forms are regular.

Simple Present Tense						
Person/Number	Ես	Դուն	Ան	Մենք	Դուք	Անոնք
Positive	կրնամ	կրնաս	կրնայ	կրնանք	կրնաք	կրնան
Negative	չեմ կրնար	չես կրնար	չի կրնար	չենք կրնար	չէք կրնար	չեն կրնար

[6] There is no special grammatical category for modal verbs (like *can, may, must, shall, will, ought to*, etc. in English) in Armenian. Modality is expressed through verbal moods. Details are given in Lesson 9.

կրնամ + Infinitive

կրնամ is usually followed by a verb in the infinitive form. *Examples:*

Ես կրնամ ըսել:	I can say.
Դուն կրնաս մնալ:	You can stay.
Ան կրնայ ընել:	He can do [so; it; that]. [7]

When emphasized, the infinitive precedes կրնամ, and the pronoun is usually dropped—e.g.:

Ըսել կրնաս, ընել չես կրնար: You can say, (but) you can't do.

The Question words ի՞նչ and ինչպէ՞ս

Question words ի՞նչ and ինչպէ՞ս correspond to English *what? and how?*

A	Ինչպէ՞ս ես:	How are you?
B	Ես լաւ եմ: Դուն ինչպէ՞ս ես այսօր:	I am fine, and how are you today?

Without interrogative intonation ինչ and ինչպէս are relative pronouns, like the English *what, how.* Also, ինչ can be translated into *thing, something, anything,* and ինչպէս into *as, like.*

In common and idiomatic constructions these words often substitute for each other—that is, ինչ can be translated into *how* and ինչպէս into *what.*

Compare the usage of these words in the dialogue continued from above.

A	Լաւ, ինչպէս երէկ: Ի՞նչ կայ-չկայ:[8]	Fine, like yesterday. How is it going?
B	Ամէն ինչ լաւ է:	Everything is OK.
A	Այսօր ի՞նչ օր է:	What day (of the week) is it today?
B	Ամէնէն լաւ օրը՝ կիրակի:	The best day, Sunday.
A	Ի՜նչ լաւ է: Ի՞նչ կ'ընես:	How great! What are you doing?
B	Դաս:	Lessons.
A	Ինչպէ՞ս կ'ընես:	How do you do it? *or:* How are you doing it?[9]
B	Ինչպէս որ կրնամ:	However I can.

Աս ի՞նչ է "What is it?"

The commonly needed question for language students to ask is "What is it?" or "What's the word for it." The question words ի՞նչ and ինչպէ՞ս can substitute for each other in this case, too. Compare:

A	Այս ի՞նչ է:	What is this?
B	Պայուսակ է:	It's a bag. [Lit. Bag is.]
A	Եւ ի՞նչ են ատոնք:	And what are those?

[7] No formal object is required in the corresponding Armenian sentences.

[8] Literally: *What's there and what is not?* This is a common idiomatic expression of frequent use.

[9] In conversational style these the present and present progressive are differentiated with the particle կոր, cf.: Ինչպէ՞ս կ'ընես: *How do you do it?* Ինչպէ՞ս կ'ընես կոր: *How are you doing it?*

B Պայուսակներ: Bags.
A Ասոր ինչպէ՞ս կ'ըսեն: How do they say it?
B Պատկեր կ'ըսեն: (They) say picture.

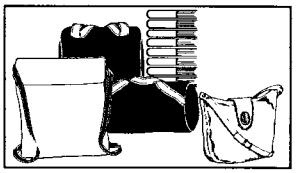

Note:

- Question words do not necessarily start a sentence; one can say: Այս ի՞նչ է: or Ի՞նչ է այս:
- Questions like Ասոր ինչպէ՞ս կ'ըսեն sound flimsy, however people use them.[10]
- There is no special word for *it*. If necessary the demonstrative pronouns ասյ/այս, ատ/այդ, ան/այն are used with ի՞նչ and their declined forms—ասոր, ատոր, անոր—with ինչպէ՞ս. The choice between these forms depends on the context and the style involved in communication.
- There is no grammatical necessity to formally repeat these pronouns in the replies.
- Reply words do not need articles; Պայուսակ է: means *It is a bag.*
- The auxiliary verb can be omitted from the reply: Ի՞նչ է: *What is it?* Նկար: *A picture.*

Words for *ALSO*—ալ, նաեւ, եւս, նմանապէս, նոյնպէս

There are several words meaning *also*, interchangcablc in context with stylistic differences: ալ is the most frequent and also most flexible; however, it never begins a sentence as *also.* Նաեւ is reserved in that function, because is has an additional meaning of an addendum, cf.: նաեւ պէտք է ըսեմ որ... *Also, I'd like to say that—*

Նաեւ, եւս and նմանապէս are also quite formal compared to , which, in its turn, has other meanings and uses; see below. For meaning difference cf: the following sentences, all translated as:

Aris also dances (like others do). Արիսն ալ կը պարէ: Արիսը եւս կը պարէ: Արիսը նոյնպէս կը պարէ: Արիսը նմանապէս կը պարէ:

Versus: Արիսը նաեւ կը պարէ: *Aris also dances* (in addition to say, singing).

Constructions with the Particle ալ *also*

The particle ալ *also* is emphatic. It stresses the preceding emphasized word In the following examples the pronoun subjects are emphasized.

Մենք ալ կրնանք ըսել:	We also can say.
Դուք ալ կրնաք բարեւել:	You also can greet/say hello.
Անոնք ալ կրնան պարել:	They also can dance.

When the infinitive is emphasized, ալ follows it; for instance:

Մենք ըսել ալ կրնանք:	We can say too.
Դուք մնալ ալ կրնաք:	You can stay too.
Անոնք ընել ալ կրնան:	They can do [so/it/that] too.

[10] Many puns are connected with the question Ի՞նչպէս used instead of Ի՞նչ, cf. a common witticism: Չեր անունը ինչպէ՞ս է: Լաւ ըլլալու է: The following is a true story; the famous violinist Karo Hayrapetian was asked by a local lady during his visit in Lebanon, Ինչպէ՞ս գտաք Լիբանանը: He replied: Քարտէսի վրայ: These examples demonstrate the difference between the standard, so called 'proper' language and the real language used by native speakers.

Often ալ can be substituted with the conjunctions եւ and իսկ.

Դուն կրնա՞ս ըսել:	Can you say [it]?
Այո, դու՞ն ալ: (or: եւ դու՞ն, իսկ դու՞ն)	Yes, and you?
Ըսել ալ կրնամ, ընել ալ: *or*	I can say [it] and I can do [it].
եւ ըսել կրնամ, եւ ընել:	*or* I can both say and do.

Repetition of the particle ալ can be substituted by a repetition of the conjunction եւ. In this case, եւ is emphatic too.

Մենք տեսնել ալ կրնանք, ըսել ալ:	We can see as well
Մենք եւ տեսնել կրնանք, եւ ըսել:	as we can say.

Emphatic ալ and եւ substitute for each other in other constructions as well:[11]

Այսպէս ալ կ՛ըլլայ, այդպէս ալ:	It will do (it's OK) either
եւ այսպէս կ՛ըլլայ, եւ այդպէս:	this way or that way.

As the examples above show, the particle ալ can be translated into *also, too, and,* and if repeated, into *both, either ... or, as well as*. With negative verbs the particle is translated into *no more, no longer.*

Ալ չեմ կրնար պարել:	I can dance no longer. *or* I can't dance any longer.
Այսօր ալ դաս չունինք:	Today we have no more classes. *or* Today we don't have any more classes.

Answer words Այո and Ոչ

Այո and Ոչ correspond to English *yes* and *no*. Examples of use:

Դուք Անի՞ն էք:	Are you Ani?
Այո:	Yes.
Դուք օդանաւ ունի՞ք:	Do you have an airplane?
Ոչ, տակաւին ոչ:	No, not yet.

The negative auxiliary չէ is also a negative answer word. At the end of a sentence it is used for tag questions.

Պարե՞նք:	Would you like to dance? (or: Let's dance)
Ոչ, այսօր չէ:	No. Not today. (*standard*)
Չէ, չէ, այսօր չեմ կրնար:	Oh, no, I can't today. (*conversational*)
Երէկ ինչ լաւ կը պարէինք, չէ՞:	We danced so well yesterday, didn't we?
Հա, լաւ էր:	Yeah, it was nice.

Այո also has a parallel word, հա commonly heard in oral speech.[12]

[11] Details on conjunctions are summarized in Lesson 15.

[12] The letter h is introduced in Lesson 7.

Dialogues: *Ընտանիքին պատկերներ*

Անի

Յասմիկ - Քու անունդ ի՞նչ է:[13]

Անի - Անի:

Յասմիկ - Եւ մականու՞նդ:

Անի - Ասրեան, ես Անի Ասրեանն եմ: Եւ դու՞ն:

Յասմիկ - Ես Յասմիկն եմ: Ան ալ քու ընկե՞րդ է:

Անի - Ոչ, այդ Արան է, ամուսինս: Այս ալ մայրիկիս նկարն է: Իմ սիրելի տիկին Նուարդ մայրիկս:

Նուարդ

Յասմիկ - Նուա՛րդ մայրիկ, Դուք ընտանիք ունի՞ք:

Նուարդ - Այո այս ամուսինս է: Մենք երկու որդի եւ մէկ դուստր ունինք:

Յասմիկ - Դուք ի՞նչ կ'ընէք, Նուա՛րդ մայրիկ:

Նուարդ - Ես տանտիկին եմ, տունն եմ: Պոլիսէն ենք մենք:

Յասմիկ

Անի - Եւ դուն, Յասմիկ, դուն ընտանիք ունի՞ս:

Յասմիկ - Ոչ, ես մինակ եմ: Քոյրեր ունիմ, սակայն ես մինակս կ'ապրիմ:

Անի - Անոնք ու՞ր կ'ապրին:

Յասմիկ - Սան Տիէկօ:

Անի - Ես ու Արան միասին կ'ապրինք: Մենք նորապսակ ենք:

Յասմիկ - Ի՞նչ կ'ընես:

Անի - Դասերս:

Յասմիկ - Ես ալ:

Անի - Ես ալ, դուն ալ մինակնիս դաս կ'ընենք:

Յասմիկ - Այսպէս չ'ըլլար, եկո՛ր միասին ընենք:

Նորապսակները

[13] Direct and indirect speech in writing is differentiated with quote marks, «չակերտ». In dialogues, this differentiation is often made with dashes and commas.

Արտակ

- Իսկ դու՞ն, Արտո:
- Ես ի՞նչ ըսեմ: Արի՛ս, դուն ըսէ՛:
- Միաու՛, - կ'ըսէ Արիսը:
- Դուն որու՞ն կը սիրես, Արտո:
- Ջիս, Արիսը եւ Արամը: Արամը իմ ընկերս է:
- Դուն ի՞նչ կը սիրես:
- Ամէն ինչ: Արիսն ալ: Միայն մուկ ուտել չի սիրեր:
- Ի՞նչ կ'ըսես, ես ամէն ինչ չեմ սիրեր,- կ'ըսէ Արիսը, -չէ, ասանկ ապրիլ չ'ըլլար:

Explanations to the Dialogues:

Ան ալ քու ընկե՞րդ է:	And is that your boyfriend?	ընկեր is translated into *friend, boyfriend, girlfriend* depending on the context.[14]
Ոչ, ատ Արան է, ամուսինս:	No, that's Ara, my husband.	
Իմ սիրելի տիկին Նուարդ մայրիկս	My dear mother, Mrs. Nvart.	Playful and endearing style.
Նուարդ մայրիկ	Mother Nvart	Common address form for elderly women.
Դուք ընտանիք ունի՞ք	Do you have a family?	Capitalized Դուք is used to address one person formally or respectfully.
Մենք երկու որդի եւ մէկ դուստր ունենք	We have two sons and a daughter	No plural form is required with the numeral attributes.
Դուք ի՞նչ կ'ընէք	What do you do?	Context requires a translation into simple present (not continuous) tense of English. Cf. the same question above.
տանտիկին եմ, տուն եմ:	I am a housewife, I am (usually) at home.	տանտիկին literally is *the lady of the home/house.*
Պոլիսէն ենք մենք:	We are from Bolis.	Emphatic word order.
Ոչ, ես միայնակ եմ	No, I am single.	միայնակ means *only, alone, single;* compare the next sentence.

[14] This word had a restricted use in Western Armenian because of its use as an address form for political party members; the ՀՅԴ members address each other as ընկեր or ընկերուհի. Also, in Soviet Armenia it had obtained the function of a communist address term (cf. English *comrade*). However, in Armenia the word ընկեր did not lose its main meaning in everyday speech: *friend, close friend.* It derives from Ancient Armenian *ընդ-կեր, lit., *one with whom one eats* (cf. French *copain*). The common word for *friend* in Western Armenian is բարեկամ, lit., *one who wishes well.* See Lesson 7.

Սակայն ես միանակս կ'ապրիմ	But I live alone.	միանակս with the article -ս literally means *by myself*
Մենք նորապսակ ենք	We are newlyweds.	No plural form of the predicative is required.
Ի՞նչ կ'ընես	What are you doing?	Simple present here requires a translation into continuous tense. Compare the same question below to Nvart, where it means: *What do you do generally?*
Ես ալ, դուն ալ միանակնիս դաս կ'ընենք	You and I both do lessons by ourselves.	միանակ-նի-ս is a special plural form (with article) pointing to the plurality of the subject: *you and I~we.*
Այսպէս չ'ըլլար	This won't do	Lit.: *This way does not exist.* Simple present referring to the future meaning characteristic of many languages.
եկուր միասին ընենք	Let's do it together.	եկուր *Come!* plus a verb without the particle կը form an invitation to action.
Արի՛ս, դուն ըսէ՛:	Aris, you speak.	Ըսէ՛ is the imperative form of the verb *to say.* No pronoun is required unless it is stressed, like here.
Դուն որու՞ն կը սիրես, Արտակ:	Whom do you love, Ardag?	The question words do not necessarily start the sentence.
Ամէն ինչ:	Everything.	
Մուկ ուտել չի սիրեր:	(He) does not like to eat mice.	սիրել is *to love,* and in some contexts, *to like.*
- Ի՞նչ կ'ըսես, ես ամէն ինչ չեմ սիրեր	What are you saying? I don't love everything.	Simple present translates either into simple present of present continuous.
- Չէ, ասանկ ապրիլ չ'ըլլար:	It is impossible to live like this	Literally: *Living this way won't do.*

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. *Group the letters you know according to their position on the line: mini, tall, descending, and bisecting.*
2. *Group the letters you know according to their phonetic pronunciation. Point out in which positions the letters* ե, ո, ու, ւ, յ *have a different pronunciation.*
3. *Place the letters you learned in the alphabet, Appendices 1 and 2. Choose your favorite keywords.*
4. *Fill out the chart writing the words in lower case in upper case and vice versa.*

այսօր	
	ԱՊՐԻԼ
յետոյ	
	ԱՄԷՆ
օրօր	
	ԻՆՉՊԷՍ
կը սիրեմ	
	ՍԱԿԱՅՆ
պատկեր	

Lexical Exercises

1. *Read the dialogues, translate them, and copy them.*
2. *Practice the dialogues with improvisations.*
3. *Make oral sentences of your own using the words you know.*
4. *Find inflective forms of nouns and verbs in the dialogues. Explain their usage and write the direct forms of the same words.*
5. *Conjugate the following verbs in the present tense positive and negative:*

ուտել, ընել, տեսնել, ըսել, սկսիլ, կենալ, մնալ, որսալ, յուսալ.

6. *Fill in the corresponding personal or demonstrative pronoun:*

ես, դուն, ան, մենք, դուք, անոնք, այս, այդ. ասոնք, ատոնք.

1. ... կը սիրեմ մայրս: ... դաս կ'ընեն:
2. ... ընկերներ է՞ք: Ոչ, ... ամուսիններ ենք:
3. ... երիտասարդ ես: ... ալ երիտասարդ են:
4. ... ի՞նչ է: ... Արիսին պատկերն է:
5. ... ալ մատիտներ են:

7. *Change the Person according to the sample. Pay attention to the articles and verbs.*

Ես իմ տունս կը սիրեմ: Դուն քու տունդ կը սիրես: Ան ալ իր տունը կը սիրէ:

1. Այս իմ տունս է:
2. Յասմիկը երկու քոյր ունի:
3. Այսօր ես իմ տունս կ'ընլլամ:
4. Մենք յասմիկ ունինք:
5. Դուն քու դասդ կ'ընես:
6. Մենք Ամերիկա կ'ապրինք:

8. *Write the following sentences in the negative according to the sample.*

Անին Յասմիկին քոյրն է: Անին Յասմիկին քոյրը չէ:

1. Արան Անիին ընկերն է:
2. Յասմիկը Յունաստան կ'ապրի:
3. Յասմիկը Անիին պատկերը ունի:
4. Արտակը կ'ըսէ «Միաու՞»:
5. Ասանկ ալ ապրիլ կ'ըլլայ:
6. Այդ օրը լաւ օր էր:
7. Մենք դասի կը նստինք:
8. Ան նոյնպէս կրնայ պարել:
9. Դուք եւս տունը կը կենաք:
10. Արիսը նաեւ մուկ կ'ուտէ:
11. Նաւաստիներն ալ նաւ կը նստին:
12. Մարդիկ դրամ ունին:
13. Կոյրը լոյս կը տեսնէ:
14. Այսպէս եւս լաւ կ'ըլլայ:
15. Տիկին Նուարդը նորապսակ է:
16. Արիսը նմանապէս մարդ է:
17. Ատիկա ուտել կ'ըլլա՞յ:

9. *Put the verb in parentheses into the corresponding form and translate the sentences:*

1. Ես (սիրել) մայրս:
2. Դուն (նստիլ): Դասը (սկսիլ):
3. Մենք ելակ (տանիլ) Արտոյին:
4. Դուք ալ ելակ (սիրե՞լ):
5. Անոնք (սիրել) մայրիկը:
6. Արիսը պարել (չսիրել):
7. Նարէն (սիրել) Արարատը:
8. Մենք այսօր դաս (չընել):
9. Անին ու Յասմիկն ալ դաս (ընել):
10. Անոնք աս տունը (կենալ):
11. Մենք ամէն օր լուրերուն մտիկ (ընել):
12. Անին եւ Արան նաեւ ընկերներ (է):

Արտակը դաս կ'ընէ:

10. *Translate the following into English:*

1. Դուն կրնա՞ս մնալ: Այո, եւ դու՞ն:
2. Յասմիկը յասմիկ կը սիրէ, Անին ալ եասաման:
3. Յասմիկին կրնաս յասմիկ ալ տանիլ, ելակ ալ:

4. Դուք կրնա՞ք տեսնել այն սարը: Մենք ալ կրնանք: Անոնք չեն կրնար:
5. Անոնք կո՞յր են: Ոչ, անոնք երիտասարդ են:
6. Մայրիկիդ անունը ի՞նչ է: Անոր մայրիկին անունը ի՞նչ է:
7. Դուն մա՞յր ես: Ոչ, ես նորապսակ եմ: Դուն մայր ունի՞ս:
8. Մայր ունիմ, սակայն քոյր չունիմ: Ես մայր եմ եւ մայր ունիմ:
9. Լուսիկը Արային քոյրն է: Արա, դուն երկու քոյր ունիս, չէ՞:
10. Իմ անունս Արա է, եւ քու անունդ ի՞նչ է:
11. Աս երեկոն լաւ է: Այսօր ամէն ինչ լաւ է:
12. Արտակ, դուն դաս ընել կը սիրես, չէ՞:
13. Այո, ես ամէն օր դաս ունիմ եւ դաս կ'ընեմ, - կ'ըսէ Արտակը:
14. Չունիս, չես սիրեր եւ չես ըներ, - կ'ըսէ Արիսը:
15. Արի՞սն ալ դաս կ'ընէ: Ոչ, ան կրնայ, սակայն չ'ըներ:
16. Չէ, այսպէս ապրիլ չ'ըլլար, - կ'ըսէ Արիսը:

11. *Translate the following into Armenian:*
1. Do you have a mother? Yes, I have a mother and a sister. Where do they live?
2. Is he blind? No, he is young.
3. No way to live like this. No way to begin like that.
4. Ani is young and pretty. She is twenty-two years old. Ani has a mother.
5. This is Ani's mother. Her name is Nvart. She is a housewife. She loves Ani.
6. That is Ani's husband. What is his name? His name is Ara. He also loves Ani.
7. Ani has no sisters. Ara, do you have sisters? Yes, I have a sister.
8. This is Lusig, my sister. And is that Lusig's husband?
9. No, this is Lusig's boyfriend. He is Greek.
10. What is your name? My name is Costa. I have no wife. Lusig is my friend.
11. This is our classroom. I have classes, says Lusig. Me too, says Costa.
12. Let's do the lesson together. I can begin. But I cannot, says Lusig.

Rules:

1. The diphthong **ոյ** before root consonants is pronounced [uy]—e.g., **կոյր** [guyr] *blind*; **լոյս** [luys] *light.*
2. The letter **Յ յ** is [h] at the beginning of a word—e.g., **յասմիկ** [hasmig], **յոյս** [hoys].
3. The letter **Յ յ** is silent at the end of a word—e.g., **երեկոյ Նոյ** [yerego] *evening*; **կայ** [ga] *there is*—except for a few monosyllabic words, e.g. **Նոյ** [noy] *Noah*, and their composites.
4. The letters **օ** and **ո** are pronounced the same, [o], except in word initial positions, where **օ** is [o] and **ո** is [vo].
5. Words do not end in **-ա** but in **-այ**, where **յ** is silent, except for a few words: **ասիկա, Արա,** etc.
6. Words do not end in **-ո** but in **-ոյ**, where the **յ** is silent, or in **-օ**, except for **այո**.
7. Words do not end in **-ե** but in **-է.**

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Լաւ է կոյր աչօք, քան կոյր մտօք.[15]

[15] Better blind of sight than blind of mind.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 5

Phonetics: Pronunciation and Spelling

Letters:	Չչ	Յ յ	Պ պ	Oo
	[ch']	]y]	[p]	[ō]

Յ յ [y] in RO always sounds [y], e.g.: յասաման *lilac,* Նյու Յորք. In any position it sounds the same—e.g., պայուսակ [payusak] *bag*; մայր [mayr] *mother*; կայի [kayi] *I was,* Նոյ *Noah.* Words with an initial letter Յյ like յասմիկ in CO, in RO are spelled phonetically, հասմիկ [hasmik] with the letter Հh (see Lesson 7).

- The silent **Յ յ** at the end of a word is dropped unless it is pronounced, as in Նոյ [noy].
- The final silent **Յ յ** of CO is restored in word building and grammatical forms, e.g., կայի, մնայի, արքայական but կա, մնա, արքա.
- Պ պ is a voiceless unaspirated **[p]**, like in English *spare, spark.* It has maintained the Grabar pronunciation; in WA, Պ պ sounds as voiced **[b]**.
- O o is always pronounced [o].
- O is less frequent in RO; it is only used for the sound [o] at the beginning of a word—e.g., օրինակ *example, sample*; օր *day*, and in words deriving from them, e.g., այսօր *today*, կեսօր *noon,* աննորինակ *exceptional.* Exceptions: ով, ովքեր *who.*
- In all other cases the letter ո is used for the sound [o]—e.g., օրիորդ *miss,* օրոր *lullaby,* մոտ *near.*

Diphthong ույ [uy]

- In RO the diphthong ույ is spelled phonetically—e.g., լույս [luys] *light*; քույր [kuyr] *sister.*
- The double diphthongs are simplified: CO—երեկոյեան, Նոյեան, RO—երեկոյան, Նոյյան.

Reduction of ույ > ու: Changes in spelling do no affect the regular reduction *or* the pronunciation: լոյս > լուսին. The WA conversational forms կոյրնալ, լոյսնալ are foreign to EA.

GRAMMAR

Simple Present Tense

Let's recall that the simple present is formed with the help of the present participle ending in - ում, which doesn't change and the conjugated forms of the auxiliary verb—e.g., ուտում եմ *I eat.* The WA simple present functions as conditional future in EA, e.g.: Սեր տաս, սեր *կստանաս.* If you give love, *you will receive love. Receiving* here is an action depending on the condition of giving. Advanced students can find poetry samples containing conditional future at the end of this lesson (details in Lesson 9).

The particle կը in RO is attached to the content verb without ը or apostrophe which does not affect the pronunciation of the schwa: կնստի [kənəsti], cf. WA: [gənəsdi]

Conjugation sample:

EA pronouns	EA Simple Present	WA Simple Present	EA Conditional Future
ես	նստում եմ	կը նստիմ	կնստեմ
դու	նստում ես	կը նստիս	կնստես
նա	նստում է	կը նստի	կնստի [kənəsti]
մենք	նստում ենք	կը նստինք	կնստենք
դուք	նստում եք	կը նստիք	կնստեք
նրանք	նստում են	կը նստին	կնստեն

Present Tense Negative in EA employs the negative forms of the auxiliary verb է, the present participle remains unchanged as in present tense positive.

Unlike the positive forms, the present tense negative of WA does not operate in EA in any capacity. The conditional future negative in EA is formed with the so called negative participle, e.g., ուտի (see Lesson 10), and the negative auxiliary.

Conjugation sample:

EA pronouns		EA S. Present Neg.	WA S. Present Neg.	EA Conditional Negative
1st Sing.	Ես	չեմ ուտում	չեմ սիրեր	չեմ ուտի, սիրի, ըստի, կարդա
2nd Sing.	Դու	չես ուտում	չես սիրեր	չես ուտի, սիրի, ըստի, կարդա
3rd Sing.	Նա	չի ուտում	չի սիրեր	չի ուտի, սիրի, ըստի կարդա
1st Pl.	Մենք	չենք ուտում	չենք սիրեր	չենք ուտի, սիրի, ըստի, կարդա
2nd Pl.	Դուք	չեք ուտում	չեք սիրեր	չեք ուտի, սիրի,ըստի, կարդա
3rd Pl.	Նրանք	չեն ուտում	չեն սիրեր	չեն ուտի, սիրի,ըստի, կարդա

Defective Verbs

1. եմ and **ունեմ in negative** are practically the same, except ունեմ belongs to the conjugation ե:

չեմ, չես, չէ, չենք, չեք, չեն. չունեմ, չունես, չունի, չունենք, չունեք, չունեն

2. Defective Verb կրնամ is non-existent in standard EA either. Instead, an analytic structure is common, consisting of the adjective կարող (see the letter ղ in Lesson 8), lit. *able,* and the conjugated forms of the copula է. That is:

Positive: կարող եմ, կարող ես, կարող է, կարող ենք, կարող եք, կարող են—*I can, you can, etc.*
Negative: չեմ կարող, չես կարող, չի կարող, չենք կարող, չեք կարող, չեն կարող *I cannot, etc.*

կարող եմ + **Infinitive** is typical to EA too, e.g., Դու կարող ես մնալ: *You can stay.*
Ասել կարող ես, անել չես կարող: *You can say, (but) you can't do it.*

The Question words ի՞նչ and **ինչպե՞ս** are common for WA and EA.
Սա ի՞նչ է "What is it?" is the most useful question in interactive language learning, accompanied with pointing to referred objects. Try in classroom or natural language settings to enrich your vocabulary:

	EA	WA	Translation
A	Սա ի՞նչ է:	Աս ի՞նչ է:	What is this?
B	Պայուսակ է:	Պայուսակ է	It's a bag. [Lit. Bag is.]
A	Իսկ դրանք ի՞նչ են:	Եւ ի՞նչ են ատոնք:	And what are those?
B	Պայուսակներ:	Պայուսակներ:	Bags.
A	Սրան ի՞նչ են ասում:	Ասոր ի՞նչ կ'ըսեն:	How do they say it?
B	Նկար են ասում:	Պատկեր կ'ըսեն:	(They) say picture.
A	Իսկ սրան ի՞նչ են ասում:	Եւ ասոր ի՞նչ կ'ըսեն:	And what do they say for this?
B	Դասարան:	Դասարան:	They say, classroom.

Words for *also:* the usage of **նաև, ևս, նույնպես** in EA is quite similar to WA; **ամենայնպես** is specific to high registers; also, instead of the common, everyday **ալ**, EA has **էլ**, a form reflective of a more general trend in sound changes. Both originate from the Grabar adjective **այլ** *other*; the diphthong **այ** shifts to **է** in conversational EA, and **ա**, WA (see diphthongs in L 13). cf.:

All Armenian Standard	EA colloquial	WA	Translation
այլ	էլ	ալ	other, even, also
այս	էս	աս	this
հայր	հեր	հար coll.	father
մայր	մեր	մար coll.	mother

էլ, like ալ has multiple meanings and uses. Cf. examples below and in the next section:

Նաև պետք է ասեմ որ... *or:* Պետք է նաև ասեմ որ... *Also, I'd like to say that—*

Aris also dances (like others do). Արիսն էլ է պարում: Արիսը ևս պարում է: Արիսը նույնպես պարում է: Արիսը ամենայնպես պարում է: (the last version stylistically is preposterous—ironic content plastered with a big word).

Versus: Արիսը նաև պարում է: *Aris also dances* (in addition to, say, singing).

Constructions with the Particle էլ *also:* Though WA particle ալ and the EA counterpart էլ derive from այլ *other, another*, the only meaning tie they maintain with it is in negative constructions with an adverb derived from այլ, cf.: *I can't any more:* EA: Այլևս (էլ) չեմ կարող: WA: Այլևս (ալ) չեմ կրնար: Այլևս, as well as այլ pertain to formal style, as all direct loans from Grabar, whereas էլ and ալ are common terms. Their usage is quite similar in positive statements, too; cf.

EA	WA	Translation
Մենք էլ կարող ենք ասել:	Մենք ալ կրնանք ըսել:	We too (also) can say.
Մենք կարող ենք ասել էլ, անել էլ:	Մենք ըսել ալ կրնանք, ընել ալ:	We can say, and also, do (as well as do).

Dialogues Երկխոսություններ *Ընտանեկան պատկերներ*

Անի

Հասմիկ - Քո անունն ի՞նչ է:[1]
Անի - Անի:
Հասմիկ - Իսկ ազգանու՞նդ:
Անի - Ասրյան, ես Անի Ասրյանն եմ: Եւ դու՞:
Հասմիկ - Ես Հասմիկն եմ: Նա էլ քո ընկե՞րն է:
Անի - Ո՛չ, այդ Արան է, ամուսինս: Սա էլ մայրիկիս նկարն է: Իմ սիրելի տիկին Նվարդ մայրիկս:

Նվարդ

Հասմիկ - Նվա՛րդ մայրիկ, Դուք ընտանիք ունե՞ք:
Նուարդ - Այո սա ամուսինս է: Մենք երկու որդի և մեկ դուստր ունենք:
Հասմիկ - Դուք ի՞նչ եք անում, Նվա՛րդ մայրիկ:
Նուարդ - Ես տանտիկին եմ, տանն[2] եմ: Մենք Պոլիսից[3] ենք:

Հասմիկ

Անի - Եվ դու, Հասմի՛կ, դու ընտանիք ունե՞ս:
Հասմիկ - Ո՛չ, ես մենակ եմ: Քույրեր ունեմ, սակայն ես մենակ եմ ապրում:
Անի - Իսկ նրանք ու՞ր են ապրում:
Հասմիկ - Սան Դիեգո:
Անի - Ես ու Արան միասին ենք ապրում: Մենք նորապսակ ենք:
Հասմիկ - Ի՞նչ ես անու՞մ:
Անի - Դասերս:
Հասմիկ - Ես էլ:
Անի - Ես էլ, դու էլ մեն-մենակ դաս ենք անում:
Հասմիկ - Այսպես չի լինի, արի՝ միասին անենք:

Արտակ

- Իսկ դու՞, Արտակ:
- Ես ի՞նչ ասեմ: Արի՛ս, դու ասա՛:
- Մյաու՛, - ասում է Արիսը:
- Դու ու՞մ ես սիրում, Արտակ:
- Արիսին ու Արամին: Արամը իմ ընկերն է:
- Դու ի՞նչ ես սիրում:
- Ամեն ինչ: Արիսն էլ: Միայն մուկ ուտել չի սիրում:
- Ի՞նչ ես ասում, Արտա՛կ, ես ամեն ինչ չեմ սիրում,- ասում է Արիսը: - Չէ, այսպես ապրել չի լինի, ես կյանք չէ:

---

[1] In EA, a dash separates direct speech from the indirect in dialogues. Quote marks, « » չակերտ, are used for quotes in texts.

[2] Note that EA uses the dative տանն եմ *I am at home* vs. WA accusative—տունն եմ for locative.

[3] See the letter Ց g in Lesson 10.

Vocabulary Differences

EA	Translation	WA	Translation
պատուհան		պատուհան	window
լուսամուտ HF		լուսամուտ LF, obsolete	window
երկար		երկայն (երկար)[4]	long
պատկեր HR, LF		պատկեր	picture
նկար HF		նկար LF	picture
--		քակել	unknot, untie, detach
քանդել	1. unknot, untie, detach 2. destroy	քանդել	destroy, ruin
ինքնաթիռ (օդանավ HR, LF)		օդանաւ	airplane
տղա		մանչ, տղա	boy, son
կարող եմ		կրնամ (կարող եմ HR)	I can
լուսանալ		լոյսնալ (լուսանալ HR)	to dawn
կուրանալ		կոյրնալ (կուրանալ HR)	to go blind

HF—higher frequency, LF—lower frequency
HR==high register, formal style, LR—lower register, conversational, informal style.

FOR ADVANCED STUDENTS: EA conditional and WA simple present

Find the conditional verbs in Terian's poem. What are the supposed conditions, contained in the poem, for the accomplishment of actions expressed with conditional verbs? In Zahrad's poem, there are three verbs in past imperfect and only one of them functions as conditional. Which one is that? How could you prove it? Try to translate the poems into the other standard of Armenian or English. Do you know the tune to Terian's poem? Melodies help to memorize poetry.

Վահան Տերյան

Իմ խաղաղ երեկոն է հիմա,
Մեղմալույս և տխուր, և անուշ,
Քեզ երբեք սիրտս չի մոռանա,
Իմ մաքուր, առաջին իմ անուրջ...

Տարիներ, տարիներ կսահեն,
Կմեռնեն երազները բոլոր—
Քո պատկերը անեղծ կպահեմ,
Օրերում անհաստատ ու մոլոր:

Եւ տանջանք, և բեկում, և թախիծ—
Սև օրեր ես դեռ շատ կտեսնեմ,
Անունդ թող փարոս լինի ինձ
Սուտ կյանքի և դառը մահու դեմ...

Զահրատ

ՊՈՉ

Թովմասին սիրտը կը նեղանար
Տեսավ կատուն որ կը խաղար իր պոչին հետ
Վեր նայեցավ—Տեր ըսավ
Ինչ կըլլար եթե զիս ալ պոչով ստեղծեիր

[4] երկար is obsolete in WA used in fixed phrases, e.g., երկար ապրիս *live long*, a blessing; քիթը երկար է *nosy, prying, meddlesome,* idiom. Also, as the term for the exclamation mark, երկար.

LESSON 6

PHONETICS
Review: Letters Introduced in Lessons 4 and 5
Review: Vowels

GRAMMAR
The Indefinite Article մը
Pronoun/Article Correlation
Number and Person of Demonstrative Pronouns
Parallel Forms of Pronouns
Prepositions and Postpositions
Constructions with կայ
Infinitive as Present Participle
Simple Future Tense

VOCABULARY
Loan Words
Word Building
Pronoun Building
Expressions կարելի է, պէտք է
Dialogues: ԼԱՒ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ
ՆՈՐԷՆ ԱՐՏԱԿ ԵՒ ԱՐԻՍ

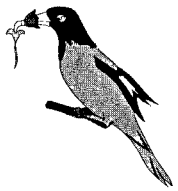

PHONETICS

Review: Letters Introduced in Lessons 4–5

Vowels Pronunciation and Position in Alphabet		Consonants Pronunciation and Position in Alphabet			
Ո ո	[vo, o] 25	Դ դ	[t'] 4	Չ չ	[ch'] 23
Օ օ	[ō] 37	Լ լ	[l] 12	Պ պ	[b] 26
		Յ յ	[h, y, ø] 21	Ք ք	[k'] 36

Review: Vowels

Now you know all six vowels of Armenian, which are expressed with eight letters:

Letter	ա	է ե	օ ո	ու	ի	ը
Vowel Sound	[a]	[e]	[o]	[u]	[i]	[ĕ, ə]

Let's summarize their description:

- The vowels [e] and [o] are spelled each with two letters: է, ե for [e], and օ, ո for [o].
- In initial positions ե and ո are pronounced [ye] and [vo] respectively.
- All vowels, but most commonly ի, է, and ու undergo phonetic shifts when they become unstressed.
- ը is a weak vowel—never stressed and seldom written. It represents the schwa of hidden syllables.
- ու is one simple vowel, [u]—in the American tradition—[oo]. Graphically it is a digraph, consisting of two letters and is not considered as a character in classical orthography.

Text: ՄՈՐ ԱՂՈԹՔԸ

Քսանհինգ տարեկան էի, երբ ունեցա Հայկուհի դուստրս: Նրանով իմացա ամենամեծ բերկրությունը: Եվ նրանով իմացա ամենամեծ ցավը: Պատերազմ եղավ: Կիպրոսը որերորդ անգամ կռվախնձոր դարձավ Հունաստանի և Թուրքիայի միջև: Պատերազմները գալիս են ու գնում: Զոհերը ետ չեն գալիս: Հայկուհիս դպրոցով մաս գալու էր գնացել Կիպրոս: Արձակուրդ՝ որ դեռ չի վերջացել:

Իմ Հայկուհի տատիկս մեծ ջարդերին զոհ գնաց: Եւ իմ Հասմիկ մայրս՝ մի փոքրիկ որբ, մահապուրծ հրաշքով Հունաստան ընկավ: Աստված կամեցավ և նա կարողացավ փրկվել: Ինչու՞: Որպեսզի կարողանա իր թոռնուհի Հայկոյի հետ օտար հողի մե՞ջ հանգչել: Հայկուհուն այդպես էլ չգտանք: Եվ մորս վերջին խնդրանքով իրեն Կիպրոս հանգչեցրինք, որ Հայկոն մենակ չմնա: Պահ տվեցինք մեր մեծն ու փոքրը, պահ տվեցինք հողին թե մեկ մեկի՝ մի նոր օտարության ճանապարհ բռնելով:

Ունեցա Հայկուհուս ու կորցրի նրան: Մի վաղանցուկ երազի պես սոսկ տասնհինգ տարի վայելեցի նրա պայծառ գոյությունը: Եւ մի հավերժություն անց՝ դեռ սպասում եմ նրան: Մայր եղա նրան և հիմա պետք է ասեմ՝ մայրն էի: Երեք զավակ ունեցա և հիմա պետք է ասեմ՝ երեք զավակ ունեի: Գիտեի՝ ինչ է պատերազմը և արդ իմացա՝ ինչ է ցավը:

Քարենս էլ մյուս կրակի մեջ է՝ Հայաստան աշխարհի թոհուբոհի մեջ: Եւ հիմա Հասմիկս ճամբա ելավ: Պահպանի՛ր, Տեր Աստված: Պիտի գնա այնտեղ, ուր հայի ու թուրքի դարավոր կռիվը բորբոքուն է դեռ: Հասմիկս հայ գինվորի վերքը բժշկելու պիտի գնա: Զորավիգ եղիր, Տե՛ր: Ո՞վ կարող է որդեկորույս մայրերի ցավը բժշկել: Մարդակերպարան չմարդը Հայկուհիներ է մորթում և Աստված ու մարդիկ պաղ դիտում են... Ողորմա՛, Տե՛ր...

Կատակ Joke:

- Այ ընկեր, այստեղ ծուկ բռնել չի կարելի, էդ նշանը չե՞ս տեսնում: Հիմա տուգանք պետք է վճարես:
- Ծուկ չեմ որսում, ախպեր ջան, պարզապես ճիճվիս եմ լողացնում:

Vocabulary Differences: Note that the further and deeper into the two languages we plunge, the less vocabulary differences we find. The largest fraction of Armenian literary vocabulary is shared in EA and WA. Shared vocabulary often manifests frequency and stylistic usage divergence and subtle differences in meanings but an educated person in either version of Armenian can easily grasp these in context. Not so with heritage students who are fluent in everyday vocabulary but unfamiliar with literary traditions. It is interesting to observe that when reading in the original the opposite version to their home language, they specify the literary vocabulary, the *big words*, say, փութաջակի սուրալ or սաստիկ խանդաղատալից as features of the opposite version. The other major obstacle for heritage students are *functional words*—pronouns, prepositions, conjunctions, auxiliary verbs, especially in their oblique forms, and some very common words of everyday use, as EA ածել *lay eggs*, WA *pour*, or EA: ձգել *draw, pull*, WA: *let go*, etc. One has to know that say անկէ and նրանից denote the same; otherwise, the utterance may make no sense. As one of my students put it—*the difficulty is in* 'small' words.

EA	Translation	WA	Translation
կառք	horse carriage		car; horse carriage
պտույտ	round, circle	պտոյտ	tour
զբոսանք	having a walk	զբօսանք	Tour
դասամիջոց		զբօսանք, (դադար)	recess, break (in school)
ուղևորություն		(ճամփորդություն)	trip
շախմատ		ճատրակ	chess
լողացնել		լոգցնել	to bathe someone
որպեսզի		որպէս զի	in order to
ճիճու		ճճի	worm
թանկ		սուղ	expensive

Word Building

Armenian is a language of well-developed compounding and derivation systems. Nouns, verbs, adjectives, and adverbs are formed from other nouns, verbs, adjectives, and adverbs. Numerals, pronouns, and prepositions enter into compounding and derivation, too, though with less frequency than the main parts of speech. With the small vocabulary of the past five lessons and using only the twenty-one letters of the alphabet already introduced, we can have a large number of derivatives.

Here are some examples:[1] Note that some derivatives use a joining vowel ա between components, as with դրամ *money* + տուն *house* = դրամատուն *bank.*

Source Word	Translation	Derivative	Translation
Nouns		**Nouns**	
դաս	class	դասարան	classroom
դուստր	daughter	դստրիկ	daughter (endearing diminutive)
դրամ	money	դրամատուն	bank
պսակ	crown	լուսապսակ	halo
Nouns		**Verbs**	
սէր	love	սիրել	to love
պսակ	crown, wedding	պսակել	to wed
ամուսին	husband, spouse	ամուսնանալ	to marry
անուն	name	անուանել	to name
լոյս	light	լուսանալ	to become light
Nouns		**Adjectives**	
պսակ	wedding	նորապսակ	newlywed
ընտանիք	family	ընտանեսէր	one who loves his family
		անընտանիք	having no family
մարդ	man, person	մարդկային	human
		անմարդկային	inhuman
դրամ	money	անդրամ	having no money
Nouns		**Adverbs**	
օր	day	այսօր	today

[1] The presented charts of samples in derivation and compounding is hardly a drop in comparison with the genuine capabilities of Armenian language although for beginners, they may look quite lengthy.

Source Word/Translation		Derivative/Translation	
Verbs		**Nouns**	
ուտել	to eat	ուտելիք	food
սկսիլ	to begin	սկսնակ	beginner
նստիլ	to sit	նստարան	bench
տեսնել	to see	տեսք	look, appearance
		Adjectives	
սիրել	to love	սիրելի	darling
Adjectives		**Adjectives**	
կարելի	possible	անկարելի	impossible
		Verbs	
կապոյտ	blue	կապտիլ	to become blue
սուր	sharp	սրել	to sharpen
սիրուն	pretty	սիրունցնալ	to become pretty
Prepositions		**Nouns**	
դէմ	in front of (1)	դէմք	face
		Verbs	
դէմ	against (2)	դիմանալ	to face, to endure
Pronouns		**Nouns**	
մեր	our	մերոնք մերինները	our folks our people
Pronouns		**Pronouns**	
այս		այսպէս	
		այսպիսի	
		այսքան	
Particles			
ոչ	no	ոչինչ ոչ ոք	nothing no one
Numerals		**Numerals**	
երկու	two	երկրորդ	second
ին-ն/ը	nine	երեսունինը	thirty-nine
		Pronouns	
մէկ	one	ոչ մէկ	no one

GRAMMAR

The Indefinite Article մը

Indefinite article մը follows nouns, as the definite and possessive articles do, but it is spelled separately, as are articles in English. For example, տուն *house,* տուն մը *a house.*

Տուն ունիմ and Տուն մը ունիմ both mean *I have a house.* However, the use of the indefinite article is not optional, nor is it obligatory. The first is a generic statement, and the second, specific.[2]

Before the auxiliary verb է and the particle ալ the indefinite article becomes մըն.[3]

Examples:

Ես մարդ մըն եմ: Մարդ մըն ալ դուն ես:

Նարէն մանուկ մըն է: Մանուկ մըն ալ Արտակն է:

Անի երիտասարդ կին մըն է: Արամ նաւաստի մըն է:

Compare also:

Քիչ մը մօտենանք սա տունին: Let's get a little closer to this house.

Քիչ մըն ալ մօտենանք, կրնանք լաւ տեսնել: If we get a little closer, we can see well.

Մի քիչ *a few* or *a little* is a frozen phrase in WA, favored especially by Aleppo Armenians; standard in EA.

Pronoun/Article Correlation

Pronouns and articles correlate to each other by origin, meaning, and usage. The following table demonstrates their common features.

Person	Person-Indicating Roots		Personal Pronouns		Demonstrative pronouns		Articles	
First	-ս-	[s]	ես	I	սա, ա(յ)ս	this	-ս	my
Second	-դ-	[t][4]	դուն	you	դա, ատ, այդ	that	-դ	your
Third	-ն-	[n]	ան	he/she	ան, ա(յ)ն նա	it/that	-ն(ը)[5]	the, his/her/its

Number and Person of Demonstrative Pronouns

The demonstrative pronouns աս, ատ, ան derive from Krapar այս, այդ, այն, which are used in more literary styles. Most demonstrative pronouns differentiate number and person, as the personal pronouns do. The plural of աս, ատ, ան is formed with the plural particle -ունը.[6]

Person	Singular		Plural	
1st Person	աս, այս	this	ասունը	these
2nd Person	ատ, այդ	that	ատունը	those
3rd Person	ան, այն	the other one	անունը	the other ones *or:* they

[2] It derives from Krapar մի, an indefinite article and a numeral meaning *one*, still used in EA.

[3] Cf. English *a peach* versus *an apple.*

[4] The original pronunciation was [d]4 cf.: the pronoun ատ.

[5] In Krapar, there was one definite article, -ն, pronounced [ən], i.e., with a preceding schwa before consonants, like other articles (u, դ, also q). The article ը [ə] emerged as a result of the dropped [n].

[6] Corresponding plurals in Krapar—այսունքիկ, այդունքիկ, այնունքիկ—are obsolete in modern Armenian.

Parallel Forms of Pronouns

Some pronouns have parallel forms. Thus, դու is the all-Armenian form to refer to one listener, and դուն is the corresponding Western Armenian innovation. Ան is an innovation, both a personal and demonstrative pronoun—i.e., for people and things.

All-Armenian Forms	Western Armenian Innovations	English Equivalents
դու	դուն	you (*thou,* singular)
սա, այս	աս, ասի, ասիկա[7]	this (closer to the speaker)
դա, այդ	ատ, ատի, ատիկա	that (closer to the listener)
նա, այն	ան, անի, անիկա	that (the farther one) or he, she, it

All these forms have specific uses in Western Armenian:

- Դուն is more frequent than դու, the older parallel form.
- Աս, ատ, ան are most frequently used substituting for both nouns and adjectives.
- Այս, այդ, այն have the same usage in literary or formal styles.
- Ասի, ատի, անի substitute mainly for nouns, mainly in conversational styles.
- Ասիկա, ատիկա, անիկա are more emphatic variations of ասի, ատի, անի.
- Սա, դա, նա substitute mainly for adjectives in literary, slightly obsolete styles.

Examples of usage:

Աս նուէր է: Այս նուէր է: (literary form) Ասիկա նուէր է:	This is a gift. *(noun substitution)*
Աս նուէրը Նարէին է: Սա նուէրը Նարէին է: *(older form)*	This gift is for Nareh. *(adjective substitution)*
Ատ պսակի մատանի մըն է: Այդ պսակի մատանի մըն է: (*literary form*) Ատիկա պսակի մատանի մըն է:	That is a wedding ring. *(noun substitution)*
Ատ մատանին ոսկի է: Դա մատանին ոսկի է: (*older form*)	That ring is gold. *(adjective substitution)*

Pronoun Building

Above we mentioned the well developed derivation system in Armenian. The pronouns այս, այդ, այն are also very productive in word building. They form many other demonstrative pronouns to substitute for adjectives and adverbs, e.g.:

այսպէս, այդպէս, այնպէս	this way, that way, the other way
այսպիսի, այդպիսի, այնպիսի	such
այսքան, այդքան, այնքան, etc.	this much, that much, etc.

[7] In colloquial WA abbreviated forms of these pronouns are used as well: ասի, ատի, անի.

The pronouns ասանկ, ատանկ, անանկ are colloquial innovations from աս, ատ, ան. In modern Western Armenian they are used parallel to այսպէս, այդպէս, այնպէս. These adverbial pronouns distinguish person by means of the same roots: ս, տ (դ), ն. They all mean *such* with spatial differentiation and can be translated into *such, this way, that way*. Use of these pronouns in context is illustrated in the following dialogue.

Այսպէս կրնա՞ս ընել:	Can you do it this way?
Ո՛չ, ատանկ չեմ կրնար:	No, I can't that way.
Ասա՞նկ ալ մարդ կ'ըլլայ:	Can there be such a man?
Է՛, այսպէս կրնա՞ս:	Well, can you [do it] this way?
Չէ, ասանկ ալ չեմ կրնար, ատանկ ալ:	No, I can't, either this way or that way.
Լաւ, ինչպէս որ կրնաս, անանկ ալ ըրէ՛:	OK; however you can, do it that way.

Prepositions and Postpositions

Prepositions are function words: they precede the word they modify and indicate its relation to the preceding word or phrase—e.g., նայիլ *դէպի* Եւրոպա to look *toward* Europe. The prepositions դէպի and *toward* function the same way: they modify the words Եւրոպա *Europe* and show its relation with նայիլ *to look*.

Postpositions function the same way, but they follow the words they modify . There are very few prepositions in Armenian but many postpositions. We can already write a few postpositions:

Compare, for instance, the phrase *under the stone* քարին տակ.[8] In Armenian it is built with a *postposition* which follows its object. Note that the word քար *stone* has a special ending, -ին. Postpositions as well as prepositions in Armenian always require declined forms of their objects; compare the examples below.

ետ	back	տակ	under
ետեւ	behind	դէմ	in front of
մօտ	near, at, with	դուրս	out, outside
ներս	in, inside	ետք	after

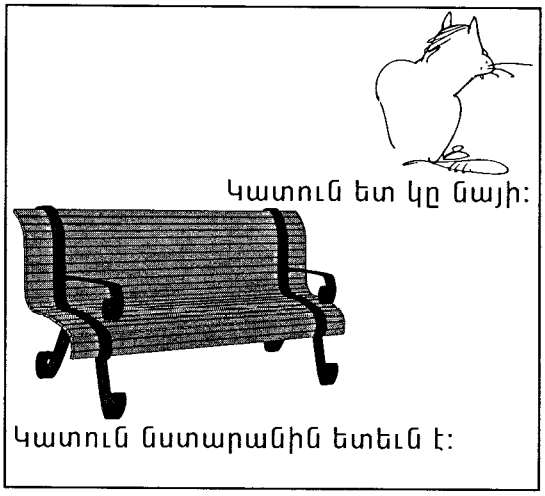

ետ is used with verbs and ետեւ, with nouns—e.g., ետ նայել *to look back,* նստարանին ետեւը *behind the bench* (see the illustration).

The postpositions տակ, դէմ, ետ, ետեւ, մօտ require objects in the genitive case, that is, their noun usually obtains the ending -ի(ն); and the postposition itself takes a definite or possessive article, e.g., նստարանին տակը *under the bench*; տունին դէմը or տան դէմը *in front of the house.* The postpositions ներս, դուրս, ետք require nouns ending in -է(ն) (ablative case).[9]

[8] This is also an idiom meaning *in a difficult situation.*

[9] Declension is presented in Lessons 9, 11, 12, 13, 14, and 15. See also appendices 7 and 9.

Examples of usage:

Տետրակը պայուսակին *տակն* է:	The notebook is *under the bag.*
Պատկերդ իմ *դէմս* է:	Your picture is *in front of me.*
Նստարանը տունին *ետեւն* է:	The bench is *behind the house.*
Արիսը նստարանին *մօտն* է:	Aris is *at the bench.*
Արիսը քու *մօ՞տդ* է:	Is Aris *with you*?
Տունէն ներս տաք է:	It is warm *inside the house.*

With verbs postpositions become prepositions.[10]

Ետ տուր նկարս:	Give (me) *back* my picture.
Կատուն դուրս տարի:	I took the cat *out.*
Ներս եկուր:	Come in.
Մօտս դիր:	Put (it) near me.

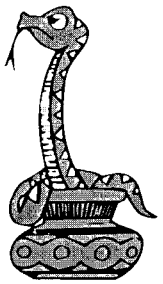

Ու՞ր է ոսկին:

Constructions with կայ *There is*

Spatial relations are often expressed with the irregular verb կայ *there is.*[11] It shows the existence of something at a certain location. Կայ usually ends the sentence, and the adverbial modifier of place begins it. In English inverted constructions are used.

Compare:

Պայուսակին տակը տետրակ մը կայ:	There is a bag under the notebook.
Տան դէմը դրամատուն մը կայ:	There is a bank in front of the house.
Տան ետեւը նստարան մը կայ:	There is a bench behind the house.
Նստարանին մօտը կատու մը կայ:	There is a cat near the bench.

Expressions: կարելի է, պէտք է

Կարելի է, պէտք է are impersonal—that is, they can concern anybody, though a third person auxiliary verb is attached.

Կարելի է is translated into *maybe, it is possible,* and into questions: *may (I, you, he, she)?, can (I, you, he, she)?* In common speech this expression is often substituted with կրնամ constructions (cf. the parallelism between *Can I*? and *May I*? in English).

Պէտք է is translated into *it is necessary.* The parallel forms պէտք ունիմ/ունիս/ունի, etc. are translated into *I (you, he, she, etc.) should, need(s).* Note, that these two expressions create different syntactic structures: Ան դրամի պէտք ունի: Անոր դրամ_ պէտք է: *He needs money.*

[10] Cf. with English prepositions becoming postpositions with verbs—e.g., *in the bag;* but: *Come in.*

[11] For more details see the next lesson.

Ատիկա պէտք է տեսնել: *One must (should, has to) see it.* Ատիկա տեսնելու պէտք ունիմ: *I need (have) to see it.*

These expressions are often used with infinitives. In this case, the translation for կարելի է would be *one may (can) do* and for պէտք է, *one has to do.* The negative forms are պէտք չէ *no need, it is not necessary*, կարելի չէ or չէ կարելի *it is impossible, no way.*

Examples of usage:

Կարելի՞ է մարդ այդքան դրամ սիրէ:	Is that possible that one would love money that much.
Կարելի՞ է մտնել: Այո, մտէ՛ք:	May I enter? Yes, enter.
Կարելի է քիչ մը դրամ տալ կոյրին:	Could we give some money to the blind (man)?
Ոչ, պէտք չէ: Ինչու՞:	No you shouldn't. Why? or: (no, no need)
Ան դրամի պէտք չունի, անոր լոյս պէտք է:	He does not need money, he needs light.
Տանը տէր մը պէտք է:	The house needs an owner.
Կարելի չէ որ տուն մը տէր չունենայ:	It's impossible for a house not to have an owner.
Կատուի մը ի՞նչ պէտք է: Տէր ու կեր:	What does a cat need? An owner and food.
Աս դասը դիւրին է, կարելի է եւ պէտք է ընել:	This lesson is easy; it can be done and must be done.
Սիրուն մատի մը ի՞նչ պէտք է:	What does a pretty finger need?
Մատանի մը պէտք է:	It needs a ring.

Infinitive as Present Participle

The verbal infinitive functions as a present participle by taking endings peculiar to nouns: articles and declension endings; e.g., the genitive case ending ու, կարդալ *to read,* կարդալու սէր *love of reading.*[12] Recall the proverb Կամենալը կարենալ է (Lesson 4).

Infinitives in -իլ shift to -ել when declined—e.g., ապրիլ *to live,* Լոնտոն ապրելուս ատենը *while (I was) living in London.*

The infinitive as a participle is usually translated into *-ing* forms in English or into infinitive forms with different prepositions.

Examples:

Աս դասը ընելը դիւրին է:	Doing this lesson is easy.
Ունենալը լաւ է:	Possessing is good.

[12] See footnote 9 to this lesson.

Սակայն ունենալէն ետքը պահել պէտք է:	But after possessing it is necessary to hold on.
Սիրելու ատեն կայ եւ ատելու ատեն:	There is a time to love and a time to hate.
Ուտելէդ ետքը կը քալե՞ս:	Do you walk after (your) eating?
Պարելու ատեն կը տաքնամ:	When dancing I get hot.
Արտակը կարդալու սէր ունի:	Ardag has a love of reading.

Simple Future Tense

The future tense shows actions and situations that will happen or take place after the act of speaking about them. The simple future tense is formed with the particle պիտի preceding the conjugated form of the main verb—e.g., պիտի տեսնեմ *I will see*. The particle պիտի has no other forms.[13]

Person/ Number	Simple Future Tense		
	սիրել	ըլլալ	նստիլ
ես	պիտի սիրեմ	պիտի ըլլամ	պիտի նստիմ
դուն	պիտի սիրես	պիտի ըլլաս	պիտի նստիս
ան	պիտի սիրէ	պիտի ըլլայ	պիտի նստի
մենք	պիտի սիրենք	պիտի ըլլանք	պիտի նստինք
դուք	պիտի սիրէք	պիտի ըլլաք	պիտի նստիք
անոնք	պիտի սիրեն	պիտի ըլլան	պիտի նստին

The negative of the future tense is formed with the negative particle չ- attached to the main verb—e.g., պիտի չսիրեմ *I will not* (or *won't*) *love*.

Verbs forming the present tense without the particle կը (է, ունի, կրնայ, կայ, etc.) have no future tense forms. Other verbs are used to express the corresponding meaning.[14]

Ես պիտի ըլլամ	I will be.
Դուն պիտի ունենաս	You will have.

[13] That is, պիտի does not change grammatically (cf. the particle կը), contrary to *will/would* in English. The future in the past tense in Armenian is formed by the past imperfect forms of the main verb (see Lesson 8).

[14] For details see Lesson 13.

Dialogues

ԼԱՒ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ

Արա - Աճի՛, ինչու՞ կու լաս: Ի՞նչ կայ, սիրելի՛ս:

Աճի - Լաւ չէ: Ալ չեմ կրնար այսպէս ապրիլ: Տակէն չենք ելլեր, Արա՛:

Արա - Դրամը կարեւոր չէ, Աճի՛, սիրու՛ն: Աճի՛, ի՞նչ կ'ըսէինք իրարու մեր պսակին ատենը:

Աճի - Ի՞նչ:

Արա - Որ իրարու կը սիրենք եւ յաւիտեան պիտի սիրենք:

Աճի - Սիրելը՝ սիրենք, սակայն... Ո՛չ, լալ չկայ եւ լաւ պիտի ըլլայ:

Արա - Պիտի ապրինք, սէ՛ր իմ, եւ յուսանք:
Եւ ամեն ինչ լաւ պիտի ըլլայ:

Explanations to the Dialogue

ինչու՞ կու լաս	Why are you crying? (with the verb լալ *to cry,* the particle կու is used instead of կը).
Ի՞նչ կայ	What's the matter?
Սիրելիս	My darling
Ալ չեմ կրնար այսպէս ապրիլ:	I can't live this way any more.
Տակէն չենք ելլեր:	We cannot overcome it. (տակէն ելլել is an idiom, lit. *come out from under*).
Դրամը կարեւոր չէ:	Money is not important.
Ի՛նչ կ'ըսէինք իրարու մեր պսակին ատենը	What were we saying to each other at our wedding?
Որ կը սիրենք իրարու եւ յաւիտեան պիտի սիրենք:	That we love each other and will love forever.
Սիրելը՝ սիրենք, սակայն	OK, say we love each other, but--. The repetition of a verb in the participle and conjugated forms creates a syntactic structure roughly translating into: *OK, say we (you, they) do it, then what?*
Լալ չկայ	There is no more crying, *or* no crying.
Ամեն ինչ լաւ պիտի ըլլայ	Everything will be all right.
Սէր իմ	My love. Emphatic reversion of word order, regularly, the pronoun stands before the noun.)
Պիտի ապրինք եւ յուսանք	We will live and hope.

Նորէն Արտակ ու Արիս

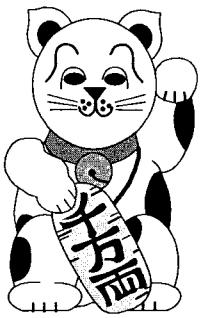

Արտակը պայուսակի մը պէտք ունի, նաեւ՝ տետրակներու, մատիտներու եւ այլն: Դաս ունի:

«Որու՞ն պայուսակն է ասի, Արտա՛կ», կ'ըսէ Արտակին մայրը:

«Քուկդ է, մա՛»:

«Արդէն աս ի՞մս է: Լաւ, եւ քուկդ ու՞ր է»:

«Իմ տակս է», կ'ըսէ Արիս:

«Արի՛ս, դուն ու՞ր ես», կ'ըսէ մայրիկը:

«Քու դէմդ է, մա՛, չե՞ս տեսներ զինք», կ'ըսէ Արտակ:

«Արի՛ս, ալ կատակի ատեն չկայ, ետ տուր Արտակին պայուսակը: Դասի պիտի տանի՛:», կ'ըսէ Արտակին մայրը:

Explanations to the Dialogue

Նորէն՝ Արտակ ու Արիս	Again Ardag and Aris.
Եւ այլն	Et cetera.
Քուկդ է, մա	It's yours, mom.
Ասն արդէն ի՞մս է:	Is this already mine?
Լաւ, եւ քուկդ ու՞ր է	OK, and where is yours?
«Իմ տակս է», կ'ըսէ Արիս:	"It is under me," says Aris.
Քու դէմդ է, մա՛, չե՞ս տեսներ	(He) is in front of you, mom; don't you see?
Ալ կատակի ատեն չկայ	No more goofing around. Lit.: there is no more time for jokes.
Ետ տու՛ր Արտոյին պայուսակը	Give back Ardo's bag.
Դասի պիտի տանի	(He) will take (it) to (his) classes.

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. *Group the letters you know according to their position on the line: mini, tall, descending, and bisecting.*
2. *Place the letters you learned in the alphabet, Appendices 1 and 2. Choose your favorite keywords.*
3. *Fill out the chart writing the words in lower case in upper case and vice versa.*

դիւրին	
	ՊԱՅՈՒՍԱԿ
կարեւոր	
	ՆՈՐԷՆ
կարելի	
	ԿԱՐՕՏՆԱԼ
այսպէս	
	ՏԱԿ
դուրս	
	ՊՍԱԿ

Lexical and Grammar Exercises

1. *Read the dialogues, translate them and copy them. Practice the dialogues with your classmates.*
2. *Make oral sentences of your own using the words you know.*
3. *Fill in with the articles.* **-ս, -դ, -ն, -ը, մը (մըն).**

1. Իմ մայրիկի... աՆուն... Լուսիկ է:
2. Քու մայրիկի... աՆուն... ի՞նչ է:
3. ԱՆիին աչքեր... սեւ են:
4. Արային աչքեր... ալ կապոյտ են:
5. Քու Նուէր... պայուսակ ... է:
6. Արտակը կատու ... ունի, աՆուն... Արիս:
7. Կրնա՞ս դէմք .... Նկարել:
8. Այսօր կիրակի է, կարելի է պսակ ... տեսնել:

4. *Conjugate the following verbs in the simple future tense positive and negative:*

պարել, չորնալ, պսակել, լսել, սանտրել, կարօտնալ, տաքնալ.

5. *Change the following sentences according to the sample and translate them:*

Sample: Նկարը Նարէին մօտն է: Նարէին մօտը նկար մը կայ:

1. Սեւ կատուն պատին ետեւն է:
2. Ոսկին սարին մը տակն է:
3. Դրամատունը մեր տան (տո.նին) դէմն է:
4. Կրկէսը քու տանդ մօտ է:
5. Քարտէսը Արամին մօտն է:

6. *Write the following sentences in the future tense according to the sample:*

Նարէն կը նկարէ Արիսը: Նարէն պիտի նկարէ Արիսը:
Այս երեկոյ տունը չեմ: Այս երեկոյ տունը պիտի չըլլամ:

1. Արտակը կը լսէ իր մայրը:
2. Անոնք ելակ կ'ուտեն:
3. Արիսը ելակ չ'ուտեր:
4. Ես եւ դուն այսօր կը պարենք:
5. Մենք կատակ կ'ընենք:
6. Մարդիկ լաւ կ'ապրին:
7. Սուտասանը սուտ կ'ըսէ:
8. Այսօր օդը տաք չէ:
9. Անին մայր է:

7. *Translate the following into English:*

1. Իր նկարը Նարէին նուիրելէն ետք, Արտակը սկսաւ Արիսը նկարել:
2. Արտակը կարդալու սէր ունի:
3. Ատեն կար որ կարդալ չէի կրնար:
4. Կոյրին դրամ տալը լա՞ւ է:
5. Տիկին Նուարդը որդեսէր մայր մըն է:
6. Սակայն տիկին Նուարդը արդէն մայր չունի:
7. Տիկին Նուարդին մայրը ոչ եւս է:
8. Մայրը դստրիկին օրօր կ'ըսէ:
9. Եւ դուստրը մայրիկին մտիկ կ'ընէ:
10. Սարին մօտ քար կա՞յ:
11. Սարը կանաչ է, սակայն քիչ մըն ալ քար կայ:
12. Լուսինը տա՞ք է եւ կարմի՞ր:
13. Ոչ, արեւն է տաք, իսկ արիւնը՝ կարմիր:
14. Անիւը կանա՞չ է եւ մա՞ր:
15. Ոչ, տերեւներն են կանաչ եւ ելակը՝ մանր:
16. Դրամ չկայ, սակայն մենք երիտասարդ ենք:
17. Նարէին պէտք է Արիսին պատկերը:
18. Արտակը անոր պատկերը չունի, իրենը կու տայ:

8. Translate the following into Armenian:

1. She is a young and pretty woman.
2. She can draw.
3. She likes to draw.
4. She needs to draw every day.
5. She does not give her drawings.
6. She says, "These are not drawings, these are jokes."
7. This dance is not easy.
8. I can't dance it that way.
9. He needs a comb.
10. The shadows are black.
11. We don't eat mushrooms.
12. You miss your home.
13. Where is your home?
14. Near the bank.
15. No one likes liars.
16. The two friends are doing lessons together.
17. No one has classes today.
18. It's Sunday.
19. It's hot in the house, some air is necessary.
20. May I come close to the window?

9. Translate the following dialogue into English.

Դաս մը

- Այսօր դաս կա՞յ:
- Այո, կայ:
- Ու՞ր է դասը:
- Դասարանն է:
- Այս երկրորդ դա՞սն է:
- Ոչ, երրորդը:
- Ի՞նչ դաս է:
- Նոյնը, ինչ որ երէկ էր:
- Դիւրի՞ն դաս մըն է:
- Լաւ է:
- Որու՞ն դասն է:
- Իմս:
- Կարելի է՝ որ այս դասարա՞նը պիտի մտնես:
- Կարելի է եւ պէտք է:
- Որու՞ն կարելի է եւ որու՞ն պէտք է:
- Երեկուան պէս՝ որուն որ կարելի է, անոր ալ պէտք է:

10. *Fill out the following chart. Note that you can find either the source word or its derivative in past lessons.*

Source Word		Derivative	
Noun	**Translation**	**Noun**	**Translation**
ոտք		ոտնաման	shoe
	light	լուսին	
լոյս	light	լուսամուտ	
	house	տնակ	small house
մատ		մատանի	ring
մայր			mom
օր	day	կէսօր	
սուտ		սուտասան	liar
	ship	նաւաստի	sailor
Noun	**Translation**	**Verb**	**Translation**
	dance	պարել	to dance
պսակ	wedding, crown	պսակել	
որոտ	thunder	որոտալ	
որս	prey		to hunt
	comb	սանտրել	to comb
	shadow	ստուերել	to cast shadows
կատակ	joke		to joke
	longing	կարօտնալ	to miss
կէս		կիսել	to share
կրակ	fire		to fire
	master	տիրել	to possess
յոյս	hope	յուսալ	
օրօր	lullaby		to lull
նետ		նետել	to throw
	gift	նուիրել	to present, give
նկար	picture	նկարել	
Noun	**Translation**	**Adjective**	**Translation**
	son	որդեսէր	one who loves his/her children
տարի	year		annual
Adjective	**Translation**	**Verb**	**Translation**
	black	սեւնալ	to become black, to tan
չոր		չորնալ	to dry
կարմիր	red	կարմրիլ	
մանր	small		to make into small pieces, cut, chop, mince
	blind	կուրանալ	to become blind
տաք	warm, hot		to warm
նոր		նորէն	again
Numeral	**Translation**	**Numeral**	**Translation**
տասը	ten	տասնչորս	
երկու	two	քսաներկու	
Preposition	**Translation**	**Verb**	**Translation**
մօտ		մօտենալ	to come close

Rules:

The letters **ա, դ (տ), ե, է, ը, ի, յ, ն, չ, ս, ու, ք** have special *grammatical meanings:*

- **ա** is the theme vowel of verbs in the conjugation **ա** (**ա** verbs—e.g., **կարդալ**).
- **դ (տ)**, is for the second person; cf. **դուն, դուք,** *you*; **տունդ** *your home*; **այդ, ատ,** *that*; **ատոնք** *those.*
- **ե** is the theme vowel of verbs in the conjugation **ե** (**ե** verbs—e.g., **սիրել**).
- **ի** is the theme vowel of verbs in the conjugation **ի** (**ի** verbs—e.g., **ապրիլ**).
- **է** is the auxiliary verb in the third person singular, the dictionary form for the auxiliary verb (**Էակաձ բայ**), and the third person singular ending for the present tense of **ե** verbs.
- **ը** is the definite article (cf. **տունը** *the house*, **երկիրը** *the country*) and the possessive article for the third person (cf. **իր տունը** *his/her house*; **անոր երկիրը** *his/her country*).
- **ն** is the definite article (cf. **մուկն ու կատուն** *the mouse and the cat*) and the possessive article for the third person (cf. **իր կատուն** *his/her cat*; **անոր տարին** *his/her year*).
- **յ** is the third person singular ending of **ա** verbs—e.g., **կը մնայ, կրնայ, կայ.**
- **չ** is the negative particle; cf. **ոչ** *no*, **ոչինչ** *nothing*, **ոչ ոք** *no one*, **չեմ** *am not*, **չունիմ** *(I) have not.*
- **ս** is for the first person; cf. **ես** *I*; **տունս** *my home*; **այս, աս,** *this*; **ասոնք** *these.*
- **ու** is a word, the conjunction *and.*
- **ք** is associated with the Plural number[15]—cf. **մենք** we, **դուք** you (all), **անոնք** they—and also the plural endings of first and second person verbs: **ունինք** we have, **կը սիրէք** you (all) love.

Pronouns and articles correlate with one another by roots: **ս, դ (տ), ն.**
The indefinite article **մը** correlates with the numeral **մէկ** one, and the Krapar indefinite article **մի**.
In the simple present and simple future tenses only the main verb is conjugated.
The particles **կը, պիտի** precede the main verb and do not change.
- Prepositions and postpositions require grammatical (case) endings for their objects.

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Երեսէն մանանայ, տակէն սատանայ:[16]

[15] This is the general plural ending in Krapar.
[16] "Heavenly of face, but evil within."

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 6

PHONETICS Review: sound and spelling differences of letters introduced in Lessons 4 and 5.

Letter with Differing Pronunciation	EA	WA	RO Spelling Differences
Դ դ	[d]	[t']	Ո ո: Substitutes the letter o in all mid-word & final positions
Պ պ	[p]	[b]	Օ օ: Used only in the beginning of a word and in its derivatives
Ու ու	Always [u]	[v] before vowels	Used only for the sound [u]
Յ յ	Always [y]	[h] in initial and [ø]silent at final positions	Յ յ: Used only for the sound [y]

Loan Words: Dominant languages for standard EA have been Russian, and also German, and for standard WA, French and also English, from which they have borrowed respectively. Often the same Greek or Latin based borrowing entered EA through Russian, and WA through French and therefore differ in pronunciation and spelling, e.g., *chocolate*, EA: շոկոլադ WA չոքոլա. Local, colloquial borrowings differ on an even wider range in EA (Russian, Persian) and WA (French, Turkish, Arabic).[1]
During the period of communist divide, EA often borrowed the word for a new concept from Russian, while WA created an Armenian equivalent through a French or English calque, e.g., *radio, car*—EA ռադիո, ավտոմեքենա, WA: ձայնասփիւռ, ինքնաշարժ; *bank* EA: բանկ, WA: դրամատուն. Some calques for new words use different resources of Armenian, cf. *pharmacy, TV*—EA: դեղատուն, հեռուստացույց; WA: դեղարան, հեռատեսիլ. However, the recent loans and calques rarely impede the mutual comprehension between WA and EA.

Word Building: EA and WA share the same main rules in word building; the complex words presented in the table on p. 77-78 are used in both versions with minor differences, e.g., the word դրամատուն *bank* only recently has entered the EA circulation, CO ամուսնել is spelled ամվսնել in RO, etc. However, a clear difference emerges in word-building tendencies between EA and WA. EA favors derivation and compounding more than WA; e.g., for *mountain pick* EA prefers լեռնագագաթ, and WA employs free noun phrases, as լեռնայինն գագաթ, լերան գագաթ; the EA վերամորոգել is simply նորոգել in WA, etc.

GRAMMAR

The Indefinite Article in EA differs in form—մի and position—it precedes the modified noun, e.g., մի ուուն. Also, lacks an augmentative form like մըն before vowels. Though the use of the indefinite article is roughly parallel, it is more frequent in WA. The WA adverbials formed with an adjective and the article, like լաւ մը sound somewhat colloquial in EA մի լավ (details in Adverb Derivation, Lesson 14).

Pronoun/Article Correlation brings together EA and WA regardless of some differences in form and use. Thus, սա and դա in WA modify nouns and are rarely used in common speech. In EA, they substitute nouns and constitute the standard norm; in this use they correspond to the WA ա(յ)ս, ա(յ)դ, ա(յ)ն.

In WA, ան is both a personal and demonstrative pronoun, whereas in EA նա is personal and այն demonstrative.[2] Cf.:

---

[1] These borrowings give rise to misunderstandings. Here is a story, they say, from real life: Two young men, EA and WA speakers, were discussing their erotic adventures. Where do you do it?, asks the WA. "Կռավատի վրա ", answers the EA. "Շատ ու քիչ բան լսած էի՝ քղաւաքին վրան չէի լսած" bewilders the WA. Play on words based on inter-lingual homophones—Russian 'bed' and French 'neck tie'.

[2] It is natural that native speakers of each variety more readily grasp formal differences in pronouns compared to their functional differences.

EA	WA	Translation
Սա նավ է:	Ա(յ)ս նաւ է:	This is a ship.
Այս սենյակը լուսավոր է:	Ա(յ)ս սենյակը լուսաւոր է: Standard Սա սենյակը լուսավոր է: Obsolete	This room is lit.
Նա սիրալիր մարդ է:	Ա(յ)ն սիրալիր մարդ է:	He/she is a lovely person.
Այն մարդը սիրալիր էր:	Այն (նա obs.) մարդը սիրալիր էր:	That person is lovely.
Նա որտե՞ղ է:	Ան ու՞ր է:	Where is he/she?
Դա որտե՞ղ է:	Այդ (ատ) ու՞ր է:	Where is it/that?

Number and Person of Demonstrative Pronouns այս, այդ, այն in EA have no plural forms since they substitute for adjectives, e.g., այդ մարդը *that person* այդ մարդիկ *those people.* For the WA nominal plurals ասոնք, ատոնք, անոնք EA uses սրանք, դրանք, նրանք.

EA	WA	Translation
Սրանք ի՞նչ են:	Ասոնք ի՞նչ են:	What are these?
Դրանք տետրեր են:	Ատոնք տետրակներ են:	Those are copy-books.
Նրանք որտե՞ղ են ապրում:	Անոնք ու՞ր կ'ապրին:	Where do they live?

Pronoun Derivation has the same general features in Armenian; some derivatives are more frequent in one version or another. WA vernacular innovations ասանկ, ատանկ, անանկ are not used in EA at all. The corresponding EA vernacular forms sound extremely colloquial: (ը)սենց, (ը)տենց, (ը)նենց.[3]

Prepositions and Postpositions government exhibits some differences, e.g., EA—ինձ մոտ, WA—իմ մոտս. Another salient feature is the lack of the definite article with the governed nouns, that is, EA: քարի տակ WA: քարին տակ *under the stone.* This stems from a more general difference; EA uses the definite article with the dative case of nouns, and WA, both with genitive and dative (details in Lesson 9).

Constructions with կայ ***There is*** are as common in EA, as in WA.

EA: Նստարանի մոտ մի կատու կա:
WA: Նստարանին մօտ կատու մը կայ:

There is a cat at the bench.

Expressions: կարելի է, պետք է

Կարելի է in EA is used mostly for permission, and in WA, for possibility.

Պետք է in EA is linked with the verb է but not ունի like WA. Also, it creates a dative subject structure, perhaps resulting from Russian interference; cf. *He does not need money:*

EA: Նրան դրամ պետք չէ: WA: Ան դրամի պետք(ութիւն) չունի:

The Infinitive as Participle is practically the same in EA. Note: its genitive form coincides in EA with the main future participle forming the simple future tense.

EA	WA	Translation
Այս դասը անելը հեշտ է:	Ան դասը ընելը դիւրին է:	Doing this lesson is easy. *Infinitive as participle*
Արտակը կարդալու սեր ունի:	Արտակը կարդալու սեր ունի:	Artak has a love of reading. *Genitive Infinitive*
Այսօր Արտակն է կարդալու:	Այսօր Արտակը պիտի կարդա:	Today Artak will read. *Simple future tense.*

[3] From Middle Armenian այսցեղ, այդցեղ, այնցեղ corresponding to Grabar այսպէս, այդպէս, այնպէս.

Simple Future Tense in EA is formed with the future participle I and the conjugated forms of the copula եմ; in negative, the copula precedes the verb: սիրելու եմ, չեմ պաչելու. The future in the past employs the past tense of copula: սիրելու էի, չէի սպանելու. The principle for formation is exactly the same as for the simple present (սիրում եմ, չեմ պաչում; the perfect tense in EA follows the same principle, see Lessons 10-11). The WA simple future tense forms in EA function as obligatory future and vice versa, thus WA: սիրելու եմ, պաչելու չեմ translates as *I gotta love but shouldn't kiss* (him/her).

Person	EA Simple Future	EA Obligatory Mood and WA Simple Future Tense
ես	սիրելու եմ/էի, չեմ/չէի տալու	պիտի սիրեմ
դու	սիրելու ես/էիր, չես/չէիր տալու	պիտի սիրես
նա	սիրելու է/էր, չի/չէր տալու	պիտի սիրի (սիրէ)
մենք	սիրելու ենք/էինք, չենք/չէինք տալու	պիտի սիրենք
դուք	սիրելու եք/էիք, չեք/չէիք տալու	պիտի սիրեք (սիրէք)
նրանք	սիրելու են/էին, չեն/չէին տալու	պիտի սիրեն

Differences

1. Պիտի and պետք (է) in EA are practically equivalent as obligatory forms; in WA they clearly differ as simple future and obligatory, the latter is synonymous to պետքութիւն ունիմ unrepresented in EA.
2. The negative չ- in EA is attached to the particle: չպետք է/չպիտի պատմեմ but can be attached to the content verb: պիտի չպատմեմ, as in WA.
3. The future participle I սիրելու in WA expresses not only obligation but also probability. In negative, as in positive, the copula is fixed after the content verb, opposite to EA with the negative preceding the content verb.
4. In the negative third person singular, EA shifts the verb է to չի (regular in all simple tenses formed analytically: չի պատմում, չի պատմելու, չի պատմել, չի պատմի but not when it functions as a link verb: լրտես չէ); this shift is unrepresented in WA.

Dialogues Երկխոսություններ Լավ է լինելու

Արա - Անի, ինչու՞ ես լալիս: Ի՞նչ կա, սիրելիս:
Անի - Լավ չէ: Էլ չեմ կարող այսպես ապրել: Տակից դուրս չենք գալիս, Արա՛:
Արա - Դրամը կարևոր չէ, Անի, սիրուս: Անի, ի՞նչ էինք ասում իրար մեր պսակին:
Անի - Ի՞նչ:
Արա - Որ սիրում ենք իրար և սիրելու ենք հավիտյան:
Անի - Սիրելը՝ սիրենք, սակայն... Ոչ, լալ չկա և լավ է լինելու:
Արա - Պետք է ապրենք, սեր իմ, և հուսանք, և ամեն ինչ լավ կլինի:

Նորից Արտակ ու Արիս

Արտակին պետք է մի պայուսակ, նաև՝ տետրեր, մատիտներ և այլն: Դաս ունի:
- Ու՞մ պայուսակն է սա, Արտա՛կ, -ասում է Արտակի մայրը:
- Քոնն է, մա:
- Սա արդեն ի՞մն է: Լավ, իսկ քոնը որտե՞ղ է:
- Իմ տակն է, - ասում է Արիսը:
- Արի՛ս, դու ու՞ր ես, - ասում է մայրիկը:
- Քո դիմաց է, մա՛, չե՞ս տեսնում,- ասում է Արտակը:
- Արի՛ս, էլ կատակի ժամանակ չկա, տու՛ր Արտակի պայուսակը: Դասի է տանելու, - ասում է Արտակի մայրը:

Vocabulary Differences hitherto were primarily presented as one to one correspondences, which are easier for a beginner to perceive and remember. However, there is no such correspondence either between EA and WA, or any other languages. Words are not mere labels to things, be it the nature, our emotions or relations. Words are frozen chunks of reality in the human mind and in different languages, different 'chunks' are perceived as an entity and thus named. The dissection of the reality differs in language specific mental maps.

Have a look around you—there are not straight lines, except for the man-made things; the lines between natural phenomena are blurry and one thing turns into another gradually. This reality in languages is dissected and 'labeled' with words in diverse ways which makes the reflection unique to each languages. Certainly, there are physical universals, such as *up* and *down, before* and *after*, and also human universals, such as *happy* and *sad, hungry* and *full*.[4] But terms even for these concepts, as lexical units—words have a life of their own with differing connotations, associations and metaphors enveloping them. Thus, when we change the code of communication, say from English to Armenian, or from French to Navajo, our perception of reality also changes, becoming broader and deeper with every new language. Superficial one to one correspondences disappear when we plunge into word semantics. Try a small test for yourself: choose several common words, as *child, nice, and, in, close*, or the universal terms above and look them up in bilingual dictionaries—you will discover many differences in their linguistic meaning and use.

This is true about EA and WA although they are closely related. The same words may denote different things, diverge in semantic, pragmatic and metaphorical meanings, differ in frequency, register, and style of usage, create different idioms, etc. Below is a practical outline for this section on vocabulary differences which obviously does not intend to detail the entire scale of lexical divergence between WA and EA

1. Same Word, Different Form: e.g., ասել/ըսել or ելնել/ելլել. Formal differences appear as a result of historic changes (which are often detailed in lessons, mainly, in footnotes). In this section, the table format of vocabulary differences affords clarity, though no elaboration on such details as, e.g., the WA innovation ելլել is foreign to EA and the older form ելնել still occurs in the WA literature of the early 20th c. In the tables, one translation—in the fourth column shows that it is the same word without significant difference in meaning.

2. Same Word, Different Reference: e.g., EA վայրկյան *second,* պահարան *closet;* WA վայրկեան *minute,* պահարան *envelop.* The word and reference difference is not always clear cut, e.g., քանակ *quantity* in EA is *liner* in WA. For a *liner* EA uses the word քանոն which is foreign to WA. These words are not repeated in the vocabulary difference tables unless they also exhibit form or spelling differences. If the word is used in the other version with another reference or meaning, it appears in parenthesis, cf.:

EA	Translation	WA	Translation
նորից		նորէն	again
պահարան	closet		envelop
քանոն		(քանակ)	liner

3. Same Reference, Different Word: e.g., *minute* in EA is րոպե, and in WA, վայրկեան; *egg*: EA—ձու, WA—հաւկիթ, *envelop*: EA—ծրար, WA—պահարան; *parcel*: EA—ծանրոց, WA—ծրար.

4. Same Word, Different Meaning: e.g., the main meaning of the verb ածել in EA is *to lay eggs*, employed in WA too; however, its main meaning is to *fetch*. Both EA լցնել and WA լեցնել mean *to fill*, but there are many ways of filling; when in EA one means 'pour a drink', it is լի՛ց, versus WA, ածա՛. Differences in **semantic and pragmatic meanings** are not the same and also not as tangible as the reference differences. The older meaning *quantity* for the abovementioned քանակ in WA is retained in formal registers with seldom use (its current primary meaning *liner* derives from the older meaning as in measurement for quantity) whereas the common term for quantity is թիւ. The later in EA means *number, numeral* in a mathematical sense (in WA too), whereas to denote a *sequence*, say, apartment or telephone number, EA uses the համար which in WA functions only as the postposition *for* (common in both versions). համար in EA denotes also temporarily rented spaces, as a hotel *room*. In WA, the word թիւ substitutes for these nominal meanings. Also, both versions share the word հաշիւ for *count, amount*, quantity. Thus, meaning and reference differences often entwine. In the tables, meaning differences, as the reference, requires two translation columns.

5. Same Word, Different Usage: e.g., EA սպիտակ, and WA ճերմակ, terms for the color *white* present a classic dichotomy: ճերմակ is the common, neutral word in WA and սպիտակ in EA. But both are stylistically engaged in the other version; ճերմակ is a *poetic* word meaning *shiny, dazzling white* in EA, and

[4] The universals of our reality may be irrelevant in other dimensions. In the testimonies about near-death experiences, the most striking consistency for me, from a linguistic viewpoint, is a statement repeated by many survivors: 'There are no words to describe what I saw".

սպիտակ, in WA. In our table format, it records as: EA—սպիտակ (ճերմակ HR), WA-ճերմակ (սպիտակ HR). Differences this clear and mutual are rare. In EA, քանակ is not exactly an everyday word but far more frequent and familiar, and with these parameters it is parallel to the word թիվ, employed in everyday WA—թիւ. Քանակ in WA is low frequency term in the sense of *quantity*[5] but a common word as *liner*. Usage differences include but do not limit to **frequency, register, and style**. We lack research and statistic data on comparative frequency and I have relied on my own observations from literature and living speech. The register (standard, formal, conversational, colloquial, slang, etc.) and style differences (casual, bookish, obsolete, poetic, high standard etc.) are better perceived and acquired in live context—in connected phrases of discourse. In the tables, the usage differences in frequency, register, and style are marked with dichotomous abbreviations: HF—higher frequency LF—lower frequency
HR==high register, formal style LR—lower register, conversational, informal style.

This schematic presentation does not claim to explain all differences but to caution the beginner student about their existence. Standard words are not marked at all. Note that register and style limitations entail lower frequency. In order to truly perceive the meanings of words and be able to use them appropriately, authentic exposure and communication is necessary, through literature and conversation.

ինքնաթիռ (օդանավ HR, LF)	օդանաւ	airplane
տղա	մանչ HR, տղա	boy, son
կարող եմ	կրնամ (կարող եմ LF)	I can
ձու (հավկիթ LR, LF)	հաւկիթ	egg

5. Nonexistent Words in either version: the WA չիտակ, մանչ, ատեն, քակել, etc. are not used in EA at all. If their EA equivalents occur in WA, they appear in parenthesis: (ճիշտ, տղա, ժամանակ, քանդել). Otherwise, there is a dash, e.g., EA չոգ, հեշտ. The WA equivalents of the last two—տաք and դիւրին *do* occur in EA but with some differences: տաք has a narrower scope of inclusion, and դյուրին in EA is marked HR, LF and appears in parenthesis next to the common term հեշտ..

Content Words: Nouns, Verbs, Adjectives, Adverbs

EA	Translation	WA	Translation
նորից		նորէն	again
չոգ	hot (re: weather, air)	--	
տաք	warm; hot (drinks, food, etc.)	տաք	warm, hot
հեշտ (դյուրին HR)		դիւրին	easy
ծաղրածու (միմոս LF)		միմոս (ծաղրածու HR)	clown
(կարիք)		պէտք, պէտքութիւն	need
տետր		տետրակ	copy-book
ուտելիք (կերակուր HR)		կերակուր (ուտելիք LF)	food

Function Words: Pronouns, Conjunctions, Prepositions

EA	Translation	WA	Translation
պիտի	*shall, must.* particle in the obligatory mood of verbs	պիտի	*will, shall.* particle in the simple future tense, indicative mood
սա	*this, it*: substitutes nouns	ասս, այս	*this, it*: substitutes nouns & adjectives
դա	*that, it*: substitutes nouns	ատ, այդ	*that, it*: substitutes nouns & adjectives
նա	*She/he*	ան, այն	*she/he. it, the other one*
այս	*this*: sing. substitutes adj.-s	սա	*this*: sing., substitutes adjectives, HR, obsolete
այդ	*that*: substitutes adj.-s, sing.	դա	*this*: sing., substitutes adjectives, HR, obsolete
այն	*that*: sing. substitutes adj.-s	նա	*this*: singular, substitutes adjectives, HR, obs.
սրանք	*these*: substitutes nouns	ասոնք	*these*: substitutes nouns
դրանք	*those*: substitutes nouns	ատոնք	*those*: substitutes nouns
նրանք	*they*	անոնք	*the other ones* or*: they*
սենց	*like this* [LR, coll.]	ասանկ	*Like this* [colloquial]

[5] In over ten years of teaching WA in the American Armenia Diaspora, I have not met WA speaking students familiar with this meaning of the word, and many of them come with a high school education in Armenian.

LESSON 7

PHONETICS

Letters: Զ զ Բ բ Հ հ Շ շ
[z] [p‘]* [h] [sh]

GRAMMAR

Adverbial Pronouns: հոս, հոդ, հոն
The Irregular Verb կայ
The Irregular Verbs տալ, լալ
Imperative Mood of Verbs

VOCABULARY

The Word շատ
The Word հին
Words meaning *Armenian*: հայ, հայերէն, հայկական
Suffixes -ական, -ային, -եան
Capitalization
Idioms: աչուշ ըլլայ
The Word բան
Antonyms
Text: ՆՈՒԱՐԴԻՆ ՀԻՒՐԵՐԸ
Punctuation

PHONETICS

Letters: **Consonants**

Descending Letters: Բ բ [p] Զ զ [z] Շ շ [sh]

Tall letter: Հ հ [h]

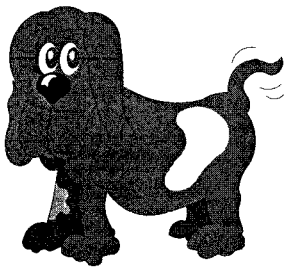

Շ շ շուն

Position in Alphabet	Letter	Letter Name		Key Word	Pronunciation
2	Բ բ	բեն	[p‘en]	բադ duck	[p‘]*
6	Զ զ	զա	[za]	զանգակ bell	[z]
16	Հ հ	հո	[ho]	հաւ chicken	[h]
23	Շ շ	շա	[sha]	շուն dog	[sh]

Ականի եւ հայելի

The consonants Բբ, Զզ, Հհ, Շշ have a phonetic pronunciation.

Note for orthography: At the beginning of a word հ occurs both before consonants and vowels: հայր *father*, հայելի *mirror*, հմայել *to charm*, հրաշք *miracle*. Յ յ only occurs before vowels—e.g. յոյս *hope*, յոյն *Greek;* **exception**: յստակ *clear*, etc.[1]

---

[1] Also, յղի, յղում; the letter ղ is introduced in the next lesson. See Appendix 13 on Orthography.

Phonetic Drills: Read the following words

Lower Case	Upper Case	Translation
ազնիւ	ԱԶՆԻՒ	noble, honest
անուշ	ԱՆՈՒՇ	sweet
աշակերտ	ԱՇԱԿԵՐՏ	student, pupil
ապսպրել	ԱՊՍՊՐԵԼ	to order, commend
բակ	ԲԱԿ	yard
բարեկամ	ԲԱՐԵԿԱՄ	friend
բարեւ	ԲԱՐԵՒ	hello
բերան	ԲԵՐԱՆ	mouth
բերել	ԲԵՐԵԼ	bring
բոյս	ԲՈՅՍ	plant
զատիկ	ԶԱՏԻԿ	Easter
զաւակ	ԶԱՒԱԿ	child, son
լեզու	ԼԵԶՈՒ	tongue, language
կազմել	ԿԱԶՄԵԼ	to set
համբոյր	ՀԱՄԲՈՅՐ	kiss
հայելի	ՀԱՅԵԼԻ	mirror
հայր	ՀԱՅՐ	father
հիւանդ	ՀԻՒԱՆԴ	sick, ill
հիւր	ՀԻՒՐ	guest
մանուշակ	ՄԱՆՈՒՇԱԿ	violet
միշտ	ՄԻՇՏ	always
յուսահատ	ՅՈՒՍԱՀԱՏ	desperate
շուտ	ՇՈՒՏ	quick, early
շուշան	ՇՈՒՇԱՆ	lily
շիտակ	ՇԻՏԱԿ	correct, right, direct
պարտէզ	ՊԱՐՏԷԶ	garden
պզտիկ	ՊԶՏԻԿ	small, little
ուշ	ՈՒՇ	late
տօն	ՏՕՆ	holiday

The Word ՇԱՏ

Շատ is both an adjective meaning *many* and an adverb meaning *very, too*. Here are a few examples; some of them are idiomatic expressions (indented in the table below). Try to memorize these word combinations, paying attention to their translation, and try to use them in communication:

շատ մարդ	*many* people
շատ աշակերտ	*many* students
շատ շուն ու կատու	*lots of* dogs and cats
շատ սիրել	to love *very much*
շատ ապրիլ	to live *long*
շատ ապրիս	*Good* for you; thanks (used in familiar circles or as praise for children)
շատ լաւ	*Very* well. *Very* good. OK. All right
շատ շնորհակալ եմ	Thank you *very much*
շատ լաւ եմ	I am *very* well
շատ ու քիչ բան	Many a things
շատ տաք է	it is *very* hot

The Word ՀԻՆ

Հին *old,* applies to inanimate objects and things—e.g., **հին տուն մը** *an old house.* For people and animals the adjective **ծեր** [dzer] is used, an antonym for the word **երիտասարդ** *young*, which we will be able to write in Lesson 10.

Արտակին պայուսակը հին է. նոր մը ապսպրենք:	Ardag's bag is old; let's order a new one.
Ես շատ կը յիշեմ մեր հին պարտէզը:	I remember our old garden a lot.

It is also used as a common synonym for formal **հնամենի** *ancient*—e.g., **հին տօն մը** *an ancient holiday.* Or:

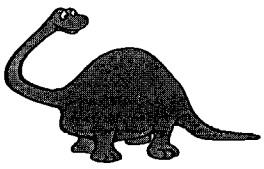

Հայերէնը հին եւ պատուական լեզու մըն է: *Armenian is an ancient and noble language.*

The adjective **հին** when applied to people and animals has only the meaning *ancient.*

Examples:

Հին յոյները իմաստուն էին:	The ancient Greeks were wise.
Տինոզաւր հին կենդանի մըն է, հիմա չկայ:	The dinosaur is an ancient animal; it does not exist now.

հայ

The Words ՀԱՅ, ՀԱՅԵՐԷՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ

The words հայ, հայերէն, and հայկական are translated into English with a single adjective, *Armenian*.

Հայ is a noun, ethnonym[2]—e.g., Ես հայ եմ: *I am Armenian.*

Հայերէն is a noun too: the language name; e.g.: Ես քիչ մը կը հասկնամ հայերէն: *I understand Armenian a little.*

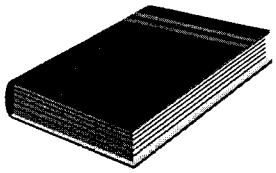

հայերէն

The suffix -երէն forms language names—e.g., հայերէն *Armenian*; իտալերէն *Italian*. A less frequent variation of the suffix is -արէն, e.g., յունարէն *Greek*. -երէն and -արէն are compatible with the English suffixes -ese, -ish, and -ian but more productive than their English counterparts: չինարէն *Chinese*, լեհերէն *Polish*, պարսկերէն *Persian*.

հայկական

Հայկական is an adjective for anything else Armenian[3]—e.g., հայկական կերակուր *Armenian food*; հայկական պար[4] *Armenian dance*; հայկական ըմպելի *Armenian beverage*.

Suffixes -ական, -ային, -եան

These suffixes are synonymous, they create adjectives relating the characteristics of the root noun to other nouns, cf.: հայկական անուն *Armenian name*; յունական կիսադէմ *Greek profile*; հոլանտական պանիր *Dutch cheese*; ընկերային կեանք *social life*, հանրային կայք *public property*, ատլանտեան դարպաս *Atlantic gates*, ամերիկեան երազ *American dream*.

Capitalization in Armenian

Languages have different rules for capitalization. Proper names for people, pets, and geographical sites are capitalized in Armenian, as we have seen in the previous lessons. Capitalization may change the meaning of a word, e.g., Արարիչ *Creator, God*, արարիչ *creator;* Յասմիկ *Hasmig*, a female name, յասմիկ *jasmine*, the flower. Cf:

Արարիչը իր նման արարիչ կերտեր է մարդը: *God created the man as a creator, like himself.*
Յասմիկը յասմիկին հոտը կը սիրէ: *Hasmig loves the smell of jasmines.*

Neither month or weekday names, nor ethnonyms are capitalized in Armenian, contrary to English tradition—e.g., յունիս *June*, կիրակի *Sunday*, հայ *Armenian*, յոյն *Greek*.

Holiday names are usually capitalized—e.g., Զատիկ *Easter*; Նոր Տարի *New Year*. Sometimes only the first word is capitalized—for instance, Մայրերու օր *Mothers' Day*.[5]

---

[2] For more on ethnonyms, see Lesson 15.

[3] There is another adjective meaning Armenian, հայոց (see the letter g in Lesson 10). It is the plural genitive of the word հայ in Krapar and it means հայերու *of Armenians* or *Armenians'*. Now the word has a stylistic emphasis limiting its use in regard to historical-cultural and homeland-bound values—e.g., հայոց հող *Armenian land*; հայոց լեզու *Armenian language*; հայոց պատմութիւն *Armenian history*, etc.

[4] Հայկական Պար is also a mountain chain in the Armenian Plateau.

[5] In Armenia, Mothers' Day is celebrated on April 7.

Idioms: ԱՆՈՒՇ ԸԼԼԱՅ

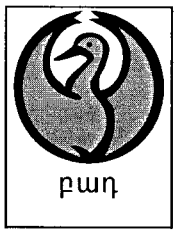

Idioms are fixed phrases with a special meaning which does not directly derive from or literally correspond to the meaning of its constituents.

Անուշ ըլլայ literally means *let/may it be sweet;* it is a traditional wish for good digestion and health, and it is used during or after eating, often in response to gratitude. It can be translated *Help yourself! Enjoy!* or *You are welcome!* in the context of dining and snacking.

Examples of usage:

Ա	Հրամմէք՛, համտեսէք սա տօնական բադէն:	Come on, try this holiday duck.
Բ	Շնորհակալ եմ:	Thank you.
Ա	Կը հաւնի՞ք: Հայտէ, կերէ՛ք:	Do you like it? Come on, help yourself!
Բ	Շա՜տ լաւ է:	It's very good!
Ա	Ուրեմն քիչ մըն ալ կերէ՛ք, *անուշ ըլլայ*:	Then have (eat) some more; enjoy.
Բ	Կարելի՞ է:	May I?
Ա	Հարկաւ, *անուշ ըլլայ*: Հիմա բադ մըն ալ կը բերեմ:	Sure. You are welcome. Now I'll bring another duck.
Բ	Շնորհակալ եմ, ալ բաւ է: Շիտակը կ'ըսեմ՝ ալեւս չեմ կրնար:	Thank you, that's enough. Really, I can't [eat] any more.
Ա	Բան մը չէ, բարի եկաք, *անուշ ըլլայ*: Նորէն հրամմէ՛ք:[6]	Not at all, you are welcome, may it be sweet. Come again.

Note:

The word հայտէ, of Arabic origin, is widely used in oral speech as *come on!*

The last three expressions in the dialogue: Բան մը չէ, բարի եկաք, անուշ ըլլայ are equivalent to the English response *You are welcome!* in three different situations:

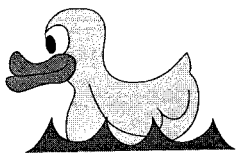

Բան մը չէ:	*Not at all. Never mind! No problem.*	Following thanks	Lit.: It is not a thing.
Բարի եկաք:	*You are welcome.*	Literally and figuratively.	You are welcome.
Նորէն հրամմէ՛ք:	*Come again!*	Leave taking	Lit.: Welcome again.
Անուշ ըլլայ:	*You are welcome.*	Following or during eating.	Lit.: Let it be sweet.

Note also the use of the frozen imperative հրամմէ՛(ք) deriving from *command, order.* It is a polite expression employed in offering a favor, like in English *there you go.* Cf. also the next dialogue.

[6] This is a colloquial form; the standard form of this invitation form հրամեցէ՛ք from հրամցնել *to offer* is which we will spell out in Lesson 10.

The word ԲԱՆ

This is a word with interesting semantics. It means *issue, thing, anything, something, everything.*[7] The word is used very frequently and there are many idioms created with it. Read the following dialogue and try to use the phrases with the word բան on your own.

բարեկամները

Ա Բան մը կ'ուզե՞ս:	Do you want anything?
Բ Այո, սակայն չըլլալիք բան մըն է ատիկա: Ա՛յդ բանը կ'ուզեմ:	Yes, but that's impossible. I want that one.
Ա Ասիկա՞: Հրամմէ՛, ալ քուկդ է:	This? You're welcome (to have it). It's all yours.
Բ Օ՜հ, անհաւատալի է: Շատ շնորհակալ եմ:	Oh, that's incredible! Thank you very much.
Ա Բան մը չէ: Ի՞նչ կայ-չկայ տունը:	Never mind. How is everything at home?
Բ Ամէն բան լաւ է, յատուկ բան մը չկայ:	Everything is OK, nothing special.
Ա Շիտակն ըսեմ, լաւ է՝ երբ մասնաւոր բան չկայ:	Frankly speaking, it is good when there is nothing special.
Բ Այո՛, գուր չեն ըսեր՝ լուր չկայ, լաւ լուր է:	Yes, it's not in vain they say—no news is good news.

Antonyms

Antonyms are words with opposite meanings. Here are some antonyms we can already write:

հին	old	նոր	new
շատ	many	քիչ	few
աւելի	more	պակաս	less
հիմա	now	յետոյ	later, then
ամէնքը	everyone	ոչ մէկը	no one
սիրել	to love	ատել	to hate
բերել	to bring	տանիլ	to take away
յուսալ	to hope	յուսահատիլ	to despair
այո	yes	ոչ	no

[7] In Krapar the word had a wider meaning: *word, speech, sense,* corresponding to Old Greek *logos.* It opens the Classical Armenian translation of the Bible: Ի սկզբանէ բանն էր: *From the beginning there was the* ***word.*** Many words in modern Armenian maintain traces of his meaning —e.g. բանբասանք *gossip*; բայ *verb*; բանադրանք *anathema*; բանագող *plagiarist*; բանական *reasonable*; բանբեր *messenger*; բանախօս *speaker, orator*; բանասէր *philologist.* At the end of a compound word -բան usually corresponds to *-log(ue)* and *-ist*, e.g. կենսաբան *biologist*, լեզուաբան *linguist*, հնէաբան *paleontologist*, մարդաբան *anthropologist,* նախաբան *prologue.* In many Armenian dialects բան is *work, business*, e.g., բանուոր *worker,* անբան *lazy,* բանցնել *to use.*

GRAMMAR

Adverbial Pronouns ՀՈՍ, ՀՈՂ, ՀՈՆ

Հոս, հոդ, հոն show spatial differences by means of article roots: **ս, դ, ն** (cf. Lesson 6). Originating in Western Armenian dialects, they are specific mainly to conversational styles.[8]

հոս	here	First person: closer to the speaker		ես	այս
հոդ	there	Second person: closer to the listener	cf.	դուն	այդ
հոն	there	Third person: closer to another person		ան	այն

The Irregular Verb կայ

The irregular verb **կայ** *there is* has no infinitive form. Կայ indicates the third person singular. You have met this form in previous lessons. It is used as a direct form, along with the first person singular կամ, in dictionaries. Like եմ, ունիմ, կրնամ, it does not take the particle կը in the present tense. The negative forms are also irregular. Կան as a rule translates into *there are*. The first and second person forms, կամ, կանք, կաս, կաք, are not as frequently used; they are usually translated with the help of the verbs *to exist* or *to be* [*somewhere*].

Positive		Negative
ես կամ	I am, exist	ես չկամ
դուն կաս	you are, exist	դուն չկաս
ան կայ	there is; he, she, it is, exists	ան չկայ
մենք կանք	we are, exist	մենք չկանք
դուք կաք	you are, exist	դուք չկաք
անոնք կան	they are, exist	անոնք չկան

Examples of usage:

Հայերս կանք, կ'ապրինք հին ատեններէն սկսեալ:	We Armenians exist, live since olden times.
Դուն ու՞ր ես, չկաս: Ինչպէ՞ս ես: Կամ:	Where are you? You're nowhere (to be found). How are you? OK (lit. I am).
Հոն տուն մը կայ: Պարտէզը շատ շուշան ու յասմիկ կայ: Տան (տունին) մօտը շատ մը բոյսեր կան: Հոն շու՞ն ալ կայ: Ոչ շուն կայ, ոչ ալ մարդ: Տունը մարդ-տանտէր չկա՞յ: Կան, հոս չեն: Հիմա տունը մարդ չկայ:	There is a house there. There are many lilies and jasmines in the garden. There are quite a many plants by the house. Is there also a dog there? There is neither a dog nor anyone. Isn't there anybody, a landlord, at home? There are, (but they) are not here. There is no one at home now.

[8] Equivalents in standard derive from the same three sided opposition of roots: **այստեղ, այդտեղ, այնտեղ**. **Տեղ** is *place, location*. See the letter **Ղ** in Lesson 8.

The Irregular Verbs տալ, լալ

The verbs **տալ** *to give,* **լալ** *to cry,* employ the particle **կու** instead of **կը** in their simple present.[9] These are remnant irregular forms with the particle **կու** which was common in Middle Armenian.

Person/ Pronoun	Simple Present Tense	
	տալ *to give*	**լալ** *to cry*
ես	կու տամ	կու լամ
դուն	կու տաս	կու լաս
ան	կու տայ	կու լայ
մենք	կու տանք	կու լանք
դուք	կու տաք	կու լաք
անոնք	կու տան	կու լան

հ h հաւ

Imperative Mood of Verbs

The imperative mood expresses a wish, command, appeal, request, or invitation to action. It has singular and plural forms in the second person.

The imperative singular of regular simple verbs is formed with the help of the theme vowels **է (ե), ա, ի;** for instance:

սիրել *to love*	կարդալ *to read*	ապրիլ *to live*
սիրէ՛ *Love!*	կարդա՛ *Read!*	ապրի՛ր or ապրէ՛ *Live!*

Note the following:

- ա verbs do not have the silent ending -յ in imperative forms: մնա՛, կարդա՛. *Stay! Read!*
- ե verbs use the ending է: սիրէ՛, համբուրէ՛. *Love! Kiss!*
- ի verbs form it with the ending -իր: ապրի՛ր, մեռի՛ր. *Live! Die!* In everyday speech the imperative of ի verbs often is formed in analogy to ե verbs. Some of the most frequent verbs seldom use the -իր ending in conversational styles—i.e., **ըայէ՛, ըստէ՛, սկսէ՛** instead of the recommended standard: **ըայի՛ր, ըստի՛ր, սկսի՛ր.**[10]

The imperative plural is formed with the ending **-էք**; for example, Մտէ՛ք *Come in!* Տեսէ՛ք *See!* Մտիկ ըրէ՛ք *Listen, pay attention!* Հոս հասէ՛ք *Get here!* Simple ե and ի verbs, and all ա verbs derive the imperative plural from the past stem (details in Lessons 10-11).
The imperative plural is refers to all, as well as to one person as a respectable/formal address form.

---

[9] This line of irregularity concludes with the verb գալ *to come,* introduced in the next lesson with the letter **Գգ**.

[10] These forms are characterized not only with stylistic differentiation but also geographical distribution: **ըայի՛ր** forms are more typical to the Lebanese Armenian standard, and the **ըայէ՛** forms, to Bolis Armenian.

The negative imperative, also called prohibitive, is formed with the preceding particle **մի՛,** which is always stressed. In singular negative, the content verb employs the infinitive by replacing the final **լ** with **ր**, and in the plural negative, by replacing **լ** with **ք**, e.g.:

Infinitive	Negative (Prohibitive) Imperative	
	Singular: Referring to One Person	Plural: Formal Address for One Person or Referring to *All*
ընել *to say*	մի՛ ըներ *Do not say!*	մի՛ ընէք *Do not say!*
նայիլ *to look*	մի՛ նայիր *Do not look!*	մի՛ նայիք *Do not look!*
տալ *to give*	մի՛ տար *Do not give!*	մի՛ տաք *Do not give!*

Conjugation sample:

Indefinite	Positive	Negative		Translation
	Singular	Singular	Plural & Formal	
սիրել	սիրէ՛	մի՛ սիրեր	մի՛ սիրէք	love
լսել	լսէ՛	մի՛ լսեր	մի՛ լսէք	listen
ըսել	ըսէ՛	մի՛ ըսեր	մի՛ ըսէք	say
նայիլ	նայէ՛, նայի՛ր	մի՛ նայիր	մի՛ նայիք	look, watch
սկսիլ	սկսէ՛, սկսի՛ր	մի՛ սկսիր	մի՛ սկսիք	begin
նստիլ	նստէ՛, նստի՛ր	մի՛ նստիր	մի՛ նստիք	sit
կարդալ	կարդա՛	մի՛ կարդար	մի՛ կարդաք	read
յուսալ	յուսա՛	մի՛ յուսար	մի՛ յուսաք	hope
մնալ	մնա՛	մի՛ մնար	մի՛ մնաք	stay

Examples of usage:

Եկու՛ր, հոս նստէ՛, պատմէ՛, ի՞նչ կայ-չկայ:	Come in, have a seat here, tell me what's going on.
Է՛հ, ինչ ըսեմ: Լաւ բան չեմ լսեր Արմանին մասին՝ կ'ըսեն շատ հիւանդ է:	Oh, what can I say. I haven't heard good things about Arman; they say he is very sick.
Ամա՛ն, լաւ կ'ըլլայ: Մտիկ մի՛ ընէք ամէնուն:	O, well, it'll be all right. Don't listen to everybody.

Note: The colloquial form մի՛ք *don't* (plural) is obsolete, although found in classical WA literature.
The specific intonation of imperative verbs in writing is indicated with the stress mark [՛], versus the exclamation mark in English, e.g., Come! Եկու՛ր:
See more on punctuation after the text.

Text

ՆՈՒԱՐԴԻՆ ՀԻՒՐԵՐԸ

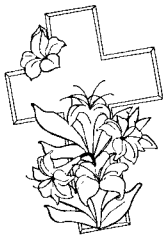

Այսօր Զատիկ է, հին տօն մը՝ որ միշտ կը տօնուի: Անին եւ Արաս Զատկուան նուէր կը տանին մայրիկին: Մայրիկին անուշ ելակ և անուշահոտ եասաման կը տանին:

Արաս եւ Անին հիւր եկան Նուարդ մայրիկին տունը:

- Բարեւ, մայրիկ, - կ՛ըսեն եւ կը համբուրեն մայրիկը:

- Բարեւ, հազար բարի:

- Մա, շատ կը կարօտնամ քեզի, կ՛ուզեմ միշտ քեզի հետ ըլլալ, կ՛ըսէ Անին:

- Ինչպէ՞ս էք, մայրի՛կ, կ՛ըսէ Արաս:

- Է՜, դուք լաւ ըլլաք, որդի՛:

- Մայրիկ, Ամերիկա այդպէս չեն ըսեր:

- Հապա ինչպէ՞ս կ՛ըսեն:

- Շատ լաւ եմ, շնորհակալ եմ՝ կ՛ըսեն:

կը կարօտնամ

- Չեմ կրնար ատանկ ըսել, ես պոլսահայ եմ:

- Ինչու՞ չես կրնար:

- Անհամ կ՛ըլլայ... Սակայն չեմ այպաներ զիրենք, կ՛ըսէ Նուարդ մայրիկը:

Ապա կը շարունակէ, «Լաւ, որդի՛, լաւ ըսենք, լաւ ըլլանք»:

Ան շատ կը սիրէ կատակ ընել:

Անին ելակները կը լուայ:

- Հոս եկու՛ր, մա՛, տե՛ս ի՜նչ լաւ ելակ է: Կ՛ուզե՞ս՝ համին նայէ մէյ մը:

- Շնորհակալ եմ, անուշիկ Անիս, - կ՛ըսէ Նուարդ մայրիկը, - դուք ալ կերէ՛ք: Եւ տեսէ՛ք՝ ի՜նչ հայկական կերակուրներ պատրաստեր եմ անուշիկ Անիս ու Արայիս համար: Կերէ՛ք, անուշ ըլլայ:

- Նուա՛րդ մայրիկ, հապա հայերը ինչպէ՞ս կ՛ըսեն, - նորէն կ՛ըսէ Արաս:

- Ինչի՞ն... Այո՜... կ՛ըսեն՝ լաւ ըսենք, լաւ լսենք, զաւակս...

Explanations to the Text[11]

Հին տօն մը՝ որ	An ancient holiday that	The conjunction որ is translated into *that* or *which* depending on the context.
միշտ կը տօնուի:	is always celebrated	Տօնուիլ is the passive voice form of տօնել *to celebrate*
Զատկուան նուէր	Easter present	Զատկուան *Easter's* is genitive.
կը տանին մայրիկին	(They) take (a present) for mom.	տանիլ has no exact equivalent in English. It can be translated as *take, carry along, - to, - for, -away, bring for,* etc. depending on the context.
ազուշ ելակ և ազուշահոտ եասամակ	Sweet strawberries and fragrant lilacs	The singular form is used to generally indicate objects. If one lilac or strawberry is meant, the indefinite article մը or the numeral մէկ should be used.
Հիւր եկան Նուարդ մայրիկին տունը	Visited mother Nvart's home.	Literally: came (as) guests.
Բարեւ	Hello.	For all occasions.
Հազար բարի	A thousand greetings.	Idiomatic expression in response to or following Բարեւ.
Կը կարօտնամ քեզի	I miss you.	քեզի is the dative-accusative for դուն.
Ինչպէ՞ս էք	How are you?	A semi-greeting; the formal (plural) form expresses respect The response լաւ եմ *fine* is formulaic and conventional, as in English.
Է՛, դուք լաւ ըլլաք, որդի՛	Well, may you be well, son.	A formulaic, familiar response to Ինչպէ՞ս ես/էք, used especially by older people.
Կը համբուրեն մայրիկը	(They) kiss mom.	No repetition of subject is required.
Ես պոլսահայ եմ	I am Bolsahay (Armenian from Istanbul).	The word պոլսահայ combines the place of origin with the ethnic origin. See details in Lesson 15.
Ամերիկա այդպէս չեն ըսեր.	In America they don't say it like that.	As in English, a third person plural form is used to state common truths.
Հապա ինչպէ՞ս կ'ըսեն:	Then how do they say (it)?	Or: What is the usual way to respond? ի՞նչ *what* could also be used here.
Շատ լաւ եմ, շնորհակալ եմ, կ'ըսեն	They say—I am fine, thank you.	կ'ըսեն *they say* can open or close the statement.
Անհամ կ'ըլլայ	It will be dull.	Անհամ is *not delicious*; figuratively: *dull, uninteresting.*
Սակայն չեմ այպաներ զիրենք	But I don't blame (dispraise) them	Mrs. Nvart's expression means: "I have nothing against the way Americans speak".
Ապա կը շարունակէ	Then (she) continues	The pronoun *she* is assumed from the verb.
Լաւ, որդի, լաւ ըսենք	OK, son; we say well.	լաւ is used in two meanings: *well*, as an introductory word, and the adverbial *well.*
Լաւ ըսենք, լաւ ըլլանք	Let's say well and (by it), be well.	This is another idiom in response to Ինչպէ՞ս ես.
Տե՛ս,	Look!	The imperative form տե՛ս *See!* is often used instead of նայի՛ր *Look*!
Մա՛,	Mom	Մա is a familiar address form.

[11] Some idioms in this text employ the subjunctive mood of verbs (for details see the next lesson): դուն լաւ *ըլլաս*; լաւ *ըսենք*, լաւ *ըլլանք*; լաւ *ըսենք*, լաւ *լսենք*; անուշ *ըլլայ*.

Ի՜նչ լաւ ելակ է:	What good strawberries they are!	Or: What good strawberries! The singular form has the general meaning.
Անուշիկ Անիս	My sweet Ani	The diminutive անուշիկ is an address form for children; optional translation, *sweetheart.*
Տեսէ՛ք ի՜նչ հայկական կերակուրներ պատրաստեր եմ	Look what Armenian food I have prepared	The question word ի՜նչ is often used for emphasis; cf. English: How great!
Կերէ՛ք	Eat!	The main verb is used versus the English "have some".
Անուշ ըլլայ	An invitation to food	Literally: let it be sweet.
Հապա հայերը ինչպէ՞ս կ'ըսեն	Then how do the Armenians say (it)?	The ethnonym հայ and not the language name հայերէն is used to emphasize the cultural differences in common phrases.
Ինչի՞ն... Այո՜...	To what...? O, Yes!	Ինչին is a dative case form of *what.* In conversation one does not repeat the previous, already known statements.
Կ'ըսեն՝ լաւ ըսենք, լաւ լսենք, զաւակս	(They) say, let's say good [things] and (by that) hear [back] good [things], my son.	This is another response to the question Ինչպէ՞ս ես, based on a play of words; լաւ is used in its original meaning *good* and substantive form, to mean *good things.*

Եասամաճ Նուարդ մայրիկին համար

համբոյր

Punctuation

The stress and exclamation marks represent intonation in writing, replacing the unmarked lexical stress over the last vowel of words (see also Lesson 1 and 3). All imperative verbs bear stress mark; the exclamation mark can replace it to express a plea, especially in poems.

The exclamation and stress marks can also be used on practically any word with a specific intonation to express the speaker's intent. Cf.:

Ի՜նչ լաւ օր է այսօր:	What a nice day it is today!
Եկու՜ր, քե՛զի կ'ուզեմ տեսնել:	Come, I want to see *you!*
Անուշ շրթունքդ համբուրե՜լ կ'ուզեմ:	I want *to kiss* your sweet lips!

Compare also the sentences from your text above.

Հոս եկու՛ր, մա՛, տե՛ս ի՜նչ լաւ ելակ է:	Come here, mom; look how good strawberries they are!
Կ'ուզե՞ս, համիճ ճայէ մէյ մը:	Would you like to try some?
Դուք ալ կերէ՛ք, անու՛շ ըլլայ:	You also eat.
Ինչի՞ն... Այո՜...	To what...? Yes!

Ellipsis [...] marks omitted words or expressions, something untold but understood in conversation.

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. *Group the new letters according to their position on the line.*
2. *Fill out the chart writing the words in lower case in upper case and vice versa.*

բարեկամ	
	ՀԱՄԲՈՒՐԵԼ
շուշան	
	ԼԵՋՈՒ
հիւր	
	ՋԱՒԱԿ
հայր	
	ԿԵՐԱԿՈՒՐ
հին	
	ԱՆՈՒՇ

Lexical Exercises

1. *Read the text, translate it, and copy it. Retell the text with improvisations.*
2. *Make oral sentences of your own using the words you know.*
3. *Find inflected forms of nouns and verbs in the text and write the direct forms of the same words.*
4. *Find from the text formulaic responses to* 'How are you?' *and use them in appropriate situations.*
5 *Write antonyms for the following words:* հին, շատ, պակաս, հիմա, ատել, բերել.
6. *Write the imperative forms of the following verbs in the positive and negative. Make sentences of your own using those forms:* ըսել, ուզել, ցայիլ, ապրիլ, սկսիլ, լուալ, ըլլալ.
7. *Write the following statements in the imperative according to the sample:*

Ան կ'ըսէ իր բարեկամին՝ «Անուշ ուտելը լաւ է»: Ան կ'ըսէ՝ «Անուշ կե՛ր»:

Ան կ'ըսէ իր բարեկամներուն՝ «Հոս ապրիլը լաւ չէ»: Ան կ'ըսէ՝ «Հոս մի՛ ապրիք»:

1. Ան կ'ըսէ իր բարեկամին՝ «Մայրը սիրելը լաւ է»:
2. Ան կ'ըսէ իր բարեկամներուն՝ «Յուսահատիլը լաւ չէ»:
3. Ան կ'ըսէ իր բարեկամին՝ «Նուէր տալը լաւ է»:
4. Ան կ'ըսէ իր բարեկամներուն՝ «Ներսը կեցալը լաւ չէ»:
5. Ան կ'ըսէ իր բարեկամին՝ «Երկար ապրիլը լաւ է»:
6. Ան կ'ըսէ իր բարեկամներուն՝ «Մարդիկը ատելը լաւ չէ»:
7. Ան կ'ըսէ իր բարեկամին՝ «Ուշ մնալը լաւ չէ»:
8. Ան կ'ըսէ իր բարեկամներուն՝ «Հայերէն սիրելը լաւ է»:

8. *Translate the following into English:*

1. Աս իմ ընտանիքս է: Մանուշակը իմ կինս է:
2. Մենք երկու մանչ զաւակ ունինք՝ Լեւոն եւ Կարէն:
3. Դուստր չունինք:
4. Ես եւ կինս երիտասարդ ենք: Մեր զաւակները տակաւին պզտիկ են:
5. Մենք շատ ընկեր-բարեկամ ունինք:
6. Մեր որդիներն ալ բարեկամներ ունին:
7. Մենք հոս կ'ապրինք, այս մեր տունն է: 8. Մենք գիրար շատ կը սիրենք:

9. *Add the articles* **ս, դ, ն, ը, մը** *in place of the ellipses and translate the sentences.*

Լեւոն... երկու տարեկան է, իսկ Արէն...՝ չորս: Անոնք նոր շուն ... ունին:

-Շունի... անուն... ի՞նչ է, Արէ՛ն, - կ՛ըսէ հայրիկ...:

- Աս իմ շուն... չէ, հայրիկ:

- Հապա որու՞նն է:

- Լեւոնի... շուն... է:

- Քուկ... է, այս քու շուն... է: Դուն կրնա՞ս շունի... անուն ... դնել, մանչ...:

- Ոչ, չեմ կրնար:

- Ինչու՞:

- Ու՞ր պէտք է դնեմ անուն...՝ շունին մօտ..., շունին տակ..., - կը զարմանայ Արէն...:

- Անուն... մօտը չեն դներ, կու տան, - կ՛ըսէ հայր..., շունին անուն ... տու՛ր:

- Ոչ, չեմ տար, - կ՛ըսէ Արէն..., - ես անուն ... ունիմ, ան ալ շունի՞... պէտք է տամ: Կարելի չէ, չ՛ըլլար, - կ՛ըսէ Արէն...:

10. Put the words in parentheses into the correct form:

- Արէն, (can you) շունին անուն մը տալ:
- Ոչ, (I can't), իմ անունս իմս (is).
- Արէն, ելակ (wash):
- Ոչ, ալ ելակ (there is not):
- Արէն, (look), հոս ելակ շատ (there is).
- Ես ելակ (don't see).
- Իսկ դուն ելակ (do you like?).
- Ոչ, ես (don't like) ելակ:
- Հապա ի՞նչ (do you like?).
- Չեմ կրնար (to say).
- Ինչու՞:
- Ես ելակ (don't like), իմ բերանս ան (likes):

11. Translate the following into English:

1. Ասիկա Նուարդ մայրիկին տունն է:
2. Նուարդ մայրիկը հոս կ'ապրի:
3. Անին հոս չ'ապրիր:
4. Անին հիմա Արային հետ կ'ապրի:
5. Ու՞ր կ'ապրին անոնք:
6. Ուր կ'ուզեն՝ հոն ալ կ'ապրին:
7. Կատակ կ'ընեմ, հոն կ'ապրին:
8. Անին եւ Արան այսօր հիւր եկան:
9. Անին ելակ կու տայ մայրիկին:
10. Համտեսէ՛, մա՛, կ'ըսէ:

12. Translate the following into English paying attention to the infinitives:

1. Կ'ատեմ հիւանդ *ըլլալս*:

2. Չեմ ուզեր հիւանդ *ըլլալ*:
3. Շատ *ուտելը* լաւ չէ:
4. Երբեմն մարդիկ շատ *ուտելէն* կը հիւանդանան:
5. Անուշ *ըլլալը* ան է, երբ կ'ուտեն եւ չեն հիւանդանար:
6. Երկու բադ մէկէն *ուտել* չ'ըլլար, մի՛ ուտեր:
7. Քիչ-քիչ *ուտելը* լաւ է:
8. Հարկաւ, շիտակ *ուտելն* ալ ատեն կ'ուզէ:

13. Translate the following into Armenian:

1. There is a small garden behind our home.
   The garden is nice. It is always green.
   Are there many plants there?
   Ani, Ara, have a seat here. Look how nice our garden is!
2. "How are you, mom?," says Ara to Nvart.
   "We say well and be well," says Nvart.
   "We, Bolis Armenians, like to joke a lot", she says.
3. Do you want to dance?
   No; dance alone; you dance very well.
4. Aren is a child.
   He is four years old.
   He has a dog.
   The dog has no name.
   Aren has only one name and it is Aren.
   He cannot give his name to the dog.
   Don't be surprised; he is still a small child.
   Aren does not want to wash the strawberries.
   He eats the strawberries.
   And there are no more strawberries.

Rules:

- **ա** verbs in the imperative do not end in silent **յ**.
- **ե** verbs are spelled with **է** in three of the four possible forms: սիրէ՛, սիրեցէ՛ք, մի՛ սիրէք; only in the singular prohibitive մի՛ սիրեր is the letter **ե** used.
- **ի** verbs follow the same pattern of spelling whenever they use the same endings (see details in the lesson).
- The antonyms **հիմա** *now* and **յետոյ** *later, afterwards* are opposites also in regard to two spelling rules. At the beginning of a word, the sound [h] can be expressed with either **հ** or **յ**, and each of these words uses one of these options. **Ցետոյ** has the final silent **յ** and **հիմա** is an exception to that rule. Thus, **յետոյ** represents the rules, and **հիմա**, the exceptions.

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Երկու ահը մէկ մահ է:[12]
Շատ մի՛ սիրեր, ատել կայ, շատ մի՛ ատեր, սիրել կայ:[13]

[12] Two dreads are one death.

[13] Don't love too much, hatred exists; don't hate too much, love exists.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 7

Phonetics: Pronunciation and Spelling

Letters:	Զ զ	Բ բ	Հ հ	Շ շ
	[z]	[b]	[h]	[sh]

The letter **Բ բ** sounds **[b]**; EA has maintained its Grabar pronunciation; in WA, it has shifted to [p']. In EA, **Բ բ** shifts to [p'] in some positions, cf.: **բարդ** *complex* [bart'] but **երբ** *when* [yerp'], like in WA (details see in EA Lesson 4).

The letter **Հ հ** has a higher frequency of use because it substitutes the original letter **Յ յ** in initial positions, cf.: RO: հույս *hope,* հույն *Greek,* հստակ *clear,* հղի *pregnant.*

CO: յույս յույն յստակ յղի.

On the contrary, the letter **Զ զ** is more frequent in WA as a definite preposition attached to some pronouns: զայն, զինք, զիս, զիրար.[1]

VOCABULARY

The words հայ, հայերեն, հայկական are characterized with the same specifications in EA.

Synonymous suffixes -ական, -ային, -յան (CO: -եան). Among these, -ական is more productive in EA and -ային, in WA. Examples: հայկական անուն *Armenian name*; հոլանդական պանիր *Dutch cheese*; ընկերական մարդ *friendly person,* հասարակական կյանք *social life,* հանրային կայք *public property,* ամերիկյան դեսպանատուն *American embassy.*

Capitalization in EA is more conservative. In WA, under the influence of English, month and weekday names are often capitalized, as well as book, movie, etc. titles. In RO, words of religious significance were not capitalized in the Soviet period which has been reformed now, e.g., Աստված *God,* Զատիկ *Easter.*

The Idiom անուշ լինի in EA has a different grammatical form for the verb *to be* (լինել—ըլլալ). Often, the only change in fixed phrases between EA and WA is their grammatical packaging in writing, accompanied with corresponding articulation changes in speaking, cf. the proverb: Ուշ լինի/ըլլայ նուշ լինի/ըլլայ: lit.: *may it be late but be almond,* i.e., *better late than never;* cf.: Լավ է ուշ, քան երբեք:

Անուշ լինի in EA has a counterpart with the verb *to do*—անուշ արա՛ or անուշ արե՛ք (lit. *make/do it sweet*); it is an invitation and encouragement to help oneself to food.

The verbs Հրամմէ՛/ք (standard WA: հրամեցէք՛) has only the plural form in EA: Համեցե՛ք. For the WA Բան մը չէ *never mind, no problem,* EA uses Ոչինչ. More polite expressions are presented in the **vocabulary differences.** Cf.: the last two lines from the dialogue in the WA lesson above:

Բ	Շնորհակալ եմ, բավական է: Ճիշտն ասած՝ էլ չեմ կարող:	Thank you; that's enough. Really, I can't [eat] any more.
Ա	Խնդրեմ: Բարով եկաք, անուշ լինի: Նորից համեցե՛ք:	Not at all, you are welcome, may it be sweet. Come again.

GRAMMAR

Adverbial Pronouns հոս, հոդ, հոն are not used in EA at all; they are WA innovations. Their vernacular equivalents—(ը)ստեղ, (ը)դեռ, (ը)ցտեղ —sound extremely colloquial in EA. They are based on the same article roots— **ս, դ, ց,** and derive from All-Armenian այստեղ, այդտեղ, այնտեղ.

Irregular Verb կա has the same conjugation paradigm with the same irregularities both in the present and past tenses in EA. Insignificant difference in spelling—RO: կա, CO: կայ—concerns all final silent յ-s.

---

[1] This use of the preposition զ, quite regular in Grabar, evades conversation in WA and is distinctive to the high standard in speech and writing.

Irregular Verbs տալ, լալ, and also գալ exhibit a different type of irregularity. Their present tense is formed from the future-continuous participle ending in -իս with the copula է. The verbs **լալ** *to cry,* has a parallel analytical form: լաց եմ լինում. It is more commonly used now, whereas լալիս եմ is high standard; on everyday level the latter sounds slightly oldish, archaic-poetic.

	EA	WA	EA	WA
	տալ *to give*		լալ *to cry*	
ես	տալիս եմ	կուտամ	լալիս եմ	կուլամ
դու	տալիս ես	կուտաս	լալիս ես	կուլաս
նա	տալիս է	կուտայ	լալիս է	կուլայ
մենք	տալիս ենք	կուտանք	լալիս ենք	կուլանք
դուք	տալիս եք	կուտաք	լալիս եք	կուլաք
նրանք	տալիս են	կուտան	լալիս են	կուլան

Imperative Mood of Verbs appears in the same four forms in EA: singular/plural, positive/negative. Formation shows the following differences.

- **ե** verbs in singular positive end in -ի՛ր, e.g., ապրի՛ր, սիրի՛ր,
- In negative only the particle մի՛ adds: մի՛ ապրի՛ր, մի՛ սիրի՛ր
- In casual styles, the final ր is dropped; positive ապրի՛, սիրի՛, negative: մի՛ ապրի, մի՛ սիրի.
- **ա** verbs have the same form in positive: կարդա՛ *Read!*
- The negative is again different in that it only adds the particle մի՛ կարդա *Don't read!*

EA Imperative Plural is formed from the past tense stem (see Lesson 10) and has the following forms:

- Ending **-ացեք** for the **ա** verbs: Կարդացե՛ք *Read!*
- Negative: Մի՛ կարդացեք *don't read*! (plural and reverential-formal).
- Ending **-եցեք** for **ե** verbs: Լսեցե՛ք *Listen!* Ապրեցե՛ք *Live!*
- Negative: Մի՛ լսեցե՛ք *Don't listen!* Մի՛ ապրեցե՛ք *Don't live!* These are newer generalizations. The recommended standard is the same as in WA: Մի՛ լսե՛ք, Մի՛ ապրե՛ք.

Comparison sample:

	Infinitive	Positive	Negative	
			Singular	Plural & Formal
EA	սիրել *to love*	սիրի՛ր	մի՛ սիրիր	մի՛ սիրեցեք, սիրեք
WA		սիրէ՛ սիրի՛ր	մի՛ սիրեր	մի՛ սիրեք
EA	ասել *to say*	ասա	մի ասա	մի՛ ասացեք, ասեք
WA	ըսել	ըսե՛	մի՛ ըսեր	մի՛ ըսեք
EA	նայել *to look*	նայի՛ր	մի՛ նայիր	մի՛ նայեցեք, նայեք
WA	նայիլ	նայե՛, նայի՛ր		մի՛ նայիք
EA	սկսել *to begin*	սկսի՛ր	մի՛ սկսիր	մի՛ սկսեցեք, սկսեք
WA	սկսիլ	սկսե՛, սկսի՛ր		մի՛ սկսիք
EA	կարդալ *to read*	կարդա՛	մի՛ կարդա	մի՛ կարդացեք
WA			մի՛ կարդար	մի՛ կարդաք
EA	հուսալ *to hope*	հուսա՛	մի՛ հուսա	մի՛ հուսացեք
WA	հուսալ		մի՛ հուսար	մի՛ հուսաք

Note: The irregular verbs տալ *to give* and EA տանել, WA տանիլ *to carry*, create a cross-system homonym in the negative imperative, that is:

Infinitive	Imperative positive		Imperative negative	
	Singular	Plural	Singular	Plural
EA տալ WA տալ	տու՛ր	տվե՛ք	մի՛ տուր	մի՛ տվեք
			մի՛ տար	մի՛ տաք
EA տանել	տա՛ր	տարե՛ք	**մի՛ տար**	մի՛ տարեք
WA տանիլ			մի՛ տանիր	մի՛ տանիք

Text: ՆՎԱՐԴԻ ՀՅՈՒՐԵՐԸ

Այսօր Ձատիկ է, մի հին տոն, որ միշտ տոնվում է: Անին և Արան Ձատիկի նվեր են տանում մայրիկին: Մայրիկին անուշ ելակ և անուշահոտ յասաման են տանում:

Արան և Անին հյուր եկան Նվարդ մայրիկի տունը:

- Բարև, մայրիկ, - ասում են և համբուրում մայրիկին:
- Բարև, հազար բարի:
- Մա, քեզ շատ եմ կարոտում, ուզում եմ միշտ քեզ հետ լինել, - ասում է Անին:
- Ինչպե՞ս եք, մայրի՛կ -, ասում է Արան:
- է՜, դու՛ք լավ լինեք, որդի՛:
- Մայրիկ, Ամերիկա այդպես չեն ասում:
- Հապա ինչպե՞ս են ասում:
- Ասում են՝ շատ լավ եմ, շնորհակալ եմ:
- Չեմ կարող այդպես ասել, ես պոլսահայ եմ:
- Ինչու՞:
- Անհամ կլինի... Սակայն դեմ չեմ, - ասում է Նվարդ մայրիկը: Ապա շարունակում է.
- Լավ, որդի՛, լավ ասենք, լավ լինենք: Նա շատ է սիրում կատակել:

Անին ելակն է լվանում:

- Այստեղ ե՛կ, մա՛, տե՛ս, ի՞նչ լավ ելակ է: Ուզու՞մ ես՝ անու՛շ արա մի քիչ:
- Շնորհակալ եմ, անուշիկ Անիս, - ասում է Նվարդ մայրիկը, - դուք էլ կերե՛ք: Եւ տեսեք՝ ի՞նչ հայկական ուտելիքներ եմ պատրաստել անուշիկ Անիիս ու Արայիս համար: Կերե՛ք, անուշ լինի:
- Նվա՛րդ մայրիկ, հապա հայերը ինչպե՞ս են ասում, - նորից է ասում Արան:
- Ինչի՞ն... Այո, ասում են՝ լավ ասենք, լավ լսենք, զավակս...

Punctuation—Կետադրություն: The table below is a brief summary on the punctuation marks used in Armenian.

Mark	EA term	WA term	Use	Near Equivalent in English
՛	շեշտ	շեշտ	Vocatives, Imperative verbs Interjections	Stress
՞	հարցական նշան	պարոյկ	Questions	? question mark
~	բացականչական նշան	երկար	Emphatic intonation, intcrjcctions	! exclamation mark
։	վերջակետ	վերջակէտ	End of sentence	. full stop/period
,	ստորակետ	ստորակէտ	List, pause	, comma
.	միջակետ	միջակէտ	Pause	; semicolon, : colon
՝	բութ	բութ	Pause, omission,	: colon ; semicolon
...	կախման կետ, բազմակետ	կախման կէտ, բազմակէտ	Omission	… ellipsis
-	գծիկ	գծիկ	Analytic compound words, hyphenation	- hyphen, / slash
—	գիծ	գիծ	Dialogue connection, pause	— dash
՚	ապաթարց	ապաթարց	Grammatical connection/omission	‘ apostrophe
« »	չակերտ	չակերտ	Direct speech. Titles.	“ ” quote marks
( )	փակագիծ	փակագիծ	Insert	parenthesis

Vocabulary Differences

EA	Translation	WA	Translation
ազնիվ HR	honest, noble	ազնիւ	nice, good (noble, honest)
անուշ (քաղցր)	sweet, dear	անուշ	sweet, sweets, jams
աշակերտ	pupil	աշակերտ	student
(ուսանող)	student		LF
բարեկամ	relative	բարեկամ	friend
(ճիշտ)		շիտակ	correct, right, direct
այգի (պարտեզ HR)	garden	պարտէզ	garden
(փոքր)	small, little	պզտիկ	small, little
կարոտել		կարօտնալ	to long for, miss
հուսահատվել		յուսահատիլ	to despair

Idioms and Common Expressions of Politeness

EA	WA	Translation
(խնդրեմ, ոչինչ)	Բան մը չէ:	*Not at all. Never mind!*
Բարով եկաք	Բարի եկաք:	*You are welcome.*
Նորից համեցեք	Նորէն հրամմ(եց)է՛ք:	*Come again!*
Անուշ լինի	Անուշ ըլլայ:	*You are welcome.*
Անուշ արեք	—	*Help yourself to the food.*

Cf. the Usage of Some Adjacency Pairs in Typical Situations

Հյուրեր ընդունելիս.	Receiving guests:
- Ներս համեցեք or Խնդրեմ, ներս մտեք:	Please come in.
- Շնորհակալություն:	Thank you.
Գրադարանում.	In the library:
- Այս գի՞րքն էիք ուզում: Ահա, խնդրեմ:	Was this the book you wanted? There you go.
- Շնորհակալ եմ or Շնորհակալություն:	Thank you.
- Խնդրեմ:	No problem.
Տաքսի	Taxi
- Աբովյան, խնդրեմ:	(to) Abovian (street), please.
- Հասանք, համեցե՛ք:	Here we are. There you go.
- Ապրեցեք: or Շնորհակալություն:	Thank you.

Խնդրեմ is widely circulated in EA, as an equivalent to the WA հաճիս *please* and բարի եկաք *you are welcome;* That is, it adjacent to *thank you* both as in a question and reply. խնդրեմ is frozen from Grabar simple present first person singular. Its modern EA equivalent խնդրում եմ can feature in quests but not answers. The pair համեցեք—ապրեցեք (in taxi) is somewhat colloquial but sounds much warmer, than its formal equivalent: Խնդրեմ—Շնորհակալություն. More on common phrases see in Appendix 6.

FOR ADVANCED STUDENTS: Find the imperative verbs in Isahakian's poem and form their plurals. Try to translate it into WA and/or English. This poem, like many others by Isahakian is also a popular romance.

Ավետիք Իսահակյան

Քույր իմ նազելի, նայի՛ր, քո դիմաց՝
Վիրավոր, ավեր սիրտս եմ բացել,
Ա՜խ, նվիրական ինձ քո գիրկը բա՛ց
Եւ գուրգուրի՛ր ինձ, ես շատ եմ լացել...

Քնքուշ ձեռքերով աչերս սրբի՛ր,
Մի՛ թող ինձ լալու—ես շատ եմ լացել:
Ճակատիս մռայլ մշուշը ցրի՛ր,
Եւ գուրգուրի՛ր ինձ, ես շատ եմ լացել...

LESSON 8

PHONETICS

Letters: Գ գ [k‘]* Խ խ [kh] Ղ ղ [gh] Վ վ [v]

Minimal Pairs

GRAMMAR

The Past Tense of the verb եմ
Past Imperfect Tense
Emphatic Link of Verbs
Future in the Past Tense
Regular vs. Irregular Verbs
The Defective Verb գիտեմ
Simple Past of Irregular Verbs
The Irregular Verb գալ
Constructions with եղեր
Irregular Imperatives
Future Participles

VOCABULARY

Synonyms: Words Meaning *Child*
Synonymous Adjectives աղուոր, աղէկ, and others
Text and Dialogue: ԱՐՏԱԿ

PHONETICS

Letters

Consonants

Descending letters: Ղ ղ [gh] Գ գ [k‘]

Bisecting letters: Խ խ [kh] Վ վ [v]

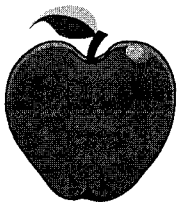

Խ խ խնձոր
[*khənts‘or*]

Position in Alphabet	Letter	Letter Name	Key Word	Pronunciation
3	Գ գ	գիմ [k‘im]	գառ lamb	[k‘]
13	Խ խ	խէ [khe]	խնձոր apple	[kh]
18	Ղ ղ	ղատ [ghad]	ղեկ stirring wheel	[gh]
30	Վ վ	վեւ [vev]	վարդ rose	[v]

Pronunciation note:

Ղ ղ and Խ խ represent sounds that do not exist in English.

- Ղ ղ sounds similar to the French or German uvular [gh], like in the words *Paris, merci,* or *Berlin, Reich.*
- Խ խ sounds similar to [x] in Castilian Spanish, Russian, or German, like in the words *Juan, jamas, xleb,* or *achtung, ich.*

- In Armenian Ղ ղ and differ Խ խ by only one feature: ղ is voiced and խ is voiceless. Consequently, they sound quite similar, especially to the untrained ear, but they are distinct phonemes differentiating words—e.g., վաղը tomorrow; վախը the fear; կաղ է: [ga´ghe] *(he) is lame*; կախէ´: [gakhe´] *Hang!*

Minimal Pairs: Words which differ by one phonetic feature are called minimal pairs, such as English *bet-bat, bear-beer, beer-peer, dear-tear*, etc. The sounds ղ/խ create minimal pairs, such as ուխտ *oath,* ուղտ *camel;* ախտ *disease,* աղտ *filth, grime.* Practice their pronunciation.

Վ վ վարդ

Վ վ is pronounced [v], as is the letter Ւ ւ . Վ is used in two positions:

- Initial—e.g., վարդ *rose*, վատ *bad*, վրայ *on*. The spelling does not change in compounds—e.g., Ալվարդ *female name,* lit.: *crimson rose*, անվախ *brave.*
- After the letter ո only վ is used because ւ after ո turns into ու. Examples: ով *who,* հով *wind, breeze,* կով *cow,* շուտով *soon,* համով *tasty, delicious.* Exceptions: վոհմակ *wolf pack,* սորվիլ, *to learn.*

Գ գ is pronounced [k'], exactly like the letter ք. Originally, they were different phonemes, [գ] voiced and [ք] voiceless.[1] There are homophones which differ by only these letters—for example, գայլ *wolf,* քայլ *step,* or վարգ *gallop,* վարք *biography.* Orthographic rules help to distinguish these letters; here are a few helpful hints:

գրիչ

- գ is more frequent than ք.
- գ is more often found in roots, and ք in endings, as ք is the plural ending in Krapar. As an obsolete ending, the final ք usually drops in derivation and գ, as a root component, does not. For instance:

զանգ	bell	*and*	զանգակ	small bell
վարգ	gallop		վարգել	to gallop
մէգ	fog		միգապատ	foggy
միրգ	fruit		մրգաշատ	fruitful
գիրք	book	*but*	գրել	to write
վանք	monastery		վանական	monk
վարք	biography, behavior		վարել	to conduct
խելք	intelligence, brains		խելօք	smart
միտք	mind		մտաւոր	mental

Only several words end with a root ք and they should be memorized.[2] The root ք is easy to check out by derivation—e.g., քաղաք *city,* քաղաքական *political,* քաղաքային *urban.*

[1] See the EA parallel and Appendix 4 for the consonant shift.

[2] E.g., թռք, թուք, թուրք, լաք, քուրք. Details see in Appendix 13. (The letter թ is introduced in Lesson 10.)

Phonetic Drills: Read the following words

Lower Case	Upper Case	Translation
աղէկ	ԱՂԷԿ	good, well
աղուոր	ԱՂՈՒՈՐ	pretty, beautiful
աշխատիլ	ԱՇԽԱՏԻԼ	to work
այստեղ	ԱՅՍՏԵՂ	here
գալ	ԳԱԼ	1. to come; 2. next
գարուն	ԳԱՐՈՒՆ	spring
գէշ	ԳԷՇ	bad, ugly
գոյն	ԳՈՅՆ	color
գիտելիք	ԳԻՏԵԼԻՔ	knowledge
գիրք	ԳԻՐՔ	book
երախայ	ԵՐԱԽԱՅ	child
եղբայր	ԵՂԲԱՅՐ	brother
զանգ	ԶԱՆԳ	bell
կաղանդ	ԿԱՂԱՆԴ	Christmas
կանուխ	ԿԱՆՈՒԽ	early
խաչ	✝ ԽԱՉ	cross
խաղ	ԽԱՂ	game
խաղող	ԽԱՂՈՂ	grape
խելք	ԽԵԼՔ	intelligence
հոգի	ՀՈԳԻ	soul
ոգի	ՈԳԻ	spirit
ղրկել	ՂՐԿԵԼ	to send
շուտով	ՇՈՒՏՈՎ	soon
սոխակ	ՍՈԽԱԿ	nightingale
սորվիլ	ՍՈՐՎԻԼ	to learn
վերաքաղ	ՎԵՐԱՔԱՂ	review
վրայ	ՎՐԱՅ	on
տղայ	ՏՂԱՅ	boy, son
քաղաք	ՔԱՂԱՔ	city

Synonyms: Words Meaning Child

Synonyms are words with similar meanings. Absolute synonyms—i.e., words with identical meanings—are rare in languages. Absolute synonyms differ at least by style and usage, for instance:

Literary Standard	Conversational Style	Meaning
ուղարկել	ղրկել	to send
այստեղ	հոս	here
այսպէս	ասանկ	this way, such[3]

Մանչ, տղայ, երախայ, զաւակ, որդի, դուստր relate to *child.* Yet they all have definite differences in meaning, style and use.

Word	Meaning[4]	Usage
զաւակ	own child: son or daughter	All-Armenian, more frequent in Western Armenian
երախայ, երեխայ	any child, also son or daughter	All Armenian, more frequent in Eastern Armenian
որդի	son	All Armenian, literary spheres, slightly obsolete
դուստր	daughter	All Armenian, literary spheres, obsolete
մանչ	boy, guy, young man, son, child	Western Armenian
տղայ[5]	boy, guy, young man, son, child	All Armenian

Synonymous Adjectives

խաղող

The following adjectives are not synonyms strictly speaking. Yet they all have something common in their meaning and can substitute for each other in several contexts. Also, they have common antonyms: վատ *bad* and գէշ *bad, evil, ugly.*

լաւ	good, well	աղուոր	pretty, good, nice
բարի	kind, good	սիրուն	pretty
ազնիւ	nice, noble, honest	անուշ	sweet, nice
ընտիր	choice, superior	ուրախ	glad, happy, joyful
պատուական	noble, gracious	աղէկ	good, well

[3] Review Lesson 4 for details.

[4] Most of those words have wider semantics than presented here.

[5] Originally, this Hebrew borrowing meant *lamb, child, small, little.* The meaning *little* was still alive in the Western Armenian at the turn of the 20th century; for example, one could say, Տղայ դուստր մը ունինք: *We have a small (very young) daughter.* In Eastern Armenian, *boy, guy* became the central meaning. The latter tends to be the main meaning in modern Western Armenian too.

The correct translation of these words depends largely on context because the most frequent adjectives, as a rule, lack exact equivalents in different languages. Here are a few examples to demonstrate the usage of these words:

Այսօր լաւ օր է:	Today is a nice day.
Այսօր աղուոր օր է:	Today is a lovely day.
Բարի օր:	Hello. Good day.
Բարի լոյս:	Good morning.
Դուք շատ բարի էք:	You are very kind.
Դուք շատ ազնիւ էք:	You are very nice.
Շատ բարի, ես հոն կ՛ըլլամ:	OK (all right, very well), I'll be there.
Շատ աղէկ, ես հոն կ՛ըլլամ:	OK (all right, very well), I'll be there.
Շատ լաւ, ես հոն կ՛ըլլամ:	OK (all right, very well), I'll be there.
Շատ ընտիր շոքոլայ է:	This is a very choice chocolate.
Պատուական գինին խմենք:	Let's drink the noble wine.
Ինչպէ՞ս ես: Լաւ (աղէկ):	How are you? Fine.
Ուրախ եմ քեզ տեսնելուս:	I am happy (it's nice) to see you.
Ինչ ուրախ մանչ է:	What a joyful child.
Ի՜նչ աղուոր մանչ է:	What a nice child!
Իմ անուշ զաւակս է Արտոն:	Ardo is my sweet child.
Անին աղուոր է:	Ani is beautiful.
Նարէն սիրուն երեխայ է:	Nareh is a pretty child.
Անուշ հոգի՜ մը ըլլար...	If there was a sweet soul....[6]
Բարի գիշեր եւ անուշ երազներ ամէնուն:	Good night and sweet dreams to all.

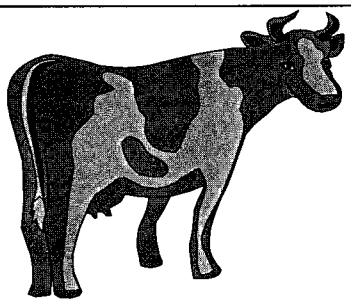

Ես կով եմ, հաւանաբար քիչ մը մու՜,
սակայն ոչ կու՜:

[6] A line from Vahan Tekeyan's poem; see Appendix 10.

GRAMMAR

Auxiliary Verb եմ in Past Tense

	Past Tense	
Person/Number	Positive	Negative
ես	էի	չէի
դուն	էիր	չէիր
ան	էր	չէր
մենք	էինք	չէինք
դուք	էիք	չէիք
անոնք	էին	չէին

Orthographic Note:

In the past tense the verb եմ is always spelled with the letter է, in contrast to the present tense forms, where է is used only twice: ան է *he/she/it is,* and դուք էք *you (all) are.*

Past Imperfect Tense

The past imperfect tense shows actions **going on and incomplete in the past**, at some moment before the speech act; for example, կը գրէի *I was writing,* կը խաղար *he was playing.*

It is formed in the same way as the simple present—that is, with the particle կը preceding the conjugated forms of the content verb. The difference is in the endings; the past imperfect employs the past tense forms of the verb եմ as endings, and the simple present, its present tense forms.

Conjugation sample:

Person/ Number	Past Imperfect Tense Positive		
	գրել to write	աշխատիլ to work	խաղալ to play
ես	կը գրէի	կ'աշխատէի	կը խաղայի
դուն	կը գրէիր	կ'աշխատէիր	կը խաղայիր
ան	կը գրէր	կ'աշխատէր	կը խաղար
մենք	կը գրէինք	կ'աշխատէինք	կը խաղայինք
դուք	կը գրէիք	կ'աշխատէիք	կը խաղայիք
անոնք	կը գրէին	կ'աշխատէին	կը խաղային

Note the following differences from the simple present tense:

- ե and ի verbs employ identical endings; that is, գրել, սիրել, աշխատիլ, ապրիլ have the same endings: -էի, -էիր, -էր, -էինք, -էիք, -էին.
- ա verbs employ practically the same endings too, but with է shifts to յ; consequently, the endings are -այի, -այիր, -ար, -այինք, -այիք, -ային.

Note also the following common features with the simple present tense:

- The particle **կը** is abbreviated into **կ'** if the content verb begins with a vowel; e.g., կ'ուտէի *I was eating*; կ'ըսէիր *You were saying*; կ'աշխատէր *he was working.*
- տալ, լալ, գալ use the particle կու—e.g., կու տայի *I was giving* (see the verb գալ below).
- ունիմ, կրնամ, կամ use no particles—i.e.: ունէի *I had,* կրնայի *I could,* կայի *I was.*

The past imperfect in negative is formed analogously with the present tense negative: չեմ սիրեր/չէի սիրեր. That is, the past tense negative auxiliary (չէի, չէիր, չէր, etc.) precedes the content verb with a լ > ր replacement; e.g., չէի գրեր *I was not writing*; չէիր տար *you were not giving*; but չէր աշխատեր *he/she/it was not working.*

Past Imperfect Tense Negative		
Person/Number	Auxiliary	Negative Participle
ես	չէի	գրեր, աշխատեր, խաղար
դուն	չէիր	
ան	չէր	
մենք	չէինք	
դուք	չէիք	
անոնք	չէին	

Note:

- ե and ի verbs have identical endings in the past imperfect tense, opposite to the present tense forms.
- This is in contrast also to the negative imperative, which follows the regular pattern, cf.:

Tense		ե Verbs		ի Verbs	
Positive	Simple Present	կը գրեմ	կը տեսնեմ	կ'աշխատիմ	կը խօսիմ
	Past Imperfect	կը գրէր	կը տեսնէր	կ'աշխատէր	կը խօսէր
	Imperative	գրէ՛	տե՛ս	աշխատի՛ր	խօսէ՛, խօսի՛ր
Negative	Simple Present	չեմ գրեր	չեմ տեսներ	չեմ աշխատիր	չեմ խօսիր
	Past Imperfect	չէր գրեր	չէր տեսներ	չէր աշխատեր	չէր խօսեր
	Imperative	մի՛ գրեր	մի՛ տեսներ	մի՛ աշխատիր	մի՛ խօսիր

Usage of the Past Imperfect Tense

The past imperfect tense shows continuous actions incomplete in the past. Cf.:

Շատ կը հաւնէի սա գիրքը եւ ստէպ-ստէպ նորէն կը կարդայի:

I liked this book very much and often used to reread it (read it again). or: *would reread it often.*

The actions described with կը հաւնէի, կը կարդայի have no definite beginning or end; they were going on sometime before the act of speech. Therefore, the past imperfect tense is typical to comples sentences where it is supplemented with a subordinate clause. It describes background actions which run parallel to the action or situation in the subordinate clause. For example, the same sentence above can become the main clause:

Երբ պզտիկ էի, շատ կը հաւնէի սա գիրքը եւ ստէպ-ստէպ նորէն կը կարդայի: *When I was small, I liked this book very much and would often reread it.*

The past imperfect tense is usually translated into the past continuous forms of English. The simple past tense appears in the translation of the static verbs which lack continuous forms—e.g., կը հաւնէի is presented as *I liked* because **I was liking* is not correct in English. Often "(I) used to + infinitive" constructions are used to translate the past imperfect tense; for instance: Հոն կ'ապրէի, երբ աշակերտ էի: *I used to live there when I was a student.* The English future in the past also may be suitable for translation, as in the sentence above. Thus, the same form, say կը գրէի can be translated, depending on the context, into: *I was writing, I used to write, I wrote, I would write.*[7]

Examples of usage:

Երբ ես եկայ, դուն *կ'աշխատէիր*:	When I came, you were working.
Երէկ մենք *կ'աշխատէինք*, այսօր՝ ոչ:	Yesterday we were working, today, we don't.
Պզտիկ ատեն Արտակը հայերէն *չէր խօսեր*:	Ardag did not use to speak Armenian when he was small.
Արտակ Արիսին հետ *կը խաղար*, երբ Արամը տեսաւ:	Ardag was playing with Aris when he saw Aram.
Նարէն բարի երազներ միայն կը տեսնէր, գէշ երազներ չկային այն ատեն:	Nareh used to see good dreams only, there were no bad dreams in those times.
Արիսը չհասկնար *չէր խօսեր*, սակայն *կը հասկնար*:	Aris was not speaking Chinese, but he used to understand it.

Emphatic Link of Verbs

In emphatic speech, closely related verbs often link to share grammatical markers; that is, instead of saying կ'ուտէ եւ կը խմէ *he eats and drinks*, one may say կ'ուտէ-խմէ thus tying two actions into one entity. Individual approach is recommended for each case of translation, Cf.:

Արիսը կը խնդայ-մարի երբ Արտակը հայերէն կը խօսի:
Aris laughs up to fainting when Ardag speaks Armenian.

Քարեկամներէս մէկը կ'ուտէր-խմէր ու կ'ըսէր՝ աշխարհէս ասի կը մնա:
One of my friends used to eat and drink and he would say—this is what remains from this world.

Անին կը գրկէ-գգուի իր զաւկին, կ'ըսէ՝ «Դուն իմ հրաշքս ես»:
Ani hugs and cuddles her child and says, "You are my miracle".

Գարունը զուգեր-զարդարեր է դաշտ ու բլուր:
The spring has adorned fields and hills.

---

[7] From the mere list of possible translations it is obvious that the past imperfect in standard Armenian is semantically overloaded. There is no grammatical category to differentiate the continuous aspect, though some of its remnants are found in the verbal affixes—e.g., ունիմ - ունենամ; the latter expresses the continuous aspect. The conversational speech however clearly marks the continuity of actions with the post-particle կոր. Thus, կը խօսիմ կոր *I am talking*, and կը խօսէի կոր *I was talking* indicate the progressive present and past, whereas կը խօսիմ *I talk* and կը խօսէի *I used to talk*, the simple present and past imperfect.

Future in the Past Tense

Future in the past shows actions which would or could take place in the future. It is formed with the preceding particle **պիտի** and conjugated content verb, with the same endings as for the past imperfect; e.g., պիտի տեսնէի *I would see.* The formation is parallel to that of the simple future: պիտի տեսնեմ *I will see.* Depending on the context, its translation can employ other modal verbs too, such as: *should, had to, could.*

The negative future in the past is formed with the negative particle - չ- attached to the content verb; e.g., պիտի չտեսնէի *I would not see (should not, had not to, could not* if stressed).

Conjugation sample:

Future in the Past Positive and Negative			
Pronoun	սիրել	ըլլալ	չգիտել
ես	պիտի սիրէի	պիտի ըլլայի	պիտի չգիտէի
դուն	պիտի սիրէիր	պիտի ըլլայիր	պիտի չգիտէիր
ան	պիտի սիրէր	պիտի ըլլար	պիտի չգիտէր
մենք	պիտի սիրէինք	պիտի ըլլայինք	պիտի չգիտէինք
դուք	պիտի սիրէիք	պիտի ըլլայիք	պիտի չգիտէիք
անոնք	պիտի սիրէին	պիտի ըլլային	պիտի չգիտէին

The future in the past tense is more characteristic of complex sentences, and it is not used very frequently due to the nature of the action described: something that was to happen in a future time which is in the past when the speech act occurs; only the wider context shows whether it happened or not. E.g.,

Դրան մօտ պիտի չգտնէինք, որ չմսէինք:
We shouldn't have sat next to the door, in order not to be cold.

The following dialogue illustrates its usage. Note that the last sentence—i.e., a wide context—reveals the factuality of actions expressed by the future in the past.

Ա	Նայէ՛, քանի եղաւ է: Ալ պիտի ուշանայինք:	Look at the time. We'd be late soon.
Բ	Գիտես, ընելիք շատ կար՝ տանտէրը *պիտի տեսնէի, պիտի խօսէի* տան համար, շուկայ *պիտի մտնէի* եւ այլն:	You know, there was so much to do: I had to see the landlord, speak to him, do my shopping, etc.
Ա	Սակայն *պէտք չէ ուշանայիր*:	But you shouldn't be late.
Բ	Հոգ չէ, հոգիս, ատեն ունինք տակաւին:	Don't worry, dear; we still have time.
Ա	Լաւ, ընելիքներդ ըրի՞ր:	OK, did you do whatever you had to?
Բ	Քաներ մը ըրի, բոլորին համար ատեն *չկար*:	I did a few things; there wasn't time for all of it.

Regular vs. Irregular Verbs

The *majority* of verbs covered by the same rules are called *regular* verbs. A *smaller number* of verbs is regulated by different sets of rules in *some* tenses; hence, they are called *irregular* verbs. Common endings and pre-particles often unite both regular and irregular verbs. Some irregular verbs are also defective, as they lack some of the forms and tenses characteristic to the majority of verbs.[8] You already know the five most common defective verbs—եմ, ունիմ, գիտեմ, կամ, կրնամ, which have only present and past tense forms in indicative mood—neither infinitives, nor future, perfect, imperative, or subjunctive. For the auxiliary եմ *to be* and the existential կայ *there is* all the remaining forms are substituted with the grammatical forms of another irregular verb—ըլլալ *to be.*

Հայաստանը կայ եւ պիտի ըլլայ: *Armenia is (exists) and will be.*
Երէկ կայի եւ աշխարհ տեսայ, վաղն ալ ըլլայի եւ տիեզերքը տեսնէի:
Yesterday I was there and I saw the world; I wish I be there tomorrow too and could see the universe.
Երէկ լաւ էր, եւ վաղն ալ աւելի լաւ պիտի ըլլայ:
Yesterday it was good, and tomorrow will be even better.

As a rule, the *irregular* verbs belong to the core vocabulary and are quite frequent in everyday speech. They maintain older rules once covering the entire verbal system of the language. For example, in Krapar the simple present and past imperfect were formed without any particles, and these same defective verbs—եմ, ունիմ, գիտեմ, կամ, կրնամ—which were obviously too frequently used to undergo new rules, preserved the ancient rules after the pre-particles կու, կը had emerged in Middle Armenian. Thus, these frequent verbs became irregular in the simple past/past imperfect, not merely defective.

Other 'irregularities' reflect the rules of the prewritten period, often dating back to the times of Indo-European unity; e.g., suppletive verbs which derive their past and present tenses from different roots: կու գամ *I come,* եկայ *I came;* կ'ըլլամ *I'll be;* եղայ *I was.*[9] Analogy also plays a role in verb irregularities.[10]

The Irregular Verb *գիտեմ*

Գիտեմ *I know* belongs to the category of defective verbs forming the simple present without the particle **կը**. Գիտեմ, like կրնամ has a regular negative with the auxiliary verb—i.e., չեմ գիտեր, cf.: չեմ կրնար.[11] The other three defective verbs form the negative by simply adding the negative particle **չ-** to the conjugated stem—i.e., չէ, չունիմ, չկամ.

These verbs have no indefinite or imperative forms. Actually, they have only two tense forms: simple present and simple past.[12]

---

[8] In the Armenian grammatical tradition defective verbs are called պակասաւոր բայեր lit.: *lacking verbs.*

[9] We still miss two letters (p and g) for the third suppletive verb in modern Armenian երթալ *to go* (which is suppletive in English too). In the present tense it is կ'երթամ *I go,* and in the simple past, գացի *I went.*

[10] Irregularities in conjugation and also declension are the normal state of human languages. For example, տեսնել, մտնել in modern colloquial speech are converted into ա verbs by the analogy of հասկնալ, մոռնալ, etc. Some day, the contemporary colloquial forms տեսնալ and մտնալ may turn into standard forms.

[11] The negative form չկրնամ is in subjunctive mood and corresponds to the infinitive կարենալ; e.g., subjunctive: Չկրնամ ըլլալ, չեմ ըլլար: *If I cannot, I do not (do it).* Versus indicative: Չեի կրնար եւ չըրի: *'I could not and I did not.*

[12] For details on substitute verbs see Lesson 13 and for the complete paradigms, Appendix 8.

Simple Past of Defective Verbs

The **simple past tense** shows actions or situations **completed** in the past, in contrast to incomplete, ongoing actions expressed by the past imperfect tense. Above we have met several simple past forms, such as տեսայ *I saw,* տեսաւ *he saw,* եկաք *they came,* ըրի *I did,* etc.[13]

The abovementioned five defective verbs use past imperfect endings for the simple past tense—i.e., ունէի *I had,* էի *I was,* կրնայի *I could,* կայի *I existed,* and գիտէի *I knew.*

	Positive		Negative	
	Simple Present	Simple Past	Simple Present	Simple Past
Ես	գիտեմ	գիտէի	չեմ գիտեր	չէի գիտեր
Դուն	գիտես	գիտէիր	չես գիտեր	չէիր գիտեր
Ան	գիտէ	գիտէր	չի գիտեր	չէր գիտեր
Մենք	գիտենք	գիտէինք	չենք գիտեր	չէինք գիտեր
Դուք	գիտէք	գիտէիք	չէք գիտեր	չէիք գիտեր
Անոնք	գիտեն	գիտէին	չեն գիտեր	չէին գիտեր

The Irregular Verb *գալ*

The irregular verb գալ *to come* forms the present and past imperfect tenses with the particle **կու,** like լալ *to cry* and տալ *to give.* These are the only three verbs in this category. The negatives are regular.

	Simple Present		Past Imperfect	
Ես	կու գամ	չեմ գար	կու գայի	չէի գար
Դուն	կու գաս	չես գար	կու գայիր	չէիր գար
Ան	կու գայ	չի գար	կու գար	չէր գար
Մենք	կու գանք	չենք գար	կու գայինք	չէինք գար
Դուք	կու գաք	չէք գար	կու գայիք	չէիք գար
Անոնք	կու գան	չեն գար	կու գային	չէին գար

Գալ has other irregularities; it is suppletive and derives the simple past (or aorist) from a different root, that is:

Imperative: եկուր, եկէ՛ք *Come!* Prohibitive: մի՛ գար, մի՛ գաք *don't come!*

Simple past: եկայ, եկար, եկաւ *(I, you, s/he) came,*

եկանք, եկաք, եկան *(we, you, they) came,* etc.

[13] The simple past tense is presented in detail in Lesson 10.

Constructions with եղեր

Գառին [gagin]
պաշտպան գտանք եղեր:

եղեր is the past participle form of the irregular verb ըլլալ *to be.* With conjugated verbs, it functions as a modal verb, called evidential, to express doubt, hesitation, assumption, or improbability. It is very characteristic of oral speech and adds a tone of uncertainty to statements. For instance, the caption illustrating the picture to the left could be translated as: *Yeah, right, we got a defender for the lamb.* Narration from a not-witness is another frequent use for եղեր: some Armenian grammars refer to եղեր constructions as the Narrative Mood.[14] Constructions with եղեր are conversational, the formal standard style would instead use the adverb իբր(եւ) (թէ) *as if'* or the conjunction եթէ *if.*

The translation of եղեր depends on the context: modal verbs (such as *might, ought to, should),* or *if* constructions may combine with such verbs, as *seems, looks like.*

Examples:

Ասոնք գիտէի՞ր եղեր, ինչու՞ չըսիր:	*If* you knew these, why didn't you tell (me)?
Պոլիս կ՛ուզէ գալ եղեր, պտոյտի դրամ չունի եղեր:	S/he wants to come to Bolis (but) has no money for a trip.
Այդ գիրքը ունիմ եղեր, չեմ գիտեր՝ ուր դրեր եմ:	I *must* have that book; I don't know where I *could* have put it.
Կ՛ըսեն՝ անոնք մատներով կ՛ուտեն եղեր: Ինչու՞ մատներով կ՛ուտեն, դգալ չունի՞ն եղեր:	They say, *as if* they eat with (their) fingers. Why do they eat with (their) fingers? *Might* it be they do not have spoons?

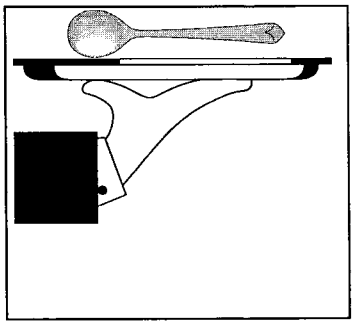

Irregular Imperatives

The irregularity in imperative formation is disclosed in the **positive singular** which derives from the aorist (past) stem (see Lesson 10). It often coincides with the verbal stem with zero ending. That is:

բե՛ր bring! from բերել,
տե՛ս see! from տեսնել.

It may also have phonetic changes specific to the aorist:

դի՛ր for դնել, ըրէ՛ for ընել,
տու՛ր for տալ, կե՛ր for ուտել.

The **positive plural** is regular with the ending -էք: դրէ՛ք, ըրէ՛ք, տուէ՛ք, կերէ՛ք.

The negative form, which derives from the present stem, is regular with the prohibitive particle: մի՛ դներ/դնէք. Imperatives are widely used in everyday speech, e.g.: Նազ մի՛ ըներ: Չեմ ուզեր՝ գրպանս դի՛ր: *Don't toy/play (with me) I don't want it; just put it in my pocket* (idiom).

[14] See, for example, Գազանճեան, 1958, p.210. In modern American courts, this form would be defined as 'hear-say', not eyewitness account.

Positive		Negative (Prohibitive)		Infinitive	Translation
Singular Irregular	Plural and Formal	Singular	Plural and Formal		
դի՛ր	դրէ՛ք	մի՛ դներ	մի՛ դնէք	դնել	put
բե՛ր	բերէ՛ք	մի՛ բերեր	մի՛ բերէք	բերել	bring
ըրէ՛	ըրէ՛ք	մի՛ ըներ	մի՛ ընէք	ընել	do
կե՛ր	կերէ՛ք	մի՛ ուտեր	մի՛ ուտէք	ուտել	eat
տե՛ս	տեսէ՛ք	մի՛ տեսներ	մի՛ տեսնէք	տեսնել	see
ե՛լ	ելէ՛ք	մի՛ ելլեր	մի՛ ելլէք	ելլել	get up
զա՛րկ	զարկէ՛ք	մի՛ զարներ	մի՛ զարնէ՛ք	զարնել	hit, strike
տու՛ր	տուէ՛ք	մի՛ տար	մի՛ տաք	տալ	give
եկու՛ր	եկէ՛ք	մի՛ գար	մի՛ գաք	գալ	come
եղի՛ր	եղէ՛ք	մի՛ ըլլար	մի՛ ըլլաք	ըլլալ	be
տա՛ր	տարէ՛ք	մի՛ տաներ	մի՛ տանիք	տանիլ	take along, away

Future Participles

There are two future participles: endings in -իք and -ու, both formed from the infinitive, with a shift of ի verbs to ե—that is, խօս*ի*լ, տան*ի*լ, but խօս*ե*լիք, խօս*ե*լու, տան*ե*լիք, տան*ե*լու.

The future participle I shows substantivized future actions; it is used as a noun, for example, գրելիք, խօսելիք, *something to write/ to talk about.* It can be declined and takes articles. You have already seen the future participle in usage.

Frozen future participle I completely lexicalize as nouns—e.g. գալիք *future,* տալիք *debt.*

The future participle II— կարդալու, ըսելու, խօսելու—shows possible or probable action in the future with a hint of necessity and uncertainty. It links with the verb եմ.

Here are some examples of usage:

Այսօր հանդիպինք՝ խօսելիք կայ:	Let's meet today; there is *something to talk about.*
Ալ ըսելիք, գրելիք չունիմ:	I have *nothing* more *to say* and *write.*
Տեսնելիք բան է՝ պատմելով չ՛ըլլար:	It's a 'must see', telling won't do.
Ըլլալիքը պիտի ըլլայ՝ բախտէդ չես ազատիր:	*What is going to happen,* will happen; you can't get free from your destiny.
Ասիկա տալիքս է, այս ալ՝ տանելիքս:	This is my debt (lit. what I have to give), and this is what I'll take with me.
Խնդալիք բան է՝ կու լաս:	It's funny but you cry (idiomatic).
Գնորդին հետ սիրալիր ըլլալու ենք:	We have *to be* nice with the buyer.
Կ՛երեւի թէ նկարիչ ըլլալու էք:	You look like you *must/may be* an artist.

Text and Dialogue

ԱՐՏԱԿ

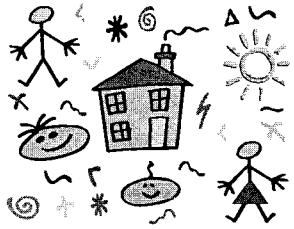

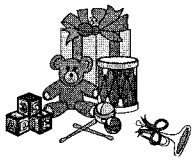

խաղալիկներ

Արտակը ինքզինքը կը նկարէ:

«Ասիկա ես եմ», կ'ըսէ:

«Ասի ալ Վահէն է իր եղբօր հետ: Անոնք իմ պզտիկ բարեկամներս են: Ես Վահէին հետ այլեւս չեմ խաղար: Ան տակաւին շատ պզտիկ է: Ան իր խաղալիկներով կը խաղայ: Աս ալ Արամն է: Արամն ալ իմ հետս չի խաղար: Ես շատ կ'ուզէի Արամին հետ խաղալ: Սակայն Արամը այլեւս չի խաղար: Ատեն չունի: Ան կ'աշխատի: Հոգ չէ, ես Արամին հետ կը խօսիմ: Արամին հետ խօսիլը շատ հետաքրքրական է: Ալ աւելի հետաքրքրական է անոր լսելը: Արամ շուտով տուն պիտի գայ: Ես միշտ կը սպասեմ անոր»:

Ահա, Արամը արդէն տուն եկաւ:

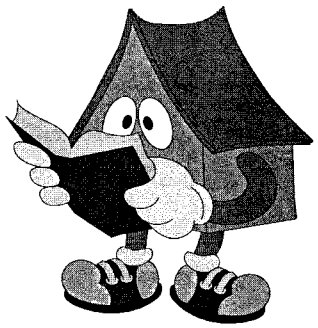

Արիսը տունին ետեւն է:

- Ինչպէ՞ս ես, Արտօ:
- Աղէկ եմ, իսկ դու՞ն, Արամ:
- Լաւ: Ի՞նչ բանի ես:
- Արիսին հետ եմ, նկար կ'ընէինք:
- Ու՞ր է Արիսը, չեմ տեսներ:
- Հոն է, տունին ետեւը: Հոս եկու՛ր, Արի՛ս, բարեւ տու՛ր Արամին:
- Որու՞ն հետ կը խօսէիր, Արտօ:
- Արիսին հետ: Ոչ, քեզի հետ կը խօսիմ: Եկու՛ր խօսինք, Արա՛մ:
- Եկու՛ր: Հայերէն պիտի խօսինք, այնպէս չէ՞:
- Ես հայերէն չեմ գիտեր, Արա՛մ:
- Դուն ո՞վ ես, հոգիս:
- Տղայ մըն եմ, ես աղուոր տղայ մըն եմ: Արտակն եմ:
- Դուն ի՞նչ ես:
- Հայ, ես հայ եմ:
- Հապա ինչու՞ հայերէն չես խօսիր:
- Դուն գիտես, Արա՛մ, որովհետեւ Ամերիկա կ'ապրիմ եղեր:

- Սակայն քիչ մըն ալ հայերէն գիտես, շիտա՞կ է:
- Այո... քիչիկ մը կը հասկնամ:
- Կ'ուզե՞ս լաւ հայերէն սորվիլ:
- Այո, իսկ ինչպէ՞ս:
- Պէտք է կարդաս, գրես, խօսիս:
- Կարդալ չեմ գիտեր: Անգլերէն կրնամ կարդալ: Դուն հայերէն գիրերը գիտե՞ս:
- Հարկաւ: Հայերէն գիրերը որ քեզի բերեմ, կը սորվի՞ս:
- Դուն ունի՞ս:

Արտակը կը կարդար

- Հապա: Նայէ՛, ասիկա քեզի համար է, հոգիս:
- Այս ի՞նչ է, հայերէն գի՞րք:
- Այո, եւ բոլոր գիրերը կան՝ այբուբենով կը սկսի:
- Ինչպէ՞ս պիտի կարդամ:
- Այբ, բեն, գիմ:
- Այբ, բեն, գիմ: Ինչպէ՛ս խօշիս կու գայ: Շնորհակալ եմ, Արամ: Այբ, բեն, գիմ: Ես քեզի շատ կը սիրեմ:

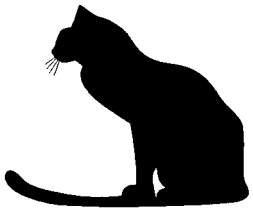

Արիսը մտիկ կ'ընէր

- Արիս, եկու՛ր հոս: Նայէ՛, ասի «Հայերէն»-իս գիրքն է: Դուն ամէն լեզու կը հասկնաս, չէ՞: Չոնկը քեզի հետ չինարէն խօսի նէ, դուն կը հասկնաս, եւ էնրիքէն հետդ սպաներէն խօսի, նորէն կը հասկնաս: Հիմա դուն հայերէն խօսէ՛:
- Միաու՛, - կ'ըսէ Արիս պահ մը խորհելէ ետք:

գիրք

Explanations to the Text

Արտակ ինքզինքը կը նկարէ:	Ardag draws himself.	ինքզինքը is the accusative case form of the reflexive pronoun ինք
«Ասիկա ես եմ»:	"This is me."	*or* This is I. Only nominative forms of pronouns are used in such statements, contrary to English: It's *me.*
իր եղբօր հետ	With his brother.	իր is the genitive case form of the anaphoric pronoun ինք.
Ես Վահէին հետ այլեւս չեմ խաղար	I don't play with Vahe any more	The postposition հետ requires the genitive case of objects here: Կարէն-ին. The postposition(s) itself can take article(s).
իր խաղալիկներով կը խաղայ	He plays with his toys.	The ending -ով in խաղալիկներով is another way to express the meaning *with.* The word is spelled also խաղալիք as a frozen noun from the future participle.
Արամն ալ իմ հետս չի խաղար	And Aram does not play with me.	հետ-ս has the possessive article due to the pronoun իմ.
Ես շատ կ'ուզէի Արամին հետ խաղալ:	I would like to play with Aram very much.	
Հոգ չէ	[It] does not matter.	*or* That isn't a problem; *or* Never mind.
Արամին հետ խօսիլը հետաքրքրական է:	Speaking with Aram is very interesting.	The infinitive խօսիլը functions as a present participle (-ing form) and takes an article.
ալ աւելի հետաքրքրական	Even more interesting.	աւելի forms the comparative degree of any adjective. ալ is a emphatic.
Ես միշտ կը սպասեմ իրեն	I always wait for him.	սպասել requires objects in the dative case form, here: իրեն
Ահա, Արամը արդէն տուն եկաւ:	Here, Aram already came home.	Եկաւ is in the simple past tense.
Ի՞նչ բանի ես	What are you doing?	Idiomatic; բան here means *business,activity, engagement.*
Հայերէն պիտի խօսինք, այնպէս չէ՞:	We will speak Armenian, won't we?	այնպէս չէ՞ Lit.: isn't it so? չէ՞ by itself can be used as a tag (alternative) question; see below.
Եկու՛ր հոս	Come on.	*or* Come here, depending on the context.
բարեւ տու՛ր Արամին	Say hello to Aram.	բարեւ տալ is equivalent to *saying hello.* A բարեւ in Armenian can be given, also said (ըսել), or done (ընել). There is also a simple verb բարեւել meaning *to say hello.*
Տղայ մըն եմ	I am a boy.	մըն is used instead of մը before vowel initial clitics (unstressed function words).

հոգիս	sweetheart (honey)	Intimate address form; lit.: my soul.
Քիչիկ մը կը հասկնամ	I understand a little.	The diminutive քիչ-իկ is for emphasis.
որովհետեւ Ամերիկա կ'ապրիմ եղեր	because I live in America kind of	ապրիլ requires the accusative case form Ամերիկա without prepositions. A tentative translation for եղեր in this context, *kind of*, expresses Ardag's belief that is not likely to know Armenian if one lives in America.
հապա ինչու	then, why	հապա is an introductory word; translation depends on the context; cf. the next line.
Հապա: Նայէ...	Sure. Look!	*Or:* Of course, look!
Հայերէն գիրերը որ քեզի բերեմ	If I bring you the Armenian letters	գիր is letter, character of alphabet, also any writing, letter, paper. որ is a conjunction with several meanings, *that, which, so that,* etc. here is mean *if.*
կը սորվի՞ս	Will you learn?	The present tense can be translated into the future tense of English.[15]
Ինչպէ՞ս պիտի կարդամ:	How shall I read [this]?	If emphasized, պիտի is shall, should, *must.*
այբ, բեն, գիմ		These are the first three letters of the Armenian alphabet, often used as the *alphabet* այբուբեն.
Ինչպէ՜ս խօշիս կուգայ:	How much I like it!	A common phrase in everyday speech, not recommended in standard and especially in writing.
ասի «Հայերէն»ին գիրքն է	This is the book of *Armenian (language)*	The language name հայերէն has no equivalent in English. Quote marks can envelope the word and separate it from its ending.
Չոնկը չինարէն խօսի նէ, դուն կը հասկնաս	If Chong speaks Chinese, you understand.	խօսի is a subjunctive, նէ is conversational for *if.*[16]
Հետդ սպանիերէն խօսի	speaks with you in Spanish	Articles substitute for pronouns—i.e., հետդ is used instead of քեզի հետ.
Դուն ամէն լեզու կը հասկնաս, չէ՞:	You understand every language, don't you?	Note that the tag questions such as չէ՞, շիտակ չէ՞, այնպէս չէ՞, իրա՞ւ է, etc. don't agree with the main verb, like in English (say, don't you? Isn't he?).
պահ մը խորհելէ ետք	After thinking for a minute	պահ Lit. *a short span of time*, in Diaspora school systems, also a *class session.*

[15] A future meaning of the simple present tense is characteristic of many languages, including English.

[16] *If* is եթէ; we cannot write it yet. The letter թ is introduced in Lesson 10. նէ is quite common for *if* in conversational style but not recommended in standard; it derives from the Middle Armenian նա(յ).

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. *Group the letters you know according to their position on the line: mini, tall, descending and bisecting*
2. *Place the letters you learned in the alphabet (Appendices 1 & 2). Choose your favorite keywords.*
3. *Fill out the chart writing the words in lower case in upper case and vice versa.*

ուրախ	
	ԽԱՂԱԼ
աշխատիլ	
	ՋԱՆԳԱԿ
հետաքրքիր	
	ԱՂՈՒՈՐ
խաղող	
	ԵՂԲԱՅՐ
գիրք	
	ՎԱՐԴ
միտք	
	ԽԵԼՔ

Lexical and Grammar Exercises

1. *Read the text, translate it and copy it. Retell the text with improvisations.*
2. *Make oral sentences of your own using the words you know.*
3. *Find in the text inflected forms of verbs. Explain the usage and write the direct forms.*
4. *Conjugate the following verbs in the past imperfect tense positive and negative:*

բերել, ուտել, դնել, սեպել, սկսիլ, խօսիլ, կարդալ, խաղալ, տալ.

5. *Find appropriate examples to show that the sound [k] belongs to the ending and is therefore spelled with* ք *in the following words:* գիրք, գիտելիք, բերք, բարիք, վէրք, վանք, խելք, ընելիք, աշխատանք, սպասք, երբէք, ամէնքը.

6. *Fill in the missing forms in the table below.*

Simple Past Tense of Defective Verbs է, ունիմ, կամ						
Pronoun	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative
ես		չէի		չունէի	կայի	
	էիր			չունէիր	կայիր	
	էր	չէր				չկար
մենք		չէինք	ունէինք			
	էիք			չունէիք		չկայիք
անոնք			ունէին		կային	

Simple Past Tense of Defective Verbs կրնամ, գիտեմ				
Pronoun	Positive	Negative	Positive	Negative
	գիտէի		կրնայի	
		չէիր գիտեր		
ան	գիտէր			չէր կրնար
մենք		չէինք գիտեր	կրնայինք	
դուք				չէիք կրնար
		չէին գիտեր	կրնային	

7. Put the verb in parentheses into the corresponding form and translate the sentences.

1. Հայրիկը միշտ ուշ ---- տուն: (used to come)
2. Դուն իտալերէն ----: (can you speak?)
3. Մենք ամէն օր ----: (were working)
4. --- մեր տուն: (Come!)
5. Հիմա ----, դասս ----: (I can't) (I'll write)
6. Ան չեկաւ, որովհետեւ դասը ----: (was learning)
7. Արեւ ----, տխուր է: (there is no)
8. Օր մըն ալ տակաւին ----: (we will wait)
9. Վաղը արեւ ----: (will be)
10. Ի՞նչ ----: (you know)
11. ----, կը յուսամ: (I do not know)
12. ----՛ Արիս, ---- այլեւս, ---- կարդանք: (Wait!) (Don't play!), (Come!)
13. Գիրքը հոս ---- եւ ----: (Put!) (Read!)
14. Վաղը նամակ մը ----: (I will write)
15. Աղի ---: Աղի ուտես նէ, --- լաւ--- (Don't eat.) (You can't) (sleep)

8. Change the verbs in the following sentences into the past tense and translate them into English:

1. Արտակ ինքզինք կը նկարէ:
2. Քոյրս երեք դուստր ունի, եւ եղբայրս՝ երկու տղայ:
3. Ինչու՞ չես խօսիր, բերանդ լեզու չկա՞յ:
4. Չեմ ուզեր խօսիլ նէ, չեմ խօսիր:
5. Արիս չինարէն չի խօսիր, սակայն կը հասկնայ:
6. Այս շատ հետաքրքրական գիրք մը կրնայ ըլլալ:
7. Կու տա՞ս, որ ես ալ կարդամ:

8. Մայրը միշտ անուշ կուտայ Յասմիկին:
9. Ամէն օր Ղուկասին նամակ կը ղրկեմ:
10. Պզտիկներուն համար ամէն բան լաւ է:

9. Translate the following into Armenian:

1. I don't want to study; I want to play.
2. You speak English and Spanish.
3. You understand Armenian, don't you?
4. Yes, a little bit, but I can't speak it.
5. We read Italian, but we don't write it.
6. I don't know Chinese.
7. Ardag is a student; he no longer plays.
8. Aram used to work a lot.
9. Ardag was waiting for Aram.
10. Aram brings an Armenian book for him.
11. Mother Nvart had guests yesterday.
12. They love grapes.
13. He is a very interesting person. He reads a lot.
14. Bring the pencil.
15. Give the cat a name.
16. Take these violets to mom.
17. I need you here. Come today.
18. Bring some roses here, my boy.
19. Good for you (thanks).

Rules

⇒ **վ** [v] is used after the letter **ն**, e.g., կով, համով, and in initial positions; exception: վոհմակ, and words beginning with **ն**, e.g., ոսկի.
⇒ **գ** and **ք** are pronounced [k']; **գ** is more frequent in roots, մէգ, and **ք** in endings, մենք.
⇒ **ա** verbs have the augmentative **յ** before the past imperfect endings: տայիք, կրնային.
⇒ **ե** and **ի** verbs have identical endings for the past imperfect tense: լսէի, խօսէի.
⇒ Five defective verbs (եմ, ունիմ, կամ, կրնամ, գիտեմ) have only present and past; they are formed without the particle կը and the past imperfect form functions as the simple past.
⇒ Three verbs (գալ, տալ, լալ) form the simple present and past imperfect with the pre-particle կու.

ժողովուրդը կ'ըսէ.

Ամէն բանին նորն է լաւը, բարեկամին և գինիին հինը:[17]
Քանի լեզու գիտես, այնքան մարդ ես:[18]
Լաւ է գիտունին գերի ըլլաս, քան թէ անխելքին սիրելի:[19]
Ոչ խելք ունի, ոչ մեղք:[20]

[17] Novelty is good for everything, save old friends and old wine.
[18] As many languages you know, that many persons you are.
[19] Be a captive to the wise; don't be a darling to the fools.
[20] (He) has neither brains nor faults.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 8

Phonetics: Pronunciation and Spelling

Letters:	Գ գ [g]	Խ խ [kh]	Ղ ղ [gh]	Վ վ [v]

Գ գ sounds [g] like in *girl, go*. EA has maintained Grabar pronunciation; in WA, it has shifted to [k']; therefore, WA homophones, as **գայլ** and **քայլ**, **գերել** and **քերել** are minimal pairs in EA. In EA, the shift **Գ գ** > [k'] is positional; therefore, some words have identical pronunciation both in EA and WA: **երգ** [yerk'], **հոգի** [hok'i], **արագ** [arak']. Cf. the positional devoicing of **Բ բ** [b] and **Դ դ** [d], details in EA Lesson 4.

Վ վ is ubiquitously used for the sound [v], except for:

1. The sound combination [vo] in the beginning of a word, like in **որակ** *quality,* **ող** *spine bone,* **ողնաշար** *vertebrae,* **ոխ** *grudge,* **ոխակալ** *rancorous* .
2. The sound combination [ev] spelled with **և**, e.g., **Երևան, հարևան,** unless it appears as a result of compounding, cf. **ոսկեվարս** > **ոսկի**+ **ա**+**վարս,** *goldilocks,* **կարեվեր** > **կարի**+**ա**+**վեր** (վէրք) *wounded.*
3. After the letter **ո**, to avoid the sound [u], as **հով, մով, սովորել**; cf. the same rule in WA. Note that there are five modes to express the sound [v] in CO—the first three function in RO too: 1.վարդ, 2. համով, 3. ող, ոխ, (CO also: 4. խաւ, դաւ, 5. ճուէր, կատուի; RO: խավ, դավ, ճվեր, կատվի).

Vocabulary

Synonyms: Words Meaning *Child.* In EA, the key word for *child* is երեխա. Մանչ-ուկ is used only as a diminutive, meaning *little boy,* and for stylistic purposes. Զավակ also is restricted to formal usage but has the same main meaning as in WA, *one's own child,* particularly, male. The word տղա extends the age stretch through infancy to young adulthood, and beyond—in casual styles.[1] The rest of words do not exhibit significant differences.

Synonymous Adjectives: աղուոր and աղէկ are not represented in EA at all, as well as the antonym գեշ. Ազնիվ means *honest, noble* but not *nice* and it is above everyday usage. Also, անուշ and պատվական are not as frequent as they are in WA; their EA common equivalents are քաղցր and պատվավոր.

GRAMMAR

Auxiliary Verb եմ in the Past exhibits **NO** differences in either formation and pronunciation, or spelling:

էի, էիր, էր, էինք, էիք, էին. However, its spelling changes to ե in synthetic tense forms, that is:
գրեի, գրեիր, գրեր, գրեինք, գրեիք, գրեին

Past Imperfect Tense is formed with the same principle—parallel to simple present, that is—present participle ending in -ում followed by the auxiliary **եմ** in the past tense. In negative, a negative auxiliary precedes the content verb. In usage, the past imperfect shows no significant differences in EA. Its overload is partially compensated with the conditional and obligatory forms in the past—կխաղայի, պիտի խաղայի, which function as key tense forms in WA—past imperfect and future in the past, corresponding to EA—խաղում էի and խաղալու էի.

- the verbs գալ, տալ, լալ use the participle ending in **-ի**
- no auxiliary is used for ունեմ, կամ, and գիտեմ *I know*, in positive or negative.

Person/Pronoun	Past Imperfect Positive	Past Imperfect Negative	Irregular verbs գալ, տալ, լալ	
ես	խաղում էի	չէի խաղում	գալիս էի	չէի գալիս
դու	խաղում էիր	չէիր խաղում	գալիս էիր	չէիր գալիս
ճա	խաղում էր	չէր խաղում	գալիս էր	չէր գալիս
մենք	խաղում էինք	չէինք խաղում	գալիս էինք	չէինք գալիս
դուք	խաղում էիք	չէիք խաղում	գալիս էիք	չէիք գալիս
նրանք	խաղում էին	չէին խաղում	գալիս էին	չէին գալիս

[1] See Gayane Hagopian, *Age Terms in Armenian* (Yerevan: Academy of Sciences Publishing House. 1995).

The Simple Past of Irregular Verbs ունեի *I had*, էի *I was*, կայի *I existed*, and գիտեի *I knew*

EA has only **four** verbs in this category versus the **five** in WA; կրնամ—կրնայի is unrepresented in EA, and its EA substitute, կարող եմ/էի does not belong in this line of irregularities.[2]

- է only differs in RO—եք in the present tense second person plural versus էք in CO.
- ունեմ in the present tense is ունիմ in WA but the past tense forms are identical: ունեի—չունեի save for the spelling; in RO, these է–s change into ե, that is, ունեի—չունեի. [3]
- կամ also differs in a minor spelling issue in the present tense: the final silent յ is eliminated in the third person singular which restores however in the plural, that is: RO կա but կայիմ.
- գիտեմ has a synthetic negative, չգիտեմ, չգիտեի analogous to the other verbs in this category, versus the analytic forms in WA, չեմ գիտեր, չէի գիտեր.[4]

Emphatic Link of Verbs: Two content verbs can connect to express one meaning unit the flexibility of the auxiliary verb makes this link more evident; cf., for example:

Emphatic link of verbs: Կույրն ուտում-խմում էր ու ասում՝ իմը քիչ էր:
The blind would eat and drink and say—mine was less.

Free verbs: Կիրակի օրերը ուտում էինք ու խմում՝ ուրիշ բան չկար:
On Sundays we used to eat and drink, nothing more.

In both cases, one auxiliary serves the same content verbs but the emphatic linkage of two actions into one entity appears in the first sentence with the auxiliary following the second participle. In the second case, the auxiliary is simply omitted for the second verb which may be replaced with any other verb, e.g., ուտում էինք ու քնում or պարում *we used to eat and sleep* or *dance*. The emphatic linkage of verbs is somewhat fixed differing from idioms with meaning variations. For instance, in our example with the *blind*, ուտել-խմել represents the basic human needs and greed, whereas in the following it stands for partying:

Ուտել-խմելիս պապս ասում էր՝ էս կմնա աշխարհից:
While partying, my grandpa would say—this will remain from this world.

Cf. *free verbs:* Գարունը զուգել է դաշտերն ու բլուրները զարդարել:
The spring has adorned fields and garnished the hills.

Emphatic link of verbs: Զուգվել-զարդարվել եմ՝ տեղ չունեմ գնալու:
I am all dressed up but have nowhere to go out.

Regular vs. Irregular Verbs: the close affinity between EA and WA is apparent especially in irregular verbs. Most of them belong to the same category of irregularity differing within it in insignificant though systematic features; cf. verbs with synthetic simple present: եմ, ունեմ, գիտեմ, կամ presented above. Defective verbs lack the same forms. Suppletive verbs with differing roots in the past and present stems unite in roots and differ in tense formation features specific for each version; that is:

Infinitive	EA Present Tense	WA Present Tense	EA & WA Simple Past
come	գալիս եմ	կու գամ	եկա
be, exist	լինում եմ	կըլլամ	եղա
eat	ուտում եմ	կուտեմ	կերա

[2] կարող is a frozen present participle (agent). Its regular modern form is կարողացող (details see in Lesson 12), whereas կարող without the auxiliary verb is an adjective, meaning *able, competent.*

[3] In the last breath of Soviet power, there were many spontaneous courses of Armenian for professionals with Russian education. With an amazing regularity, these students' spelling errors mirrored CO. Their fluency in Armenian was conversational and limited to intimate circles, which was unbefitting to their educational level, consequently not marred by years of drilling RO rules. Therefore, they had a fresh feel for writing in Armenian which resembled the writing down a spoken language for the very first time. Two of the most consistent errors related to the subjunctive past, as գրէի, and derivatives from the latter, also, words like հայերէն, Կարէն. These errors yet once again verify that CO reflects the internal laws of Armenian and therefore should be favored.

[4] Many WA dialects have developed a synthetic negative with further abbreviation, e.g., չիտեմ for *I don't know* (dialects of Karin, Giumri, Javakhk).

Future in the Past Tense is parallel in formation to the simple future; only the auxiliary verb changes its tense, that is: տեսնելու էի, տեսնելու էիր *I/you would see*, etc.

Constructions with եղեր do not exist in EA; for s similar meaning the adverb **իբր**(եւ) (թէ) *as if'* or the conjunction եթէ *if* are used in formal style, and in casual speech, the adverbial էլի. Cf.:

WA	Գառին պաշտպան գտանք եղեր:	Yeah, right, we got a defender for the lamb.
EA	Իբր թէ գառին պաշտպան ենք գտել: standard Գառին պաշտպան գտանք, էլի: casual	
WA	Կ'ըսեն՝ անոնք մատներով կ'ուտեն եղեր: Ինչու՞ մատներով կ'ուտեն եղեր, դգալ չունի՞ն եղեր:	They say, *as if* they eat with (their) fingers. Why do they eat with (their) fingers? *Might* it be they have no spoons?
EA	Ասում են՝ իբր նրանք մատներով են ուտում: Ինչու՞ պիտի մատներով ուտեն, դդալ չունեն, ինչ է:	

The Narrative Style in EA is presented with a compound tense: e.g.: գնալիս է լինում. It derives from the present continuous participle ending in ելիս, ալիս and the simple present of the verb լինել *to be*. It shows incomplete action in progression and represents a grammatical compensation for the lack of progressive tenses. However, its use is restricted to legal documents and folk tales, e.g., Էս թագավորը երեք տղա է ունենալիս լինում: *This king used to have three sons.*

Narration is also expressed with the repetition of the same verb in positive and negative but these forms also express a strict limitation, cf.: Ունեի-չունեի մի բանալի ունեի, այն էլ կորավ: · *All I had was one key, and that got lost.* Ուտի-չուտի՝ սոված է: *Doesn't matter whether he eats or not, he's always hungry.* These constructions also serve as hypothetic openings in folk tales, cf.: Կար-չկար (լինում է, չի լինում) մի թագավոր կար (է լինում): *Once upon a time there was a king.*

In modern conversational non-eyewitness accounts and narratives, the perfect tense is used versus simple past, cf.:

- Արտակը որ փոքր է եղել, հայերեն է խոսել իր պապիկի հետ: - Ի՞նչ գիտես: - Ինքն ասաց:	When Artak was little, he used to speak Armenian with his grandfather. *(non-evidential account)* How do you know? He told (me).
«Արտակս որ փոքր էր, հորս հետ հայերեն էր խոսում»:	When my Artak was little, he used to speak Armenian with my father. *In this case, the question 'how do you know' sounds absurd because it is an eyewitness account by a parent, judging from the forms* Արտակս my Artak, *and* հորս my father.

Irregular Imperatives: Opposite to WA, the imperative in EA derives from the past (aorist) stem in all four forms—positive/negative, singular/plural. However, irregular imperatives, like the majority of irregular verbs, are shared by EA and WA. Cf. the table below; difference in infinitive and irregular singular is marked in bold.

Infinitive		EA Singular Irregular	Plural and Formal	Singular Prohibitive	WA Singular Irregular
դնել	put	դի՛ր	դրե՛ք	մի՛ դիր (դնիր)	դի՛ր
բերել	bring	բե՛ր	բերե՛ք	մի՛ բեր	բե՛ր
անել	do	**արա՛**	արե՛ք	մի՛ արա (անիր)	ըրէ՛
ուտել	eat	կե՛ր	կերե՛ք	մի՛ կեր (ուտիր)	կե՛ր
տեսնել	see	տե՛ս	տեսե՛ք	մի՛ տես	տե՛ս
ելնել	get up	ե՛լ	ելե՛ք	մի՛ ել (ելնիր)	ե՛լ
զարկել	hit, strike	զա՛րկ	զարկե՛ք	մի՛ զարկ (զարկիր)	զա՛րկ
տալ	give	տու՛ր	տվե՛ք	մի՛ տուր	տու՛ր
գալ	come	**(ե՛կ) արի՛**	եկե՛ք	մի՛ արի, գա (եկ)	եկու՛ր
լինել	be	եղի՛ր	եղե՛ք	մի՛ եղիր, (լինիր)	եղի՛ր
տանել	carry, take	տա՛ր	տարէ՛ք	մի՛ տար, (տանիր)	տա՛ր

Note the following:

- In negative/prohibitive, մի՛ is added before the content verb; the recommended forms (in parenthesis), mainly coinciding with WA, sound somewhat obsolete and no longer are used by younger generations.
- In plural/formal, merely մի՛ is added before the positive plural.
- The standard forms of WA, like մի՛ դնեք pertain to bookish style, some of them don't apply in any way (մի՛ ընեք, մի՛ տեսնեք, մի՛ ելնեք, մի՛ զարնե՛ք, մի՛ տաք, մի՛ ըլլաք, մի՛ տանիք).
- On the contrary, conversational forms like մի՛ք տա, *don't give* մի՛ք գա *don't come (you all)* are quite common.

Future Participles I and II exhibit no differences in formation. Usage on the surface is quite similar—future participle I is a substantive and future participle II is used with auxiliaries; however, there are basic differences in function. EA favors the Future Participle II ending in -ու which has a key function in the formation of the simple future tense, e.g., կարդալու եմ/էի *I will read, I was going to read.* Վաղը գնալու եմ այդ համերգին: *Tomorrow I will go to that concert.* Վաղն էի գնալու այդ համերգին բայց պլանները փոխվեցին: *I was going to go to that concert tomorrow but the plans changed.* For the WA constructions with the future participle II, such as նկարիչ ըլլալու է՝ *You must be an artist, EA uses:* պետք է որ նկարիչ լինես.

Future Participle I ending in -իք is less frequent in EA and also it sounds quite conversational; e.g.: Էլ ասելիք չունեմ: *I got nothing else to say.* In formal standard, the infinitive in genitive is used, cf.: Այլևս ասելու բան չունեմ: *I have no more to say.* Also, it shows a higher degree of transfer into nouns —e.g.: գալիք *future,* ըմպելիք *beverage,* ուտելիք *food,* խաղալիք *toy.* Cf. some examples from the main lesson: (more on participles see in Lesson 10.)

EA Լինելիքը լինելու է՝ բախտից չես ազատվի: **WA** Ըլլալիքը պիտի ըլլայ՝ բախտեդ չես ազատիր: What is going to happen, will happen; you can't avoid your destiny.
EA Խնդալու (ծիծաղելի) բան է, լաց ես լինում: **WA** Խնդալիք բան է՝ կուլաս: It's funny but you cry (idiomatic).
EA Գնորդի հետ սիրալիս պիտի լինենք: **WA** Գնորդին հետ սիրալիր ըլլալու ենք: We have to be nice with the buyer.

Text and Dialogue: ԱՐՏԱԿ

Արտակն ինքնաճկար է անում: «Սա ես եմ», ասում է: «Սա էլ Վահեն է իր եղբոր հետ: Նրանք իմ փոքրիկ ընկերներն են: Ես Վահեի հետ չեմ խաղում: Նա դեռ շատ փոքր է: Նա իր խաղալիքներով է խաղում: Սա էլ Արամն է: Արամն էլ ինձ հետ չի խաղում: Ես շատ կուզենայի Արամի հետ խաղալ: Սակայն Արամն այլևս չի խաղում: Ժամանակ չունի: Նա աշխատում է: Ոչինչ, ես խոսում եմ Արամի հետ: Արամի հետ խոսելը շատ հետաքրքիր է: Ավելի հետաքրքիր է նրան լսելը: Արամը շուտով տուն է գալու: Ես միշտ սպասում եմ նրան»: Ահա, Արամն արդեն տուն եկավ:

- Ինչպե՞ս ես, Արտո՛:
- Լավ եմ, իսկ դու՞, Արամ:
- Լավ: Ի՞նչ ես անում:
- Արիսի հետ եմ, նկար էինք անում:
- Ու՞ր է Արիսը, չեմ տեսնում:
- Այնտեղ է, տան հետևը: Արի՛ այստեղ, Արիս, բարևի՛ր Արամին:
- Ու՞մ հետ էիր խոսում, Արտո:
- Արիսի հետ: Ոչ, քեզ հետ եմ խոսում: Արի՛ խոսենք, Արամ:
- Արի՛: Հայերեն ենք խոսելու, այնպես չէ՞:
- Ես հայերեն չգիտեմ, Արա՛մ:
- Դու ո՞վ ես, ջանս:
- Տղա եմ, ես մի շատ լավ տղա եմ: Արտակն եմ:
- Դու ի՞նչ ես:
- Հայ, ես հայ եմ:

- Բա ինչու՞ հայերեն չես խոսում:
- Դե դու գիտես էլի, Արա՛մ, որովհետև Ամերիկա եմ ապրում:
- Սակայն մի քիչ էլ հայերեն գիտես, ճի՞շտ է:
- Այո... մի քիչիկ հասկանում եմ:
- Ուզու՞մ ես լավ հայերեն սովորել:
- Այո, սակայն ինչպե՞ս:
- Պետք է կարդաս, գրես, խոսես:
- Կարդալ չգիտեմ: Անգլերեն կարող եմ կարդալ: Դու հայերեն տառերը գիտե՞ս:
- Անշուշտ: Հայերեն տառերը որ քեզ բերեմ, կսովորե՞ս:
- Դու ունե՞ս:
- Իհարկե: Նայի՛ր, սա քեզ համար է, ջա՛նս:
- Սա ի՞նչ է, հայերեն գի՞րք:
- Այո, և բոլոր տառերը կան՝ այբուբենով է սկսվում:
- Ինչպե՞ս պիտի կարդամ:
- Այբ, բեն, գիմ:
- Այբ, բեն, գիմ: Ինչքան է դուրս գալիս: Շնորհակալ եմ, Արամ: Այբ, բեն, գիմ: Ես քեզ շատ եմ սիրում:

- Արիս, արի՛ այստեղ: Նայի՛ր, սա «Հայերենի» գիրքն է: Դու ամեն լեզու հասկանում ես, չէ՞: Չոնգը քեզ հետ որ չինարեն է խոսում, դու հասկանում ես, ու որ էնրիկեն հետդ իսպաներեն է խոսում, էլի հասկանում ես: Հիմա դու հայերեն խոսի՛ր:
- Մյաու՛, - ասում է Արիսը՝ մի պահ մտածելուց հետո:

Vocabulary Differences

EA	Translation	WA	Translation
(սիրուն, գեղեցիկ)		աղուոր	pretty, beautiful
(լավ)		աղէկ	good, well
(վատ)		գէշ	bad, ugly
(իհարկե, անշուշտ)		հարկաւ	of course
հետաքրքիր		հետաքրքրական	interesting
վաղ		կանուխ	early
բա (հապա HR)		հապա	well, then (introductory word)
դե, դե լավ (հա դը LS)		(լաւ, էհ) հա՛յտէ	well, OK, come on (introductory word)
գալ եկող (հաջորդ)		գալ գալ (յաջորդ)	1. to come; 2. next
(ուղարկել)		ղրկել	to send
(մտածել) խորհել HR		խորհիլ	to think
սովորել		սորվիլ	to learn
դուրս գալիս ա LR		խօշիս կու գայ LR	I like it, it's nice
զանգ		զանգակ	bell
(երեխա)		երախայ	child
Կաղանդ HR		Կաղանդ	Christmas
իսպաներեն		սպաներէն	Spanish language
միրգ		(միրգ) LF	fruit
պտուղ HR	1.result. 2.fruits & vegetables	պտուղ	fruit
մրգաշատ			fruitful
տառ		(գիր)	letter, character
գիր			writing (system), note
վայրկյան	second	վայրկեան	minute

LESSON 9

PHONETICS
Review: Letters Introduced in Lessons 7 and 8

GRAMMAR
The Verb
Mood of Verbs
Indicative Mood
Imperative Mood
Subjunctive Mood
Declension
Usage of Case Forms
Case Forms with Postpositions

VOCABULARY
Homonyms
Text: ՅԱՍՄԻԿ

PHONETICS: LETTERS INTRODUCED IN LESSONS 7 AND 8

Position in Alphabet	Consonants	
2	Բ բ	[p‘]
3	Գ գ	[k‘]
6	Ձ ձ	[z]
13	Խ խ	[kh]
16	Հ հ	[h]
18	Ղ ղ	[gh]
23	Շ շ	[sh]
30	Վ վ	[v]

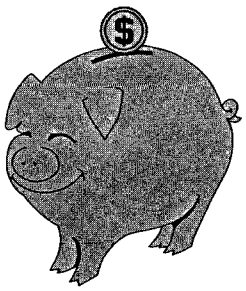

Ես խոզ չեմ, ես բարի բախտ եմ:

Homonyms: Homophones and Homographs

Words with an identical form are called homonyms. They are specified as *homophones*, if they sound the same but their meaning is different. The spelling can be different or identical. Homophones with identical spelling are called *homographs*. Most Armenian homophones are not homographs. They emerged as a result of the historical sound changes.

գայլ	wolf	քայլ	step
գար	if he would come	քար	stone
հօտ	flock	հոտ	smell
յօդ	article, joint	հոդ	there
սէր	love	սեր	milk cream

Minimal Pairs are near-homophones; they differ, as you know, by one sound feature. The minimal difference in their pronunciation often becomes a challenge for beginner students. Practice the differences in sound and meaning in the following minimal pairs:

Phonetic Drills			
աղտ	dirt	ախտ	disease
բոյր	fragrance	բիւր	many[1]
գայլ	wolf	գալ	to come
գիրք	book	գիրկ	lap, hug, embrace
երգ	song	երկ	literary creation
խելք	brains	ղեկ	spinning wheel
խիւս	pulp, poultice	հիւս	hair braid
խոտ	grass	հոտ	smell
խուզել	to cut short	յուզել	to excite
կաղ	lame	կախ	hanging
կիր	lime	գիր	letter, writing
մազ	hair	մաս	part
մեղք	sin; poor, wretched	մեղկ	voluptuous
յոյզ	feeling	յոյս	hope
սոխ	onion	սուղ	expensive
վաղը	tomorrow	վախը	the fear
օդ	air	ով	who
օղ	ring	ող	vertebra

GRAMMAR

The Verb

The verb is the most flexible part of speech in Armenian. It undergoes different grammatical changes to relate to participants of action—subject and/or object, and its circumstances—time, probability, continuity, etc. Verb modifications in the grammatical categories of mood, tense, person, and number constitute the conjugation of verbs. Conjugated verbs are also called oblique verbs opposite to the infinitive and participles. All verbs are also characterized with the grammatical categories of aspect and voice.

1. Verbal **mood** expresses the speaker's attitude toward the action. The verb in Armenian has three moods: indicative (real, stated action), imperative (command, request for action), and subjunctive (unreal, hypothetic action).[2]

[1] 10, 000 in Old Armenian

[2] The Old Armenian verb nominally has these same three Moods, but neither grammatical meanings nor forms are the same as in modern Western Armenian.

2. Verbal **tense** denotes the time of action relative to the act of speech: present (during the speech act), past (before the speech act), future (after the speech act).
3. Verbal **person** denotes the doer of action: first person (speaker), second (listener), third (another party).
4. Verbal **number** denotes the number of doers: singular (one), plural (two or more doers).
5. Verbal **aspect** denotes complete or incomplete of action relative to the act of speech: present perfect (complete before the speech act), past perfect (complete at some definite point before the act of speech), and continuous or progressive (incomplete action, going on at some point in the past, present, or future). Perfect tenses are presented in the next lesson, and the progressive, as we saw in the previous lesson, has no systematic expression in standard Armenian (կու գամ կոր is colloquial).
6. Verbal **voice** denotes the relation between the action and its doer. Like the aspect, it is expressed in both conjugated—oblique forms and non-conjugated—infinitive or participle forms.

- *Neutral* verbs indicate actions performed by subject, without direct objects.
- *Active* verbs indicate actions performed by subject on a direct object.
- *Causative* verbs indicate actions caused by subject and performed by direct object (details in Lesson 12).
- *Passive* verbs indicate actions performed by subject and received from indirect object (details in L 14).
- *Repetitive* verbs indicate a repeating action; they represent a lexical category of verbs (details in L 14).

Mood of Verbs

Verbal mood shows the speaker's attitude toward the action or state described. The following table illustrates verbal moods with their main tenses.

Mood For Speaker's Attitude	**Indicative Mood** Real Action, Fact, Statement, Description	**Subjunctive Mood** Possibility, Desire, Supposal	**Imperative Mood** Request, Command Directed to Listener
Tense	First, Second, Third Person, Singular and Plural		Second P., Sing. & Pl.
Present	կը տեսնեմ	-	-
Past	կը տեսնէի, տեսայ[3]	-	-
Future	պիտի տեսնեմ	տեսնեմ	տե՛ս, տեսէ՛ք
Future in the Past	պիտի տեսնէի	տեսնէի	-

Indicative Mood

The *Indicative Mood* shows **real** actions which take place in the **present**; which were going on, took place, or have taken place in the **past**; or which will happen in the **future**. This is in contrast to the imperative mood, which shows a request to action, and to the subjunctive mood, which shows unreal, desirable action. The indicative mood differentiates three grammatical persons in singular and plural, as the subjunctive mood and opposite to the imperative mood. Also, the grammatical aspect of complete vs. incomplete action is expressed in the indicative mood (e.g., past imperfect for incomplete action կ'ընէի *I was doing,* and simple past for complete action, ըրի *I did).*[4]

Imperative Mood

The *Imperative mood* has the fewest forms by virtue of the nature of the expressed action: it invites (requests, asks, commands, demands, appeals, pleads) the listener to act; and it can take place only after the invitation has been made, that is, in the future. Therefore, it only differentiates second person in the singular and plural—e.g., եկու՛ր, եկէ՛ք *Come!* The latter refers to multiple subjects/listeners, or, formally, to a singular subject (details in Lessons 7).

---

[3] Also տեսեր եմ, տեսած եմ; the perfect tense forms are introduced in Lesson 10, with the letter ծ ծ.

[4] The formation of the indicative tenses is described in Lessons 5, 6, 8, 10, 11.

Subjunctive Mood

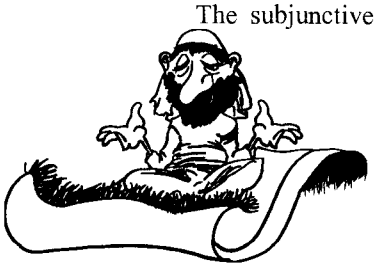

Գորգին ցատիմ, հեքիաթին [hekiatin] հասնիմ:

The subjunctive mood shows hypothetic, **unreal actions** whose occurrence is or was desirable (subjunctive present/past). It expresses wish, willingness, dream, directive, possibility and probability. Cf.: the illustration to the left: *I wish* or *let it be that I sit on the rug and get into the fairy tale.*

The subjunctive mood differentiates all person-number forms in present and past tenses. The **present subjunctive** constitutes the content verb in simple present tense without the particle կը—for instance, *տեսնեմ let me see, I wish I see,* or *if I see.* The **past subjunctive** is the same in past imperfect form—e.g., *տեսնէի if I saw, I wish I saw,* etc. That is, the subjunctive present and past formally coincide with the conjugated verb in the indicative simple present and past imperfect without any pre-particles.

Conjugation Sample

Present Subjunctive			
Infinitive	սիրել	ըլլալ	ցատիլ
ես	սիրեմ	ըլլամ	ցատիմ
դուն	սիրես	ըլլաս	ցատիս
ան	սիրէ	ըլլայ	ցատի
մենք	սիրենք	ըլլանք	ցատինք
դուք	սիրէք	ըլլաք	ցատիք
անոնք	սիրեն	ըլլան	ցատին
Past Subjunctive			
ես	սիրէի	ըլլայի	ցատէի
դուն	սիրէիր	ըլլայիր	ցատէիր
ան	սիրէր	ըլլար	ցատէր
մենք	սիրէինք	ըլլայինք	ցատէինք
դուք	սիրէիք	ըլլայիք	ցատէիք
անոնք	սիրէին	ըլլային	ցատէին

The **negative subjunctive** shows undesirable or not recommended actions. It is formed with the simple addition of the negative particle չ- to the content verb—cf.:

Negative Infinitive	չբերել	չխաղալ	չսորվիլ
Subjunctive Present	ես չբերեմ	դուն չխաղաս	ան չսորվի
Subjunctive Past	մենք չբերէինք	դուք չխաղայիք	անոնք չսորվէին

Note:

- The modern Armenian subjunctive present and past formally correspond to Krapar simple present and past imperfect, indicative mood. The particle կը is the sole formal difference (thus, the indicator of factuality) between the modern subjunctive present/past and simple present/past imperfect in indicative.
- The five defective verbs you are familiar with—եմ, կամ, ունիմ, կրնամ, գիտեմ—have a subjunctive form in indicative. Their subjunctives are derived from lexically different verbs—ըլլալ, ունենալ, կարենալ, գիտենալ, details see in Lesson 13.
- ե and իւ verbs have the same endings in the subjunctive past, parallel to the past tense forms of the auxiliary verb եմ.
- In ա verbs a connecting յ appears before vowel endings—e.g., խաղայիք; that is, in all forms except the third person singular in the past; i.e., ըլլար, կարդար.

Use of the Subjunctive Mood

The subjunctive mood is frequently used in spoken language and in poetry to indicate nonfactual actions. Compare, for example, the following complex sentences with the subjunctive present (supposition) in the subordinate clause and the simple future tense (fact) in the main clause:

Simple Future Tense (Main Clause)	Subjunctive Present (Subordinate Clause)
Տուն պիտի գնեմ,	երբ դրամ ունենամ:
I will buy a home.	when I have money.
Buying is a fact for the future	*Having the money is desirable but not real at the moment.*
Լաւ պիտի ըլլայ,	երբ տուն ունենամ:
It will be good	when I have a home.
Being good is real for the future.	*Having the house is the desirable yet unreal action.*

The main difference from the indicative mood is that the subjunctive expresses a possible chance for action, while the indicative describes facts or real actions. Roughly, the translation of the indicative would be: կ'ընեմ *I do it,* կ'ընէի *I was doing it,* ըրի *I did it,* պիտի ընեմ *I will do it,* and the subjunctive, ընեմ *if I do it,* ընէի *if I did it.* Compare and contrast also familiar from previous lesson idiomatic responses to the question Ինչպէ՞ս ես: *How are you?*

Indicative Mood	Լաւ եմ:	I am fine.
	Աղէկ եմ:	I am fine.
	Լաւ պիտի ըսենք:	We will say fine.
Subjunctive Mood	Լաւ ըսենք, լաւ ըլլանք:	Let's say well and be well.
	Լաւ ըսենք, լաւ լսենք:	If we say good things, we hear good things.
	Դուք լաւ ըլլաք:	You be well.

The **subjunctive past** shows actions which would have been *desirable* and *sought-after* in the past, depending on a condition, contrary to the indicative future in the past, which shows actions that were actually going to take place in the past. Compare:

Երէկ ինչու՞ մեզի չեկար:	Why didn't you come to our place yesterday?
Մանչուն քովը *պիտի մնայի* եղեր, մինակ էր:	I *had to stay* with the child; he was alone.
Գայիր նէ[5], շատ *պիտի խնդայիր*:	If you *had come*, you *would have laughed* a lot.

Պիտի կենայի, պիտի խնդայիր are real actions (indicative future in the past) depending on գայիր, a desirable, conditional action (past subjunctive). The latter is unreal in any context, whereas one of the future in the past actions actually took place in the described setting—s/he *stayed*; if not, the other indicative action would convert into a fact: s/he would have had fun at his friend's home. Thus, the subjunctive in the past often shows conditional actions.

Subjunctive for Indirect Directives

Subjunctive also shows an invitation to act, especially in the first person plural: քալենք *let's walk,* երգենք *let's sing,* and in negative, second person singular: չքալես, չերգես. It is a subtle way

[5] Remember that նէ *if* is typical to conversational style; the recommended standard is եթէ preceding the verb.

of giving instructions, directing one's actions, especially obvious in the first person plural forms which do not always includes the speaker. For example, a conductor telling the choir members, երգենք does not sing himself; cf. also a dentist suggesting the patient—բանանք բերանը *let's open the mouth.* These are called indirect or mitigating directives. Subjunctive for directives characterizes informal speech; its main difference from imperative is in that the subjunctive offers to act in a desired way, supposedly leaving a choice, while the imperative directly appeals to action.[6] Cf.:

Subjunctive	Imperative
Կարկանդակ մը տա՞ս: Would you give me a (piece) of pie?	Կարկանդակ մը տու՛ր: Give me a piece of pie!
Այսօր կարկանդակ չուտես, Պահք է: It's better if you don't eat pie today (or: you shouldn't eat) it's Lent.	Կարկանդակ մի՛ ուտեր: Պահք է: Don't eat pie, it's Lent.
Չինական կերակուր ապսպրենք: Let's order Chinese food.	Չինական կերակուր ապսպրէ՛: Order Chinese food.
Չինական չուտենք, իւղոտ է: Let's not eat Chinese, it's fatty.	Չինական մի՛ ուտեր, իւղոտ է: Don't eat Chinese, it's fatty.

The dialogue below illustrates subjunctive in different types of usage. Modern English has no exact grammatical equivalent for it. The indicative present and future in the past are often employed in translation, with modal verbs, constructions with the *let* + content verb; *if* constructions; constructions (I) wish, want to + the content verb, etc. *Interrogative subjunctive* usually translates: ընե՞մ *shall/should I do it?* ընե՞նք *should we do it?*

Լաւ գիրք մը կը կարդամ, *բերե՞մ* դուն ալ *կարդաս*:[7]	I am reading a good book; do you want me to *bring it so that* you can read it too?
Բե՛ր, եւ եկու՛ր քիչ մը *քալենք* պարտէզը:	Bring it and *let's stroll* through the garden.
Աղուոր օդ է: Հոն *նստի՞նք*, հոգի՛ս:	The weather is nice. Perhaps *we can sit* there, sweetheart?
Ոչ, հոդ *չնստինք*, լա՞ւ, արեւը շատ է:	No, *let's not sit* there, OK? It is very sunny.
Աղէկ, եկուր շուքին կենանք: Պաղպաղակ բերե՞մ քեզի, հոգի՛ս:	All right, *let's stay* in the shade. Would you like me to bring ice cream for you?
Չէ՛, չէ, պաղպաղակ չուտենք, պաղ է:	Oh, no, let's not have ice cream, it's cold.
Ոսկի բանալիին տեղը գիտե՞ս:	Do you know the location of the golden key?
Գիտնայի, քեզի ալ կ'ըսէի:	*If I knew*, I would also tell you.
Երանի անանկ օր մը *ըլլար*, որ աշխարհիս վրայ ոչ մէկ վատ բան *չըլլար*:	I wish there was such a day that not one bad thing happened in the world.
Երանի գորգին *նստէինք*, հեքիաթին *հասնէինք*:	I wish we *could sit* on the carpet and we *could enter* the fairy tale.

[6] In Spanish grammar, this usage of subjunctive is viewed as imperative.

[7] Conversational style; the standard sounds as: Լաւ գիրք մը կը կարդամ, կ'ուզե՞ս բերեմ՝որ դուն ալ կարդաս: or, with imperative: կը բերեմ դուն ալ կարդա՛:

Declension

The system of noun endings is called declension. A noun with a specific ending is a *case* or *declined* form. The declined forms connect words in speech by relating them to each other, e.g.: Անիի տունը *Ani's home*, Անիի is a declined form, its case ending -ի expresses the relation of belonging to Ani. There are several ways in which words relate in speech—declension, conjugation, prepositions, word order, etc.[8]

In the texts and illustrations of previous lessons you have met many declined nouns. Now we can systematize them. Armenian has six cases for nouns and pronouns. A majority of nouns belong to declension ի; that is, they add the ending -ի for the genitive singular; as a rule, it is followed by the definite articles, thus the ending is -ին. All other cases derive from either the genitive or the nominative (direct) forms. As shown in the table, the accusative case formally coincides with the nominative, and the dative, with the genitive but they differ in meaning and function. Declined forms can take plural endings before the case ending and articles after them.

Case Name	Singular Form	Plural Form	General Meaning and Functions
Nominative Ուղղական	Անի- պարտէզ-	պարտէզներ-	Subject: that which *does* or *is*.
Accusative Հայցական	Անի պարտէզ	պարտէզներ	Direct object: bears or undergoes action.
Genitive Սեռական	Անի-ի պարտէզ-ի	պարտէզներ-ու	Attribute: belonging to, concerning.
Dative Տրական	Անի-ի պարտէզ-ի	պարտէզներ-ու	Indirect object: approach.
Ablative Բացառական	Անի-է պարտէզ-է	պարտէզներ-է	Indirect object: cause, source; departure in time & place..
Instrumental Գործիական	Անի-ով պարտէզ-ով	պարտէզներ-ով	Indirect object: tool, for action, its means & manner.

In modern Armenian, ի is the dominant declension in singular, and ու in plural; several other declension types employ other case endings or affixes. Declension divides into two general types: agglutinating and ablauting.

- **Agglutinating**, or external declension employs endings—e.g., օր *day*, օրուան *day's*, մանչ, *boy*, մանչուն *boy's*, մանուկ *child*, մանկան *child's*.
- **Ablauting**, internal declension or inflection occurs with a shift in root vowels or diphthongs—e.g., շուն *dog*, շան *dog's*, արիւն *blood*, արեան *blood's*, հայր *father*, հօր *father's*.

Grammatical and phonetic vowel shifts are different phenomena: inflection should not be confused with mere phonetic change without grammatical meaning.[9] Note that, in ablative and instrumental cases, inflection is accompanied by ending addition—e.g., հօր *father's*, հօրմէ *from father*, հօրմով, *with father*. On the other hand, during declension, as for other additions from the right, the lexical stress moves to

[8] Armenian is an agglutinative language; that is, most words—nouns, verbs, some pronouns—add grammatical endings in order to relate words and form sentences. Due to word endings, the order is not as important as it is in English.

[9] For more details see Lesson 15 and Appendices 7 and 9.

the end; this can cause a shift in root vowels and diphthongs, as you know from Lessons 3 and 5. Cf., the following case forms accompanied with a vowel shift: տարի - տարուայ, յոյս - յուսոյ, մանուկ - մանկան. This is a quite common phenomenon.

Another typical factor in declension is the occurrence of parallel forms: nouns declined in different than ի patterns, which are often specified as irregular declensions, tend to shift to ի in contemporary speech. Let's recall: nominative—direct form—տուն, մուկ, standard genitive: տան, մկան; genitive in casual speech: տունին, մուկին. Thus, ի is not only dominant in singular, but also shows a productive tendency to cover other declensions. In plural forms, the declension **ու** is quite stable.

Examples of other declensions:

Agglutinating Declension with Ending Addition				
Case Indicator	Nominative	Genitive Singular	Parallel Forms with ի	Genitive Plural
ու	հայ	հայու	*հայի*	հայերու
ուայ	օր	օրուան[10]	*օրի*	օրերու
ոյ	յոյս	յուսոյ	յոյսի	յոյսերու
ան	մանուկ	մանկան	մանուկի	մանուկներու
Ablauting Declension with Internal Shift				
եա	արիւն	արեան	արիւնի	արիւններու
ե	դուստր	դստեր	դուստրի	դուստրերու
օ	մայր	մօր	-	մայրերու
ա	տուն	տան	տունի	տուներու

The Usage of Case Forms

Case forms of nouns indicate relations with other words: verbs, prepositions and postpositions, other nouns, pronouns. Usually they are translated into English with the help of different prepositions.

Each case has a central meaning or function, as well as several secondary meanings/functions. The central functions for each case form are presented below and also some of the secondary functions; illustrations are mostly from previous lessons, as well as from your text that follows.

Nominative Case

◊ The nominative (ուղղական հոլով) is the direct form of a noun. Its central function is as the subject:

Արտակը հայերէն կը սորվի: *Ardag* learns (or is learning/studying) Armenian.

Հայրս եւ *մայրս* կ'աշխատէին: My *mother* and *father were* work*ing*.

[10] The question of this declension is problematic: the standard ending is -ուան; however, as my research shows, current speakers of Western Armenian perceive the final -ն as the definite article and drop it when no article is necessary, for example, Նոր Տարուայ նուէր, *New Year's present*, օրուայ մը աշխատանք *a day's work*.

◊ The nominative also functions as the predicative with auxiliary verbs:

Ասի *մարդ* մըն է: This is a person.

Մարդը կ'ըսէ. «Ազնի՛ւ *գինի* է»: The man says "It is a noble *wine*."

◊ Some noun attributes use the nominative form; this use is typical to informal style, cf.: standard—քարէ սիրտ, ոսկեայ գիրեր.

քար սիրտ	*stone* heart
ոսկի գիրեր	*golden* letters
դաշնակի նուագ	*piano music*

◊ Nominative appositives; the latter are explanatory equivalents for nouns or nouns phrases and relate to the rest of sentence as the phrase they modify. Thus, appositives function in each case form.

Արտոն՝ երիտասարդ բարեկամս, հրաշալի նկարիչ մըն է: Ardo, *my young friend*, is a wonderful painter.

Պզտիկ քոյրիկս՝ Հայկոն, ամէնէն անուշիկն էր: My youngest sister *Haygo* was the loveliest.

Appositives assume the case form of the modified word, cf:

◊ Nominative: Յասմիկը՝ ընկերուհիս, յունահայ է: *My friend* Hasmig is Greek-Armenian

◊ Accusative: Իմ ընկերուհիս՝ Յասմիկը շատ կը սիրեմ: *I love my friend* Hasmig very much.

◊ Genitive: Յասմիկին՝ ընկերուհիիս ընտանիքը յունահայ է: *My friend* Hasmig's family is Greek-Armenian. etc.

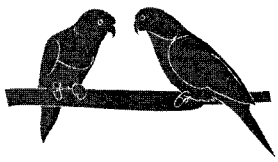

սոխակներուն երգը

Genitive Case

The genitive (սեռական հոլով) is formed with the endings -ի, -ու, -ուայ, -ան, etc., or by a shift of root vowels, as shown above. For translation the genitive (possessive) case ('s) and the preposition *of* are used.

◊ Its central function is to indicate belonging to both animate and inanimate objects.

Յասմիկին տունը Յունաստան էր: *Hasmig's* home was in Greece.

Սոխակներու երգը միշտ կը լսէինք: We always listened to the *nightingales'* songs.

Հայաստանին հողը անուշ է: *Armenia's* soil is sweet.

Հայուն դատը արդար է: The *Armenians'* case is just.

Գարնան օդը աղուոր է: *The spring* air is pleasant.

Dative Case

The dative (տրական հոլով) of nouns is formed the same way as the genitive.[11] But the dative meaning and functions are completely different from genitive. The genitive connects nouns to nouns, while the dative connects nouns to verbs to show approach. For translation English prepositions are usually involved.

◊ The central function for dative constitutes the indirect object; often the preposition *to* is the best translation.

Այս զգեստը *Անիի* նուէր բերին:	This dress was brought as a gift *to Ani.*
Մայրը անուշ կու տար իր *դուստրերուն*:	Mother used to give sweets *to* her *daughters.*
Անուշ քուն եւ բարի երազներ կը մաղթէր *ամէնուն*:	She'd wish sweet sleep and good dreams to all.

◊ The dative also functions as an adverbial modifier of time and place:

Մարտին քննութիւն ունիմ:	I have an exam *in March.*
Գիրք ու գրիչս *սեղանին* են:	My book and pen are *on the table.*
Գորգին նստինք, հեքիաթին աշխարհը հասնինք:	Let's sit *on the rug* and reach the fairy tale *land.*

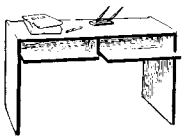

Accusative Case

The accusative (հայցական հոլով) has no special endings.

◊ Its central function is the direct object:

Շատ կը սիրեմ *Կաղանդը*:[12]	I love *Christmas* very much.
Յասմիկը կարօտով կը յիշէր իր *քոյրերը* եւ իր հին *տունը*:	Hasmik longingly remembered her sisters and her old home.
Արտակը *հայերէն* կը սորվի:	Ardag learns *Armenian.*
Անուշ *քուն* եւ բարի *երազներ* կը մաղթէր ամէնուն:	She'd wish sweet *sleep* and good *dreams* to all.

◊ The accusative also functions as an adverbial modifier of time and place. The prepositions *in, at, on,* etc. are used for translation.

Յասմիկ տասը *տարի Յունաստան* կ'ապրէր:	Hasmig lived *in Greece* for ten *years.*
Այսօր *տունը* պիտի կենամ:	Today I will stay *at home.*

[11] Most pronouns have different forms for the genitive and dative, see L 10.

[12] Կաղանդ is the New Year's holiday and celebrations. Christmas is Սուրբ Ծնունդ. In Armenian calendar Սուրբ Ծնունդ comes on January 6, and the entire holiday season is called Կաղանդ.

Ablative Case

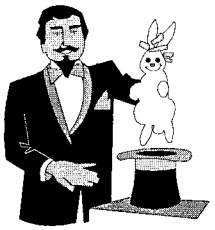
գլխարկէն ելաւ

The ablative (բացառական հոլով) is formed with the ending -է, which is attached to the base form; for some declensions, it attaches to the genitive form. In declension -ուան the addition of Ablative ending is regularly accompanied with the phonetic shift ա > ը, cf.: տարի - տարուան -տարուընէ, օր - օրուան – օրուընէ.
The ablative is translated with the prepositions *from, off,* etc.

◊ Its central function is as indirect object of source or departure:

Նարէն նուէր կը ստանայ *Արտակէն*: Nareh receives a gift *from Ardag.*
Արտակը *Արամէն* հայերէն կը սորվի: Ardag learns Armenian *from Aram.*

◊ The ablative also functions as an indirect object indicating cause or agent of the action.[13]

Հովէն կը պաղիմ: I get cold *from the wind.*

◊ The ablative forms attributes and also partitive attributes:

քարէ[14] շէնք *stone* building
մէկ աչքէն կոյր[15] blind *from one eye*
Շատերէն մէկն ալ ես եմ: I am one *of many*, too.
Անուններէս մէկը Արտակ է, եւ միւսը՝ Արտաւազդ:
One *of my names* is Ardag, and the other, Ardavazt.

◊ The ablative forms comparisons:

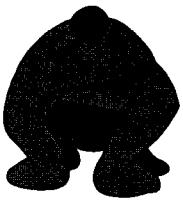
տակէն վրայէն լաւ մը մաքրել

Մեղրը *շաքարէն* անուշ է: Honey is sweeter *than sugar.*
Հայկուհին *Յասմիկէն* պզտիկ էր: Hayguhi was younger *than Hasmig.*

◊ The ablative also functions as an adverbial modifier of time and place:

Արամը երկու *օրէն* պիտի մեկնի Իտալիա: Aram will leave for Italy *in* two *days.*
Հիմա ան *դրամատունէն* կու գայ: Now he is coming *from the bank.*
Ապա տունը *տակէն վրայէն* լաւ մը կը մաքրէ:[16] Then he cleans all over the house.
Պարտէզէն քալելը հոյակապ է: It is wonderful to walk *through the garden.*

---

[13] This function is mostly connected with passive voice verbs; see L 14.

[14] The ablative here is frozen as an adjective; see the suffix -է in L 14.

[15] Also: մէկ *աչքը* կոյր

[16] տակէն վրայէն is an idiom meaning *all over (the place)*; lit. *from under and over.*

Instrumental Case

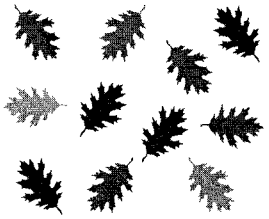
տերեւներով կը խաղայ

The instrumental (գործիական հոլով) is formed with the ending -ով, which is mostly attached to the base form; in inflected forms, it attaches to the genitive, cf.: հօրմով. It does not take definite articles, in contrast to all remaining case forms.[17] The instrumental is translated with the prepositions *with, by, through,* etc.

◊ Its central function is as an indirect object showing means and manner of action:

Մատներով կ'ուտեն եղեր:	They might be eating *with (their) fingers.*
Հովը *տերեւներով* կը խաղայ:	The wind plays *with the leaves.*
Անոնք *ընտանիքով* Ամերիկա եկան:	They came to America *with the whole family.*

◊ The instrumental forms attributes:

անունով մարդ	a person *of name*
ազգով հայ	Armenian *by nationality*
սրտով սիրող	one who loves *with heart*

◊ The instrumental also functions as an adverbial modifier of time, place, manner, etc.:

Արամը երկու *տարով* կը մեկնի երկրէն:	Aram is leaving the country *for* two *years.*
Գիշերով մի՛ աշխատիր:	Do not work *at night.*
Արան *սրտով* կը սիրէ իր տիկինը:	Ara loves his spouse from the heart.

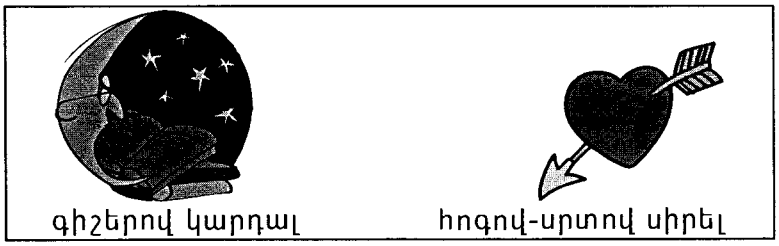

Case Forms with Postpositions

All case forms except the nominative are used also to connect nouns with prepositions and postpositions; this connection is called grammatical government. The governing case, that is, the declined form has only a grammatical function and does not require any translation.

Examples:

[17] This rule is often ignored in casual speech.

Genitive	*Տաճ մօտը* պզտիկ գետ մը կայ:	There is a small river *near the house.*
	Մատիտը *Արտակին քովն* է:	The pencil is with Ardag.[18]
	Սեղանը *պատուհանին դէմն* է:	The table is *in front of the window.*
	Տետրակը *գիրքին տակն* է:	The notebook is *under the book.*
	Լամբը *սեղանին վրան* է:	The lamp is *on the table.*

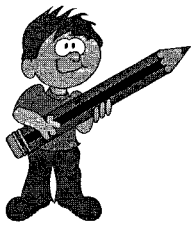
Արտակին քովը

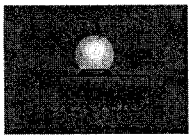
սեղանին վրայ

մայրիկին հետ

Dative	Հայրը կը խօսի *դստերը հետ:*	The father speaks *with* his *daughter.*
	Արամը գիրք բերաւ *Արտակին համար:*	Aram brought a book *for Ardag.*
Accusative	Ասկէ *մինչեւ* մեր *տուն* երկու մղոն է:	It is two miles *from* here *to our home.*
	Հայկուհին աւելի պզտիկ էր, *քան քէ Յասմիկը:*	Hayguhi was younger *than Hasmig.*
	Դիւրին չէ *սարն ի վեր* ելլելը:	It is not easy to go *up the mountain.*

սարն ի վեր ելլել

դասէ ետք

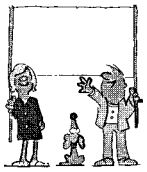
ընտանիքով մէկտեղ

Ablative	*Դասերէն ետք* մեզի կու գա՞ս:	Will you come to our place *after classes*?
	Մայիս *տասէն ի վեր* կ'աշխատիմ:	I have worked *since* May *tenth.*
	Տունէն դուրս պաղ է:	It is cold *outside the house.*
Instrumental	*Քոյրերով միասին* կը խաղանք:	We *sisters* play *together.*
	Ընտանիքով մէկտեղ ըլլանք:	[*Let us*] be *together with the whole family.*

[18] The postposition քով, as well as մօտ if used with person names signify *with*. Cf.: Այս երեկոյ մանչուկին քովը պիտի մնամ: *Tonight I'll stay with the baby (I'll baby-sit tonight).* Their meanings are different from հետ, which assumes equal participation of two **persons**. Cf. also: Գիրքերս Արտոյին քովը մնացին: *My books remained with Ardag* (say, *at Ardag's place*). But: Արտակը Վահէին հետ կը խաղայ: Ardag plays *with Vahe.*

Text

ՅԱՍՍԻԿ

Իրիկուն աղուոր է:

Մենք ատենօք Յուճաստան կ'ապրէինք: Մեր տունը շատ սիրուն էր: Ան մօտիկ էր սարերուն: Տան քովը պզտիկ գետ մը կար: Ամէն օր սոխակներուն երգը կը լսէինք:

Ես երեք քոյր ունէի: Հայրս եւ մայրս կ'աշխատէին, իսկ մենք կը սորվէինք: Սակայն ամէնէն շատ խաղալ կը սիրէինք: Միշտ կը խաղայինք չորս քոյրս իրարու հետ՝ Հայկուհիին, Քարէնը, Լուսին ու ես:

երազներ

Աղուոր պարտէզ մը ունէինք՝ բուրումնաւէտ վարդերով լի: Երեկոները հոն կը նստէինք: Մայրս դաշնակ կը զարնէր, իսկ հայրիկս կը խօսէր մեզի հետ: Շատ հետաքրքրական բաներ կը պատմէր ան: Եւ մենք ամէնքս մտիկ կ'ընէինք իրեն եւ իրմէ կը սորվէինք: Ապա մայրս անուշեղէն կը բերէր եւ ամէնուս կու տար: «Իրիկուան դէմ անուշը լաւ է, - կ'ըսէր, - որ անուշ քնանաք»:

Անգամ մը, երբ ուշ աշուն էր, եւ պաղ հովը կը խաղար պարտէզին կարմիր-կանաչ տերեւներուն հետ, հայրս մեզի կը պատմէր Ամերիկայի մասին: Կ'ըսէր, որ հոն միշտ կանաչ երկիրներ կան: Հայրս կ'ուզէր, որ ընտանիքով ԱՄՆ ապրէինք: Եւ մայրս կ'ըսէր՝ Հայաստանին հողն է անուշ: Եւ մենք մշտադալար Հայաստան մը կ'երազէինք:

Եւ կը յիշեմ գլխարկս, սպիտակ գլխարկ մը, որուն դէմը ոսկի գիրերով *Յուճաստան* կը կարդար, եւ ետեւը՝ *Հայաստան*: Քոյրերս ալ ունէին այսպիսի գլխարկ:

Անուշ են մանկութեան յիշատակները: Կարօտով կը յիշեմ այն օրերը, երբ ամէնքս մէկտեղ էինք: Շատ երազներ ունէինք եւ շատ կ'երազէինք: Հիմա մենք այլեւս Յուճաստան չենք: Միայն մէկ քոյրս՝ Լուսին, հոն կը կեցայ իր ընտանիքով: Միւս քոյրս Հայաստան կ'ապրի: Մենք անոր Քարէն կը կանչէինք, հոն հիմա անոր Կարինէ կ'ըսեն: Հայրս, մայրս ու ես հոս ենք՝ Ամերիկա: Անշուք բնակարանի մը կեցուոր ենք եւ

մեզմէ ոչ մէկը կ՛ուզէ խօսիլ մեր հին տան ու անուշիկ պարտէզին մասին: Չի ասիկա բնաւ չի նմանիր մեր երազներուն:

Իսկ Հայկուհին՝ պզտիկ քոյրիկս, որ ամէնէն աղուորն էր, ամէնէն անուշիկը, այլեւս չկայ: Եւ ես անոր երազները երբեմն կ՛երազեմ:

Explanations to the Text: Pay special attention to the translations of verbal tenses and declined nouns below; note that different lexical and grammatical means are used for the translation of the same forms.

Մենք ատենօք Յունաստան կ՛ապրէինք:	Once we lived in Greece.	The past imperfect is translated with the simple past.
Ան մօտիկ էր սարերուն:	It was close to the mountains.	Dative case of սարերուն.
Տան քովը գետ մը կար:	There was a river near the house.	Քովը requires the genitive: տան/ տունին.
Սոխակներուն երգը կը լսէինք	We used to listen to the nightingales' songs.	Or: *we were listening to*
Կը խաղայինք չորս քոյրս իրարու հետ:	We four sisters *were playing, (used to play)* together.	*Note:* քոյր *is in singular with the numeral four.*
Բուրումնաւէտ վարդերով լի	full of fragrant roses	Լի requires the instrumental: վարդերով.
Դաշնակ կը զարնէր	Played on piano	զարնել Lit.: hit
Հայրիկս կը խօսէր մէզի հետ:	My father would *speak* to us.	Or: *was speaking with us.* Emphatic word order; the neutral is Հայրիկս մեզի հետ կը խօսէր.
Շատ հետաքրքրական բաներ կը պատմէր ան:	He used to tell [us] lots of interesting things.	Or: *He told.* Word order is reversed for emphasis.
Կը սորվէինք իրմէ:	We were learning from him.	Pronouns are declined, too: անոր-մ-է. See Lesson 11.
Մայրս անուշ կը բերէր եւ ամէնուս կու տար:	My mother used to bring sweets and give [them] to all of us.	Ամէն-ու-ս is a pronoun in dative case form with the possessive article ս.
«Իրիկուան դէմ անուշը լաւ է, - կ՛ըսեր,	"Sweets are good in the evening," she would say,	Իրիկուն is a colloquial synonym for երեկոյ, occurring in literary styles too.
- Որ անուշ քնանաք»:	"so that you sleep sweetly."	Քնանաք is a present subjunctive.
Անգամ մը, երբ ուշ աշուն էր	Once, when it was late autumn	Անգամ մը *once, one day,* in contrast to ատենօք *(once upon a time).*
Հովը կը խաղար կարմիր-կանաչ տերեւներուն հետ	The wind was playing with the yellow and green leaves.	The dash (-) կարմիր-կանաչ requires a conjunction, *and,* in the English translation.
Հայրս մեզի կը պատմէր Ամերիկայի մասին:	My father was telling us about America	Մասին requires the genitive case form, Ամերիկայի.

Կ՚ըսէր, որ հոն միշտ կանաչ երկիրներ կան:	He said that there were always green countries there.	Or: *He was saying that*
Հայրս կ՚ուզէր, որ ընտանիքով ԱՄՆ ապրէինք:	My father wished that we lived in the USA with the family.	*Wished* instead of *wanted* is used to support the subjunctive ապրէինք
Մայրս կ՚ըսէր՝ Հայաստանին հողն է անուշ:	My mother would say Armenia's soil is sweet.	
Մշտադալար Հայաստան մը կ՚երազէինք:	We dreamt of an evergreen Armenia.	
Կը յիշեմ գլխարկս, սպիտակ գլխարկ մը	I remember my hat, a white hat,	Գլխարկ is the generic word for any kind of hat, cap, etc.
Որուն դէմը ոսկի գիրերով *Յունաստան* կը կարդար, եւ ետեւը՝ *Հայաստան*:	on the front of which it read *Greece* in gold letters, and on the back, *Armenia.*	The pronoun որուն is *(of) which, whom, whose*, depending on the context.
այսպիսի գլխարկ ունէին:	(My sisters) had such hats.	Այդ տեսակի literally: *of that kind*
Անուշ են մանուկ ատենի յիշատակները:	Sweet are the memories of childhood.	Lit.: *of child times.*
Կարօտով կը յիշեմ ան օրերը	I remember those days with longing	Կարօտ-ով is the instrumental case form.
Երբ ամէնքս մէկտեղ էինք:	when we were all together.	Ամէնքս is *we all.*
Շատ երազներ ունէինք եւ շատ կ՚երազէինք:	We had many dreams and we dreamed a lot.	
Այլեւս չենք ապրիր:	(we) no longer live	Note that the verb in Armenian is in the negative form.
մինակ մէկ քոյրս՝ Լուսիկ, հոն կը կենայ իր ընտանիքով	Only one of my sisters, Lucie, stays there with her family.	Իր is an anaphoric pronoun meaning *his* or *her own.*
Մենք անոր Քարէն կը կանչէինք	We used to call her Karen.	The verb is ըսել *to say,* also *call, name,* depending on the context.
Անշուք բնակարան մի մը կենուոր ենք	We are renting an ordinary/poor apartment	Lit. We are tenants of-- անշուք is *not luxurious*, a euphemistic word for *poor.*
մեզմէ ոչ մէկ կ՚ուզէ խօսիլ	None of us wants to talk	The rule of 'no double negatives' is usually broken in conversational styles.
Չի ասիկա բնաւ չի նմանիր մեր երազներուն:	Because this doesn't look like at all our dreams.	Նմանիլ requires the dative case form, երազներուն.
Որ ամէնէն աղուորն էր,	Who was the prettiest,	Աղուոր expresses both inner and outer qualities: delightful, pretty, kind, nice.
Ամէնէն անուշիկը	the loveliest of all	The ablative is used for comparison.
Այլեւս չկայ:	She is no more.	
Եւ ես անոր երազանքները երբեմն կ՚երազեմ:	And sometimes I dream her dreams.	երազել refers to daydreaming. *To have a dream* at night is երազ տեսնել

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. *Group the letters you know according to their position on the line.*
2. *Group the homophonic letters you know according to the sample:* Յյ, Հհ -[h], Գգ, Քք -[k].
3. *Read and translate the following minimal pairs:* բիւր-բոյր, գիրկ-գիրք, յուզել-խուզել, հիւս-խիւս.
4. *Fill out the chart writing the words in lower case in upper case and vice versa.*

	ՅԻՇԱՏԱԿ
ուզել	
	ԲՆԱՒ
երազ	
	ԽՕՍԻԼ
պզտիկ	
	ՔՆԱՆԱԼ
վախնալ	
	ՎԱՐԴ

Lexical and Grammar Exercises

1. *Read the text, translate it and copy it. Retell the text with improvisations.*
2. *Make oral sentences of your own using the words you know.*
3. *Find the inflected forms of nouns and verbs in the text. Explain their usage and write the direct forms of the same words.*
4. *Write antonyms for the following words:* ուրախ, վրայ, ետեւը, ներս, վատ, տաք.
5. *Conjugate the following verbs in all the forms you know:* պատմել, երազել, սկսիլ, քնանալ.
6. *Translate the following phrases into English:*

1. աղուոր կին
2. բուրումնաւէտ մեխակ
3. անուշ մայր
4. երգ երգել
5. ոտքով քալել
6. շիտակ քալել
7. դէմը դնել
8. ետեւը ըլլալ
9. մերկ սուտ
10. շատ շուտով
11. հայերէն խօսիլ
12. խաղ խաղալ
13. տուն դրկել
14. վեր բերել
15. ետ դնել
16. վար դնել

7. *Decline the following nouns and use them in sentences:* երազ, յիշատակ, գետ, իրիկուն.
8. *Fill in the blanks with the following postpositions:* վրայ, տակ, հետ. *Note the special case forms of the corresponding nouns.*

1. Քսան նաւաստիներ նաւին ... են:
2. Նաւին ... քսան նաւաստի կայ:
3. Երկիրները քարտէսին ... են:
4. Քարտէսին ... շատ երկիրներ կան:
5. Սա լուսնին ... ամէն բան լաւ է:
6. Եւ լուսնին ... ինչպէ՞ս է:
7. Կատուին .... քար չեն նետեր, մեղք է:
8. Արամը Արտակին ... կը խօսէր:
9. Արտակն ալ Արիսին ... կը խաղար:

9. Translate the following sentences a) Paying special attention to the subjunctive mood:

1. Ինչպէ՞ս կ'ուզես՝ աս սեղանը դու՞րս տանինք, նե՞րս բերենք:
2. Կանուխ գայիք նէ, պարտէզը կ'ուտէինք:
3. Դուրսը չխաղաս այլեւս, արդէն պաղ է:

b) Paying special attention to the words with small differences in pronunciation:

1. *Խոտը* անուշ *կը հոտի*:
2. *Աղտը ախտ* կը բերէ:
3. *Մազերս մաս-մաս* կը հիւսեմ:
4. Գարուն ատեն *խոտը* կը *խուզենք:*
5. Արտակը *գիրքը գիրկը* կը քնանար:
6. *Մեղկ* մտքերն իսկ *մեղք* կը սեպուին:

10. Write the following sentences in the past tense:

1. Մեր տան մօտը դրամատուն մը կայ:
2. Քոյրս երեք դուստր ունի:
3. Անոնք Յունաստան կ'ապրին:
4. Հայրս հայերէն կը կարդայ:
5. Իրիկունները հոն անուշ են:
6. Կ'ուզեմ քնանալ:
7. Սոխակը միշտ կ'երգէ:
8. Դուստրս շատ կ'երազէ:
9. Բարեկամս կատակ կ'ընէ:
10. Ընկերդ ի՞նչ կը սորվի:
11. Որ կարդայ, գրէ, ամէն բան ալ կը սորվի:

11. Translate the following sentences and define the grammatical functions of declined forms.

1. Nominative Ուղղական	Պզտիկները դուրսը կը խաղան: Վարդը անուշ բոյր ունի: Մեր տունը շատ աղուոր էր:
2. Genitive Սեռական	Կրկէսին պատերը կլոր են: Մօր սիրտը բարի է: Կատուին աչքերը դեղին են:
3. Dative Տրական	Գիրքս Արտակին կու տամ: Արիսը սեղանին չի նստիր: Աս չի նմանիր մեր երազներուն: Կատուին խաղ է, մկան մահ է:
4. Accusative Հայցական	Արիսը մուկ չ'ուտեր: Յասմիկը կը յիշէր իր հին գլխարկը: Արիսը Արտակին գիրկը կը նստի:

5. Ablative Բացառական	Բարեկամէս աղուոր լուր ունիմ: Գիրքերէս մէկը չկայ: Արամը երկու տարուընէ ետ կու գայ: Ան տունէն կու գա՞յ:
6. Instrumental Գործիական	Լաւ է պարտէզով քալելը: Մէկ ոտքով պարել չ'ըլլար: Արտոն խաղալիքներով այլեւս չի խաղար:

12. Add endings to the words to connect them in sentences. Translate the sentences.

1.	Արա	շատ	սիրել	Անի
2.	Արամ	իրիկուն	ալ	աշխատիլ
3.	Արիս	պատուհան	մօտ	նստիլ
4.	Արտակ	իր	դաս	կարդալ
5.	Յասմիկ	հայրիկ	շատ բան	սորվիլ
6.	Յասմիկ	մայրիկ	դաշնակ	զարնել

13. *Translate the following into Armenian:*

1. Look, what a pretty woman. Is she? Sure.
2. Her face is so pretty. She has black hair and blue eyes.
3. Her mouth is red and she smells good. She is lovely and always happy.
4. Is she young? Of course. I wish I *would* see her.
5. Whom are you speaking about? Don't you know her?
6. No, I don't know her at all. She is my dream.
7. Once I lived in Italy. I used to work there.
8. I stayed in a nice house near the river.
9. It was nice inside, but I was always outside. I had many friends.
10. Everything was very interesting. I used to sleep very little.
11. I had no time to sleep and I had no need to sleep.
12. In the evenings we used to sing and dance.
13. The Italian melon was great and the grass smelled so good.
14. I loved all of it. I remember those times with longing.

Rules:

1. To enter into speech, nouns are declined and take plural endings and articles to express relations between objects.
2. For the same reason and with the same purpose verbs are conjugated, changing in mood, tense, person, number, and voice.

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Կարմիր կովը կաշիէն չ'ելլեր:[19]
Պարը մտնողը պիտի շօրօրայ:[20]
Մարդս մարդով է մարդ:[21]

[19] A red cow does not come out of its skin (about stubborn people, cf.: *A leopard doesn't change its skin*).

[20] S/he who enters the dance, has to swing.

[21] One is a person with others.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 9

PHONETICS Review: Sound and spelling differences between letters introduced in Lessons 7-8

Letters	Բ բ	Գ գ	Ձ զ	Խ խ	Հ հ	Ղ ղ	Շ շ	Վ վ
Pronunciation	[b]	[g]	[z]	[kh]	*[h]*	[gh]	[sh]	*[v]*

Pronunciation: in EA, the letters Բ բ and Գ գ represent the voiced consonants **[b]** and **[g]**, and in WA, [p'] and [k']. Like all voiced consonants, in some positions they shift to voiceless aspirated sounds. See the summary in EA Lesson 13.

Spelling: the letters Վ վ and Հ հ have higher frequency in RO because Վ վ substitutes Ի ւ entirely and ՈՒ ու before vowels. Հ հ substitutes initial Յ յ–s. *Note*: the sound distinction between Հ հ and Խ խ is may be a challenge for Armenian communities under dominance of a language which lacks either one of theses sounds, e.g., English, Russian, Romanian. The confusion of these sounds may arise also from ancestral Armenian dialects with a regular shift Հհ < Խխ e.g., the dialect of Van.

Homonyms: When CO is employed, as among Parskahayk, EA has a smaller number of homonyms by virtue of Բբ, Գգ and Դդ, also Ձձ, Ջջ (see L 11-12) sounding different from Փփ, Քք, Թթ and Ցց, Չչ. However, RO has become a new source of **homographs**, e.g., հոտ as *flock* and *smell* are differentiated in context only, likewise, սեր is *love* or *milk cream* or *generation*. WA homophones turn into minimal pairs in EA, e.g., գայլ *wolf*, քայլ *step*.

GRAMMAR

EA, as WA is an agglutinating language heavily relying on verb conjugation and noun declension for the expression of grammatical meanings and for syntactic connection of words into phrases and sentences.

The Verb exhibits a large number of differences both in form and function:

1. EA differentiates **five Moods** for the verb: *indicative, imperative, subjunctive*, as in WA, and also *conditional* and *obligatory* moods
2. **Tense**: WA has two forms for perfect (եկած եմ, եկեր եմ), EA has one (եկել եմ), see L 10.
3. Verbal **person** and **number** have no outstanding differences.
4. The category of **aspect** is quite blurred both in EA and WA and unveils mostly in irregular verbs.
5. Verbal **voice** differentiates the same categories—active, neutral, passive, and causative, with systematic differences in formation.

Mood of Verbs	EA	WA
Tenses	**Indicative Mood**	
Present	տեսնում եմ	կը տեսնեմ
Past imperfect	տեսնում էի	կը տեսնեի
Simple past	տեսա(յ)	
Future	տեսնելու եմ	պիտի տեսնեմ
Future in the Past	տեսնելու էի	պիտի տեսնեի
Subjunctive Mood		
Present	տեսնեմ	
Past	տեսնեի	
Imperative Mood		
	տե՛ս, տեսէ՛ք	
Conditional Mood		
Present	կտեսնեմ	(Simple Present Indicative)
Past	կտեսնեի	(Past Imperfect Indicative)
Obligatory Mood		
Present	պիտի տեսնեմ	(Simple Future Indicative)
Past	պիտի տեսնեի	(Future in the Past Indicative)

Subjunctive Mood: The subjunctive mood shows no significant differences in form and function. The only salient difference is the absence of **h** verbs which stems out of a higher hierarchy of divergence—the infinitive. This difference is eliminated in the subjunctive past (RO spelling ignored save for the first column). Cf.:

	EA Present Subjunctive	WA Present Subjunctive	EA & WA Past Subjunctive	EA & WA Past Subjunctive in Negative
EA infinitive	խոսեմ	խոսիմ	խոսեի	չխոսեի
խոսել	խոսես	խոսիս	խոսեիր	չխոսեիր
	խոսի	խոսի	խոսեր	չխոսեր
WA infinitive	խոսենք	խոսինք	խոսեինք	չխոսեինք
խոսիլ	խոսեք	խոսիք	խոսեիք	չխոսեիք
	խոսեն	խոսին	խոսեին	չխոսեին

Compare idiomatic responses to the question Ինչպե՞ս ես/եք: *How are you?*

Indicative Mood	Լավ եմ:	I am fine.
	Ոչինչ:	Alright, OK
Subjunctive Mood	Լավ ասենք, լավ լինենք:	Let's say well and be well.
	Լավ ասենք, լավ լսենք:	If we say good things, we hear good things.
	Դուք լավ լինեք:	You be well.

Conditional and Obligatory Moods differentiate present and past tenses in positive and negative: Conditional: կխոսեմ, կխոսեի, չեմ խոսի, չես խոսի, չէինք խոսի, չէիք խոսի, etc. Obligatory: պիտի խոսես, պիտի խոսեիր, չպիտի խոսեմ, խոսեի, խոսեիր, խոսեր, etc. These are EA innovations based on similar forms in Middle Armenian and WA, cf., the table below; identical forms are not repeated in order to make the historical change of function more salient:

Functions of Verb Forms in the Four Literary Standards of Armenian			
Grabar	**MA**	**WA**	**EA**
Simple present: գամ, ապրիմ, ապրէի	Subjunctive & S. Present գամ, ապրիմ, ապրէի	Subjunctive գամ, ապրիմ, ապրէի	Subjunctive գամ, ապրեմ, ապրէի (RO: ապրեի)
--	Simple present/past imperfect կու գամ, կու ապրիմ, կու ապրէի	Simple present/past imperfect կու գամ, կ'ապրիմ, կ'ապրէի	Conditional present & past (in RO) կգամ, կապրեմ
պիտի is a defective modal verb[1]	Future & obligatory պիտ(ի) գամ, ապրիմ, ապրէի	Simple future պիտ(ի) գամ, ապրիմ, ապրէի	Obligatory present/past պիտի գամ, ապրեմ, ապրէի (RO: ապրեի) etc.

The **conditional mood** shows actions in the future which depend on a condition; therefore, it is more typical to compound sentences, cf.: Կանչի՛ր, և ես *կգամ: Call me, and I will come.* Թէ ինձ չառնես, *կմեռնեմ: If you don't marry me, I'll die* (on folk songs' motifs). Conditional is common also in proverbs and idioms: Սերն աթարին էլ կկպնի: Խոսքդ մի փութ մեղրով չի ուտվի:

[1] In Grabar, it is used like պէտք է in modern Armenian— ոչ պիտէր i.e., պէտք չէր; լսելիք պիտին i.e., պէտք է լսէին. Its conjugated forms precede of follow the content verb in *infinitive*—պիտի պատուել, գալ պիտի. The object, like in EA, may enter between the modal and content verb, cf.: Եւ զի՞ պիտիցի զարանց ասել: i.e., Եւ ինչու պիտի մարդկանց ասենք: Ոչ պիտի մեզ այր սպանանել: i.e., Մեզ պէտք չէ մարդ սպանել: Middle Armenian shows its use similar to modern WA and EA: Կարմիր ու ճերմակ երես, ամ քանի դու զիս պիտ էրես. This brief historical excurse demonstrates clearly that some features of Grabar are better preserved in EA, and others, in WA.

Note: The particle կը in RO is attached to the main verb without space and without ը although it is pronounced as in WA. The verbs տալ, լալ, գալ take the generic particle կ—կգամ versus WA կու (the generic form in Middle Armenian retained in WA for three verbs (կու գամ, կու տամ, կու լամ).

The obligatory mood shows obligatory, mandatory actions—պիտի գնամ *I must (have to) go.* The same form in WA is more frequent as it represents the simple future/future in the past. In EA, these forms are also in more flexible—the object may appear between the particle and the content verb, the negative may attach both to the particle and the content verbs, cf.: standard: տուն պիտի չգնամ but also: չպիտի տուն գնամ; in poetry, the particle may follow the content verb: գնամ պիտի.

The absence of conditional and obligatory forms in WA is filled in with simple present/past imperfect; and simple future/future in the past tenses. Cf. the following joke and try to translate it into English.[2]

EA Version	WA Version
- Եթե մի միլիոն ունենայիր, ի՞նչ կանեիր: - Պարտքերս կտայի: - Մնացածն ի՞նչ կանեիր: - Մնացածն էլ հետո կտայի:	- Եթե միլլիոն մը ունենայիր, ի՞նչ կ'ընեիր: - Պարտքերս կու տայի or: պիտի տայի: - Մնացածը ի՞նչ կ'ընեիր or: պիտի ընեիր: - Մնացածն ալ ետքեն կու տայի:

DECLENSION EXHIBITS SEVERAL SIGNIFICANT DIFFERENCES:

1. EA has a **seventh** case, the **locative,** formed with the ending -ում[3], e.g., խաղալ պարտեզում *to play in the garden*, versus WA խաղալ պարտեզին մէջ or պարտեզը խաղալ.
2. The **ablative** is formed with the ending –ից, e.g., պարտեզից *from the garden.*[4]
3. In the **plural**, EA regular nouns belong to declension -ի; that is, պարտեզների versus պարտեզներու in WA.
4. Many nouns that belong to other declensions in WA are declined with ի in EA. Thus, the declension ի has an even wider scope.
5. The nominative, dative and accusative cases in EA differentiate the category of **definiteness**; that is, they can be used with a definite or indefinite article (see the table on the next page). In WA, all cases can be used with the definite or indefinite article save the instrumental.[5] The nominative and accusative in both versions appear with and without articles. It is so common to use declined forms with definite articles that many textbooks do not separate them.[6]
6. The possessive articles -ս and -դ imply definiteness too, but they can combine with all cases in both versions; that is, զավակս, զավկիս-զավակիս, զավկէս-զավակիցս, զավակովս.
7. EA differentiates the category of **animate/inanimate** in the **accusative case**. In every language there are *words* to distinguish animate and inanimate objects, cf.: *person, friend,* and *book, grapes*. But lexical differentiation does not always entail a grammatical differentiation. Lexically the same animate nouns in EA and WA, such as մարդ, ընկեր, Ռազմիկ, in EA animate accusative are *grammatically* marked as animate by acquiring a dative-like form, cf.: սիրում եմ մորս, զավակիս և ընկերոջս՝ Ռազմիկին: *I love my mother, my child, and my friend Razmik.* The

---

[2] Check you translation with the Key to lesson 12, ex. 14.

[3] The ending -ում is generalized from a Grabar dative used in a few words—միում, յորում. The locative in Grabar is formed with the preposition ի; cf. Narekatsi: Երկու ազդմունս ի միում սրտի, միմն կեղակարծ սիրոյ եւ միւսն ճշգրիտ կորստեաց.

[4] For regular ablative, Grabar has -է in singular which is inherited and generalized in WA. In plural, it has -ց with a thematic vowel (that is, արքայից, աստեղց, այգեաց, ծովուց, etc.). The most frequent from of Grabar plural ablative ends in -ից, which is inherited and generalized in EA.

[5] Colloquial forms add definite articles to the instrumental in both versions, more frequently, in WA. EA colloquial locative also can take the definite article.

[6] This generalization breaks the internal logic of the language; practically, the explicit rules contradict the internal rules of the grammatical structure making it harder for a student to internalize inherent language rules which are a must for the acquisition of speaking skills (see declension paradigms in Appendix 7).

inanimate accusative, like in standard WA, has a nominative-like form, definite or indefinite, cf.: սիրում եմ (կսիրեմ) խաղող ու խաղալ *I love grapes and to play.* We emphasize the *standard* WA as the EA interference in this case is quite tangible recently. Note that lexically animate objects in EA can be grammatically inanimate if they are indefinite, e.g., Մարդ չտեսա: I didn't see *anyone.* Նա տնայինն կենդանի չի սիրում: S/he doesn't like *pets.* Իսկ ես շատ եմ սիրում կենդանիներին ու որոշ մարդկանց: And I love animals and some *people* a lot.

	Cases	EA	WA
Indefinite	Nom	Սա աստղ է	Ասիկա աստղ (մըն) է
Definite		Աստղը հանգեց	Աստղը հանգավ
Indefinite	Acc	Աստղ եմ ուզում	Աստղ (մը) կ՛ուզեմ
Definite		Այն աստղն եմ ուզում -	Այն աստղը կ՛ուզեմ Աստղիկը կ՛ուզեմ
Animate		Աստղիկին եմ ուզում	-
Indefinite	Gen	Աստղի փայլը	Աստղի (մը) փայլը
Definite		-	Աստղին փայլը
Indefinite	Dat	Մի աստղի հասավ	Աստղի մը հասավ
Definite		Աստղին հասավ	Աստղին հասավ
Indefinite	Abl	Աստղից ընկած	Աստղե մը ինկած
Definite		-	Աստղեն ինկած
	Ins	Աստղով է	Աստղով է[7]
	Loc	* ծովում լողալ[8]	-

8. There are also many particular differences both in nominal and pronominal declension. For instance, some nouns declined with ի in WA receive ու in EA, and vice versa, cf., EA: այգու, պատանու, but հայի, ծովի; WA: այգիի, պատանիի, but հայու, ծովու. Note that words ending -ի are declined with ու in EA; in WA only monosyllable words undergo this rule, e.g.: ձի-ու.
9. WA in general allows more fluctuation between declensions (e.g., ժամու, ժամի, ժամվան) than the EA (ժամի, ժամվա).

THE COMMON FEATURES UNIFYING DECLENSION IN EA AND WA ARE RATHER SIGNIFICANT:

1. There is no declension that functions in EA version but not in WA regardless of the scope and use.
2. Both have the same two types of declensions, **agglutinating**, with external endings—օր *day,* օրվա, and **ablauting**, with a shift in root vowels or diphthongs—հայր *father,* հ*օ*ր, RO—հ*ո*ր.
3. ի is the dominant declension.
4. Other than ի declensions function in similar ways:

- վա (CO ուայ) declension for nouns showing time, օր *day,* gen. օրվա.
- ոջ for names of some close relations, ընկեր *friend,* Gen. ընկերոջ.
- ց for collective nouns, Վարդանանք, մերոնք, Gen.Վարդանանց, մերոնց.
- ան for nouns ending in -ում, e.g.: անկում *descend,* gen. անկման, also մանուկ, լեռ, թոռ, բեռ, դուռ, մուկ.[9]
- Inflection յա (CO եա) for nouns ending in յուն, e.g.: արյուն *blood,* gen. արյան, CO արեան.
- About the same nouns are irregular both in WA and EA: հայր, մայր, եղբայր, etc. although irregularities may have different features, e.g., EA abl.: հորից *from the father,* WA: հորմեն.[10]

[7] Idiom meaning *attractive.*

[8] The word աստղ has no locative form, therefore, ծով is presented as an example.

[9] These monosyllabic nouns end with a final ն in Grabar and inflect internally: դուռն—դրան.

Declension Samples:

Case Name	EA Singular	EA Plural	WA Singular	WA Plural
Nominative Ուղղական	հայ այգի	հայեր այգիներ	հայ այգի[11]	հայեր այգիներ
Accusative Հայցական	հայիս այգի	հայերիս այգիներ		
Genitive Սեռական	հայի այգու	հայերի այգիների	հայիս այգիիս	հայերուս այգիներուս
Dative Տրական	հայիս այգուս	հայերիս այգիներիս		
Ablative Բացառական	հայից այգուց	հայերից այգիներից	հայե այգիե	հայերեն այգիներեն
Instrumental Գործիական	հայով այգիով	հայերով այգիներով	հայով այգիով	հայերով այգիներով
Locative Ներգոյական	այգում[12]	այգիներում	--	

Use of Case Forms is quite similar in both versions; differences appear in lexical choices and stylistic nuances. For example: *Today I will stay at home.*

EA: Այսօր *տանը եմ* մնալու: WA: Այսօր *տունը* պիտի մնամ:
EA uses the dative for location, and WA, accusative.

Cf. also: *I don't like that coffee at all.*
EA: Այդ սուրճը բոլորովին չեմ հավանում: or: Այդ սուրճն ինձ դուր չի գալիս:
WA: Ատ սուրճեն քնաւ չեմ ախորժիր: or: Այդ սուրճը չեմ հավնիր (սիրեր):

Below each case is presented with one comparative sample of usage from the WA corresponding section. Cf. the usage of cases also in the texts below.

Case Name and Functions	Examples	Translation
Nominative Ուղղական Subject: that which *does* or *is.*	*Արտոն նկարիչ* է:	*Arto* is a *painter.*
Accusative Հայցական Direct object: bears the action.	Հասմիկը իր հին *տունն* ու *քույրերին* էր հիշում :	Hasmik remembered her old home and her sisters.
Genitive Սեռական Attribute: relates, concerns to	*Հայաստանի* հողն է անուշ:	*Armenia's* soil is sweet.
Dative Տրական Indirect object: approach.	Քարի երազներ էր մաղթում *բոլորին*:	She'd wish sweet sleep and good dreams to all.
Ablative Բացառական Indirect object: cause, source.	Արտակը *Արամից* էր հայերեն սովորում:	Artak was learning Armenian *from Aram.*
Instrumental Գործիական Indirect object: action tool & manner.	Քամին խաղում է *տերևներով*:	The wind plays *with the leaves.*
Locative Ներգոյական Indirect object: place of action	Հասմիկենք *Հունաստանում* են ապրել:	Hasmik's family lived in Greece.

[10] For the big picture in declension see Lesson 15 and Appendix 7.

[11] այգի is rarely used in WA; see the declension of its WA common equivalent պարտեզ above, p.

[12] (հայերի մեջ) WA հայ-ի/ու մեջ, այգիիս մեջ, հայերուս մեջ, այգիներուս մեջ

Case Forms with Postpositions: differences in grammatical government are especially apparent with the first and second person personal pronouns which have distinct forms for genitive and dative, thus:

EA: ինձ մոտ, քեզ հետ WA: իմ մոտս, քեզի հետ or քու հետդ

Some WA postpositions don't occur in EA and vice versa (see in detail Appendix 9). For example, քով, ետք are not used in standard EA; but their synonyms—մոտ, հետո occur in WA—մոտս, հետս. Մեկտեղ belongs to everyday vocabulary in WA, whereas in EA it relates with highly elaborate or poetic styles. Ի վեր, ի վար are more common in WA, than in EA. Also, EA makes less use of definite articles with postpositions, cf.:

Gen. Dat.	Լամպը *սեղանի վրա* է: Հայրը խոսում է *դստեր հետ:*	The lamp is *on the table.* The father speaks *with* his *daughter.*
Acc.	*Մինչև* մեր *տուն* երկու մղոն է:	It is two miles *to home.*
Abl.	*Դասերից հետո* կգա՞ս մեզ մոտ:	Will you come to our place *after classes*?
Ins.	*Ընտանիքով միասին* լինենք:	[*Let us*] be *together with the whole family.*
Loc.	Երեկոյան նստում էինք մեր այգում:	In the evening, we used to sit in our garden.

Syntax

1. Word Order: the Auxiliary Verb. One of the major differences in syntax is a far advanced flexibility of word order in EA which stems especially from the mobility of the auxiliary է. In analytic tenses of WA the auxiliary has a fixed position after the participle; in EA, it can also precede the content verb and the predicative with link verbs (see the table below). In addition, EA employs analytic simple present (գրում եմ versus WA կը գրեմ) and analytic simple future (գրելու եմ versus WA պիտի գրեմ). Due to a higher mobility of auxiliaries, a sentence may have more than a dozen versions differing in word order. The conditional mood of EA, corresponding to WA simple present, is a fixed form, and the spelling reflects it (կգրեմ), whereas the obligatory mood, corresponding to WA simple future, affords flexibility in negative and emphatic forms; see above, p. 164. try to add an indirect object in the second sentence below and flip it for word order possible fluctuations.

Word Order	EA	WA	Translation
Neutral	Սա այգի է:	Այս պարտեզ է	This is a garden.
Emphatic	Այգի է սա:	Պարտեզ է այս:	This is a *garden.*
Emphatic	Սա է այգի:	ø	*This* is a garden.
Neutral	Ես նամակ եմ գրել:	Ես նամակ գրած եմ:	I have written the letter.
Emphatic	Ես գրել եմ նամակը:	Ես գրած եմ նամակը:	
Emphatic	Ես եմ նամակը գրել:	ø	I have *written* the letter.
Emphatic	Ես նամակն եմ գրել:	ø	I have written the *letter.*

2. Word Order: Objects. The SOV (subject-object-verb) word order, common to EA and WA is emphatic with analytic tenses and requires moving the auxiliary before the content verb, cf.:

Neutral word order, narrative style:	Emphatic word order:
Հայրիկս խոսում էր մեզ հետ:	Շատ հետաքրքիր բաներ էր պատմում նա:
Our dad used to talk with us.	*He used to tell many interesting things.*
Ես սիրում եմ քեզ:	Ես քեզ եմ սիրում:
I love you.	*I love <u>you.</u>*

The neutral word order pertains to narrative styles:

Քամին խաղում է տերևներով: *The wind is playing with the leaves.*

Հայրս և մայրս աշխատում էին, իսկ մենք՝ սովորում: *My father and mother worked, and we studied.*

With synthetic verbs, the neutral word order is SOV, and the emphatic, SVO, cf.:

Neutral word order, narrative style:	Emphatic word order:
Քեզ հում-հում կուտի:	Քույրերս էլ ունեին այսպիսի գլխարկ:

He will (can) eat you uncooked. [13] *My sisters had such hats too.*

In the texts and grammar illustrations of this and previous lessons, you may notice that with analytic verbs the majority of syntactic structures in EA are emphatic, cf.: Արտոն Արամից էր հայերեն սովորում: Անուշ քուն և բարի երազներ էր մաղթում բոլորին: Երեկոները այնտեղ էինք նստում:

3. Word Order: Prepositions in EA often govern their objects both as pre- and postpositions (e.g., բացի, շնորհիվ, ընդդեմ, նման, փոխանակ, չանցած, հակառակ, համաձայն), further diversifying the word order, cf.: Շնորհիվ ձեր օժանդակության գտա ուզածս: Քո շնորհիվ ուզածս գտա:

Double Negatives: Another major difference in syntax is the legitimacy of double negatives in EA, cf.: Մեզանից ոչ մեկը չի ուզում խոսել մեր հին տան ու անուշիկ պարտեզի մասին: *None of us wants to talk about our old home and our lovely garden.* WA— ոչ մեկը կ՛ուզէ խոսիլ...

Dates: With month names as noun attributes, EA uses the genitive case, and WA, the nominative, e.g.:

EA:	Մայիսի տասին տոն է:	May the tenth is a holiday.
WA:	Մայիս տասը տոն է:	

The Construction *Instrumental* + *ի* is more typical to EA. In WA it is high standard; and the common word is լեցուն (in Lesson 9 above you have վարդերով լի as the letter ց is not introduced yet).

Voice—Simple Verbs: The standard EA has eliminated the category of simple verbs, that is, the use of the same form for both active and passive voice. Simple verbs are the norm in Grabar and they are inherited in WA for ի verbs (e.g., նմանիլ, սկսիլ). Therefore, WA structures like the following are impossible in EA: Եւ կհիշեմ գլխարկս, սպիտակ գլխարկ մը, որուն դեմը ոսկի գիրերով Հունաստան կկարդար, և ետևը՝ Հայաստան:

Instead, a formal passive voice must be used; that is: Եվ հիշում եմ գլխարկս, մի սպիտակ գլխարկ, որի դեմը ոսկե գրերով Հունաստան էր գրված, իսկ հետևը՝ Հայաստան:

This example also reveals a meaning difference for the passive verb *to be read* կարդացվել which in EA refers to being *legible*, versus *be read* as in WA. Another important lexical difference requiring syntactic changes concerns the higher register of նմանվել in EA, unlike the WA նմանիլ; whereas նման է/չէ is common to both versions: cf.

EA: Որովհետև այս ամենը բոլորովին նման չէ մեր երազներին:
WA: Ձի ասիկա բնավ չի նմանիր մեր երազներուն:

Text: ՀԱՍՄԻԿ

Մի ժամանակ մենք Հունաստանում էինք ապրում: Մեր տունը շատ սիրուն էր: Այն սարերի մոտն էր: Տան մոտ մի փոքրիկ գետ կար: Ամեն օր սոխակների երգն էինք լսում: Ես երեք քույր ունեի: Հայրս և մայրս աշխատում էին, իսկ մենք՝ սովորում: Սակայն ամենից շատ խաղալ էինք սիրում: Միշտ խաղում էինք չորս քույրս միասին՝ Հայկուհին, Քարենը, Լուսինն ու ես:

Մի անուշիկ այգի ունեինք՝ անուշահոտ վարդերով լի: Երեկոները այնտեղ էինք նստում: Մայրիկս դաշնամուր էր նվագում, իսկ հայրիկս խոսում էր մեզ հետ: Շատ հետաքրքրական բաներ էր պատմում նա: Եվ մենք բոլորս լսում էինք նրան և սովորում նրանից: Մայրս անուշեղեն էր թերում և բոլորիս տալիս: «Իրիկվա դեմ քաղցրը լավ է, - ասում էր, - որ անուշ քնեք»:

Մի անգամ, երբ ուշ աշուն էր, և սառը քամին խաղում էր պարտեզի կարմիր-կանաչ տերևներով, հայրս մեզ պատմում էր Ամերիկայի մասին: Ասում էր, որ երկիրը միշտ կանաչ է այնտեղ: Հայրս ուզում էր, որ ընտանիքով ԱՄՆ ապրեինք:

[13] This proverb ends as: ջուրն էլ վրայից կխմի: It refers to a smarter and slyer opponent/rival.

Իսկ մայրս ասում էր՝ Հայաստանի հողն է անուշ: Եւ մենք մի մշտադալար Հայաստան էինք երազում: Եվ հիշում եմ գլխարկս, մի սպիտակ գլխարկ, որի դեմը ոսկե գրերով *Հունաստան* էր գրված, իսկ հետևը՝ *Հայաստան*: Քույրերս էլ ունեին այդպիսի գլխարկ:

Անուշ են մանկության հիշատակները: Կարոտով եմ հիշում այն օրերը, երբ բոլորս միասին էինք: Շատ երազներ ունեինք և շատ էինք երազում:

Հիմա մենք այլևս Հունաստանում չենք: Միայն մի քույրս՝ Լուսին է այնտեղ մնում իր ընտանիքով: Մյուս քույրս Հայաստանում է ապրում: Մենք նրան Քարեն էինք կոչում, հիմա այնտեղ նրան Կարինե են ասում: Հայրս, մայրս ու ես այստեղ ենք՝ Ամերիկայում: Ապրում ենք մի անշուք բնակարանում և մեզանից ոչ մեկը չի ուզում խոսել մեր հին տան ու անուշիկ պարտեզի մասին, որովհետ այս ամենը բոլորովին նման չէ մեր երազներին:

Իսկ Հայկուհին՝ փոքրիկ քույրիկս, որ ամենից սիրունիկն էր ու ամենաանուշիկը, այլևս չկա: Եվ ես նրա երազներն եմ երբեմն երազում:

Vocabulary Differences

EA	Translation	WA	Translation
բոլորովին (բնավ HR)		բնաւ	not at all
հոտել	to rot, decay	հոտիլ	to smell, *transitive*
հոտ ունենալ		հոտիլ	to smell, *transitive*
քնել		քնանալ (պառկիլ coll.)	to sleep
օդ	air		air, weather
անուշահոտ	fragrant, *adjective*		perfume, *noun*
եղանակ	mode, weather, melody		mode, melody
կարկանդակ	pie		pie, cake
տորթ	cake	--	--

EA	WA	Translation
բանկ (դրամատուն HR)	դրամատուն	bank
համարել, համարվել	սեպել, սեպուիլ	consider
(պատվիրել)	ապսպրել (պատուիրել)	to order
(մոտ)	քով (մօտ)	at
(հետո)	ետք (յետոյ)	after
քաղցրավենիք	(անուշեղէն)	sweets
(քաղցր)	(անուշ)	sweet
(մի ժամանակ)	ատենօք	once (upon a time)
(որովհետև)	զի	because
բոլորը substitutes animate nouns	ամէնը substitutes animate nouns	all, every one
ամբողջ substitutes inanimate nouns	բոլոր(ը) substitutes inanimate nouns	all, every one
իրար	իրարու	each other
վախենալ	վախնալ	to be afraid
բուրավետ	բուրումնաւէտ	fragrant

FOR ADVANCED STUDENTS: Declension

Find declined forms in Toumanian's quatrain. What differences do you notice from WA?

Հովհաննես Թումանյան

Հե՜յ, ագա՛հ մարդ, հե՜յ, անգո՛հ մարդ, միտքդ երկար, կյանքդ կարճ,
Քանի՜ քանիսն անցան քեզ պես, քեզնից առաջ, քո առաջ.
Ի՞նչ են տարել նրանք կյանքից, թե ինչ տանես դու քեզ հետ,
Խաղաղ անցիր, ուրախ անցիր երկու օրվան էս ճամբեդ:

LESSON 10

PHONETICS

Letters: Թթ Ծ ծ Ռ ռ Ց ց
[t‘] [dz‘]* [ṛ] [ts‘]

Minimal Pairs with Ռ ռ and Ր ր

GRAMMAR

Participles
Present Participle in -ող
Past Participle in -ած
Past (Aorist) Stems
Verbal Forms from Present and Past Stems
Simple Past Tense
Imperative Mood
The Imperative թող

VOCABULARY

Word Building: Suffix –իչ and Present Participle in -ող
Text: ԱՆԻ

Թ թ
թիթեռնիկ

PHONETICS

Letters — Consonants

Mini Ռ ռ [ṛ]~[rr]
Tall Ծ ծ [dz]
Descending Թ թ [t‘] Ց ց [ts‘]

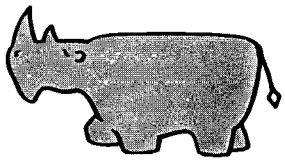

Ռ ռ ռնգեղջիւր

Position in Alphabet	Letter	Letter Name		Key Word	Pronunciation
9	Թ թ	թո	[to]	թիթեռ butterfly	[t‘]
14	Ծ ծ	ծա	[dza]	ծաղիկ flower	[dz]
28	Ռ ռ	ռա	[ga]	ռնգեղջիւր rhinoceros	[ṛ]
33	Ց ց	ցո	[tso]	ցնցուղ shower	[ts‘]

Pronunciation Note

- Թ թ is pronounced [t’], like the letter դ. Originally these were different phonemes: թ voiceless aspirated and դ, voiced. As a result of the historical shift of consonants they became homophonic. Hence, no precise orthographic rules distinguish them in writing. Several hints could be helpful:
- թ is less frequent than դ: թագ *crown,* գաւաթ *cup,* թաթ *paw,* թախիծ *sorrow,* թաղանթ *membrane,* թուղթ *paper,* թառափ *sturgeon,* թարգման *interpreter,* etc.
- թ has no special grammatical value.
- դ is a grammatical indicator for the second person in pronouns and articles—e.g., դուն, այդ, դա, քուկդ.

In writing, բ and ղ differentiate the meanings of homophones, e.g.:

բոյլ	weak	ղոյլ	bucket
բաս	bowl	ղաս	lesson
բուր	sword	ղուր	chisel
բող	let	ղող	shiver

ղոյլ

բաս

Ր ր is a trilled sonorant [r̝], as in Spanish *Enrique, perro,* or Russian *Rossia, russkiy.* Often it is hard to differentiate the trilled ր from the tapped ր, especially for an untrained ear. The English *dark* (as in *read, flourish*) and *light* (as in *word, flower*) [r]-s could serve as approximate parallels. For orthography, remember that

- ր is less frequent than ր.
- ր can start words, while very few words begin with ր.[1]
- before Ց as a rule expect ր: ընթեռնՑուլ *to read,* but ընթերցաՑուԹիւՑ *reading.*

Minimal Pairs with ր and ր are more salient in writing because in modern speech the difference of these two sounds is getting blurred. However, standard Armenian distinguishes them as sounds with a minimal difference—phonemes which distinguish word meanings. Compare:

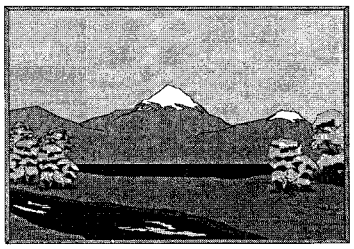
լեռներ

առատ	abundant	արատ	vice, defect
դուռ	door	դուր	chisel
դառ	bitter	դար	century
հեռու	far	հերու	last year
լուռ	silent	լուր	news
սառ	ice, cold	սար	mountain

Minimal pairs also emerge in speech, parallel to grammatical forms, for example:

տառ	letter, sign	տա՛ր	Take [it] away!
կեռ	hook	կե՛ր	Eat!
գառ	lamb	գար	If he would come
կեռաս	cherry	կե՛ր աս	Eat this!
լեռ	mountain	լեր[2]	Be!

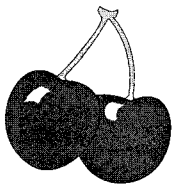
Կե՛ր աս կեռասը:

[1] The word րոպէ *minute*, the proper name Րաֆֆի (see the letter in in Lesson 12), and a few rarely used loans begin with ր. For comparison open any Armenian dictionary for ր and ռ.

[2] As in Ողջ լե՛ր Be well! A greeting phrase borrowed from Krapar and used in higher styles. The letter ջ in ողջ is introduced in Lesson 12.

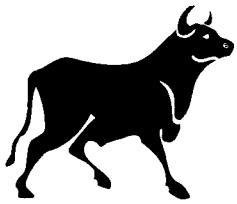

Ց g gnւԼ

Phonetic Drills

Ō ō ծաղիկ

Lower Case	Upper Case	Translation
ակռայ	ԱԿՌԱՅ	tooth
անցեալ	ԱՆՑԵԱԼ	past
անօթի	ԱՆՕԹԻ	hungry
առանց	ԱՌԱՆՑ	without
առնել	ԱՌՆԵԼ	to take, buy
առտու	ԱՌՏՈՒ	morning
արթնանալ	ԱՐԹՆՆԱԼ	to wake up
արծիւ	ԱՐՈՒԻ	eagle
բայց	ԲԱՅՑ	but
բաց	ԲԱՑ	open
գոց	ԳՈՑ	closed
գեղեցիկ	ԳԵՂԵՑԻԿ	beautiful
եթէ	ԵԹԷ	if
երթալ	ԵՐԹԱԼ	to go
թիւ	ԹԻՒ	number
թուղթ	ԹՈՒՂԹ	paper
ծառ	ՕԱՌ	tree
ծարաւ	ՕԱՐԱՒ	thirsty
ծիծաղ	ՕԻՕԱՂ	laughter
ծով	ՕՈՎ	sea
հաց	ՀԱՑ	bread
մեծ	ՄԵՕ	big, great
շաբաթ	ՇԱԲԱԹ	week, Saturday
ռումբ	ՌՈՒՄԲ	bomb
սկիւռ	ՍԿԻՒՌ	squirrel
ցնցուղ	ՑՆՑՈՒՂ	sprinkle, shower

WORD BUILDING

The Suffix –իչ and the Present Participle Ending in -ող

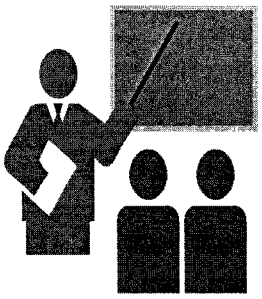

ուսուցիչ

The suffix -իչ forms agent names—that is, names of *doers*; e.g.,

Արարիչ	Creator, God
նկարիչ	painter
ուսուցիչ	teacher
երգիչ	singer
գրիչ	pen
սրիչ	sharpener

The **present participle**, ending in -ող, also shows *doers,* e.g.,

երգող		sings/is singing
նկարող	one that	draws, paints
ուսուցանող		teaches

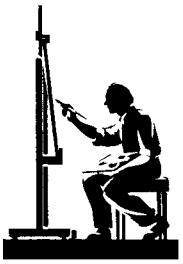

նկարիչ

Participle forms with -ող indicate states, temporary features, as for doing something currently. Almost every verb can have that form. Suffixed forms with -իչ are less productive; they are nouns which indicate traits, permanent features, such as names for professions and tools. Compare:

Արտակը կարող տղայ է՝ լաւ գծող եւ երգող:	Ardag is a talented boy, draws and sings well.[3]
Հապա ի՛նչ գիտես, սորվեցնող ունի՝ հայրը նկարիչ է եւ մայրը՝ երգիչ:	Then what would you expect, he has people to teach him; the father is a painter and the mother, a singer.
Բայց Արտոն երգելու սէր չունի՝ գրող կ'ուզէ դառնալ:	But Ardo doesn't care for singing; he wants to become a writer.

Գրող գրիչ

Գրող is a special word. It means *writer,* in some idioms—*death*[4] as a noun, and, as a present participle, *one who is writing now;* for example: Պարոնեան մեծանուն գրող է: *Baronian is a great writer.* Գրող գրիչ մը ունի՞ս: *Do you have a pen that writes?* Here are some more examples to compare suffixed nouns with -իչ and participle forms with -ող:

Բ	Այս պատմութեան գրողը ո՞վ է:	Who is the writer of (who wrote) this story?
Ա	Չեմ գիտեր, բայց կարծեմ թէ բնաւ գրելու շնորհք չունի:	I don't know, but I think that s/he has no talent for writing.
Բ	Այդ երգողը ո՞վ կ'ըլլայ:	Who could be that one that sings?
Ա	Յայտնի գրող մըն է:	He is a famous writer.
Բ	Եթէ երգիչ ըլլար, նորէն մեծ անուն կը հանէր:	If he were a singer, he would make a great name too.

[3] Lit. *a well-drawing and singing child.*

[4] This meaning occurs in curses, e.g., գրողի բաժին դառնաս *let death takes you.* It derives from a euphemistic—indirect name for the secretary of Gabriel the Archangel of who, in folk beliefs, arrives to take people's souls and his secretary writes down their names.

GRAMMAR

Participles

Participles are impersonal forms of verbs; they do not indicate mood, tense, person, or number.

- The infinitive; recall, for instance, Կամեցալը կարեցալ է: *Willing is being able.* (L 4 & 7)
- The future participle; recall, for instance, Ըլլալիք բաց չէ: *It cannot happen.* (L 7).
- The present participle (formation given below), e.g., գրող, նկարող, etc.
- The past participle (formation given below), e.g., գրած, նկարած; it is used as a substantive and also to form perfect tenses. Compare the following examples:

The infinitive in ablative and present participle function as nouns.	
Արտակը *գծելէն յոգնողը* չէ:	Ardag is not one who tires *of drawing.*
The future participle functions as an adjective attribute.	
Վաղը *կայացալիք* մանուկ նկարիչներուն մրցումին պիտի մասնակցի:	He will participate in the young painters' competition *to take place tomorrow.*
The past participle functions as a noun-subject and as the content verb in perfect tense.	
Արտակին *նկարածը* պարգեւ *շահած է:*	*The picture drawn* by Ardag has won a prize.

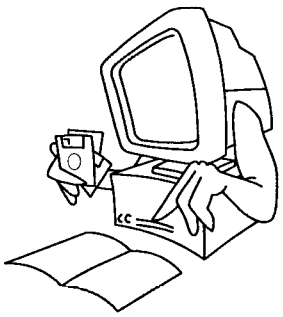

կարդացող համակարգիչ

Present Participle Ending in *-ող*

The present participle turns current actions into substantives; it is an *agent (doer) name,* an independent participle which does not form verbal tenses but functions as a noun or adjective. Usually it is translated into -ing forms in English. For example, as an adjective: մեռնող օրուան յիշատակը *the memory of the dying day.* As a noun, it takes nominal endings—plural, case, and articles; e.g., ապրողներուն հաւատամքը *the credo of those who live.* With link verbs, it is a predicative, e.g., Արտոն շատ կարող է: *Ardo is very talented* (lit.: *capable*). Սորվողը կարդացող կ'ըլլայ: *A learner is a reader.*

In formation this is a verb, the ending -ող attaches to the *present* or *past* stem of a verb. The *present stem* is the infinitive separated from its endings—ել/ալ/իլ. For instance, սիր-, խօս-, կարդ- constitute the present stems of սիրել, խօսիլ, կարդալ. The corresponding present participles are: սիրող, խօսող, կարդացող. The latter is formed from the p*ast stem* կարդ-ացող of the verb կարդալ. As a rule, ե and իւ verbs form the present participle from the present stem, and ա verbs, from the past stem. The past stem formation is detailed below.

Examples:

Infinitive	Present Participle Formed From **Present Stem**	**Past Stem**		Translation
սիրել	սիրող			loves, is loving, lover
տեսնել	տեսնող			sees, is seeing
ապրիլ	ապրող	.	one or	lives, is living,
մեռնիլ	մեռնող		something	dies, is dying, etc.
խաղալ		խաղ(ա)ցող	that	plays, player
մեծնալ		մեծցող		grows
ուշանալ		ուշացող		is late
մօտենալ		մօտեցող		comes close

Past Participle Ending in -ած

The past participle shows completed action, or a state resulting from a completed action. In usage it resembles the English past participle ending in *-ed.* For example: սիրած մարդ *loved one.* Քեզի շատ սիրած եմ: *I have loved you too much.* It is formed with the ending -ած which attaches to the past stem of ա verbs, and ե and ի verbs ending in -ել, -իլ, and – չիլ. Simple ե and ի verbs derive it from the present stem. *Compare:*

	Past Participle Formed From:		Translation	
Infinitive	Past Stems	Present Stems		
սիրել		սիրած		loved
ապրիլ	.	ապրած		lived
դպչիլ	դպած		one or	touched
տեսնել	տեսած		something	seen, watched
մեռնիլ	մեռած		that is or has	dead, died
խաղալ	խաղցած			played
մեծնալ	մեծցած			grown
ուշանալ	ուշացած			belated
մօտենալ	մօտեցած			come close
ինկնալ	ինկած			fallen

յոգնած համակարգիչ

The past participle is used by itself or with auxiliary verbs. For example, we have two past participles in the following sentence. *Ուզած գիրքերդ այսօր բերած եմ:* Today *I have brought* the books you *wanted.* Ուզած is a verbal substantive, functioning as an adjective-attribute, and բերած forms the perfect tense with the auxiliary *եմ.* The following illustrations show the past participle (1a/b) as a substantive, and (2) as conjugation component.

1-a. The past participle functions as an *attribute-adjective.* For translation, the English past participle ending in –ed is used, as well as other lexical and grammatical means.

Մարդ իր *ծնած* տեղը կը կարօտնայ:	One misses his place *of birth.*
Մեծ հայրս շատ *կարդացած* մարդ էր:	My grandfather was a *well-read* person.
Առած նուէրներս կ'ուզե՞ս տեսնել:	Do you want to see the gifts I *bought*?
Ուտելու համար *մեռած* է:	He *will die* for eating (food). *idiomatic*

1-b. The past participle functions as a *noun* with plural and case suffixes, and articles. To translate these one-word forms into English whole phrases are usually required, with conjugated verbs or past participles.

Աշխարհիս կարգն է՝ *ծնածը* պիտի մեռնի:	It is the rule of this world: *he who is born* will die.
Սիրածներէս ոչ մէկ գիտցաւ թէ զինք որքան սիրեցի:[5]	None *of my beloveds* knew how much I loved them.
Կարդացածէդ բան մը հասկցա՞ր:	Did you understand anything *from what you read?*

[5] A line from Vahan Tekeyan's poetry.

2. The past participle functions as a *content verb in perfect tense* and does not change; grammatical meanings are expressed by auxiliaries: է, ըլլալ, պիտի, etc. Only in this function, it has a parallel form ending in -եր, e.g., կարդացեր եմ. For translation perfect tense forms are used, and also the simple past.

Ես *ծնած եմ* Ամերիկա:	I *was born* in America.[6]
Ծնողքս Ամերիկա *ծնած չեն*, Երուսաղէմէն եկած են:	My parents *were not born* in America; they came from Jerusalem.
Մարդ կայ՝ հարիւր գիրք *գրած է*, մարդ կայ՝ տասը գիրք *չէ՛ ընթերցած*:	Some people *wrote* one hundred books, other *didn't read* ten books.
Սա գիրքը *կարդացա՞ծ ես*:	*Have you read* this book?
Դեռ ոչ, բայց վաղը *կ՛ընդհատած կ՛ըլլամ*:	Not yet, but tomorrow *I will have finished* [it].
Կը պատմեն թէ առիւծը գազաններու թագաւոր նշած է:[7]	They tell that lion *has been* the king of beasts.
Օր մը արծիւը եկած էր ածոր թագը խլելու:	One day the eagle *had come* to snatch his crown.

արծիւ

թագ

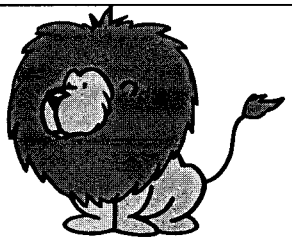
առիւծ

Past (Aorist) Stems

There are two types of past stems: with the infix ց and without ց. In both cases, the past stem is the part before the ending indicating the verbal number/person

In previous lessons you met several verbs in simple past tense without this infix; recall, for instance, տեսայ, *s/he saw,* տեսայ *I saw,* ըրաւ *s/he did,* ըսի *I said,* etc. The past stem is defined by separating the simple past tense endings—i.e., տես- for տեսնել (present stem տեսն), ըր- for ընել (present stem ըն-). Some irregular verbs have the same stem in present and past, as ըսել (see details below and in appendix 8).

The majority of verbs contain ց in the past stem which appears in variations -ց-, -եց-, -ացը-, and -ուց-; e.g.: սիր-եց-ի *I loved;* -ի is the person/number indicator and սիր-եց is the past stem. Cf. the table above:

Past Stem With ց		
Infinitive	Simple Past	
երգել	երգեց-ի	I sang
մնալ	մնաց-ի	I stayed
ապրիլ	ապրեց-այ	I lived
թողուլ	թողուց-ի	I let
իմանալ	իմաց-այ	I knew
ցուցնել	ցուցուց-ի[8]	I showed
սիրուիլ	սիրուեց-այ	I was loved
պոռալ	պոռաց-ի	I shouted

Formation of the past (or aorist) stem is defined by the conjugation type—ե, ի, ա, ու[9] and also simple or derivative character of a verb. Simple verbs have no intermediate affixes between the verbal

[6] In Armenian birth statements, the present perfect is *always* used, emphasizing that the result of the action (being born) is a present fact.

[7] Կը պատմեն թէ or կ'ըսեն թէ --- եղած է is a frame to begin stories and tales.

[8] Is irregular, see lesson 11 and appendix 8.

stem and the infinitive ending, e.g., խաղ-ալ, ցուագ-ել. The verb remains simple also in case its stem is a compound. [10]. Contrary to these, the verbs մեծ-աց-ալ, մօտ-եց-ալ, առ-ց-ել, թռ-չ-իլ are derivative because between the infinitive suffix and the root they contain a verbal infix[11]—-աց, եց, ց, չ. These are the present stem infixes which remain in the verb constitution in all forms and tenses deriving from the present stem; until this lesson, we dealt with those forms—subjunctive առցեմ, future պիտի առցեմ, simple present/past imperfect կ՛առցեմ, կ՛առցէի, participles առցել, առցող, առցելիք, առցելու. In past stems, which is the base form for the simple past tense, imperative positive and some past participles, these infixes either drop or are substituted with past stem infixes in the following manner:

⇒ 1. Verbs ending in - ել, -իլ, -ալ, -ուլ, -ցալ, -ցցել, -ուիլ form the past stem with **g**.

1.1 Simple Verbs *Adding* Infixes -g-, -ag-, -eg-			1.2 Derivative Verbs *Changing* Infixes into -g-, -ag-, -eg-		
երգ-ել	երգ-եց-ի	I sang	մեծ-ց-ալ	մեծ-g-այ	I grew
մց-ալ	մց-աց-ի	I stayed	քց-աց-ալ	քց-ag-այ	I slept
ապր-իլ	ապր-եց-այ	I lived	մօտ-եց-ալ	մօտ-եg-այ	I approached

1.1 Simple verbs add infixes **with** g between the present tense stem and the number/person indicator:

-եg for simple ե and ի verbs: սիր-ել *to love,* *սիր-եg-ի* *I loved* (cf. սէր *love);*
-ուg for simple ու verbs: թող-ուլ *to leave, let* *թող-ուg-ի* *I let (left).*
-ag- or -g for simple ա verbs: կարդ-ալ *to read,* *կարդ-ag-ող* *reader,*
խաղ-ալ *to play,* *խաղ-g-ած* *played* (cf. խաղ *game).*

1.2 Derivative verbs change the present stem infix into a past stems infix **with** g.

-եց changes to -եg: մօտ-եց-ալ *to approach,* *մօտ-եg-այ* *I approached.*
-աց changes to -ag: իմացալ *to know,* *իմag-ող* *one who knows.*
-ց changes to -g: գող-ց-ալ *to steal,* *գող-g-ած* *stolen* (cf. գող *thief);*

⇒ 2. Regular verbs ending in -ցել, -ցիլ, -չիլ, -ցուլ form the past stem without **g**.

2.1 Derivative verbs drop the present stem infixes ց and չ: տես-ց-ել *to see,* տեսայ *I saw* (cf. տեսք *appearance);* մտ-ց-ել *to enter,* մտայ *I entered (cf.* մուտք *entrance);* գտ-ց-ել *to find,* գտած *found (cf.* գիւտ *invention);* հանգ-չ-իլ *to rest,* հանգած *rested* (cf. հանգիստ *rest, calm);* թռ-չ-իլ *to fly,* թռայ *I flew,* cf. թռչուն *bird;* երդ-ց-ուլ *to vow,* երդուայ *I vowed.*

2.1 Derivative Verbs *Dropping* infixes -չ-, -ց-			2.2 Simple Irregular Verbs With no Change in Stems		
մտ-ց-ել	մտայ	I entered	բեր-ել	բերի	I brought
անց-ց-իլ	անցայ	I passed	սկս-իլ	սկսայ	I began
դպ-չ-իլ	դպայ	I touched	ցատ-իլ	ցատայ	I sat

[9] For u verbs, see Lesson 4, footnote 8.

[10] These are lexically derivative words but as verbs they function in the grammatical category of simple verbs because they are not sensitive to specific affixation—e.g., սր(սիրտ)-դող-իլ *to be thrilled,* սրտ(սիրտ)-մտ(միտք)-իլ *to worry,* ընդ-օրինակ-ել *to copy,* etc.

[11] Verbal infixes express grammatical meanings of *aspect* (-եց-, -աց-, -ց-, -չ- for incomplete action, versus -եg, -ag-, -g-, for completed action), *voice* (passive -ու-), and *causativeness* (-ցց-).

3. Some irregular simple verbs maintain the same stem in present and past (versus regular simple verbs which acquire infixes with ց): e.g., the commonly used modern infinitives for the verbs *to fly* and *touch* are թռիլ and դպիլ, and the simple past is unchanged: թռայ, դպայ. Cf. also: նստ-իլ *to sit,* նստ-այ, *I sat* (cf. նստ-արան *bench,* նիստ *session*); ըսել *to say,* ըսած *said* (cf. ասք *legend).*

Verbal Forms from Present and Past Stems

The verb in Armenian either derives from the present or the past stems in all its forms and tenses. According to this feature, verbal forms—conjugated or impersonal—are divided into the following three types:

1. Verb Forms	*Formed from Present Stem*
Impersonal	
Infinitive	հասկնալ, ուտել, խօսիլ
Repetitive	խօսուռտիլ
Future Participles	հասկնալու-հասկնալիք, ուտելու-ուտելիք, խօսելու-խօսելիք
Indicative Mood	
Simple Present Pos. & Neg.	կը հասկնամ, կ'ուտեմ, կը խօսիմ. չեմ հասկնար, ուտեր, խօսիր
Imperfect Pos. & Neg.	կը հասկնայի, կ'ուտէի, կը խօսէի. չէի հասկնար, ուտեր, խօսեր
Simple Future Pos. & Neg.	պիտի հասկնամ, ուտեմ, խօսիմ, չխօսիմ
Future in the Past Pos. & Neg.	պիտի հասկնայի, ուտէի, խօսէի, չխօսէի
Subjunctive Mood	
Subjunctive Present Pos. & Neg.	հասկնամ, ուտեմ, խօսիմ, չհասկնամ, չուտեմ, չխօսիմ
Subjunctive Past Pos. & Neg.	հասկնայի, ուտէի, խօսէի, չհասկնայի, չուտէի, չխօսէի
Imperative Mood	
Prohibitive Imperative Sing & Pl	մի՛ հասկնար, հասկնաք, մի՛ ուտեր, ուտէք, մի՛ խօսիր, խօսիք
2. Verb Forms	*Formed from Past Stem*
Simple past	հասկցայ, կերայ, խօսեցայ
All Causatives	խօսեցնել, խօսեցնող, խօսեցնելու, խօսեցուցած խօսեցնեմ, խօսեցնէի, կը խօսեցնեմ, խօսեցուցի, etc.

3. Verb Forms	From Present Stem	From Past Stem
Positive Imperative	խօսէ՛	հասկցի՛ր, հասկցէ՛ք, կե՛ր, կերէ՛ք, խօսեցէ՛ք
Passive	ուտուիլ, խօսուիլ	հասկցուիլ
Present Participle	ուտող, խօսող	հասկցող
Past Participles	խօսեր, խօսած	հասկցեր, հասկցած, կերեր, կերած
Perfect Tenses	խօսեր եմ, խօսած կ'ըլլամ, չեմ խօսեր, խօսած պիտի չըլլամ	հասկցեր էի, հասկցած չեմ, չէի կերեր, կերած ըլլամ, etc.
The choice between present and past stems in this third category is defined by the conjugation type (ե, ի, ա) and the simple or derivative structure of the verb (see rules above, in the formation of the past stems).		

Simple Past Tense

Եկայ, տեսայ, յաղթեցի:

The simple past tense shows actions completed in the past.[12] It differs from all tenses presented earlier with the following features:

1. It has a synthetic form—that is, it consists of one word and needs no particles; e.g., Եկայ, տեսայ, յաղթեցի *I came, I saw, I conquered.*[13]
2. It has two sets of endings to indicate the person and number of a verb; cf.: եկայ and տեսայ represent one of these sets, and յաղթեցի, the other.
3. It has two types of stems: with ց—e.g., յաղթեց(ի) from *յաղթ*-ել—and without ց—e.g., տես(այ), from *տեսն*-ել.
4. Three irregular verbs (called suppletive) have a different root for the past stem—եկայ *I came,* from գալ *to come;* եղայ *I was,* from լինել *to be;* կերայ *I ate,* from ուտել *to eat.*

Simple Past Endings: The simple past tense has two sets of endings; set I with ի and set II with ա.

Person/Number Indicators in Simple Past Tense		
Infinitive	սիր-ել	տես-ն-ել
Person/Number	Set I: Simple Past Endings with ի	Set II: Simple Past Endings with ա
ես	(սիրեց) - ի	(տես) - այ
դուն	(սիրեց) - իր	(տես) - ար
ան	(սիրեց) - (zero ending)	(տես) - աւ
մենք	(սիրեց) - ինք	(տես) - անք
դուք	(սիրեց) - իք	(տես) - աք
անոնք	(սիրեց) - ին	(տես) - ան

⇒ **Both sets of endings can be combined with both types of stems, either with ց or without ց**		
	Set I—Endings with ի	Set II—Endings with ա
Past stem with ց	կարդաց-ի (կարդալ)	խօսեց-այ (խօսիլ)
Past stem without ց	ըս-ի (ըսել)	գտ-այ (գտնել)

⇒ **Simple verbs in conjugations ե and ա employ set I, and in conjugation ի, set II**			
Person/ Number in Pronouns	ե Verbs - սիր-ել	ա Verbs - պոռ -ալ	ի Verbs - ապր-իլ
	Set I—person/number indicators with -ի-		Set II—with -ա-
ես	սիրեցի I loved	պոռացի I screamed	ապրեցայ I lived
դուն	սիրեցիր	պոռացիր	ապրեցար
ան	սիրեց	պոռաց	ապրեցաւ
մենք	սիրեցինք	պոռացինք	ապրեցանք
դուք	սիրեցիք	պոռացիք	ապրեցաք
անոնք	սիրեցին	պոռացին	ապրեցան

Note: խաղալ and աղալ are slightly irregular in that they use set II—խաղցայ *I played,* աղցայ *I ground, milled,* versus regular ա verbs with set I: մնացի, կարդացի.

[12] The simple past tense is also known as the aorist or the absolute past, in Armenian, անցեալ կատարեալ.

[13] "Veni, vidi, vici"—Julius Caesar.

⇒ Set I for Verbs Ending in -ել,-ցնել,-ալ,-ուլ			⇒ Set II for Verbs Ending in -նել, -իլ, -նալ		
Infinitive	Simple Past		Infinitive	Simple Past	
ծախել	ծախեցի	I sell	գտ-ն-ել	գտայ	I saw
ծախսել	ծախսեցի	I spent	հագ-ն-իլ	հագայ	I dressed
կոտրտել	կոտրտեցի	I broke	դպ(չ)իլ	դպայ	I touched
հարցնել	հարցուցի	I asked	խօս-իլ	խօսեցայ	I spoke
բանալ	բացի	I opened	խօս-ու-իլ	խօսուեցայ	I was spoken
կարդալ	կարդացի	I read	զարմ-ան-ալ	զարմացայ	I got surprised
թողուլ	թողուցի	I let	մեծնալ	մեծցայ	I grew up

Negative Simple Present

The negative simple present is in a synthetic form, like the subjunctive—it acquires a negative c from the right, Cf.:

Չեկար, չկանչեցիր, չյիշեցիր, չտեսար զիս, չօգնեցիր. Ինչու՞:
«Չկրցայ», ըսիր:
«Չուզեցիր», ըսի, «չես սիրեր»—խորհեցայ:
You didn't come, didn't call, didn't remember, didn't see me, didn't help. Why? "I couldn't", you said. "You didn't want to", I said—"you don't care"—I thought.

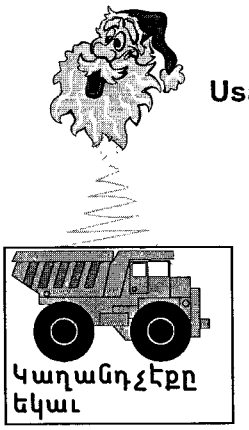

Usage of the Simple Past Tense

The simple past shows actions completed in the past, cf.: the passage *Christmas*.

Կաղանդ	Christmas
Քեռնատարը բեռներ բերաւ,	The truck *brought* a load,
Մեզի կաղանդչէք տուաւ,	It *made* a Christmas gift,
Տնածառը զարդարեցինք,	We *decorated* the Christmas tree
Կաղանդ պապան կանչեցինք:	And *called* the Santa Claus.

It also describes past actions which usually took place, cf.: the passage *Morning*. In both cases its usage is similar to that of English.

Առաւօտ

Առտու կանուխ արթնցայ, լուացուեցայ եւ հագայ հագուստս: Ապա գիրքերս առի եւ ամէն օրուան պէս դուրս ելայ դպրոց երթալու: Տունէն ելած վայրկեանիս բարեկամս տեսայ եւ միասին գացինք:

Morning

Early in the morning I *woke up, washed myself,* and *put on* my clothes. Then I *took* my books and *came* out to go to school like [I do] every day. I *met* my friend on my way out and we *went* together.

The Imperative Mood

The imperative has four possible forms for each verb, as you may remember from Lessons 7-8-9. The formation exhibits several common features with the simple past tense, but also differences, cf.:

1. Positive imperative is synthetic, as the simple past tense but the negative is analytic with մի՛.
2. It derives from the past stem but not in all forms. Positive plural of simple verbs stems from the past: սիրեցէ՛ք, ապրեցէ՛ք, գուրգուրացէ՛ք, and the other three forms, from the present: սիրի՛ր, ապրի՛ր, գուրգուրա՛:
3. Derivative verbs stem prohibitives from the present—մի՛ հեռանար, մոռանար and the positives, from the past stem by changing or dropping their infixes—հեռացի՛ր, մոռցի՛ր.
4. Some irregular verbs follow the previous pattern, stemming the positive from the past—գնա՛, ըրէ՛ *go, do it!* The negative stems from the present—մի՛ երթար, մի՛ ըներ *don't go, don't do it.*

Conjugation sample:

Deriving From	Infinitives:	լսել մօտենալ	ցայլել տանիլ	կարդալ մոռնալ
	Imperative	է Verbs	ի Verbs	ա Verbs
Present Stem	Positive Singular	լսէ՛, լսի՛ր	ցայէ՛, ցայի՛ր	կարդա՛
Past Stem	Positive Singular	մօտեցիր	տար	մոռցիր
Past Stem	Positive Plural	լսեցէ՛ք մօտեցէ՛ք	ցայեցէ՛ք տարէ՛ք	կարդացէ՛ք մոռցէ՛ք
Present Stem	Prohibitive Singular	մի՛ լսեր մի՛ մօտենար	մի՛ ցայիր մի՛ տանիր	մի՛ կարդար մի՛ մոռանար
Present Stem	Prohibitive Plural	մի՛ լսէք մի՛ մօտենար	մի՛ ցայիք մի՛ տանիք	մի՛ կարդաք մի՛ մոռանաք

The Imperative Թող

Թող is the imperative in positive singular of the verb թողլ *to let, leave, allow*. The imperative has a life of its own—it precedes content verbs in subjunctive with a permissive and/or persuasive modality, e.g.: թո՛ղ ըլլայ *Let it be*![14] Its use resembles that of English *let*, e.g., թո՛ղ երթամ *let me go*. The subjunctive երթամ often translates the same; let's compare the following examples to distinguish their meanings:

Գործերնիս լմնցնենք, ծով երթանք:	Let's finish our chores and go the beach (sea).
Թո՛ղ գործերնիս լմնցնենք, երթանք ասկէ:	Let us (allow us) finish our chores and go away.
Ապրինք եւ յուսանք:	Let's live and hope.
Թող ապրին եւ յուսան:	Let them (may it be that they) live and hope.

The sentences with subjunctive—first and third—express a wish with positive probability whereas their counterparts with թո՛ղ add a tone of permission or persuasion, some negativity which turns into gloom in the last statement. A possible continuation for it might be: Ականջին ետեւը կը տեսնեն, ուզածնին ի կատար չեն տեսներ: *They might see the back of their ear but not the fulfillment of their wishes.* Whereas a possible continuation for Ապրինք եւ յուսանք could be—որ ամէն բան լաւ պիտի ըլլայ: *that everything is going to be all right.* The use of self-inclusive թո՛ղ is synonymous to ձգէ՛; (see the letter ձ in the next lesson) e.g., թո՛ղ երթանք or ձգէ՛ երթանք *let is go and let's go.* The use of self-exclusive թո՛ղ is synonymous to արտօնէ՛, e.g., արտօնէ՛ or թո՛ղ երթանք *let (allow) us go.*

[14] This use is so common that some grammarians view it a distinct verb category—assertive, or persuasive subjunctive mood—with regular paradigms, e.g., թո՛ղ մնամ, թո՛ղ մնաս, թո՛ղ չմնայ, թո՛ղ չմնանք, թո՛ղ մնա՛ք, թո՛ղ մնան; and in the past: թո՛ղ մնայի, թող չմնայիր, etc.

Text

Անի

Առտու կանուխ է: Արան արթնցաւ եւ պատրաստուեցաւ դասի երթալու: Անին քնացած էր: Արան մօտեցաւ անոր անկողնին եւ սկսաւ արթնցնել: Անին չ'ուզեր ելլել:

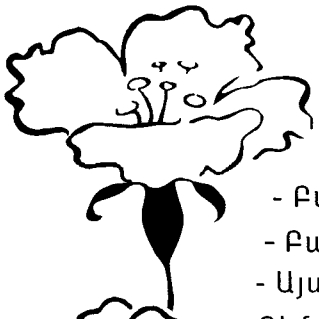

- Բարի լոյս, Անի՛, աղուորս:
- Բարի լոյս:
- Այսօր ի՞նչ օր է, հոգիս:
- Չեմ գիտեր, քունս կը տանի դեռ:
- Շոքոլայ բերե՞մ քեզի, սիրելիս:
- Բե՛ր: Ի՞նչ կայ ընելիք այսօր:
- Դասի պիտի երթանք, ինչպէս միշտ:
- Դաս չեմ ուզեր, երէկ շատ ուշ պառկեցանք:
- «Իմ անուշիկիս քունը կը տանի...»
- Մի՛ ըներ, Արա՛, մի՛, առանց ատ ալ քնացած եմ:
- Աղուոր մը գրկեմ, համբուրեմ քեզի:
- Թող քնանամ, Արա, դեռ կանուխ է:
- Չյիշեցիր՝ թէ այսօր ի՛նչ օր է, հոգիս:
- Գէշ օր է: Երկուշաբթի:
- Միա՞յն: Այսօր մէկ տարին լմնցաւ, որ ամուսնացած ենք:
- Իրա՞ւ, բայց իրիկուան պիտի լմննայ, դեռ կանուխ է:
- Շատ աղէկ, կեանքս, քիչիկ մըն ալ քնացիր: Ես գացի շոքոլադ բերելու:

- Անի՞: Եկած է: Հոտը կ'առնե՞ս:
- Օ՜, ինչ անուշ է,... «Իմ որդին չ՛ուզեր աբեղայ դառնալ...»
- Արթնցաւ իմ սոխակս:
- Այո, հոգի՛ս, շնորհակալ եմ: Գիտես, Արա՛, այսօր Յասմիկը պիտի տեսնեմ:
- Քանիի՞ն:
- Երկուքին, դասերէն յետոյ: Դուն բան մը ունի՞ս:

տաք շոքոլայ

Կենացդ

- Այո, մենք տօն ունինք տօնելու, գեղեցկուհիս:
- Ի՞նչ կ'ուզես որ ընենք:
- Երթանք աղուորիկ տեղ մը երկուքնիս, կենացդ խմենք:
- Այդ աղէկ, այդ կ'ըլլայ: Անկէ զա՞տ:
- Շատ զբաղած պիտի ըլլամ ցերեկին: Արամն ալ պիտի տեսնեմ:
- Ե՞րբ:
- Երեկոյեան վեցին:
- Աղուոր զոյգ կ'ըլլան Յասմիկն ու Արամը, չե՞ս կարծեր:
- Գուցէ:

Explanations to the Text

Առտու կանուխ է:	It is early morning.	No pronouns are required to describe impersonal situations.
Արան արթնցաւ	Ara woke up.	արթննալ by itself means *to wake up*; it requires no postpositions.
պատրաստուեցաւ դասի երթալու	got ready to go to class	The dative of purpose concerns both nouns—դասի կ'երթամ and infinitives—դասի երթալու. Details in L 11.
մօտեցաւ անկողնին	approached the bed	անկողին is a bed with sheets, blankets, etc.[15] մօտենալ requires dative.
սկսաւ արթնցնել	began to wake up (her)	to wake up someone else, not oneself, requires the causative verb արթնցնել with the infix ցն. See in Lesson 12
բարի լոյս	Good Morning.	In greetings the word բարի is used, as բարի երեկոյ *Good evening,* բարի գիշեր *Good night,* etc. See appendix 6.
Այսօր ի՞նչ օր է:	What day is it today?	Refers to days of the week.[16]
Քունս կը տանի դեռ:	I still want to sleep.	Idiomatic; lit. *Sleep overtakes me.*
Շոքոլայ բերե՞մ քեզի	Would you like chocolate?	Or: Shall I bring you chocolate?
Ի՞նչ ընելիք կայ	What plans do we have?	Or: *What is there to do?* ընելիք is a future participle.

[15] Մահճակալ is *bed,* presented in Lesson 12.

[16] Cf. What is the date today? Այսօր (ամսոյս) քանի՞ն է:

Երեկ ուշ պառկեցանք	Yesterday we went to bed late.	պառկիլ lit: *lie down*, common for: *to go to bed.*
«Իմ անուշիկիս քունը կը տանի...»	*My sweetheart wants to sleep...*	A line from a popular lullaby.
Մի՛ ըներ, մի՛...	Don't do it, don't...	That is, *don't sing.*
Առանց ատ ալ քնացած եմ	I am asleep without that too.	
Աղուոր մը գրկեմ, համբուրեմ քեզի:	Let me hug and kiss you	Աղուոր մը + subjunctive means that one wishes to do something *con gusto*
Թող քնանամ:	Let me sleep.	
Չյիշեցի՞ր թէ ինչ օր է	Didn't you remember what day it is?	յիշել in negative interrogative simple past.
Այսօր մէկ տարին լմնցաւ	Today is one year since	լմնցալ is *to end, finish, complete.*
իրիկուան	in the evening.	Genitive of իրիկուն.
Շատ աղէկ, կեանքս,	OK, my life.	
գացի բերելու	I am going to bring.	Simple past—here գացի, often states actions that will be completed very soon.
Եկած է:	It is here.	Lit.: *It has come.*
Հոտը կ'առնե՞ս:	Can you smell it?	Առնել means *to take, buy, obtain.*
«Իմ որդին չ՛ուզեր աբեղայ դառնալ...»	"My son doesn't want to become a monk..."	Ani responds with a line from another popular lullaby. In this song, the child doesn't want to sleep.
Քանիի՞ն:	When?	Refers to hours; the generic question word for *when* is երբ.
Երկուքին	At two o'clock.	Երկուք is a substantive numeral meaning *the two* or *both.*
Դուն բան մը ունի՞ս:	Do you have anything?	Refers to having something special: work, plans, trouble, pain, questions.
Մենք տօն ունինք:	We have a celebration	Տօն has a wider meaning: *holiday, party, celebration.*
Գեղեցկուբեան թագուհիս	My beauty queen.	-ուհի is a suffix creating feminine nouns.
Ի՞նչ կ'ուզես որ ընենք:	What do you want us to do?	
Երթանք աղուորիկ տեղ մը երկուքնիս	Let's go to a nice place, the two of us	Conversational style, standard: երկուքս
կենացդ խմենք	To drink a toast to you.	կենաց is the Krapar frozen genitive for կեանք *life.*
Այդ աղէկ, այդ կ'ըլլայ:	That's fine; that will do.	
Անկէ զա՞տ:	What else other than that?	Lit.: *Except [from] that?*
Զբաղած պիտի ըլլամ ցերեկին	I'll be busy today	Ցերեկ refers to the light hours of a day, often translated as *afternoon.*
Աղուոր զոյգ կ'ըլլան	They will make a nice couple.	Lit.: They'll be a good pair/couple
Չե՞ս կարծեր:	Don't you think so?	Կարծել *have an opinion, think about.*
Գուցէ	Perhaps.	

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. *Group the letters you know according to their position on the line: mini, tall, descending and bisecting.*
2. *Place the letters you learned in the alphabet, Appendices 1 and 2. Choose your favorite keywords.*
3. *Fill out the chart writing the words in lower case in upper case and vice versa.*

ծաղիկ	
	ԲԱՑ
առտու	
	ԳՈՑ
աննթի	
	ԾՈՎ
բարեկամութիւն	
	ԳԻՆՈՎՑԱԾ
թիւ	
	ԼՈՒՌ

Lexical and Grammar Exercises

1. *Read the dialogue, translate it, and copy it. Act out the dialogue with a friend with improvisations—think of a different beginning and end, change the setting, characters, etc.*
2. *Make oral sentences of your own using the words you know.*
3. *Find the inflected forms of nouns and verbs in the dialogue. Explain their usage and write the base forms of the same words.*
4. *Write antonyms for the following words:* ուրախ, միշտ, մեծ, վերեւ, կանուխ, գոց, տաք.
5. *Conjugate the following verbs in different tense forms according to the sample:* գտնել, գոցել, լմնալ, ամուսնանալ, անցնիլ, խօսիլ. *Use appendix 8, if necessary.*

Infinitive	տեսնել					
Simple Present	Ես կը տեսնեմ	դուն կը տեսնես	ան կը տեսնէ	մենք կը տեսնենք	դուք կը տեսնէք	անոնք կը տեսնեն
Simple Future Negative	Ես պիտի չտեսնեմ					
Simple Past	Ես տեսայ					
Imperative	-	տե՛ս	-	-		-
Prohibitive					մի՛ տեսնէք	

6. *Write the present, past and future participles of the same verbs according to the sample:*

Present Participle	Past Participle	Future Participle
տեսնող	տեսած	տեսնելիք

7. Make sentences with the following phrases and translate them into English:

1. առտու կանուխ, գալ գարուն, գալ երկուշաբթի, գալ շաբաթ.
2. անցեալ տարի, անցեալ աշուն, անցեալ օր.
3. հեռու երթալ, երբեմն գալ, ամուսնացած ըլլալ.

8. *Translate the following into English, paying attention to the past participles:*

1. Այսօր քեզի նուէր մը առած եմ:
2. Ես ալ քեզի համար առած էի, տունը մոռցայ:
3. Ան ծեր, յոգնած մարդ մըն է, որ չ'աշխատիր:
4. Ինկած մարդուն չեն զարներ:
5. Ինկածին չեն զարներ:
6. Թող տեսնեմ՝ խմածդ ի՞նչ է:
7. Ըրածներուդ համար ուրախ եմ:
8. Պզտիկ ատենը ինկած ըլլալու է, խելքը տեղը չէ:
9. Երբ տխուր յուշերէ յոգնած ըլլաս, եկու՛ր խմենք:
10. Գինի խմած եմ: Շուտով գինովցած պիտի ըլլամ:
11. Գինովցածներէն հեռու կեցէ՛ք:
12. *Առածներէս* ամէնէն լաւը այս գիրքն է:

9. Put the verbs in parentheses into the simple past tense and translate the sentences.

1. Երէկ պատահմամբ (տեսնել) հին բարեկամս:
2. Երկար (խօսիլ) իրարու հետ:
3. (Յիշել) մեր հին օրերը եւ (պատմել) մեր նորութիւնները:
4. Եւ ես քիչ մը (ուշանալ) գործէս:
5. Երէկ տուն կեցած պիտի ըլլայի, բայց գործի (կանչել):
6. Եւ (աշխատիլ) եւ հին բարեկամս (գտնել):

10. Put the verbs in parentheses into the future in the past tense and translate the sentences.

1. Դուն կանուխ (արթննալ), որ չուշանայինք:
2. Երէկ եղբայրս հիւր (գալ) մեզի:
3. Պարզ էր, որ դեռ շատ (խօսիլ) սա դէպքին մասին:
4. Անցեալ ամառ (երթալ) Հայաստան, բայց չեղաւ, չգացինք:
5. Այն օրն ալ, ամէն օրուան պէս, դասի (երթալ):

11. Define the verbal tenses in the following sentences and translate them into English.

1. Երիտասարդ ատենս շատ ընելիք կար:
2. Ես կ'աշխատէի, տիկինս ալ կ'աշխատէր:

3. Եւ մեր տղաքը կը սորվէին, դեռ պզտիկ էին:
4. Ես երկու քոյրիկ ունիմ՝ Թալին եւ Սօսի:
5. Թալինը երկու տարի է, ինչ Հայաստան աշխատելու գացած է:
6. Ծնողքս երուսաղէմ ծնած են:
7. Հայրս քսանչորս տարի հոն ապրեցաւ:
8. Մայրս պզտիկ էր, երբ Ամերիկա եկաւ:
9. Հոս հանդիպեցան իրարու եւ ամուսնացան:
10. Անոնք միշտ հայութեան համար ապրած եւ աշխատած են:

12. Translate the following into Armenian:

a.1. Ardag has a singing pen.
2. Ardag's mother is a singer, and his father is a painter.
3. Ardag, do you want to be a singer or a painter?
4. I'll be a writer and perhaps a teacher, says Ardag.
5. I didn't understand a thing about your drawings, Ardag.
6. This is the memory of the dying day, the evening.
7. Ardag has read many books.

b.8. There is no chocolate for those who are late, only cold tea.
9. We drank cold tea and sang old songs.
10. Yesterday I was very tired; I went to bed early.
11. I woke up early in the morning and I took a hot shower.
12. Then Î worked with pleasure.

c.13. Ara will bring flowers for Ani.
14. He loves his wife very much.
15. He calls her: my life, my soul, sweetheart.
16. This morning he sang a lullaby for her and then brought hot chocolate.
17. They have a great celebration tonight.
18. It's a year since they were married.

ժողովուրդը կ'ըսէ.

Սրի կտրածը կը լաւնայ, լեզուի կտրածը չի լաւնայ:[17]

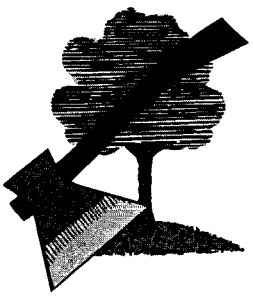

Կուշտը անօթիին մանր կը բրդէ:[18]

Բարատու ծառին գլուխը կախ կ'ըլլայ:[19]

Ծառը աստանը գանգատ գնաց կացինէն,
ըսաւ՝ կոթը քեզմէն է:[20]

[17] The sword wound will heal; the tongue wound won't.

[18] The full offers small bites to the hungry.

[19] The fruitful tree's head hangs down (*Productive people usually are modest*).

20 The tree went to God complaining of the ax; He said, the handle is from you.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 10

Phonetics: Pronunciation and Spelling

Letters:	Ցց [tʻ]	Ծ ծ [ts]	Ռ ռ [ṛ]	Ց g [tsʻ]

Ծծ is a voiceless unaspirated affricate; this consonant does not exist either in WA or in English.[1] In WA, it has shifted to voiced [dz]; EA maintained the original Grabar sound.

EA clearly differentiates the trilled **Ռ ռ** [ṛ], and tapped Րր [r]; a distinction that has blurred in WA, turning such minimal pairs as լուռ *silent,* լուր *news* into homophones.[2] The shift ռ < ր, resulting from the dropped verbal suffix -ն, is regular in both varieties. Cf.: Արարիչ *creator,* արարք *deed, from* Grabar առնեմ *I do,* also, դառնամ *I become,* դարձ *return*, etc.

Vocabulary note: the EA adjectives դառը *bitter* and սառը *cold* spell the schwa preceding the final ն in Grabar (դառն, սառն)[3], whereas WA eliminated it completely (դառ, սառ, the latter is a noun, *ice*).

Minimal pairs: The WA homophones դաս *lesson,* բաս *bowl,* դող *shiver,* բող *let,* etc. are true minimal pairs in EA with distinct difference in pronunciation. Along with the voiceless unaspirated տ, e.g., տաս *ten,* տող *line,* EA has a triple sequence in minimal pairs (details in EA Lesson 13).

Word Building

The suffix -իչ is productive in forming agent names in EA too, e.g., նկարիչ *painter,* գրիչ *pen.* Արարիչ *Creator* is high standard noun for God, whereas արարիչ or ստեղծող is creator in general; the latter in upper case can also refer to *Creator.* In formal EA, this suffix is quite productive with the Grabar causative verb-stems, e.g. կուրացուցիչ *blinding,* շլացուցիչ *dazzling.*

The correlation between nouns with the suffix –իչ and the **present participle** ending in **-ող** evinces no significant differences; the first is for traits, and the latter for states. Cf.:

Արտակը լավ նկարող ու երգող երեխա է: Չէ որ սովորեցնող ունի՝ հայրը նկարիչ է, իսկ մայրը՝ երգիչ: Artak is a child *who draws and sings* well as he has *people to teach* him; the father is a *painter* and the mother is a *singer.* Բայց Արտակն ուզում է գրող դառնալ և հիմա իր գրող գրիչն է որոնում: But Artak wants to become a *writer* and now he is looking for his *well-writing pen.*

GRAMMAR

Past Stem Formation and Simple Past Tense

Caesar's phrase with the three past tense verbs is unchanged in EA: Եկա, տեսա, հաղթեցի: Along with common features, EA demonstrates important differences in the formation of past stems, the simple past, and other forms deriving from past stems.

In EA as in WA, the verbs are either derivative or simple in all forms and tenses; the **past stem** is formed either with the infix ց or without it, by either replacing the present stem infix or adding onto the simple present stem; the **simple past** has the same **two sets of endings**. The common features end here.

The chart below shows the formation of the past stem and the simple past tense in regular verbs according to the infinitive—simple or derivative, and the infix type in derivative verbs—dropping or shifting.

---

[1] Cf. final sounds in [ban*ds*], which is voiced, and [ne*ts*] which is aspirated, versus voiceless, unaspirated Ծծ.

[2] Modern WA shows a tendency to generalize the soft, tapped Րր. Casual EA, particularly in Yerevan, generalizes the trilled sound Ռռ creating homophones in opposite direction (a possible consequence of Russian interference).

[3] The phonetic process resembles the emergence of the definite article: ն drops and the preceding schwa materializes in writing as the letter ը. However, ը in դառը, սառը has no grammatical significance. It disappears if the word assumes the definite article, e.g., Թեյը սառն ու դառն է: *The tea is cold and bitter.*

Infinitive Constitution & Infix type		Past Stem	Simple Past Ending
Simple ե verbs	երգել	երգեց-	ի, իր, ø, ինք, իք, ին
Simple ա verbs	աղալ	աղաց-	ի, իր, ø, ինք, իք, ին
Derivatives with dropping infixes ն and չ	ածց-ն-ել սառ-չ-ել	ածց-, սառ-	ա, ար, ավ, ածք, աք, ան
Derivatives with shifting infixes են and ան	գիտ-են-ալ մոռ-ան-ալ	մոռաց-, գիտեց-	ա, ար, ավ, ածք, աք, ան

Differences from WA:

1. EA evinces more clarity in past stem formation paradigm due to maintaining practically intact the distinction between the dropping infixes -ն- and -չ-, and the shifting infixes -ան- and -են-. In WA, the latter have often lost the vowel, thus generating a large number of verbs with -ն-, which may drop or shift.[4]
2. EA is also more conservative in maintaining the dropping infix -չ- in the infinitive and present stem forms: փախչել, դիպչել (փախչում եմ/փախա) versus WA փախիլ, դպիլ, բռիլ (կը փախիմ/փախա). This loss further distorts the WA simple past paradigm.[5]
3. This clarity is also due to innovations and generalizations; that is, a further departing from Grabar[6]: with the elimination of conjugations ի and ու, EA has only two sets of verbs: ե and ա.
4. The person/number indicator set I with ի is more productive; the simple ա verbs and passives assume set I versus set II (with ա) in WA. Furthermore, set I claims more EA verbs from other paradigms creating parallel forms, such as սառա/սառեցի (from verbs with the dropping infix չ) and բերի, ետա/բերեցի, ետեցի (from irregular verbs).
5. Verb root ending in ցն, such as հարցնել (from Grabar հարցն *question*), follow the paradigm of causative verbs—հարցրի, as in WA—հարցուցի; same rule, divergent formation (see L 12).

Use of the Simple Past Tense: The simple past shows actions completed in the past, or past actions which usually took place. Cf.: the passage *Morning* in EA.

Առավոտ	Morning
Վաղ առավոտյան արթնացա, լվացվեցի և հագնվեցի: Ապա գրքերս վերցրի ու ամեն օրվա պես դուրս եկա՝ դասի գնալու: Տնից դուրս գալու պահին ընկերոջս տեսա և միասին գնացինք:	Early in the morning I *woke up, washed myself,* and *put on* my clothes. Then I *took* my books and *came* out to go to school like every day. I *met* my friend on my way out and we *went* together.

Note for translation: For past actions completed in the past but not witnessed by the speaker, EA uses perfect tenses, e.g. Հրաչյա Աճառյանը գրել է բազմաթիվ լեզվաբանական աշխատություններ: *Hrachia Ajarian wrote numerous linguistic studies*. Cf. also the proverb in footnote 8.

PARTICIPLLES: The EA grammatical tradition differentiates nine participles (դերբայներ) versus four in WA (ընդունելություն or դերբայական եղանակ). The WA participles with their parallel forms (future: ապրելու, ապրելիք, and past: ապրած, ապրեր) in EA represent six participles with distinct functions. The past participle II differs also formally: ապրել versus ապրեր. Additionally, EA has three more participles: the present imperfect—խոսում and continuous—խոսելիս, are not represented in WA. A third participle, the negative—խաղա, երգի is not specified in WA (խաղար, երգեր). The EA participles are grouped in two functional types: independent and dependent.

---

[4] Cf. WA: գողնալ, մեծնալ, also: մոտենալ, and parallels: լույսնալ/լուսանալ. EA: գողանալ, մեծանալ, լուսանալ. Although the WA phonetic shift has rendered the original մեծանալ and մեռնիլ with a single infix ն, the latter implicitly maintains the inherent nature of the original infix. Thus, -ն- in WA drops if it is the original infix ն, as in տեսնել/տեսած, ածցնիլ/ածցած, մեռած, etc. and shifts if it represents the original infix -ան- or -են—մոռնալ/մոռցավ, գիտնալ/գիտցավ.

[5] Thus, the part of simple ի verbs in modern WA undergoes the simple past formation rules as the original simple ի verbs (խոսիլ/խոսեցավ, ապրիլ/ապրեցավ), and another part undergoes the rules inherent to derivative verbs with dropping infixes (դպիլ/դպավ, բռիլ/բռավ).

[6] Also, the contraction of causatives (see L 12); WA causatives maintain the Grabar features better.

1. Independent or Nominal Participles (անկախ դերբայներ) are *verbal substantives,* they function as nouns, adjectives, and adverbs.

- Ապրել, մեծանալ—the infinitive has two thematic vowels: ե and ա. The WA ի verbs shift mainly to ե but also to ա, e.g., EA: ապրել, ծլել, ծորալ, ժպտալ WA: ապրիլ, ծլիլ, ծորիլ, ժպտիլ. The infinitive is declined with ու as in WA: Երկար ապրելու միակ եղանակը ծերանալն է: The only way *to live* long is *to get old.* The infinitive functions also as an impersonal imperative in public notices, cf.: Ծծխել *No smoking!* Չաղմկել *Keep quite!*
- Ապրող, մեծացող—the present participle—agent name does not show significant differences; it is used as a noun or adjective—ապրողների հավատամքը *the credo of the living* (noun); մեռնող օրվա հիշատակը *the memory of the dying day* (adjective). It stems from the present in simple verbs (պարող, թռչող) and in derivatives with dropping infixes ն and չ (հասնող, թռչող). Derivatives with infixes -ան- and -են- stem it from the past (ծորացող, ցոլացող, կամեցող).
- Ապրելիս, մեծանալիս—the present continuous participle ապրելիս does not exist in WA. In EA it functions as adverbial modifier of time, e.g., Ապրելիս մոռանում ենք մահը, մեռնելիս մեր ապրածն ենք հիշում:. *When/while living, we forget of death, when dying, we remember the life we have lived.* With the auxiliary լինել it also derives compound tenses, e.g., ապրելիս է լինում *used to live*, common in folk tales.
- Ապրած, մեծացած—the past participle I shows a state resulting from a completed action. Its nominal usage as a noun or adjective is shared by EA and WA, cf.: Կերածն ինչ է, որ արածն ինչ լինի: Կերած-խմած մարդ է: Note that in EA the participle assumes the articles which belong with the modified noun, cf.: EA: Գնացս ցվերցերն ուզու՞մ ես տեսնել. WA Առած ցվերցերս կ'ուզե՞ս տեսնել: It used to be the rule in EA too, cf: Օ՜, թոխր, ծիծեռնակ, ծնած տեղս Աշտարակ.[7] The move of the article results from the omission of the modified noun, cf.: Ուզածդ բերել եմ *I brought* what you *wanted.* Abbreviated from, say, Ուզածդ կրակը բերել եմ; WA: Ուզածդ բերած եմ: Ուզած կրակդ բերած եմ. Opposite to WA, the use with auxiliaries is limited to static verbs in neutral or passive voice, e.g.: հոգնած եմ *I am tired,* կանգնած է *it's standing/stopped,* նստած ենք *we are sitting.* The WA active perfect is impossible in EA, cf.: Հոս մեծցած եմ, լաւ ապրած եմ, միշտ երգած եմ: *I have grown up here, lived well and always sang.* Այստեղ եմ մեծացել, լավ եմ ապրել ու միշտ երգել: Thus, EA employs only the past participle II for the perfect tenses (see details below).

2. Dependent or Tense Forming Participles (կախյալ դերբայներ) are used with auxiliary verbs in conjugation and tense formation.

- Ապրում, մեծանում—the present imperfect participle has a central role in EA; it forms the simple present and past imperfect tenses—խաղում եմ/էի. It also participates in compound tenses with the continuous and past participles—ապրելիս է լինում, կարդացած է լինում.
- Ապրելու, մեծանալու—the future participle I forms the simple future ապրելու է, and future in the past tenses, մեծանալու էր, e.g.: Մեծանում ենք, էլի, բա էլ ե՛րբ ենք ապրելու: *We are just growing up, when we shall live!* WA: Ալ կը մեծնանք, հապա ե՛րբ պիտի ապրինք: In WA, the same participle derives an obligatory future, e.g., Գեղեցիկ և գոհունակ ապրելու ենք: *We have to live beautifully and gratified.* EA: Գեղեցիկ և գոհունակ պիտի (պետք է) ապրենք:
- Ապրելիք, մեծանալիք—the future participle has no regular paradigm in EA. But it has generated many frozen nominal forms: ուտելիք *food,* ըմպելիք *beverage,* վառելիք *fuel,* etc. (see EA L 7.)
- Ապրել, մեծացել—the past participle II (WA ապրեր, մեծցեր) forms the perfect tenses. Cf. the proverb: Կանգնել է տղատերը, ընկել է փողատերը: *Stood up who has children, fell down who has money.* It contains two static verbs which in EA can take auxiliaries with the past participle I; however; the proverbial meaning of a general truth would be lost and converted into a temporary statement. Whereas the WA two perfect tense forms are practically synonymous—differing in style and

[7] *Oh, fly, swallow, to my birth place;* from a folk song by Dodokhian about migrants, early 20th c.

frequency of usage.[8] Thus, the EA past participle II is clearly differentiated in function and therefore more frequent than its WA counterpart ending in ր—հոգներ, հասկցեր, տեսեր. Both EA and WA forms deny the substantive use. Note that the past participle II coincides with the infinitive in simple ե verbs—e.g.: Քեզ շատ եմ *սիրել*: *I have loved you too much;* and passives—սիրվել.

- Ապրի, մեծանա—the negative participle functions with the auxiliary only in conditional present and past—չեմ ապրի/մեծանա, չէի խոսի/ուտի. It correspondents to the WA negative simple present and past imperfect. Both derive from the infinitive; in EA, the removal of the final լ is accompanied with a ե > ի shift. In WA, we have the opposite shift in the past tense չէի խոսեր, and also a լ < ր replacement: (չեմ) խաղար, խոսիր, գրեր.[9]

The Formation of Participles: From the nine possible participles (remember that not all verbs derive all nine forms) six stem from the present: infinitive—հասկանալ, imperfect—հասկանում, continuous—հասկանալիս, future I and II— հասկանալու, հասկանալիք, negative— հասկանա. No participle derives solely and at all times from the past stem; Past I and II, cf.: հասկացած, հասկացել, սիրած, սիրել, and the Present-Agent—հասկացող, սիրող. See the charts below, the WA parallel forms and the non-specified negative are in parentheses in the first chart.

Comparative Summary on Participles				
Participles	**EA Terms**	**EA Simple Verbs**	**WA Terms**	**WA Simple Verbs**
Infinitive	1. անորոշ	խոսել խաղալ	1. աներևոյթ	խոսիլ խաղալ
Present Agent	2.ենթակայական	խոսող խաղացող	2. ներկա	խոսող խաղցող
Present Cont.	3.համակատար	խոսելիս խաղալիս	—	—
Past I	4.հարակատար[10]	(խոսած) խաղացած	3. անցյալ	խոսած խաղցած
Future II	5. ապառնի	խոսելիք (խաղալիք)	4. (ապառնի)	խոսելիք խաղալիք
Pr. Imperfect	6. անկատար	խոսում խաղում	—	—
Future I	7. ապակատար	խոսելու խաղալու	4. ապառնի	(խոսելու խաղալու)
Past II	8. վաղակատար	խոսել խաղացել	3. (անցյալ)	խոսեր խաղցեր
Negative	9. ժխտական	(չեմ) խոսի խաղա	—	(խոսիր/խոսեր, խաղար)

Participles Employing Past and Present Stems						
Infinitive Type	**Present-Agent Participle**		**Past Participle I**		**Past Participle II**	
Deriving the participle from	**Present Stem**	**Past Stem**	**Present Stem**	**Past Stem**	**Present Stem**	**Past Stem**
Simple **ե** verbs: ապրել	ապրող		ապրած		ապրել	
Simple **ա** verbs: գալ		գացող		գացած		գացել
Derivatives with dropping ն and չ: ընկնել, փախչել	ընկնող թռչող			ընկած թռած		ընկել թռել
Derivatives with shifting **են** and **ան**: հագենալ ուշանալ		հագեցող ուշացող		հագեցած ուշացած		հագեցել ուշացել
Passive voice verbs with **վ**: սիրվել, գցացվել	սիրվող գցացվող		սիրված գցացված		սիրվել գցացվել	

[8] The proverb in WA sounds right both as Կանգնած է տղատերը, ինկած է փողատերը: and Կանգներ է տղատերը, ինկեր է փողատերը: Stylistically, the latter is better in a proverb.

[9] Cf. լ < ր replacement in the past participle II: EA: խաղացել, WA: խաղցեր. Analogous is the formation of the prohibitive imperative, WA: մի՛ մնար, մի՛ լար EA: մի՛ մնա, մի՛ լա. The forms with ր are found in early EA, cf., Isahakian, Tumanian. Practically, this is the same grammatical phenomenon under differing traditional terms, with slight differences in formation but with a clear distinction in function. Further research into the comparative grammar of EA and WA should refine the grammatical terminology.

[10] The terms referring to the past participles I and II, յարակատար and վաղակատար are adopted in some WA grammars, e.g., Kiurkchian 1989.

Verbal Forms from Present and Past Stems: The big picture below presents one simple verb and two derivatives. For details check the verb type above.

1. Verb Forms and Tenses Deriving from Present Stem		
Infinitive	սիրել	հասկանալ թռչել
Future Participles	սիրելու սիրելիք.	հասկանալու հասկանալիք. թռչելու թռչելիք
Simple Present Pos. & Neg.	սիրում հասկանում թռչում եմ.	չեմ սիրում, հասկանում, թռչում
Imperfect Pos. & Neg.	սիրում հասկանում թռչում էի.	չէի սիրում, հասկանում, թռչում
Simple Future Pos. & Neg.	սիրելու հասկանալու թռչելու եմ.	չեմ սիրելու, հասկանալու, թռչելու
Future in the Past Pos. & Neg.	սիրելու հասկանալու թռչելու էի.	չէի սիրելու, հասկանալու, թռչելու
Subjunctive Present Pos. & Neg.	սիրեմ հասկանամ թռչեմ.	չսիրեմ, չհասկանամ, չթռչեմ
Subjunctive Past Pos. & Neg.	սիրեի հասկանայի թռչեի.	չսիրեի, չհասկանայի, չթռչեի
Repetitive	սիրվռտել թռչկոտել ծփծփալ	
	2. Verb Deriving from Past Stem	
Simple Past Tense	սիրեցի, հասկացա, թռա	
Causatives	սիրեցնել, հասկացնել, թռցնել etc.	

3. Verb Forms Deriving From:	Present Stem	Past Stem
Imperative Positive	սիրի՛ր	հասկացիր, թռիր
Imperative Prohibitive	մի՛ սիրիր (մի՛ թռչիր) (մի՛ սիրեք)	մի՛ հասկացիր, թռիր. մի՛ սիրեցեք, հասկացեք, թռեք
Passive Voice	սիրվել	հասկացվել (թռցվել causative passive)
Present-Agent Prt.	սիրող, թռչող	հասկացող
Past Participles	սիրած, սիրել	թռած, թռել. հասկացել, հասկացած
Perfect Tenses	սիրել, թռել եմ. չեմ սիրել, թռել. թռած կլինեմ[11], պիտի լինեմ	հասկացել էի, չէի հասկացել. հասկացած պիտի լինեի, կլինեի, etc.

The Imperative Mood: The function and use of imperatives does not exhibit major differences. Note:

1. Prohibitive imperative derives from the positive forms with a mere addition of the negative մի՛., e.g.: մի՛ մոռացիր. In WA, they derive from the present stems, and the EA textbooks confirm it as the norm; however, my tests show that only elder generations, age sixty and over, still use forms such as մի՛ մոռացա, մի՛ կպցնեք (in parentheses in the chart below).
2. Conversational speech eliminates the final -ր from the singular, i.e.: ցայի՛, մի՛ ցայի, instead of formal ցայի՛ր, մի՛ ցայիր. The ending -ե (CO է) for simple verbs, as in ցայե՛, խոսե՛ is not used in EA.

Infinitive Type	Positive Imperative		Prohibitive Imperative	
Deriving the participle from	Present Stem	Past Stem	Present Stem	Past Stem
Simple **ե** verbs ապրել	ապրի՛ր	ապրեցե՛ք	մի՛ ապրիր մի՛ ապրեք	(մի՛ ապրեցեք)
Simple **ա** verbs գգալ	գգա՛	գգացե՛ք	մի՛ գգա	մի՛ գգացեք
Derivatives with dropping **ն** & չ: ընկնել, կպչել		ընկի՛ր, ընկե՛ք կպի՛ր, կպե՛ք	(մի՛ ընկնիր/եք մի՛ կպնիր/եք)	մի՛ ընկիր, ընկեք մի՛ կպիր, կպեք
Derivatives with shifting **են** & **ան**: հագենալ, ուշանալ, թող		հագեցի՛ր, հագեցե՛ք ուշացի՛ր, ուշացե՛ք	(մի՛ հագենա/ր, ուշանա/ր)	մի՛ հագեցիր հագեցեք մի՛ ուշացիր ուշացեք

See the verb թող in the next lesson, EA L 11.

[11] Dynamic verbs do not generate perfect tenses with the past participle I. The forms above are possible with two secondary meanings of թռչել; one refers to *taking an airplane,* e.g.: Մինչև դու գաս, ես Յալթա թռած կլինեմ: *By the time you come, I will have flown to Yalta.* Another possible use is slang for *dragged,* also for *someone who no longer matters:* e.g.: արա էտի թռած ա: *hey, that one (person) is gone.*

Text: Անի

Վաղ առավոտ է: Արան արթնացավ եւ պատրաստվեց դասի գնալու: Անին քնած էր: Արան մոտեցավ նրա անկողնուն և սկսեց արթնացնել: Անին չի ուզում ելնել:

- Բարի լույս, Անի, սիրուն:
- Բարի լույս:
- Այսօր ի՞նչ օր է, քաղցրս:
- Չգիտեմ, քունս տանում է:
- Կակաո բերե՞մ քեզ:
- Բե՛ր: Այսօր ի՞նչ ունենք անելու:
- Դասի ենք գնալու, ինչպես միշտ:
- Դաս չեմ ուզում, երեկ շատ ուշ պառկեցինք:
- Իմ անուշիկիս քունը կտանի:
- Մի՛ արա, Արա, առանց օրորիդ էլ քնած եմ:
- Մի լավ գրկեմ, համբուրեմ քեզ:
- Թող քնեմ, Արա՛, դեռ շատ շուտ է:
- Չհիշեցի՞ր, թե այսօր ինչ օր, քաղցր:
- Վատ, երկուշաբթի:
- Միա՞յն: Այսօր մեր ամուսնության մի տարին է լրանում:
- Իսկապե՞ս: Բայց երեկոյան պիտի լրանա, հիմա դեռ շուտ է:
- Շատ լավ, կյանքս, մի քիչ էլ քնիր: Ես գնացի շոկոլադդ բերելու:
- Անի՛, եկավ: Հոտն առա՞ր:
- Օ՜, ինչ հրաշալի է... «Իմ որդին չ՛ուզեր աբեղայ դառնալ...»
- Արթնացավ իմ սոխակը:
- Այո, սիրելի՛ս, շնորհակալ եմ: Գիտես, Արա՛, այսօր Հասմիկին եմ տեսնելու:
- Քանիսի՞ն:
- Երկուսին, դասերից հետո: Դու որևէ բան ունե՞ս:
- Այո՛, մենք տոն ունենք, գեղեցկուհի՛ս:
- Ի՞նչ ես ուզում, որ անենք:
- Երկուսով գնանք մի գողտրիկ տեղ, կենացդ խմենք:
- Դա շատ լավ է, դա կանենք: Իսկ դրանից բացի՞:
- Ցերեկը շատ զբաղված եմ լինելու: Արամին էլ պետք է տեսնեմ:
- Ե՞րբ:
- Երեկոյան վեցին:
- Լավ զույգ կլինեն Հասմիկն ու Արամը, չէ՞: Ի՞նչ կարծիքի ես:
- Գուցէ:

Vocabulary Differences

EA	WA	Translation
դառը	դառ	bitter
սառը	պաղ	cold
սառույց	սառ	ice
(պաղպաղակ)	սառնանուշ	ice cream
(անցյալ տարի)	հերու	last year
ատամ	ակռայ	tooth
սոված	անօթի	hungry
առավոտյան	առտու	morning
արթնանալ	արթննալ	to wake up
(հանգստանալ)	հանգչիլ	to rest
(փակ)	գոց	closed

EA	Translation	WA	Translation
(ծիծաղել)		խնդալ	laugh
ծորալ		ծորիլ	run, leak
գնալ		երթալ	to go
շոկոլադ		շոքոլայ	chocolate
համար		թիւ	number
(ընթերցել)		ընթեռնուլ	read
գոռալ (բոռալLF)		պոռալ	yell, scream
ընկնել		իյնալ	to fall
(ցույց տալ)		ցուցնել	to show
մուգ		գոց (մութ)	dark (for colors); strong (for drinks)
ածել	lay eggs	(թունդ), ծանր	pour (water, coffee)
դպրոց	elementary/secondary school		from pre-school to university
ծանոթ	familiar, acquaintance	ծանօթ	1. familiar, acquaintance 2. famous
կուրացուցիչ		կուրցնող	blinding
(ծիծեռնակ)		ծիծառ	swallow

FOR ADVANCED STUDENTS

Present and Past Stems in Verbs: Find verbs in Isahakian's poem; define their tense and whether they are formed from present or past stems. Isahakian uses a few verb forms which are standard in WA. Which are these forms and what is the accepted EA standard for them? Try to translate the poem into WA.

Ավետիք Իսահակյան

Կտակ

Սիրուն մանկի՛կ, ես գնում եմ, դու գալիս ես այս աշխարհ.
Ճշմարիտն ես փորձով գիտեմ ու խոսքերս մի՛ մոռնար:
Կյանքն է ամպի փախչող ստվեր, վայրկյանն է միշտ իրական.
Բախտի կռանը կամքն է թեև, բայց դիպվածն է տիրական:

Զգացմունքն է գերիշխանը, խելքը նրա լոկ ծառան,
Բայց դու խելքդ վրադ պահի՛ր, ինչպես պողպատ, կուռ վահան:
Մի հավատար ստվերներին, հենվիր միայն քեզ վրա,
Ատելու չափ սիրի՛ր մարդկանց, բայց լավությունն մի՛շտ արա:

Խաղերով լի այս աշխարհում խաղդ եթե տանուլ տաս,
Զվարթ եղի՛ր, ու այդպիսով բախտի վրա կխնդաս:
Անվախ ու վեհ ղեկդ վարե՛ անձնանոթին դեմ-դեմի,
Անզոջալի առաջ գնա, ինչ որ լինի, թող լինի:

Լսի՛ր տղաս, ինձ կթաղես անհայտ մի տեղ, աննշան,
Որ չիմանան, մարդիկ, չգան, շիրմիս քարը գողանան:

LESSON 11

PHONETICS

Letters:	Ժ ժ	Ձ ձ	Փ փ	և
	[zh]	[ts‘]*	[p‘]	[yev, ev]*

GRAMMAR

Irregular Declension
Pronoun Declension
Substantive Possessives
Double Plural with -ՆԵՐ
The Declension of the Infinitive
The Dative of Purpose
Irregular Verbs in Simple Past
Perfect Tenses

Vocabulary

Vowel Shift in Word Building
The Suffix -ՈՒԹԻՒՆ
Date and Time Indication
Text: ԱՐԱՄԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԵՐ Է

PHONETICS

Letters

Consonants

Tall letters: **Ժ ժ** [zh] **Ձ ձ** [ts‘] **և** [yev]

Bisecting letter: **Փ փ** [p‘]

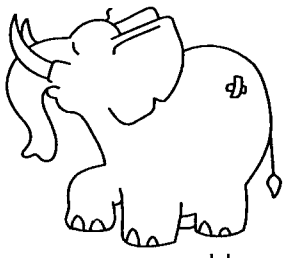

փիղ

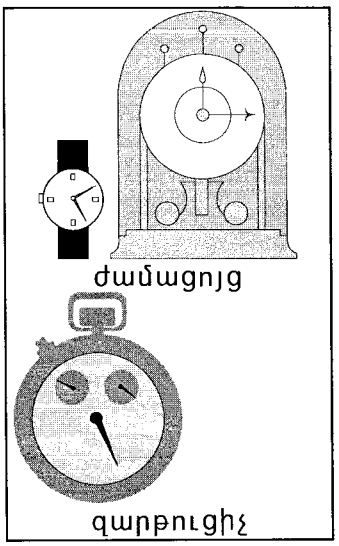

ժամացոյց

զարթուցիչ

Position in Alphabet	Letter	Letter Name	Key Words	Pronunciation
10	Ժ ժ	ժա [zha]	ժամացոյց clock	[zh]
17	Ձ ձ	ձա [tsa]	ձուկ fish	[ts‘]
35	Փ փ	փիւր [pyur]	փիղ elephant	[p‘]
*	Եւ և	և [yev]	արև sun	[yev], [ev]

Pronunciation Note

Ժ ժ is pronounced [zh] as in *pleasure, measure*, or French *Jacques, Jean.* Examples: ժամ *hour*; ժամանակ *time*; ժամացոյց *clock, watch*; աժան *cheap*; ախորժիլ *to enjoy*; բժիշկ *doctor.*

Ձ ձ is pronounced [ts'], just like **ց**. Examples: ձեռք *hand*; ձի *horse*; ձայն *sound*; ձիւն *snow*; ձմեռ *winter*; առանձին *alone*; արձակուրդ *vacation*; խնձոր *apple*, ձանձրոյք *weariness, annoyance.* Originally, **ձ** was voiced and **ց** was voiceless. They form homophones and paronyms, such as ձախ *left* and ցախ *brushwood*; ձեւ *form* and ցաւ *pain,* etc. There are no absolute orthographic rules to distinguish **ձ** and **ց** in writing. Helpful hints:

ձի

- **ձ** is more frequent in roots, and **ց** in grammatical derivation.
- **ձ** has a limited grammatical function in the plural of pronouns: ձեր *your* and ձեզի *to you.*
- **ց** is a grammatical indicator for the simple past tense, as in սիրեցի *I loved.*

ձեաձ փաթիլ

Փ փ is pronounced [p], just like **բ**. Examples: փիղ *elephant*; ափ *palm*; փողոց *street*; փայլ *shine*; արփի *sun*; չափ *measure, as much as.* Originally, **բ** was voiced and **փ** was voiceless. **Բ** is more frequent but neither has a special grammatical load. No absolute orthographic rules distinguish either of these homophonic letters.

փ and **բ** distinguish homophones and paronyms, such as փակ *closed* and բակ *yard*; փուռ *stove* and բուռ *handful*; փառք *glory* and բառ *word.*

բարև

և is a blend sign combining the letters **ե** and **ւ**; it frequents in Krapar manuscripts as an abbreviation for the conjunction և *and.* It has no upper case form since it is not a character in the Mesropian alphabet. The 1922 orthography reform in Armenia turned **և** into a letter which substituted the combination **ե** + **ւ** ubiquitously; it is widely used in print in Armenia.

և, like its first component **ե**, is pronounced [yev] at the beginning of a word and [ev] in the remaining cases —e.g., եւս - և, արեւ-արև, բարեւ-բարև, կարեւոր-կարևոր, Երեւան-Երևան; but: Եւրոպա, Եւա. The letter combination **եվ** cannot be substituted by **և**, although the pronunciation is the same—e.g., գերեվարել, դափնեվարդ, կարեվէր (details on these words see below in word-building).

Practice the following homonyms and paronyms:

դաս	class	տասը	ten	թաս	bowl
դող	shiver	տող	line	թող	let
դուռ	door	տուր	give!	թուր	sword
գաւ	chalice	կաւ	Clay	քաւ լիցի	God forbid
երգ	song	երէկ	yesterday	երեք	three
ձագ	baby	ծակ	hole	ցանկ	list
ձախ	left	ծախել	to sell	ցախ	brushwood
ձուլել	to cast, smelt	ծոյլ	lazy	ցուլ	bull
բակ	yard	փակ	closed	ՊԱԿ	KGB
բուռ	fist	փուռ	stove	ապուր	soup

Phonetic Drills

Lower Case	Upper Case	Translation
ափ	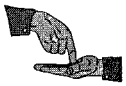 ԱՓ	1. coast, shore 2. palm
ախորժիլ	ԱԽՈՐԺԻԼ	to like, to enjoy
բաժակ	ԲԱԺԱԿ	glass, cup
բարձր	ԲԱՐՁՐ	high
բժիշկ	ԲԺԻՇԿ	physician, doctor
ժամ	ԺԱՄ	hour
ժամացոյց	ԺԱՄԱՑՈՅՑ	clock, watch
ժպտիլ	ԺՊՏԻԼ	to smile
ժիր	ԺԻՐ	lively
ուժեղ	ՈՒԺԵՂ	strong
խնձոր	ԽՆՁՈՐ	apple
տանձ	ՏԱՆՁ	bear
ձեռք	ՁԵՌՔ	hand
ձի	ՁԻ	horse
ձուկ	ՁՈՒԿ	fish
ձգել	ՁԳԵԼ	to leave, draw, pull
ձմերուկ	ՁՄԵՐՈՒԿ	watermelon
ձնծաղիկ	ՁՆՑԱՂԻԿ	snowflake
փողոց	ՓՈՂՈՑ	street

խնդալ

More Paronyms

բադ	duck	պատ	wall
գէր	fat	կե՛ր	eat!
դատ	case, trial	թաթ	paw
դափնի	laurel	դարբին	blacksmith
թագ	crown	տակ	under
ձեր	your	ծեր	old
ձեւ	form	ցաւ	pain
ցեղ	clan, kind	ցեխ	mud
փիղ	elephant	պեխ	mustache
օձ	snake	գոց	closed

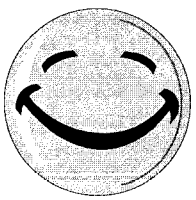
ժպտիլ

Vowel Shift in Word Building

Armenian is a language of frequent compounding and derivation (see Lessons 3 and 6). Some roots do not change when they enter into composite words or receive grammatical endings—e.g.:

Root Words		Composites	
խաչ	cross	խաչել	to cross
ուշ	late	ուշանալ	to be late
տես-նել	to see	տես-ող-ութիւն	sight
հիւր	guest	հիւր-ա-սիր-ութիւն	hospitality, reception

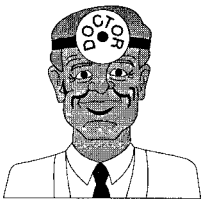

բժիշկ

In many other words, however, a vowel may change or disappear when it becomes unstressed. The vowels է, ի, ու, ը and the diphthongs ոյ, եա change most frequently.[1]

Only the composite words are translated in the following examples. Try to remember or figure out the meaning of the root word.

Shift	*Root Word*	*Composite*	*Translation*
է ⇨ ի	տէր	տիրել	to possess, conquer
	սէր	սիրել	to love
ու ⇨ ը (ə schwa)	լուռ	լռել	to keep silent
	թուղթ	թղթախաղ	card game
ու ⇨ 0 (ø zero)	տխուր	տխրութիւն	sadness
	մանուկ	մանկութիւն	childhood
ի ⇨ ը (ə schwa)	սիրտ	սրտանց	cordially
	գիր	գրել	to write
	բժիշկ	բժշկել	to heal
ի ⇨ 0 (ø zero)	դեղին	դեղնուց	egg yolk
	ամուսին	ամուսնութիւն	marriage
եա ⇨ ե	մատեան	մատենագիր	scribe
	սենեակ	սենեկապետ	chamberlain
ոյ ⇨ ու	բոյս	բուսնիլ	to grow
	լոյս	լուսին	moon

When a word ending in -ի precedes the connecting vowel ա, the diphthong եա is produced, which regularly shifts to ե, for example:

տարի + ա + կան	տարեկան	annual
գերի + ա + վարել	գերեվարել	to lead captive, enslave
դափնի + ա + վարդ	դափնեվարդ	oleander, rose bay
կարի(ք) + ա + վէր(ք)	կարեվէր	severely, fatally wounded

[1] This rule is in a process of dwindling and fossilizing in modern conversational language; multiple parallel forms appear both in word building and grammar, such as standard սենեկակից and conversational սենեակակից, բժիշկել for բժշկել, թուղթատար for թղթատար, լրագիրներու for լրագրերու, etc.

The Suffix -ութիւն

երաժիշտ

Before the suffix -ութիւն, the final ի drops if the word contains more than one syllable:

լի + ութիւն	լիութիւն	abundance
բարի + ութիւն	բարութիւն	kindness
գերի + ութիւն	գերութիւն	captivity

This suffix is very productive in composing abstract and collective nouns from nouns, adjectives, verbal stems, etc. For example:

արդար	just	արդարութիւն	justice
բժիշկ	physician	բժշկութիւն	medicine
երաժիշտ	musician	երաժշտութիւն	music
երիտասարդ	young	երիտասարդութիւն	youth
հասկ-նալ	to understand	հասկացողութիւն	understanding
հայ	Armenian	հայութիւն	Armenians
հիւանդ	sick	հիւանդութիւն	sickness
ձգ-ել	pull, throw	ձգողութիւն	gravity
նկար-իչ	painter	նկարչութիւն	painting
ուրախ	joyful, happy	ուրախութիւն	joy, happiness
տա-ն-իլ	to take somewhere	տարողութիւն	scope, room, capacity
փորձ	test, attempt	փորձութիւն	trial, ordeal

Date and Time Indication

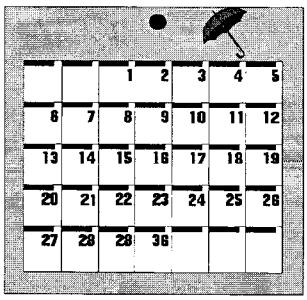

Օրացոյց

Week and Days: Days of the week are not capitalized. Շաբաթ means both *week* and *Saturday*. There is no special term for *weekend*.[2]

շաբաթ	week	չորեքշաբթի	Wednesday
կիրակի	Sunday	հինգշաբթի	Thursday
երկուշաբթի	Monday	ուրբաթ	Friday
երեքշաբթի	Tuesday	շաբաթ	Saturday

Here are a few more useful words for time.

ժամանակ	time	դար	century	տարի	year
ամիս	month	օր	today	ժամ	hour
վայրկեան	minute	րոպէ	minute (EA)	երկվայրկեան	second
այսօր	today	վաղը	tomorrow	երէկ	yesterday
լուսաբաց	dawn	կէսօր	noon	մայրամուտ	sunset
գիշեր	night	ցերեկ	daytime	երեկոյ, իրիկուն	evening
գարուն	spring	ամառ	summer	աշուն	fall
ձմեռ	winter	գալ, միւս	next	անցեալ	last

[2] Շաբթուայ վերջ or շաբաթավերջ is used, lit. *end of the week.* See the letter ջ in the next lesson.

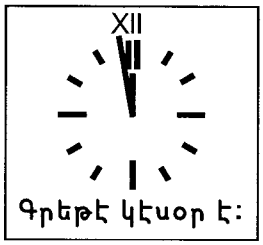

Գրեթէ կէսօր է:

Telling the Time

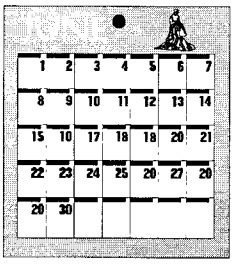
Յունիս երկուքը երկուշաբթի է:

- When telling the time, the '*hour*' always comes before the '*minutes*': Ժամը մէկը հինգ անցած է: *It is five past one o'clock.*
- Note: ժամը '*o'clock*' opens the time statement; no pronoun (it) is necessary when the word ժամը is omitted.
- For '*past*' անցած է or կ'անցնի is used, the '*hour*' is in accusative, '*minutes*' in nominative.
- For '*to*' կայ is used, conversational also կ'ուզէ, the '*hour*' is in dative, and '*minutes*' don't change: Մէկին հինգ կայ: *It is five to one.*
- No abbreviations like '*am*' and '*pm*' are used; the segment of day is stated, if necessary: Առաւօտեան, երեկոյեան *in the morning/evening*, etc. which precede the word ժամը.
- The generic word for *when* is երբ, but for time and date the question word is քանի(ն) *how many,* and for week days, the word ինչ *what.*

Examples of use:

Հիմա ժամը քանի՞ է:	What's the time now?
Ժամը երկուքն է: Մէկը հինգ անցած է:	It is two o'clock. It's five past one.
Առտուան տասի աւեղներն է:	It is around ten a.m.
Առաւօտեան իննին քառորդ կայ:	It is a quarter to nine a.m.
Ցերեկուան չորսը քսան անցած է:	It is twenty past four p.m.
Գիշերուան երկուքը քառորդ կ'անցնի:	It is a quarter past two a.m.
Ցերեկուան հինգ ու կէսն է:	It is half past five p.m.
Երեկոյեան ութը կ'ըլլայ:	It is nearly eight p.m.
Առաւօտեան հինգին քսան կ'ուզէ:	It is twenty to five a.m.
Մեր գնացքը կէս վայրկեանէն կը մեկնի:	Our train departs in half a minute.

Երկուքին տասը կ'ուզէ:

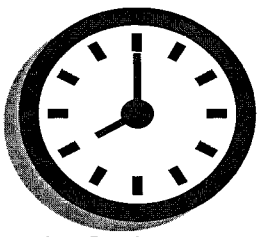
Ժամը ճիշդ[3] ութն է:

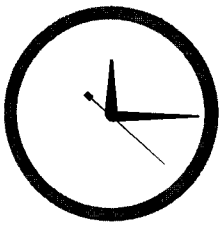
Երեքը քառորդ կ'անցնի:

Ի՞նչ օր է յունիս մէկը: Կարծեմ կիրակի է:	What day is June first? I think it's a Sunday.
Ձեր գնացքը ե՞րբ կը մեկնի: Շուտով:	When does your train depart? Soon.
Վաղը ամսոյս[4] քանի՞ն է: Յունիս մէկն է:	What is the date tomorrow? June first.

[3] See the letter ճ ճ is in the next lesson. ճիշդ *correct,* refers to '*on the dot, sharp*' in temporal contexts.

[44] Ամսոյս is a high standard form, archaic Genitive case with the demonstrative article -ս (*this),* typical to formal writing. The usual literary and conversational form is ամսուն.

Այս կիրակի տօն ունինք:	We have a celebration this Sunday.
Գալ երկուշաբթի իմ տարեդարձս է:	Next Monday is my birthday.
Անցեալ երեքշաբթի բարեկամս տեսայ:	Last Tuesday I saw my friend.
Երէկ չորեքշաբթի էր:	Yesterday it was Wednesday.
Վաղը ուրբաթ կ'ըլլայ:	Tomorrow will be Friday.
Գալ ամառուան համար ի՞նչ կը մտածէք:	What do you think for next summer?
Այս ձմեռ շատ պաղ էր:	This winter was very cold.
Անցեալ աշուն Հայաստան գացած էի:	Last fall I went in Armenia.
Այս շաբաթ աղուոր ժամանակ անցուցինք:	This week we had a nice time.

GRAMMAR

Irregular Declension

Several frequently used nouns belong to irregular declensions. Հայր *father,* մայր *mother,* եղբայր *brother* change the diphthong այ to օ in the oblique cases.

սէր, յոյս, Աստուած

Nominative - Accusative	հայր	մայր	եղբայր
Genitive – Dative	հօր	մօր	եղբօր
Ablative	հօրմէ	մօրմէ	եղբօրմէ
Instrumental	հօրմով	մօրմով	եղբօրմով

Աստուած *God,* սէր *love,* յոյս *hope* have -ոյ in the Genitive. Their declension is accompanied also by a phonetic shift.

Nominative- Accusative	Աստուած	յոյս	սէր
Genitive-Dative	Աստուծոյ	յուսոյ	սիրոյ
Ablative	Աստուծմէ	յոյսէ	սէրէ
Instrumental	Աստուծմով	յուսով	սիրով

Pronoun Declension

The personal pronouns ես *I,* մենք *we,* դուն *you (thou),* դուք *you (you all)* undergo suppletive declension, that is, their case forms have differing roots and stems.[5] Some cases have more than one form.

[5] The personal pronouns in English are suppletive too—*I, my, me, we, our, us*, etc. Remember that English and Armenian are languages of Indo-European origin and these common features go back to their common origin. More details on pronoun declension are presented in Lesson 13 and Appendix 7.

Nominative	ես	մենք	դուն	դուք	I, we, you
Genitive	իմ	մեր	քու	ձեր	my, our, your
Dative	ինձ, ինծի	մեզ, մեզի	քեզ, քեզի	ձեզ, ձեզի	me, us, you
Accusative	զիս, ինձ, ինծի	մեզ, մեզի	քեզ, քեզի	ձեզ, ձեզի	me, us, you
Ablative	(յ)ինէ, ինձմէ	մեզմէ	քենէ, քեզմէ	ձեզմէ	from me, us, you
Instrumental	ինձմով	մեզմով	քեզմով	ձեզմով	with me, us, you

Ինձ, մեզ, քեզ, ձեզ come from Krapar. In modern Western Armenian they occur in formal styles. They all underwent phonetic changes, giving rise to a novel norm based on conversational parallels.

- The first change is connected with the generalization of the ending ի from the noun declension. It can be added to the dative and accusative forms: մեզի, քեզի etc. are the common standard forms.
- The next change concerns only ինձ and is connected with the historical shift of consonants. The originally voiced ձ shifted into a voiceless [ts].[6] But the word ինձ maintained the everyday old pronunciation [indz]. This was reflected with an orthographic change, in addition to the ending ի: ինծի, which is the common standard.
- In ablative, older forms յինէ and քենէare found in literature, especially in poetry, also in conversational Bolis speech. Ինձմէand քեզմէ are the standard forms.

Substantive Possessives

Personal pronouns in genitive case like իմ generate substantives with articles; You know the singular forms from lessons 2 and 4: իմս, քուկդ, անորը, իրենը. The corresponding plurals are: մերը *ours*, ձերը *yours*, անոնցը and իրենցը *theirs*. These substantives contain the modified; that is, instead of Իմ ժամացույցս նոր է: *My watch is new,* one can say Իմս նոր է: *Mine is new.*

The substantives also assume nominal declension and plural endings, thus generating substantive possessive; for example: իմիններս նոր են, instead of իմ ժամացոյց-ներ-ս *Mine are new.* իմ-ի-ն-ներ-ս includes or assumes the noun in plural ժամացոյցներս by attaching nominal endings: ի—genitive, ն—definite article, ներ—plural, and ս—possessive article. Substantive possessives are typical to conversational style.

Examples of substantive possessives in use:

Իմս (իմ գիրքս) հետաքրքրական է:	*Mine* (my book) is interesting.
Իմիններս (իմ գիրքերս) հոս են:	*Mine* (my books) are here.
Քուկիններուդ (քու գրքերուդ) քովը շարած եմ:	They are at *yours* (at your books).
Մերը (մեր տունը) ասի է:	This is *ours* (our home).
Մերիները (մեր տունները) մեծ են:	*Ours* (our homes) are large.
Ձերիներէն (ձեր տուներէն) աղուոր են:	They are better than *yours* (your homes).

[6] See the shift in Appendix 4.

Double Plural with -ների

Nouns with double plural endings, e.g., ձեռքերնիս represent grammatical inclusion in the opposite direction; that is, they contain or assume the modifying possessive pronouns, cf. ձեռքերնիս substitutes for մեր ձեռքերը. The double plural—եր (ներ) and ների[7] shows that there is more than one possessor—մեր, ձեր, անոնց/իրենց. *For instance:* Գիրքերնին հոն ձգած են: *They have left their books there.*

Գիրքերնիս հոս են:
Our books are here.
Գիրքերնիդ ու՞ր են:
Գիրքերնին հոն ձգած են:

⇒ The grammatical person of possessors can be incorporated into the -ների forms with the help of the possessive articles, that is, գիրքերնիս instead of մեր գրքերը Cf.: the sentences to the right:

⇒ Forms with and without ների differentiate the number of possessors, cf. below:

ձեռքս	= իմ ձեռքս	my hand
ձեռքերս	= իմ ձեռքերս	my hands
ձեռքերնիս	= մեր ձեռքերը	our hands
ձեռքդ	= քու ձեռքդ	your (thy) hand
ձեռքերդ	= քու ձեռքերդ	your (thy) hands
ձեռքերնիդ	= ձեր ձեռքերը	your (of you all) hands

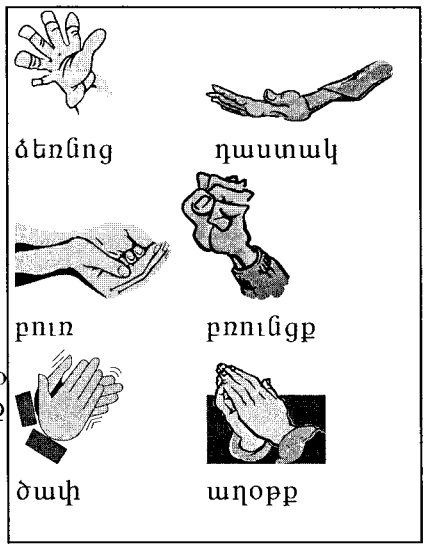

Double plurals, as substantive possessives are characteristic to conversational styles, e.g., Ձեռքերնիս կտրած են՝ ինչ կրնանք ըլլալ: *We are disempowered* (lit.: our hands are cut); *what can we do?*

The Declension of the Infinitive

Infinitives belong to declension ուԼ. ի verbs shift into ե when declined. Declined infinitive is used as a verbal substantive—subject, object, and attribute. It can ssume every ending that a noun can, cf. the infinitive in Dative with the plural ների: ...Ընել այնպէս որ ոչ միայն չամչնային հայ **ըլլալուն**, այլեւ պարծենային անով: *To do so that they would not only not be ashamed for being Armenians but also proud of it.* [8]

For translation, English infinitive and gerund are used, often with prepositions.

Cases	ե verbs	ի verbs	ա verbs	ուԼ verbs[9]
Nominative-Accusative	լռել	ժպտիլ	խնդալ	զարթնուլ
Genitive-Dative	լռելու	ժպտելու	խնդալու	զարթնլու
Ablative	լռելէ	ժպտելէ	խնդալէ	զարթնուլէ
Instrumental	լռելով	ժպտելով	խնդալով	զարթնլով

[7] The plural with ների is seldom in Krapar; it, becomes wide spread in Middle Armenian and left some remnant forms in WA.

[8] Here is the entire quote from Zapel Yesayan: Հասարակութիւնը անծանօթ էր իր ազգային պատմութեան. այդ կրօնական համայնքէն պէտք էր ազգ մը ստեղծել, այդ «նուաստներուն», «ծառաներուն» ներշնչել հպարտութեան զգացում, ընել այնպէս որ ոչ միայն չամչնային հայ ըլլալուն, այլեւ պարծենային անով:

[9] A few verbs in conjugation ու still occur in formal speech—զարթնուլ, յեղուլ, յեղուլ, երդնուլ, պշնուլ, բողոքուլ (declined: բողոքու, բողոքէ, բողոքով). They all common parallels with ե or ի.

The infinitive in genitive-dative (*ժպտելու*) formally coincides with the future participle II but distinctly differs in meaning, function, and use. The future participle shows a possibility of future action and is used with auxiliary verbs (see Lesson 8). The infinitive in genitive functions as an adjective attribute for nouns, e.g.—*Ուտելու ժամանակն է*: *It is time to eat.* *Կարդալու բան շատ կայ*: *There is a lot to read.* Here *կարդալու բան* is roughly equivalent to the future participle I, *կարդալիք* 'something to read'. *Ձեր խոսելու ձեւէն անդրադարձայ թէ բժիշկ ըլլալու էք*: *From the way you speak I realized you must be a doctor.* In this sentence we have two verbs ending in *ու*; the infinitive in genitive *խոսելու* is an attribute modifying the noun *ձեւ form*, and the future participle II *ըլլալու assumes being* (a doctor). In the dative case, the infinitive functions as an indirect object, e.g.—*Բայց կարդալու չենք հասնիր. փոխարէնը, հեռատեսիլ կը դիտենք*: *But we don't get to reading;, instead, we watch TV.*

Here are some examples with the infinitive used in each case form:

Nominative	Ապրիլը լաւ բան է:	Living is a good thing.
Accusative	Կը սիրեմ մօրս երգելը:	I love my mother's *singing.*
Genitive	Կարդալու գիրք չունիմ:	I have no book *to read.*
Dative	Գացի խաղող առնելու:	I went *to buy* grapes.
Ablative	Խաղալէն բնաւ չի ձանձրանար:	He never gets bored *of playing.*
Instrumental	Ափը թող(ե)լով մտանք բաց ծով:	*Leaving* the shore, we entered the open sea.

The infinitive followed by the postposition *վրայ* is an idiomatic construction meaning *to be about to do something.* The postposition requires infinitive in genitive; i.e., it governs its object (noun or substantive) with genitive (details in L 6 and appendix 9).

Խօսելու վրայ էի, բայց լեզուս խածի: I was about to talk but I bit my tongue.
Գիշերը մեռնելու վրայ էի, լաւ է, արթնցայ: I was about to die in my dream; it's good I woke up.
Տանձի ծառին հասնելու վրայ էի, բայց արթնցայ: I was about to reach the pear tree, but I woke up.

The Dative of Purpose

Infinitives, nouns, and pronouns in dative can show the purpose of action. This is a frequent construction both in standard and causal styles that you have already met.

Պայուսակը *դասի* պիտի տանի:	He will take the bag *to class.* (Lesson 6)
Գացի շոքոլադ *բերելու*:	Gone *to bring* your chocolate.
Պատրաստուեցայ դասի երթալու:	Got ready to go to class (Lesson 10)
Շաբաթ օրը գացի անոնց *տեսնելու*:	On Saturday I went *to see them.* (Lesson 11)
Իտալիա պտտելու ելած էի, գործի եղայ:	I went *for a tour* to Italy (but) I got *a job.*
Քեզի կուգամ կարօտով, ընդունէ զիս, Հայոց աշխարհ:	I come *to you* longingly; accept me, land of the Armenians.

Irregular Verbs in Simple Past

Irregular verbs maintain older regularities of conjugation; that is, they are regular in a different way than expected. As a rule, they belong to the core vocabulary of languages. That is why many verbs that are irregular in Armenian are irregular in English too. Below irregular verbs are grouped by their common features in the simple past. (see irregular verbs' paradigms in Appendix 8).

⇒ **Ննստիլ - Ննստայ** *I sat*; maintains the present stem in simple past instead of the expected stem with **ց**. ծնիլ, պրծիլ, սկսիլ, բերել, ըսել follow the same pattern.

⇒ **առնել - առի** *I took;* assumes set I endings with ի instead of the expected set II with ա. թքնել, պագնել, խածնել follow the same pattern.

⇒ Verbs without ց in the stem, when using the set I with ի, receive -աւ in the third person singular. Cf.:

	ըսել to say	առնել to take	ընել to do	դնել to put	բերել to bring
ես	ըսի I said	առի I took	ըրի I did	դրի I put	բերի I brought
դուն	ըսիր	առիր	ըրիր	դրիր	բերիր
ան	***ըսաւ***	***առաւ***	***ըրաւ***	***դրաւ***	***բերաւ***
մենք	ըսինք	առինք	ըրինք	դրինք	բերինք
դուք	ըսիք	առիք	ըրիք	դրիք	բերիք
անոնք	ըսին	առին	ըրին	դրին	բերին

⇒ Four verbs are suppletive; that is, they have a lexically different root for the past stem. Among them, երթալ has its own irregularity in the third person singular: *ան գնաց (he went)*; a remnant from Krapar simple past, the verb has a root ն in its entire paradigm.[10]

երթալ	գացի	I went
ուտել	կերայ	I ate
գալ	եկայ	I came
ըլլալ	եղայ	I was

⇒ Some irregular verbs change a root consonant in the past stem, e.g., տալ – տուի.

⇒ The most common change is the shift ն < ր, e.g., տանիլ – տարի.

⇒ Other verbs have parallel infinitives which generate parallel paradigm. As a rule, one of these paradigms represents the older forms, and the other, the novel standard, e.g., երդնուլ and երդուիլ *to vow; I vowed*— correspondingly, երդուայ and երդուեցայ (recommended form). Պագնել-պաչել *to kiss* has four parallels in simple past: պագեցի, պաչեցի (the recommended form), պագի, պաչի.

դառնալ	դարձայ	I became
ելլել	ելայ	I got up
տալ	տուի	I gave
պագնել	պաչեցի	I kissed
զարնել	զարկի	I hit
իյնալ	ինկայ	I fell
տանիլ	տարի	I took
դնել	դրի	I put
ընել	ըրի	I did

Perfect Tenses

The perfect aspect indicates a completed action or state. Contrary to the simple past, which shows actions completed in the past, perfect actions are completed *in a time indicated*: present, past or future. You are already familiar with the formation of perfect tenses; let us summarize; the content verb is in past participle form. It does not change and bears the meaning of the completed action. The other grammatical meanings (tense, person, number) are expressed by the auxiliary verbs **է, ըլլալ** and the particles **պիտի, կը**.

Both past participles—in **-ած** and in **-եր** derive from past stems if verbs ending in **-ալ, -նել, -նիլ, -չիլ**, and from present stems of simple verbs ending in **-ել** and **–իլ**.

[10] Երթամ is suppletive in Krapar as well but it uses the root չոգաւ to complete its past tense paradigm. Գնամ is a regular verb; its past tense (Krapar: ես գնացի, դու գնացեր, ան գնաց, մենք գնացիմք, դուք գնացէք, անոնք գնացին) completes the paradigm of երթամ in many Western and Eastern Armenian dialects. The modern forms are: գացի, գացիր, գնաց, գացինք, գացիք, գացին.

The past participle II ending in **-եր** is employed solely in the main perfect tenses: present and past (also called perfect and pluperfect). The past participle I ending in **-ած** is more frequent; it generates also compound perfect tenses (see the table below) and functions as a verbal substantive—adjective or noun (details in Lesson 10).

Note that the translations are often approximations because some of these tenses have no exact grammatical equivalents in English, and also, specific contexts may require divergent translations.

Conjugation sample:

Perfect Participles	բերած, բերեր. մոռցած, մոռցեր		brought, forgotten
Main Perfect Tenses			
Present Perfect	բերած, մոռցած եմ	բերեր եմ	I have brought, forgotten
Past Perfect/ Pluperfect	բերած, մոռցած էի	մոռցեր էի	I had
Compound Perfect Tenses			
Past Perfect/	բերած, մոռցած եղայ	-	I had brought, forgotten
Future Perfect	բերած կ'ըլլամ	-	I will have brought, etc.
Future Perfect	բերած պիտի ըլլամ	-	
Future Perfect	բերած ըլլալու եմ	-	I am to have brought
Future in the past	բերած կ'ըլլայի	-	I would have brought
Future in the past	բերած պիտի ըլլայի	-	
Subjunctive	բերած, մոռցած ըլլամ	-	(if) I will have brought, forgotten
Subjunctive Past	բերած ըլլայի	-	(if) I would have brought, etc.

Auxiliaries assume the negative particle չ in the following way:

Present Perfect	մոռցած, բերած չեմ	չեմ բերեր	I have not brought
Past Perfect	մոռցած բերած չէի	չէի բերեր	I had not --
Future Perfect	մոռցած չեմ ըլլար	-	I will not have --
Future Perfect	մոռցած պիտի չըլլամ	-	
Future in the past	մոռցած չէի ըլլար	-	I would not have --
Future in the past	մոռցած պիտի չըլլայի	-	
Subjunctive	մոռցած չըլլամ	-	(if) I have not --
Subjunctive Past	մոռցած չըլլայի	-	(if) I had not --

The Difference between Participle I and II—the -ած and -եր Forms

- **-ած** forms are more frequent and have multiple functions. **-եր** forms are less frequent even in the main tenses—present and past perfect.
- In negative, **-ած** forms (such as **մոռցած չեմ**) are dominant and the **-եր** forms (such as **չեմ մոռցեր**) are seldom used.
- **-ած** forms function without auxiliary verbs as adjectives and nouns, cf. **մոռցած երգեր** *forgotten songs;* **բերածներս** *the things I brought*).
- **-ած** and **-եր** forms are sometimes opposed as to witnessed fact vs. non-witnessed, hypothesis.
- **-եր** forms, with or without the auxiliaries, enter into compound forms with other content verbs: Cf.:

Լսեցի, թէ բարեկամդ եկեր է, շիտա՞կ է:	I heard that your friend *has come*, is that true?	Hypothetical, question
Այո, արդեն երկու շաբաթ է, որ եկած է:	Yes; it has already been two weeks since he *has come*.	Factual, statement
Երեք աղջիկ նստեր երազ կը հիւսեն:[11]	Three girls are *sitting*, *weaving* dreams.	Participle II compounded with other conjugated verbs is characteristic to poetic style.
Քաւ ու գործս ձգեր եմ, քեզի կը մտածեմ:	Having left my business, I think of you.	
Քաւ ու գործս ձգեր նստեր եմ:	Leaving all that matters, I sit.	
Գործերս մոռցեր՝ քեզի կը սպասեմ:	Forgetting my business, I wait for you.	
Քու պատկերդ հոն՝ դեռ շեմին վրայ կեցեր, կը խնդայ:	Your image there stands still on the threshold laughing.	

Use of Perfect Tenses

The perfect tenses show actions or situations completed at a certain time. They represent the indicative mood of real, factual actions. This means that even the future perfect tenses show real actions which will be completed at some point in the future. Perfect tenses are very characteristic of complex sentences, showing parallel actions completed prior to other past and present actions, and also actions that will be completed after others. This usage is quite similar to that of English, and for translation the corresponding perfect tenses of English are often used. However, depending on the context, the simple past of English can be a more suitable translation.

Հայերէնս *մոռցեր եմ*, առիթ չկար խօսելու:	I have forgotten my Armenian; there was no opportunity to speak it.
Հիմա սկսեր եմ կարդալ և կը յիշեմ երգեր, որ շատոնց մեծ մօրմէս *լսած էի*:	Now I have begun to read and I remember songs that I had heard from my grandmother long ago.
Գիտէի թէ *ալ գացած են*, բայց յիշեցի:	I thought they were already gone, but I remembered [them].
Երբ նորէն գաս, յիշած երգերս քեզի համար *գրի առած պիտի ըլլամ*:	When you come again, I will have written down for you the songs I remembered.
Կանուխէն *գրած կ'ըլլայի*, եթէ գիտնայի, թէ կ'ուզես:	I would have written them earlier if I had known you wanted them.
Եթէ գրելը քեզի ձանձրոյթ չ'ըլլայ, սիրով կ'ընդունիմ եւ գալ անգամուն[12] *սորված կ'ըլլամ*:	If writing doesn't weary you, I will accept it with love and next time I will have learned them.

[11] A line from Zahrad's *Numbers*. The letter Ջ ջ is introduced in the next lesson.

[12] Note that the phrase գալ անգամուն *next time,* is conversational; the literary standard is յաջորդ անգամ. See in L 12.

Text

ԱՐԱՄԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԵՐ Է

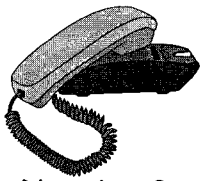

Հեռաձայնը կը հնչէ և կը կանչէ...

Երկու տարի երկիրէն դուրս աշխատեցայ: Իտալիա գացած էինք եղբօրս հետ: Գործերնիս լմնցուցինք և երէկ տուն դարձանք: Մերիններուն ուրախութեանը չափ-սահման չկար: Ես ալ չափազանց կարօտցած եմ ամէնքը: Հեռաձայնս անդադար կը զարնէ և մօտիկներս կը հաւաքուին դարձեալ: Արտակը, իմ պզտիկ ընկերս, բաւական մեծցած է: Ան կատարեալ պատանի մըն է այլեւս:

Շաբաթ օրը գացի Արան եւ Անին տեսնելու: Գրկեցինք մէկզմէկ եւ համբուրուեցանք: Ժամանակը մեր մտերմութեան կողքէն անցած էր: Մենք մօտիկ բարեկամներ էինք դարձեալ: Բայց ժամանակը մեծ նորութիւն մըն ալ բերած էր: Անոնք անցեալ տարի մանչ մը ունեցած էին: Տղուն անունը Տիգրան դրած էին: Ան քնացած էր, երբ ես տուն մտայ:

մանչուկ

- Ինչպէ՞ս է, - հարցուց իննօի Անին, - կ'ախորժի՞ս մանչուկէս:
- Որքա՜ն պզտիկ է:
- Բաւական մեծցած է այլեւս, - հպարտութեամբ օրօրոցին նայեցաւ Անին: - Չորս և կէս ամսական անձ մըն է:
- Շիտակը՝ չորս ամիս եւ տասնեօթ օրուան է տղաս, - ժպտեցաւ Արան:
- Երբ Տիգրանը ծնաւ, բժիշկը ըսաւ, թէ փղիկ մը ծնած եմ, - ըսաւ Անին:
- Իրա՞ւ, ինչու՞ - զարմացայ ես:
- Նկատելով որ շատ մեծ էր, - բացատրեց Արան:
- Ես ալ մեծցեր եմ, այնպէս չէ՞, Արա՛մ, - խնդաց Անին:
- Աւելի աղուորցած ես պարզապէս - վրայ բերաւ Արան:
- Դուն ի՞նչ կ'ըսես, Արա՛մ, - հարցուց Անին:
- Այո, խնդրեմ, քու հեղինակաւոր կարծիքդ յայտնէ՛, պարոն իտալացի:

Շարունակ կը խնդային, եւ որքան կը սիրէի զանոնք: Անդրադարձայ թէ սէրը հասկնալու համար պէտք է քիչ մը հեռու կենալ:

- Չգէ՛, Անի՛: Շիտակն ըսեմ, երկուքդ ալ շատ աղուորցած էք: Հիմա Իտալիայէն բերած նուէրներս կը նայի՞ք:

Հրաշալի երեկոյ մը անցուցինք հին բարեկամներովս, եւ պզտիկ մանչուկն ալ հին բարեկամ մը կը թուէր:

Explanations to the Text

Արամը վերադարձեր է	Aram has returned.	All verbs derived from դառնալ are conjugated with this shift.
Երկիրէն դուրս	Out of the country	
Երէկ տուն դարձանք	Yesterday we returned home	դառնալ is *to be* or *come back;* also, *become, turn.*
Մերիններուն ուրախութեանը չափ-սահման չկար:	There was no measure or limit to the joy of our folks.	մերիններ has contextual meaning; here: our family. չափ-սահման չ + verb, idiomatic for *immeasurable.*
Չափազանց կարօտցած եմ	I have missed too much	չափազանց is extremely.
Հեռաձայնս անդադար կը զարնէ	My phone rings all the time	Literally անդադար is *incessantly*
Մօտիկներս կը հաւաքուին դարձեալ:	My friends come together again.	Մօտիկ is *close.* With nominal endings, plural ներ, and the article ս, it turns into a substantive for '*my intimate family and friends*'.
Ան կատարեալ պատանի մըն է:	He is a perfect youth.	Or: *teenager*
Գացի տեսնելու:	I went to see.	տեսնելու is dative of purpose.
Գրկեցինք մէկզմէկ	We embraced one another.	մէկզմէկ is a reciprocal pronoun in accusative, see L 14.
Համբուրուեցանք:	We kissed each other.	Համբուրուեցանք is a reflexive verb, see L 14.
Ժամանակը մեր մտերմութեան կողքէն անցած էր:	Time had passed by our friendship.	մտերմութիւն Lit. *intimacy.*
Ժամանակը մեծ նորութիւն մըն ալ բերած էր:	Time had also brought some great news.	
Անոնք անցեալ տարի մանչ մը ունեցած էին:	Last year they had had a baby boy.	մանչ is *boy, child, baby, son*
Տղուն անունը Տիգրան դրած էին:	They had named the boy Dikran.	անունը դնել is *to name*; lit. *to put the name.*
Կ'ախորժի՞ս մանչուկէս:	Do you like my baby?	
Որքա՜ն պզտիկ է:	He is so small!	*Lit. How small!*

Բաւական մեծցած է այլեւս	He has already grown plenty.	Lit. բաւական is *enough*.
Չորս և կէս ամսական աղջ մըն է:	He is a four and half months old person.	Ani emphasizes the significance of their child by the word աղջ
Հպարտութեամբ օրօրոցին նայեցաւ	Proudly looked at the cradle	
Երբ Տիգրանը ծնաւ	When Dikran was born	Ծնիլ is both *to be born* and *give birth*, i.e., transitive and intransitive, see L 14.
Բժիշկը ըսաւ, թէ փղիկ մը ծնած եմ	The doctor said that I gave birth to a small elephant.	The conjunction թէ shows this is an exaggeration. The conjunction որ would be used for a statement.
Նկատելով որ շատ մեծ էր	Considering that he was quite big	Նկատելով is a frozen declined infinitive from նկատել *to notice*; it functions as a conjunction meaning *considering, having in view.*
Ես ալ մեծցեր եմ, - խնդաց Անին:	"I have grown older, too," laughed Ani.	Word play: մեծնալ means *grow, grow big, and grow old.*
պարզապէս	Only, merely	
Վրայ բերաւ Արան:	Ara quickly replied.	Վրայ բերել is an idiom meaning *hurry to speak, reply.*
Դուն ի՞նչ կ՛ըսես, - հարցուց Անին:	"What would *you* say?" asked Ani.	In questions, pronouns (here դուն) are used only for emphasis.
Խնդրեմ քու հեղինակաւոր կարծիքդ յայտնէ՛	I plead for your authoritative opinion.	For fun, Ara combines the formal style with the familiar.
Պարոն իտալացի:	Mister Italian	A remark upon coming back from Italy.
Շարունակ կը խնդային	They laughed all the time.	Or: *continuously.*
Եւ որքան կը սիրէի զանոնք:	And how much I did love them.	զանոնք is the accusative of անոնք.
Անդրադարձայ թէ	I realized that	Conjugated like դառնալ.
Սէրը հասկնալու համար պէտք է քիչ մը հեռու կենալ:	To understand love one has to be away for a while.	համար *for* requires its object, here the infinitive, to be in the dative case.
Չգէ՛	Let it go.	Չգէ՛ is very frequent in everyday speech, like *forget it!*
Շիտակն ըսեմ	To tell frankly	Շիտակ is *correct, right, true, straight*
Իտալիայէն բերած նուէրներս կը նայի՞ք:	Would you have a look at my gifts brought from Italy?	Իտալիայէն is in ablative.
Հրաշալի երեկոյ մը անցուցինք	We had a wonderful evening.	Or: *We spent a miraculous evening.*
Եւ պզտիկ մանչուկն ալ հին բարեկամ մը կը թուէր:	And the small baby seemed to be an old friend, too.	

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. *Group the letters you know according to their position on the line: mini, tall, descending, and bisecting letters.*
2. *Place the letters you learned in the alphabet, Appendices 1 and 2. Choose your favorite keywords.*
3. *Fill out the chart writing the lower case words in upper case and vice versa.*

կարօտցած	
	ՀԱՐՑՆԵԼ
աղուորցած	
	ԲԱՑԱՏՐԵԼ
հրաշալի	
	ԻՆՁ
խնդալ	
	ԴԱՐՁԵԱԼ
փիղ	
	ՄԵԾՑԱԾ
ձգել	

Lexical and Grammar Exercises

1. *Read the text, translate it, and copy it. Retell the text with improvisations.*
2. *Make oral sentences of your own using the words you know.*
3. *Find inflected forms of nouns and verbs in the text. Explain their use and write the base forms of the same words.*
4. *Try to recognize the roots in the following composite words and underline them:* բանալ, գոցել, պաղիլ, սառիլ, տաքնալ, վախնալ, կախել, գալիք, սառնարան, մեծցնող, բանալիք, բժշկութիւն, երաժշտութիւն, երիտասարդութիւն, սրտանց, խաչքար, ընտանեսէր, ժամացոյց, օրացոյց, զարթուցիչ.

5. *Conjugate the following verbs in the simple past tense:*
խնդալ, երթալ, տալ, ձգել, գրկել, բացատրել, ախորժիլ, երևիլ, թուիլ (թուաց).

6. *Write the simple past tense and participle forms according to the sample:*

Imperative Singular	Infinitive	Future Participles	Past Participles	Simple Past, First/Third Person Singular
եկու՛ր գնա՛ բե՛ր տա՛ր ա՛ռ տու՛ր դի՛ր ըրէ՛ տե՛ս նայէ՛	գալ	գալու, գալիք	եկած, եկեր	եկայ

7. Translate the following sentences paying attention to the perfect tense.

1. Ծնողքս տուն մը գներ են, որ ես տակաւին տեսած չեմ:
2. Գործդ ըրա՞ծ ես, ալ դադար մը ա՛ռ:
3. Դեռ լմնցուցած չեմ: Բայց վաղը ամէն բան ըրած պիտի ըլլամ:
4. Կ՛ըսեն թէ՝ Պողոսին կինը առեր քալեր է տուներն:
5. Ի՞նչ կ՛ըսես, ամուսինը ձգեր գացե՞ր է:
6. Ըլլալի՞ք բան է՝ ամուսինը ձգած, գացած ըլլայ:

8. Fill in the dialogues in both English and Armenian with the missing words and phrases.

- Դուն ուսուցի՞չ ես:	Are you a -------
- Այո, ----- դու՞ն ալ:	Yes, I am a teacher. You too?
- Ոչ, ես ուսուցիչ չեմ, ---	No, I am not a teacher, I am a doctor.
- Եւ քու բարեկամդ ի՞նչ է:	And what is your --------
- Ան ալ բժիշկ է: Շատ --- է անիկա:	He is ---- doctor. He is a very good doctor.
- Դուն քու գործդ կը սիրե՞ս:	Do you love ------
- Այո, ---	Yes, sure.
- ---	You too?
- Ոչ, ես --- սիրեր:	No, I don't love it.
- Ինչու՞ չես սիրեր:	------
- Քիչ մը տխուր է ամէնուն ցաւերը գիտնալը:	------ to know everybody's pain.
- Հապա ինչու՞ ---	Then, why do you do it?
- Մարդոց --- է:	People need it.

9. Translate the following sentences paying attention to special grammatical constructions:

1. «Յանուն Հօր և Որդւոյ և Սրբոյն Հոգւոյ, ամէն» ըսելով քահանան լմնցուց աղօթքը:
2. Պանդուխտները ձգեցին հայրենին և ելան օտար ափեր երթալու:
3. Ամառ թէ ձմեռ, գիշեր թէ ցերեկ աշխատեցան, որ իրենց ընտանիքին օգնեն:
4. Քնաւ չմտածեցին աղուոր ժամանակ անցնելու վրայ:
5. Աստուծմէ յոյս առնելով տնեցիներուն սիրոյ համար ապրեցան:
6. Աշխատելէն չյոգնեցան և մտքերնին ու ձեռքերնին զբաղ պահեցին:
7. Գործերնիդ ինչպէ՞ս են, մարդիկ:
8. Տուներնիս հեռու են, բայց սրտերնիս մեծ են և յոյսերնիս՝ անհաշիւ:
9. Մերիններուն համար ամէն բան ընելու պատրաստ ենք:
10. Երբ վերջապէս տուն դառանք, ուրախութենէն ընելիքնիս չէինք գիտեր:
11. Հայր թռչունը ձագերուն կեր բերելու կ՛երթայ՝ անոնց խնամքը մօրը ձգելով:
12. Քենէ հեռու, քենէ անգէտ, առանձին, ես միշտ հոս եմ՝ քեզ տենչալու, քեզ լալու... (from Rupen Sevag's poetry).
13. Տունէն ելլելու վրայ էի, երբ հեռաձայնը զարկաւ:

10. *Translate the following into Armenian:*

1. Today is Thursday. Yesterday was Wednesday.
2. Tomorrow is Friday. I love Saturdays.
3. Next week I will go to New York.
4. Last year we were in Italy.
5. Aram went to Italy to work. Now he is back.
6. Aram brought gifts for his friends from Italy.
7. Ardag became a nice youth.
8. Now he could speak Armenian fluently.
9. He kissed Aram and told him, "You are my teacher of Armenian. "
10. "But I was far away," said Aram.
11. "Do you remember this book?" asked Ardag.
12. "My folks are happy that I speak Armenian," he said.
13. Last year I went to Armenia and spoke Armenian with people.
14. Vahe was six and a half years old already.
15. He wants to be a doctor.
16. Most of all he loves apples and pears.
17. Did mother Nvart get old?
18. No, she just got better.
19. Lusig got married and left the country.
20. Whom did she marry?
21. She married an American Greek.
22. And, you know, her husband speaks Armenian.
23. He had grown up in an old yard.
24. And there were many households of Armenians there.
25. His friends from childhood were Armenians and Greeks.
26. "Your folks are also my folks," he said to Lusig.
27. And Aris? Where is Aris?
28. He is very busy now.
29. He writes new lullabies for Dikran.

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Զաւակը անուշ որդուն է:[13]

Ինչ որ ցանես, այն ալ կը հնձես:[14]

Ժլատէն ձմեռ ատեն ձիւն ուզեցին, չտուաւ:[15]

Խելառի մէկը քարը հորը ձգեց, տասը խելօք չեն կրնար հանել:[16]

Շան սատկելիքը որ գայ, կ'երթայ ժամուն դուռը կ'աղտոտէ:[17]

---

[13] A child is a sweet worm. [A parent's life is consumed by children; however, it's a pleasure to be a parent]

[14] As you sow, so shall you reap.

[15] They asked for snow from the stingy [man, person] in the wintertime, but he did not give [it].

[16] One silly person threw a stone into a pit; ten smart people cannot pull it out.

[17] If a dog feels like dying, it goes and litters at the church door. [Don't do forbidden things.]

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 11

Pronunciation and Spelling

Letters:	Ժ ժ [zh]	Ձ ձ [dz]	Փ փ [p']	Եվ և [yev, ev]

Ժ ժ and Փ փ sound the same as in WA—*examples*: ժամ *hour*; այժմ *now*; փիղ *elephant,* ափ *palm.*

Ձ ձ is a voiced affricate, as in Grabar—ձեռք *hand*; ձի *horse,* իմձ *me*; etc. In some positions it is devoiced/aspirated, like the corresponding [ts] sound in WA—արձակուրդ *vacation*; բարձր *high,* etc. Details on positional sound change see in EA L 4, note on the letter Ղ ղ and Appendix 13.

The orthography reform of 1922 officially recognized և as a letter (ւ was omitted from the alphabet). Modern school textbooks in Armenia state that և is a writing symbol (տառանշան). և substitutes only for եւ—ևս, արև, երևան, and not եվ—հոգեվարք, կարեվէր. For upper case, the letter combination Եվ is used: Եվրոպա, Եվա.

Vowel Shift in Word Building has the same general features in EA; all words presented in this section above are used in EA too. *Note the following differences*:

1. WA has an advanced vowel shift in words consisting of three of more syllables because the penultimate syllable before the stressed last vowel is weak, cf.: EA: հարսանիք, մոռանալ, ամաչել, գիրանալ; WA: հարսնիք, մոռնալ, ամչնալ, գիրնալ.
2. Roots are 'freezing' in conversational WA, that is, they do not change and shift vowels in word-building and grammatical forms,[1] e.g., standard: տան, խնկարույր conversational: տունի, խունկարույր. Standard forms coincide with the EA standard.
3. Words with the suffix ություն, RO: ութիւն in WA maintain the Grabar forms in singular ablative—բարութենէն, and in formal speech also genitive-dative in plural—աշխատասիրութեանց, ուրախութեանց. In EA, these forms are obsolete; the novel norms are—բարությունից, ուրախությանն, աշխատությունների, etc.
4. EA favors affixation and compounding more that WA, e.g., EA: վերանորոգել, WA: նորոգել, for the same word, *repair*; EA: լեռնագագաթ WA լեռնայիւն գագաթ for *mountain peak.* These differences constitute another indication for a more synthetic structure of EA compared to WA.

Time Indication: The *week* and *day* names are the same; there are no spelling differences either. Some words indicating time have differences in meaning and usage (Grammatical, mainly declension differences are presented below in the Grammar section):

- վայրկեան is *minute* in WA and *second* in EA; րոպե is *minute* in EA.
- երկվայրկյան *second* in WA, is not a precise term in EA. It is a poetic, low frequency word and may be used as for *couple of seconds* or *moment, instant, twinkling.*
- Both versions use the adverb առավոտյան, *in the morning.* WA has a parallel form: առտու.
- կանուխ *early,* does not occur in EA, instead the adverb վաղ is employed: e.g., EA: վաղ զարթնել/արթնանալ, WA: կանուխ զարթնիլ/արթննալ.
- EA has also lost the term հերու *last year,* used in WA. Instead, descriptive phrases such as անցյալ or անցած տարի are common (in WA too).
- the present participle եկող from the verb գալ in casual EA indicates *the next* in temporal succession as գալ in WA, cf.: եկող (WA գալ) շաբաթ, տարի, ամառ, անգամ. With the word *day*, both versions use մյուս or հաջորդ օրը (CO: միւս, յաջորդ); also both prefer հաջորդ in formal styles, whereas մյուս rather means *the other*, like ուրիշ Both standards employ the verb գալ *to come,* and the noun գալիք *future.*

[1] A process toward an analytical structure can be observed in modern WA in grammar and word-building.

Telling the Time: there are two key differences in telling the time in EA:

- For '*past*' ինց է is used—e.g.: մեկն ինց է տաս: *It's 1:10*; the '*hour*' is in accusative, '*minutes*' in nominative, like in WA.
- For '*to*' պակաս է is used—e.g.: մեկին տաս է պակաս: *It's 10 to 1*; the '*hour*' is in dative, and '*minutes*' don't change (accusative), like in WA.
- No abbreviations such as '*am*' and '*pm*' are common; as in WA, the segment of the day is stated, if necessary: առավոտյան, երեկոյան *in the morning/evening*, etc. which precede the word ժամը; the latter is usually omitted—առավոտյան (ժամը) տասն է *it is ten am.*
- The question for time and date is: քանի՞սն է; ի՞նչ refers to week days Cf.:

Այսօր ի՞նչ օր է: Կիրակի (է):	What day is it today? (It's) Sunday.
Ամսի քանի՞սն է: Հունիսի երկուսն է:	What date is it? It's June 2nd.
Ժամը քանի՞սն է: Ուղիղ երկուսն է:	What's the time? It's two on the dot.
Ժամը երկուսն ինց է կես:	It is half past two.
Առավոտյան տասի կողմ(եր)ն է:	It is around ten a.m.
Առավոտյան իննին քառորդ է պակաս:	It is a quarter to nine a.m.
Ցերեկվա չորսն ինց է կես:	It is half past four p.m.
Երեկոյան ութն է լինում:	It is nearly eight p.m.
Գիշերվա մեկին հինգ է պակաս:	It is five to one a.m.
Երեքին քսան պակաս եկան:	They came at twenty to three.
Գնացքը չարժվում է մեկ րոպեից:	The train departs in a minute.
Մյուս երկուշաբթի իմ ծնունդն է:	Next Monday is my birthday.
Այս շաբաթ լավ ժամանակ անցկացրինք:	This week we spent a nice time.

In casual speech, ասես or հետաքրքիր է serve as introductory phrases in the context of asking the time, they roughly translate into *I wonder*. Cf. the joke based on word play:

Հետաքրքիր է, ժամը քանի՞սն է:	I wonder; what the time is. *(introductory use)*
(Ոչ ոք չի պատասխանում):	*(No one replies)*
Հետաքրքիր չի՞:	You don't care? *(Lit: isn't it interesting?)*

GRAMMAR

Irregular Declension

The words հայր *father,* մայր *mother,* եղբայր *brother* and Աստված *God,* սեր *love,* հույս *hope,* follow irregular declension in EA too; in general features quite similar to WA. Note that animate nouns get the dative-like accusative, and inanimate nouns, the nominative-like accusative (WA does not share this category). In ablative, they employ the common EA ending ից (except Աստծուց and սիրուց) and in instrumental, the common ով without augmentative ս preceding it, like in WA. None of these words create locative with -ում. Մեջ is featured, if necessary, as in WA; e.g., Հոր մեջ իրեն էր տեսնում: *In his father, he would see himself.*

Nominative	հայր	մայր	եղբայր	Աստված	հույս	սեր
Genitive - Dative	հոր	մոր	եղբոր	Աստծո	հուսոյ/հույսի	սիրո
Accusative	հոր	մոր	եղբոր	Աստված	հույս	սեր
Ablative	հորից	մորից	եղբորից	Աստծուց	հույսից	սիրուց
Instrumental	հորով	մորով	եղբորով	Աստծով	հուսով	սիրով

Note: the word *God* features the inanimate accusative. The animate accusative form is a relatively novel grammatical phenomenon and it has not penetrated yet the very common phrases, such as, Աստված սիրես, թե քո Աստվածը կսիրես, Աստված կանչե/կանչիր, etc. It is interesting to note that this is changing: not rarely one may hear from the younger generations: Աստվածից or Աստվածին խնդրել եմ—I have asked God.

Personal Pronoun Declension shows a number of related features, such as suppletive roots and distinct forms in genitive and dative. EA pronouns, as nouns, distinguish an animate accusative in dative-like form and the WA զիս is substituted with a generalized ինձ. In ablative and instrumental, EA features -ց- as a connecting sonorant, i.e., ինձ-ց-ից perhaps a frozen article, cf.: ցրա-ց-ից. The connecting -ց- obviously parallels with the WA -մ- (cf.: քեզ-մ-ով and irregular nouns, հօր-մ-է).[2] In the same cases, standard EA exhibits parallel forms in the first and second persons, plural and singular: ինձնից/ ինձանից, ձեզնով/ձեզանով.[3] These are innovations in analogy with irregular nominal declensions, cf. աղջկանից, օրվանից opposite to WA parallels which maintain archaic features of Grabar.

Nominative	ես	մենք	դու	դուք	I, we, you
Genitive	իմ	մեր	քո	ձեր	my, our, your
Dative/Accusative	ինձ	մեզ	քեզ	ձեզ	me, us, you
Ablative	ինձ(ա)նից	մեզ(ա)նից	քեզ(ա)նից	ձեզ(ա)նից	from me, us, you
Instrumental	ինձ(ա)նով	մեզ(ա)նով	քեզ(ա)նով	ձեզ(ա)նով	with me, us, you

Substantive Possessives in EA derive from the EA pronominal forms and use the corresponding nominal endings. Singular իմը *mine,* քոնը *yours,* նրանը and իրենը *his/hers/its*
Plural մերը *ours*, ձերը *yours*, նրանցը and իրենցը *theirs.*

The following examples sound very conversational: Իմերը (իմ գրքերը) սրանք են: *These are mine (my books).* Քոները (քո գրքերը) ո՞ր են. *Where are yours?* The recommended standard is: Սրանք իմն են: Քոնն ո՞ր են: Substantives մերոնցը, ձերոնցից, etc. are comparable with WA մերինները, ձերիններէն, etc.; cf.: Մերոնցը (մերոնց տունը) ձերոնցին մոտ է:

The Declension of Infinitives in EA follows the pattern -ու as well; ablative differs by receiving –ուց:
Խաղալուց երբէք չէր ձանձրանում: He never got bored *of playing.*
The construction **genitive infinitive + վրայ** occurs in conversational speech, as in WA.
Խոսելու վրա էի, բայց լեզուս կծեցի: *I was about to talk but I bit my tongue.*

Dative of Purpose is a frequent construction in EA too; it is the indirect object of purpose expressed with nouns, pronouns and substantives—Գնացի դասի: I went *to class.* Գնացի նրանց *տեսնելու*: I went *to see them. Քեզ* եմ գալիս կարոտով, ընդունի՛ր ինձ, Հայո՛ց աշխարհ: I come *to you* longingly; accept me, land of Armenia.
The Category of the Plural with -ք left no traces in EA nouns. It appears in the declined postpositions, see in EA Lesson 14.

Perfect Tenses in EA are formed with the past participle II ending in -ել (վաղակատար). Let us compare the use of perfect with examples from the text of this Lesson. Three verbs in perfect are found in the first paragraph; կարոտել as a transitive verb and գնալ and մեծանալ as dynamic verbs form the perfect tenses with the past participle II in EA In WA, the past participle I is used.

EA Իտալիա *էիք գնացել* եղբորս հետ:	**WA** Իտալիա *գացած էիք* եղբորս հետ:
Ես էլ *էի կարոտել* բոլորին:	Ես ալ *կարոտցած եմ* ամենքը:
Արտակը բավական *մեծացել է*:	Արտակը բավական *մեծցած է*:
Նա *քնած էր*, երբ ես տուն մտա:	Ան *քնացած էր*, երբ ես տուն մտա:
Իտալիայից *բերածս* նվերները կնայե՞ք:	Իտալիայեն *բերած* նվերներս կնայի՞ք:

Further comparison shows that in the entire text the past participle I (հարակատար) is shared in two cases: բերած is a substantive-adjective modifying the noun նվեր; քնած is an intransitive static verb functioning as an adjective-predicative with a link verb, roughly equivalent to English *he was asleep.* Note, that the WA sentence may be translated *he slept or was asleep/sleeping.* the perfect tense in EA is: քնել է *has fallen asleep.* Recall that the perfect tense in WA and EA often requires simple past in English translation.

---

[2] Both augmentatives are found in Grabar: cf. ի ձէնջ, մէնջ, some still used in WA: յիւրմէ, իւրմէ.

[3] To say nothing about the colloquial parallels, as ինձի, ինձիկ (e.g.: ինձիկ մի քույրիկ ունեմ: *I got a sister*).

Three intransitive-static verbs: հոգնել, քնել, կանգնել are presented in the table below in simple perfect with participle II and in past participle I with a link verb. Note the subtle differences in meaning and try to render these sentences into WA using past participle I for both cases.

Simple Perfect Tense with Participle II	Description of a State Participle I + Link Verb
Հոգնել եմ այս կյանքից ու աշխարհից:[4] *I've gotten tired* of this life and world.	Հյուրերը գնացին. *հոգնած եմ,* բայց գոհ: The guests have left; I am happy but tired.
Ծառի հովին *պառկել-քնել էր,* մինչ գողերը մաքրազարդել էին տունը: He *laid down and slept* under the tree shade, while the thieves cleaned out the house.	Երբ զանգես՝ կամ *հիվանդ պառկած է,* կամ *խմած-քնած*: Whenever you call him, he is either sick in bed or drunk-asleep.
Այսօր ահագին հերթ *եմ կանգնել,* ոտքերս տնքում են: Today I *stood* in a huge line; my feet are barking.	Ես *կանգնած եմ* վայրի ժայռի կատարին...[5] I am standing on top of a jagged cliff...

Note: English translation of these static verbs rather relies on context as they have idiosyncrasies in each language. For instance, both նստած եմ *I am sat* and նստել եմ *I have sat* are often translated into *I am sitting.* Cf. also the following idiomatic usage: Տաս տարի նստել եմ: *I have been imprisoned* for ten years. Նստել է թախտին, սպասում է բախտին: *Sitting* on the couch, waiting for good luck.

Let us summarize the differences of participles I and II (see the formation in the previous lesson).

Differences between Participle I -ած Forms and Participle II -ել Forms

- In negative, the auxiliary precedes participle II; it is stable with participle I, as with other predicatives, cf.: տեսել եմ neg. չեմ տեսել but ընկած եմ/ընկած չեմ, as բժիշկ եմ/չեմ, խմող եմ/չեմ.
- **-ել** forms dominate in perfect tense formation; the two main perfect tenses—present and past, generate solely from it in positive and negative, from transitive and intransitive, static and dynamic verbs e.g., կերել եմ *I have eaten,* չեմ հանգստացել *I have not rested,* գնացել էի *I had gone.*
- **-ել** forms can also enter into compound descriptives, like in WA. Cf. Zahrad's line rendered in EA: Երեք աղջիկ նստել երազ են հյուսում.
- **-ել** forms are used for non-eyewitness accounts versus simple past, cf.: Վկան ասաց. «Երբ տուն հասա, զգացի որ մի բան է եղել»: *The witness said, "When I got home, I felt something was wrong."* Ըստ ականատեսի վկայության, երբ նա տուն է հասել, զգացել է, որ ինչ-որ բան է պատահել: *According to the eyewitness testimony, when he got home, he felt something was wrong.* This is contrary to **-ած** forms, which remain unchanged, cf.: Վկան ասաց. «Կանգառում նստած էի ու ամեն ինչ տեսա»: *The witness said, "I was sitting at the bus stop and saw everything".* Ըստ ականատեսի վկայության, նա նստած էր կանգառում և սույնով ականատես դարձավ պատահարին»: *According to the eyewitness testimony, he had been sitting at the bus stop and thus became an eyewitness to the event."*
- **-ած** forms have multiple functions: as in WA, they create compound perfect tenses for all verbs with auxiliaries **է, լինել** and particles **պիտի, կ**. Cf.: Փաստաթղթերդ բերած պիտի լինեիր, որ իմանայի թե ինչով օգնեմ: *You should have brought your documents so that I'd know how to help.* For more examples on compound perfect tenses, see the chart below.
- **-ած** forms generate predicatives from intransitive-static verbs and a link, e.g., հոգնած եմ ու սոված I am tired and hungry; անցած լինի *let it go.*[6]
- **-ած** forms are substantives, functioning as adjectives and nouns, cf. մոռացված երգեր *forgotten songs;* բերածներս *the things I brought.*

[4] Based on motifs of Sayat-Nova, «աշխարհեմէս բեզարիլ իմ...»

[5] Vahan Terian, «Լուսաբաց».

[6] Lit.: *may it remain in the past,* a formulaic well-wishing phrase for someone who has been in trouble.

Perfect Tenses	Conjugation Sample	Translation	Perfect in Negative
Present Perfect	բերել, մոռացել եմ	I have brought, etc.	չեմ մոռացել, ննտել
Past Perfect	ննտել, մոռացել էի	I had forgotten, etc.	չէի մոռացել, բերել
Simple Past Perf.	բերած եղա	I had brought	բերած չեղա
Subjunctive Perf.	բերած լինեմ/լինեի	(if) I will/would have	մոռացած չլինեմ/չլինեի
Future Perfect	բերած եմ/էի լինելու	I am to have	մոռացած չեմ/չէի լինելու
Future Perf. Cond.	բերած կլինեմ /կլինեի	I will/would have	մոռացած չեմ/չէի լինի
Future Perf. Obl.	բերած պիտի լինեմ /լինեի	I shall/should have	ննտած պիտի չլինեմ /չլինեի or չպիտի ննտած լինեմ/լինեի

Irregular Verbs in Simple Past

Some verbs irregular in WA are regular in EA and vice versa, e.g., ննտել is regular in EA ննտեցի, irregular in WA ննտա, and կենալ is regular in WA կեցա but irregular in EA (վեր) կացա. Also, verbs irregular in both versions differ in irregularities, e.g., ասել-ասացի/ըսել-ըսի. Therefore, it is more reasonable to present EA irregular verbs in the simple past on their own:

⇒ ասել-ասացի *I said*, instead of the expected stem with -եց in the past, it has -աց.

⇒ տանել and առնել receive set II endings: տարա, տարար, տարավ, առա, առար, առավ, etc. (WA: տարի, առի)

⇒ EA preserves three suppletive verbs ուտել - կերայ, գալ - եկայ, and լինել - եղայ.[7]

⇒ դառնալ has two complete paradigms; standard—դարձա, դարձար, դարձավ, դարձանք etc., and conversational—դառա, դառար, դառավ, etc.

⇒ A number of irregular verbs are in the process of shifting to a regular paradigm; old and new forms generate systematic parallels, e.g., the same ասել in conversational styles appears as regular ասեց-ի, and also in an older defective paradigm: ասի, ասիր (ասաց from the regular paradigm) ասինք, ասիք, ասին,[8] neither is accepted in the standard The chart below shows several verbs in this process of generalization: the simple past with ց-stem is the recommended norm, and the third person singular is shared in the older and novel paradigms.

Infinitive	ասել say	անել do	բերել bring	դնել put	զարկել hit	թողնել let	տալ give
Standard	ասացի	արեցի	բերեցի	դրեցի	զարկեցի	թողեցի	տվեցի
Irregular	ասի	արի	բերի	դրի	զարկի	թողի	տվի
3rd P.	*ասաց*	*արեց*	*բերավ*	*դրեց*	զարկեց	*թողեց*	*տվեց*

⇒ Parallel infinitives emerge in the process of regularization, e.g. the novel standard for բանալ *to open* is բացել and for լալ *to cry*, լացել. Other infinitives grew archaic, as երթալ replaced with գնալ *to go*, and պագել with պաչել *to kiss*. Գնալ, լացել, and պաչել are regular in simple past.

⇒ The rest of WA irregular verbs, presented in this section above, are regular in EA.[9]

---

[7] The fourth verb is suppletive in colloquial EA: երթալ (երթմ եմ, երթմ ա, etc.) with գնալ for the past tense, same as in the standard: գնացի, գնացիր, գնաց, գնացինք, գնացիք, գնացին. The latter forms regular present tense in standard EA: գնում եմ, գնում ես, գնում է, etc.

[8] Note its similarity with WA: ըսի, ըսիր, ըսաւ, ըսինք, etc.

[9] The changes in irregular verbs are representative of language change in general. Language is a self-improving system which tends to eliminate irregularities by generalizing the regular features for its pocket-subsystems which follow older rules. In this process often new irregularities are born. They also emerge from speakers' need to express themselves in a unique and precise way and also to adapt language to the ever changing reality. As long as a language lives—that is, has speakers—this process is endless (cf. G. Hagopian, *Kinship Terminology*, 1991).

The Verbs թողնել and ձգել

These verbs represent a source of confusion between EA and WA because they are synonyms and antonyms at the same time. The first verb also exhibits formal difference: EA—թողնել with a dropping infix ն (subjunctive—թողնեմ, simple past—թողեցի), WA—թողել/թողուլ, with the same stem in present and past (subjunctive—թողեմ, simple past—թողեցի).

In both standards, these verbs are synonymous in the meaning *to leave*, cf.: Ափը ձգելով or թողնելով (WA: թող(ե)լով) մտանք բաց ծով: *Leaving* the shore we entered the open sea. Analogous is also the standard imperative from թողնել, e.g., Թո՛ղ լինի/ըլլայ միշտ արևը: *May (*or *let) always be the sun.* (See L 10, p.179).

However, there is a large difference in the frequency of use in this meaning: *leave, let go.* In EA, թողնել is the main verb for *leaving* or *giving up,* and in WA it is ձգել, cf. *He left me and went away:* EA: Ինձ թողեց գնաց: WA: Ջիս ձգեց գնաց: In WA ձգել is very frequent in common, everyday speech unlike թողել save its imperative, whereas in EA everyday speech both are common, and ձգել has specialized in its meaning *to pull* or *stretch* thus turning into an antonym to թողնել and to WA ձգել.[10]

The controversy derives from the semantics of ձգել which involves an unspecified range of *stretch or strain*, and depending on which direction the *stretching* goes, it either detaches—separates, leaves, splits, or attaches—draws closer, pulls together, unites, and attracts, just as the power of gravity. This semantic ambiguity can be found in many languages, and it resolves in contexts.[11] The controversy in Armenian has deepened by mutual comprehensibility of WA and EA in general and by the specialization in usage of these verbs: In modern WA speech, ձգել has practically lost the 'uniting' meaning, although it is preserved in many composite words, used in both versions; e.g., ձգողականություն *gravity,* ձգողական *attractive,* versus ձգձգել *delay,* ձգան *gun trigger.* These subtle differences in meaning, frequency and register are easier to acquire in live communication.

Text: ԱՐԱՄԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԵԼ Է

Երկու տարի երկրից դուրս աշխատեցի: Իտալիա էինք գնացել եղբորս հետ: Գործերը վերջացրինք և երեկ տուն վերադարձանք: Մերոնց ուրախությանը չափ-սահման չկար: Ես էլ չափազանց կարոտել էի բոլորին: Հեռախոսս անդադար զանգում է և մոտիկներս հավաքվում են դարձյալ: Արտակը, իմ փոքրիկ ընկերը, բավական մեծացել է: Նա մի կատարյալ պատանի է արդեն:

Շաբաթ օրը գնացի Արայիկ և Անիին տեսնելու: Գրկեցինք իրար համբուրվեցինք: Ժամանակը մեր մտերմության կողքով էր անցել. մենք մոտիկ ընկերներ էինք դարձյալ: Բայց ժամանակը նաև մի մեծ ուրություն էր բերել: Նրանք անցյալ տարի երեխա էին ունեցել: Տղայի անունը Տիգրան էին դրել: Նա քնած էր, երբ ես գնացի:

- Ինչպե՞ս է, - հարցրեց ինձ Անին, - հավանու՞մ ես բալիկիս:
- Ինչքա՜ն փոքր է:
- Բավականին մեծացել է արդեն, - հպարտությամբ օրորոցին նայեց Անին: - Չորս և կես ամսական մարդ է:
- Ուղիղ չորս ամիս և տասնյոթ օրական է տղաս, - ժպտաց Արան:

---

[10] The divergence between ձգել EA *pull* and WA *let go* is the basis of a tragicomic story I heard from my students: Several Armenian daily workers were installing a huge and highly costly chandelier in a castle-like home. One worker was up under the high ceiling to attach the hook; about 60 feet away from the rest of the group which pulled the cables to move the chandelier up. Somehow the worker up under the ceiling left his finger inside the hook. He yells down to his friends to let go—ձգէ՛ք. He just had to be the only WA speaker, bellowing in pain, whereas the rest—all EA speakers, obedient to the command, kept pulling down the cable and up the chandelier. The story has a happy ending—the man managed to pull out his finger safe and sound, and they all got a bonus lesson in Armenian.

[11] Cf. the directional meanings in the verb *pull*: attachment—*the pop-star pulls crowds, he pulled on a beer*; detachment—*pull a tooth, pull a gun.*

- Երբ Տիգրանը ծնվեց, բժիշկն ասաց, թե փոքրիկ ես ունեցել, - ասաց Անին:
- Իսկապե՞ս, ինչու՞, - զարմացա ես:
- Ախր շատ մեծ էր, - բացատրեց Արան:
- Ես էլ եմ մեծացել, չէ՞, Արա՛մ, - ծիծաղեց Անին:
- Ավելի գեղեցկացել ես միայն - վրա բերեց Արան:
- Դու ի՞նչ կասես, Արա՛մ, - հարցրեց Անին:
- Այո, խնդրեմ հայտնի՛ր քո հեղինակավոր կարծիքը, պարոն իտալացի:

Շարունակ ծիծաղում էին, և որքան էի սիրում նրանց: Զգացի, որ սերը հասկանալու համար պետք է մի քիչ հեռու մնալ:

- Վերջ տուր, Անի՛: Ճիշտն ասած, երկուսդ էլ շատ լավացել եք աչքիս: Հիմա Իտալիայից բերածս նվերները կնայե՞ք:

Մի հրաշալի երեկո անցկացրինք հին ընկերներով, և փոքրիկ տղան էլ մի հին ընկեր էր թվում:

Vocabulary Differences

EA	Translation	WA	Translation
հավանել, դուր գալ		ախորժիլ հաւնիլ	to like, to enjoy
բալիկ	baby	ձագուկ	
մեծանալ	grow	մեծնալ	
ձանձրանալ	to get bored		be wearied, grow tired, annoyed
ձագ	baby animal		baby
ձանձրոյթ	boredom		weariness, annoyance
ձանձրալի	boring		tiresome, tedious
պրծնել	end, flee *coll.*	պրծիլ	flee, escape, *coll.*
(փակ) մուգ		գոց	closed; dark
ժպտալ		ժպտիլ	to smile
թողնել		թողել/թողուլ	leave, let
թողնել		(ձգել)	give up, drop, let
թքել		թքնել	spit
ռադիո		ձայնասփիւռ	radio
(վերջացնել)		լմնցնել	to end, finish
կծել		խածնել	bite
հեռախոսը զանգում է		հեռաձայնը կը զարնէ	the phone rings
ցար		ձար	czar, Russian emperor
ՊԱԿ	KGB	KGB	
փռշտալ		փռնկտալ	to sneeze

For Advanced Students: Find participles I (հարակատար) in proverbs; define their use (modifier, predicative, compound perfect) and the verb type (transitive/intransitive, dynamic/static). Make sentences using the same verbs in perfect tenses with participle II (վաղակատար)

PROVERBS	
Թաղածդ մեռելը ետևիցդ է գալիս:	Գիշերվա կերածը կորած է:
Ջրի բերածը ջուրն էլ կտանի:	Գիլաճ տեսածը տիրուն խեր չկա:
Հարսի հերն ու մերը դռան տակն են թաղած:	Եփածդ ապուրը գդլդե:
Կատվի քիթը մսին չհասավ, ասաց՝ հոտած է:	Չհավնածդ քարը աչքդ կհանե:
Ետ ընկած բանի գլխուն ձուն ա եկած:	Կուշտը սովածին մանդր կբրդե:
Սատկած իշու կ'աշե 'օր նալերը քաշե:	Հացը դրած, գործն անիծած:
Գողացած սապոնը շուտ ա տրորվում:	Կաթի հետ մտածը հոգու հետ կելնի:
Գեղեն չեն առնի, թե պագած է, դրսից կ'առնին, որ կեսն էլ տարած է:	Կարկուտը ծեծած տեղն է ծեծում:

LESSON 12

PHONETICS

Letters: Ճ ճ Ջ ջ Ֆ ֆ
[j]* [ch‘]* [f]

The Alphabet Այբուբեն

GRAMMAR

Irregular Declensions: -օ-, -ոջ, -ց
The Direct Object and Word Order
Indirect Objects and Word Order
Causative Verbs
The Verbs անցնիլ and անցընել
The Verbs գիտեմ and ճանչնալ
Lexical Substitutes for Defective Verbs եմ, կամ, ունիմ, գիտեմ, կրնամ

VOCABULARY

Reading from the Original: Խոստովանութիւն by Krikor Zohrap
Text: Ճակատագրական հանդիպում

Letters

PHONETICS

	Tall	Descending	Bisecting
Consonants	Ճ ճ [je]	Ջ ջ [ch‘e]	Ֆ ֆ [fe]

սուրճի գաւաթ

ջուրի բաժակ սառով

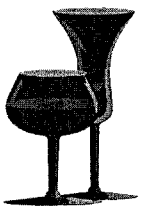

կոնեակի ըմպանակ և գինիի պարապ ըմպանակ

Position in Alphabet	Letter	Letter Name	Key Words	Pronunciation
19	Ճ ճ	ճէ [je]	ճուտ chick	[j]
27	Ջ ջ	ջէ [ch‘e]	ջուր water	[ch‘]
38	Ֆ ֆ	ֆէ [fe]	ֆութպոլ football	[f]

Pronunciation Note:

ջուրթակ

Ջ ջ is pronounced [ch]—e.g., ջուր *water,* ջուրթակ *violin,* աջ *right,* արջ *bear,* աղջիկ *girl,* մէջ *in.* Originally ջ was voiced and չ was voiceless. In modern pronunciation they sound identical. Some tips for orthography:

- ջ is more frequent in roots and չ in affixes.[1]
- չ is a negative particle, as you know: ոչ *no, not,* չգացի *I did not go,* չտեսայ *I did not see,* etc.
- ջ forms an irregular declension ending in -ոջ, as ընկերոջ *friend's,* կնոջ *woman's.*

Ճ ճ is always pronounced [j]—e.g., Լոս Անճելէս, ճերմակ *white,* ճակատ *forehead,* ճամբայ *road,* ճանապարհորդ *traveler,* ճահիճ *swamp,* ճաշ *dinner,* ճկուն *flexible,* ճիշդ *correct, accurate,* ճճի *worm,* հաճելի *pleasant,* սուրճ *coffee.*

Ճ is the voiced counterpart of չ and ջ and forms paronyms with them.

Ճանապարհորդ ճերմակ արջը

Paronyms and Homonyms

աջ	right	աճ	growth	աչք	eye
ջուր	water	ճար	remedy, help	չար	mean
ջերմ	warm	ճերմակ	white	չորեք	a pastry
կամուրջ	bridge	կարճ	short	կանաչ	green
ջնջել	erase	ճնճղուկ	sparrow	չնչին	petty
լուրջ	serious	սուրճ	coffee	դարչին	cinnamon

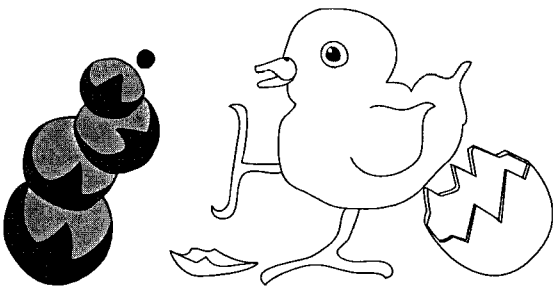

ֆութպոլիստ ճուտիկը

Ֆ ֆ is pronounced [f]. Ֆ did not exist in the Mesropian alphabet. It is a 'foreigner' letter, introduced in the twelfth century when Middle Armenian, the official language of the Cilician Kingdom, made many borrowings from French.[2]

The letter is used for loans and foreign words, like ֆին *Finn,* ֆաշիստ *fascist,* ֆիլմ *film,* ֆութպոլիստ *football player*[3], Ֆիլատելֆիա, Ռաֆֆի a male proper name (from Raphael), and for onomatopoeic words, such as ֆշալ *to grumble,* interjections օ՜ֆ, ու՜ֆ, ֆու՜ *ah! oh! whew! etc.*

[1] Besides the negative prefix չ, we also have word-building affixes չ—չտես, -իչ--երգիչ, չէք--բերողչեք:

[2] In Classical Armenian the Greek loans with *ph* were spelled with փ—e.g., Փիլիպոս *Philip,* փիլիսոփայ *philosopher,* փիւնիկ *phoenix,* etc.

[3] Football has an Armenian calque, խաղագնդակ.

Phonetic Drills

Lower Case	Upper Case	Translation
ականջ	ԱԿԱՆՋ	ear
առաջ	ԱՌԱՋ	in front of, ahead, before
արջ	ԱՐՋ	bear
երջանիկ	ԵՐՋԱՆԻԿ	happy, delighted
հաճիս	ՀԱՃԻՍ	(if you) please
ճակատ	ՃԱԿԱՏ	forehead
ճաշ	ՃԱՇ	dinner
ճանչնալ	ՃԱՆՉՆԱԼ	to recognize
ճերմակ	ՃԵՐՄԱԿ	white
նարինջ	ՆԱՐԻՆՋ	orange
ողջագուրուիլ	ՈՂՋԱԳՈՒՐՈՒԻԼ	to embrace upon greeting
ֆապրիկա	ՖԱՊՐԻԿԱ	factory, plant
ջերմաչափ	ՋԵՐՄԱՉԱՓ	thermometer
ջուր	ՋՈՒՐ	water
չղջիկ[4]	ՉՂՋԻԿ	bat

Read the following words, noting the near-minimal difference in pronunciation.

վերջ	end	⇒ վէճ	quarrel
ազգ	nation	⇒ ասք	legend
արձան	statue	⇒ աղցան	salad
գահ	throne	⇒ արքայ	king
զարդ	ornament	⇒ սարդ	spider
զուտ	pure	⇒ սուտ	lie
զուր	in vain	⇒ սուր	sword
ողջ	whole, alive	⇒ ոչ	no
ոսկոր	bone	⇒ որկոր	abdomen
ջոջ	big, great	⇒ ճօճ	swing, cradle
կարգ	category, raw	⇒ կառք	car, carriage
կտրիճ	bold, brave	⇒ կտրիչ	cutter
վառ	bright, vivid	⇒ վար	down
տուֆ	tufa-stone	⇒ տուփ	box
շաղ	dew	⇒ շախ	1.check (in chess) 2. interjection (in dancing)

Կամուրջը
խաղաղ
ջուրերուն
վրայ

[4] This word occurs spelled with an initial չ in Middle Armenian, when the consonant shift is in its active stage. That spelling can be found in WA print. As stated, we follow the classical spelling.

The Alphabet Այբուբեն

Աա	այբ	Իի	իմի	Յյ	յի	Տտ	տիւն
Բբ	բեն	Լլ	լիւն	Նն	նու	Վվ	վեւ
Գգ	գիմ	Խխ	խէ	Շշ	շա	Րր	ռէ
Դդ	դա	Ծծ	ծա	Ոո	ո	Ցց	ցո
Եե	եչ	Կկ	կեն	Ո՛ ու	ու	Էէ	էիմ
Զզ	զա	Հհ	հո	Չչ	չա	Փփ	փիւր
Էէ	է	Ձձ	ձա	Պպ	պէ	Քք	քի
Ըը	ըթ	Ղղ	ղատ	Ջջ	ջէ	ԵՒև	եւ
Թթ	թո	Ճճ	ճէ	Ռռ	ռա	Օօ	օ
Ժժ	ժէ	Մմ	մեն	Սս	սէ	Ֆֆ	ֆէ

You have now finished learning the Armenian alphabet. It is called Այբուբեն, after the first two letter names, այբ and բեն—like the Greek alpha α and beta β, hence alphabet. Այբուբեն survived for 15 centuries and produced many literary masterpieces supporting the independence of the Armenian culture notwithstanding the frequent loss of political independence.

Let us celebrate your accomplishment by reading an original Armenian text. Below is a passage from the short story *The Other* by Krikor Zohrap[5]. The title Խոստովանութիւն *Confession* is selected according to the content of this excerpt.

Reading from the Original:

Գրիգոր Զohրապ, Յատուած «Միւսը» նորավէպէն

Խոստովանութիւն

Քեզէ ուրիշ մէկը չունիմ իմ սիրտս բանալիք ...Ինձի պատահածները հարկաւ գիտես, ատեն չկայ որ երկարբարակ պատմեմ քեզի զանոնք: Ուրեմն իմ բաղձանքիս լրումին մէջն եմ հիմա. ասո՞ր համար արդեօք աշխարհիս ամէնէն ապերջանիկ մարդն եմ: Ի՜նչ տարօրինակ սէր է իմինս, որուն վայելքը զրկանքի չափ կը տառապեցնէ:

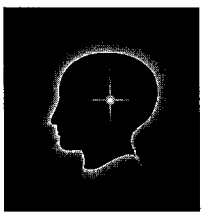

Էմման իմս է, իմս բոլորովին, բայց զայն կորսնցնելու վախն է որ ամէն վայրկեան կը պաշարէ զիս: Եթէ օր մը ձգէ զիս, երթա՜յ, Աստուա՜ծ իմ...

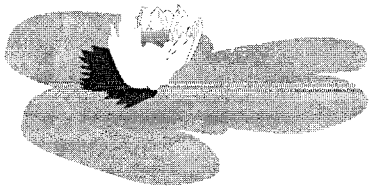

[5] Krikor Zohrap is one of the most eminent figures in the Armenian and world literature, noted especially for his short stories. He was killed in the Great Genocide of 1915. This is one of the darkest pages of human history, the first genocide of our century organized by the Ottoman government when one and a half million Armenians were deported from their homeland, now Eastern Turkey, and killed in horrific fashion, serving as a prototype and inspiration for the Holocaust and all future genocides of our century.

Explanations to the Text

Pay special attention to the usage of pronouns and participles.

Քեզնէ ուրիշ մէկը	no one but you	Քեզնէ is a conversational parallel form for քեզմէ Abl sng.
Իմ սիրտս բանալիք	to open my heart	Բանալիք is a future participle, a homonym noun means *key.*
Ինձի պատահածները	the events that have happened to me	Substantivized past participle; պատահածները functions as the subject.
Երկար-բարակ	Long and in detail, lengthily	Idiom to describe unnecessarily long and insignificant telling, lit. *long-thin*
Որ պատմեմ քեզի զանոնք	To tell you those	The preposition զ in զանոնք is for the accusative restcited to pronouns: cf. զայն, զիս below.
Իմ բաղձանքիս	of my desire	
Լրումին մէջն եմ	I am in the fulfillment	The genitive form լրում-ին is required by the postposition մէջ.
Ասո՞ր համար արդեօք	Is this why, I wonder?	Արդեօք is an impersonal modal word emphasizing questions.
Ամէնէն ապերջանիկ մարդն եմ	I am the most unhappy man.	ամէն in ablative forms the superlative degree of adjectives (see L 13).
Աշխարհի*ս*	Of *this* world	The articles ս, դ, ն function as demonstratives, compatible to այս, այդ, այն. (see L 14).
Ի՜նչ տարօրինակ սէր է իմինս	What a strange love is mine!	Իմինս is a possessive substantive pronoun (see in previous lesson).
Որուն վայելքը կը տառապեցնէ	the enjoyment of which causes suffering	Տառապեցնել is a causative verb from տառապել *to suffer* (details below in the Grammar section).
Զրկանքի չափ	as much as deprivation	The genitive form of զրկանք-ի is required by the postposition չափ.
Իմս բոլորովին	mine entirely	The auxiliary է is not repeated.
Զայն կորսնցնելու վախն է	It is the fear of losing her.	Զայն is the accusative for ա(յ)ն *her/him/it*, here: *her.*
Որ ամէն վայրկեան կը պաշարէ զիս	That engulfs me every moment	Վախը կը պաշարէ is an idiom for *scars dreadfully.* Պաշարել literally is *to lay siege to, besiege.*
Եթէ օր մը ձգէ զիս, երթա՜յ	if she leaves me one day and goes away	Ձգէ, երթայ are in subjunctive, showing unreal-possible action.
Աստուա՜ծ իմ	O, my God!	Reversed word order in this exclamation is preserved from Krapar.

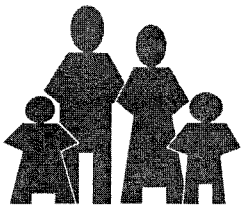

հօր, մօր, եղբօր, քրոջ, կնոջ, ամուսնու, մարդու

GRAMMAR

Irregular Declensions: -o-, -ոջ, -g

Most kinship terms belong to irregular declensions: in singular genitive կին, քոյր, ընկեր acquire the ending -ոջ, and եղբայր, հայր, մայր, change այ to օ. մարդ and կին in plural genitive maintain -g from Krapar. In spoken language they follow the regular patterns; that is, մարդեր, կիներ, մարդերու, կիներու, մարդերէ, մարդերով. The recommended forms are presented below.

	Singular Irregular		Plural Regular	Plural Irregular	
Nom.- Acc	կին	մայր	մայրեր	մարդիկ	կաճայք
Gen.-Dative	կնոջ	մօր	մայրերու	մարդոց	կաճաճց
Ablative	կնոջմէ	մօրմէ	մայրերէ	մարդոցմէ	կիներէ
Instrumental	կնոջմով	մօրմով	մայրերով	մարդոցմով	կիներով

The Direct Object and Word Order

Direct objects immediately receive or bear the action from the verb. Only transitive verbs require direct objects, such as տեսնել *see,* սիրել *love,* գրկել *hug,* ջարդել *break.* They express actions that directly affect someone or something—i.e., the direct object.

կը տեսնեմ	I see	+	զքեզ or քեզի *you* (direct object)
կը սիրեմ	I love		
կը հասկնամ	I understand		
կ'ուզեմ	I want		
կը ջրեմ	I water		
կը խնամեմ	I care for		

The direct object is always in the accusative case. It is expressed with nouns and all parts of speech that can function and be declined like nouns: pronouns, verbal substantives, adjectives, etc.

- Դուն զո՞վ կը սիրես:	Մայրս կը սիրեմ: Պզտիկները կը սիրեմ: Քեզի կը սիրեմ:
- Դուն ի՞նչ կը սիրես:	Երկիրս կը սիրեմ: Արեգակը և ծաղիկներ կը սիրեմ: Նկարել կը սիրեմ:

In narrative style, direct objects follow the verbs, SVO word order:

Ես կը սիրեմ *մայրս*: Մայրս կը սիրէ *զիս*:	I love my *mother*. My mother loves *me*.
Արտոն կը սիրէ *նկարել*:	Ardag loves *to paint*.
Բանալին կը գոցէ *ճամպրուկը*:	The key locks *the suitcase*.
Յիսուսին իջած տեղը կոչուեցաւ *Էջմիածին*:	The place where Jesus descended was called *Echmiadzin*.

Indefinite direct objects precede the verb, in SOV word order:

Տուն կ'ուզեմ:	I want home.
Տունս կ'ուզեմ երթալ:	I want to go (to my) home.
Ջուր բեր, հաճիս:	Please, bring water.
Հաց ու մածուն առի:	I bought bread and yogurt.

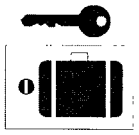

The emphasized direct object also precedes the verb:

Այս բանալին այս *ճամպրուկը* կը գոցէ:	This key locks this *suitcase.*
Ես *մայրս* կը սիրեմ:	I love my *mother.*
Մայրս *զիս* կը սիրէ:	My mother loves *me.*
Արտօ՛, դուն *գծե՞լ* կը սիրես:	Ardag, do you love *to draw?*

Direct objects are also expressed with subordinate clauses. For example:

Դրամապանակս կորսնցուցած եմ, չեմ գիտեր *թէ ուր դրի*:

I have lost my *wallet*; I don't know *where I put it.*

In this sentence we have two direct objects: դրամապանակս, expressed with a noun and preceding its verb կորսնցուցած եմ; and the clause թէ ուր դրի, following its verb, չեմ գիտեր. Compare also the following sentences with underlined direct objects expressed with subordinate clauses:

Ինչ ձեռքը իյնայ՝ կ'առնէ, տուն կը բերէ:

Whatever falls into her hands, she buys and brings home.

Յիշեցո՛ր, *որ գիրքերնիհ բերեն*:

Remind (them) *to bring their books.*

Note that the second subordinate clause due to its verb in subjunctive turns into a verb phrase in English translation. Infinitives and other participles also can have direct objects. In such cases the direct objects precede the verb:

Զայն կորսնցնելու վախը կը պաշարէ զիս:	The fear of *losing her* scares me.
Արեգակը մեզի *լոյս* և *յոյս բերողն* է:	The sun is what brings us *light* and *hope.*
Քեզմէ ուրիշ մէկը չունիմ իմ *սիրտս բանալիք:*	I have no one but you *to open my heart.*
Արփին չի յոգնիր *աշխարհը լուսաւորելէ:*	The sun does not get tired *of illuminating the world.*

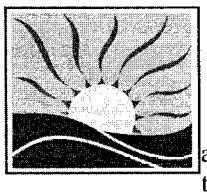

Indirect Objects and Word Order

The meaning of transitive verbs is incomplete without direct objects; indirect objects are not obligatory in a sentence structure. Indirect objects indicate different relationships with the predicate. Like the direct object, they are expressed with nouns and substantives but in dative, ablative, and instrumental cases, with or without prepositions. Usually they follow the verb. In the following examples the verbs are intransitive.

Գնացքը մօտեցաւ *կայարանին*:	The train approached *the station.*
Բաժնուեցայ *ծնողքէս*, բայց *գնացքիս* չհասայ:	I parted *from* my *parents* but didn't make it to my *train.*
Եկայ *կառքով* և ետ կ'երթամ *ոտքով*:	I came *in a car* and I am going back *on foot.*

If a transitive verb has both a direct and indirect object, the direct object precedes the verb and the indirect object follows it:

Անին *խաղող* կու տայ *Տիգրանին:*	Ani gives *grapes to Dikran.*
Մանուկը *բերկրանք* բերաւ *մօրը:*	The child brought *joy to the mother.*
Լուրերը առած էի *նամակով:*	I got the *news in a letter.*
Արան *ծաղիկ* առաւ *Անիին համար:*	Ara bought *flowers for Ani.*

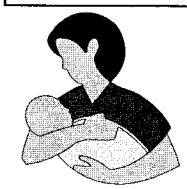

The usual order [subject + direct object + verb + indirect object] may change for emphasis. Here are several versions for the second sentence; each of them has the logical stress on a different word, which is italicized.

Մանուկը բերկրանք բերաւ մօրը:	*Բերկրանք* բերաւ մօրը մանուկը:
Մանուկը *մօրը* բերկրանք բերաւ:	Մօրը *բերկրանք* բերաւ մանուկը:
Մանուկը բերաւ բերկրանք մօրը:	*Մօրը* բերաւ բերկրանք մանուկը:

The inverse, emphatic order is often the natural, required order in context, as in the following sentences from your texts.

Ատեն չկայ որ պատմեմ *քեզի զանոնք:*	There is no time that I can tell *you those.*
Շատերու համար ուշ է այլևս:	It is already late *for many.*
Շոքոլայ բերե՞մ քեզի, սիրելիս:	Shall I bring chocolate for you, darling?
Կրնա՞մ *Յասմիկին հետ* խօսիլ:	Can I speak *with Hasmig*?

Indirect objects of participles usually precede their verbs; here are some examples: Եկուր քեզի պատմեմ աս *նամակով առած* լուրերս: Come, let me tell you the news I *received in this letter.* The indirect object նամակով precedes its participle, առած.

Ինծի պատահածները գիտես *ուրիշներէ:*
You know what happened *to me from others.*

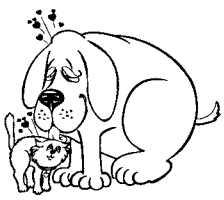

Again the indirect object ինծի, expressed with a pronoun, precedes its participle, պատահածները, whereas the indirect object ուրիշներէ regularly follows the predicate, գիտես.

Չագուկը *մօրը բերկրանք բերող* է:
It is the baby is *who brings joy to the mother.*
The present participle բերողը has an indirect object, մօրը, and a direct object, բերկրանք.

Անիին համար

Քեզի հետ խօսելիք ունիմ: or *Խօսելիք* ունիմ *քեզի հետ.*
I have *something to tell you.*

Depending on the emphasis, the indirect object քեզի հետ in a postpositional phrase can either precede or follow the future participle խօսելիք. The same type of inversion takes place when the postposition հետ substitutes for its object, քեզի, taking the appropriate article, հետդ, and becoming the indirect object: *Հետդ խօսիլ* կ'ուզեմ: or *Խօսիլ* կ'ուզեմ *հետդ:* I want *to speak with you.*

Անիին համար առած ծաղիկները անուշ կը բուրեն:
The flowers *bought for Ani* smell good.

The past participle առած has a preceding indirect object, Անիին համար. Inversion takes place when the participle construction becomes a subordinate clause: Ծաղիկները,

որ Արաև *առած է Անիին համար,* աՆուշ կը հոտիՆ: The flowers that Ara *bought for Ani* smell good.

Compare also: *Ոտքով քալելը* հաճելի է: *Taking a walk (Lit.: walking on foot)* is pleasant.

The subject-infinitive քալելը has a preceding indirect object, ոտքով. In the corresponding subordinate clause it can precede or follow the conjugated verb, depending on the emphasis: Շատ հաճելի է, երբ մարդ *ոտքով կը քալէ* or *կը քալէ ոտքով:* It is very pleasant when one *takes a walks.*

The table below presents questions for indirect objects.

- Որու՞Ն խաղող կու տաս: - Մանչուկին:	To whom do you give the grapes? The child.
- Որմէ՞ բաժՆուեցայ: - ԾՆողքէս:	Whom did I part from? From my parents.
- ԻՆչո՞վ եկայ և իՆչո՞վ կ'երթամ: - Կառքով եկայ և կ'երթամ ոտքով:	What I came in and how do I go? I came in a car and I go on foot.
- Որու՞Ն համար ծաղիկ բերաւ Արաև: - Անիին:	Who did Ara bring flowers for? For Ani.
- Որու՞Ն հետ կը խօսի Արամը: - Յասմիկին:	Whom does Aram speak with? With Hasmig.

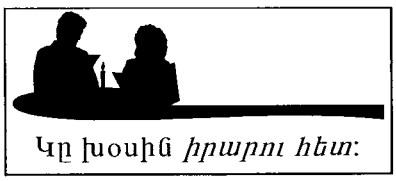

Կը խօսին *իրարու հետ*:

Causative Verbs

ՉաՆծրացայ բուղքերէՆ, յոգՆեցուցին զիս հաշիւները

Causative verbs show actions caused by the subject and produced by the direct object; causative verbs are always transitive. Cf.:

Գործերը ձաՆձրացուցին զիս: The work made me tired.
Չաւակը ուրախացուց մայրը: The child made the mother happy.

ՉաՆձրացուցին, ուրախացուց are causative verbs; the true performer of their actions are the direct objects (զիս < ես, մայրը). The subjects (գործեր, զաւակ) constitute the reason or cause for the emergence of these actions. Both the direct objects and the subjects are active participants of the action.

If we transfer these sentences into non-causative structures, the direct objects become the subjects (ես and մայրը), whereas the subjects turn into indirect objects here (գործերէՆ, զաւկով) with a passive role in action, cf.:

ես ձաՆձրացայ գործերէՆ: I got tired of work.
Մայրը ուրախացաւ զաւակով: The mother is happy with her child.

The meaning and usage of causatives is detailed below, following their formation and conjugation.

Formation of Causative Verbs

There are two types of causative verbs, synthetic and analytic. In synthetic causatives changes occur in the verb: infinitives end in -ցնել, pronounced with a schwa [ցը]. The causative infix -ց- adds to the past stem and shifts the verb to conjugation ե. Verbs forming the past stem with ց merge it into the causative infix. Often the causative infix is defined as a threefold entity—ացն, եցն, ցն—according to the preceding thematic vowel or its absence.

Some transitive verbs derive analytic causatives with the auxiliary verb տալ. Synthetic causatives assume equal participation of the subject and direct object in the action, and the analytic causatives, partial.

Synthetic Causatives

	Infinitive	Translation	Causative Infinitive	Translation
ա verbs	զարմանալ	to be surprised	զարմացնել	to surprise
	կենա(լ)	to stay	կե-ցնել	to stop
	մեծնալ	to grow	մեծցնել	to increase, make grow
ե verbs	ուտել	to eat	կերցնել	to feed
	տեսնել	to see	տես-ցնել	to make one see
	յիշել	to remember	յիշեցնել	to remind
ի verbs	մեռնիլ	to die	մեռցնել	to kill, make die
	ապրիլ	to live	ապրեցնել	to make live
	թռ(չի)լ	to fly	թռցնել	to make fly

Analytic Causatives

մաքրել տալ	to make (somebody) clean (something)
գրել տալ	to make (somebody) write (something)
պատռել տալ	to cause to tear
սիրել տալ[6]	to make oneself loved

Some causative verbs have lexical parallels with a causative meaning; that is, causativeness can be expressed either grammatically or lexically,

Non-Causative Verbs		Formal Causatives	Lexical Parallels to Causatives	
ուտել	to eat	կերցնել	or կերակրել	to feed
սորվիլ	to learn	սորվեցնել	or դասաւանդել	to teach
մեռնիլ	to die	մեռցնել	or սպանել	to kill
երթալ	to go	—	ուղարկել, ճամբել	to send

Several transitive verbs express causativeness in these three possible ways: with the infix -ց-, with the auxiliary տալ, and in a lexical parallel. The meaning differences are discussed below.

Transitive	Formal Causative	With Auxiliary	Lexical Parallels
ուտել	կերցնել	ուտել տալ	կերակրել
տեսնել	տեսցնել	տեսնել տալ	ցուցնել
յիշել	յիշեցնել	յիշել տալ	մտաբերել

[6] Not to be confused with compound verbs consisting of an independent root and the verb տալ: ծափ տալ *to clap,* պար տալ *to dance,* ետ տալ *to give back*, etc. These verbs are common in conversational styles and, as a rule, have an equivalent verb in literary styles, cf.: ծափահարել *applause,* պարել, վերադարձնել *return.*

Conjugation of Synthetic Causative Verbs

Analytic causatives show no idiosyncrasies in conjugation—only the verb տալ conjugates (see paradigms in appendix 8), the content verb remains in the infinitive form.

Synthetic causatives, like all verbs, derive their forms from present and past stems. In the tenses produced from the present stems, the infix -ցՈ- remains unaltered. The conjugation is regular in the pattern of Ե verbs. In the sample below causatives are presented in their infix variations: եցՈ, ցՈ ացՈ.

Causatives from the Present Stem	
ապրեցնել զարմացնել մեծցնել	Infinitive
մեծցնեմ, չմեծցնեմ, մեծցնէի	Subjunctive
կը մեծցնեմ, չեմ մեծցներ	Simple present
պիտի մեծցնէի, պիտի չմեծցնէի	Future in the past
մի՛ մեծցներ, մի՛ մեծցնէք	Imperative prohibitive
մեծցնող	Present participle
մեծցնելիք, մեծցնելու	Future participle

Մեծցնենք լաւը:

The past stem in causative verbs undergoes two types of changes:

1. In the simple past, past participles, and plural imperative, -ցՈ- is replaced with -ցուց-.
2. In imperative positive, -ցՈ-is replaced with -ցուր.

Causatives from the Past Stem			
Imperative positive	մեծցու՛ր	մեծցուցէ՛ք	
Past participle I	ապրեցուցած	զարմացուցած	մեծցուցած
Past participle II	ապրեցուցեր	զարմացուցեր	մեծցուցեր
Simple Past	ապրեցուց	զարմացուց	մեծցուց

As you can see from the samples above, the causative infix is followed by appropriate suffixes for tense and participle forms you are already familiar with. In the simple past tense, the causative verbs use the set I endings with Ի, following the infix -ցուց-.

	Causative Verbs in Simple Past Tense		
	լմնցնել ⇦լմնալ	խօսեցնել ⇦ խօսիլ	յիշեցնել ⇦ յիշել
ես	լմնցուցի	խօսեցուցի	յիշեցուցի
դուՈ	լմնցուցիր	խօսեցուցիր	յիշեցուցիր
աՈ	լմնցուց	խօսեցուց	յիշեցուց
մենք	լմնցուցինք	խօսեցուցինք	յիշեցուցինք
դուք	լմնցուցիք	խօսեցուցիք	յիշեցուցիք
անոնք	լմնցուցինՈ	խօսեցուցինՈ	յիշեցուցինՈ

- Հարցնել, *to ask, interrogate;* ցուցնել *to show,* are irregular verbs conjugated in this pattern by analogy because of a formal resemblance to causatives: հարցուցի *I asked,* ցուցուցի *I showed.*
- The verb փրթիլ *to break off, snap,* drops the root -թ- in its causative—փրցնել *to detach, pick.*
- A few verbs drop the first ց of the infix -ցուց: թուցի from թցնել; մեռուցի from մեռցնել վերուցի from վերցնել.[7] These are somewhat obsolete forms occurring in formal speech. The recommended forms are: թցուցի, մեռցուցի, վերցուցի.

[7] Վերցնել *to take* has no non-causative form; it derives from the preposition վեր *up* and the verbal ending -ցնել. Formally it corresponds to վերանալ *to arise* or *perish, disappear* also, *to be enraptured, entranced,*

- If the verb root ends in ը or ձ , the ը drops from the infix -ցը-, leaving the schwa in the pronunciation of the causative, cf.:

Infinitive		*Past Stem + Infix*	*Causative*	
Անցնիլ	to pass	անց+ ցնել	անց(ը)նել	to make pass, spend
Անցաւ	he passed		անցուց	he spent
Դառնալ	to turn, become	դարձ+ ցնել	դարձ(ը)նել	to turn
Դարձաւ	he turned, became		դարձուց	he revolved, turned; *intr.* puked

Meaning and Usage of Causatives

Causative verbs show actions caused by the subject and produced by the direct object, i.e., the subject mediates the action and shares it with the direct object. For example,

Անին ծանօթացուց Արամը Յասմիկին հետ:
Ani acquainted Aram with Hasmig.

Ծանօթացուց is a causative verb; the subject (Ani) causes the direct object (Aram) to do the action (get acquainted). The subject of a synthetic causative is a full participant in action, whereas the subject of an analytic causative coerces the direct object to act. To see this difference, let us compare the following two sentences with causatives from ուտել, a synthetic causative—կերցնել and an analytic—ուտել տալ.

Մայր արագիլը որդ մը կերցուց իր ձագուկին:
The mother stork fed its baby with a worm.
Ես պտուղ չեմ սիրեր, միս կ՛ուզեմ, բայց մայրս միշտ պտուղ ուտել կու տայ ինձ: *I don't like fruits, I want meat, but my mother always makes t me eat fruits.*

In the first case, the subject participates in the action with the direct object; we can picture the stork feeding the chick beak to beak. In the second case, the subject stimulates the direct object to perform the action; we can picture a mother persuading or encouraging her child to have fruits, eat healthy.

This causative should not be confused with the dative of purpose expressed with the infinitive in dative:

Մայրս ինձ պտուղ կու տայ ուտելու, ես ալ տանիմ՝ դասընկերներուս կը բաժնեմ: *My mother gives me fruits every day, and I take them and share with my peers.*

The salient difference between synthetic and analytic causatives fades in verbs indicating mental activity. For example, in the following sentence we can substitute յիշեցուց with յիշել տուաւ without an apparent change:

«Արարատ» շարժանկարը ինծի յիշեցուց մեծ մօրմէս լսած պատմութիւնները ջարդերուն եւ փախէփախին մասին: *The movie "Ararat' made me remember my grandmother's stories about the slaughters and fleeing for refuge.*

Thus, causatives are transitive verbs and their meaning remains incomplete e.g. խնդացնել *to make laugh,* unless they acquire a direct objects—someone who does it, here, *laughs.*

Տունը մաքրել տուաւ:
(He) got his house cleaned.

---

ravished, thrilled. The corresponding causative is վերացնել *to eliminate* and also *to enrapture, entrance, ravish, thrill.* The Krapar վերուցանել (> modern վերցնել) also means *to make perish, annihilate.*

It does not matter who cleaned the house (hired workers, servants), neither who prompted the action—a formal subject, as long as there is a direct object—here, the house. Thus, the subject can be omitted; for instance:

Այսքան մարդ մեռցուցին և ո՞չ ոք գիտցաւ:
(They) killed that many people and no one knew?

The Armenian sentence requires no formal subjects, as *they* in English; the context explains who *they* are. A corresponding neutral sentence would be: Այսքան մարդ մեռաւ և ո՞չ ոք գիտցաւ: *So many people died, and no one knew?*

The comparison of causatives and their lexical parallels again reveals the key role of the direct objects in causative constructions:

Վիշտը սպանեց խեղճ կինը: The sorrow killed the poor woman.
Զաւակը կորսնցնելու վիշտը մեռցուց մայրը: *The sorrow of losing her child killed the mother.*

In the first case, the subject—*sorrow*—is responsible for the action—*killing*; the direct object—*woman*—bears the action. The second sentence allows an alternate assumption; the direct object—*mother*—let it happen.

Summary: Causatives are transitive verbs with direct objects which perform the action, the subject causes the action either directly participating in it—synthetic causatives, or by prompting the action as a stimulus—force, command, directive, or persuasion. The character of this stimulus may not be apparent in a sentence but emerges in the context. Because of these specifics, causative verbs are limited in number. Lexical causatives are ordinary transitive verbs with subjects completely responsible for the action.

Note for Translation: as the majority of examples show, the most common translation into English involves the structure make + content verb. English causative are also derived with suffixes, *-en* and *-ify*, e.g., *fasten* ամրացնել, *hasten* արագացնել, *terrify* սարսափեցնել, *intensify* զօրացնել, *verify* վավերացնել, *simplify* պարզեցնել, *stupefy* ապուշացնել, etc. Causatives can be translated also with lexical equivalents, e.g., *clarify* պարզել or յստակցնել, *modify* ձևափոխել. Below are a few more examples of usage.

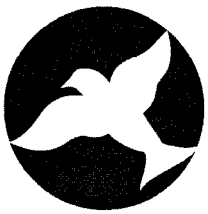

Եւ *թռուցիկը* խաղաղութեան աղաւնին դէպի երկինքը լուրթ:	And we *made the dove of peace fly* into the azure skies.
Մի՛ խօսեցներ ինծի, ցաւս *թանալ մի՛ տար:*	Don't *make* me *speak;* don't *make* me *expose* my pain.
Ապրեցուր զիս, Տէր, ամանակ *ապրեցուր,* որ բեռս չիյնայ աշխարհիս վրայ: [8] Եւ թէ *պիտի մեռցնես զիս,* Տէր, նախ կեանքս առ, յետոյ՝ հոգիս:[9]	*Make* me *live,* Lord; *make* me *live* so that my burden won't fall upon this world. And if you are *going to make* me *die,* Lord, first take my life, then my soul.

[8] From the prayers of my grandmother, Araxi Goroyan.
[9] From the prayers of my grandmother, Araxi Goroyan.

The Verbs անցնիլ and անցընել

These verbs derive from the same root, անց meaning *past;* e.g., վեց ամիս անց *after six months* or *six months past.* Both are usually translated with the same verb, *to pass.*

Անցնիլ is transitive and intransitive, conjugated like the derivative ի verbs ending in -նիլ:

Փողոցը *կ'անցնիմ* եւ տունն եմ այլեւս:	I *pass (cross)* the street, and I am home already.
Կարծեմ անցեալ ձմեռ ատ տեղերով *անցած ենք:*	I think we *might have passed* through these places last winter.
Անցած ըլլալու է՝ ուրիշ ձեւով մը չէիք կրնար երթալ:	You must have passed by; you couldn't have gone in another way.
Երկու տարի *անց* նորէն ասկէ պիտի *անցնինք:*	Two years from now we will pass by here again.

Անցընել is a causative verb, always transitive and requires a direct object. It is conjugated like the causative verbs ending in –ց(ը)նել:

Արիս, փողոցը միսնակ *չանցնիս,* ես քեզի *կ'անցընեմ,* - կ'ըսէ Արտակը:	Aris, don't *cross* the street alone; *I will take* you *across* it.
Արձակուրդս ծովափ *անցուցած* եմ:	I *spent* my vacation at the seashore.
Գալ ամառ Յունաստան պիտի *անցընենք:*	We *will spend* next summer in Greece.

Օրերս աղօթքով *անցուցի:* I *passed* my days in prayer.

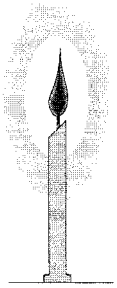

The Verbs գիտեմ and ճանչնալ

Both verbs mean *to know;* գիտեմ has the additional meaning of *having the knowledge of* (cf. Spanish saber, French savoir), and ճանչնալ means *to recognize, be acquainted* (cf. Spanish conocer, French connaitre). For a causative, both verbs use a lexical equivalent: ծանօթացնել, *to cause to meet, to cause to get acquainted—introduce.*

Compare in usage:

Ես գիտեմ հայերէնին այբուբենը:	I *know* the Armenian alphabet.
Արամ լսած էր Յասմիկին մասին, բայց անիկա չէր ճանչնար:	Aram had heard about Hasmig but was not *acquainted* with her (did not know her).
Ես չէի գիտեր (չէի ճանչնար) Արտոն, Արամ մեզի ծանօթացուց:	I did not *know* (was not *acquainted* with) Ardag; Aram introduced us.
Չճանչցայ Արտաւազդը՝ ինչ մեծցեր է:	I didn't recognize Ardavazt; he's really grown up.
Այդ օրիորդը բժիշկ ըլլալու է:	That young woman must be a doctor.
Յասմի՞կը, այո՛, ուրկէ՞ գիտցար:	Hasmig? Yes, (she is), how did you *know*?
Ձինք չեմ ճանչնար, բայց բժիշկի մը նման կը խօսի:	I don't *know* her but she talks like a doctor.
Հաճիս, ծանօթացուր մեզի: Հաճոյքով:	Please *introduce* us. With Pleasure.

Lexical Substitutes for the Defective Verbs եմ, կամ, ունիմ, գիտեմ, կրնամ

These five verbs, as you know, are defective in that they have only present and past tenses, formed without the particle կը (lessons 4, 5, 6, 7, 8). The other forms derive from suppletive verbs.

The table below presents the infinitive, subjunctive, and the simple past of those substitute verbs. Subjunctive is the basis for simple present, past imperfect, and future tenses, future and present participles, and the prohibitive imperative. The simple past is basis for past participles and the positive imperative.

Defective Verbs		Suppletive Complements for Other Tense Forms		
Present Tense	Past Tense	Infinitive	Subjunctive Present & Past	Simple Past
եմ, կամ	էի, կայի	ըլլալ to be	ըլլամ, ըլլայի	եղայ
ունիմ	ունէի	ունենալ to have	ունենամ, ունենայի	ունեցայ
գիտեմ	գիտէի	գիտնալ to know	գիտնամ, գիտնայի	գիտցայ
կրնամ	կրնայի	կարենալ to be able	կրնամ, կրնայի (կարենամ, կարենայի)	կրցայ (կարեցայ)

եմ and կամ have the same lexical parallel, ըլլալ *to be,* an irregular verb you know from previous lessons. Remember that its simple present has a future modality: Կ՚ըլլայ: *That will do. OK.* Չ՚ըլլար: *That won't do; no way.*

Ունիմ, գիտեմ, կրնամ have suppletives with differing stems, not roots: ունենալ, գիտ(է)նալ, կարենալ. They add the infix -(է)ն- with the grammatical meaning of continuous or imperfect aspect. With its regular change into -եց- for the past (aorist) stem, comes the meaning of complete action or perfect aspect. This means that each pair of verbs has two past forms; i.e., եմ - էի and եղայ, կրնամ - կրնայի and կրցայ, etc. In comparison with each other, the first represents a past imperfect, incomplete action in the past, and the second, an aorist, past and completed action.

The suppletive verbs have regular past imperfect forms on their own: կ՚ունենայի, կ՚ըլլայի; they express the continuous aspect versus aorist in էի, ունէի. Also, they serve to conveying the subjunctive mood: ըլլամ/ըլլայի, etc. English has no absolute grammatical equivalents to these forms; in context, as you know, different modal verbs are employed in translation.[10]

Կրնամ is special in that the corresponding suppletive կարենալ is used as an infinite, in literary styles, also as subjunctive կարենամ, կարենայի (regularized from Krapar կարեմ/կարացի). In common speech, for subjunctives the present and past կրնամ, կրնայի are normal. The usual simple past կրցայ is from կրնամ.The older parallel կարեցայ occurs in formal speech. Examples: Վարժ խօսիլ կարենալու համար քերականութիւն գիտնալը պայման չէ: In order *to be able* to speak fluently, the knowledge of grammar is not necessary. Խօսիլ կրցայ. երանի թէ կրնայի քերականութիւնն ալ մարսել: *I became capable of speaking; I wish I could also digest the grammar.* The substitution with the parallel forms կարեցայ for simple past and կարենայի for subjunctive would make the utterance quite bookish or even pompous.

Գիտեմ և *կրնամ*: Եթէ *գիտնամ*, գուցէ թէ նաև *կարենամ*: Երբ *գիտցայ*, նաև *կրցայ*: Երբ երիտասարդ *էի*, *կրնայի* երկար վազել: Եթէ երիտասարդ *ըլլայի*, *պիտի կարենայի* աւելի երկար վազել:	I know and I can. If I know, perhaps I am also able. When I learned (knew), I also could. When I was young I could run far (or: for a long time. If I were young I would be able to run longer.

10 Many related languages have maintained similar grammatical categories. For example, in Spanish էի corresponds to era, and եղայ, to fue; ունէի is tenía, ունեցայ tuve, etc. In English, the verb *to be* has remnants of the formal subjunctive mood; that is, *I were* for ըլլայի and *it were* for ըլլար. For all English verbs, the indefinite form (without -s in the third person singular) is still used for subjunctive; e.g., so be it—թող ըլլայ.

Text

Ճակատագրական հանդիպում[11]

Յասմիկը վճռած է Հայաստան երթալ աշխատելու: Քանի մը տարի առաջ բժիշկութեան վկայականը առաւ Հարւըրտէն: Տարիներու փափաքը կատարուեցաւ: Հիմա վիրաբոյժ է և կրնայ օգնել մարդոց: Շատերու համար ուշ է այլևս: Ուշ է Հայկուհիին համար: Բայց կրնայ գէթ այլոց համար չարը կանխել:

Յասմիկը դիւրաւ գտաւ իր առաջին աշխատանքը, որովհետև առաւելագոյն բարձր նիշերով դպրոց աւարտած էր: Շատ երջանիկ կը սեպէր ինքզինք: Միշտ պարտաճանաչ, կազմակերպուած և ճշդապահ, անոր ստեղծագործ միտքը գիտութեան և իմացութեան բարձունքներ կը ճախրէր: Բայց օր ըստ օրէ կասկած մը ծնաւ անոր մէջ: Կասկած, որ այժմ գրեթէ տագնապի փոխուած էր: Եթէ ինք օր մը գործի չերթայ, ի՛նչ կրնայ փոխուիլ իրեն հիւանդներուն համար: Ոչ մէկ գէշ բան: Բժիշկները հոս շատ են: Իրեն չափ լաւ և իրմէ լաւ:

Հոն հեռաւոր Հայաստան մը կայ, ուր վիրաբոյժը հացթուխի արժէք ունի: Հոն պատերազմը և կարիքը մարդիկը կը հնձեն տակաւին: Դաւադիր ռումբերը հոն կը պայթին խաղաղ գործի անցած մարդոց և հրադադարի երազկոտ զինուորներուն գլուխներուն: Հայաստան մը, որ իր մայրիկին երազն էր: Հայաստան մը, որ իր մանկութեան երազն էր: Եւ Հայաստան մը, ուր Քարէնը կ'ապրի իր Հայկ և Հայկուհի զաւակներով: Պզտիկ Հայկ և Հայկուհի մը, որոնց մէջ իր զուարթ Հայկուհիէն մաս մը կ'ապրի: Հին հայրենիքը ծանօթ և անծանօթ, բարեկամ ու բարեացակամ մարդոցմով կը կանչէ զինք:

Վճռած է այլևս: Պիտի երթայ: Եւ վաճառքի հանած է ամէն բան, որ ունի, մէկու մը պէս, որ իր ետ գալը չի գիտեր: Իրերու մէջ ուրախութիւն չկայ: Յասմիկը կ'երթայ ուրախութիւն փնտռելու հոն, ուրկէ շատերը հոս կու գան՝ աւետեաց երկիրի մը յոյսով: Կու գան իր ընտանիքին հին երազներուն հետքերով:

Հեռաձայնը յանկարծ կը զարնէ՝ Յասմիկին միտքերը ընդհատելով:

- Այո՛:

- Կրնա՞մ ժասմինին հետ խօսիլ:

---

[11] *Predestined Encounter.* The word ճակատագրական (from ճակատագիր *destiny, fate*, lit. *writing on the forehead)* has no exact equivalent in English. It can be translated *predestined, crucial,* also, *fatal.*

- Ժասմինն է:

- Բարև ձեզ, ես Արամ Կիրակոսեանն եմ: Կարծեմ՝ էտկար Ալան Փոյին ժողովածուն կը ծախէք:

- Այո, կ'ուզէք առնե՞լ:

- Ի՞նչ կ'արժէ:

- 20 տոլար:

- Ուրախ կ'ըլլամ գնելու:

- Խնդրեմ: Եթէ հաճիք, կրնաք գալ և առնել:

- Ու՞ր կ'ապրիք:

- Ալամիտա:

- Վաղը կէսօրէ ետք, ըսենք, չորսի ատենները յարմար կ'ըլլա՞յ:

- Աւելի լաւ է ճիշդ չորսին: Գիրքերը կը բերեմ Պարթին կայարանը:

- Շատ աղէկ: Ինչպէ՞ս ճանչնամ ձեզ:

- Ես միջահասակ եմ, քսանութ տարու: Շէկ մազերով և սև աչքերով: Կապոյտ հագուստով կ'ըլլամ, գուցէ ճերմակ վերարկու մը հագնիմ:

- Շատ գեղեցիկ ըլլալու էք, արդեօք ամուսնացա՞ծ էք:

- Այո, Փոյին հետ...

Արամը չէր գիտեր, թէ հայուհիի մը պիտի հանդիպէր: Իր համար ճակատագրական ըլլալիք անունով մը, զոր լսած էր իր բարեկամներէն, բայց անունին տէրը տեսնելու առիթը չէր ունեցած: Ուրկէ՞ գիտնար Արամը, թէ պիտի սիրահարի Յասմիկին խենթ պատանիի մը հանգոյն:

Explanations to the Text

վճռած է	has decided	վճռել is to get determined, decide firmly.
երթալ աշխատելու	to go to work	Infinitive in dative shows purpose.
բժիշկութեան վկայականը առաւ	received a medical doctor's degree.	վկայական is any certificate for graduation.
Տարիներու փափաքը կատարուեցաւ:	The desire of long years is achieved.	կատարուիլ is in passive voice.
կրնայ օգնել մարդոց	she can help people	մարդ is declined as մարդոց or մարդերու in plural.
թեև շատերու համար ուշ է	though it is late for many	The adjective շատ is used as a noun in genitive plural, in the sense of *many people.*
գէթ այլոց համար	at least for others	այլոց is the old pl. dative-genitive of այլ *other* still used in standard.
չարը կանխել	to prevent the evil	չարը metaphorically is *evil, disaster.*
որովհետև դպրոց աւարտած էր	because she graduated from school	աւարտել is also *to accomplish, finish.* Note the translation of perfect into simple past.
առաւելագոյն բարձր նիշերով	with the highest grades	առաւելագոյն is *maximu;* see the superlative degree of adjectives in the next lesson.
Շատ երջանիկ կը սեպէր ինքզինք:	She considered herself very happy.	ինք-զ-ինք is a reflexive pronoun, see L 14.
պարտաճանաչ, կազմակերպուած և ճշդապահ	Responsible, organized and punctual	
անոր ստեղծագործ միտքը գիտութեան և իմացութեան բարձունքներ կը ճախրէր:	Her creative mind soared in the heights of science and cognition.	Note the difference in word order.
օր ըստ օրէ կասկած մը ծնաւ	Day by day a doubt was born	օր ըստ օրէ is a reduplicative with the preposition ըստ.
գրեթէ տագնապի փոխուած է	has turned into almost panic	Dative + փոխուիլ is to *change into.*
ի՛նչ կրնայ փոխուիլ իր հիւանդներու համար	What can change for her patients?	հիւանդ is *sick* and also *sick person, patient.*
Իրեն չափ լաւ և իրմէ լաւ	as good as her and better than her.	'Genitive noun/pronoun + postposition չափ + adjective' translates into *as* + adjective *as* + noun/pronoun
Հոն հեռաւոր Հայաստան մը կայ	There is a far away Armenia there.	
պատերազմը և կարիքը մարդիկը կը հնձեն	the war and need still mow people down	հնձել figuratively is *to kill.*
խաղաղ գործի անցած	gone to peaceful work	գործի անցնիլ is to *start* and *stick to work*
հրադադարի երազկոտ զինուոր	soldier full of dreams in cease fire	
որոնց մէջ իր զուարթ Հայկուհիէն մաս մը կ'ապրի:	in whom lives a part of her cheerful Hayguhi	
բարեկամ ու բարեացակամ մարդոցմով	with friendly people and well-wishers	Both adjectives are built in the same model: բարի *good* + կամ *will;* բարեացակամ maintains the obsolete Gen. Pl. Բարեկամ is a common word meaning *friend.*
վաճառքի հանած է	she has put out on sale	
մէկու մը պէս, որ իր ետ գալը չի գիտեր	like someone who does not know her way back	

Իրերու մէջ ուրախութիւն չկայ	There is no joy in things	Իր is *object, thing, stuff,* also, *luggage.*
աւետեաց երկիրի մը յոյսով	hoping for a promised land	Lit.: *with hopes for a promised land.*
իր ընտանիքին հին երազներուն հետքերով	by the footprints of her family's old dreams	հետք is also *trace*
յանկարծ հեռաձայնը կը զարնէ	Suddenly the telephone rings.	զարնել lit.: hit.
Յասմիկին միտքերը ընդհատելով:	interrupting Hasmig's thoughts	The infinitive in instrumental shows the manner of action.
կրնա՞մ Ժասմինին հետ խօսիլ	Can I speak to Jasmine?	Hasmig uses her name's French equivalent.
կարծեմ	I think, believe	Frozen simple present of կարծել *to suppose.*
ժողովածուն կը ծախէք	You are selling the collection	ժողովածուն refers to book or art collections.
կ'ուզէք առնե՞լ:	Would you like to buy it?	Note the use of the respectful plural throughout the conservation.
ի՞նչ կ'արժէ	How much does it cost?	A standard question for price.
Ուրախ կ'ըլլամ գնելու	I will be glad to buy it.	
Եթէ հաճիք	if you please	Formal style.
ըսենք, չորսի ատենները յարմար կ'ըլլա՞յ:	Will it be convenient, say, around four p.m.?	ըսենք is a subjunctive form, used as *let's suppose, say.*
Աւելի լաւ է ճիշդ չորսին:	Better at 4 on the dot.	Note the absence of am/pm specification.
պարթին կայարանը	the BART station	Noun attributes like պարթ-ին are used in the genitive.
քսանութ տարու	28 years old	տարու is an older form to denote age, standard—տարեկան.
Շէկ	blond	Շէկ is only for hair color, blond or red.
Շատ գեղեցիկ ըլլալու էք	You should be very beautiful.	Or: It sounds like you are very beautiful.
արդեօք ամուսնացա՞ծ էք	I wonder if you are married.	արդեօք is an interrogative impersonal word.
որ հայուհիի մը պիտի հանդիպէր	that he was going to meet an Armenian woman	The suffix -ուհի creates feminine names.
զոր լսած էր	which he had heard	զոր is the pronoun որ with the definite preposition զ. It functions as a conjunction, connecting the subordinate clause to the main clause, see L 15.
տեսնելու առիթը ունեցած չէր	He had had no chance to see (her).	առիթ is *chance, opportunity, occasion.*
Ուրկէ՞ գիտնար Արամը	How could Aram know?	Lit: From where would Aram know?
Թէ պիտի սիրահարի Յասմիկին	that he would fall in love with Hasmig	թէ substituting for որ *that* to complement the question in the main clause, see L 15.
խենթ պատանիի մը հանգոյն:	like a crazy teenager	հանգոյն is a poetic equivalent for նման

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. *Place the letters you learned in the alphabet, Appendices 1 and 2. Choose your favorite keywords.*
2. *Examine the alphabet. Are there letters you don't know yet? If so, go back and find out what lessons/ letters you have to review.*
3. *Write down five homonyms and five paronyms.*
4. *Fill out the chart writing the lower case words in upper case and vice versa.*

առաջ	
	ՀԱՂԱՐՋ
երջանիկ	
	ՃԱԿԱՏ
ողջագուրուիլ	
	ՋԵՐՄԱՑԱՓ
ճերմակ	
	ՆԱՐԻՆՋ
ֆիննուհի	
	ՄԵԾՑՆԵԼ
ճննդուկ	
	ԿԱՄՈՒՐՋ
աղօթք	

Lexical and Grammar Exercises

1. *Read the texts, translate them, and copy them. Retell the texts with improvisations.*
2. *Find inflected forms of nouns and verbs in the texts. Explain their usage and write the base forms of the same words.*
3. *Find the pronouns in the text* Խոստովանութիւն *and explain their usage.*
4. *Describe Hasmig according to the text. Describe a friend of yours using the vocabulary to the text.*
5. *Make causatives of the following verbs and conjugate them:* մտնել, յարգել, յիշել, թռչիլ, խօսիլ, հասնիլ, պառկիլ, փակչիլ, դառնալ, լալ, կենալ, մոռնալ.
6. *Conjugate the following according to the sample:*

Imperative Plural	Simple Past	Past Participles	Imperative Singular
եկէ՛ք	եկայ, եկար, եկաւ եկանք, եկաք, եկան	եկած, եկեր	եկու՛ր, մի՛ գար
գացէ՛ք			
խօսեցուցէ՛ք			
առէ՛ք			
տուէ՛ք			
դրէ՛ք			
հարցուցէ՛ք			
ապրեցուցէ՛ք			
ճայեցէ՛ք			

7. *Make sentences with the following causative verbs. Remember that they require direct objects.*
արթնցնել, խօսցնել, մաքրել տալ, գրել տալ, խոստովանեցնել, զօրացնել, ամրացնել, զարմացնել, աշխատցնել, ծանօթացնել, սարսափեցնել.

8. *Rewrite the following sentence emphasizing different words by changing the word order.*

Էմման այդ լուրերը առած էր ճամակով:

9. Fill in the following dialogue in both Armenian and English.

Երկխօսութիւն	**Dialogue**
- Դուն ի՞նչ ես:	------
----	Armenian.
- Ոչ, կ'ուզեմ ըսել՝ ----	No, I mean, what are you doing?
- Խաղող կ'ուտեմ:	I am eating -----.
- ---- ապրուստի համար:	No, I mean, for a living.
- ---- Ուսուցիչ եմ: Իսկ դու՞ն:	I work. ----- And you?
- Կը սորվիմ: ------	I study. I am a student.
- -------	Do you have a family?
- Այո, ------- Եւ դու՞ն:	Yes, a husband and a child. And you?
- Մայր և եղբայր մը:	--------
- Անոնց հե՞տ -------	Do you live with them?
- ------ մինակս:	No, by myself.

10. Translate the following sentences paying special attention to the direct and indirect objects.

1 Այս պատմութիւնը մեծ մօրմէս լսած եմ:
Կապոյտ գոյնէն շատ կ'ախորժիմ:
Գրիչով ալ շատ չենք գրեր:
Վահանը իր ինքնաշարժերով շատ կ՛ուրախանայ:

2 Բարեկամս Հայաստանէն եկած է գործով:
Կ'ուզէ՞ք ծանօթանալ անոր հետ:
Գալ կիրակի հիւրերու կը սպասենք, դուք ալ եկէ՛ք:
Ճաշը կը սկսինք աղցանով:
Ճաշէն վերջ նարինջ կ'ուտենք, նկատի չառած փախլաւան :
Այս չորեքշաբթի ամսուն քսանչորսին կարևոր գործ մը ունինք:

3 Առտու եօթը տասնեօթ անցած է, տակաւին կանուխ է:
Անցեալ տարուընէ ի վեր եօկա կը սորվիմ:
Վենետիկ աղուոր ժամանակ անցուցինք:
Հոն կամուրջներուն տակէն երգելով կ'անցնէինք:

4 Արան կ'ախորժի ճամբորդելէ:
Անին կը սիրէ ծով, ծառ ու ծաղիկ:
«Ընելիքնիս լմնցնենք, երթանք», կ'ըսէ Անին:
«Նոր ծանօթներ պիտի գտնենք, բարեկամ և բարեացակամ մարդոց ճանչնանք», - կ'ուրախանայ Արան:
«Քեզի չափ լաւ և քեզմէ լաւ մէկը չկայ», կը մտածէ Անին:
Անոնք ինքնաշարժով շատ կը ճամբորդեն:
Բայց այս անգամ օդանաւ պիտի առնեն:
Օդանաւը կէսօրէ ետք կը մեկնի:
«Նախ գացինք սրճարան սուրճ մը առնելու», - կ'ըսէ Արան:
«Ես պաղ ջուր մը խմէի հիմա, - կ'ըսէ Անին, - շատ տաք է»:

11. Translate the following dialogue into English paying attention to the play of words with causatives:

Բարեացակամ շունը

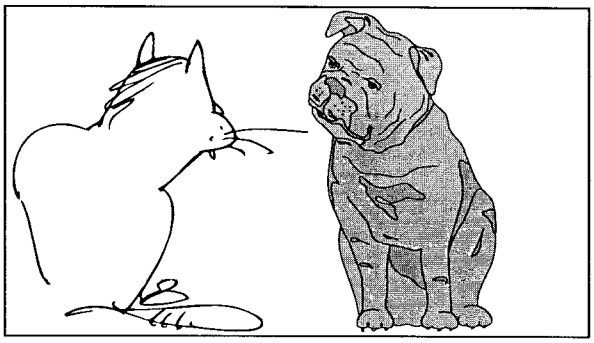

- Դուն որմէ՞ կը վախնաս, Արի՛ս, ինծմէ՞: Ես քեզի կը սիրեմ: Եւ դո՞ւն:

- Ինչպէ՞ս քեզի սիրեմ: Ես շատ զբաղած եմ՝ ինքզինքս սիրել տալով:

- Ատո՞ր համար արդեօք քեզ այսչափ կը սիրեմ: Դու՞ն սիրել կուտաս: Եւ կրնա՞ս ոսկոր մըն ալ տալ:

-Ի՞նչ գիտնամ: Պէտք ունիմ մտածելու: Եթէ քիչ մը հեռու երթայիր, որ կարենայի հանգիստ խորհիլ...

- Հաճիս, Արիս, կ'երթամ: Դուն կրնաս քեզի ինծի սիրել տալ, ուստի և կրնաս քեզի, ոչ ինծի, ոսկոր մը տալ: Շուարեցայ, Արի՛ս, ես երթա՞մ:

- Գնա, Հաֆհաֆիկս, ես քեզի կը գտնեմ - կ'ըսէ Արիս և յօրանջելով կը մտմտայ. «Թէ կարենամ պահած ոսկորդ գտնել, հարկաւ կ'ունենաս ուզածդ»:

12. Make questions for the italicized words and translate the sentences:

1. *Քենէ ուրիշ մէկը* չունիմ իմ սիրտս բանալիք:
2. Ասո՞ր համար արդեօք *աշխարհիս ամէնէն ապերջանիկ մարդն եմ:*
3. Էմման *իմս է:*
4. Եթէ օր մը ձգէ *զիս*, երթա՛յ:
5. Մեծցնենք *լաւը:*
6. Ապրեցուր զիս, Տէր, *անանկ* ապրեցուր, որ *բեռս չհյնայ աշխարհիս վրայ:*
7. Եւ եթէ պիտի տանիս զիս, Տէր, նախ *կեանքս* առ, յետոյ՝ *հոգիս:*

13. Translate the following paying attention to causative verbs; transfer the sentences into a non-causative version.

1. Մանչուկը ինքզինքը սիրել կուտայ:
2. Նկարս փակցուր սառնարանիդ վրայ:
3. Առտու ինծի յիշեցուր, որ սա կիսատ գործերնիս լմնցնենք:
4. Ուշ չկենաս, չենք կրնար օդանաւը քեզի համար փախցնել, առաւել ևս կեցնել:
5. Նոր վիշտերը մոռնալ տուին հիները:
6. Մարդիկը վրադ խնդալ կու տաս այդպէս հագուելով:
7. Տիկին Նուարդը մարդ վարձեց եւ տունը հիմնաւոր մաքրել տուաւ Կաղանդէն առաջ:
8. Վարդը ամէնքս կը զուարճացնէր իր սրամիտ ակնարկներով:
9. Նախանձը չորցուց անոր կեանքի ծառը:
10. Ադամը զիս միշտ կը խնդացնէ, իսկ Խաչիկը կը տխրեցնէ:
11. Այնքան խնդրեցինք եւ գովեցինք, վերջը երգել տուինք Անին՝ մեր խումբին սոխակը:
12. Մա՛, Շանթը կոճակս փրցուց, կը կարե՞ս: Անոր համար Շանթը լացուցի՞ր:

14. Translate the following into Armenian.

1. a "I will go, pass away; you will stay; do not forget my words," my grandmother used to say.
2. "Do not pass your days in prayers and hopes, fill them with work," she said.
3. "My life has passed; now your turn has come."
4. "Spend your life so that you are not sorry at the end."
5. b It is eleven o'clock sharp. It is a quarter to eight a.m.
6. It is already half past nine p.m.
7. They say this winter is going to be very cold.
8. Last week we had (spent) a nice time in Philadelphia.
9. Last fall they went to Paris. There is no city as lively as Paris or better than Paris.
10. c The sun lights up the world with its rays.
11. The mother bear wakes up and feeds her cubs.
12. I will show you the new pictures.
13. This trip made me really happy.
14. These clear waters make me sing.
15. d Aram taught Ardag the Armenian alphabet.
16. Two years from now Ardag will graduate from school.
17. I think he will graduate with highest grades.
18. Ani is an Armenian woman with black hair and coffee-colored eyes.
19. Ani woke up Dikran, played with him a bit, and then fed him.
20. This Friday they took Dikran to the doctor for the annual checkup.
21. Last Monday was Dikran's birthday; he completed two years and entered the third.
22. I hardly recognized him; he has grown up so much.
23. Ara and Ani have taken their books and gone to the forest to read.
24. e I have not met a woman as pretty as Hasmig, says Aram.
25. Hasmig is going to go to Armenia.
26. She wants to work there as a doctor. She misses her sister Karen.
27. Hasmig was thinking, "We must prevent the evil, we must prevent wars", when the phone interrupted her thoughts.
28. Aram loves to read. He has a big collection of books.
29. He makes it grow day by day.
30. He invited a few friends over to show [them] his books.

14. Translate the joke:

- Եթէ մէկ միլիոն ունենայիր, ի՞նչ կ'ըսէիր:
- Պարտքերս կու տայի:
- Սնացածը ի՞նչ կ'ըսէիր:
- Սնացածն ալ ետքէն կու տայի:

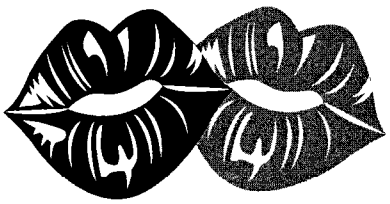

ժողովուրդը կ'ըսէ.

Բերան կայ պագնելու է, բերան կայ՝ փակելու է:[12]
Ամէն չար ունի իր ճարը:[13]
Ջուրը չտեսած մի բոպիկնար (բոկանար):[14]
Ուշացողինը աղջիկ է:[15]

[12] There are mouths to be kissed, and there are mouths to be closed.

[13] Every evil has its remedy. Cf. For every evil under the sun there is a remedy or there is none.

[14] Don't take off your shoes unless you see the water.

[15] The share of those who are late is a girl. *or:* Those who are late beget a girl. This is a sexist saying; *girl* symbolizes negative results.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 12

Phonetics: Pronunciation and Spelling

Letters:	Ճ ճ [ch]	Ջ ջ [j]	Ֆ ֆ [f]

Ջ ջ is pronounced [j] and Ճ ճ is its voiceless, unaspirated counterpart, a sound which does not exist either in WA or in English.[1] EA preserves the Grabar phonemic value for these letters, e.g., **ջերմ** *warm* [jerm], **ճոխ** [chokh] *opulent*. In WA the voiced consonants have devoiced with aspiration, that is, Ջ ջ is [ch'], as Ձ ձ, Գ գ , etc. and the voiceless have become voiced, that is, Ճ ճ is [j]; as Ծ ծ, Կ կ, etc.

In EA, the same devoicing trend has touched upon these voiced consonants in some positions, cf. **աղջիկ** *girl* [akhch'ik], **արջ** *bear* [arch'], **մեջ** *in* [mech'] are pronounced like in WA. Details on the EA consonant system see in the next lesson (also, EA Lesson 4, and appendices 3 & 13).

Note: Foreign words containing [j] are spelled with Ջ ջ in EA—Լոս Անջելես, Ջուլիա, Ջոն, and in WA, with Ճ ճ—Լոս Անճելէս, Ճոն, Ճուլիա.[2] Also, EA has an important word with ջ—ջան, an endearing address form following proper names, e.g.—Ջուլիկ ջան, Ջեմմա ջան; interestingly, this word has become a semi-formal address form occurring also outside of intimate-endearing circles. The WA ճան (ճանս, ճանիկս) is endearing intimate address form used by itself and not as common as in EA.

Ֆ ֆ has the same pronunciation, [f]. Before 12th c., foreign words containing this sound were spelled with Փ փ e.g., փաղանգ *phalanx*, փաստ *fact*, փյունիկ (< փիւնիկ) *phoenix*. EA proceeds to substitute the old [p] with Ֆ ֆ e.g., WA—Ափրիկէ, EA—Աֆրիկա. Also, some onomatopoeic words sound slightly different—ֆշշալ *to hiss*, ֆսֆսալ *to wheeze*.

Reading from the Original — Եղիշե Չարենց

In celebration of finishing the Այբուբեն, we present a poem which has become the unofficial anthem of Armenia. Poet Eghisheh Charents (1897-1937) is one of the greatest paradoxes in Armenian literature; his works were forbidden under Stalinist regime. See the translation of the poem in the keys.

Ես իմ անուշ Հայաստանի արևահամ բարն եմ սիրում,
Մեր հին սազի ողբանվագ, լացակումած լարն եմ սիրում,
Արնաներկ ծաղիկների ու վարդերի բու՛յրը վառման
Եւ նահրյան աղջիկների հեզաճկուն պա՛րն եմ սիրում:

Սիրում եմ մեր երկինքը մուգ, ջրերը ջինջ, լիճը լուսե,
Արևն ամռան ու ձմեռվա վիշապաձայն բուքը վսեմ,
Աբեղում կորած խրճիթների անհյուրընկալ պատերը սև
Ու հնամյա քաղաքների հազարամյա քա՛րն եմ սիրում:

Ուր է՛լ լինեմ - չե՛մ մոռանա ես ողբաձայն երգերը մեր,
Չեմ մոռանա աղոթք դարձած երկաթագիր գրքերը մեր,
Ինչքան էլ սու՛ր սիրտս խոցեն արյունաքամ վերքերը մեր -
Էլի՛ ես որք ու արնավառ իմ Հայաստան յարն եմ սիրում:

Իմ կարոտած սրտի համար ո՛չ մի ուրիշ հեքիաթ չկա.
Նարեկացու, Քուչակի պես լուսապսակ ճակատ չկա.
Աշխա՛րհ անցի՛ր, Արարատի նման ճերմակ գագաթ չկա.
Ինչպես անհաս փառքի ճամփա՝ ես իմ Մասիս սա՛րն եմ սիրում:

---

[1] Ճ ճ [ch] and Ծ ծ [ts] are rare affricates opposite to their voiced or aspirated counterparts, [j] and [dz] found in many languages. Affricates are complex sounds, that is, they begin as one sound but end as another, e.g., Ճ = ւռ +չ, Ջ = ղ +ժ, Չ= բ +ւ, Ծ = ւռ + ւ, Ձ= ղ + գ, Ց= բ + ւ, etc. Thus, արգունք derives from արտասուք with an aspiration left in [ռս] from the dropped vowel ա.

[2] Some proper names in WA are borrowed through French, and spelled pronounced accordingly: Ժուլիէտ versus EA Ջուլիկ. EA also internalizes them with diminutive –իկ e.g., Օֆիկ, Անժիկ but Ժանննա, Ժոզէֆ.

GRAMMAR

Irregular Declensions: -o-, -ոջ, -g

The kin terms կին, քույր, ընկեր belong to the same irregular declension ոջ; եղբայր, հայր, մայր—to declension n (CO, o) and մարդ, կին to g in plural with no regularized parallel forms. Differences in declension paradigms are quite predictable:

	Singular Irregular		Plural Regular	Plural Irregular	
Nom	կին	մայր	մայրեր	մարդիկ	կանայք
Gen.-Dat.- Acc	կնոջ	մոր	մայրերի	մարդկանց	կանանց
Ablative	կնոջից	մորից	մայրերից	մարդկանցից	կանանցից
Instrumental	կնոջով	մորով	մայրերով	մարդկանցով	կանանցով

1. These nouns indicate animate objects and acquire a dative-like accusative.
2. They have no locative with -ում; as in WA, մեջ is used if necessary—մարդու, կնոջ, մոր, etc. մեջ.
3. Մարդ in plural genitive acquires the form մարդկանց versus WA մարդոց/մարդերու.
4. In ablative they assume the regular ending -ից.
5. No nasal is added before ablative and instrumental endings, as մ in WA, or ն in EA pronouns (cf. L 11).
6. The declension o is spelled with n in RO.

Direct Object and Word Order

The main difference in EA, as we already know, is the category of the animate directs object, which includes all parts of speech that can function and be declined as nouns: pronouns, verbal substantives, adjectives, etc. Note that only the definite direct object differentiates the animate/inanimate category. The indefinite direct object in EA assumes nominative form, like the WA direct object in general.

For example: Մի մրահոն աղջիկ տեսա Ռիալտոյի կամուրջին (Isahakian) *I saw a dark-browed girl on the Rialto bridge.* The indefinite direct object մի աղջիկ is in accusative-nominative form, even though its lexical meaning pertains to an animate object. If we change the category of definiteness, the same direct object turns into a dative-like accusative: Իսահակյանն աղջկան տեսավ Ռիալտոյ կամուրջին *Isahakain saw the girl on the Rialto bridge.* Fun puns originate from the subtle use of this category in EA, cf.: "In a restaurant, the guy asks his date, Դու ձուկ սիրո՞ւմ ես: The girl, gazing at the live fish in the aquarium, replies, Ես ձկներին եմ սիրում:"

The positional variation of direct object in EA is demonstrated below on examples used in the WA lesson:

Narrative styles: SVO word order	Ես սիրում եմ *մորս*: Մայրս սիրում է *ինձ*: Բանալին փակում է ճամպրուկը: Հիսուսի իջած տեղը կոչվեց Էչմիածին:	I love my *mother*. My mother loves *me*. The key locks *the suitcase*. The place Jesus descended was called *Echmiadzin*.
Non-specific direct objects: SOV	Տուն եմ ուզում: Ջուր բեր, խնդրեմ: Հաց ու մածուն առա:	I want home. Please, bring water. I bought bread and yogurt.
Emphasized direct object: SOV	Բանալին *ճամպրուկն է փակում*: Ես *մորս* եմ սիրում: Մայրս *ինձ* է սիրում:	This key locks this *suitcase*. I love my *mother*. My mother loves *me*.
Subordinate clauses as direct objects	Չգիտեմ, *թէ դրամապանակս ուր դր(եց)ի*: Հիշեցրու՛, *որ գրքերը բերեն*: *Ինչ ձեռքն ընկնի,* կառնի, տուն կբերի:	I don't know *where I put wallet.* Remind (them) to bring their books. *Whatever falls into her hands,* she gets them and brings them home.
Direct objects of participles: OV	*Նրան կորցնելու* վախն է ինձ պաշարում: Արեգակն է մեզ *լույս* և հույս *բերողը*: Արփին չի հոգնում *աշխարհը լուսավորելուց*:	The fear of *losing her* scares me. The sun is what brings us *light* and *hope*. The sun does not get tired *of illuminating the world.*

As you can see from the examples, the word order rules are quite similar; the difference is in the flexibility of auxiliary and link verbs which can follow (neutral style) or precede (emphatic style) the content word, also allow objects in-between in positive forms. In WA, the auxiliary and link verbs are fixed: they follow the content word, and in analytic negative forms, precede it. Cf.:

EA: Auxiliary/Link Mobility	WA: Auxiliary/Link Fixity
Տերը կյանք է տվել: Տերն է կյանք տվել: Ես եմ/չեմ ձեր դպրոցի տնօրենը (եմ/չեմ):	Տերը կյանք տված է: Ես ձեր դպրոցին տնօրենը եմ/չեմ:

The question word for animate-definite direct object is ու՞մ, and for the inanimate and/or indefinite, ի՞նչ.

- Դու ու՞մ ես սիրում:	Մորս եմ սիրում:	Փոքրիկներին եմ սիրում:
	Քեզ եմ սիրում:	Սիրածիս եմ սիրում:
- Դու ի՞նչ ես սիրում:	Երկիրս եմ սիրում:	Արեգակն ու ծաղիկ եմ սիրում:
	Նկարել եմ սիրում:	Շուն եմ սիրում:

Indirect Objects use dative, ablative, instrumental and also **locative** cases with or without prepositions.

Գնացքը մոտեցավ *կայարանին*: *Կայարանում* բաժանվեցի *ծնողներիցս*, բայց *գնացքիս* չհասա: Եկա *մեքենայով* և ետ եմ գնում *ոտքով*:	The train came approached *to the station*. I parted *from* my *parents* but didn't make it to my *train*. I came *in a car* and I am going back *on foot*.

The direct object of a transitive verb precedes the verb and the indirect object follows it, as in WA:

Անին *խաղող* է տալիս *Տիգրանին*:	Ani gives *grapes to Dikran*.
Մանուկը *բերկրանք* բերեց *մորը*:	The child brought *joy to the mother*.

The flexibility of word order in EA is more obvious with two objects. The last sentence, which allows six transformations by word order in WA, renders 12 versions in EA due to the mobility of the auxiliary verb.

Մանուկը բերկրանք է բերում մորը:	*Բերկրանք* է բերում մորը մանուկը:	*Բերկրանք մանուկն է* բերում մորը:
Մանուկը *մորը* բերկրանք է բերում:	Մորը *բերկրանք* է բերում մանուկը:	Բերկրանք *մորն է* բերում մանուկը:
Մանուկն է բերում մորը բերկրանք:	Մորն է *բերկրանք* բերում մանուկը:	*Բերում է* բերկրանք մորը մանուկը:
Մանուկն է բերում բերկրանք մորը:	*Մորն է* բերում բերկրանք մանուկը:	*Բերում է* բերկրանք մանուկը մորը:

Indirect objects of participles usually precede their verbs; all examples below allow a large number of possible inversions in word order. Try them on your own, considering the rules presented above.

Արի պատմեմ *նամակով ստացածս* լուրերը:	Let me tell you the news *received in the letter*.
Ինձ պատահածները գիտես *ուրիշներից*:	You know what happened *to me from others*.
Չագուկը *մորը* բերկրանք *բերողն* է:	The baby is *who brings joy to the mother*.
Քեզ հետ խոսելիք ունեմ: or *Խոսելիք* ունեմ *հետդ*.	I have *something to speak with you*.
Անիի համար առած ծաղիկները անուշոտ են:	The flowers *bought for Ani* are fragrant.
Ոտքով քայլելը հաճելի է:	*Taking a walk* (Lit.: *walking on foot)* is pleasant.

The table below presents questions for indirect objects:

- Ու՞մ ես խաղող տալիս: - Մանչուկին:	To whom do you give the grapes? The child.
- Ումի՞ց բաժանվեցի: - Ծնողներիցս:	Whom did I part from? From my parents.
- Ինչո՞վ եկա և ինչո՞վ ես գնում: - Մեքենայով եկա և գնում եմ ոտքով:	What I came in and how do I go? I came in a car and I go on foot.
- Ու՞մ համար ծաղիկ բերեց Արան: - Անիի:	Who did Ara bring flowers for? For Ani.
- Ու՞մ հետ է խոսում Արամը: - Հասմիկի:	Whom does Aram speak with? With Hasmik.

Causative Verbs derive from past stems with the same infix variations—ացն, եցն, and ցն. Verbs receiving it shift to conjugation ե. In past stems with ց, the causative ց merges with it and does not repeat; nor does it in verbs with a root-final ց or ձ.

Type of Verb	Infinitive	Past stem	Causatives
Simple ե verbs	վազել	վազեց-	վազեցնել
Simple ա verbs	խաղալ	խաղաց-	խաղացնել
Derivatives with dropping infixes ն and չ	տես-ն-ել կպ-չ-ել	տես - կպ-	տեսցնել կպցնել
Derivatives with shifting infixes են and ան	մոտ-են-ալ զարմ-ան-ալ	մոտեց- զարմաց-	մոտեցնել զարմացնել
Derivatives with a dropping ն and root ց or ձ.	անցնել դառնալ	անց դառ or դարձ	անց(ը)նել դարձ(ը)նել

EA shares the analytic causatives with the verb տալ, as well as the lexical parallels.[3]

Infinitive	Synthetic Causative	Analytic Causative	Lexical Parallel
ուտել	կերցնել	ուտել տալ	կերակրել
տեսնել	տեսցնել	տեսնել տալ	ցույց տալ
սիրել	սիրվեցնել	սիրել տալ	հիացնալ
հիշել	հիշեցնել	հիշել տալ	մտաբերել
սովորել	սովորեցնել		դասավանդել

Conjugation of Causative Verbs: Causatives are conjugated in the regular paradigm of ե verbs. In tenses produced from present stems, infixes remain intact. The three-syllabic verbs maintain the middle vowel as in non-causative forms—մեծանալ > մեծացնել, մոռանալ > մոռացնել. In WA, the penultimate vowel before the stressed syllable is weaker and often drops: մեծնալ > մեծցնել, մոռնալ > մոռցնել.

Causatives from the Present Stem	
ապրեցնել զարմացնել մեծացնել	Infinitive
մեծացնեմ, չմեծացնեմ, մեծացնեի	Subjunctive Mood
կմեծացնեմ, չեմ, չէի մեծացնի	Conditional Mood
պիտի մեծացնեի, չպիտի (չ)մեծացնեի	Obligatory Mood
մեծացնում եմ, չեմ մեծացնում	Simple Present
մեծացնելու եմ, չեմ մեծացնելու	Simple Future
մեծացնող	Present participle
մեծացնելիս	Continuous Participle
մեծացնելիք	Future participle
մի՛ մեծացնիր/մեծացրու, մի՛ մեծաց-ներ/րեք	Imperative prohibitive

Note the parallel forms for the prohibitive imperative with the present stem (formal) and past stem (common use). As you can see from these parallels, the past stem in causative verbs is formed by replacing -ցն- with ցր. The regular endings for simple past (set I with ի), past participles (-ած, -ել), and imperative plural in positive (-ե՛ք) follow ցր-, and only in the positive imperative singular a new ending emerges—ցրու՛.[4]

[3] Compound verbs formed with a root and տալ, as in WA, differ from analytic causatives (infinitive + տալ), cf.: պահ տալ= պահելու տալ *store, hide, preserve*, ետ տալ = վերադարձնել *return* or փսխել *throw up*, etc.

[4] The causative infix [ցən], shared in EA and WA derives from Grabar causative -ուց-ան-. It contains the suffix -ույց e.g., կառույց, մատույց, սառույց, հանգույց; these nouns formally coincide with the causative simple past in third person singular. The second part of the causative infix, -ան is the common indicator of imperfect aspect, e.g., մոռ-ան-ամ, գիր-ան-ամ. The infix -ուց-ան-shrank into -ց-ն- in modern Armenian but the vowel ու reemerges in the past stem: WA simple past—զարմացուցի, imperative—զարմացու՛ր and EA imperative—զարմացրու՛. The emergence of ր in the past stem is compatible with the ն > ր replacement in some irregular verbs, such as դնեմ/դրի, տանեմ/տարա, etc. Some causatives are frozen in modern Armenian and conjugate in regular paradigms, e.g., կառուցեմ—կառուցեցի, մատուցեմ—մատուցեցի, հատուցեմ-հատուցեցի. Adjectives with -ուց, the old causative, are characteristic to literary styles—ապշեցուցիչ *amazing*, լրացուցիչ *additional*, etc.

Causatives from the Past Stem	
Infinitive—present stem	մեծացնել ապրեցնել փակցնել
Imperative Prohibitive/novel parallels	մի՛ մեծացրու ապրեցրու փակցրու մի՛ մեծացրեք ապրեցրեք փակցրեք
Imperative Positive	մեծացրու՛ մեծացրե՛ք ապրեցրու՛ փակցրու՛
Past Participle I	մեծացրած ապրեցրած փակցրած
Past Participle II	մեծացրել ապրեցրել փակցրել
Simple Past	մեծացրեց ապրեցրեց փակցրեց

In simple past, causative verbs use set I endings with ի, following the infix –ցր. Հարցնել, դարձնել and վերցնել conjugate in the same pattern by analogy: դարձրի *I turned,* վերցրի *I took.*

	Causative Verbs in Simple Past Tense		
	վերջացնել ⇦վերջանալ	խոսեցնել ⇦ խոսել	հարցնել
ես	վերջացրի	խոսեցրի	հարցրի
դու	վերջացրիր	խոսեցրիր	հարցրիր
նա	վերջացրեց	խոսեցրեց	հարցրեց
մենք	վերջացրինք	խոսեցրինք	հարցրինք
դուք	վերջացրիք	խոսեցրիք	հարցրիք
նրանք	վերջացրին	խոսեցրին	հարցրին

Meaning and Use of Causatives shows no significant differences. Synthetic causatives with -ցն- show immediate involvement of the subject with the direct object and a sharing or enforcement of action. Analytic causatives with տալ indicate a subject appealing or directing the direct object to action. The lexical parallels are standard transitive verbs with direct objects merely bearing the action from the subject. Therefore, the direct object in causative structures is more important than the subject. Cf.:

S. Causative Neutral	Գործերը ձանձրացրին ինձ: Ես ձանձրացա (գործերից):	The work made me bored. I got bored (of chores).
S. Causative Neutral	Զավակը ուրախացրեց մորը: Մայրը ուրախացավ (զավակով):	The child made the mother happy. The mother got happy (with her child).
S. Causative Neutral	*Հիշեցրու* ինձ, որ տան վարձը վճարեմ: Հիշենք, որ պետք է տան վարձը վճարել:	*Remind* me to pay the rent. Let us remember that we must pay the rent.
S. Causative Analytic Causative	Համոզելով ու հեքիաթ պատմելով՝ տատիկը թոռնիկին չիլա էր ուտեցնում: Եթէ պատրաստածդ համով չլինի, միայն քեզ եմ ուտել տալու, - սպառնաց գլխավոր խոհարարը:	The Grandma coaxed her grandson to eat porridge by persuading and telling tales. If what you prepare is not tasty, I'll make you eat it alone, threatened the chef.
Lexical parallel	Տանտիկինը մտահոգվում էր, թէ ինչպես էր կերակրելու անսպասելի հյուրերին:	The landlady was worried how she would feed the unexpected guests.

Some causatives have an **additional lexical meaning**, e.g., խաղացնել is *to toy with, delay, flirt.* Also, verbs may split the difference in lexical meaning between two forms of causatives, e.g. ուտեցնել is to feed, whereas կերցնել may be used also as *to answer with a ironic or sharp remark.* On the other hand, պարզել *is to reveal, clarify,* and its causative form, պարզեցնել is *to simplify.* Կանգնեցնել as a causative from կանգնել *to stand* has a limited usage, e.g., Երեխան կանգնեցրեց (շարեց) իր զինվորիկներին: *The child made his little soldiers stand still.* Ոստիկանը կանգնեցնում է կանոնախախտին: *Police stops those who break the rules.* But it has acquired a special lexical meaning of its own as *to erect a monument,* e.g.: Ծիծեռնակաբերդում հուշարձան կանգնեցվեց Եղեռնի զոհերի հիշատակին: *In Tsitsernakaberd a monument was erected in memory of the victims of 1915 Genocide.* Some causatives are more frequent in usage than their neutral counterparts; e.g., հստակ *clear, lucid,* հստակեցնել *elucidate, clarify,* the neutral հստականալ seldom occurs.

The Verbs անցնել and անց(ə)նել are easier to confuse in EA because they do not differ in writing; the distinguishing schwa in անցəնել (present in all causatives) still allows misunderstanding, cf.:

Փողոցն *անցնում եմ* ու տանն եմ արդեն:	I *pass(cross)* the street, and I am home already.
Արիսին գրկում եմ, որ փողոցն անցəնեմ:	I hug Aris to help (make) him cross the street.

As a rule, languages do not tolerate such similar forms and find ways to differentiate them. Thus, in EA a new compound verb is generated—a causative անց կացնել *to spend, cross, make pass* equivalent to անցəնել with its neutral counterpart անց կենալ equivalent to անցնել *to pass*. Among these four forms, անցնել and անց կացնել enjoy common usage. Note that the verb կենալ has no independent use in EA, but creates compound verbs like վեր կենալ *get up*, անց կենալ *pass*, etc.

The Verbs գիտեմ, ճանաչել, and իմանալ

All three verbs mean *to know;* գիտեմ and ճանաչել relate to each other like գիտեմ and ճանչնալ in WA. EA adds here also the verb **իմանալ** *to acknowledge, be cognizant;* it is rarely used in WA. For a causative, գիտեմ and ճանաչել use the same lexical equivalent: ծանոթացնել *to introduce, cause to meet, get acquainted.*. իմանալ uses the compound իմաց տալ, *to let know, deliver news.*

Note that ճանաչել and ծանոթ etymologically have the same origin; in EA ծանոթ means 1. *acquaintance* 2. *familiar* and in WA, it additionally means *famous, well known.*

Ես գիտեմ հայերենի այբուբենը:	I *know* the Armenian alphabet.
Արամը իմացել էր Հասմիկի մասին, բայց նրան չէր ճանաչում:	Aram had learned about Hasmik but was not *acquainted* with her (did not know her).
Ես չգիտեի (չէի ճանաչում) Արտակին, Արամը մեզ ծանոթացրեց:	I did not *know* (was not *acquainted* with) Artak; Aram introduced us.
Ինձ պատահածները իմացած կլինես ընդհանուր ծանոթներից:	You must have learned what happened to me from common acquaintances.

Suppletive Forms for Defective Verbs եմ, կամ, ունեմ, գիտեմ, կարող եմ: Except for ունենալ, which is practically the same in EA and WA, these verbs show subtle differences. Note the examples of usage: *գիտեմ և կարող եմ:* I know and I can. Եթէ *գիտենամ,* գուցեև *կարողանամ:* If I know, perhaps I am also able. Երբ *իմացայ,* նաև *կարողացա:* When I learned (knew), I also could.

Defective Verbs		Suppletive Complements for Other Tense Forms		
Present	Past	Infinitive	Subjunctive Present and Past	Simple Past
եմ, կամ	էի, կայի	լինել to be	լինեմ լինեի	եղա
կարող եմ	կարող էի	կարողանալ[5] be able	կարողանամ կարողանայի	կարողացա
գիտեմ	գիտեի	գիտենալ to know իմանալ	գիտենամ իմանամ գիտենայի իմանայի	գիտեցա/ գիտցա իմացա

Text ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հասմիկը վճռել է Հայաստան գնալ աշխատելու: Մի քանի տարի առաջ ավարտեց Հարվարդի բժշկականը: Տարիների երազանքը կատարվեց: Հիմա վիրաբույժ է և կարող է օգնել մարդկանց: Շատերի համար ուշ է այլևս: Ուշ է Հայկուհու համար: Բայց կարող է գեթ ուրիշների համար չարը կանխել:

Հասմիկը հեշտությամբ գտավ իր առաջին աշխատանքը, որովհետև գերազանց գնահատականներով էր ավարտել համալսարանը: Շատ երջանիկ էր համարում ինքն իրեն: Միշտ պարտաճանաչ, կազմակերպված և ճշտապահ, նրա ստեղծագործ միտքը գիտության ու իմացության բարձունքներում էր ճախրում: Բայց օր ըստ օրե մի կասկած ծնվեց նրա մեջ: Կասկած, որ այժմ գրեթե տագնապի էր վերածվել: Եթե ինքը մի օր գործի չգնա, ի՞նչ կարող է փոխվել իր հիվանդների համար: Ոչ մի վատ բան: Բժիշկներն այստեղ շատ են: Իր չափ լավ և իրենից լավ:

[5] Regularized from Grabar կարեմ կարեմք կարէ/կարէր. կարացի, կարաց, կարող/կարացող, կարելի.

Այնտեղ մի հեռավոր Հայաստան կա, ուր վիրաբույժը հացթուխի արժեք ունի: Այնտեղ պատերազմը և կարիքը դեռ հնձում են մարդկանց: Դավադիր ռումբերն այնտեղ պայթում են խաղաղ գործի անցած մարդկանց և հրադադարի երազկոտ զինվորների գլուխներին: Հայաստան, որ իր մայրիկի երազն էր: Հայաստան, որ իր մանկության երազն էր: Եւ Հայաստան, ուր Քարենն է ապրում իր Հայկ և Հայկուհի զավակներով: Մի փոքրիկ Հայկ և Հայկուհի, որոնց մեջ իր զվարթ Հայկոյից մի մաս է ապրում: Հին հայրենիքը ծանոթ և անծանոթ, բարեկամ ու բարյացակամ մարդկանցով կանչում է իրեն:

Վճռել է այլևս: Գնալու է: Եվ վաճառքի է հանել ամեն բան, որ ունի՝ մեկի պես, որ իր ետ գալը չգիտե: Իրերի մեջ ուրախություն չկա: Հասմիկը գնում է ուրախություն փնտրելու այնտեղ, որտեղից շատերն այստեղ են գալիս՝ ավետյաց երկրի հույսով: Գալիս են իր ընտանիքի հին երազների հետքերով:

Հեռախոսն հանկարծ զանգում է՝ Հասմիկի մտքերը ընդհատելով:

- Այո՞:
- Կարելի՞ է Ժասմինի հետ խոսել:
- Ժասմինն է:
- Բարև ձեզ, ես Արամ Կիրակոսյանն եմ: Կարծեմ՝ Էդգար Ալան Փոյի ժողովածուն եք վաճառում:
- Այո, կուզենայիք գնե՞լ:
- Ի՞նչ արժե:
- 20 դոլար:
- Ուրախությամբ կգնեմ:
- Խնդրեմ: Եթե ուզում եք, կարող եք գալ և գնել:
- Որտե՞ղ եք ապրում:
- Ալամիդա:
- Վաղը կեսօրից հետո, ասենք, չորսի կողմերը հարմար կլինի՞:
- Ավելի լավ է ուղիղ չորսին: Գրքերը կբերեմ Բարքի կայարանը:
- Շատ լավ: Ինչպե՞ս ճանաչեմ ձեզ:
- Ես միջահասակ եմ, քսանութ տարեկան: Շեկ մազերով ու սև աչքերով: Կապույտ հագուստով կլինեմ, գուցե մի սպիտակ վերարկու էլ հագնեմ:
- Պետք է որ շատ գեղեցիկ լինեք, արդյոք ամուսնացա՞ծ եք:
- Այո, Փոյի հետ...

Արամը չգիտեր, թե հայուհու էր հանդիպելու: Իր համար ճակատագրական մի անունով, որը լսել էր իր ընկերներից, բայց անունի տիրոջը տեսնելու առիթը չէր ունեցել: Ի՞նչ իմանար Արամը, թե սիրահարվելու էր Հասմիկին մի խենթ պատանու նման:

Vocabulary Differences

EA	Translation	WA	Translation
ետ տալ	1. give back 2. throw up		return
դարձնել	turn, revolve		1. turn, revolve 2. throw up
ճիճու		ճճի	worm
ճանաչել		ճանչնալ	to know, recognize be acquainted
փնտրել		փնտռել	search
ֆիզիկա		(բնագիտութիւն)	physics
արթնացնել		արթնցնել	wake up
աշխատեցնել		աշխատցնել	make work
փոքրիկներ		պզտիկներ	children
թռչել		թռիլ	fly
սպանել		սպաննել	to kill
խոսեցնել		խօսեցնել	make talk
(վերջանալ)		լմննալ	end
(խնդրեմ)	(if you) please	հաճիս	(if you) please
(նման)		հանգոյն	like, as
շփոթվել		շուարիլ	be confused
չհաշված		նկատի չառած	notwithstanding

LESSON 13

PHONETICS
The Consonant System
Diphthongs

GRAMMAR
Comparative Degrees of Adjectives and Adverbs
Pronominal Declension
Interrogative-Relative Pronouns
Prepositions and Postpositions
Personal and Demonstrative Pronouns

VOCABULARY
Reading from the Original: Մայմուն by Zahrad
Feminine Suffix -ուհի
Proper Names
Comparison: Texts: Քիչ մը պատմութիւն. Քիչ մը փիլիսոփայութիւն
Directions: Text: Պարոնեան Փողոցը Ո՞ր է
Text: Սօր Աղօքքը

PHONETICS

The Consonant System

Sonorants		Voiced Consonant		Voiceless Consonants		
լ	[l]	պ	[b]	բ	փ	[p']
մ	[m]	կ	[g]	գ	ք	[k']
ն	[n]	տ	[d]	դ	թ	[t']
յ	[y]	ծ	[dz]	ձ	ց	[ts']
ր	[r]	ճ	[j]	ջ	չ	[ch']
ռ	[ŗ]	զ	[z]	ս		[s]
		ժ	[zh]	շ		[sh]
		ղ	[gh]	խ		[kh]
		վ, ւ	[v]	ֆ		[f]
				հ, յ		[h]

- Consonants are pronounced with some obstruction or friction to the air flow opposite to vowels (see vowels in Lesson 3).
- Modern Western Armenian has twenty-five consonant sounds (phonemes) written with thirty-two letters. Letters are the graphic or written representations of phonemes. Phonemes have no meaning but they are capable of distinguishing it, e.g., լուր *news,* լուռ *silent.* Phonemes may sound different depending on their position, e.g., *q*քաuun [ə*s*k'asd], *q*աւակ [zavag], or English *p*ot and sp*o*t.
- Five consonants (in the right column) are spelled each with two letters (see Appendix 4 on the historical consonant shift).

- The sonorants (liquids) ր, ն, լ, մ, ն, յ are articulated with a relatively free air flow through the vocal cords; they have no voiceless oppositions. The sonorant յ in initial positions turns into a voiceless [h]. The rest of consonants, except հ, form a dual opposition by being *voiced* and *voiceless*. Voiced consonants are uttered with the vibration of vocal cords, and the voiceless, without.
- The sound [h] has no voiced counterpart, and it is spelled with two letters: հ and յ.
- [v] has five spellings, with վ, ւ, ո, ու, և.
  - վ is used for the initial positions and after ո: վաւեր/աճվաւեր, ծով.
  - ո is for the initial sound combination [vo], except for ով [ov] *who,* ովկիանոս [ovgianos] *ocean.* The spelling of the word վոհմակ [vohmag] *wolf pack,* is an exception to both rules above.
  - ու sounds [v] before vowels: Նուարդ, զուարթ, աղուոր, կոչուիլ, գրուած.
  - ւ is used for all the remaining cases.
  - և can substitute for the letter combination եւ in the lower case, as in: արեւ or արև.
- In general features, the consonant system is quite similar to that of in English save the absence of the phonemes ռ, ղ-խ, and ծ, ձ-ց, although the last two occur in specific position, as speech sounds, as in lo*ts*, bea*ds*.

Phonetic Drills: Read the Homonyms and Paronyms

գառ	lamb	քար	stone	կար	stitch
գրել	to write	քերել	scratch	կրել	to carry
դառ	bitter	քառ	a musical instrument	տառ	letter
դեր	role	քերի	defective	տէր	lord
դեղ	medicine	կաճքեղ	lantern	տեղ	place
ողջ	whole, alive	ոչ	no	կոճ	strand
ձախ	left	ցախ	broom-wood	ծախել	to sell
ձող	rod	ցող	dew	ծով	sea
թագ	crown	թակ	knock	տակ	under
ոխ	malice, revenge	հոտ	smell	ոտ	foot, leg
աղտ	litter	հատիկ	grain	ախտ	sickness
ղեկ	wheel	հեք	poor, miserable	խելք	reason, mind
ջուր	water	չար	mean, naughty	ճար	remedy
ձեր	your	ցերեկ	day-time	ծեր	old
ձոր	gorge	ցորեն	wheat	ծորակ	faucet
օղ	ring	հող	soil	ող	vertebra
հերու	last year	առու	river stream	արու	male
յամառ	stubborn	համար	for	ամառ	summer
վար	down	աղուոր	nice	որ	that, which

Reading from the Original: **Զահրատ, by Zahrad[1]**

Մայմուն

Մայմուն որ կ'ըսեմ կապիկ չկարծէք
Տաճ սև փիսիկին աճունն է
Փիսիկ որ կ'ըսեմ աղուոր չկարծէք
Աշխարհիս ամէնէն տգեղ կատուն է

Սև է որ կ'ըսեմ սեփսև չկարծէք
Սևութեանը մէջ աչքերը դեղին են
Դեղին որ կ'ըսեմ արև չկարծէք
Արևը մէկ է - աչքերն երկու են

Երկու որ կ'ըսեմ զատ-զատ չկարծէք
Երկուքին խորն ալ երազը մէկ է
Երազ որ կ'ըսեմ մեծ բան չկարծէք
Մարդու մը կողմէ սիրուիլն է

Explanations to the Poem

Մայմուն որ կ'ըսեմ	When (if) I say maymun	Maymun, Arabic *ape, monkey.* The conjunction որ can substitute for *when* երբ and *if* եթէ in everyday speech.
կապիկ չկարծէք	Don't think of monkeys	չկարծէք, negative subjunctive of կարծել, *to consider, have the opinion, think of.*
փիսիկ	kitty, pussy-cat	Endearing diminutive for *cat.* The words կատու, cat, as well as փիսիկ and pussy are from the same (unknown) source.
տգեղ	ugly	տ- is a negative prefix; cf. գեղեցիկ *beautiful.*
սեփսև	absolutely black	Emphatic repetition of սև with the augmentative փ; cf. կա*ւ*կարմիր bright red; ճե*ւ*ճերմակ absolutely white, etc.
աչքերն երկու են	the eyes are two	The definite article ն substitutes for ը , causing the shift of the initial ե [ye] into [e] as it was in Krapar. This rule is practically dying out in modern Western Armenian.
զատ-զատ	separately	The adverb is derived by the repetition of the adjective զատ *single, separate.*
Երկուքին խորն ալ	In the depth of both	Երկուք is a declined nominal numeral, *both, the two.*
երազը մէկ է	The dream is one	Մէկ *one,* means also *the same*, in Armenian and other languages.

1 Zahrad is a modern poet and writer. He was born in 1924 in Istanbul which in the Armenian tradition is still referred to by its Byzantine name, Պոլիս (Կոստանդնուպոլիս Constantinople), the literary and intellectual center of Western Armenia before the Genocide. Lyrical, sometimes sarcastic humor and brevity characterize Zahrad's poetry, translated into many languages. Note that Zahrad does not use punctuation, except for apostrophes.

Diphthongs

Diphthongs are sound combinations functioning as oen syllabic vowel. They are formed with either two vowels (e.g., եա, իա, եօ) or a vowel with a յ or ւ (այ, ոյ, իւ). Diphthongs can shift like vowels when losing the lexical stress. The diphthongs ոյ and եա shift quite regularly, they are marked with an asterisk in the chart below; other diphthongs may shift in colloquial or obsolete forms (see also Lessons 5, 8, and 13 EA).

- The diphthongs իւ [yu] and ոյ [uy] are often confused in speech. The ոյ [uy] > [ոււ] shift is regular, as in լոյս → լուսաւոր, յոյն → յունական. իւ [yu] does not change: արիւնակից *relative,* from արիւն *blood;* ձիւնամրրիկ *blizzard* from ձիւն *snow.* Exception: some old or dialect forms, e.g., ձիւն - ձին, ձուն. Similarly, ոյ does not shift in some new forms: կոյրնալ, լոյսնալ etc.

Diphthongs	Illustrations	Diphthong in Composites and Regular Shifts
այ [ay]	լայն, ձայն, մայր	լայնակի, ձայնաւոր, մայրիկ
եա* [ya]	կեանք, մատեան, սենեակ, քրիստոնեայ	կենսագիր, մատենագիր, սենեկակից, քրիստոնէական
իա[ya]	Կիլիկիա, հեքիաթ	Կիլիկիոյ, հեքիաթային
եօ[yō]	եօթը, եօկա	եօթնեակ, ընտանեօք
ոյ* [uy]	բոյր, բոյն, բոյս, զոյգ, կոյր, լոյս, յոյս	բուրաւէտ,բնաւեր, բուսնիլ, զուգակից, կուրանալ, լուսաւոր, յուսալի
իւ [yu]	արիւն, բիւր, գիւղ, հիւր	արիւնալի, բիւրաւոր, գեղջուկ, հիւրասէր

- The diphthong իւ becomes a free sound combination [iv] at the end of a word and before vowels; e.g., հազիւ *hardly,* քիւ *cornice,* քիւի *kiwi,* ճիւաղ *monster.* If [իւ] loses the lexical stress, ի drops and ւ turns into ու to maintain the sound [v], as: անիւ →անուակ *small wheel, roller,* կռիւ → կռուախնձոր *apple of discord,* հազիւ → հազուագիւտ *rare,* etc. This is a spelling adaptation and not sound change.
- The diphthongs ոյ and այ turn into [a] and [o] in final positions (See Lesson 5), save monosyllabic words, as հայ *Armenian,* բայ *verb,* վա՜յ *oops!, oh dear!,* Նոյ *Noah,* խոյ *ram, Aries.* In derivatives from words with a final silent յ, the latter drops before consonants but not before vowels: արքայ-արքաներ երեկոյ-երեկոներ, but արքայական, երեկոյեան. The in monosyllabic words is not affected in either case: հայ - հայկական, հայեցի.
- The diphthong այ shifts to ա in some Western Armenian dialects (այս - աս, եղբայր - աղպար, մայր - մար), and in some Eastern dialects, to է (details see in EA 13).

VOCABULARY

պարող

The Feminine Suffix *–ուհի*

The suffix -ուհի forms feminine names, both proper and common, from masculine or neutral names. It is the only active gender-differentiating suffix in modern Armenian.

The suffix -ուհի creates:

- Common names from common names: երիտասարդուհի *young woman,* պատանուհի *female teenager,* բժիշկուհի *woman doctor,* դերասանուհի *actress,* նկարչուհի *female artist,* etc. Note that the same words without this suffix are neutral—i.e., երիտասարդ is *youth,* պատանի *teenager,* and բժիշկ *doctor,* and in the plural they apply to both genders, e.g., պատանիներ *teenagers*—whereas պատանուհիներ is only *female teenagers.*

պարուհի

երգչուհի

- Some female names derive from roots not indicating people; for example; վարժուհի *female teacher*, from վարժել *to teach, educate;* cf. վարժապետ *male teacher,* վարժ *fluent, used;* պարուհի *female dancer,* from պար *dance,* թագուհի *queen,* from թագ *crown.*
- Proper names from common names; e.g., Թագուհի, Մաքրուհի, Վարդուհի, Պերճուհի. The latter has a masculine counterpart, Պերճ, deriving from պերճ *splendid.* These female names derive diminutive-endearing address forms with the suffix -ուկ: Թագուկ, Մաքրուկ, Վարդուկ, Պերճուկ.
- Proper names from masculine names—Հայկուհի, Արմենուհի, Տիգրանուհի—and from geographic names—Վանուհի, Սևանուհի.

երգիչ

The suffix –ուհի is synonymous to the suffix -է which is an obsolete, nonproductive constituent for female proper names: Հեղինե, Գայիանե, Մելինե, Վերժինե. Some of these names derive from masculine versions: Կարինե < Կարեն, Արմինե < Արմեն; and others, from common names: Արփինե, from արփի *sun*, Լուսինե from լոյս *light*, Նարե from նար *nymph*, and Մարինե or Մարինա, a blend of Mariam and Maria.

Feminine Names from Common Names Suffixed with ուհի		
Սրբուհի	սուրբ	holy, sacred, saint
Տիրուհի	տէր	lord, master
Երանուհի	երանելի	blissful
Մաքրուհի	մաքուր	clear, clean
Թագուհի	թագ	crown (queen)
Վարդուհի	վարդ	rose
Պերճուհի	պերճ	ornate, splendid

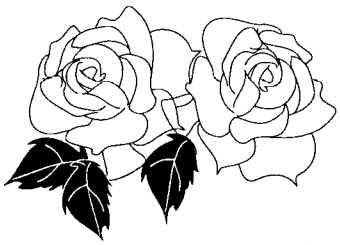

Վարդուհի, Պերճուհի

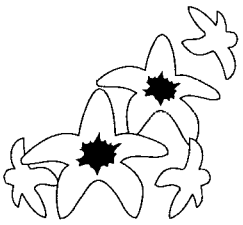

Proper Names

Proper names are the given names of unique objects—e.g., Armenia, Yerevan, Ardag, Nareh. As a rule, they derive from common names—cf., Bay Area, United States. The majority of proper names have an obscured internal meaning in contemporary languages; they are nothing else but names—e.g., Aram, Ara, Sevan, Boston, Mary, John. However, some proper names are still also common names.

Many feminine proper names derive from flower names, often with suffixes -իկ, -ակ. An exception is Մեխակ, a masculine name, from մեխակ *carnation, clove*, both deriving from մեխ *nail.*

Շուշաններ

Feminine Name	Flower	
Շուշանիկ	շուշան	lily
Մանուշակ	մանուշակ	violet
Յասմիկ	յասմիկ	jasmine

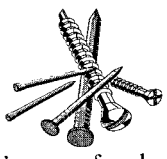

մեխ, գամ, բեւեռ

Other Feminine Names from Common Names					
Suffixed with -իկ			Not Suffixed		
Արեւիկ	արեւ	sun	Անուշ	անուշ	sweet
Արփ(են)ի(կ)	արփի	sun	Գոհար	գոհար	jewel
Աստղիկ	աստղ	star	Լուսին	լուսին	moon
Լուսիկ	լոյս	light	Ծովինար	ծովի նար	sea nymph
Ծովիկ	ծով	sea	Ծաղիկ	ծաղիկ	flower
Շնորհիկ	շնորհ	grace	Մարալ	մարալ	deer
Շողիկ	շող	beam	Պայծառ	պայծառ	bright
Ցողիկ	ցող	dew	Քնար	քնար	lyre

Քնարիկ

The suffix -իկ is productive in masculine names too—e.g., Մարտիկ, from *soldier;* Ռազմիկ from *warrior.*[2] Many masculine names derive from animal names, emphasizing the innate strength of the sex: Կորիւն *lion cub,* Վարուժան *male bird of prey,* Շահէն *hawk, falcon,* Տիգրան *tiger,* Վարազ *boar.* Compare also other names emphasizing the male power: Շանթ *lightning,* Արի *brave,* Գոռ *proud,* Պերճ *splendid,* Վրէժ *vengeance,* Հրայր from հուր *fire, pyre* and այր *man,* Հրաչեայ, Հրակ from the same հուր and աչ-եայ, ակ *eyed.* Some of these names are ancient borrowings from other languages, revealing the universal nature of the perception and evaluation of the sex; cf. for example, the Native American names.

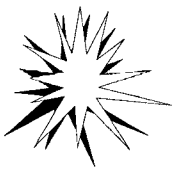

Աստղիկ, Արուսեակ

Many feminine names emphasize the beauty of the sex: Գեղեցիկ *beautiful,* Գեղանոյշ *(beauty+sweet),* Սիրանոյշ *(love+sweet),* Սիրուն *pretty,* Սիրվարդ *(love+rose),* Վարդանոյշ *(rose+sweet),* Շողակաթ *(dew+drop).*

Proper names also indicate origin by deriving from geographic and ethnic names, with or without suffixes, e.g.: Հայաստան, Անի, Նարէկ[3], Վանուհի, Սեան(ուհի). Ancient ethnic names are obscured in Արամ, Արմէն, Արմէնուհի, Նաիրի, Նաիրա, Զարմինէ, Թորգոմ, etc.

Age and kinship terms also figure in proper names: Անդրանիկ *first born,* Մանուկ *child, young man,* Պապ *grandfather,* Դստրիկ *daughter.* The motif of *God-given (*as *Theodore)* features in the masculine names: Աստուածատուր *God-given,* blended into Աստուր; Խաչատուր *cross-given,* with the diminutive Խաչիկ; Նուէր *present, gift*; Պարգև *award.* All these motifs, geographical and ethnic, kin and divine, reflect the kinship system with a male lineage.[4]

Common Christian names are used in Armenian with appropriate shifts in pronunciation. For example:

Մարիամ	Mary	Դաւիթ	David
Գէորգ	George	Գրիգոր	Gregory
Յովհաննէս	John	Պետրոս	Peter
Յակոբ	James, Jack	Պօղոս	Paul

Արեւիկ, Ծաղիկ Արփենիկ

2 The suffix creates agent names—մարտիկ soldier—which turn into proper names. Its most common function is in deriving diminutives, e.g.: մայրիկ mommy, փիսիկ kitty, cf. the suffix –ուկ, ձագուկ baby.

3 The modern popularity of Նարէկ among these is more due to Գրիգոր Նարէկացի and his immortal poem Մատեան Ողբերգութեան. People simply call it Նարէկ and view it as a sacred book with a healing power.

4 Hagopian 1991, 1993.

GRAMMAR

Comparative Degrees of Adjectives and Adverbs

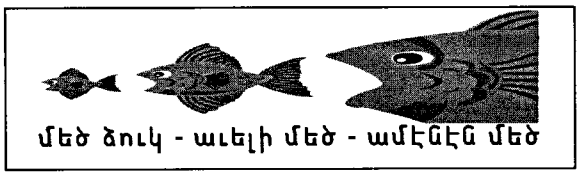

The comparative degrees indicate the level or extent of the quality referred by adjectives and adverbs. The positive degree is the adjective by itself, e.g., **մեծ**. The comparative degree compares two objects and shows a higher or lesser degree of the quality, e.g., **աւելի մեծ** *bigger*. The superlative degree compares more than two objects and indicates the highest of least degree of the quality in the selection, e.g., **ամենա մեծ** *the biggest.*

The absolute superlative degree shows a high condensation of the quality in question without explicit comparison, e.g., Մեծագոյն բանաստեղծ մըն է Զահրատ՝ առաւելագոյնս ընթերցուողը ժամանակակիցներուն մէջ: Zahrad is a *great* poet, the most read among contemporaries.

The conjunction քան *than* relates compared objects, cf.: Մայրամուտը ծովուն վրայ *աւելի գեղեցիկ* է, *քան* որեւէ այլ *բան*: The sunset on the sea is *more beautiful than* anything *else.* Ես աւելի կամաց կը լողամ, քան եղբայրս: I swim *more slowly than* my *brother.*

The comparative degrees of adjectives and adverbs are formed identically in three modes: analytical, morphological, and lexical. Analytic mode is the most common way: աւելի for the comparative degree and ամէնէն *or* ամենա for the superlative degrees, e.g., լաւ *good* or *well,* աւելի լաւ *better,* ամէնէն լաւ *or* ամենա լաւ *best. Cf. the chart:*

Degrees		*Adjectives*		*Noun*	*Adverbs*		*Verb*
Positive		-	լաւ	տուն	-	լաւ	խօսիլ
Comparative	*more*	**աւելի**	լաւ	տուն	աւելի	լաւ	խօսիլ
	more	առաւել	լաւ	տուն	առաւել	լաւ	խօսիլ
	less	նուազ, պակաս	լաւ	տուն	նուազ, պակաս	լաւ	խօսիլ
Superlative	*most*	ամէնէն, **ամենա**	լաւ	տուն	ամէնէն	լաւ	խօսիլ
Absolute Superlative	*(best)*	լաւագոյն		տուն	լաւագոյն(u)		խօսիլ

- ***Analytical,*** *i.e.* separate words for the comparative and superlative degrees. This is the most frequently used means; for example: աւելի գեղեցիկ *more beautiful,* աւելի կամաց *more slowly,* առաւել մեծ *greater,* նուազ արագ *less quick.* For the superlative degree, in literary styles also առաւելագոյն *most* and նուազագոյն *least* are used; often they take the article -u with a deictic value, for instance, առաւելագոյնս նոր *the newest,* նուազագոյնս հեռու *the least far.*

- ***Morphological,*** *i.e. declension.* For the comparative degree the complement noun is placed in the ablative, as in: *Տունէն* լաւ տեղ չկայ: There is no place *better than home.* For the superlative degree, the ablative ամէնէն *most of all* is used, as in: *Ամէնէն* լաւ տեղը տունն է: *The best* place is home. Ablatives can be combined with the word աւելի, which does not affect the translation; cf. *Տունէն աւելի* լաւ տեղ չկայ: There is no place *better than home.*

- ***Lexical,*** *i.e.* affixation for the superlative degree only. The prefix ամենա- is equivalent to ամէնէն, e.g., ամենա գեղեցիկ. The suffix -(ա)գոյն for the absolute superlative rarely functions in everyday speech. In translation intensifying adjectives are often used instead of comparative forms; cf. *Հայագոյն* երկիր մըն է Հայաստան, ուր առասպելներ կ'ապրին դեռ: Armenia is a *most (very) ancient* country where myths still live.

The following passages, Քիչ մը փիլիսոփայութիւն *'Some philosophy'*, and Քիչ մը պատմութիւն *'Some History'* illustrate the usage of the comparative degree.

հին

նոր

աւելի նոր

ալ առաւել նոր

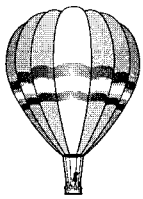

նուազ նոր

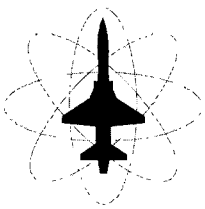

ամէնէն նոր

Քիչ մը պատմութիւն

Պատմութեան և քաղաքակրթութեան արշալոյսին անասուններով տեղաշարժուիլը մեծ նորութիւն մըն էր: Ետքէն եկան անիւներով կառքերը՝ աւելի նոր և արագընթաց: Շարժիչով կառքերը կամ ինքնաշարժերը ա՛լ առաւել նոր են, քան ձիակառքերը, և աւելի արագ կ՛երթան:

Ամէնէն նոր փոխադրամիջոցներուն շարժիչը զանոնք թռիչքի տարաւ որպէս օդանաւ, սաւառնակ և ուղղաթիռ, որպէս հրթիռ և տիեզերանաւ: Հիմա ասոնք առաւելագոյնս արագ կ՛ընթանան:

Եւ դեռ կու գան նորագոյնները, արագագոյնները: Հինները շարունակ կը պարտուին նորերէն:

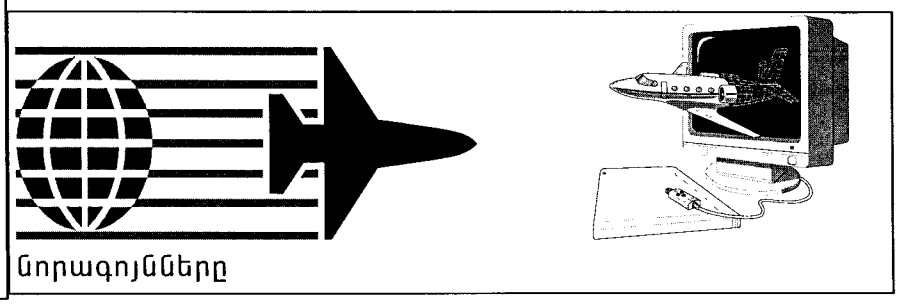

նորագոյնները

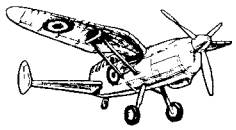

սաւառնակ

ուղղաթիռ

օդանաւ

հրթիռ

Words and Explanations

Փոխադրամիջոց	Vehicle
Յաւերժական	Eternal
Պատմութեան և քաղաքակրթութեան արշալոյսին	At the dawn of history and civilization
անասուններով տեղաշարժուիլը	Moving with the help of animals
Ետքէն եկան անիւներով կառքերը	Later came the carts with wheels. Note that -իւ- before -ն- is pronounced [iv] because -ն- belongs to the ending ներ and not the root.
աւելի նոր և արագընթաց	Newer and faster moving. Note that աւելի refers to both նոր and արագընթաց.
Շարժիչով կառքերն ա՛լ առաւել նոր են քան ձիակառքերը	Motorcars are even newer than the horse-drawn carriages.
զանոնք թռիչքի տարաւ որպէս օդանաւ	Took them to flight as planes
առաւելագոյնս արագ կ՚ընթանան:	Proceed the fastest
Հիները կը պարտուին նորերէն:	The old ones are defeated by the new ones.

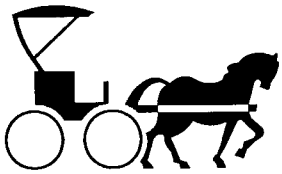

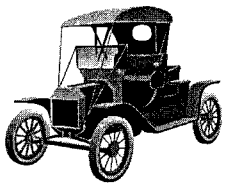

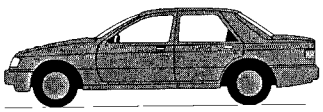

կառքեր

Pronominal Declension

Declined pronouns show relationships between objects. Pronoun declension has several distinctive features in comparison with noun declension.

- Suppletion—that is, different case forms derive from different roots or stems; for instance, ես I, իմ my, ինձի me, մենք we, մեր our, մեզի us.
- The plural often has the obsolete ending ք and/or suppletive forms: ես - մենք, իմ - մեր, դուն - դուք, քու – ձեր, ան - անոնք.
- Pronouns often formally maintain six different case forms in declension; e.g.: ես, իմ, ինձի, զիս, ինձմէ, ինձմով. Remember that the nominal dative formally coincides with the genitive, and the accusative, with the nominative, thus resulting in four forms for the six cases.
- In ablative and instrumental, personal pronouns acquire the noun endings -է and -ով with a preceding augmentative մ.
- Many declined pronouns have parallel old and new forms. The genitive իր is the modern form; its Krapar parallel իւր is still in use in formal language. ինձի, ինձմէ, ինձմով are the commonly used modern forms; their older parallels (ինձ dative; զիս acc. յինէ abl. and inst.) still appear in formal speech and are quite common in classical Western Armenian literature of the early 20th c.

Քիչ մը փիլիսոփայութիւն

Վերը ձուկերու բաղդատական նկար մը կայ:

Առաջինը մեծ ձուկ մըն է:

Սակայն առաջինը նուազ մեծ է, քան երկրորդը:

Երկրորդը առաջինէն մեծ է:

Երրորդ ձուկը առաւել մեծ է, քան երկրորդը:

Վերջինս ամէնէն մեծն է՝ եղածներէն մեծագոյնը:

Առաւելագոյնս մեծ էակները ծովուն մէջ կ'ապրին:

Մեծագոյնը կէտն է յոյժ փիլիսոփայական անունով մը:

Պզտիկ ձուկը կ'ուտուի մեծէն:

Աւելի մեծ ձուկը կ'ուտուի մեծագոյնէն. այս է կեանքը:

Այս ալ ամէնէն մեծ արարածին փոքրագոյն պատկեր մըն է:

կէտ

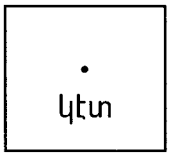

Words and Explanations

Փիլիսոփայութիւն	Philosophy
Ձուկերու բաղդատական նկար	Comparative picture of fish
Առաջին	First
Եղածներէն մեծագոյնը	The biggest of all that there are
Առաւելագոյնս մեծ էակները	The biggest creatures
Պզտիկ ձուկը կ'ուտուի մեծէն:	The small fish is eaten by the bigger one.
Այս է կեանքը:	This is life.
Յոյժ փիլիսոփայական անունով մը:	With an extremely philosophical name. Note that կէտ *whale* and կէտ *dot* are homonyms.
Ամէնէն մեծ արարածի փոքրագոյն պատկեր մը	A very small picture of the biggest creature

Interrogative-Relative Pronouns

The pronouns ով *who*, որ *which*, ինչ *what*, ուր *where*, երբ *when*, քանի *how many,* function as question words. Without the interrogative intonation they turn into relative pronouns or conjunctions in complex sentences.

Examples of usage:

- ով is the nominal complement of the predicate and functions as a question word.

  Դուն ո՞վ ես: *Who* are you?

- ով also is a relative word, the subject of rhetorical questions which do not assume a reply.

  Ո՛վ պիտի օգնէ: *Who* will help?

  Ո՛վ կրնայ որդեկորոյս մայրերուն ցաւը բժշկել: *Who* can heal the pain of mothers that have lost children? (From your texts below.)

- ով is a conjunctive, connecting subordinate clauses to main clauses.

  Չեմ գիտեր (թէ) ով կրնայ օգնել: *I don't know who can help.* The conjunction թէ often complements ով in such cases.

  Ով հարցուց, ան լաւցուց: Proverb: *Who* asked (about you) he made (you feel) better. In this use, ով (and other relative pronouns) can have a defining/restricting antecedent (here: ան *he*). The conjunction որ often follows relative pronouns: Ով որ կը հարցնէ, ան պատասխան կը ստանայ: *He who asks, receives an answer.*

- ով is also used as a formal address form. It is obsolete but quite frequent in literature, and in poetry, e.g.:

  Ով դու գեղեցիկ, ինչու՞ մօտեցար Oh, you, beautiful, why did you approach me? (from a popular song).

The declension of interrogative-relative pronouns combines features of nominal and pronominal declension. Some of them lack several case forms (see below).

- Որ *which* is declined with ու—որու, որմէ, որմով. The plural որոնք is declined in the pattern of անոնք, with a parallel obsolete form for the accusative, (զ)որք. All accusatives with the preposition զ occur mainly in formal styles.

- Ինչ *what* belongs to declension հ in singular, and ու, in plural—e.g., ինչի, ինչերու.

Many pronouns deriving from որ and ինչ - որչափ, որքան, որպէս, որպիսի, and ինչչափ, ինչքան, ինչպէս, ինչպիսի. They also function as question words and relative words.

- Քանի how many/much, also is declined with հ. The plural is regular, although used only as a substantive; for example: Ինչերու՛ միջով անցաւ, քանիներու՛ն (i.e., քանի մարդոց) ծեռք մեկնեց, մինչև որ տուն հասաւ: [It is amazing] *what* he passed through and *how many* [people] he asked for help until he reached home.

Nominative	Genitive- Dative	Accusative	Ablative	Instrumental
որ	որու(ն)	(զ)որ	որմէ(ն)	որմով
ինչ	ինչի(ն)	(զ)ինչ	ինչէ(ն)	ինչով
քանի	քանիի(ն)	քանի(ն)	-	քանիով
ով	-	(զ)ով	-	-
-	-	ուր	ուրկէ	-
-	-	երբ	երբուընէ	-

Note on orthography

In երբուընէ the spelling of ը replaces the original ա (երբուանէ); it is obligatory in order to maintain the pronunciation of ու as [v]. There are several derivative words when the schwa (the result of a shift) is spelled not for itself, but to indicate that ու should sound [v]. The spelling of this type of schwa dates back to Krapar—e.g., տիւ - տուընջեան.

Text

ՊԱՐՈՆԵԱՆ ՓՈՂՈՑԸ ՈՒ՞Ր Է

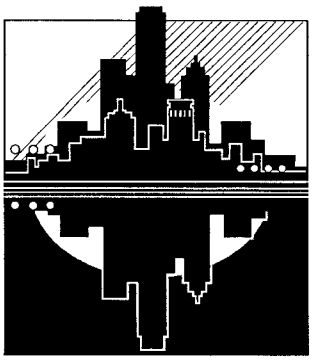

քաղաք

Ինչպէս կ՚ուզես, գնա՛:

Հսկայ քաղաքին մէջ մոլորուած կը քալէի: Ճամբաս կորսնցուցած կ՚երթամ՝ մարդոց երեսները նայելով: Ո՛վ պիտի օգնէ: Մէկու մը հարցուցի.

- Աղբա՛ր, հաճիս ըսէ՛, թէ Պարոնեան փողոց ինչպէ՞ս երթամ:

- Քանի որ յարգեցիր ու հարցուցիր, - ըսաւ մարդը, - ինչպէս կ՚ուզես, այնպէս ալ գնա՛:

Գինո՞վ էր: Մարդոցմէ հեռու կենամ: Ծեր տիկին մը տեսայ և իրեն հարցուցի:

- Դէպի Պարոնեան փողո՞ցը: Սիրո՛վ: Հաճիս, զաւակս, սա փողոցն ի վեր շիտակ կ՚երթաս մինչև վարի փողոցը: Անկէ ձախ կ՚երթաս, յետոյ քիչ մը վեր կ՚երթաս, աննկէ աջ կը քալես, քիչ մը ետքը նորէն վեր կը քալես, յետոյ դարձեալ ձախ կ՚երթաս, խաչմերուկին կը դառնաս աջ, ձախով ետ կը շրջուիս և ապա շիտակ առաջ կ՚երթաս: Հոն է ուզած փողոցդ: Աստուած հետդ ըլլայ, մանչս:

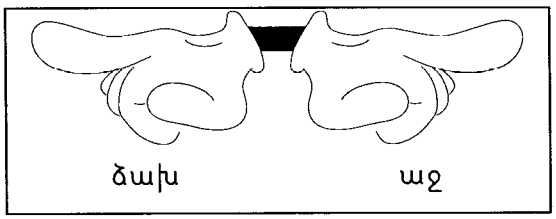

Մինչև օրս Պարոնեան փողոցը կը փնտռեմ: Ատոր տեղը գիտէ՞ք, եղբարք:

Explanations to the Text

Հսկայ քաղաքին մէջը	In the huge city	մէջ requires քաղաք in genitive.
մոլորուած կը քալէի:	I was wandering confused.	The past participle functions as an adverb for the conjugated verb.
Ճամփաս կորսնցուցած կ՚երթամ	Having lost my way I am going (walking)	կորսնցուցած—adverbial use, like մոլորուած above.
Մարդոց երեսները նայելով:	Looking at people's faces	նայելով, infinitive in instrumental also functions as adverb.

Ո՛վ պիտի օգնէ:	Who will help?	In rhetorical questions, stress replaces the question mark.
Մէկու մը հարցուցի	I asked someone.	The numeral մէկ is also an indefinite pronoun.
Աղբա՛ր, հաճիս ըսէ՛	Brother, would you please tell me	Աղբար is a colloquial form of եղբայր, a common address form.
Ինչպէ՞ս երթամ	How can I go?	Subjunctive used for politeness.
Քանի որ յարգեցիր ու հարցուցիր	Since you respected (me) and asked	No direct object (*me*) is required in Armenian.
Ինչպէս կ՛ուզես, այնպէս ալ գնա՛	Go as you wish.	Play on words: response directed not to the content of the question (where is it?) but to the form (subjunctive).
Մարդոցմէ հեռու կեցամ	Let me stay away from men.	The adverb հեռու *far* as a postposition governs մարդոցմէ in ablative.
Խաչմերուկին կը դառնաս աջ	Turn right at the crossing.	խաչմերուկ is *road intersection.*
Աստուած հետդ ըլլայ	May God be with you (*blessing*)	Modality is expressed by the subjunctive mood ըլլայ.
Մինչև օրս կը փնտռեմ	I am still looking for it.	Or: Until *this* day, I am looking for it. The article ս in օրս is demonstrative.
Ատոր տեղը գիտէ՞ք,	Do you know its place	Ատոր is genitive from այս.
եղբարք	Brethren! or People!	Address form, obsolete plural for եղբայրներ.

պատէ կախ

Prepositions and Postpositions

Prepositions precede nouns and postpositions follow them. They function like grammatical endings to express relationships between objects, but unlike the endings, they are separate words. Postpositions predominate in Armenian.

◊ Postpositions and prepositions **govern** special cases —e.g., սեղանի*ն* քով *at the table,* գիրքի*ն* մէջ *in the book,* ճատրակի*ն* վրայ *on the chessboard.* The nouns սեղան, գիրք, ճատրակ assume genitive form by the request of postpositions քով, մէջ, վրայ. These nouns are called prepositional and postpositional objects; they can take all case forms, most frequently—genitive, dative, and ablative.

◊ Postpositional **objects** are nouns and substantives, that is pronouns, participles, adjectives used as nouns. For instance: իմ մօտս *with (near) me,* քեզի հետ *with you;* անկէ զատ *except that;* պառկելէ առաջ *before going to bed,* կարդալու համար *for reading,* խաղացողներու մասին *about players,* լսածներուս համաձայն *according to what I heard;* կապոյտներու շուրջ *around the blue ones.*

◊ There are only a few prepositions in Armenian: առ, առանց, բացի, դէպի, ի (in ի վեր, ի վար), զ (in զիս, զանոնք).

ճատրակ

◊ Բացի, հակառակ and also հանդերձ can function as both pre- and postpositions. The latter is typical to ceremonial styles, e.g., formal invitations: Կը հրաւիրենք *ընտանեօք հանդերձ* or *հանդերձ ընտանեօք* մասնակցելու you are invited *with the entire family* to participate...

◊ Postpositions precede verbs, cf. the English prepositions which follow them—e.g., վար դիր *put down,* վեր ելի՛ր *get up.*

◊ In the following examples, case governing required by the postpositions is italicized.

Postposition Government		Postpositions and Prepositions with Objects	
Require nouns in	Genitive	դուռ*ին* առջև	in front of the door
		տա*ն* շուրջ, դէմ	around, opposite the house
		ծառ*ին* վրայ, տակ, մէջ, քով	on, under, in, at the tree
	Dative	առանց *քեզի*	without you
		ձեզի համար, հետ, պէս	for you, with you, like you
		զրկանք*ի* չափ	as much as deprivation
	Accusative	դէպի Հայաստան	toward Armenia
		մինչև վաղը	up to me, until tomorrow
		իբր(և), որպէս մարդ	as a person
	Ablative	բացի քեզ*մէ*, աւկ*է* զատ	except you
		երկուշաբթուըն*է* ի վեր	since Monday
		մեզ*մէ* առաջ	Before us
	Instrumental	հանդերձ ընտանե*օք*	with the whole family
		քոյրեր*ով* մէկտեղ	together with sisters
		աշխարհ*ով* մէկ	throughout the world

◊ Postpositions historically derive from common words, and some words of full lexical meaning—adverbs, verbs, and nouns—can function as postpositions: դուրս, ներս, շիտակ, յետոյ, հեռու (adverbs); առթիւ, նկատմամբ, պատճառաւ, շնորհիւ (frozen forms of nouns); սկսեալ, վերաբերեալ, նկատելով (frozen forms of verbs), etc. In the examples below the same words are used in full lexical meaning and as postpositions.

Lexical Meaning	Ես *յետոյ* կուգամ:	I'll come *later*.
	Ծիրանին արքայական *հանդերձներու* կը պատշաճի:	The apricot color befits royal *attire*.
	Վերջը բարին ըլլայ:	Let it be good at the *end*.
Gram matical Meaning	Ես քեզմէ *յետոյ* կուգամ:	I'll come *after* you.
	Արքան եկաւ *հանդերձ* շքախումբով:	The king came *with his entire* entourage.
	Լոգանքէն վերջ հետդ առանձին՝ Քալենք, քալենք ծովափին վրայ...	*After* swimming alone with you let's walk on the beach...[5]

Note for translation

Վագր

◊ Governed case forms are not reflected in translations, save for English pronouns which undergo similar inflections, i.e., Անի*ին* հետ is *with Ani,* but ինծի հետ is *with me* and not **with I.*

◊ Some postpositions govern with different cases, thus expressing different relationships. They translate with different prepositions. Cf.: ի վեր for spatial relations requires accusative but for time, ablative, e.g.: փողոցն ի վեր *up the street,* but անցեալ տարուընէ ի վեր *since last year.*

[5] Taniel Varuzhan, *After Swimming*; see the poem in Lesson 15.

◊ Some postpositions themselves can be declined to express different relationships; in this case too the corresponding English prepositions differ. Cf.: վրայ in general is *on,* տակ *under,* and մէջ *in.* However, we need other prepositions to translate the following: Վագրը օղակին *վրայէն* չի քալեր, *տակէն* ալ չ'երթար՝ *մէջով* կ'անցնի: The tiger does not walk *over* the hoop, neither he goes *beneath* it; he passes *through* it. Postpositions become substantives by assuming declension and plural suffixes and also articles (details in the next lesson).

◊ Any translations must consider the context first of all; this is especially true for these connecting words with relative meanings. Cf. the sentences below: վրայ (*on)* corresponds to English *in* and *about,* and տակ (*under*) is *at.* In contrast, the English prepositions *in* (մէջ) and *to* (դէպի) in this context require no prepositions but only the accusative. Thus in actual usage the dictionary correspondence does not always hold. Compare:

Լեռներուն *վրայ* օդը անուշ է:	The air is good *in* the mountains.
Գործս լմնցելու *վրայ* էի, երբ եկար:	I was *about* to finish my work when you came.
Ձեր տրամադրութեան տակ եմ:	I am *at* your disposal.
Ես Սան Ֆրանսիսքօ կ'ապրիմ:	I live *in* San Francisco.
Գալ ամառ Հայաստան կ'երթամ:	Next summer I am going *to* Armenia.

Personal and Demonstrative Pronouns

The personal pronouns ան *he/she/it* and անոնք *they* are also demonstrative pronouns—*that* and *those,* the third person in the paradigm with աս/ասոնք are ատ/ատոնք. In ablative and instrumental, ան creates parallel forms; անոր̈մէ and անոր̈մով refer to people, and անկէ, անով have generic usage.

Ինք *himself/herself/itself* and իրենք *themselves* are anaphoric pronouns; that is, they refer back to someone mentioned, e.g.: Ինքնաշարժը *իր* շարժիչով կը շարժուի: The automobile moves by *its* engine. In common speech, the nominative ինք often substitutes for ան *he/she*, for instance: Ինք մէկ երազ ունի *He has one dream.* This is a quite widespread usage but not recommended in standard.

Ինք also derives reflexive pronouns which show that the direct object is the same as the subject, cf.: Մայմունը աղուոր մը մաքրեց *ինքզինք*: Maymun nicely cleaned *itself* (details in the next lesson).

	Personal and Demonstrative	Anaphoric and Reflexive	Translation
Case	Singular		
Nominative	ան, անիկա	ինք	he, she, it
Genitive	անոր	իր (իւր)	his, her, its
Dative	անոր	իրեն	(to) him, her, it
Accusative	(զ)ան(ի), անիկա	զինք, իրեն	him, her, it
Ablative	անկէ, անոր̈մէ	իր̈մէ	from him, her, it
Instrumental	անով, անոր̈մով	իր̈մով	with him, her, it
	Plural		
Nominative	անոնք	իրենք	they, themselves
Genitive-Dative	անոնց	իրենց	Their, them
Accusative	զանոնք, անոնց	զիրենք, իրենց	them
Ablative	անոնցմէ	իրենցմէ	from them
Instrumental	անոնցմով	իրենցմով	with them

Text:

ՄՕՐ ԱՂՕԹՔԸ

Քսանհինգ տարեկան էի, երբ ունեցայ Հայկուհի դուստրս: Անորմով գիտցայ ամէնէն մեծ բերկրութիւնը: Եւ անորմով գիտցայ ամէնէն մեծ ցաւը:

Պատերազմ եղաւ: Կիպրոս քանիերորդ անգամն է, որ կռուախնձոր եղաւ Յունաստանի և Թուրքիոյ միջև:

Պատերազմները կու գան և կ'երթան: Զոհերը ետ չեն գար: Հայկուհիս դպրոցով պտոյտի գացած էր Կիպրոս: Արձակուրդ մը՝ որ դեռ չէ վերջացած:

Իմ Հայկուհի մեծ մայրս մեծ ջարդերուն զոհ եղաւ:[6] Եւ իմ Յասմիկ մայրս, պզտիկ որբուհի մը, մահապուրծ հրաշքով մը Յունաստան ինկաւ: Աստուած կամեցաւ եւ անիկա կրցաւ փրկուիլ: Ինչու՞: Որպէս զի կարենայ իր թոռնուհի Հայկոյին հետ օտար հողին մէջ հանգչիլ: Երբէք գտանք Հայկուհին: Եւ մօրս վերջին խնդիրքով գինք Կիպրոս հանգչեցուցինք: Որ Հայկոն մինակ չըլլայ: Պահ տուինք մեր մեծն ու պզտիկը, պահ տուինք հողին թէ մէկ մէկու՝ նոր օտարութեան ճամբայ մը բռնելով:

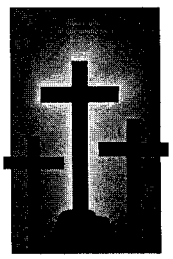

Ունեցայ Հայկուհիս և կորսնցուցի զանի: Վաղանցուկ երազի մը պէս սոսկ տասնհինգ տարի կրցայ վայելել անոր պայծառ գոյութիւնը: Եւ յաւերժութիւն մը անցած՝ գինք կը սպասեմ դեռ: Մայր եղայ անոր և հիմա պէտք է ըսեմ՝ մայրն էի: Երեք զաւակ ունեցայ և հիմա պէտք է ըսեմ՝ երեք զաւակ ունէի: Գիտէի՝ ինչ ըսել է պատերազմ և արդ գիտցայ՝ ինչ ըսել է՝ ցաւ:

Քարէնս ալ մէկալ կրակին մէջ է՝ Հայաստան աշխարհին թոհուբոհին մէջը: Եւ հիմա Յասմիկս ճամբայ ելաւ: Պահպանէ՛, Տէր Աստուած: Պիտի երթայ հոն ուր հայու և թուրքի դարաւոր կռիւը բորբոքուն է դեռ: Յասմիկս հայ զինուորին վէրքը բժշկելու պիտի երթայ: Զօրավիգ կեցիր, Տէ՛ր:

---

6 Մեծ ջարդ or Եղեռն refers to the Armenian genocide in 1915 when the Ottoman government killed one and a half million Armenians or deported them from their homeland into Der-Zor deserts trying to resolve the "Armenian question" for good in the midst of the WWI disarray. The slaughters and deportation achieved Turkey's longstanding plan to strip off Armenia of its native population and own their lands and possessions. This 'success' was cited by Hitler in regard to Holocaust: Who now remembers the genocide of the Armenians?

Ո՛վ կրնայ որդեկորոյս մայրերուն ցաւը բժշկել: Մարդակերպարան չմարդը Հայկուհիներ կը մորթէ և Աստուած ու մարդիկը պաղ կը դիտեն... Ողորմա՛, Տէ՛ր...

Explanations to the Text

Քսանհինգ տարեկան էի, երբ ունեցայ Հայկուհի դուստրս:	I was twenty-five years old when I had my daughter Hayguhi.	Ունեցայ indicates an action completed in the past at the background of an imperfect-continuous state: էի (twenty-five years old).
Անոր մով գիտցայ ամէնէն մեծ բերկրութիւնը:	With her I learned (knew) the greatest joy.	գիտցայ indicates a completed action contrary to its defective parallel գիտէի *I knew.*
Պատերազմ եղաւ:	War came. *or:* The war happened.	The simple past Եղաւ instead of էր (*it was war*) assumes something else more important happening for the narrator, here: the war came to an end but Hayguhi's trip did not.
Կիպրոս քանիերորդ անգամն է, որ կռուախնճոյր եղաւ	For an umpteenth time Cyprus became an apple of discord	քանիերորդ is an interrogative-relative pronoun showing an indefinite sequence. Եղաւ sets apart a completed event in that sequence.
Մահապուրծ հրաշքով մը Յունաստան ինկաւ:	Escaping from death by a miracle, she ended up in Greece.	Մահապուրծ is a compound word: *death + escape, flight.* իյնալ *to fall* (aorist ինկաւ) metaphorically means *to find oneself somewhere.*
Աստուած կամեցաւ եւ անիկա կրցաւ փրկուիլ:	God willed it, and she was able to be saved	Փրկուիլ is a passive voice verb showing that the subject (she) received the action (here, from circumstances).
Որպէս զի կարենայ իր թոռնուհի Հայկոյին հետ Կիպրոսին օտար հողին մէ՞ջ հանգչիլ:	To be able to rest with her granddaughter Hayguhi in the foreign land of Cyprus?	Կարենայ is the subjunctive present of the verb կրնայ can. The sentence is a rhetorical question assuming no answer.
Մօրս վերջին խնդիրքով	By my mother's last will	Խնդիրք lit. *appeal, plea, request.* Here: *will, bequest* (կտակ).
Զինք Կիպրոս հանգչեցուցինք:	We put her to rest in Cyprus	Հանգչեցուցինք is causative from հանգչիլ *to rest.*
Որ Հայկոն մինակ չըլլայ:	so that Haygo won't be alone	Հայկոյ or Հայկօ is an endearing abbreviation for Հայկ and Հայկուհի, Հայկանուշ.
Մեր մեծն ու պզտիկը	Our old and young	Մեծն ու պզտիկը lit.: *big* and *small,* with a reference to people's ages.
Պահ տուինք հողին թէ մէկ	we hid them in the land or	Պահ տալ is to trust something

մէկու՝	left them to each other	valuable to someone, also *deposit*. Often used as a euphemism for *bury, lay away.*
Նոր օտարութեան ճամբայ մը բռնելով:	Taking a new road to emigration	Ճամբայ բռնել is an idiom; cf., *hit the road.* օտարութիւն here is *foreign land.*
Ունեցայ Հայկուհիս եւ կորսնցուցի զանի:	I had my Hayguhi and I lost her.	Զանի is accusative for աղ/աղիկա *him* or *her.*
Վաղանցուկ երազի մը պէս	like a dream fading away swiftly.	Վաղ-անց-ուկ is a compound word—*early+ pass+ suffix.*
Կրցայ վայելել անոր պայծառ գոյութիւնը:	I had the chance to cherish her vivid (bright) existence.	Կրցայ has no grammatical equivalent in English.
Մայր եղայ անոր և հիմա պիտի ըսեմ՝ մայրն էի:	I was her mother and now I must say I have been her mother.	Note the use of եղայ (translated here: *I was*), and էի (*have been*).
Գիտէի՝ ինչ ըսել է պատերազմ և արդ գիտցայ՝ ինչ ըսել է՝ ցաւ:	I knew what war meant, and now I realized what pain means.	The aorist գիտցայ is translated as *realized.*
Մէկալ կրակին մէջ է՝	is in the other fire	Կրակ is used in its metaphorical meaning: *trouble, disaster, war.*
Հայաստան աշխարհին թոհուբոհին մէջը:	in the chaos of the world of Armenia.	Countries and nations in Krapar were usually called աշխարհք *worlds*. It has a stylistic usage now; cf. Հայոց աշխարհ *Armenia* which refers to historical Armenia, versus the modern Republic of Armenia.
Ճամբայ ելաւ:	(She) set out to leave	Ճամբայ ելլել idiom.
Պահպանէ՛, Աստուած:	Protect her, God.	Usual idiom in prayers. Պահպանել lit. is *to guard, protect, keep, take care.*
Հայու և թուրքի դարաւոր կռիւը	the centuries-long fight between the Armenians and the Turks	Ethnonyms without articles can be used as nation names.
Հայ զինուորին վէրքը բժշկելու պիտի երթայ:	She will go to heal the wounds of the Armenian soldiers.	Singular forms are used as generic names, requiring a plural in English. Cf. the line above.
Զօրավիգ կեցի՛ր, Տէ՛ր:	Support her, Lord!	Զօրավիգ կենալ literally is to be, stand as support, protection.
Ո՛վ կրնայ որդեկորոյս մայրերուն ցաւը բժշկել:	Who can heal the pain of mothers that lost children?	Որդի + ա(ե) +կորոյս is a compound adjective: son+ lost.
Մարդակերպարան չմարդը	The inhuman in a man's appearance	Մարդակերպարան is a compound — *man+appearance.* The negative particle չ with nouns creates antonyms: չմարդ *inhuman, not man.*
Հայկուհիները կը մորթէ	slaughters Hayguhis	
Ողորմա՛, Տէ՛ր...	Have mercy, Lord.	Ողորմա or Ողորմեա, a prayer idiom from Krapar.

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. *Which letters are homophonic to* բ, գ, դ, ձ, ջ?
2. *Write 10 words with diphthongs.*
3. *Write 10 homophones and homographs.*

Lexical and Grammar Exercises

1. *Read the texts of the lesson, copy them and translate them. Retell the texts with improvisations.*
2. *Make oral sentences of your own using new words.*
3. *Find pronouns, prepositions, and postpositions in the poem* Մայմուն *and explain their usage.*
4. *Draw a map for the text:* Պարոնեան փողոցը ու՞ր է. *Put postpositions on your map.*
5. *Write antonyms for the following words:* լաւ, կուշտ, ուշ, դառ, աղուոր, բարձր, չար, զօրաւոր, ներս, արու, մաքուր, գեղեցիկ, տխուր, յոգնած, կամաց, հին, մեծ.
6. *The proper names below are grouped into four types. Match the first column with the second:*

1.Names without obvious parallels	Հայկ, Հայկուհի, Կարէն, Կարինէ
2. Names deriving from common nouns	Պետրոս, Եղիշէ, Յեղինէ, Յակոբ
3. Names of Christian origin	Անահիտ, Վարդան, Վասակ, Վահէ
4. Names with gender differentiation	Լուսիկ, Լուսինէ, Մեխակ, Վահան

7. *Make sentences adding the necessary endings according to the sample.* լեռ, վրայ, օդ, անուշ, ըլլալ

Լեռներուն վրայ օդը անուշ է: Լերան վրայ օդը անուշ կ'ըլլայ:

1.	քարտէս	վրայ	Հայաստան	պզտիկ
2.	պատուհան	տակ	նստիլ	Արիս
3.	տուն	դուրս	շատ	պաղ
4.	մայիս	ի վեր	բարեկամ	չտեսնել
5.	ճաշ	մէջ	միս և բրինձ	դնել
6.	երջանկութիւն	համար	շատ աշխատանք	պէտք ըլլալ
7.	մենք	առաջ	դուք	երթալ
8.	դրամ	համեմատ	հագուստ	առնել
9.	գործ	վերջերս	աջ	երթալ
10.	պատ	կախ	աղուոր պատկեր	կայ

8. *Explain how to get to a place of your choice, using the following spatial words:*
verbs: երթալ, գալ, անցնիլ, դառնալ, շրջուիլ, քալել
postpositions and prepositions: դէպի, շիտակ, առաջ, ետ, վեր, վար, ծախ, աջ.

9. *Translate the sentences, paying attention to the postpositions with grammatical or lexical meaning: e.g.:*

Պաշտօնական հաղորդումներուն *հակառակ՝* բախումները չեն դադարած:
Contrary to official newscasts the collisions have not ceased. *(Grammatical meaning)*
Հակառակ գաղափարներու բախումէն երբեմն լուրջ գործեր առաջ կու գան:
From the impact of *contrasting* ideas serious deeds arise sometimes. *(Lexical meaning)*

1. *Մօտ* եկու՛ր, բան մը ըսեմ:
2. Անոնք շատ *մօտ* բարեկամներ են:
3. *Դուրս* տա՛ր սա ծառերը, ասիկա տուն է, ոչ թէ պարտէզ:
4. *Դուրսը* այլեւս պաղ է, աշուն է:
5. *Համաձայն* պաշտօնական հաղորդումներուն՝ հրադադար մը սկսած է:
6. *Համաձայն* եմ ես նորէն, եկուր ցանենք մենք ցորեն:[7]

10. Rewrite the sentences below putting the adjectives and adverbs into different degrees of comparison by using the words աւելի, առաւել, նուազ, առաւելագոյն(ս), նուազագոյն(ս), ամենա, *the suffix* -(ա)գոյն *and the comparative conjunction* քան. *Translate the new sentences.*

1. Տուներնիս *գեղեցիկ* են:
2. Միսիսիփին *խորունկ* գետ մըն է:
3. Ես *շուտ մը* լմնցուցի գործերս:
4. Գիշերուան հովը *սաստիկ* կը բախէ դուռը:

11. Translate the following passage paying special attention to the usage of եմ, կամ, ունիմ, գիտեմ, կրնամ *and their lexical parallels.*

1. Երբ պզտիկ էի, շուն մը ունէի, անունը՝ Չամպար, և գիտէի թէ միշտ իրարու հետ պիտի ըլլանք:

2. Առջի շունն էր, որ ունեցայ և անոր կորուստին երբէք կրցայ համակերպիլ:

3. Մինչև հիմա դեռ կ'ուզեմ անկարելին՝ կ'ուզեմ, որ Չամպարը հետս ըլլայ:

4. Ան իմ բարեկամս եղաւ հազիւ տասը տարի, մինչ ես կայի և կամ և դեռ պիտի ըլլամ:

5. Եւ քանի ըլլամ, որքան կեանք ունենամ, շուն ալ կ'ունենամ:

6. Ունեցողը պիտի կորսնցնէ, այս է կարգը:

7. Հիմա ասոնք գիտեմ և կրնամ հասկնալ:

8. Կ'ըսեն՝ մարդ երկու անգամ շուն պիտի ունենայ. մանուկ ատենը, որ ինք շան վրայ լայ և ծերութեան, որ վրան լացող մը ունենայ:

9. Եթէ այն ժամանակ այսչափ գիտնայի, եթէ աւելի հասուն ըլլայի, պիտի կարենայի՞ արդեօք նաև աւելի խաղաղ ըլլալ Չամպարին վախճանին:

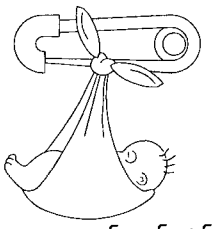

որուն անունն է Տիգրան

12. Translate the following sentences paying special attention to interrogative-relative pronouns and other question words:

1. Որու՞ բարեկամ կը սեպես: Բոլոր բարի կամեցողներուն:
2. Այս ինչի՞ գաւաթ է: Սուրճի:
3. Որմէ՞ կը սորվի Արիսը: Արտակէն:
4. Ինչէ՞ն կը վախնայ Արիսը: Շուներէն:
5. Ի՞նչով կը խաղայ Արիսը: Իր պոչով:
6. Արան եւ Անին անցեալ տարի մանչ մը ունեցան, որուն անունը Տիգրան դրին:

7 A line from the fable, "The Bear and the Fox," by Atabek Khnkoyan (Khngo-Aper).

7. Անոր անունը ի՞նչ է: Անոր անունը Տիգրա՞ն է:
8. Ո՞վ կը կերակրէ Տիգրանը: Անին:
9. Զո՞վ կը կերակրէ Անին: Տիգրանը:
10. Որու՞ն տունն է ճերմակ: Իմ տունս է ճերմակ: Իմս:
11. Աս որու՞ն կառքն է: Արամին կառքն է: Արամինն է:

12. Կռու՛նկ, ուստի՞ կուգաս, ծառայ եմ ձայնիդ,
Կռու՛նկ, մեր աշխարհքէն խաբրիկ մը չունի՞ս:[8]

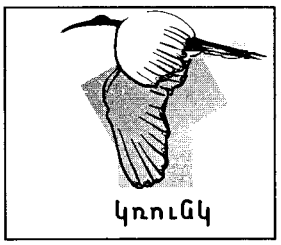

13. Make questions for the underlined words and translate the sentences.

1. Արիս *չունէր կը ախտար*, բայց *չէր ցուցներ*:
2. *Պարտաճանաչ եւ ճշդապահ* ըլլալու ենք, կ՛ըսէ Արիս, Չամպարին *ոսկոր* տալու ենք:
3. *Արամին* բարեկամը *Արեւելեան ափէն* եկած է:
4. *Գալ աշուն* տիկին Նուարդ *Փարիզ* պիտի երթայ:
5. Անահիտը *ազնիւ* աղջիկ մըն է:
6. Հիները շարունակ կը պարտուին *ճորերէն*:
7. Հսկայ *քաղաքին մէջ* մոլորուած կը քալէի:
8. *Ճամբաս կորսնցուցած* կ՛երթամ՝ *մարդոց երեսները ճայելով:*
9. Ծեր *տիկին* մը տեսայ և հարցուցի անոր:
10. *Անկէ* աջ կը քալես, *քիչ մը ետքը* վեր կ՛երթաս:
11. *Անչափ* կարօտցած եմ մերինները:
12. *Ուրախութենէս* կ՛երգեմ *անոնց* չուտով *մը տեսնելու միտքէն:*
13. Առտու *իննուկէսն* է արդէն:
14. Վաղը ամսուն *տասնմէկն է, շաբաթ:*
15. *Անցեալ ամառ Երեւանէն* եկած *հիւրեր* ունէինք:
16. *Գալ տարուընէ* սկսեալ համալսարան պիտի երթամ:
17. Երէկ *ծովափը* հաճելի *ժամանակ* անցուցինք:
18. *Լաւագոյն* խօսողը Նարէկն էր:

14. Translate the following sentences into English:

1. a Մէկ լեզու և երկու ականջ ունինք, որ շատ լսենք և քիչ ըսենք:
2. Մէկ լեզու և երկու աչք ունինք, որ շատ տեսնենք և քիչ խօսինք:
3. Մէկ լեզու և երեսունվեց ակռայ ունինք, որ քիչ ուտենք, բայց շատ ծամենք:
4. Եւ լոկ մէկ քիթ ունինք, որ ամէն ծակ չխոթենք[9]:

8 The first two lines of the famous song recorded by Gomidas.
9 Քիթը խոթել is an idiom meaning *to meddle with, be nosy*, and Քիթը ամէն ծակ խոթող refers to people who always meddle and pry. Խոթել is *to thrust, plunge.*

5. b Ցերեկուան ճիշդ չորսն է:
6. Երեկոյեան ութին քառորդ կայ:
7. Գիշերուան երեքին քսանհինգ մնացած է:
8. Գալ շաբթուան վերջին ու՞ր պիտի երթանք:
9. Վաղը վերջապէս ուրբաթ կ'ըլլայ:
10. Դէպքը անցեալ գարուն եղաւ:
11. Այն օրուընէն ի վեր բարեկամս չեմ տեսած:
12. c Հիմա շաբաթ առաւօտ է: Ես զբօսանքի կ'երթամ:
13. Տակաւին առտու կանուխ է: Օդը պաղ է, բայց շատ անուշ:
14. Ես չեմ մսիր, պաղ չէ: Արամին մասին շարունակ կը խորհիմ:
15. Մենք չենք կրնար միասին ըլլալ:
16. Կարծեմ թէ կը սիրեմ Արամը: Շատ կը սիրեմ:
17. Որքան շատ ծաղիկ կայ շուրջս: Ծաղիկները կ'ուրախացնեն զիս:
18. Գուցէ թէ ժամանակը մոռնալ տայ անոր:
19. Ծաղիկները միշտ կ'ըլլան, և աղուոր օդն ալ միշտ կ'ըլլայ:
20. Հիմա բան ու գործս պիտի չձգեմ և անոր մասին մտածեմ:
21. Զբօսնելու և օդ շնչելու ելած եմ, ալ բաւ է:
22. Ես պէտք է հանգիստ ըլլամ և ապագայ ընելիքներուս վրայ մտմտամ:
23. Իմիններուս պէտք է հոգամ: Արդեօք Արամ իմիններէս չէ՞:
24. Բաւ է խորհիլս, ամէն բան իր կարգին կու գայ:
25. Շատ մտածելէ արդիւնք մը չկայ, հարկ է գործ ընել:
26. Բայց ինչու այսչափ կ'ախորժիմ Արամին մասին մտածելէն:
27. Չեմ հասկնար, չեմ գիտեր. կ'ապրինք, կը տեսնենք:
28. Տէր Աստուած, դուն ինծի զօրաւիգ եղի՛ր:

15. Translate the following sentences into Armenian:

1. a If everybody comes, we will have a nice chess game. What were you doing last night?
2. The bad days pass as well as the good days, everything passes.
3. When I was two–three years old, I used to spend every summer at my grandmother's house.
4. Will you come shopping with me at noon? What do you think about the next summer?
5. Yesterday it was Wednesday, the twenty-eighth.
6. It is precisely half past seven. Soon it will be nine a.m.
7. It is around five p.m. It is a quarter past one a.m.
8. b Knarig plays well on the lyre. Shushanig is fond of lilies.
9. Baydzar is the brightest student in our class. Shnorhig dances gracefully.
10. Arshaluis always wakes up at dawn. Manoushak's eyes are the color of violets.
11. My friend Berj is handsome. Goriun is a brave young man.
12. Shant's eyes are like lightning. Makruhi is a very cleanly girl.
13. c Srpyuri is a good dancer. Her sister Vartuhi is even better.

14. Varuzhan and Aghavni are the best singers in our group.
15. d I like cars, but my wife is fonder of planes. Has she ever tried helicopters?
16. She has one at her disposal, but now she is going to buy her own spaceship.
17. A real one or a toy? Aren't the vehicles adults' toys?
18. Isn't she afraid of getting lost in the skies?
19. There is always someone to tell you the way if you are lost, she says.

16. Translate the joke:

ՉԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է:

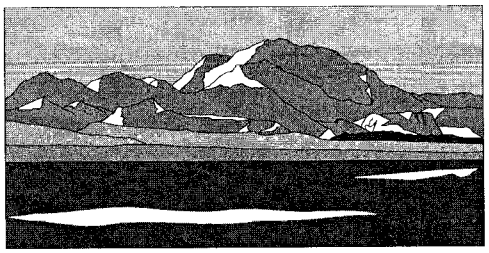

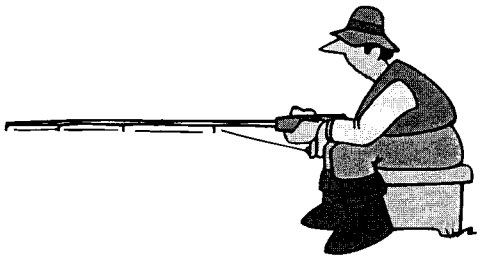

- Հէյ, բարեկամ, հոս ձուկ բռնել կարելի չէ, սա ցուցատախտակը չե՞ս տեսներ: Հիմա տուգանք պէտք է վճարես:
- Ձուկ չեմ որսար, եղբայր, պարզապէս ճճիս կը լոգցնեմ:

ժողովուրդը կ'ըսէ.

Հասկցողին մէկ, չհասկցողին՝ հազար և մէկ:[10]
Եօքը չափէ՝ մէկ կտրէ:[11]
Ծանր քսակը կը բարձրացնէ մարդուս հասակը:[12]
Չէր տեսած պատէն կախ, տեսաւ ճակտէն կախ:[13]

---

10 For those who understand (say it) once; for those who don't, a thousand and one times.
11 Measure seven times, cut once.
12 A heavy purse makes one taller.
13 Had not seen (anything) hanging on the wall, saw (jewelry) hanging on his/her forehead. Refers to the arrogance of suddenly wealthy, cf.: *From rugs to riches.*

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 13

Phonetics: EA CONSONANT SYSTEM: A SUMMARY ON DIFFERENCES IN PRONUNCIATION AND SPELLING

EA has five more consonant sounds—the voiceless and unaspirated **Պպ, Կկ, Տտ, Ծծ, Ճճ**. The corresponding letters represent voiced consonants in WA. Also, consonants written in letter pairs in WA are differentiated in EA as voiced—**Բբ, Գգ, Դդ, Ձձ, Ջջ** and their aspirated voiceless counterparts—**Փփ, Քք, Թթ, Ցց, Չչ**. Thus, EA has a triple opposition between consonants, and respectively, the minimal differences are represented in triplet words: դոդ—տոդ—թոդ [dogh—togh—t'ogh]. Whereas in WA, these words constitute a triple opposition in spelling only; in pronunciation, they turn into two homophones and one minimal pair t'ogh—dogh—t'ogh.[1]

The dual opposition between գ, ժ, դ, վ (ւ)—voiced and ս, շ, խ, ֆ—voiceless is shared in EA and WA. However, the devoicing of originally voiced consonants is still in progress especially in WA which is obvious in the spelling errors of native WA students.[2] In EA, these same voiced consonants undergo a limited positional devoicing; the difference is in the quite advanced degree in WA. Likewise, the phonetic difference between ր and ռ is virtually eliminated in WA, whereas in standard EA it is quite clear. The triple and double oppositions in EA consonant system are presented below with one example; some drills follow at the end of this lesson.

Triple Oppositions of Consonants in EA

EA [b], WA [p']	EA [p], WA [b]	EA & WA [p']
բադ duck	պատ wall	փաթեթ package
գիրք book	գիրկ lap, hug, embrace	գիրգ curvaceous
դատ case, trial	տատ grandmother	բաթ paw
ձուկ cast, smelt	ծուլ lazy	ցուլ bull
[j], WA [ch']	[ch], WA [j]	EA & WA [ch']
ոոչ whole, alive	ոճ style	ոչ no

Double Oppositions of Consonants in EA

EA trill ռ [ɾ]	EA flap ր [r]
առատ abundant	արատ vice, defect
Voiced ղ [gh]	Voiceless խ [kh]
ող vertebra	ոխ grudge
Voiced զ [z]	Voiceless ս [s]
ազգ nation	աստ legend
Voiced վ [v]	Voiceless ֆ [f]
ով who	օֆ oh!

DIPHTHONGS: Regardless of spelling differences (summarized in the table below) diphthong pronunciation is practically the same in EA and WA.

- The two diphthongs—յա (RO) > եա (CO) and ույ (RO) > ույ (CO)—which usually shift in WA, shift in EA as well.
- The CO final silent -յ is dropped in RO but reappears in word-building and grammatical forms.
- That is, the spelling difference does not affect the articulation; these two diphthongs are marked with an * asterisk.

---

[1] It is fortunate for generations of readers that the spelling reform in Soviet Armenia did not affect the consonant system and WA, notwithstanding the double letters for the sounds [p', k', t', ts', ch'] follows the classical spelling thus allowing a significant unison in reading and writing between EA and WA.

[2] Common are the following types of errors: *սփաղած for գրաղած, *սբեսւո for գգեսւո, *հարաֆ for հարաւ, and also the confusion between բշուառ and ղժուար, əգգալ and սəգալ, ազգ and աստ, etc.

- The diphthong այ which does not shift in standard EA or WA, turns into է (RO ե) in EA colloquial speech, e.g., էս > այս, ա(խ)պեր > եղբայր, մեր > մայր, ձեն > ձայն, լեն > լայն. In WA colloquial speech, common is the այ < ա shift, e.g., մայրիկ < մարիկ, եղբայր < աղբար. Both these shifts date back to Middle Armenian; some այ < է forms have been inherited in WA too—such as էրիկ *husband*, from այրիկ, է՛ն *that* (emphasized) from այն.[3] Some այ < ա forms are found in EA, e.g., the frozen exclamation for pain վա՜խ, մարիկ ջան.[4]
- In some dialects յու (< իւ CO) turns into ի or ու e.g., ձյուն - ձին, ձուն, արյուն - արին, արուն, գյուղ-գեղ.[5]

RO	CO	Stressed Diphthongs	Unstressed Diphthongs
այ [ay]	այ [ay]	ձայն մայր	մայրիկ ձայնավոր
*ա(յ) [ay]	այ [ay]	արքա	արքայական արքայի
յա [ya]	եա [ya]	կյանք քրիստոնյա	կենսագիր քրիստոնեական
իա [ya]	իա [ya]	Կիլիկիա հեքիաթ	Կիլիկիայի հեքիաթային
յո [yo]	եօ [yo]	յոթ յոգա	յոթնյակ
ույ [uy]	ոյ [uy]	բույր բույն լույս	բուրավետ բնավեր լուսե
*ո(յ) [oy]	ոյ [oy]	երեկո	երեկոյան երեկոյի
յու [yu]	իւ [yu]	արյուն բյուր	արյունալի արնաքորք բյուրավոր

VOCABULARY

The Feminine Suffix *-ուհի* is less productive in EA compared to WA, for example, երիտասարդուհի, պատանուհի, վարժուհի are not used in EA[6]. Also, the majority of female proper names with -ուհի are quite unusual in EA, such as, Թագուհի, Վարդուհի, Պերճուհի, especially their endearing diminutives: Թագուկ, Մաքրուկ. On the contrary, female names with ե, originally է, are typical especially for modern EA, such as: Արմինե, Արփինե, Լուսինե,Կարինե, Մարինե, Հեղինե.

Proper Names: The use of human proper names is a combination of tradition and fashion; different geo-regions of a nation habitually favor different proper names. With some exposure to WA and EA, it is quite easy to figure out one's Western or Eastern origin through their names, both first and last. It results from the recent two-three century long gap of quite independent development, reinforced by the iron wall for another 70 years. However, the names presented in this section above are Armenian names, and when I say 'not common' I do not mean never used. I would recommend to read Hovanes Shiraz's poem "Armenian Names."

Reading from the Original: **Ռազմիկ Դավոյան**[7]

Երկու փոքրիկ շնիկներ
Մի արու, մի էգ
Լուսին էին գլորում
Տանիքներով թեք:

Մի օր եկավ մի ծանոթ
Ու տարավ էգին
Պատեց վիշտը անամոթ
Արու շնիկին:

Նա թափառում էր, լալիս,
Որոնում էգին...
Քնել էր էգը հանգիստ
Նոր տիրոջ շեմքին:

---

[3] Cf. for instance: Իր գաւակներէն *է՛ն* մեծը տասներեք տարեկան կար հիմա: from Միւսը *The Other*, by Գրիգոր Զոհրաբ.

[4] It would not be accurate to ascribe the այ < է shift to EA dialects versus the այ < ա shift to WA dialects because there is no clear linguistic divide between these two geographic groups; traditionally they are differentiated by the simple present of verbs as կ՛երթամ for WA dialects and գնում եմ for EA dialects. However, many linguistic phenomena typical to standard EA are found also in Western Armenia dialects and vice versa. For details, see Jahukian 1972, Acharian 1913.

[5] From Classical Armenian գեւղ, genitive - գեղջ.

[6] The higher productivity of this suffix in *literary* WA is a consequence of interference from dominant languages with grammatical gender, especially French.

[7] Razmik Davoyan is a modern poet; he lives in Yerevan, Armenia.

GRAMMAR

The Comparative Degrees of Adjectives and Adverbs do not exhibit major differences. Note:

1. Comparative ablative assumes the usual ending -ից: Վարդից լավը չկա: *None is better than Rose.*
2. For negative comparative degree, EA prefers the adjective պակաս *less*, although նվազ occurs too.
3. For the superlative, ամենա is more frequent and it is attached to the adjective as one word, ամենասուրբ, ամենաջերմ, ամենաներող.
4. The absolute superlative degree is more frequent in literary EA—նրբագույն, կարևորագույն, առավելագույնս, etc. whereas in WA it is somewhat limited to monosyllabic words—մեծագույն, հնագույն.
5. In comparative structures, the presence of the conjunction քան allows to omit other indicators of comparison, e.g.: Խարխուլ մակույկով հանձնվիր ծովին, քան թէ հավատա կնոջ երդումին: *Better surrender to the sea in a rickety boat than trust a woman's vow* (Isahakian). Լավ է գիտունին գերի, քան թե անխելքին սիրելի: (proverb) *Better be a slave to the wise than dear to the fool.* The usage of comparative degrees is illustrated in the texts below.

Մի քիչ փիլիսոփայություն

Վերը ձկների համեմատական մի նկար կա: Առաջինը մի մեծ ձուկ է: Սակայն առաջինը պակաս մեծ է, քան երկրորդը: Երկրորդը առաջինից մեծ է: Երրորդ ձուկը ավելի մեծ է, քան երկրորդը: Վերջինս ամենամեծն է՝ եղածներից մեծագույնը: Առավելագույնս մեծ էակները ծովում են ապրում: Մեծագույնը կետն է հույժ փիլիսոփայական մի անուսով: Փոքր ձուկն ուտվում է մեծից: Ավելի մեծ ձուկն ուտվում է մեծագույնից. սա է կյանքը: Սա էլ ամենամեծ արարածի մի փոքրագույն նկար է:

Մի քիչ պատմություն

Պատմության և քաղաքակրթության արշալույսին անասուններով տեղաշարժվելը մեծ նորություն էր: Հետո եկան անիվներով կառքերը՝ ավելի նոր և արագընթաց: Շարժիչով մեքենաները է՛լ աւելի նոր են, քան ձիակառքերը, և ավելի արագ են ընթանում: Ամենանոր փոխադրամիջոցների շարժիչը նրանց թռիչքի տարավ որպես ինքնաթիռ, սավառնակ և ուղղաթիռ, որպես հրթիռ և տիեզերանավ: Հիմա սրանք են առավելագույնս արագ ընթանում: Եվ դեռ գալիս են նորագույնները, արագագույնները: Հները շարունակ պարտվում են նորերից:

Prepositions hold no systematic differences between EA and WA. At the same time, almost each preposition shows subtle differences in usage and frequency. Presenting these differences would require a fundamental contrast and compare study which is beyond the scope of this textbook. The preposition government and other differences are presented in Appendix 9. Note the following:

1. Terminology difference: in EA grammatical tradition, the part of speech iscalled կապ, whereas WA maintains the Grabar term, նախդիր. The latter in EA refers to Grabar prepositions—ի, առ, ընտ, ընդ, ց. Also, preposition is նախադրություն, and postposition,ետադրություն. By functional flexibility իսկական կապեր are differentiated which are nothing else but pre- and postpositions; անիսկական կապեր are declined and can create substantives; կապական բառեր are other parts of speech that regularly function also as postpositions.
2. Individual differences: Մեջ is more frequent in WA because EA has the locative case ending in -ում, e.g., *in the room* EA: սենյակում, WA: սենյակին մեջ.
3. Հանդերձ, like in WA, is limited to formal language.
4. Բացի, հակառակ համաձայն, համեմատ, հանդերձ, հանդեպ, հեռու, փոխանակ can function as pre- and postpositions (in WA, only բացի and հակառակ); their prepositional use prevails in formal speech. This is another evidence for word order higher flexibility in EA, compared to WA.

Pronominal Declension in EA is characterized with the same systematic features. Practically the same are **suppletion** (differing roots/stems for oblique forms—ես *I*, իմ *my*, ինձ *me*) and **plurals** (old plural ք and/or suppletives: մենք, նրանք, մեր, մեզ). Note the following:

1. EA lost the formal differentiation in accusative; it coincides with the dative: ինձ, քեզ, մեզ, նրանց, etc.
2. EA has six case forms due to the locative. But the latter is hardly ever used in personal pronouns. In the first person singular, EA in fact has five case *forms* for personal pronouns, versus six in WA.
3. The ablative and instrumental are formed with nominal endings—ինձ(ա)նից and ինձ(ա)նով.
4. The only parallel forms in standard EA are formed with the augmentative (ա)ն—մեզանից/մեզնից.

Interrogative-Relative Pronouns: ով *who*, ինչ *what*, երբ *when* exhibit minor differences.

- քանի *how many* has a nominative form—քանիս; it is a frozen accusative plural. Քանի substitutes for adjectives and քանիս, for nouns. E.g., Քանի՞ մարդ եկավ: *How many people came?* Քանի՞սն եկավ: *How many came?* Also: ժամը քանի՞սն է: *What's the time?* Քանի՞ս է conversational for Ի՞նչ արժէ: *How much does it cost?*

- ուր *where* in EA is specialized for directions, and որտեղ, for location; e.g.: Ու՞ր ես գնում: *Where are you going?* Որտե՞ղ է Պարոնյան փողոցը: *Where is Paronian Street.*

- որ *which,* like քանի/ս, differs when substituting adjectives—որ and nouns—որը, with a definite article, e.g.: Ո՞ր հեքիաթը պատմեմ քեզ: Ո՞րը պատմեմ այսօր: Both questions would require the same answer, say—Մոխրոտիկը: *Cinderella.* Below are some examples rendered in EA from the lesson above:

Չգիտեմ (թե) ով կարող է օգնել: I don't know *who* can help.

Ով հարցուց, էն լավցուց: He *who* asked (about you) he made (you feel) better. (Proverb)[8]

Ով դու գեղեցիկ, ինչու՞ մոտեցար Oh, you, beautiful, why did you approach me? (pop song).

Ինչերի միջով անցավ, քանի-քանիսին ձեռք մեկնեց, մինչև որ տուն հասավ: *What* he passed through and *how many people* he asked for help till he reached home!

Note the declension differences in the table below.

Nominative	Genitive- Dative	Accusative	Ablative	Instrumental
որ	որի(ն)	որ(ը), որին	որից	որով
ինչ	ինչի(ն)	ինչ	ինչից	ինչով
քանիս	քանիսի(ն)	քանիս/ին	քանիսից	քանիսով
ով	ում	ում	ումից	ումով
-	-	ուր, որտեղ	որտեղից	որտեղով
-	-	երբ	երբվանից	-

Text: *ՊԱՐՈՆՅԱՆ ՓՈՂՈՑԸ ՈՐՏԵ՞Ղ Է*

Հսկա քաղաքում քայլում էի մոլորված: Ճամփաս կորցրած գնում եմ՝ մարդկանց երեսներին նայելով: Ո՛վ պիտի օգնի: Մեկին հարցրեցի.

- Եղբայ՛ր, խնդրում եմ ասե՛ք, թէ ինչպես գնամ Պարոնյան փողոց:

- Քանի որ հարգեցիր ու հարցրեցիր, - ասաց, - ինչպես ուզում ես, այնպես էլ գնա՛:

Խմա՞ծ էր: Տղամարդկանցից հեռու մնամ: Մի ծեր տիկին տեսա և նրան հարցրի:

- Դեպի Պարոնյան փողո՞ց: Սիրո՛վ: Խնդրեմ, տղաս, այս փողոցով ուղիղ վեր ես գնալու մինչև այն վարի փողոցը: Այնտեղից ձախ գնա՛, հետո մի քիչ վեր, այնտեղից աջ կքայլես, մի քիչ հետո նորից վեր կգնաս, հետո դարձյալ ձախ կդառնաս, խաչմերուկից գնա՛ աջ, ձախով ետ շրջվի՛ր և ապա ուղիղ առաջ գնա՛: Այնտեղ է ուզածդ փողոցը: Աստված հետդ, տղաս:

Մինչև օրս Պարոնյան փողոցն եմ փնտրում: Դրա տեղը գիտե՞ք, ժողովուրդ:

Personal and Demonstrative Pronouns: Personal pronouns նա *s/he/it* and նրանք *they* are used as demonstratives *it/these*, as in WA; although դա *that* and դրանք *those* are more frequent in this function. The anaphoric-reflexive ինքը and իրենք in conversational modes substitute personal pronouns, like in WA.

	Personal and Demonstrative		Anaphoric and Reflexive	
Nominative	նա	նրանք	ինքը	իրենք
Genitive	նրա	նրանց	իր	իրենց
Dative/Acc.	նրան	նրանց	իրեն	իրենց
Ablative	նրանից	նրանցից	իրենից	իրենցից
Instrumental	նրանով	նրանցով	իրենով	իրենցով

[8] Proverbs, as fixed speech forms, often maintain grammatical forms not featured in the standard; in regular EA, these verbs are հարցրեց, լավացրեց.

Մի հաւք զարկի ես մի օր.
Թռաւ, գնաց վիրաւոր:
Թռչում է միշտ իմ մտքում
Թեւը արնոտ ու մոլոր:

Երկու շիրիմ իրար կից,
Յավերժական լուռ դրկից,
Թախծում են պաղ ու խորհում
Թէ՝ ի՞նչ տարան աշխարհքից:

Ու՞ր կորան...
Մօտիկներս ու՞ր կորան,
Ինչքան լացի, ձէն ածի,
Չէն չտուին, լուռ կորան:

♫♪ ԹՄԿԱԲԵՐԴԻ ԱՌՈՒՄԸ

Նախերգանք

Հեյ, պարոններ, ականջ արէ՛ք
Թափառական աշուղին,
Սիրուն տիկնայք, ջահել տղերք,
Լաւ ուշ դրէք իմ խաղին:

Մենք ամէնքս հիւր ենք կեանքում
Մեր ծննդեան փուչ օրից,
Հերթով գալիս անց ենք կենում
Էս անցաւոր աշխարհից:

Անց են կենում սէր ու խնդում,
Գեղեցկութիւն, գանձ ու գահ,
Մահը մերն է, մենք՝ մահինը,
Մարդու գործն է միշտ անմահ:

Գործն է անմահ, լաւ իմացէք,
Որ խօսւում է դարեդար,
Երնէ՛կ նրան, որ իր գործով
Կ'ապրի անվերջ, անդադար:

Չարն էլ է միշտ ապրում անմեռ,
Անէ՛ծք նրա չար գործին,
Որդիդ լինի, թէ հէրն ու մէր,
Թէ մուրազով սիրած կին:

Ես լաւութեան խօսքն եմ ասում,
Որ ժպտում է մեր սրտին.
Ո՞վ չի սիրում, թեկուզ դուշման՝
Լաւ արարքը, լաւ մարդին:

է՛յ, լաւ կենաք, ականջ արէք,
Մի բան պատմեմ հիմի ձեզ,
Խօսքս, տեսէ՛ք, ուր է գնում,
Քաջ որսկանի գիւլլի պէս:

ՀԱՅՈՑ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ

Մեր ճամփէն խաւար, մեր ճամփէն գիշեր,
Ու մենք անհատնում,
Էն անլոյս մթնում
Երկար դարերով գնում ենք դէպ վեր,
Հայոց լեռներում,
Դժար լեռներում:

Տանում ենք հնուց մեր գանձերն անգին,
Մեր գանձերը ծով,
Ինչ որ դարերով
Երկնել է, ծնել մեր խորունկ հոգին
Հայոց լեռներում
Բարձր լեռներում:

Բայց քանի անգամ շէկ անապատի
Օրդուները սեւ
Իրարու ետեւ
Եկան, զարկեցին մեր քարւանն ազնիւ
Հայոց լեռներում,
Արնոտ լեռներում:

Ու մեր քարւանը շփոթ, սոսկահար,
Թալանուած, ջարդուած,
Ու հատուած-հատուած,
Տանում է իրեն վէրքերն անյամար,
Հայոց լեռներում
Սուգի լեռներում:

Ու մեր աչքերը նայում են կարօտ՝
Հեռու աստղերին,
Երկնքի ծէրին,
Թէ՞ երբ կը բացուի պայծառ առաւօտ՝
Հայոց լեռներում
Կանաչ լեռներում:

♫♪ ԱՍՏՂԵՐԻ ՀԵՏ

Էյ աստղե՛ր, աստղե՛ր,
Երկնքի աչքեր,
Որ այդպէս վառ-վառ,
Ժպտում էք պայծառ.
Ժպտում էիք դուք,
Երբ ես դեռ մանուկ
Աշխոյժ ու կայտառ,
Ձեզ նման պայծառ
Թռվռում էի
Ու ցաւ չունէի...
Ժպտում էք այսօր,
Երբ թոյլ ու անզօր,
Կորած յոյսերիս
Կսկիծն եմ լալիս...
Կը ժպտաք նաեւ
Շիրիմիս վերեւ...

Phonetic Drills

EA [b], WA [p‘]		EA [p], WA [b]		EA & WA [p‘]	
բուռ	fist	ապուր	soup	փուռ	stove
բակ	yard	ՊԱԿ	KGB	փակ	closed
բահ	spade	պահել	keep	փայփայել	caress
բօթ	bad news	պորտ	navel	փոթ	pleat
զբաղվել	be occupied	սպասել	wait	սփոփել	console
EA [g], WA [k‘]		**EA [k], WA [g]**		**EA & WA [k‘]**	
գահ	throne	կահ-կարասի	furniture	արքայ	king
երգ	song	երկ	literary creation	քերք	harvest
գեր	fat	կե՛ր	eat!	քերել	scratch
գավ	chalice	կավ	clay	քավ լիցի	God forbid
գայլ	wolf	կայլ	ripple	քայլ	step
EA [d], WA [t‘]		**EA [t], WA [d]**		**EA & WA [t‘]**	
դակ	Dac (ethnonym)	տակ	under	թակ	knock
դաս	class	տաս	ten	թաս	bowl
դող	shiver	տող	line	թող	let
դուր	chisel	տու՛ր	Give!	թուր	saber
դույլ	bucket	տյուն	letter name	թույլ	weak
EA [dz], WA [ts‘]		**EA [ts], WA [dz]**		**EA & WA [ts‘]**	
ձախ	left	ծախել	to sell	ցախ	brushwood
ձեր	your	ծեր	old	ցար	czar
ձև	form	ծավի	deep blue	ցավ	pain
ձագ	baby	ծակ	hole	ցաքուցրիվ	scattered
օձ	snake	օծել	anoint	բոց	flame
արձաճ	statue	արծաթ	silver	աղցաճ	salad
EA [j], WA [ch‘]		**EA [ch], WA [j]**		**EA & WA [ch‘]**	
լուրջ	serious	սուրճ	coffee	դարչին	cinnamon
աջ	right	աճ	growth	աչք	eye
ջուր	water	ճար	means, pills	չար	mean, nasty
վերջ	end	վեճ	quarrel	ոչ	no
ջոջ	big, great	ճոճ	swing, cradle	չոչ	baby’s crawl
ջնջել	erase	ճնճղուկ	sparrow	չնչին	petty

EA multivibrant, trilled ռ [r]		EA monovibrant, tapped ր [r]	
վառ	bright, vivid	վար	down
դուռ	door	դուր	chisel
կարգ	category, raw	կառք	car, carriage
լուռ	silent	լուր	news
Voiced ղ [gh]		**Voiceless խ [kh]**	
խելք	brains	ղեկ	spinning wheel
ցեղ	clan, kind	ցեխ	mud
շաղ	dew	շախ	check (in chess)
աղտ	dirt	ախտ	disease
փիղ	elephant	պեխ	mustache
կաղ	lame	կախ	hanging
վաղը	tomorrow	վախը	the fear
Voiced զ [z]		**Voiceless ս [s]**	
հույզ	feeling	հույս	hope
մազ	hair	մաս	part
զուր	in vain	սուր	sword
զարդ	ornament	սարդ	spider
զուտ	pure	սուտ	lie

LESSON 14

GRAMMAR
Declension of Postpositions
Three Functions of the Article ս
Passive Voice of Verbs
Repetitive Verbs
Reflexive and Reciprocal Verbs
Reflexive and Reciprocal Pronouns

VOCABULARY
Everyday Vocabulary: Family. Body Parts
Dialogue-Joke: Արեւակցութիւն
Numerals
Reading from the Original: Քու յիշատակդ, by Vahan Tekeyan
Word Building: Adverb Derivation
The Suffixes -եայ, -է, -ի, -եղէն
Texts: Տիգրանին առաջին մանկապարտէզը
Colors: Արիսին Դասը

VOCABULARY

Everyday Vocabulary

Words of common use—the most frequent everyday vocabulary such as սէր, տուն, արեւ, բարև, բարեկամ, ես, և, դուն, գալ, երթալ, etc. was presented in the previous lessons the context. Only in some cases, also as thematic groups or word-lists were given, such as *time, proper names*, and *vehicles*. Word lists alone do not help you to speak though it is useful to have them to consult.[1]

Presenting such lists is feasible after you have learned the alphabet. In this lesson, you have four major topics: *family and kinship terms, body parts, numbers,* and *colors*. You know most of these words from previous lessons. The lists below summarize and systematize your vocabulary.

Family and Kinship Terms			
հայր	father	օրաքոյր	aunt, father's sister
մայր	mother	քեռի/մօրեղբայր	uncle, mother's brother
զաւակ	child	օրեղբայր	uncle, father's brother
որդի, մանչ, տղայ	son, boy	զարմիկ	cousin, nephew, niece
դուստր, աղջիկ	daughter, girl	զարմուհի	cousin (female), niece
եղբայր	brother	քեռորդի	sister's child
քոյր	sister	եղբօրորդի	fraternal nephew, niece
կին, կնիկ	wife, woman	սկեսուր	husband's mother
ամուսին, էրիկ	husband, man	սկեսրայր	husband's father
մեծ հայր, պապ	grandfather	տա(յ)գր	husband's brother
մեծ մայր, մամ	grandmother	տալ	husband's sister
մօրաքոյր *Gen.* -քրոջ	maternal aunt	աներ	wife's father
մօրաք *Gen.* մօրաքի	auntie (*familiar*)	զոքանչ	wife's mother
մեծ մօրաքոյր	maternal great aunt	աներ-ծագ/ որդի	wife's brother
մեծ հօրաքոյր	paternal great aunt	քենի	wife's sister

[1] See also Appendix 6, "Everyday Expressions."

Body Parts			
գլուխ	head	շրթունք/շուրթ	lip/s
խելք	brains, intelligence	ակռայ	tooth
ուղեղ	brain	ականջ	ear
մազ; pl. մազեր	hair	կզակ	chin
ճակատ	forehead	ծնօտ	jaw
յոնք	eyebrow	դիմագիծ	facial features
աչք	eye	վիզ	neck
արտեւանունք, թարթիչ	eyelash	կոկորդ	throat
կոպ	eyelid	հոգի	soul
այտ	cheek	սիրտ	heart
քիթ	nose	մարմին	body
բերան	mouth	ձեռք	hand
շուրթ	lip	ոտք	foot

Dialogue: Joke

Երկխօսութիւն-Կատակ

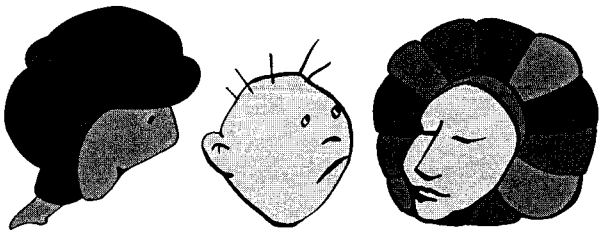

Արեւակցութիւն

Մեծ մօրաքոյրներ - Դուն որու՞ն մանչն ես, հոգի՛ս:

Հրակ - Վարդանին:

Մեծ մօրաքոյր Դալար - Մայրդ Անու՞շն է:

Հրակ - Ըհը:

Մեծ մօրաքոյր Թալին - Ինչու՞ կը հարցնես, չե՞ս տեսներ, Անուշին աչքերը ունի:

Մեծ մօրաք Դալար - Շիտակ է, յոնքերն ալ մեծ մօրմէն առած է:

Մեծ մօրաք Թալին - Հապա բերանին նայէ՛, այդ շրթունքը, ակռաները միւս մեծ մօրմէն չե՞ն:

Մեծ մօրաք Դալար - Ճի՛շդ կ'ըսես: Քիթն ալ մեծ հօրմէն է:

Մեծ մօրաք Թալին - Եւ ճիշդ հօր ականջները ունի:

Մեծ մօրաք Դալար - Դիմագիծը կարծեմ քեռիինն է:

Մեծ մօրաք Թալին - Շիտակ է: Եւ մազերը հօրաքրոջն են:

Հրակ - Տաբատս ալ մեծ եղբօրինս է:

Explanations to the Dialogue:

Արենակցություն	Blood relations, consanguinity
Որու՞ն մանչն ես:	Whose son are you?
Անուշիկ աչքերը ունի:	He has Anush's eyes.
Յոնքերն ալ մեծ մօրմէն առած է:	And he has taken his eyebrows from his grandmother.
Ճիշդ հօր ականջները ունի:	He has exactly his father's ears.
Ճի՛շդ կ'ըսես:	You are right! *Lit.*: You speak the truth!
Տաբատ	Pants; regular plural - տաբատներ

Numerals

Cardinal numerals indicate numbers, as մէկ *one,* տասներկու *twelve,* հազար *one thousand.*
Ordinal numerals indicate numbers in a sequence, as առաջին *first,* երկրորդ *second,* երրորդ *third,* տասներրորդ *thirteenth,* հարիւրերորդ *the hundredth.*

Cardinal Numbers				Ordinal Numbers	
1	մէկ	11	տասնմէկ	1st	առաջին
2	երկու	12	տասներկու	2nd	երկրորդ
3	երեք	13	տասներեք	3rd	երրորդ
4	չորս	14	տասնչորս	4th	չորրորդ, քառորդ
5	հինգ	15	տասնհինգ	5th	հինգերորդ
6	վեց	16	տասնվեց	6th	վեցերորդ
7	եօթը	27	քսաներեք	7th	եօթներորդ
8	ութ	38	երեսունուրթ	8th	ութերորդ
9	ինը	49	քառասունինը	9th	իններորդ
10	տասը	108	հարիւր ութ	10th	տասներորդ
20	քսան	222	երկու հարիւր	11th	տասնմէկերորդ
30	երեսուն		քսաներկու	12th	տասներկրորդ
40	քառասուն	1997	հազար ինը	13th	տասներրորդ
50	յիսուն		հարիւր	14th	տասնչորրորդ
60	վաթսուն		իննսունեօթ	15th	տասնհինգերորդ
70	եօթանասուն			16th	տասնվեցերորդ
80	ութսուն			20th	քսաներորդ
90	իննսուն			21st	քսանմէկերորդ
100	հարիւր			100th	հարիւրերորդ
1000	հազար			102nd	հարիւրերկրորդ
10 000	տասը հազար			1003rd	հազարերրորդ

Note:

◊ Հարիւր and հազար are used by themselves, without *one.*
◊ Երկու has a nominal form երկուք *both, the pair,* which can be declined and takes -նի for the plural, as in Մենք երկուքնիս հոն գացինք: *We both went there.*

◊ The numbers եօթը, ինը, տասը in compounding replace the final ը with the original ն: տասնութ *eighteen,* եօթնապատիկ *seven times,* իններորդ *ninth,* etc.[2]

◊ In compound numerals higher digits come first: տասնմէկ *eleven,* քսանութ *twenty-eight.*

◊ Numbers over *one hundred* are spelled separately—e.g., քառասուներեք հազար ութ հարիւր վաթսունչորս 43,864.

◊ For dates cardinal numbers are used: Այսօր յունիս երեքն է: *Today is the third of June.*

◊ For telephone and addresses, numbers are read split into two or three-digits—e.g., 231 - 65 - 83 reads as երկու հարիւր երեսունմէկ - վաթսունհինգ - ութսուներեք.

◊ Ordinals are formed with the suffix -երորդ: վեցերորդ *sixth,* տասներորդ *tenth.* Note: the suffix is not stressed and the number-root maintains its lexical stress.

◊ Exception: առաջին *first,* derives from the preposition առաջ *before,* itself a derivative from the preposition առ *to, up,* and adjective աջ *right.*

◊ երկ-րորդ *second,* եր-րորդ *third,* and չոր-րորդ *fourth* abbreviate the suffix and the root: i.e., -երկ(ու), եր(եք), չոր(ս) + րորդ. Note: the suffix is stressed.

◊ All compound ordinals ending in 2nd, 3rd or 4th , maintain the above forms, e.g.— քսաներկրորդ *twenty-second,* երեսուներրորդ *thirty-third,* քառասունչորրորդ *forty-fourth,* and so on

◊ All other ordinals assume the suffix -երորդ, as տասնմէկերորդ *eleventh,* քսանհինգերորդ *twenty-fifth, etc.*

◊ Ordinals do not require definite articles, unlike English: Բան մը, որ կ'ըլլայ *առաջին* անգամ, կրնայ պատահիլ նաև *երկրորդ* անգամ: Something that happens for *the first* time can also happen for *the second* time.

◊ If necessary, the noun complement of the ordinal number takes the article—e.g.: «Ելից» Աստուածաշունչին *երկրորդ* գիրքն է: *"Exodus" is the second book of the Bible.*

◊ If the noun is omitted, numerals receive the corresponding endings. Cf. «Ելից» *երկրորդն* է: *"Exodus" is the second one.* Also: Եօթէն մէկը ազատ օր է: *One (day) of the seven is a day off.* Here is a brilliant poetic use of numeral substantives by Zahrad, from the poem *The Table*:

Աստուածաշունչ

> Տասը տողէն ամէն մէկ տող տասնապատիկ վիշտը գիտէ
> Հազարներու, հարիւրներու, տասը մարդու կամ մէկ մարդու.[3]...

◊ The suffixes -տակ and -պատիկ form repetitive adverbial numerals; for example, երկտակ դարակ *twofold drawer,* երեքտակ ծալել *to fold threefold,* տասը տակ հագուիլ *to dress tenfold;* տասնապատիկ շահոյթ *(that which brings) profit ten times,* հազարը տասին հարիւրապատիկն է *a thousand is ten times one hundred,* etc.

◊ Lower digits also use the adverbial suffix -ակի; e.g., միակ(ի) *single, only,* երկակի *twice,* fig. *ambiguous,* եռակի *thrice,* These suffixes create words with stylistic differences in use: քառակի or քառապատիկ *four times,* հինգակի or հինգապատիկ *five times,* տասնակի *ten times.*

◊ The most common way to indicate numeral sequences is the use of the word անգամ with cardinal and ordinal numerals—e.g., մէկ անգամ or անգամ մը, *once,* առաջին անգամ *the first time;* հինգ անգամ *five times;* եօթներորդ անգամ *for the seventh time,* etc.[4]

---

[2] In Krapar these numbers ended in ն, which was pronounced [ən]. After ն dropped, the schwa began to be spelled out sporadically. Often these numbers are spelled with the schwa: տասընեօթը, իններորդ, etc. We consider it excessive.

[3] *Every line in all ten lines (of a poem) knows (understands) the tenfold sorrow of thousands (of people), of hundreds (of people), of ten people or one person.*

[4] Or հեղ, an older word for , e.g: առջի հեղ = առաջին անգամ *the first time.*

Reading from Original:

Վահան Թէքէեան[5]

ՔՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԴ

Քու յիշատակդ այս գիշեր զիս լալու չափ կը յուզէ.
Կարծես մեկնած էր սրտէս, և գաղտնաբար այս գիշեր
Ետ կը դառնայ, իր հին տեղն ու հին գգուանքը կ'ուզէ,
Կը սեղմուի սրտիս մէջ, կը բարձրանայ կուրծքս ի վեր...

Քու պատկերդ աչքիս մէջ և քու ձայնդ ականջիս,
Կը թրթռան այս գիշեր, երակներուս մէջ կարծես
Քաղցրահոտ շունչդ է լեցուած, որ կ'զգլխէ, կ'օրրէ զիս,
Մինչ երեսէս ալ կ'անցնին կարծես մատներդ անտես:

Ետ կը դառնան մի առ մի մեր հին ժամերն անկորուստ,
Կարաւանին հետ աստեղց անոնք կու գան վերստին,
Հոգիս փարախն է բացուող ընդդէմ իր քաղցր հօտին:

Յիշատակովդ այս գիշեր կը զգամ այնչափ զիս հարուստ,
Այնչափ բարի, երջանիկ... որ գթութեամբ մը անհուն՝
Կը մտածեմ զայն բաժնել երկրի բոլոր խեղճերուն...

Words and Explanations to the Poem

Քու յիշատակդ ... զիս լալու չափ կը յուզէ Կարծես մեկնած էր սրտէս գաղտնաբար ետ կը դառնայ, իր հին տեղն ու հին գգուանքը կ'ուզէ, Կը սեղմուի սրտիս մէջ Կը թրթռան երակներուս մէջ Քաղցրահոտ շունչդ որ կ'զգլխէ, կ'օրրէ զիս, Մինչ երեսէս ... կ'անցնին... մատներդ անտես մեր հին ժամերն անկորուստ Կարաւանին հետ աստեղց Հոգիս փարախն է բացուող ընդդէմ իր հօտին Յիշատակովդ այս գիշեր կը զգամ այնչափ զիս հարուստ... որ գթութեամբ մը անհուն՝ Կը մտածեմ զայն բաժնել երկրի բոլոր խեղճերուն	Your memory stirs (agitates) me up to crying as if it had departed from my heart secretly comes back wants its old place and old caress squeezes itself into my heart tremble in my veins your fragrant breath that enchants, rocks me while your unseen fingers pass across my face our old hours without a loss with the caravan of stars; obsolete genitive of աստղ *star*. My soul is the stable opening against its livestock. With your memory tonight I feel myself so very rich that with an endless sympathy I think of sharing it with all the poor people in the world.

[5] *Your Memory* by Vahan Tekeyan (1878 Constantinople–1945 Cairo). A poet, writer, journalist, and professor, Tekeyan is considered the last representative of Western Armenian poetry and the beginner of Diaspora poetry. Tekeyan is an eminent public figure of his era who survived the genocide and continued the traditions of Armenian poetry under deeply changed historical circumstances. The Tekeyan Cultural Association of the Armenian Diaspora and Armenia is named after him.

Word Building: Adverb Derivation

Adverbs indicate the circumstances of an action. They modify mainly verbs and also adjectives and adverbs—e.g., շատ խաղալ *to play a lot,* շատ գեղեցիկ *very beautiful,* դեռ կը սպասեն *they still wait;* դեռ երիտասարդ *still young,* խիստ հեռու *extremely far.*

Շատ, դեռ, խիստ are simple adverbs. You know many other simple adverbs: աղէկ *well,* արագ *quickly,* կամաց *slowly,* յետոյ *later,* յաճախ *often,* հիմա *now,* կանուխ *early.* In the poem above, there are two derivative adverbs in the following two lines: *մի առ մի one by one* modifying եւ դառնալ, and վերստին modifying գալ.

եւ *կը դառնան մի առ մի* մեր հին ժամերն անկորուստ,
Կարաւանին հետ աստեղց անոնք *կու գան վերստին,*

Armenian has ample means for word derivation. Most adverbs are formed with special adverbial suffixes: -օրէն, -բար, -պէս, -ովին, -գին, -ակի from *nouns* (հայր - հայրաբար *fatherly*), *adjectives* (ազնիւ - ազնուօրէն *honestly*), *verbs* (լալ - լալագին *weepily*), etc.

Adverbial Suffixes	Derivative Adverbs
բար	գաղտնաբար խոնարհաբար հայրաբար
օրէն	ազնուօրէն սրտմտօրէն վայելչօրէն վճռականօրէն
պէս	դառնապէս ընդհանրապէս յայտնապէս վերջապէս
ովին	բոլորովին գլխովին կամովին սրտովին
գին	խնդագին լալագին ջերմագին ուժգին
ակի	երկակի յանկարծակի շեշտակի որոշակի ուղղակի

- Some of these adverbs are also adjectives, e.g., շիտակ երթալ *to go straight,* շիտակ մարդ *honest person,* խիստ խօսիլ *to talk harshly* խիստ հայեացք *harsh look.*
- The word շատ differs in its meaning when modifying adjectives and adverbs—*very,* e.g. շատ ազնիւ *very nice* or *very noble,* շատ խիստ *very strict* or *harsh.* When modifying nouns and verbs it means *many, a lot,* e.g., շատ մարդ *many people,* շատ խօսիլ *to talk a lot.*
- Some adverbs have double suffixes: որոշ-ակի-օրէն *definitely,* ուժ-գի-օրէն *strongly,* փութ-աք-ակի *briskly.*
- Adverbs may derive from the same roots but different suffixes: վայելչաբար - վայելչօրէն *graciously,* դառնապէս-դառնօրէն-դառնագին *bitterly,* ջերմագին - ջերմաբար-ջերմօրէն *warmly,* etc. These words have subtle stylistic differences in meaning and use.
- Adverbs are derived by compounding too—e.g., գլխիվայր *head-down,* վերիվայր *up and down,* վերով-վարով *all over,* տակնուվրայ *mixed all over,* օր ըստ մէջ *every other day;*
- Reduplication is also productive: մէյմէկ, մի առ մի *one by one,* կաղ ի կաղ *limply, lamely,* ստեպ-ստեպ *often,* վազիվազ *running,* քիչ-քիչ, քիչ առ քիչ *little by little.*
- A number of adverbs are frozen oblique forms: առաջուց *before, earlier,* հինուց *from old times,* մանկուց *from childhood,* շատոնց *long ago,* վաղուց *long ago,* դժուարաւ *with difficulty,* դիւրաւ *easily,* իրաւ *really,* հարկաւ *surely,* մեղմիւ *gently,* խստիւ *strictly,* ատենօք *once upon a time, formerly,* փութով *quickly,* ի սկզբանէ *from the beginning,* ի հարկէ *of course.* Cf. also word meaning again: դարձեալ, նորէն, կրկին, and վերստին.
- Several adverbs indicating time (see the chart to the right) are phrases, stable syntactic constructions built on negation with the help of the particle չէ .
- Adverbs also derive from nouns and adjectives with the indefinite article մը.

վաղը չէ միւս օրը	the day after tomorrow
երէկ չէ առջի օրը	the day before yesterday
այսօր չէ վաղը միւս օր	if not today then soon
օր մը չէ օր մը	some time, any day
աղուոր մը	nicely

Examples of usage:

Բարձր է *հնուց* աշխարհն Հայոց...[6] High is the land of Armenia *from ancient times.*

Վերջը *վերէն* ինկաւ երեք խնձոր:[7] At the end three apples fell *from above.*

Կը հանդիպէի իրեն անշէջ *փափաքով մը*: I would meet her *with an* unquenchable *desire.*

Կամացուկ մը կը դպնայի երազէ շրթունքներուն: I would *gently* touch her dreamy lips.

Կը խօսէր հետս *պահ մը* և կը ձգէր զիս, կ'երթար: She would talk to me *for a little while* and leave me and go.

The derivation of adverbs, as you can see, is quite flexible and depends on a speaker's creativity and language proficiency. For instance, in the following lines from Misak Medzarents's poetry քիչ-քիչ is a common reduplicative adverb, and ծաղիկ-ծաղիկ is the poet's metaphor:

Բայց լոյսն իմ հոգւոյս *քիչ-քիչ* կը մաշի...[8] But the light in my soul wears out little by little.

Ջուրը ցայտքէն *ծաղիկ-ծաղիկ* կը կաթէ...[9] The water drips flower by flower from the fountain.

The Suffixes -եայ, -է, ի, -եղէն

These suffixes build adjectives from nouns, mainly material names, to express qualities of those materials in reference to other objects. A given noun can be suffixed with practically any of these, e.g—ոսկի is *gold,* and ոսկեայ, ոսկէ or ոսկեղէն թագ *golden crown.* The choice between these adjectives is stylistic. Cf. Տիգրան իմ մանկութեան փայտէ (փայտեայ, փայտեղէն, փայտի) ձիովս կը ճոճուի:[10] *Dikran swings on the wooden horse of my childhood.*

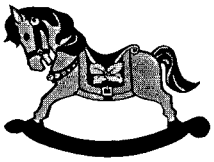

Consider also the following:

- Some material names—e.g.: արծաթ *silver*, մետաքս *silk*, ադամանդ *diamond*, երկաթ *iron*, can take each one of these suffixes, with minor differences in the meanings of produced adjectives.
- -եայ is quite common but as a rule not attached to monosyllabic words, e.g.: հողի մարդ, հողէ հիւղ, հողեղէն էակ but not *հողեայ.
- The suffix -է has practically no limitations, although words suffixed with it sound more conversational.
- Nouns ending in -ի usually do not combine with the suffix ի, e.g.: ապակի is *glass* as the material, and ապակեայ, ապակէ, ապակեղէն mean *made of glass.*
- The suffix -ի also creates nouns—tree names, especially from their fruit names, e.g.: կաղնի *oak tree,* ծիրանի *apricot tree;* in this sense, the suffix -ի is equivalent to the nominal suffix -ենի e.g.—ուռենի *ivy,* խնձորենի *apple tree.*
- The suffix -եղէն renders a monumentality to adjectives, e.g.—Մարդը հողեղէն արարած է: *Man is a mortal creature.* Հողեղէն literally *made of soil,* in reference to the Biblical creation. Արարատին ադամանդեղէն գագաթը հայուն տուն կը կանչէ: *The diamond peak of Ararat calls Armenians home.*
- The suffix -եղէն also builds collective nouns: Կանաչեղէնը (կանաչին) սառնարանին վարը դիր, մսեղէնը՝ վերը: Put *the greens* in the lower part of the refrigerator and *the meats* in the upper part. Ծերուհին իր ոսկեղէնը եկեղեցիին կտակեց: The old woman bequeathed all her *golden jewelry* to the church. Մետաքսեղէնը միջնադարեան առեւտուրին պսակն էր: The *silk goods* were the crown of medieval trade.

---

[6] A line from Hovannes Tumanian's quatrain; see in full in the EA Lesson 14.

[7] A common ending in fairy tales.

[8] From *Սիրերգ,* see the poem in Appendix 10.

[9] From *Ակասիաներուն շուքին տակ* "Beneath the Shadow of Acacias"

[10] According to the nursery rhyme: Չի, ձի, փայտէ ձի, կարմիր գոյնով ներկեցի, մեր դրացը կապեցի, յետոյ նրան թամբեցի, ով որ ուզի այսպես ձի, թող գայ ինձ հետ ան մրցի:

GRAMMAR

Declension of Postpositions

Most postpositions are declined regularly to make the relations between the objects more precise. The declension follows the nominal pattern with endings -ի, -է,-ով. Compare:

Nom.	Կատուն սեղանին վրա՞ն է:	Is the cat *on the table*?
Acc.	Այո, սեղանին *վրայ* կատու մը կայ:	Yes, there is a cat *on the table.*
Gen.-Dat.	Սեղանին *վրայի* կատուն Արիսը ըլլալու է:	The cat *on the table* must be Aris.
Abl.	Սեղանին *վրայէն* վա՛ր եկուր, Արիս:	Come down *off the table,* Aris.

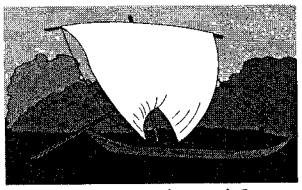

Ջուրին վրայէն հանդարտ կը սահի առագաստ մը մենաւոր:

The translation of declined postpositions, as you may recall from the previous lesson, is reflected in a change of the corresponding English prepositions and/or addition of more prepositions. That is, վրայ is *on,* but the instrumental վրայէն is *over:* Ջուրին վրայէն հանդարտ կը սահի առագաստը մենաւոր:[11] *Over the water softly glides the lonely sail.*

Likewise, տակ is *under*, and the ablative, տակէն, needs a double preposition for its translation: *from under;* e.g., Մահճակալի տակէն զոյգ մը աչքեր կը շողան: *From under* the bed a pair of eyes shines.

Postpositions can also take definite articles (ն, ը) and possessive articles (ս, դ). The latter, as you know, substitute for Genitive pronouns; recall for example: տունս = իմ տունս; likewise, հետս =իմ հետս *with me.* Cf. *Հետդ* առանձին խօսիլ կ՛ուզեմ: I'd like to talk *with you* privately.

Examples of usage

Լեառն Արարատ *դէմս* (=իմ դէմս) յառնեց մշուշներէն:	Mount Ararat rose *before me* from the mists.
Վրաս (=իմ վրաս) գուրգուրա՛, կարօտ եմ տեսքիդ:[12]	Caress *me*, I miss you.
Եւ խօսէ *հետս* (=իմ հետս), ցաւս փարատէ:	And speak *to me*, dissolve my pain.
Երբ օրս հասնի՝ *տակդ* (=քու տակդ) տեղ տուր ինծի:	When my day comes, make me a space as *beneath you.*

Postpositions with articles also substitute for pronouns in the dative case, i.e.:

to speak with me	խօսիլ հետս or խօսիլ ինծի հետ
to speak with you	խօսիլ հետդ (pl. հետերնիդ) or խօսիլ քեզի (pl. ձեզի) հետ
to speak with him/her	խօսիլ հետը or խօսիլ անոր հետ

These are substantivized postpositions containing the meaning of their objects; i.e., հետերնիդ expresses the omitted object ձեզի with the help of the double plural -եր-նի- and the possessive article դ. Examples:

Բանալին *հետերնիդ* (ձեզ հետ) առէ՛ք, թերեւս ես երթամ մինչեւ ձեր գալը:
Take the key *with you;* I may leave before you come.

Բանալին *հետերնիս* (մեզի հետ) առինք, անհոգ եղի՛ր:
We took the key *with* us; don't worry.

Բանալին *հետերնին* (իրենց հետ) առած են, ես ալ կրնամ երթալ:
They have taken the key *with them*; I can go too.

Such flexible substitutions also cover the nominal objects of postpositions. Cf.: Տանս ետեւը պարտէզ մը ունիմ, տանս առջեւը՝ ծաղիկի երկու մարգ: *I have a garden behind my home, and in front*

[11] Based on Lermontov motifs.

[12] Idiom meaning *I miss you very much.* Lit. *I long for the sight of you.*

of my home, two flower beds. If we continue by using the substantive forms of the postpositions ետեւ, առջև, we have the following somewhat unusual sentence perfectly possible in speech: *ետևինս* (instead of տանս ետևի պարտէզը) աւելի շատ խնամք կ'ուզէ, քան *առջևիններս* (instead of տանս առջևի մարգերը): *The one that is behind my home* requires more care than *those that are in front of it.*

Declined postpositions have regular substantives from genitive, which include the meaning of their objects in the following way:

Postposition		Declined Postposition	
վրայ	on	վրայինը	on
առջև	in front of	առջևինը	*the* in front of
դուրս	outside	դուրսինը	*one* outside
տակ	under	տակինը	*that* under
վար	down	վարինը	*is* down
վեր	up	վերինը	*(on, at,* up
վերև	upward	վերևինը	*etc.)* upward
մէջ	in	մէջինը	*something* in
մօտ	at	մօտինը	at
քով	at, near	քովինը	at, near
ներս	inside	ներսինը	inside
ներքև	down	ներքևինը	down

If required, these substantive forms add other endings for plural, declension, possession, or definiteness, forming systematic double paradigms, as ներս-եր-ցի-ս, վար-ի-ց-ներ-ու-ց, etc., similar to the double declension of possessive pronouns (see in the previous lesson). The substantivization of postpositions resembles that of pronouns in both parameters—in containing the meaning of their complements and in assuming their endings. Cf: Տղաքդ իմիններուս (իմ-ին-ներ-ու-ս=իմ տղաներուս) հետ կը խաղան: Your children/boys are playing *with mine.*

Declined forms of postpositions and pronouns have a formally empty meaning filled with content in the linguistic context and/or the live situation. To better evaluate the inflected forms of postpositions, imagine the following situation: you are shopping, separated from the salesman by a counter, and he tries to sell you something right next to the object of your interest. Now place the following examples in that context. The English translations are wordy, while the Armenian forms are brief, flexible, and convenient in these circumstances of communication.

Nom.	*Քովինը* աղուոր է:	*The one next to it* is nice.
Acc.	*Քովինը* կ'ուզեմ:	I want *the one next to it.*
Gen.	*Քովինին* գոյնը անուշ է:	*The color of the one next to it* is lovely.
Dat.	Ուզած գինդ *քովինին* կու տամ:	I'll give any price you ask for *the one next to it.*
Abl.	*Քովինէն* վազ պիտի չանցնիմ:	I won't pass up on *the one next to it.*
Inst.	Ճիշդ *քովինով* տուն պիտի երթամ:	I'll go home *with the one* just *next to it.*

Compare also the following circumstantial sentences, bearing in mind that neighbors a floor above and downstairs are often called վերինս(ը) and վարինս(ը). Վերինս շատ հետաքրքրական անձ մըն է: *My neighbor upstairs (*lit. *the one above me)* is a very interesting person. Վարիններդ ինչպէ՞ս են: How are those (neighbors) *below you*? Հետերնին առաջուան պէս մօտի՞կ էք: Are you as close *with them* as before? Մէջերնին նոր անձ մը յայտնուած է: A new person has appeared *among them.*

Three Functions of the Article *ս*

The possessive article ս has three distinct functions. You have met all of them in usage.

- It is associated with ես *I* and functions as a possessive article with the pronouns իմ or substitutes for իմ, ինձ, մեր, մեզ. This is its central function presented in Lesson 4. The examples below are mostly from past materials:
  Բանալին հետերնի*ս* առինք, անհոգ եղի՛ր: i.e.: մեզ հետ (Lesson 14)
  Ի՞նչ տարօրինակ սէր է իմի՛ն*ս*: i.e.: իմս (Lesson 12)
  Հայր*ս* կը խօսէր մեզի հետ: i.e.: իմ հայրս (Lesson 8)
- It is associated with այ*ս* *this* and functions as a demonstrative article. This use is specific to literary styles—e.g.: Մինչև օր*ս* Պարոնեան փողոցը կը փնտռեմ: (Lesson 12)
  Երանի անանկ օր մը ըլլայ, որ աշխարհի*ս* վրայ ոչ մէկ վատ բան ըլլայ: (Lesson 9)
  Նախագահը խօսեցաւ ամսոյս տասին նիստին: The president spoke at the session on the tenth of this month (Lesson 15)
- It combines possessive and demonstrative functions in appositive usage:
  Եւ մենք ամէնք*ս* մտիկ կ'ընէինք: (Lesson 9)
  Մենք՝ ստորագրեալներ*ս*, ամլոյ ազատութիւն կը պահանջենք:
  We the undersigned demand freedom of the press.
- The article has formal value in some phrases, as in the proverb: Ծանր քսակը կը բարձրացնէ մարդու*ս* հասակը: (Lesson 12).

The Passive Voice of Verbs

The passive voice shows that the subject *receives* the action, contrary to active voice, where the subject *performs* the action.

Ճամպրուկը կղպուած է: *The suitcase is locked.*

The subject ճամպրուկը behaves as an object receiving the action described by the passive verb (կղպուած է < կղպուիլ *to be locked* < կղպել *to lock*). In fact, it is the direct object of the respective active voice sentence: Բանալին կը կողպէ ճամպրուկը: *The key locks the suitcase.* The actual doer or logical subject in both cases is the same—բանալին *the key*. Passive constructions focus on the result of the action: the suitcase can be locked by the key, by me or by chance—it does not matter, because the result of the action is in speaker's focus; therefore, the *doer* often is not mentioned at all. If mentioned, the doer is expressed by:

- Indirect inanimate objects in the instrumental:
  Ճամպրուկը գոցուած է *բանալիով*: The suitcase is locked *with a key.*
- Indirect animate objects in ablative:
  Արամ սիրուած է իր *բարեկամներէն*: Aram is loved *by* his *friends.*
- Indirect agent objects with the postposition կողմ *side,* in ablative, for animate objects:
  Գործը կատարուած է *մեր կողմէն:* The work is done *by us.*

Formation of the Passive Voice

The passive voice is formed from transitive verbs with the help of the infix -ու-, which is placed between the verbal stem and the infinitive ending and pronounced [v]. Verbs obtaining the passive voice infix -ու- shift to conjugation ի: սիրել-սիրուիլ *to be loved,* ըսել-ըսուիլ *to be said.*[13] As a rule, verbs ending in –ել are transitive, and verbs ending in –ցալ and –իլ are intransitive.

- Note that intransitive verbs have passive voice forms through their causatives (the latter are transitive), e.g., մոռնալ-մոռցնել-մոռցուիլ, փրթիլ-փրցնել-փրցուիլ.

[13] Cf. the causatives' shift to conjugation ե.

- ե verbs, including causatives, and simple ի verbs form the passive voice from the present stem—e.g., գրել-գրուիլ, ենթարկել-ենթարկուիլ, յարգել-յարգուիլ, խօսիլ-խօսուիլ, տաքնալ-տաքցնել-տաքցուիլ.
- All ա verbs and derivative ի verbs form it from the past stem—e.g., կարդալ-կարդացուիլ, հանգչիլ-հանգցուիլ.
- Irregular verbs form it from the past stem too: but դնել → դրուիլ, տալ → տրուիլ, դառնալ → դարձուիլ.
- ուտել → ուտուիլ is a unique verb in that it has passive voice present tense forms from the present stem—Այս կերակուրը կ՛ուտուի՞: *Is this food going to be eaten (edible)?* Շատ լաւ կերուաւ: *It was well eaten (consumed)*[14].
- The verb կորս-ու-իլ *to be lost* (obsolete կորնչիլ) has its own irregularity in that it has no simple transitive form but only causative—կորսնցնել. The table summarizes the formation of passive verbs:

Verb Type	Active Infinitive	Passive Infinitive	Simple Present	Simple Past
From the Present Stem				
ե verbs	սիրել *to love* տեսնել	սիրուիլ *to be loved* տեսնուիլ	կը սիրուի կը տեսնուի	սիրուեցաւ տեսնուեցաւ
Causatives	մոռցնել	մոռցուիլ	կը մոռցուի	մոռցուեցաւ
ի verbs sim.	խօսիլ	խօսուիլ	կը խօսուի	խօսուեցաւ
From the Past Stem				
ի verbs der.	փակ(չ)իլ	փակցուիլ	կը փակցուի	փակցուեցաւ
ա verbs	կարդալ իմանալ	կարդացուիլ իմացուիլ	կը կարդացուի կ՛իմացուի	կարդացուեցաւ իմացուեցաւ

1. Several ե verbs form the passive by merely shifting to the conjugation ի; cf.[15]

Transitive		Passive	
ազատել	to set free, liberate	ազատիլ	to be liberated
այրել	to burn	այրիլ	to be burnt
աւարտել	To end	աւարտիլ	to be ended
աւրել	to break, destroy	աւրիլ	to be broken, wiped off
ընդունել	to accept, receive	ընդունիլ	to be accepted, received
մաշել	to wear	մաշիլ	to be worn
մարել	to shut down	մարիլ	to be shut down, to faint
շփոթել	to confuse	շփոթիլ	to get confused
փարատել	to disperse	փարատիլ	to be dispelled, to disappear
փերթել	to tear, tatter, shred	փրթիլ	to be detached, snatch, rip

2. The so called *simple* verbs in the conjugation ի do not have a formal a passive voice, as in Krapar.

զբաղիլ (զբաղուիլ)	to be busy or to be occupied
ծնիլ	to give birth or to be born
համակերպիլ	to accommodate or adjust
համակրիլ	to like or to be liked
սկսիլ	to begin or to be started
փարիլ	to embrace or to adhere

[14] The rest of suppletive verbs—երթալ, գալ, ըլլալ—are intransitive and have no passive voice forms.

[15] In Krapar, only ե verbs differentiate a formal passive voice by shifting into ի verbs for that purpose. For other verbs, called *simple*, the differentiation of the verb voice is semantic, defined by context, same as many verbs in English.

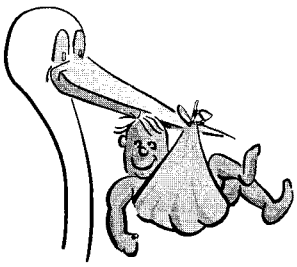

Use of the Passive Voice

The majority of verbs have regular oppositions for active and passive forms, as in the following: Անի կ՛օրօրէ Տիգրանը: *Ani rocks Dikran.* Տիգրանը կ՛օրօրուի եւ կը նընջէ: *Dikran rocks to sleep.*

The simple ի verbs and also ե verbs which passivize by shifting to the ի conjugation have newer parallel forms—regular passives with ու. Cf.:

Տիգրան կը կարծէ թէ արագիլը գինք բերած է:
Dikran thinks that the stork *brought* him.

Արագիլէն բերուած մանչերը հեքիաթներուն մէջ մնացին:
Children *brought by the stork* remained in fairy tales.

The last sentence grammatically is normal; however, an active form sounds better in speech, that is, արագիլին բերած instead of արագիլէն բերուած.

Thus, the older forms are more recommended, especially for the perfect tense. In such sentences only the context reveals the verbal voice. The regular passive forms, which are hardly used, are in parentheses.

Շատ զբաղած եմ այսօր: *I am very busy today.* (regular: զբաղուած)

Ըսածը ըրած է: *Said (decided) is done.* Saying. (regular: ըրուած)

Հացը դրած, գործը անիծած: *When the table is set, forget about work.* Proverb, lit.: when bread is put (on the table) the work is cursed (regular: դրուած, անիծուած)

Անի երկու տարի առաջ ծնած է իր առաջնեկը:
Ani gave birth to her first-born (child) two years ago (active voice).

Տիգրան երկու տարի առաջ ծնած է:
Dikran was born two years ago (passive voice; regular: ծնուած).

However, when the context requires precision, infixed passive forms may appear. For example: Ուսուցիչը *սկսաւ* դասը: The teacher *began* the lesson. Դասը *սկսաւ* or *սկսուեցաւ* ուսուցիչին ներս մտնելով: The lesson *got started, was begun* with the teacher's coming in.

The passive voice in Armenian is used less than in English because the impersonal passive, i.e., the third person plural in active voice is more common. For example, the picture caption in passive voice sounds smoother as: Ադամանդները գողցաւ և գողը բնաւ երբէք չբռնեցին: Both are translated into English with passive voice: *The diamonds were stolen, and the thief was never caught.*

Ադամանդները գողցուեցաւ և գողը բնաւ երբէք բռնուեցաւ:

The indirect object for the logical agent in passive constructions is translated by the prepositions *by* or *with* but it is often omitted as being either obvious or insignificant in the context. We can easily assume the indirect objects: գողցուեցաւ (գողի կողմէն) *by a thief* and չբռնուեցաւ (ոստիկանութենէն) *by the police;* hence, no need to mention them.

Note that in the examples below only the last three sentences have indirect objects indicating the actual doers—that is, the logical subjects of the passive verbs. The conjugation of passive voice verbs is regular in the pattern of verbs ending in -ուիլ (see Lesson 10).

Տէրը *խաչուեցաւ* յանուն մարդոց:	The Lord *was crucified* in the name of people.
Շատ մը բաներ կը *մոռցուին*, որ բնաւ մոռնալիք չեն:	Many things *are forgotten* that aren't to be forgotten.
Դրամապանակս *կորսուեր է* կարծեմ:	My wallet *seems to be lost.*
Այդ հարցերուն շուրջ շատ *կը խօսուէր*:	Much *was said* about those issues.
Տաքցուիլ կ՛ուզէ այս ճաշը:	This meal needs to be heated up.
Այս գիրքը լաւ *կը կարդացուի մեծէն և փոքրէն*:	This book *is a good read for both young and old.*
Չե՞ս նեղուիր ինծմէ, եթէ այսօր չգամ:	You won't *get upset with me* if I don't come today?
Դուռը *բացուեցաւ* ուժգին *հովէն*:	The door *was opened by the* violent *wind.*

Repetitive Verbs

Repetitive verbs show a repetition or multiplication of action; for example, քաշկռտել *to pull and drag back and forth several times,* from քաշել *to pull.* Repetitive verbs are formed in two ways: with infixes and by reduplication. The repetitive infixes are: -ռ-,-ատ-,-ըռ-, -ոռ-, -կռ-,-ոռ-. For example: գզուըռտիլ from գզուիլ, կոտրտել from կոտրել, փետրատել from փետրել, խառնշտկել from խառնել, ճմլկոտիլ from ճմլել.

-ռ- is the most productive infix; it is contained in other infixes, and bears a repetitive meaning[16].

Repetitive Verbs		Source	
թռչտիլ	to jump, hop, leap vigorously	թռչիլ	to fly
խածկտել	to take bites without finishing	խածնել	to bit
խառնշտկել	to create a mess	խառնել	to mix
կտրտել	to cut into pieces	կտրել	to cut
կոտրտել	to break into pieces	կոտրել	to break
կոխկռտել	stomp, tramp	կոխել	to step
ձգձգել	to delay or postpone indefinitely	ձգել	to leave, drag
ճմլկոտիլ	to strain while yawning	ճմլել	to stretch with yawn
մտմտալ	to ponder over, contemplate	միտք	thought
պահուըռտիլ	to hide oneself elusively	պահուիլ	to be hidden
փոփոխել	to change, vary, amend	փոխել	to alter
փշրտել	to crumble and disintegrate	փշրել	to crumble
փետրատել	to deplume or pluck franticly	փետրել	to deplume, pluck
քաշկռտել	to drag, annoy	քաշել	to drag

In repetitives formed by reduplication the repeated stem often undergoes a shift: թափթփիլ from թափել, լափլփել from լափել, ձգձգել from ձգել, վազվզել from վազել, ծոմռտել from ծոել. Some verbs have more than one reduplicative form, such as վազվզել, վազռտել վազվռտել *run to and fro, run and hop.* Others use both reduplication and affixation, as ծոմռտկել.

Repetitive verbs are formed from the present stems. However, some use the past stem, as խած-ատ-ել ← խած-ն-ել, or the passive form, as պահուըռտիլ ← պահուիլ, գզուըռտիլ ← գզուիլ. The repetitive infixes have no grammatical specifics—i.e., թռչտիլ is conjugated like թռչիլ and վազվզել like վազել, etc. In repetitives only the lexical meaning of a verb is affected.

The only limitation in formation is the lexical meaning of the source verb; if it indicates an action that can be multiplied or prolonged in reality; a repetitive verb will be derived in one way or another.[17] Therefore, there is no special pattern for the translation of the repetitive verbs into English; it goes case by case, as in the examples shown. Also, the translation of a repetitive verb often depends on context. Cf.: the translation of the repetitive թափթփել deriving from թափել *to pour* or *to throw* in the following: Սուրճը թափթփելով բերաւ: He brought the coffee *clumsily spilling it all around* (Transitive verb). Սենեակը թափթփած է: The room is *messy and cluttered* (Reflexive verb, see below).

Some repetitive verbs have nominal roots: չարչարել *to torture* < չար *evil,* բարբառել *utter* < բառ *word,* etc. Others are onomatopoeic: կռկռալ *to ribit,* դզդզալ *to buzz,* քրքջալ *to* chuckle, կչկչալ *giggle,* կերկերալ *tremble (about human voice),* etc. The majority of onomatopoeic verbs lack a simple form. The use of repetitive verbs is illustrated in the text that follows.

---

[16] This -ռ- may derive from the root of the verb հատել *to cut, separate;* cf. փետրել *deplume,* < փետր-ռ-ել < փետր-ատ-ել < փետուր-ա-հատ-ել. In the form of -ատ it also is an adjective producing suffix, e.g., պոչատ *tailless, with a cut tail;* կռնատ *armless, with cut arms,* etc.

[17] Reduplication is a productive process and depends on the creativity of native speakers. Sometimes I hear *wildly creative* reduplications in speech. In this section I present the standard repetitive verbs.

Text: Տիգրանին առաջին մանկապարտէզը

Առաջին անգամ ըլլալով՝ Անին ցերեկուայ խնամքի բերած է Տիգրանը: Նուարդ մայրիկն է, որ միշտ կ'օգնէ, բայց հիմա ան արձակուրդ մը առած, լեռները գացած է:

Ահաւասիկ, հոս են Անին և Տիգրանը:

Անին մտմտալով կը դիտէ ընդարձակ խաղասենեակը: Չորս-հինգ մանուկ կը վազվզեն ու թռչտին, կը պահուըտին ու կը պոռպոռան ցնծագին, երբեմն ալ բաներ մը կը կոտրտեն ու թափթփեն: Պտուղ մը կը խածկտեն ու կը մոռնան, գիրք մը կը կարդան ու կը պատռտեն, որ կարդացածը մտապահելու եղանակ մը կը սեպեն հաւանաբար:

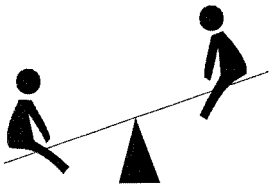

Կը զուարճանան:

Պարզ դիտողի մը դերէն ձանձրանալով՝ Տիգրան կը ձգէ մօր ձեռքը և թաթիկները հաւասարակշռութեան համար առաջ պարզած կը թփթփայ դէպի ընկերակիցները՝ գլտորելով ճիշդ կակուղ և իրմէ խոշոր արջուկի մը վրայ: Եւ փորնիվայր պառկած դիրքէն մօրը կը նայի իր արկածէն գոհ խնդմնդալով:

- Կ'ախորժի՞ս ասկէ, ծագուկս, - կ'ըսէ Անին իր անվստահութիւնը կոծկելով: - Քեզի հոս պիտի ձգեմ. մինակ երեք ժամ,- կը բացատրէ՝ Տիգրանին թոմպուլիկ մատներուն վրայ հաշիւը ցուցնելով: - Դուն խաղա՛, ճանիկս, ես շուտով կու գամ:

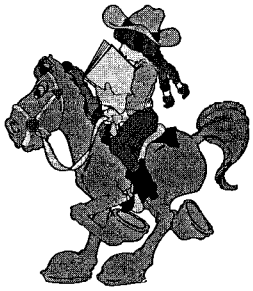

Անին դեռ քիչ մըն ալ մանկավարժուհիին հետ կը զրուցէ և աչքը ետ, բայց սիրտը հանգիստ դուրս կը սահի՝ իր գործերուն աճապարելով:

Explanations to the Text

Մանկապարտէզ	Kindergarten
Ցերեկուայ խնամքի	For day-care
Նուարդ մայրիկն է, որ միշտ կ'օգնէ:	It is mother Nvart, who always helps.
Արձակուրդ մը առած, լեռները գացած է:	She has taken a vacation and gone to the mountains
Ահաւասիկ	Here you are! Voila!
Մտմտալով կը դիտէ խաղասենեակը:	Watches the playroom thinking it over
Կը պահուըտին ու կը պոռպոռան	They hide themselves and shout and shriek joyfully
Բաներ մը կը կոտրտեն ու թափթփեն:	They break and smash things and spill and spray.

Պտուղ մը կը խածկտեն	They take some bites out of a fruit.
Գիրք մը կը կարդան ու կը պատռտեն	They read a book and tear it into pieces.
Որ կարդացածը մտապահելու եղանակ մը կը սեպեն հաւանաբար	Which they perhaps consider a way of remembering what they read.
Կը զուարճանան:	They make fun.
Պարզ դիտողի մը դերէն ձանձրանալով	getting tired of a mere watcher's role
Կը ձգէ մօր ձեռքը	lets go of mother's hand
Թաթիկները հաւասարակշռութեան համար առաջ պարզած	hands straight in front (of him) for balance
Կը թփթփայ դէպի ընկերակիցները	waddles (tip-toes) toward the playmates
Գլտորելով ճիշդ կակուղ և իրմէ խոշոր արջուկի մը վրայ	rolling down (landing) right on top of a soft teddy bear bigger than himself
Փորնիվայր պառկած դիրքէն մօրը կը նայի	looks up at mother from his belly-down position
Իր արկածէն գոհ խնդմնդալով:	happily giggling at his adventure
Կ՛ախորժի՞ս ասկէ, ձագուկս	Are you enjoying it here, my baby?
Իր անվստահութիւնը կոծկելով	disguising her lack of confidence
Կը բացատրէ՝ թմպուլիկ մատներուն վրայ հաշիւը ցուցնելով	She explains to him, showing the count on his pudgy fingers.
Աչքը ետ, բայց սիրտը հանգիստ	Looking back, but with a heart at ease
Դուրս կը սահի՝ իր գործերուն աճապարելով:	slips out, hurrying to her business or chores.

Reflexive and Reciprocal Verbs

Reflexive and reciprocal verbs have several common features:

- They use the same infix Ու like passive voice.
- They indicate actions performed and received by the subjects.
- The difference between them is that reflexive verbs require one subject, whereas the reciprocal verbs require more than one subject., reciprocal verbs are also formed by by compounding with the verb կցիլ
- Reflexive and reciprocal verbs have a lexical meaning, which shows an action returning toward the doers; therefore there is not a large number of them. In this feature they are like repetitive verbs.

Reflexive Verbs indicate actions produced and received by the subject—that is, the logical direct object is merged with the subject. The following examples of usage present the same verbs in their reflexive and active functions:

Active Voice		Reflexive Voice	
սանտրել	to comb	սանտրուիլ	to comb oneself
հագցնել	to dress someone	հագուիլ	to dress oneself
հանել	to take out, subtract	հանուիլ	to undress oneself

Reflexive	Active
Մահապարտը *կախուեցաւ* իր խուցին մէջ:	Վերարկուն *կախեցի* կախիչէն:
The [man] on death row hanged himself in his cell.	I hung the coat on the hanger.
Քանի մը խնձոր դեռ *կը պահուըտի* տերեւներուն մէջ:	Բերքը հաւաքած-*պահած* են ձմեռուան համար:
A few apples are still hiding [themselves] amidst the leaves.	(They) gathered and stored the crop for the winter.

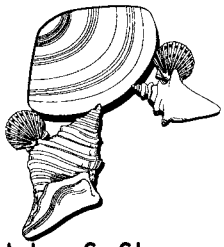

Խխունջները իրարու փարած կը քնանան:

Reciprocal Verbs express mutual actions requiring either two subjects or a plural subject, which perform the same action toward each other. For example: Արան և Անին *համբուրուեցան* խորանին առջև: *Ara and Ani* kissed each other *in front of the altar.* Համբուրուեցան is a reciprocal verb with two subjects, Արան, Անին, performing a mutual action. Note, that in English translation the reciprocal pronoun *each other* takes on the key function. A back translation transforms the Armenian sentence into a similar active voice structure with a reciprocal pronoun: Արան և Անին *համբուրեցին իրարու* խորանին առջեւ: The semantic difference between these two is a subtle: համբուրուեցան describes one mutual action, whereas համբուրեցին իրարու may also refer to two actions: Ani kissed Ara and *then* Ara kissed Ani. Cf. also the picture caption: *The shells sleep gently touching each other.* փարիլ is *to embrace, adhere to each other gently.* As in passive voice, the infixed form is rarely used in perfect tense.

Reciprocal verbs are formed also by compounding with the verb կցիլ *to attach, affix, join;* for example, բանակցիլ *to negotiate,* գործակցիլ *to collaborate.* Compare the usage: Հակառակորդները երկար *բանակցեցան* և վերջապէս հաշտուեցան իրարու հետ: *The adversaries* negotiated *for a long while and at last became reconciled.* Բանակցեցան, հաշտուեցան are reciprocal verbs with a plural subject, հակառակորդները. The reciprocal verbs below are grouped by formation. Note that *one another* or *each other* are often necessary in English translation.

Reciprocal Verbs		
With կցել	խօսակցիլ	to converse, talk with one another
	գործակցիլ	to collaborate cooperate,
	թղթակցիլ	to correspond, write letters
	կեցակցիլ	to live together in marriage or concubinage
With infix ու	ողջագուրուիլ	to embrace each other
	տեսնուիլ	to see each other
	կիսուիլ	to share with one another
	բաժնուիլ	to separate one from another, divorce
	գգուրտուիլ	to fight with one another
W/o explicit forms—simple verbs	փարիլ	to gently embrace or slightly touch one another
	հիասթափիլ	to be disappointed in one another
	համակերպիլ	to tolerate, put up with

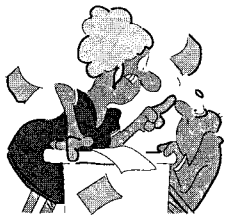

Զարմանալի սէր

Usage

Some verbs function as active or passive, reflexive or reciprocal depending on the context. Cf.: in the following all verbs are reciprocal: Ապշեցուցիչ սէր՝ օր մը իրարու *կը փարին, կը համբուրուին,* միւս օրը՝ *կը գգուրտուին, կը ծեծկուին* և *կը բաժնուին*: Mind-blowing love: one day they *embrace* and *kiss* each other, the next day, they *clash, brawl,* and *divorce.*

Համբուրուիլ is passive in the following: Մարդկութեան պատմութեան մէջ ահազանգ մը հնչեց, երբ Յիսուս *համբուրուեցաւ* Յուդայէն: An alarm sounded in the history of mankind when Jesus *was kissed* by Judas.

Շուն ու կատու իրարու *կը վարժուի՞ն*:	*Reciprocal*: Do a dog and cat *get used* to each other?
Շունը վարժուեցաւ նոր տիրոջը:	*Reflexive:* The dog *got used* to the new owner.
Ոստիկանական շները մասնագէտներէն կը վարժուին:	*Passive:* The police dogs *are trained* by specialists.
Մասնագէտը կը վարժեցնէ շունը:	*Causative:* The specialist *trains* the dog.

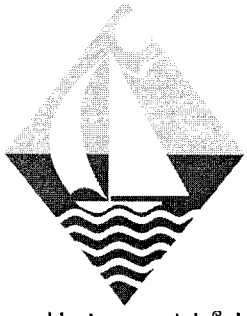

Արևը ոսկի՞ է:

Colors: Text

ԱՐԻՍԻՆ ԴԱՍԸ

Արևը կ՛ուտուի՞:

- Արի՛ս, դուն արևը կը սիրե՞ս: Միշտ կը պառկիս արևուն, ուրեմն կը սիրես: Ես ալ: Կ՛ըսեն՝ դուն գոյները չես տեսներ, ատ շիտա՞կ է: Չեմ կրնար հաւատալ: Ինչու՞ պիտի չտեսնես: Հա, գիտեմ, որովհետև ոչ մէկը քեզի սորվեցուց զանոնք:

Արտակ - Հոս նայէ, Արի՛ս, արևը դեղին է:

Արիս - Արևը դեղի՞ն է:

Արտակ - Պարզ դեղին մը չէ, ոսկի է, կրակ է:

Արիս - Ճերմակ ալ կ՛ըլլայ, ցերեկը:

Արտակ - Իսկ առտու՝ կարմիր է:

Արիս - Իրիկունն ալ կարմիր է:

Արտակ - Ճիշդ է:

Արիս - Կանաչ չ՛ըլլա՞ր:

Արտակ - Չէ, տերևը կանաչ կ՛ըլլայ, ծառին տերևը:

Արիս - Իսկ երկի՞նքը, ան կանաչ կ՛ըլլա՞յ:

Արտակ - Ոչ, երկինքը կապոյտ է:

Արիս - Ծովուն պէս:

Արտակ - Բայց ջուրը թափանցիկ է, գիտե՞ս:

Արիս - Բայց կապոյտ կ՛երևի:

Արտակ - Ճիշդ երկինքին պէս:

Արիս - Իսկ եթէ ա՞մպ է:

Արտակ - Կը սևնայ:

Արիս - Երկինքը սև՞ է:

Արտակ - Այո, գիշերը:

Արիս - Հապա աստղե՞րը:

Արտակ - Աստղերը գիշերուան աչքերն են՝ ոսկեգոյն, կարմիր, կապոյտ: Քու աչուկներուդ պէս, Արի՛ս, հոգի՛ս...

- Զարթի՛ր, Արտա՛կ, հոգի՛ս, ուշ է, դասի պիտի երթաս:

- Կեցի՛ր, մա՛, Արիսը գոյները կը սորվի... Ծիածանը... ծիածանը բնաւ տեսա՞ծ ես, Արի՛ս...

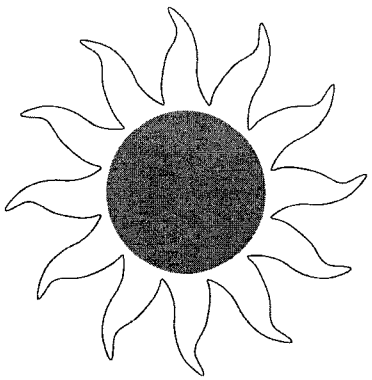

Արփի, արեգակ, արև

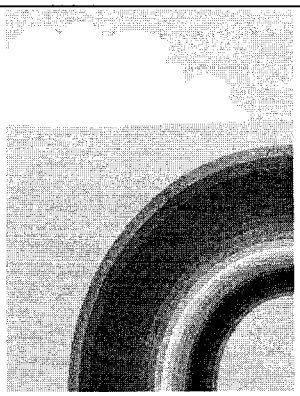

Ծիածան և ամպ

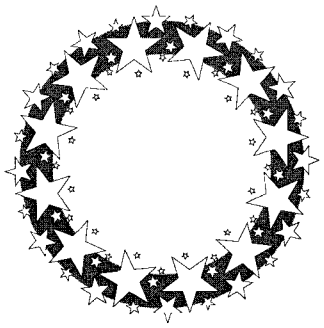

Աստղեր և երկնակամար

Explanations to the Text and the Colors

Աչուկ	from աչք *eye*; endearing diminutive	Գոյներ	**Colors**
Ինչու՞	why	Ճերմակ	white
Ծիածան	rainbow	սպիտակ	shining white (poetic)
Աստղ	star	սև	black
Ամպ	cloud; here: cloudy	կարմիր	red
Գիշերը	here: in the night (accusative)	դեղին	yellow
Եթէ	if	կանաչ	green
Երկինք	sky	կապոյտ	blue
երկնակամար	the canopy of sky	սրճագոյն	dark brown, coffee
Պառկիլ	to lie down	լազուր	azure
Պարզ	simple, plain	երկնագոյն	sky blue
Պէս	like, as	գորշ	gray, dusky
Ուրեմն	then, consequently	ալ	scarlet
Հաւատալ	to believe	բոսոր	crimson
Ճիշդ	right; here: just	շառագոյն	vermilion, blush
Ցերեկը	in the daytime; cf. գիշերը	նարնջագոյն	orange
Կ'երևի	looks, seems	մոխրագոյն	ash gray
Կ՛ուտուի՞	Is (it) edible?	շագանակագոյն	brown, maroon
Բնաւ տեսա՞ծ ես	Have you ever seen?	վարդագոյն	pink

ASSIGNMENTS

Lexical and Grammatical Exercises

1. *Read the text and dialogues, translate them, and copy them. Improvise the dialogues with a friend.*
2. *Tell about your family using the word list to the joke:* Արեւակցութիւն.
3. *Describe a friend using the word lists for family and colors.*
4. *Form adverbs from the following words:* մանուկ, մայր, երկու, ազնիւ, դառ, դժուար, դիւրին, գաղտնի, խիստ, մեղմ, նոր, պարզ, ջերմ, քիչ, կաղալ, վազել, յանկարծ, վաղը, վեր, վրայ.
5. *Write your address and phone number in Armenian.*
6. *Write these numbers in words:* 7, 81, 55, 124, 536, 1442, 1st, 3d, 12th, 16th, 54th , 109th, 5767th.
7. *Form adjectives from the following nouns:* ադամանդ, զմրուխտ, մոխիր, մազ, երկաթ.
8. *Define the stems of adverbs by separating the adverbial suffixes from adverbs in the table on page 283. Group the stems by part of speech and translate them according to the sample:* գաղտնաբար *secretly* - գաղտնի *secret, covert* (adjective). Use Glossary 11, if necessary.
9. *Find the passive verbs in the poem* Քու յիշատակդ.
10. *Make sentences using imperative verbs according to the sample and translate the sentences.*
    Խաչմերուկէն աջ երթալ
    Խաչմերուկէն աջ գնա՛: Go right from the intersection.

1.	Անկիւնէն	ձախ	երթալ
2.	Անտառէն	ետ	դառնալ
3.	Ճատրակը	առաջ	բերել
4.	Պատկերը	շիտակ	դնել
5.	ժամացոյցդ	ետ	առնել
6.	Օդանաւս	ետ	տալ
7.	Խխունջը	վար	դնել
8.	Նուռը	վեր	տանիլ
9.	Խնձորը	վարէն	վերցնել
10.	Պատուհանէն	դուրս	նայիլ
11.	Ծիածանը	անկէ	տեսնել
12.	Մանչը	ներս	կանչել

11. Use the italicized postpositions with objects in the appropriate substantive forms to include objects according to the sample and translate the sentences:
Վերի գաւաթներուն չեմ հասնիր, վարի գաւաթներէն (=վարիններէն) բերե՞մ:

1. Վրայի հացը չորցած է, տակի հացը ուտենք:
2. Ոսկեայ գաւաթին մէջի գինին տաքցած է, եկուր կաւի մէջի գինին խմենք:
3. Վարի դրացիս չեմ ճանչնար, բայց վերի դրացիներէս շատ կ'ախորժիմ, լաւ են:
4. Առջևի տունը չէ, ետևի տունն է մերը:

12. Write questions for the italicized words and translate the sentences according to the sample:

Շունս կը փնտռեմ: Ի՞նչ կը փնտռես:

1. Ամբողջ գիշերը չկայ, կորսուեր է:
2. Դուռը գոցուեր է, օգնէ բանամ:
3. Ամէն մարդ կ'ուզէ սիրուած ըլլալ:
4. Վաղը՝ ճիշդ այս ժամուն, ամէն բան լմնցած կ'ըլլայ:
5. Սուրճս լմնցուցի, հիմա դասս կը սորվիմ:

6. Անին Տիգրանը պառկեցուց քնացալու:
7. Գեղեցիկ հագուիլը դրամի խնդիր չէ:
8. Գեղեցիկ հագուիլը լոկ ճաշակի խնդիր ալ չէ:
9. Արիս, դու՛րս եկու՛ր սեղանին տակէն:
10. Չէ, ճանս, չէ, սեղանին վրայէն մի՛ քալեր, կարելի չէ:

13. Write the passive, causative and repetitive forms of the following verbs according to the sample and make sentences with them: գրել, խօսիլ, կլլել, յիշել, պատռել, վազել, փետրել, փշրել.

Active	Passive	Causative	Repetitive
կտրել	կտրուիլ	կտրել տալ	կտրատել

14. Define the formation of the following reciprocal verbs and deduce their simple forms. Make sentences using both forms: գգուըռտիլ, խօսակցիլ, ծեծկըռուիլ, կիսուիլ, կռուըռտիլ, վարժուիլ.

15. Write the following sentences in the passive voice and translate them.

1. Կը սիրեմ շունս և տունս:
2. Սաստիկ աղմուկ մը կը լսեմ:
3. Մոռցեր են հին ու յայտնի երգերը:
4. Առաջին անգամ տուն առնողներուն զեղչեր կու տան:
5. Արտակը աղուոր պատմութիւններ կը գրէ:
6. Այս գիշեր հին սէրս յիշեցի, կարօտը կոկորդս սեղմեց:

16. Write the following sentences in the active voice and translate them.

1. Այս գիրքը արդէն կարդացուած է:
2. Լեզուով կը խօսուի:
3. Ականջով կը լսուի:
4. Լուրն ալ կը լսուի:
5. Պատմութիւն մը կը պատմուի:
6. Երգերն ալ կ՛երգուին:
7. Պատկեր մը կը ցուցադրուի:

17. Translate the sentences paying attention to the verbs: active, passive, reflexive, reciprocal, repetitive.

1. Շուն և կատու իրարու կը վարժուի՞ն եղեր: Հարկաւ, եթէ տէրը վարժեցնէ:
2. Անին և Արան այնքան վարժուած են իրարու՝ որ առանց խօսքի իրարու կը հասկնան:
3. Կեա՞նքը հաշտեցուց զանոնք թէ՞ մահը:
4. Ով ինչ գէշութիւն ընէ, ինքիրեն վերջ ի վերջոյ կ՛ընէ:
5. Արիսը օրը քանի մը անգամ կը լուացուի:
6. Բոցերը երկվայրկեանի մը մէջ լափլփեցին պատռտած փաստաթուղթերը:
7. Յասմիկը սրտանց փարած է Հայաստան աշխատելու գաղափարին:
8. Քարէնն ու մայրը համակերպեցան իրարմէ զատ և հեռու ապրելուն:
9. Կ՛ըսեն թէ մեռած սիրահարներուն աստղերը կը գտնեն մէկ մէկու և կը համբուրուին երկնակամարին մէջ:
10. Ժամանակդ լաւ անցընես, թէ գէշ, կեանքդ կ՛անցնի, կ՛երթայ:
11. Բարակ թելը դիւրին կը կտրուի:
12. Անին մազերը կտրել տուած է: Տիգրան թուղթէ ծաղիկ կը կտրտէ:
13. Երկար թղթակցելէ վերջ բարեկամները սկսան գործակցիլ:
14. Երբ որ ծառեր հագնին տերև...

15. Յասմիկ և Արամ երբէք հիասթափեցան իրարմէ:
16. Ես բաժնուեցայ ընտանիքէս, փարեցայ նոր գաղափարի մը, ապա հիասթափեցայ ատկէ և վարժուեցայ և համակերպեցայ նեղութեանց:

18. Put the verbs in parentheses into the appropriate form and translate the sentences, paying special attention to the passive forms and adverbs.

1. Ծովուն ալիքը (սիրել) ժայռը և ժայռը (սիրուիլ) անորմէ:
2. Ալիքը իր փրփուրներով ուժգին (փարիլ) ժայռին և քնքշօրէն (գուրգուրալ) անոր վրայ:
3. Անոնք (համբուրուիլ) և ալիքը մեղմիւ ետ (սահիլ):
4. ժայռը տրտմօրէն (խնդրել) անոր ետ իր գիրկը գալ՝ ինք երթալ (չկարենալ):
5. Ինչու՞ միշտ ես (գալ), - օր մը (զայրանալ) ալիքը, - դուն (գալ):
6. Եւ կարօտագին (տապալուիլ) ժայռը հիմնիվայր և գլխովին (իյնալ) ալիքին գիրկը:
7. (փշրտիլ) ժայռը փշուր-փշուր և վերջին շունչի հետ (ողջագուրուիլ) ալիքին հետ՝ ծովին հատակը (սուզուիլ) սիրաբար:
8. Ալիքը, խենդ ալիքը, զինք (խաբուիլ) (սեպէ) և փութանակի (սուրալ) նոր ժայռի մը քով:

19. Match the colors with the objects:

1	ճերմակ	ադամանդ	9	երկնագոյն	սուրճ
2	սպիտակ	երկնակամար	10	կարմիր	ծառ
3	սև	ոսկի	11	բոսոր	հաղարջ
4	գորշ	աչքեր	12	շառագոյն	հող
5	մոխրագոյն	արև	13	նարնջագոյն	ձիւն
6	կանաչ	արջ	14	դեղին	մոխիր
7	լազուր	այտեր	15	սրճագոյն	ակնոց
8	կապոյտ	մազեր	16	վարդագոյն	նարինջ

20. Chose one of the verb forms and explain your choice. Trnaslate the text:

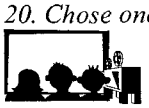

Դահլիճին մէջ բոլոր տեղերը --(զբաղած, զբաղուած) են: Բանուորը շուտով -- լոյսերը: Վերջապէս լոյսերը --(կը մարէ, մարեցաւ մարուեցաւ): Շարժանկարը --(սկսաւ սկսուեցաւ): Հերոսը շատ մը փորձանքներէ --: Եւ ապա -- իր հերոսուհին (ազատեցաւ, ազատուեցաւ, ազատեց): Շարժանկարը -- (աւարտեցաւ, աւարտուեցաւ): Իրարու -- զոյգերը դէպի ելքը (փարած, փարուած, ուղղեցին, ուղղուեցան):

21. Fill in with the postpositions վրայ, վար, տակ, հետ, ներս, դուրս, քով, դէմ, առջև, *putting them into the appropriate declined form. Translate the sentences.*

1. over — Տիգրան իր արջուկը կը գլտորէր սեղանին ..:
2. down — Արծաթին սէրը ... կը քաշէ մարդս:
3. out — Անձրևի ժամանակ Արիս տունէն ... չ՛ելլեր:
4. below, over — Գետը կամուրջին ... կ՛անցնի, մարդիկ՝ ...:
5. in front of me, with me — Երբ գողը ... ելաւ, դրամապանակս ... չունէի:
6. with you — ... խխունջ մը բե՛ր ծովերէ:
7. the one in front of, the one behind — Այս նկարին մէջ ... հայրս է, ...՝ հօրեղբայրս:
8. from under — Խօսքերուդ ... աղուոր գաղափար մը կ՛ելլէ:
9. from before — Պատկերդ աչքերուս ... չ՛երթար:
10. to those who are inside, to those who are outside — ... պաղ ջուր հրամցու՛ր, ...՝ տաք սուրճ:
11. all over, (from up and down) — Աճապարենք, հոս ... մաքրենք, հիւր պիտի գայ:
12. in front — Կը ճանչնա՞ս ... ով է՝ Պերճուհիին զարմիկն է:

22. Translate the following into English:

1. Այս պատմութիւնը վաղուց ի վեր գրուած է:
2. Հին ժամանակները իշխանները գրիչներուն գրել կու տային իրենց տուներուն պատմութիւնները:
3. Սաստիկ հովը կը քաշքշէր Յասմիկին ճերմակ վերարկուն և անոր մազերը երեսն ի վեր կը թափթփէր:
4. Քարէ գլուխ չունիս եղեր, որ քարի զարնես, ամէն քարի հետ գլուխ մի՛ դներ:
5. Լերան անուշ օդը ոսկիի երանգներով ցոլաց:
6. Կատուները իրենք զիրենք կը լուան ու լոգցնեն:
7. Ինքզինքէդ գո՞հ ես ըրածիդ համար:
8. Արամ և Անին կը սիրեն իրարու:
9. Ձեր ինքնաշարժերը մերիններուն ետևէն կու գան:
10. Խմիներս լաւ են, ձերիններէն ի՞նչ լուր:
11. Ծերերը կը խնամեն մէկզմէկ և կը գուրգուրան մէկմէկուն վրան:
12. Շատ շնորհակալ անձ մըն է ծերուհին զոր կը խնամեմ:

23. Translate the following into Armenian.

a. Today is Sunday, May 1, 1999. It is a quarter past one a.m. Dikran was born on August 4, 1997. Aram and Hasmig first met on April 2, 1998, at 4 p.m.

b. Aris is returning home from his night walk. He never loses his way home. He manages to come back safely from his long trips. "I won't take my coat in for dry cleaning; I can clean it by myself," he says. Ardag loves to draw faces. I think one day Ardag will become an artist. He does not get tired of reading, but he has no love for writing. When Aram is about to bring a good book, Ardag considers himself very happy. He also creates nice stories. "But whom can I make write them down?" he thinks. One day he was about to write his story when his mother woke him up. "I have lost my writing," he says; "Aris, let's look for it." I think Ardag needs a recorder.

c. Hasmig is going to tolerate many hardships. Hasmig and her mother gently hugged each other before parting. After work Ara will see his friend. Long ago people lived without cars. Come, I want to speak with you. You still have my book; can you bring it back? Above us is the canopy of the skies; beneath us is the sea. The world got well washed by the rain. Every morning I wash myself before dressing myself. At night I wash myself again after undressing myself.

d. This world is a window. The pair of aspen trees in love kiss each other in the stars. When I was on my way to kiss the violets of her eyes—

24. Translate the following joke; pay attention to the play on words.

- Աս ի՞նչ է:
- Սև հաղարջ:
- Հապա ինչու՞ կարմիր է:
- Որովհետև դեռ կանաչ է:

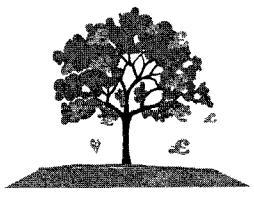

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Պտուղը ծառէն հեռու չ'իյնար:[18]
Լաւ է՝ մարդուս աչքը դուրս գայ, քան թէ անունը:[19]
Յօնքը շինելու տեղ աչքը հանեցին:[20]

---

18 The fruit does not fall far from the tree. [A child resembles his/her parents].
19 Better is if the eye pops out, than the name is ruined.
20 Instead of mending the eyebrow, they plucked out the eye. [Help may hurt].

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 14

Everyday Vocabulary: The major difference between EA and WA everyday vocabulary is in functional words—pronouns, prepositions, conjunctions and interjections—not only in their direct and oblique forms but also in usage. Everyday content words—the core content vocabulary of Armenian language of nouns, verbs, adjectives, adverbs, numerals—is practically shared between WA and EA, although subtle differences are found on every linguistic level: phonetic and grammatical, semantic, and pragmatic. In the **Family and Kinship Terms** below the focus is on differences in this domain; the kaleidoscope of colloquial terms is disregarded.

որդի, դուստր	Both in EA and WA belong to the high standard styles.
մանչ WA	In EA used only as diminutive-endearing մանչուկ *little boy* in literary styles.
զավակ	More frequent in WA; in EA it is limited to poetic and formal styles.
տղա, աղջիկ	Common terms both for *boy/girl* and for *son/daughter* in both versions.
էրիկ, կնիկ WA	*Husband, wife* frequent in classical WA literature, the modern standard is the same as in EA: կին, ամուսին
պապ, տատ EA մեծ հայր/մայր WA	Main terms for *grandfather* and *grandmother* respectively.
մորաք, հորաք WA	Not used in EA at all, the common abbreviations are մորքուր, հորքուր.
զարմիկ, զարմուհի	Not frequent in EA; descriptives as մորաքրոջ աղջիկ, մորքուրի տղա are common references for these relations
քեռորդի, եղբորորդի	Used in literary styles in both versions

Body Parts: In this domain there are only two words with salient differences; WA ակռայ *tooth* is ատամ in EA. A plural form ակռեք in EA occurs as a derogatory colloquialism; ատամնաբոյժ is *dentist* in both versions.[1] Also, the WA կզակ for *chin* is high standard in EA; the common word is դունչ used for humans and animals. In WA, the latter is designated for animals.

Dialogue: Joke Երկխոսություն-Կատակ **Արյունակցություն**

Մեծ մորաքույրներ	- Դու ու՞մ տղան ես, բալե՛ս:
Հրաչիկhyjuyy	- Վարդանի:
Մեծ մորաքույր Աստղիկ	- Մայրդ Անու՞շն է:
Հրաչիկ	- Ըհը:
Մեծ մորաքույր Լուսիկ	- Ինչու՞ ես հարցնում, չե՞ս տեսնում, Անուշի աչքերն ունի:
Մեծ մորաքույր Աստղիկ	- Ճիշտ է, հոնքերն էլ տատիկինն են:
Մեծ մորաքույր Լուսիկ	- Բա մի քերանին նայի՛ր, այդ շրթունքն ու ատամները մյուս տատինը չե՞ն:
Մեծ մորաքույր Աստղիկ	- Ճի՛շտ ես ասում: Քիթն էլ պապինն է:
Մեծ մորաքույր Լուսիկ	- Ականջները իսկը հորն են:
Մեծ մորաքույր Աստղիկ	- Դիմագծերը կարծեմ քեռունն են:
Մեծ մորաքույր Լուսիկ	- Այդ է, որ կա: Մազերն էլ հորաքրոջն են:
Հրաչիկ	- Տաքատս էլ մեծ եղբորս է:

[1] The ակռայ - ատամ difference is the background of a fun story I heard from my students. A WA dentist asks his EA assistant to bring a denture, gesturing toward a room and calling it just *the tooth*—քե՛ր ակռան. The assistant goes on looking for the *raven* and cannot find it, he comes back declaring—ագռավ չկա. The misunderstanding arises from the similarity in pronunciation [agra] – [agrav] and because the word ակռայ is not represented in EA; note that native speakers of any language tend to omit or blur the final sounds of words. With more exposure to the other version, native speakers of Armenian begin to internalize the consonant shift and hear and identify phonemes according to the pronunciation in their native version, especially within shared words.

Reading from the Original **Հովհաննես Թումանյան**[2]

Աստծու բանտն են տաճարները—աշխարհքներում բովանդակ.
Իբր էնտեղ է ապրում Տերը, պաշտողների փակի տակ:
Հարկաւ ազատ Նա ժպտում է ամենուրեք ամենքին,
Բայց դու նայիր խեղճ ու կրակ մարդու գործին ու խելքին:
***
Բերանն արնոտ Մարդակերը էն անբան
Հազար տարում հազիվ դառավ Մարդասպան,
Ձեռքերն արնոտ գնում է նա դեռ կամկար,
Ու հեռու է մինչև Մարդը իր ճամփան:
***
Քուն թե արթուն՝ կյանքիս շատը երազ եղավ, անց կացավ,
Երազն էլ նուրբ ու խուսափուկ՝ վոազ եղավ, անց կացավ
Վոազ անցան երազ, մուրազ, ու չհասա ոչ մեկին...
Կյանքս թեթև տանուլ տված գրազ եղավ, անց կացավ:
***
Կյանքս արի հրապարակ, ոտքի կոխան ամենքի,
Խափան, խոպան ու անպտուղ, անցավ առանց արդյունքի.
Ինչքան ծաղիկ պիտի բուսներ, որ չբուսավ էս հողին...
Ինչ պատասխան պիտի ես տամ հող ու ծաղիկ տվողին:
***
Արևելքի եղեմներին իջավ պայծառ իրիկուն,
Հեքիաթական պալատներում սպասում են իմ հոգուն.
Ի՜նչ եմ չինում էս ցեխերում, աղմուկի մեջ վայրենի...
Ա՜խ, թե նորից գտնեմ ճամփան դեպի էնտեղ, դեպի տուն...
***
Բարձր է հնուց աշխարհքն Հայոց ու Մասիսը երկնադետ
Իմ խոր հոգին էն բարձունքին խոսք է բացել Նրա հետ...
Անհաս բանից, սկզբանից, երբ չկան էլ դեռ չկար,
Մինչև վախճանն անվախճանի քննում է դարեդար:
***

Numerals exhibit the following differences:

- ◊ Standard EA has dropped the final [ը] from յոթ *seven* and տաս *ten*; in WA they maintain the schwa preceding the final ն in Grabar—եօթն, տասն. In conversational styles, numbers *four* to *ten* may take this schwa which by modern speakers is perceived as the definite article.
- ◊ The nominal form for *two* is երկուս from Grabar accusative in plural; e.g.—Երկուսով գնացինք: *We both [the two of us] went.*
- ◊ For dates, as in WA, cardinal numbers are used but the *month* name is in genitive: Այսօր *հունիսի* երեքն է: Today is the third *of June.*
- ◊ In the formation of ordinals, a systematic difference involves compound numerals ending in 2nd, 3rd, and 4th. EA derives them from the respective cardinal with the common suffix -երորդ; that is, 12th is տասներկուերորդ versus WA տասներկրորդ, 23th քսաներեքերորդ vs. WA քսաներրորդ, and so on: 14th տասնչորսերորդ, 102nd հարյուրերկուերորդ, 1003rd հազարերեքերորդ, etc.

[2] Hovanes Toumanian has been called the *passport* of the Armenian nation. Author of groundbreaking poetry and prose, Toumanian is also an eminent public and literary figure in a turbulent era of drastic changes for Armenia, end of 19th-beginning of 20th cc.

Word Building: The Suffixes -եայ, -է, ի, -եղէն: Among these suffixes, **եայ**—RO **յա**—is more productive in WA, and -է—RO -**ե**—in EA. The latter represents a frozen ablative; that is, փայտե and ոսկե, etc. are generic adjectives versus the ablatives փայտից, ոսկուց with a limiting meaning.

Adverbs. The same adverbial suffixes are productive in EA: -որեն, -բար, -պես, -ովին, -գին, -ակի. In both versions, the last three produce words primarily in literary styles. Among the first three, -բար is more frequent in EA, and -որեն, in WA. -բար derives from the noun root *moral, mores.*[3] -Օրէն, in RO spelled unrecognizably -որեն, derives from the root *custom, law,*[4] e.g., հայրորեն, մեղմորեն խրատել.

Adverb derivation with the indefinite article մի is quite limited, versus its productivity in WA but in both versions they pertain to conversational styles; cf., Մի լավ տվին իրար ու էլ երբեք չխոսեցին:[5] *They had a run in and never talked again.* Մի քեթև խոսեցինք բայց տեղ չհասանք: *We talked a little but got nowhere.*

Among the simple, frequent adverbs in common use, a major difference is found between two temporal adverbs: *early* in EA is վաղ versus WA կանուխ. Շուտ is an EA conversational synonym for վաղ. Շուտ also means *quick(ly)* and is used in WA only in this latter sense. Note that adverbs derived from շուտ maintain this semantic dichotomy: շուտափույթ *promptly*, is characteristic to literary, formal standard in both versions; շուտով *soon* in EA, in WA means *at once, quickly.* Also շուտ-շուտ *often*, a conversational reduplicative in EA is foreign to WA.

The comparison of WA նորեն with EA նորից *again* reveals that its ablative form is not completely frozen, cf. English *anew.* Աղեկ *well* which is typical of Պոլսահայերեն—the Constantinople WA standard, is not used in EA at all. Շիտակ, a multifunctional modifier in WA, is foreign to standard EA but occurs in colloquial speech.

Grammatical terminology is a key difference: EA մակբայ is coined from Greek *epirrhēma* (Latin *ad-verbium*), lit: մակ- *over, ad, sur* + բայ *verb.* [6] WA uses two terms: մակբայ and ընդունելություն.

GRAMMAR

Declension of Postpositions: A consistent difference is observed in the common use of spatial postpositions in instrumental, e.g., Արիսը սեղանի *վրայո՞վ* է քայլում, թէ՞ *տակով*: *Is Aris walking on the table or under it?* In WA, the same postpositions with same meanings require ablative, that is, Արիս սեղանին *վրայե՞ն* կքալե թէ՞ *տակեն*: WA քով *at,* and ետք *after,* are not used in standard EA.

Postpositions with articles substitute for possessive pronouns, as in WA. Cf. some of the above examples rendered in EA—the translation does not change: *Հետդ* առանձին խոսել եմ ուզում: Լեառն Արարատ *դեմս* (=իմ դեմ) հառնեց մշուշներից:

Substantive pronouns in plural contain the only remnant of the double plural with -ին in EA; cf. *Հետ<u>ը</u>նս* եկան: WA—*Հետ<u>ե</u>րնիս* եկան: They came *with us.* *Մեջ<u>ը</u>նդ* նոր մարդ է հայտնվել: WA—*Մեջ<u>ե</u>րնիդ* նոր մարդ մը հայտնված է: A new person has appeared *among them.*

Three Functions of the Article -*u* are observed in EA too. Cf.:

- Possessive article: Կյանքս արի հրապարակ, ոտքի կոխան ամենքի... Toumanian.
- Demonstrative article: Մինչև օրս Պարոնյան փողոցն եմ փնտրում: (Lesson 12)
- Appositive: Մենք բոլորս, որ գնում ենք տրտում, մենակ... *Charents.* Մենք՝ ներքոստորագրյալներս, մամլո ազատություն ենք պահանջում:
- Formal value in fixed phrases, e.g.: Մարդս մարդով է մարդ:

---

[3] Cf.: բարի, բարեւ, բարք, բարոյական, etc. This root gave rise also to an adjective-building suffix, with a frozen genitive ending e.g.: հայրաբարոյ father-like, մեղմաբարոյ gentle-natured, etc., which belong to the high standard vocabulary in both versions.

[4] If we go back into ancient history, we can see that laws appeared as legalized customs.

[5] իրար տալ is idiomatic: refers both to verbal and physical confrontation.

[6] Cf. the prefix մակ- in մակերես *surface,* մակդիր *epithet,* մակնիշ *brand,* մակարդ *culture (yogurt),* etc.

The Passive Voice of Verbs is formed and functions identically to indicate a subject bearing action produced by an indirect object. Verbs in conjugation ե derive passives from the present stem, and ա verbs, as well as the irregulars, use the past stem as in WA; see the chart below. The infix is spelled վ in RO. In EA, it does not affect the conjugation type; that is սիրել-սիրվել versus WA—սիրել-սիրվիլ.

Verb Type	Active Infinitive	Passive Infinitive	Simple Present	Simple Past
From the Present Stem				
ե verbs	կցել *to attach*	կցվել *to be attached*	կցվում է	կցվեց
Causatives	մոտեցնել	մոտեցվել	մոտեցվում է	մոտեցվեց
From the Past Stem				
ա verbs	իմաճալ	իմացվել	իմացվում է	իմացվեց
Irregulars	աճել	արվել	արվում է	արվեց

With the elimination of the conjugation ի, all traces of Grabar passive voice formation are practically gone—cf.: ազատել-ազատվել, այրել-այրվել, փարել-փարվել, etc. A vague exception is the past participle I which remains in the category of *simple verbs* especially as a substantive—noun or adjective, e.g.: աղացած սուրճ *ground coffee,* but Սուրճն աղացվեց: *The coffee got ground.* Հացը *դրած*, գործն *աճիծած*: (proverb). Cf.: also Գիշերվա կերածը կորած է: *What is eaten at night is lost* (proverb). Դուն կրակ, *հագածդ* կրակ, վուր մե կրակին դիմաճամ: Sayat-Nova. Հարդագողի ճամփորդներ ենք մենք երկու, երկու ճամփորդ *պատառոտած* շորերով: Charents. I don't know about Sayat-Nova's time, but now a formal passive in such instances is applied in "*extra-proper*" speech, that is—*աղացված* սուրճ, *պատառոտված* շորեր. Note that the verb կորչել *to be lost* has no passive in EA as it lacks a simple transitive form in WA: կորսվիլ.

Usage of the Passive Voice does not exhibit significant differences in EA and WA, cf. examples from the WA lesson: Ադամանդները գողացվեցին և գողը երբեք չբռնվեց: Տերը *խաչվեց* հանուն մարդկանց:

The passive voice is less common in Armenian, both EA and WA, than in English.[7] For example, in Charents's poem quoted above, *The Travelers of Milky Way,* there are only seven instances of passive voice among sixty verbs.[8] This frequency reflects also the use of transitive verbs which produce passive voice:

Ու օրերում բազմագույն ու բազմազան *վառվեց, վառվեց ողջակիզվող* սիրտը մեր...
Ու *բզկտվեց* հայացքներից անկենդան որբ սիրտը մեր երազորեն—հոգևար...
Թաղված մնաց իմ աչքերում մի անհուն կապուտաչյա երջանկության առասպել
Ու փնտրում ենք անկարելի մի խնդություն, բայց չենք գտնում՝ վազքով *տարված ու զբաղված*...

Note that the indirect object—logical subject is present twice: բզկտվեց *հայացքներից* was mauled *from gazes* and *վազքով* տարված ու զբաղված... driven and preoccupied *with rushing.*

Repetitive Verbs (բազմապատկական բայեր lit.: multiplying verbs) exhibit individual formal differences expressed in the frequency and combination of infixes: -ռ-,-ատ-, -կոտ-, -ոտ-. The infixes containing ր and ո are not as widespread in standard EA, as in WA. The use of repetitive verbs is illustrated in the text that follows. Note that reduplication in Armenian creates also nouns— վազվզոց, adjectives—կաս-կարմիր, ճեփ-ճերմակ, adverbs—մեծ-մեծ(խոսել), օրեցօր (աճել). etc.

WA Repetitive Verbs	EA Repetitive Verbs	Source Verb Translation
թռչտիլ	թռչկոտել	to fly
խածկտել	խածատել, կծոտել	to bit
խառնշտկել	խառնշ(տր)ել	to mix
կոտրտել	կոտրատել	to break
քաշկռտել	քաշքշել	to drag

[7] Several decades ago formal English was overloaded with passive constructions. Current handbooks on writing instruct one to avoid it. In general, the active voice is more characteristic of human thinking.

[8] One of them is a reflexive verb in the idiom: Սիրտս *լցվեց—I felt like crying*, lit.: *my heart was filled.*

Text: **ՏԻԳՐԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԵԶԸ**

Առաջին անգամն է, որ Անին ցերեկային խնամքի կենտրոն է բերել Տիգրանին: Նվարդ մայրիկն էր միշտ օգնողը, բայց հիմա նա արձակուրդ է վերցրել, լեռները գնացել:

Ահա և այստեղ են Անին ու Տիգրանը:

Անին մտահոգ դիտում է ընդարձակ խաղասենյակը: Չորս-հինգ մանուկ վազվզում են ու թռչկոտում, թաքնվում ու գոռգոռում, երբեմն էլ ինչ-որ բաներ են կոտրտում ու թափթփում: Մի միրգ են կծոտում ու մոռանում, մի գիրք են կարդում ու պատառոտում, որ կարդացածը մտապահելու եղանակ են համարում հավանաբար: Չվարճանում են:

Պարզ դիտողի դերից հոգնելով՝ Տիգրանը թողնում է մոր ձեռքը և թաթիկները հավասարակշռության համար առաջ պարզած թփթփալով գնում դեպի ընկերակիցները՝ գլորվելով փափուկ և իրենից խոշոր մի արջուկի վրա: Եվ փորնիվայր պառկած դիրքից մորն է նայում՝ իր արկածից գոհ կչկչալով:

- Դուրդ գալի՞ս է այստեղ, բալի՛կս, - ասում է Անին՝ իր անվստահությունը կոծկելով: - Քեզ այստեղ եմ թողնելու՝ երեք ժամ միայն, - բացատրում է՝ Տիգրանի փամփլիկ մատների վրա հաշիվ անելով: - Դու խաղա՛, ջանիկս, ես շուտով կգամ:

Անին դեռ մի քիչ էլ է զրուցում մանկավարժուհու հետ, և ապա, աչքը ետ, բայց սիրտը հանգիստ, դուրս է սահում՝ իր գործերին շտապելով:

Reflexive and Reciprocal verbs share the same common features.

Reflexive verbs return the subject's action onto itself, cf.: Մեղմ անձրև *սկսվեց*, ապա վարարեց, *թափվեց*: A gentle drizzle *began*; then it gashed, and *poured*. Ամեն առավոտ ե՛լ, *լվացվի՛ր, հագնվի՛ր, սանրվի՛ր*, վերջում նորից *հանվի՛ր, մաշվի՛ր*՝ ինչ տաղտուկ: Every morning get up, *wash, dress, comb yourself*, at the end again *take off, wear down*—how boring.

Reciprocal verbs require at least two subjects to perform a mutual action. Cf.: Արան և Անին *համբուրվեցին* խորանին առջև: *Ara and Ani* kissed each other *in front of the altar.*
Հակառակորդները երկար *բանակցեցին,* հաշտվեցին և ի վերջո գործակցեցին: The opponents negotiated for a long time, reconciled and at length cooperated.

The same verb may be passive, reflexive or reciprocal in different contexts and it may require different verbs in translation, cf.: the verb տնկվել *to be planted* (active voice տնկել *to plant*) in the following:

Passive: Զույգ բարդիները Արարատի դեմ-հանդիման նախորդ դարում են *տնկվել*՝ ով գիտե ում կողմից: The pair of aspen trees *were planted* in front of mount Ararat in the last century who knows by whom.

Reflexive: Պարտականության ու սիրո միջև այդ ես եմ տնկված՝ ուղեփակոցի գերանի նման...(Պարույր Սևակ) It is me planted (fixed, lodged) between responsibility and love like the arm of the crossing gate.

Reciprocal: Երկու այծ տնկվել-քարացել են լերկ քարափի հանդիպակաց եզրերին: Two goats *have planted themselves* and frozen across the edges of the bare crevice.

Text: Colors. Գույները **ԱՐԻՍԻ ԴԱՍԸ**

- Արի՛ս, դու արևը սիրու՞մ ես: Միշտ պառկում ես արևին, ուրեմն սիրում ես: Ես էլ: Ասում են՝ դու գույները չես տեսնում, ճի՞շտ է: Չի կարող պատահել, չեմ հավատում: Ինչու՞ չպիտի տեսնես: Հա, գիտեմ, որովհետև քեզ ոչ ոք չի սովորեցրել:

Արտակ - Նայի՛ր, Արի՛ս, արևը դեղին է:
Արիս - Արևը դեղի՞ն է:
Արտակ - Պարզ դեղին չէ, ոսկի է, կրակ է:

Արիս - Սպիտակ էլ է լինում, ցերեկը:
Արտակ - Իսկ առավոտյան՝ կարմիր է:
Արիս - Իրիկունն էլ կարմիր է:
Արտակ - Ճիշտ է:
Արիս - Կանաչ չի լինու՞մ:
Արտակ - Չէ, տերևն է կանաչ լինում, ծառի տերևը:
Արիս - Իսկ երկի՞նքը: Երկինքը կարո՞ղ է կանաչ լինել:
Արտակ - Երբեմն՝ մայրամուտին: Սովորաբար, երկինքը կապույտ է:
Արիս - Ծովի պես:
Արտակ - Իսկ ջուրը թափանցիկ է, գիտե՞ս:
Արիս - Բայց կապույտ է թվում:
Արտակ - Ճիշտ երկնքի պես:
Արիս - Իսկ եթե ա՞մպ է:
Արտակ - Սևանում է:
Արիս - Երկինքը սև՞ է:
Արտակ - Այո, գիշերը:
Արիս - Հապա աստղե՞րը:
Արտակ - Աստղերը գիշերվա աչքերն են՝ ոսկեգույն, կարմիր, կապույտ: Քո աչուկների պես, Արի՛ս, ջա՛նս...

- Ջարթնի՛ր, Արտա՛կ, ջա՛նս, ուշ է, դասի ես գնալու:
- Սպասի՛ր, մա՛, Արիսը գույներն է սովորում... Ծիածանը...ծիածանը տեսած կա՞ս, Արի՛ս...

VOCABULARY DIFFERENCES

EA	TRANSLATION	WA	TRANSLATION
(վատություն)		գէշութիւն	badness
արկած	adventure		accident, misfortune; also: adventure
արկածախնդրություն	adventure, exploit	արկածախնդրութիւն	adventure
վթար	accident	-	damage, ruin, wreck
(վայրկյան)		(երկվայրկեան)	second, moment
(ծիածան)		ծիրանի գոտի	rainbow
ներքոստորագրեալներ		ստորագրեալներ	undersigned
կինոնկար		շարժանկար	movie
շտապել		աճապարել	to hurry, hasten
(կուլ տալ) կլանել		կլլել	to swallow
(դանդաղ)		կամաց	*slowly*
(փափուկ)		կակուղ	soft, tender
մեկ մեկի, մեկ մեկու		մեկ մեկու, մէկզմէկ	Each other
ինքն իրեն		*ինքիրեն*	to him/herself
կծոտել		խածկտել	take bites
թմբլիկ, փամփլիկ		թոմպուլիկ	pudgy, plump
պահ մտնել		պահուրտիլ	to hide
գոռգոռալ		պոռպոռալ	yell, scream
(սպիտակ)		(ճերմակ)	white: *main color term.*[9]
շագանակագույն	brown, main color name. lit.: chestnut colored.	(սրճագոյն)	brown, main color name. lit.: coffee colored.
երկնագույն	sky-blue[10]	(բաց-կապոյտ)	light-blue

[9] Each version uses the other word for *white* for stylistic, mostly poetic, purposes. Details in EA Lesson 6.
[10] Wide spread in EA due to Russian interference, cf.: *goluboy.*

LESSON 15

GRAMMAR

Declension Types
Transfers between Parts of Speech
Sequence of Noun Endings
Verb: the Expression of Grammatical Meanings
Impersonal Verbs
Conjunctions
Pronoun որ and the Conjunction որ
Conjunctions որ, թէ, կամ, եթէ

VOCABULARY

Ethnonyms
Idioms
Reading from the Original: Լոգանքէն վերջ by Taniel Varuzhan
Text-Dialogue: Պարահանդէս
Text Epilogue: Ճանապարհ Դէպի Տուն

VOCABULARY

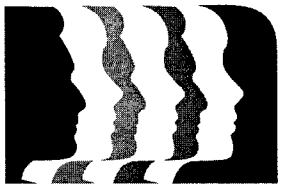

Ethnonyms

The name of a people by national or ethnic affiliation is an ethnonym—e.g., հայ *Armenian*, հնդիկ *Indian*, ամերիկացի *American* (person).[1] Some of the oldest ethnonyms are simple words, mainly the names of historical neighbors of Armenians. All other ethnonyms are composed from the country names with the suffixes -գի, -եցի, -ացի. They are not capitalized in Armenian.

Simple Ethnonyms		Complex Ethnonyms	
հայ	Armenian	ամերիկացի	American
արաբ	Arab	իտալացի	Italian
հնդիկ	Indian	գերմանացի	German
յոյն	Greek	անգլիացի	English
թուրք	Turk	ֆրանսացի	French
պարսիկ	Persian	պելճիքացի	Belgian
չեխ	Czech	մեքսիքացի	Mexican
լեհ	Pole, Polish	նեփալցի	Nepalian
ռուս	Russian	եթովպացի	Ethiopian
ֆինն(լանդացի)	Finn	պրազիլացի	Brazilian

The suffixes -գի, -եցի, -ացի can be attached to practically any geographical name to show origin which is not necessarily nationality or ethnicity; for instance, լեռնցի *a person from (or born in) a mountainous region,* գիւղացի *villager, peasant,* քաղաքացի *urban dweller* or *citizen.* For citizenship and ethnicity names complex ethnonyms are used, similar to hyphenated ethnonyms in English which indicate both the origin and the host country or city; e.g., յունահայ Greek Armenian, ամերիկահայ American-Armenian, պէյրութահայ Armenian from Beirut, etc. The same suffixes indicate what city one is from or

[1] Remember that Armenian has ethnonyms—հայ, language names—հայերէն, and general adjectives—հայկական which often correspond to one word in English words—*Armenian,* details see in Lesson 7.

where one comes from; e.g.: լոնտոնցի, սան-ֆրանսիսքոցի, պէյրութցի, երեւանցի, մշեցի, գիւմրեցի. Though derived from proper names, they are not capitalized either.

The question for ethnonyms is ի՞նչ.

Դուն ի՞նչ ես:	*What are you?*
Ամերիկացի եմ:	*I am American.*
Հայ եմ:	*I am Armenian.*

The question ուրկէ՞ assumes two types of replies:

Ուրկէ՞ ես:		*Where are you from?*
Պոսթոնցի եմ	or	Ամերիկայէն եկած եմ:
I am from Boston.	or	*I have come from America.*
Երեւանցի եմ	or	Հայաստանէն եկած եմ:
I am from Yerevan.	or	*I have come from Armenia.*

Suffixed forms, like ամերիկա*ցի* (եմ) indicate permanent features, and the oblique forms, like Ամերիկա*յէն* (եկած) եմ, temporary features. Cf.:

Ծնողքս Եւրոպայէն գաղթած են, բայց ես ամերիկացի եմ:	My parents emigrated from Europe but I am American.
Ծագումով հայ եմ, քաղաքացիութեամբ՝ ամերիկացի:	I am Arab by origin; by citizenship, American.
Ես լոնտոնցի եմ, բայց հիմակուհիմա պոսթոնցի դարձած եմ՝ հոն կ'ապրիմ:	I am a Londoner, but now I have become a Bostonian; I live there.
Ռուս եմ, բայց այժմ Ֆրանսայէն կու գամ:	I am Russian, but now I come from France.
Ֆրանսահայոց գաղութը կը նուազի և ընդհակառակը, ամերիկահայերունը կը մեծնայ:	The French-Armenian community is decreasing, and in contrast, the American-Armenian community is getting larger.

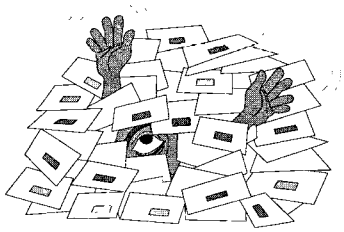

Գործերուն տակէն աչք չեմ բանար:

Idioms

You have reached the last lesson in your Armenian textbook. You know at least two languages, Armenian and your mother tongue, and if it is not English, also English; and you may have noticed that each language has its own way of thinking, depicting the real world, and expressing ideas in that world—that is, an idiosyncratic mode of communication. Individual speech, depending on the speaker and circumstances, may be straightforward or metaphorical, interesting or dull. A language can be anything but dull. Every language has the means to express the precision of say Einstein's scientific mind, the philosophical sophistication of Plato, the drama and lyrics of Shakespeare. It depends on a user's ability to draw on the richness of a language—not in the grammatical correctness of forms (which is understandable by itself) but in the specific ways of combining the words. *In the beginning there was the word.*

Idioms are fixed combinations of words with a meaning that is more than the sum total of their components: "A speech form or an expression of a given language that is peculiar to itself grammatically or cannot be understood from the individual meanings of its elements, as in *keep tabs on.*"[2]

Compare, for example, the picture caption: Գործերուն տակէն աչք չեմ բանար. The whole sentence is idiomatic, meaning *I am too busy.* It derives from the image of being too busy to see anything else except work. A literal translation does not help in the case of idioms—they represent one unit of meaning. Idioms which are similar in different languages often diverge in meanings, cf., *dog days* 'hot, sultry period in summer' in English and շան օրի հասած 'in a miserable condition with no way out' echoing with the English 'lead a dog's life'; or *get under one's skin* 'upset, bother someone' resembles the Armenian idiom մորթին վրայ զգալ which refers being sensitive to someone else as *be in someone's shoes,*

[2] http://dictionary.reference.com/search?q=idiom 11/13/2004

whereas the idiom երկու ոտքը մէկ կօշիկ դրաւ refers to forcing someone into something without leaving a choice. See some common idioms in Appendix 6.

Below are idioms from previous lessons with the lesson and page numbers. Try to remember their meaning and usage. Note that idioms are stable constructions very sensitive to changes, for example, անուն դնել is *to call names,* while with articles, անունը դնել or անուն մը դնել, *to name, to give a name.*

Ի՞նչ կայ-չկայ	6-85	Շատ ապրիս	7-99	Քունս կը տանի	10-180
Տակէն չենք ելլեր	6-85	Անուշ ըլլայ	7-101	Բան ու գործը ձգել	11-205
Սիրելը՝ սիրենք...	6-85	Բան մը չէ	7-102	Քիթը խոթել	13-264
Լաւ ըսենք, լաւ լսենք	7-106	Անունը դնել	7-110	ճամբայ բռնել/ելլել	13-269
Լաւ ըսենք, լաւ ըլլանք	7-106	Տակէն վրայէն մաքրել	9-151	Գլուխ դնել	14-299

Idioms are language specific meaning units; but the human thinking across languages and cultures unites with many universals which are reflected in idioms, proverbs, etc. Therefore, some idioms have lexical if not literal equivalents in unrelated languages. Idioms also travel from language to language through literary translations and by the word of mouth and sometimes it is hard to define the original source language.

Idioms as a rule are based on metaphorical thinking but not every metaphor is an idiom—the latter are fixed phrases used from generation to generation. Poets always come up with new metaphors by using the immense potential of languages to captivate our mind, to picture the world in fresh ways both cognitively and emotionally. Compare you reading from the original below.

Reading from the Original:

Դանիէլ Վարուժան

by Taniel Varuzhan[3]

Լոգանքէն վերջ

Լոգանքէն վերջ հետդ առանձին՝
Քալենք, քալենք ծովափին վրայ,
Հուրերուն տակ արեգակին,
Մինչև որ թաց հերքդ չորնայ:

Նուրբ աւազին ծոցը ջերմիկ
Թաղուին ոտքերդ հոլանի՝
Զոր հեւիհեւ մեն մի ալիք
Գայ համբուրել ու չհասնի:

Հուսկ արբեցայ ծովով երկա՜ր,
Բերանս ծով աչքերուդ վրայ.
Արեւուն տակ, ուսերդ ի վար,
Մինչև որ թաց հերքդ չորնայ:

[3] Taniel Varuzhan (1884–1915) is one of the most eminent figures in the classical Western Armenian literature. His books of poems—Սարսուռներ (1905), Ցեղին սիրտը (1909), Հեթանոս երգեր (1912), Հացին երգը (1921)—have been translated into many languages. A poet; professor of literature, political science, and ethics, newspaper editor, and an imposing figure in social-political and cultural life, he was the director of the Lusavorchian school in K. Polis (Istanbul). His vigorous, spirited lyrics inspired many generations of Armenians to cherish life and fight for a better future without compromise. Varuzhan fell a victim in the Genocide of Armenians, April 24, 1915, along with the majority of Western Armenian intellectuals.

Explanations to the Poem

Լոգաննէն վերջ	After swimming	Լոգանք is also *bath*; *to swim* is լողնալ, *to bathe*, լոգնալ
հետդ առանձին	with you alone	The article -դ substitutes for քեզ *you* in the dative.
Քալենք, քալենք ծովափին վրայ	Let's walk on the beach	The entire poem is built on the subjunctive mood of verbs which make it a dream: let it happen! If it be! The repetition of քալենք emphasizes the desirability.
Հուրերուն տակ արեգակին	Beneath the sun's fires	Հուր is *fire;* արեգակ *sun,* poetic style. You know their common synonyms: կրակ, արեւ.
Մինչև որ քաց հերքդ չորնայ	Until your wet hair gets dry	հեր-ք is a poetic hair, with the obsolete plural -ք.
Նուրբ աւազին ծոցը ջերմիկ	into the warm lap of the delicate sand	The diminutive of ջերմ *warm, ardent*, bears emotional emphasis.
Թաղուին ոտքերդ հոլանի	let your well-shaped feet get immersed	թաղուիլ *to be embraced, interred,* lit.: *sunk,* passive voice
Զոր հնիհն մէն մի ալիք գայ համբուրել ու չհասնի	to kiss which comes a single undulating wave and does not reach	զ-որ, a relative pronoun in the accusative, functions as a conjunction. մի is the old indefinite article reduplicating մէն *only one*. In standard, the dative of purpose would be used: գայ համբուրելու.
Հուսկ արբենայ բերանս	Let my mouth get intensely inflamed	արբենալ is poetic, *to get drunk, inspired*
ծով աչքերուդ վրայ	Over your sea-eyes	վրայ is both *over* and *on*; cf. տակ *beneath & under*. *Eyes like the sea* express the beauty of the beloved and the depth of her personality.
ուսերդ ի վար	down your shoulders	ի վար shows direction, վար—location.

GRAMMAR

Declension Types

1. Nouns have six cases but four forms: the nominative and accusative coincide in form, as well as the genitive and dative. Some pronouns have suppletive forms to differentiate the latter, e.g.: ըnu - քեզ (details in Lessons 9 and 14).

2. The most productive declension pattern in Western Armenian has -ի for the genitive singular and -ներ for plural. The majority of nouns and many pronouns belong here, as well as the majority of substantives (words used like nouns) and practically all new words which enrich the vocabulary on a daily basis through loans or word building. A current trend generalizes this pattern for nouns from other declensions.

3. All other declensions except -ի are limited either by the form or the meaning of the words involved.

4. Traditionally declensions are divided into regular and irregular. The so-called *irregular* declensions have a regular paradigm but they contain a few words; they are closed or dead patterns which may lose but not acquire new members. Regular declensions are productive—they involve many words and they are open to novel members.

5. External declensions add the endings -ի -ու, -ոյ, -ուան, -ան, -ոջ, -եան in genitive singular (քերքի, հայու, սիրոյ, օրուան, մանկան, բրոջ, ծննդեան). The regular plural adds -ու. The declension ց emerges only in plural, with the old genitive plural ending ց—Վարդանանց.

6. The internal declensions have three basic patterns: տուն - տան, հայր – հօր, արիւն - արեան. These are remnants of the older ablauting system where the grammatical meaning is expressed by a change in the root vowel or diphthong. Not to be confused with the vowel shift resulting from the loss of stress in external declensions, e.g., սրտի, սիրոյ, կնոջ.

7. The ablative and instrumental cases add -է and -ով respectively to the direct form, e.g.: սրտէ, սրտով. In irregular declensions, endings add to the ablauting or suppletive genitive/dative: e.g.: հայր - հօր - հօրմէ, դուն - քեզ - քեզմէ.

8. The instrumental ending, -ը is employed only in declensions -ան and -եան; the addition of -ը turns the final ն into մ, e.g., արիւն-արեան-արեամբ, ուսում-ուսման-ուսմամբ. This instrumental is especially characteristic to words derived with the suffix -ութիւն, e.g., բարութեամբ, ուրախութեամբ. However, all these nouns generate conversational instrumental forms with -ով, բարութիւնով, արիւնով, etc.

9. The genitive/dative and ablative endings are usually followed by articles (ծաղ(ի)կիս, ծաղկիդ, ծաղկին, ծաղկի մը and տ(ու)նէս, տ(ու)նէդ, տունէն, տունէ մը). The definite article is the most common and therefore, in some grammars it is ascribed to the case ending but it ought to be separated in structural description as it is in nominative and accusative.

The Declension ի is the regular pattern in singular for nouns and some pronouns. It has the ending -ի for the genitive/dative, -է for the ablative and -ով for the instrumental—e.g., փիսիկի, աշխարհի, իմ չի. Many nouns belonging to other declensions generate parallel forms with ի.

The Declension ու statistically is the most widespread type because it covers all infinitives, some singular nouns and practically all plural nouns, examples:

- Plural nouns which in singular belong to different types: cf.: հայրերու, օրերու, բարութիւններու, ձիւներու, մարդերու, իմչերու, եղածներու.
- Verbal infinitives, e.g., սիրելու, տալու. Remember: ի and ու verbs shift to ե: ապրիլ - ապրելու, զբօսնուլ - զբօսնելու, բողոքել - բողո(ե)լու.
- In singular the declension ու is limited to some monosyllabic nouns of frequent usage—e.g., գահ - գահու. Also: մարդ, մանչ, էշ, ծով, շահ, մահ, ծեր, պապ, մամ, արջ, ձի, թի, կով, ծով, հով, հաւ, այգ, դար, պահ, ժամ, չար, չին.
- Some colloquial or obsolete parallel forms of nouns regularly declined with ի or in another pattern: արև, գլուխ (գլխու), տղայ (տղու), շաբաթ (շաբթու), ամիս (ամսու).

The Declension ց functions only in the plural; formally it is limited to words ending in ը. Exception: մարդիկ -մարդոց with the more common parallel մարդերու.

- Proper names suffixed with -անք, -ենք, -ոնք, -իք; for instance, Վարդանանք, Հայկազեանք, Արշակունիք. These have maintained the regular declension in Krapar—e.g., Վարդանանց պատերազմ *war of the Vartanids,* Հայկազեանց գարմ *the race of Haykazeans (Armenians),* Արշակունեաց գահ *throne of the Arsacids.* Such forms are found frozen in idiomatic expressions:Սահմանք քաջաց զէնք իւրեանց: *The limits for the brave(are) their weapons.*
- Several common names declined in this pattern have regular parallel forms—e.g., անձինք - անձանց/անձերու, ծնողք - ծնողաց/ծնողներու, կանայք - կանանց/կիներու, մարդիկ - մարդոց/մարդերու, տղաք - տղոց/տղա(ք)ներու, այլք - այլոց/այլերու.
- In literary styles, long words ending in -ութիւն retain the old -ց in plural, i.e., նախադրութեանց, նեղութեանց instead of the regular: նախադրութիւններու, նեղութիւններու.
- In pronouns with a final ը: ասոնք - ասոնց, իրենք - իրենց, որոնք - որոնց, etc.

The Declension ուան is limited to words indicating time, for instance, տարի-տարուան, օր-օրուան. Also: երբ, ժամ, ժամանակ, ատեն, հիմա (հիմակուան), շաբաթ, ամիս, առտու (առտուան), անգամ, ցերեկ, իրիկուն, գիշեր, երէկ, վաղը, ամառ, ձմեռ, հերու, առաջ.

In ablative, they acquire the ending -ուընէ—e.g., առտուընէ, հիմակուընէ, օրուընէ, except for ամիս, ատեն, շաբաթ, which derive the ablative from the direct form: ամիսէ.

The instrumental is derived from the base form: *Գիշերով* ճամբայ ելանք: *We took off for the road by night.*

Many of these words may change the declension type to signify a meaning change, for example ժամ *hour,* regular gen. ժամուան, uses ու when it means *church*—e.g., ժամուն բակը *the churchyard.* Տարի *year,* regular gen. տարուան, employs ու to refer to the age. Cf.:

Տիգրան երկու տարու մանչ մըն է:	*Dikran is a two-year-old boy.*
Անցեալ *տարիէն* Եորք փոխադրուած եմ:	Since last year I have moved to York.
Կէսօրուան արևը ուժգին է:	The sun at noon is intense.
Կէսօրին կը տեսնուինք:	We'll see each other at noon.

- Ամիս has parallel forms with ի, ու and ոյ. The latter is typical to formal speech especially as ամսոյս, meaning of *this* month—e.g.: Ժողովը *ամսոյս* տասին է: *The meeting is on the tenth of this month.*
- The season names ամառ *summer* and ձմեռ *winter* have obsolete parallels still in use: ամրան, ձմրան, along with the standard: ամառուան, ձմեռուան.

The Declension ան has both semantic and formal limitations:

- Age terms with blended diminutives -ուկ and -իկ: մանուկ *child* մանկան, աղջիկ *girl* աղջկան, էրիկ *husband, man* էրկան, կնիկ *wife, woman* կնկան. All have regular parallels with ի save աղջիկ.
- Abstract nouns with the suffix -ում: ուսում *study* ուսման, անկում *drop, decline* անկման.
- Some monosyllabic words maintain the Krapar -ան for genitive but have regular forms with ի too: լեռ, դուռ, բեռ, բոռ[4] and the season names գարուն, աշուն—գարնան, աշնան, լերան, դրան, բեռան, բոռան. The latter also have newer parallels with ի—լեռի(ն), դուռի(ն).

The Declension -ոջ covers some kinship terms: կին, քոյր, աներ, սկեսուր, տագր, տալ, ներ, and the words տէր, ընկեր; e.g., քոյր - քրոջ, ընկեր -ընկերոջ. In the ablative and instrumental they add an augmentative -մ- before the endings -է and -ով, կնոջմէ, քրոջմով. Parallels based on the direct forms, as ընկերի, ընկերէ, ընկերով occur in conversational speech.

The Declension -ոյ is limited to three frequently used words: Աստուած, սէր, յոյս. They all undergo a phonetic shift of the root vowel: Աստուծոյ, սիրոյ, յուսոյ (see the paradigms in Lesson 11). All other words below are either frozen or obsolete forms with regular parallels in standard:

- Obsolete forms of geographical names, e.g., Ասիա - Ասիոյ, Ֆրանսա - Ֆրանսիոյ. Novel regular forms with ի are more frequent, such as Ռուսիայի, Ֆրանսայի.
- Some words maintain their obsolete forms with -ոյ in frozen phrases, such as հուր in Հրոյ Երկիր *Land of Fire* (toponym); լոյս in Առաւոտ լուսոյ *Morning of light* (from a famous medieval song by Nerses Shnorhali); մամուլ in մամլոյ ազատութիւն *freedom of press;* խնդիր in խնդրոյ առարկայ *the matter in question;* եկեղեցի in եկեղեցւոյ պատուիրակ *church delegate,* etc.

The Declension -եան is the only productive type among internal declensions. Formally it is limited to nouns ending in –իւն, including nouns suffixed with -ութիւն which keep this declension open to new words. The ablative derives from the base form, and in instrumental they have the standard ending -եամբ. For instance: ուրախութիւն, ուրախութեան, ուրախութենէ, ուրախութեամբ; արիւն, արեան, արիւնէ, արեամբ. Note that the suffixed words in the ablative shift into -ութենէ. All these words in casual styles occur also in the regular pattern with ի: արիւնի, արիւնէ, արիւնով/արեամբ.

The Declension ο is limited to three kinship terms—հայր - հօր, մայր - մօր, եղբայր - եղբօր—and their derivatives, such as մեծ հայր - մեծ հօր *grandfather's,* կնքամայր - կնքամօր *godmother's,* հօրեղբայր - հօրեղբօր *paternal uncle's.*

The Declension ա is limited to two words: առն - առն, շուն -շան. Note that their derivatives have parallel declensions—e.g., ծովաշուն *sea dog,* ծովաշան or ծովաշունի, դրամատուն *bank,* դրամատունին or դրամատանը մէջ; but: մեծատուն *rich person,* only մեծատունի, e.g.: Մեծատունին քսակը անտակ է: *A rich man's purse is bottomless.*

[4] In Krapar this is an internal declension because these words end in -ն in nominative.

Transfers between Parts of Speech

The parts of speech in Armenian are formally better differentiated than they are in English. This is due to grammatical or derivative affixes and also word building models, specific to particular parts of speech. Transfers between the parts of speech occur on three levels: word-building and morphological transfers entail formal changes, while syntactic transfers do not.

1. On the level of word building, words transfer from one part of speech to another with the help of affixation or compounding.

◊ Verbs acquire the following indicators: infinitive endings -ել, -ալ, -իլ, -ուլ, often preceded by infixes -ան-, -են-, -ցն-, -ու-, also participle endings -ած, -ող, ելիք, etc. and person/number indicators in conjugated verbs.

◊ The following suffixes derive nouns from different parts of speech: -ակ—բռնակ, նաւակ, -իկ—Լուսիկ, ճանիկ, -ուհի—հայուհի, -իչ—գրիչ, -երէն—հայերէն, -ութիւն--գրականութիւն.

◊ Adjective derive with suffixes -եայ—ոսկեայ, -է—կաւէ, -եան—հայկազեան, -ային-ազգայինն, etc. as well as negative prefixes ան-, դժ-/տժ-, տ-, չ-, e.g., անտուն *homeless*, դժգոյն or տժգոյն *pale, colorless*, տգեղ *ugly*, չկամ *unwilling*.

◊ -բար, -գին, -պէս, -օրէն—ուժգին, ուժգնաբար, ուժգնապէս, ուժգնօրէն derive adverbs.

◊ There are polifunctional suffixes building both nouns and adjectives, such as: -ի, կաղնի *oak,* noun արծաթի *silver* adjective, -ական, վաճառական *merchant* noun, տօնական *festive* adjective, cf.: also վաճառականական գործարքներ merchant deals.

◊ A large number of word-building models specifies different parts of speech, for example, noun+verbal stem=adjective ազգասէր *one who loves his nation,* adjective+noun=adjective հայրենակարօտ *one who longs for his country, nostalgic,* etc.

2. On the morphological level, nouns, pronouns, and verbs are easily detected by their inflections. All other parts of speech can be used as substantives—that is, they undergo a functional transfer in part of speech accompanied by assuming nominal endings. Cf.:

Խօսիլը արծաթ է, լռելը՝ ոսկի:	*Speaking is silver, keeping silence—gold.*	The infinitives խօսիլը and լռելը are substantives functioning as subjects.
Կարմիրները ու *ճերմակները*, ամէն կարգի ու գոյնի *իշխողները* կուգան ու կ'երթան, ժողովուրդը կը մնայ:	*The reds* and *whites*, *the authorities* of every type and color come and go, the people remains.	The adjectives կարմիր and ճերմակ and the participle իշխող are substantives functioning as subjects.
Չարի վերջը միշտ գէշ է:	*The evil things' end* is always bad.	The adjective չար functions as a noun.
Արագ-ը մակբայ է, *բայց-ը*՝ շաղկապ:	*Fast* is an adverb and *but* is a conjunction.	Արագ and բայց are substantives in linguistic metalanguage.

3. On the syntactic levels, transfers between parts of speech occur without any formal change, as in English. The context defines the part of speech. These are mainly core vocabulary words, and their ability to transfer is a fact of language already recorded in dictionaries. I will list just a few words here:

◊ երիտասարդ, ծեր, հիւանդ, աղքատ, հարուստ, հանգիստ are adjectives and nouns.

◊ աղքատ, արագ, բաւական, գէշ, գոհ, լաւ, խիստ, կամաց, կարճ, հանգիստ, հանդարտ, շատ, շիտակ, շուտ, սաստիկ, քիչ are both adjectives and adverbs.

◊ ետքը, յետոյ, հիմա, շիտակ, ներս, դուրս, վեր, վար are both adverbs and postpositions.

◊ This duality characterizes also derivatives with multifunctional suffixes, such as առևտրական, վաճառական, հողեղէն, ոսկեղէն, etc. given above.

The following examples the same words function as different parts of speech.

Արամ կարող *երիտասարդ* մըն է: Արտակ դեռ *շատ երիտասարդ* է:	Aram is a talented *young man.* Ardag is still *very young.*	երիտասարդ noun and adjective

Յետոյ գացի հեռուն լացի։[5] *Մեզմէ յետոյ՝ բէկուզ ջրհեղեղ։*[6]	*Then I went far away and wept. After us comes the flood*	Յետոյ is an adverb and also functions as a postposition.
Ասկէ Հայաստան երթալը *առաջ* դիւրին չէր։ Քեզմէ *առաջ* կեանքս պարապ էր։	*Before* it was not easy to go to Armenia from here. *Before* you my life was empty.	Առաջ adverb and postposition
Նրբակազմ կիներուն *կերպասեղէն* հագուստ կը վայելէ։ Եւ *կերպասեղէնի* վաճառքը երբէք պիտի դադրի։	*Silken* attire is befitting to delicate women. And the sale of *silk goods* will never stop.	կերպասեղէն adjective and noun
Ձգեստդ նուրբ *շալէ* կարած եմ։ *Շատ* բանողին *շալէ* շապիկ։ *Շատը շատին* կ'երթայ։	I have sewn you dress from delicate wool. The hard worker (gets) a woolen shirt (proverb) A lot goes to those who have a lot (proverb).	Շալէ noun and adjective. Շատ adverb and noun.
Ապրի՛ս, Արտակ, *հարուստ* ու *հանգիստ* ապրիս։ *Հանգիստ* և *հարուստ* կեանքի արժանանաս։	Thanks, Ardag; may you live *rich* and *in comfort.* May you deserve a *nice* and *rich* life.	հարուստ, հանգիստ—adverbs and adjectives
Կարճ կապէ պատմութիւնդ, ալ *կարճ* գիշերն ալ լմնցաւ։ *Կարճին* կէսը գետնին տակն է։	Make your story *short;* even the *short* night is over. Half of a short person is under the ground. (proverb)	Կարճ—adverb, adjective and noun.

Sequence of Noun Endings

Noun inflections are added from the right in the following sequence:

Base Form	Plural Endings	Declension	Articles
վարդ	վարդեր	վարդերու	վարդերուս
	+ (ն)եր + նի		
		+ ի, + ու, etc.	
			+ ս, + դ, + ն (ը)

The majority of declined words—pronouns with nominal declension, verbal substantives, adjectives, and postpositions follow the same sequence—e.g., իմչ-եր-ու-ն, խաղցող-ներ-ու-ն. That is, after the root or the stem comes the plural (վարդ-եր, ծաղիկներ). The double plural նի follows the regular -եր or -ներ. Case endings (ի, ու, ուայ, ոջ, ան, ոյ) follow the plural endings. The articles **ս, դ ն, ը** end the word. If there are no plural endings, case endings immediately follow the base form, as in վարդի, օրուան, կնոջ. If there are no plural or case endings, the articles immediately follow the base—քուկդ, ծաղիկս, կինը.

With double plurals, the articles are obligatory: i.e., the plural form վարդեր can be used by itself but the addition of նի requires also articles—վարդ-եր-նի-ս, վարդ-եր-նի-դ or վարդ-եր-նի-ն. Also, the double plural usually excludes the ablative or instrumental cases. The genitive-dative with a double plural is somewhat obsolete, but possible, such as: տուներնուս, գործերնուդ.

The genitive ending -ին precedes the plural in substantive possessive pronouns—e.g., քուկ-*ին*-ներ-դ, which allows also double case forms—e.g., մեր-*ին*-ներ-*ու*-ն, where -ին- and -ու- are genitive endings, իմ-*ին*-ներ-*է*- ս where -ին- is the genitive and -է-, the ablative ending.

---

[5] A line from Madteos Zarifian's poem Կարեկցութիւն. See Appendix 9.

[6] "Après moi le déluge." — Louis XIV of France.

Text-Dialogue: **Պարահանդէս**

Անին եւ Արան պարահանդէս գացած էին: Սովորական հայկական պարահանդէս մըն էր հայոց եկեղեցիին սրահին մէջ՝ բազում տարեկան տօներէն մէկու մը առիթով: Նախուտեստներով լեցուն սեղաններ շարուած էին խիտ՝ սրահին մէջտեղ ընդարձակ պարահարթակ մը ձգելով: Եւ հայկական նուագախումբ մը կը քնդար՝ ամէնուն շուրջպարի[7] կանչելով: Թէ նուագախումբը, և թէ ծանրաբեռ սեղաններուն համադամ կերակուրները աւելի միջազգային էին և ի մի կը բերէին հայոց տարբեր գաղութներուն ներծծած մեղեդիներն ու բարքերը, համերն ու բոյրերը: Բայց շուրջպարը բուն հայկական էր՝ որ խոլագին կը պտտէր հայոց խրոխտ լեռներուն պէս կենսալի, անմատչելի և մշտահմայ...

Անին՝ մոռցած կերակուր և մինչեւիսկ Արան, պայիկի մը պէս կը սահէր շուրջպարի գլուխ՝ ճերմակ թաշկինակը ծածանելով և պարող շրջանը իր ետևէն տանելով: Արան հմայուած կը դիտէր՝ անյաղորդ իր իսկ ոտքերուն ռիթմիկ դողին, որ կը յուշէր թէ Անիէն առած պարի տնային դասերը իրենց գործն ալ ըրած են և իրն ալ կրնայ շուրջպար մտնել:

հօրեղբայր

Յանկարծ պոռացող ձայն մը Արային ականջը խոցեց.

- Բարև, մանչս: Դուն ինծի կը ճանչնա՞ս:

- Հարկաւ, մեծ հօրեղբայր, մայրիկիս հօրեղբայրն էք, Պոսթօն հանդիպած ենք:

- Դուն որու՞ն մանչս ես, Արաքսեայի՞, թէ՞ Աստղիկի:

- Աստղիկն է մայրս, մեծ հօրեղբայր, Արաքսեան մօրաքոյրս է:

- Է, ինչպէ՞ս են աղջիկները, լա՞ւ են, շատոնց չեմ տեսած:

- Մայրիկս լաւ է, բայց մօրաքոյրս անցեալ ամառ մահացաւ:

զարմիկներ

եղբօրորդի

- Ի՜նչ կ՚ըսես, չէի իմացած, մեղք, շա՛տ մեղք:

- Քանի մը տարիէ ի վեր մօրաքս աղէկ չէր:

- Իրաւէ՞ն, ի՞նչ ունէր, սի՞րտն էր:

- Այո, հօրեղբայր, շատ հիւանդ էր արդէն:

- Է՜հ, արևը ձեզի բաշխեց, գնաց, ողորմի անոր, դուք ողջ ըլլաք:

- Աստղիկս ինչպէ՞ս է, առո՞ղջ է:

---

[7] Literally *round-dance,* a type of Armenian group cyclical dance. Usually more than a dozen but at least three-four dancers form an open ring, holding each other arm in arm or hand in hand, keeping their shoulders close in a line, and go rhythmically in circles. There is no limit to the number of dancers; it can be more than a hundred if space allows. If the dancing line is too long, the ring whirls into concentric circles. The middle of the circle is empty; dancers face it, except the first dancer, often called շուրջպարի գլուխ, who leads the circle by waving a handkerchief and facing ahead. The last dancer faces right and can hold a handkerchief too.

- Այո, լաւ է, շնորհակալութիւն:

- Աստուած պահապան: Բարևներս չմոռնաս ըսել անոր: Հայրիկդ ինչպէ՞ս է, Գրիգորս ինչպէ՞ս է:

- Հայրիկս լաւ է, շնորհակալութիւն: Գրիգո՞ր... ափիկա ո՞վ կ՚ըլլայ:

- Ինչպէ՞ս, Գրիգոր հայրդ չէ՞:

- Ներողութիւն, հայրիկիս անունը Յակոբ է:

- Կեցի՛ր, հայրդ Յակոբն է, դուն Յակոբի՞ն ես, ինչու՞ կարծեցի թէ...իրաւէն, Յակոբ էր, ի՞նչ հարսնիք մ՚ըրինք Աստղիկին ու Յակոբին, ինչպէս կը պարէինք, եաւրում, սա երիտասարդները պարել ալ չեն գիտեր... Ի՞նչ հարսնիք էր, ի՞նչ հարսնիք...կը յիշե՞ս, տղա՛ս:

- Վախնամ, թէ պիտի չկրնամ յիշել:

- Հարկաւ, հարկաւ, ի՛նչ կը խօսիմ: Հա՞, հա՞, հա՞, մանչս, մեծցեր-ցնդեր եմ, հա՞, հա՞, հա՞... քալէ՛ պարենք, ինչու՞ հոս կեցած ենք, հա՛յտէ, եկու՛ր պարենք, մանչս...

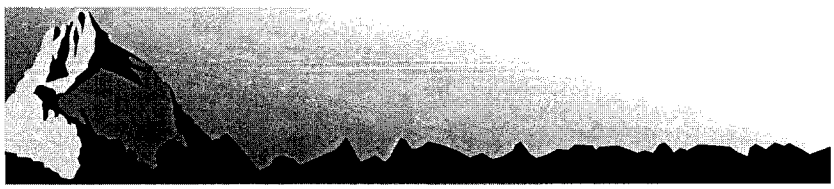

Հայկական պար[8]

Explanations to the Dialogue

պարահանդէս	Ball, dance	A compound consisting of պար *dance* + ա + հանդէս *celebration, fiesta;* cf. պար+ա+հարթակ *dance + floor,* below, and also դիմակահանդէս *masquerade, carnival,* զօրահանդէս *military parade.*
տարեկան բազում տօներէն մէկու մը առիթով	On the occasion of one of the numerous yearly holidays	տօներէն is a partitive attribute in ablative. The noun առիթ *occasion, excuse,* in instrumental functions as a postposition governing in genitive, մէկու.
Նախուտեստներով լեցուն	full of appetizers	լեցուն requires attributes in instrumental. Նախուտեստ is a compound; նախ *before* is used also by itself; ուտ-եստ is a frozen derivative with no independent use.
պարահարթակ մը ձգելով	leaving open a dancing square	ձգել with a noun/object indicating space is *to leave room, space.*
նուագախումբ մը կը թնդար՝	a band was resounding	թնդալ refers to loud noise, figuratively describing loud, noisy orchestras.
ամէնուն շուրջպարի կանչելով	calling everyone to a round-dance	The instrumental of the infinitive forms adverbial modifiers of manner; cf., also ձգել-ով above.

[8] Պար is *dance* and also *mountain chain.* Most Armenian group dances form chain circles, շուրջպար. One of the largest mountain chains in the Armenian plateau is called Հայկական Պար.

ի մի կը բերէին ... մեղեդիներն ու բարքերը, համերն ու բոյրերը	were bringing together ... melodies and mores, flavors and scents	ի մի բերել is a verbal phrase, *to bring together, make a whole of parts.*
հայոց տարբեր գաղութներուն ներծծած	Absorbed by different Armenian communities	
բուն հայկական	genuinely Armenian	բուն as an adjective means *genuine, original, authentic,* as a noun—*tree trunk.*
խոլագին կը պտտէր հայոց խրոխտ լեռներուն պէս կենսալի, անմատչելի եւ մշտահմայ	circled zealously like the majestic Armenian mountains, vigorous, inaccessible and ever-charming	The last three attributes concern both the dancing mode (կը պտտիր) and the object of simile (լեռներ).
պայիկի մը պէս կը սահէր շուրջպարի գլուխ	was gliding at the head of the round-dance like a fairy	շուրջպարի գլուխ the lead of the round-dance.
անյաղորդ իր իսկ ոտքերուն ռիթմիկ դողին	unresponsive even to the rhythmic throb of his own feet	իսկ *even* as an adverb, emphasizes both անյաղորդ and իր.
ականջը խոցեց	pierced (deafened) his ear	*to pierce the ear for an earring* is ականջը ծակել.
թէ Աստղիկի՞	or Asdghig's?	թէ is *or* in questions; see below.
մահանալ	to die, pass away	մեռնիլ is the common word.
մեղք, շատ մեղք	What rue (pity)!	Emphatic repetition.
արևը ձեզի բաշխեց, գնաց	She died, passed away	Idiom, lit. *left her share of the sun to you (pl.) and went away.*
ողորմի անոր	May God have mercy on him/her.	Only about the dead.
դուք ողջ ըլլաք	You be alive.	Blessing-sympathetic phrase for those who have a loss in the family.
ատիկա ո՞վ կ'ըլլայ	Who could that be?	կ'ըլլայ is in simple present. Modality originates from the use of this verb instead of է and the intonation expressing Ara's feelings—bored, piqued, surprised, etc.
կեցի՛ր	Wait! *or*: Stop!	կեցի՛ր, from կենալ *to stay,* is frequent in dialogues for interruption
վախնամ թէ պիտի չկրնամ յիշել	I am afraid I will not be able to remember	The subjunctive վախնամ թէ is used like the English *I am afraid that* to express hesitation, polite rejection.
հարկաւ, ի՛նչ կը խօսիմ	Sure, what am I talking?	In rhetorical questions stress substitutes for the question mark.
իրաւէն, Յակոբ էր	Of course, it was Hagop.	The proper name without an article assumes the sentence is a conversational abbreviation from Աստղիկին նշանածին անունը Յակոբ էր.
ի՜նչ հարսնիք մ'ըրինք	What a wedding we had!	մ'ըրինք is a conversational abbreviation of մը ըրինք. Note: weddings are *done*, not *had.*
մեծցեր-ցնդեր եմ	I have gotten old and crazy	Lit. ցնդել is *to evaporate, disperse*
հա՛յտէ, եկու՛ր, քալէ՛ պարենք	Come on, let's dance	All three imperatives հա՛յտէ, եկու՛ր, քալէ՛ are used like the English *come on* in casual speech.

Verb: the Expression of Grammatical Meanings

Verbs express grammatical meanings with their roots and stems, affixes, endings, and pre-particles, and also with the participles and auxiliary verbs as formal entities. The expression of the grammatical meaning in verbs is synthetic; that is, **the grammatical meanings and forms are not clearly segmented.** Each verbal form (stem, affix, ending, etc.) has several meanings or functions—e.g.: Տեսայ, լսեցի, հասկացայ: *I saw, heard, understood.* The endings -այ, -եցի, -ցայ show first person singular in simple past of the indicative mood; the aorist stems also participate in the creation of these grammatical meanings.[9] Cf. also: Տե՛ս, լսէ՛, խորհի՛ր: *Look, listen, think!* The zero ending of տե՛ս and the endings -է՛, -ի՛ր with present stems create the grammatical meanings for positive imperative mood in singular.

Traditionally, such tense endings as (տես)այ, (տեսն)եմ are called person endings contrary to *participle endings:* (տեսն)ել, -ող, ելու, ելիք, and (տես)եր, -ած, etc.

1. *Roots and Stems*: present or past/aorist. In the examples given above, the grammatical meanings are expressed not only with endings but also with the preceding roots and stems. That is:

- The grammatical past is expressed also with the following roots and stems: *տես-, լսեց-, հասկց-.*
- The grammatical present is expressed also with the following roots and stems: *տեսն-, լս-, հասկն-.*
- The stem by itself, with zero ending, also expresses grammatical meanings—e.g., լսեց- third person singular in simple past tense, indicative mood; or տե՛ս, կե՛ր for the positive imperative singular.

2. *Affixes* express a series of grammatical meanings. They function in stems and form them.

- Incomplete action in present stems: տեսնեմ, մտածեմ, ուշանամ.
- Complete action in past stems: կարդաց, մտածեցաւ, մոռցաւ.
- Action affecting the subject in causatives: մտածեցնել, ուշացնել, մոռցուց.
- Multiplied action in repetitives: պատռտել, խածկտել.
- Received action in passive, reflexive and reciprocal verbs: լսուիլ, հագուիլ.[10]

3. *Pre-particles* are used for the following analytical forms in combination with other means:

- Simple present and Past imperfect: կը (լսեմ, տեսնեմ, լսէի, տեսնէի), կ՚ապրիմ, կ՚ապրէի.
- Simple future and Future in the past: պիտի (լսեմ, մոռնամ, լսէի, մոռնայի).
- Prohibitive imperative: մի՛ (լսեր, տեսներ, մոռնաք, ապրիք).
- Negative conjugation with չ: չեմ լսեր, չէիր տեսներ, չմոռնամ, չմոռցայ.

4. *Participles* use roots/stems, affixes and their unique impersonal endings. They function independently or in analytical forms in combination with auxiliary or link verbs:

- Future participles and some of present participles use the present stem in combination with their unique endings— լսելիք, տեսնելու, ապրող (details see in Lessons 10-11).
- Past participles and some of present participles use the past stem in combination with their unique endings—տեսած, ապրեր, մոռցող.
- Past participles derive the perfect tenses with the help of auxiliary verbs: լսած, մոռցած եմ, տեսեր, ապրեր եմ; լսած, տեսած չեմ, չեմ մոռցեր, ապրեր, etc. and also compound tense

---

[9] This is *synthetic* or *inflective* grammatical connection versus *agglutination* when each grammatical affix has its own form and meaning. The nominal inflection is mostly agglutinating—i.e.: ծով-եր-ու-ն root + plural + case + article. Irregular nouns express grammatical meanings synthetically too. Krapar, as the majority of ancient Indo-European languages is synthetic; its remnants still function in verbs, pronouns, and some core vocabulary nouns. Pronouns combine synthetic and agglutinating (քեզ-մ-է) features. *Analytic* meanings in grammar are expressed by word order only—e.g., the subjects and objects in the following two sentences are defined according to their position, as in English. Արան Անին կը սիրէ: Ara loves Ani. Անին Արան կը սիրէ: Ani loves Ara. Adverbs and adjectives connect by word order too, e.g., շատ կ՚ուզեմ *I want (it) very much,* շատ ոսկի կ՚ուզեմ *I want a lot of gold.*

[10] Note that the addition of an affix affects the form of the root or stem—e.g.: ե verbs turn into ի verbs because of the affix ու—լսել but լսուիլ. For the same reason, ա verbs use their past stem—կարդալ but կարդացուիլ The opposite shift occurs in causatives—խօսիլ but խօսեցնել.. Thus, although we can segment the affixes, the grammatical expression of meaning is still quite synthetic, emerging from several factors.

forms: լսած եղայ, ապրած կ'ըլլամ, տեսեր եմ եղեր, etc. The use of participles combines the features of both verbs and nouns, e.g.— *Տեսածս տեսնողներուն* ալ *տեսնելիք* մը չի մնացեր, *հասկնալն* ալ *հասկցողին* մնացած է: *There is nothing left to see for those who have seen what I saw, and the understanding is left to those who do.*

5. ***The auxiliary verbs*** է, ըլլալ, կամ, եղեր, տալ combine with content verbs to form tense forms. They are called link verbs if used with nouns or adjectives, without other verbs, for instance, Ես ուսուցիչ եմ: I am a teacher. Here եմ (am) is a link verb. Բայերը տակաւին աւարտած չեմ: *I am not done with the verbs yet.* Եմ (am) here is an auxiliary verb.

Impersonal Verbs

Impersonal verbs are used for general statements. They indicate actions without doers. English uses the formal subject *it*; Armenian does not require it at all; the verb in both languages is in third person singular. Cf.: *Կ'աննդրևէ, տղաս, աշունը թաց է...*[11] *It is raining, my boy; the fall is soaked.* You have met impersonal verbs in previous lessons—for example:

Լաւ չէ: Լաւ պիտի ըլլայ:	It is not good. It will be all right. (Lesson 6)
Կարելի է: Պէտք է:	It is possible, maybe. It is necessary. (Lesson 6)
Կարելի չէ:	It is impossible, no way. (Lesson 7)
Հոգ չէ:	It does not matter. (Lesson 8)

Impersonal verbs often indicate natural phenomena—e.g.: *Երեկոյացաւ, մթնցաւ*, աշխարհ քուն մտաւ: *It turned to evening, got dark;* the world turned in. Շուտով *կը լուսանայ.* Soon *it will be dawn.* In the context, the same verbs can function as a personal verb or impersonal, cf.: Երբ դուն գացիր, *մթնցաւ* հոգիս: When you left, my soul *darkened.* Also, verbs impersonal in Armenian can have personal equivalents in English and vice versa. For example, *it is raining:* is rendered into Armenian with the impersonal verb կ'աննդրևէ and also, the personal verb աննդրև կու գայ. Cf. also: *it is snowing:* կը ձիւնէ or ձիւն կուգայ. Compare the translation of impersonal verbs in the following:

Մարդու մը ի՞նչ *պէտք է*: Գործ և սէր:	What does *a person need*? Work and love.
Եւ շան մը ի՞նչ *պէտք է*: Սէր և տէր:	And what does *a dog need*? Love and an owner.
Ասանկ *չ'ըլլար*, կ'ըսէ Արիս, նորէն զիս մոռցան:	*This won't do*, says Aris; they forgot me again.
Կարելի է ըսես՝ թէ քեզի ի՞նչ *պէտք է*, Արի՛ս:	*Maybe* you would tell us what *you need, Aris*?
Հոգ չէ, որ մոռցաք, կը մռլտայ Արիս, *եղա՛ւ*:	*I don't care* you forgot, mutters Aris, it's OK!
Եթէ շատ ուզէք՝ կ'ըսեմ *ահա՝* սէր և կեր:	If you really wish, *here is what* I say: love and food.

Note: **ահա** and **ահաւասիկ**, demonstrative adverbial pronouns, are translated with either impersonal or personal verbs in English:

Ահա՛:	There you go! See here! Behold!
Ահա և ես: Ահա և անոնք:	Here I am. Here they are.
Ահաւասիկ սպասած նամակդ:	Here's the letter you were waiting for.
Ահասաւիկ ուզած գիրքս:	This is the book I wanted.

Impersonal verbs can be translated with personal and impersonal verbs or nonverbal phrases, cf.:

	Impersonal Verb	*Personal Verb*	*Nonverbal Expression*
Կարելի չէ:	It's impossible.	I (you/he/she) cannot/should not.	No way.
Կարելի՞ է:	Is it possible?	May I? Can one?	Perhaps. Maybe.
Հոգ չէ:	It does not matter.	I (you/he/she) don't care.	Never mind.
Եղաւ: Եղած է:	It's all right.	I am (you/s/he are/is) fine.	OK. Good enough.
Պէտք է:	It is necessary.	I (you/he/she) need(s) it.	
Մի՞թէ	Is that possible?	մի՞թէ ես: Why me?	
Արդե՞օք	Is that true?	արդե՞օք դուն ես: Can that be you?	

[11] From Vahan Tekeyan's poem Կ'աննդրևէ, տղաս. See Appendix 10.

Conjunctions

Conjunctions have no lexical meaning; they are connecting words quite frequent in speech. For example, there are four conjunctions in the following poetic fragment, and if we take them away, the piece makes no sense:

Ու պիտի
Սիրաբաձած աղջիկներուդ քիւը ճշգրիտ չգիտնաս
կամ չգիտնաս *թէ* քանի զարկ սիրտն աւելի կը զարնէ
Երբ հոտն առնէ նոր սիրոյ մը խոստումին
Ապա թէ ոչ լիալուսնին ինչպէս հաշիւ պիտի տաս[12]

◊ Conjunctions connect either words into phrases—e.g., Յասմիկը *և* Արամը Hasmig *and* Aram—or clauses into a complex or compound sentence—e.g., Յասմիկը կուգայ *և* Արամը կ'երթայ: Hasmig comes *and* Aram goes.

◊ Coordinate and subordinate conjunctions are differentiated according to their function. **Coordinate** conjunctions join words with words into a phrase and equal clauses into a compound sentence—e.g., և, ու, իսկ *and*; բայց, սակայն *but*; կամ, թէ *or*, ուստի *hence*; ուրեմն *then*. **Subordinate** conjunctions join the subordinate clause to the main clause in a complex sentence—e.g., եթէ if; թէ *if, that*; որ *that, which,* որովհետև *because,* որպէսզի *in order to.*

ժամանակը կեանք է, կեանքն *ալ* թանկ է:

◊ Simple and derivative conjunctions are differentiated according to their structure. **Simple**: և, ու, իսկ, բայց, կամ, եթէ. **Derivative**: կամ ...կամ *either... or,* և... և թէ *both, and;* ոչ ... ոչ *neither ... nor,* որ-ով-հետև *because,* որ-պէս-զի *in order to,* եթէ ոչ *if not,* ապա թէ ոչ *otherwise.*

◊ Conjunctions can also substitute for each other with subtle differences in meaning; for example, in the picture caption, ալ can be substituted with և, ու, իսկ, with the same translation: Time is life *and* life is valuable. (Note that թանկ means both *expensive* and *dear.*)

◊ Other words, like the particle ալ in its meaning *and*, some frozen forms of nouns and verbs, and also relative pronouns e.g., (զ)որ, երբ, քանի, որքան, ուր can function as conjunctions; these are called **conjunctives.**

◊ Relative pronouns often require a demonstrative pronoun in the main clause; e.g.: Ու *անոնք որոնք* պզտիկ մարդիկ են—Երբէք հանդարտ պիտի չըլլան մեծ քաղաքին մէջ (Zahrad, Մեծ քաղաքը, *The Big City*). And *those who* are small people will never be at peace in the big city. Որոնք *which, who* is the conjunctive, a relative pronoun correlating with the demonstrative անոնք *those*—the formal subject in the main clause: Անոնք երբէք հանդարտ պիտի չըլլան մեծ քաղաքին մէջ. The subordinate clause—որոնք պզտիկ մարդիկ են—is the real subject.

◊ The majority of conjunctions have subtle nuances of use that are hardly recorded in existing dictionaries.

Below are examples of conjunctions in use familiar to you from previous lessons. Further we will focus on several individual conjunctions with similar meanings and frequent use.

Գիտեմ՝ *որովհետև* ոչ մէկը քեզի սորվեցուց:	I know; *because* no one taught you. (14)
Մինչև որ քաց հերդդ չորնայ:	*Until* your wet hair gets dry. (13)

[12] *And* you will not know the exact number of girls you court—*Or* how many more beats a heart strikes—*When* you smell the scent of a new love—*Otherwise,* how will you be accountable to the full moon? From Zahrad's poem Անհաշիւ "Countless," devoted to Zareh Khrakhruni.

Ով հարցուց, ան լացուց:	*He who* asked made you feel better. (13)
- *Քանի որ* յարգեցիր *ու* հարցուցիր, - ըսաւ մարդը, - *ինչպէս* կ'ուզես, *այնպէս* ալ գնա՛:	*Since* you respected [me] *and* asked, said the man, go *as* you wish. (13)
Մինչ երեսէս ալ կ'անցնին կարծես մատներդ անտես:	*While* across my face it is as if your unseen fingers are passing. (14)
Հոգ չէ, *որ* մոռցաք, կը մռնտայ Արիս:	I don't care *that* you forgot, purrs Aris. (15)

The Pronoun որ and the Conjunction որ

The conjunction որ means *that,* it does not change its form and it joins the subordinate clause to the main. For instance: Գիտենք, որ երկիրը կլոր է: We know *that* the earth is round.

In informal speech, the conjunction որ often follows conjunctives ուր and երբ for emphasis, e.g., *Երբ որ* ծառեր հագնին տերև...[13] *When* trees put on leaves.

Որ also represents the conjunction որպէս զի *in order to* in abbreviation, e.g., Աճապարենք որ օդանաւը չփախցնենք: Let us hurry in order not to miss the plane.

The pronoun/conjunctive որ corresponds to English *which.* It is also a question word in interrogative sentences. As conjunctive, it connects a subordinate clause to the main clause in its direct and oblique forms (որ, որու, զոր, որմէ, որմով). For translation, *who, which, whichever* can be used.

Որ երկիրը երթաս, անոր գլխարկը դի՛ր:	*To whichever* country you go, put on its hat.[14]
Ահա երկիրը զոր կը սիրեմ:	Here is the country *which* I love.
Որմէ՞ սորվեցար ատիկա:	*From whom* did you learn that?
Հոգւոյս՝ որ է բո՜ց անհուն:[15]	To my soul which is a bottomless flame.

The Conjunctions որ and թէ

Որ and թէ are synonymous in the meaning *that*; որ is used for statements and թէ for assumptions and questions. Compare:

Լսեցի, որ հիւրեր ունեցած էք:	I heard that you have had guests.
Լսեցի, թէ հիւրեր ունեցաք եղեր, իրա՞ւ է:	I heard that you had guests; is that true?

Թէ substitutes for որ if there is any doubt in the statement; for instance: cf.: from Madtheos Zarifian's poem, *Compassion:*

Պզտիկ աղջիկ մ'ինծի կ'ըսէ,
Թէ զիս խենթի պէս կը սիրէ.
Պզտիկ աղջիկ մը զիս սիրէ՜...

A young girl tells me that she loves me like crazy—a little girl to love me! The poet's doubt for the possibility of such love is revealed with the conjunction թէ (see the poem in Appendix 10).

Cf. also:

Ընկերս ըսաւ, որ երէկ հիւրեր ունեցած էր:	My friend said *that* he had guests yesterday.

[13] A line from Nahabed Rusinean's poem *Cilicia*, the unofficial anthem of Diaspoara (Appendix 10).

[14] A proverb; compare: When in Rome, do as the Romans.

[15] A line from Bedros Turian's, *Little Lake*, see in appendix 10.

Ընկերս ըսաւ, թէ երէկ հիւրեր ունեցած էր:	(Same as above, only the speaker is not sure; this is what *the friend* says.)
Ես ալ պատմեցի, որ թատրոն գացած էի:	And I told him *that* I had gone to the theater.
Ես ալ ըսի թէ թատրոն գացած էի՝ բան մը ըսած ըլլալուս համար:	And I said *that* I had gone to the theater just for the sake of telling [him] something.

Թէ substitutes for որ in subordinate clauses beginning with conjunctives, that is, relative pronouns.

Չենք գիտեր թէ *ուր* գացին:	We do not know where they went.
Ես սիրեցի բայց ոչ ոք սիրածներէս գիտցաւ թէ՝ զինքը *որքան* սիրեցի...[16]	I loved but none of my beloveds knew how much I loved her. . . .

The Conjunctions կամ and թէ

The conjunction թէ has several functions. It can mean *or,* like the conjunction կամ. Կամ is occurs in statements and թէ refers to doubt and hypotheses. Compare:

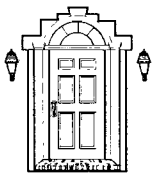

գոց դուռ

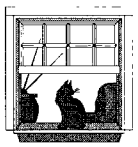

բաց պատուհան

տաք թէյ

սառ թէյ

Դուռը բա՞ց է թէ՝ գոց: Գոց է:	Is the door open or closed? It is closed.
Պատուհանը բաց կամ գոց ըլլալու է:	The window must be open or closed.
Թէյը տաք կամ սառ կը խմեն:	[They] drink the tea hot or cold.
Դուն տաք կ'ուզե՞ս թէ՝ սառ:	Do you want [it] hot or cold?
Ռո՞ւմբն է կլոր թէ՝ թուրը: Ռումբը:	Is the bomb round or the sword? The bomb.
Թո՞ւրն է երկայն թէ՝ ռումբը: Թուրը:	Is the sword long or the bomb? The sword.
Ռումբ կամ թուր՝ երկուքն ալ չարիք են:	A bomb or a sword – both are evil.

երկայն թուր

կլոր ռումբ

The Conjunctions եթէ and թէ

Թէ is also an abbreviated form of եթէ *if,* in this function often combined with որ, e.g.—Թէ որ սիրեմ, չմեռնի If I were to love him, perhaps he wouldn't die (Turian, see ref. 19). Cf. also:

եթէ ուզես՝ թատրոն կ'երթանք:	If you wish we'll go to the theater.
Թէ որ ուզես՝ թատրոն կ'երթանք:	

[16] A line from Vahan Tekeyan's poem Ես սիրեցի *I loved.*

Text: **Ճանապարհ դէպի տուն**

Քանի մը շաբաթէն Յասմիկին բարեկամները եկած էին հրաժեշտ տալու: Շատ գինի կար և շատ բարեմաղթանք: Հիւրերը ուրախ էին, բայց անուշ տխրութիւն մը կար օդին մէջ՝ բաժանումին տխրութիւնը: Արամը գրպանին մէջ սեղմած էր ադամանդեայ մատանիին պզտիկ տուփը զոր այսօր իսկ գնած էր՝ անջատումը կանխելու տկար յոյսով մը:

Երբ ամէնքը գացին, Արամ հանեց մատանին:

Սէր չէին խոստովանած ու խոստացած իրարու՝ ժամանակ չկար: Սակայն այնչափ մտերմացած էին, որ ալ կը թուէր թէ ամբողջ կեանք մը գիտեն մէկզմէկ:

Յասմիկը շուարած կը դիտէր մատանին:

- Արամ, ինչպէս... չեմ կրնար, Արամ...
- Մ'երթա՛ր, Յասմիկ: Ես կը սիրեմ քեզ:

Յասմիկը շիտակ նայեցաւ Արամին աչքերուն մէջը, թեև դեռ երբէք այս խօսքերը չէր լսած անորմէ:

- Գիտեմ, Արամ: Բայց դուն ալ գիտես, որ պիտի երթամ:
- Ինչու՞:
- ...
- Հոն դժուար է, գէշ է, պաղ է... Օրէնք չկայ, կարգ չկայ: Հոն քու հաւնած բաներդ չկան: Հիմա մ'երթա՛ր, Յասմիկ, յետոյ՝ երբ լաւ ըլլայ, իրարու հետ կ'երթանք:
- Եւ դուն, Բրուտոս... Դու՞ն ալ ամէնքին պէս... երբ լա՞ւ ըլլայ... Ես լաւի ետևէն չեմ երթար, Արա՛մ, ես լաւցնելու կ'երթամ:
- Յասմիկ, դուն հերոսի հոգի ունիս: Ես կը սիրեմ քու այդ ըմբոստ հոգիդ: Յասմիկ, ես քեզի կը սիրեմ: Մի՛ երթար: Միևակդ ի՛նչ կրնաս ընել:
- Ինչու՞ միևակ՝ հոն շատ մարդ կայ: Եւ ես բժիշկ եմ, Արամ, ես պէտք կ'ըլլամ: Ես պիտի կարենամ պիտանի ըլլալ:
- Դուն ինծի պէտք ես, Յասմիկ:
- Դուն ալ ինծի, Արամ, բայց իմ միտքս այլևս հոն է, հոս ալ գործ չունիմ:
- Եւ մե՞նք:
- Չեմ գիտեր, մի՛ հարցներ, Արամ, մի՛ տանջեր ինծի: Հաճիս, գոցէ սա տուփը, - կ'ըսէ՝ մատներուն ծայրով տուփիկը պահող Արամին ձեռքին մեղմիւ դպնելով:

Եւ Արամ կը կատարէ Յասմիկին խնդրանքը՝ կը գոցէ զարդատուփը կարծես դրախտին դարպասները գոցելով:

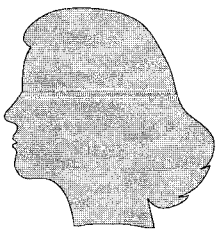

Կէս տարիէ աւելի անցաւ Յասմիկին մեկնումէն և ան ոչ մէկ անգամ Արամին չհեռաձայնեց: «Չեմ ուզեր ետ նայելով առաջ երթալ», ըսաւ հրաժեշտին: Արամը անոր ծնողքէն լուր կ'առնէր, գիտէր, որ Յասմիկ նորաշէն մանկական հիւանդանոցը գործի անցած էր: Եւ երջանիկ էր:

Հիմա Արամը դարձեալ ճամպրուկ կը հաւաքէ: Ոչ Իտալիա, և ոչ աշխատելու: Կ'երթայ հոն, ուր դժուար է, գէշ է, պաղ է: Ուր Աստուծոյ ամէն օրը կռիւ է և գալիքը՝ անորոշ: Եւ ուր միշտ երազած է երթալ և միշտ

յետաձգած՝ աւելի կարևոր գործերուն պատճառաւ և աւելի բարեպատեհ առիթի մը սպասելով: Հիմա հրամայական մը զինք հոն կ՛առաջնորդէ՝ վախի և յոյսի անորոշ խառնուրդով մը: Կ՛երթայ Յասմիկը և Յասմիկին երջանկութիւնը հասկնալու:

Explanations to the Text

Քանի մը շաբաթէն	a few weeks later	
հրաժեշտ տալու	take one's leaves, say goodbye	հրաժեշտ is *farewell;* used with verbs տալ, առնել.
տխրութիւն մը կար օդին մէջ	There was some sadness in the air.	մը with uncountable nouns is also *some.*
գրպանին մէջ սեղմած էր	He kept it squeezed in his pocket.	Lit:: He had it squeezed in his pocket.
անջատումը կանխելու տկար յոյսով մը	with a weak hope to prevent the separation	
Սէր չէին խոստովանած ու խոստացած իրարու	They did not explain love or promise it to one another.	
ալ կը թուէր թէ	It already seemed as if	
ամբողջ կեանք մը	a whole life	
Օրէնք չկայ, կարգ չկայ	There is no law, no order there.	կարգ is *rule, regularity, order, category, turn.*
հաւնած բաներդ	the things you like	
լաւի ետևէն չեմ երթար	I am not going to look for good.	բանի մը ետևէն երթալ is *to go after, seek something.*
Ես կը սիրեմ քու այդ ըմբոստ հոգիդ	I love that defiant spirit of yours.	հոգի is both *soul and spirit.*
մ'երթա՛ր	Don't go.	Conversational abbreviation of մի՛ երթար.
իմ միտքս այլևս հոն է	My mind is already there.	
մի՛ տանջեր ինծի	Do not make me suffer.	
Յաճիս, գոցէ սա տուփը	Please, close this box.	
մատներուն ծայրով	with finger tips	ծայր is *edge, border, end, tip*
ձեռքին մեղմիւ դպնելով	gently touching the hand	The adverb մեղմիւ is a frozen instrumental of մեղմ *tender, delicate, gentle, subtle.*
կարծես դրախտին դարպասները գոցելով:	as if closing the gates of paradise	կարծես is a frozen form of կարծել *to think, regard.*
ետ նայելով առաջ երթալ	go ahead while looking back	
նորաշէն մանկական հիւանդանոցը	the newly built children's hospital	նոր *new* + ա + շէն the root of շինել *to build, construct.*
ճամպրուկ կը հաւաքէ	packs a suitcase	Idiom: *get ready to go a long way, move.*
Աստուծոյ ամէն օրը	God's each day	Idiom—*always, forever*
յետաձգած է աւելի բարեպատեհ առիթի մը սպասելով	has postponed waiting for a more propitious moment	յետ *later, back* + ա + ձգել *put away, leave.*
հրամայական մը զինք հոն կ՛առաջնորդէ	an imperative leads him there	
վախի և յոյսի անորոշ խառնուրդով	with an indefinite mixture of fear and hope	

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. Examine the alphabet. Are there letters you are not confident about? Check with appendices 1, 2, and especially 3—my difficult letters. Review the lesson phonetics where your *difficult letters are presented.*
2. Read the homonyms and paronyms and translate them.

բակ	պագ	փակ
գահ	կահույք	քահ-քահ
գէր	կեր	քոր
գոց	բոց	խոց
դար	տար	թարմ
դող	ղօղ	թող
դեռևս	տերևս	թերևս
էգ	մէկ	հէք[17]

Lexical and Grammar Exercises

1. Read the texts, translate them, and copy them. Retell the texts with improvisations.
2. Make oral sentences of your own using the words you know.
3. Find in the texts inflected forms of nouns and verbs. Write their base forms and explain their use.
4. Describe the appearance of a friend of yours.
5. Decline the following words: տուն, մարդ, սէր, կապիկ, սև, երկուք, սիրել, խաղալ, տգեղ, ժամ, կին, հայ, հայր, օր, ամիս, ձիւն, դուն, իրենք, ուրախութիւն, Ֆրանսա, արջ, զբօսնուլ, ապրիլ, տղայ, Վարդանանք, առտու, գարուն, աղջիկ, ընկեր, Աստուած.
6. *Arrange the ethnonyms and origin indicating words in the chart according to the sample:*

լեհ, հնդիկ, պէյրութցի, նեփալցի, գիւմրեցի, պելճիքացի, ռուս, գերմանացի, երեւանցի, պարսիկ, ամերիկացի, վանեցի, հայ, քուպացի, վաշինկթօնցի.

Simple Ethnonyms	Derivative Ethnonyms	Place of Origin Words
յոյն	իտալացի	լոնտոնցի

7. Make sentences with the following idioms: քիթը խոթել, ճամբայ բռնել, տակէն-վրայէն մաքրել, ճամպրուկ հաւաքել, անուշ ընել, ինչ կայ-չկայ, գլուխ դնել, արևը բաշխել.

8. Translate the words and fill in the sentences: am, Armenian (ethnonym), is, you (sing.), I live, Armenian (language), they learn, very much, they know, good, your, day, speaks, to write and read, noble, together, really, Friday, noon.

1. Ես ամերիկացի ...: Անիծ...է: Մաշաճ ռուս...: ... գերմանացի՞ ես:
2. Ես ֆրանսացի եմ, բայց Ամերիկա ...: Դուք ... լաւ կը խօսիք:
3. Անոնք անգլերէն ... : Անիծ ... կը սիրէ իր մայրը: Լուսիճ ու իր հայրը պարսկերէն... :
4. Աս գիրքերը... են: Պարոն Յովսէփեանը ... բարեկա՞մդ է:
5. Հրաշալի ... է այսօր: Ան շատ ...:
6. Հայերէն ... չեմ գիտեր, բայց կը խօսիմ: Այդ անչափ ... միտք է:

[17] This is the classical spelling. There are two more parallel modern spellings: հեգ, հէգ.

7. Մօրաքոյր Մարիամն ու Մարիներն ... կ'ապրին:
8. Դուն ... Բերքլի համալսարա՞նը աւարտած ե՞ս: Այսօր... է: Այժմ... է:

9. Translate the following into English:

1. Եթէ տեսնեմ՝ որ Յասմիկ եկած է, քեզի լուր կուտամ:
2. Եթէ գիտնայի՝ թէ Յասմիկ եկած է, կ'երթայի զինք տեսնելու:
3. Որոշեցի՝ որ գամ քու հետդ:
4. Երէկ ինծի կը թուէր՝ թէ այսօր արև պիտի ըլլայ:
5. Ալ հասկցանք՝ որ կեանքը վարդագոյն երազ մը չէ:
6. Եկուր քալենք, բարեկամս, լոկ ես և դուն ծովափին վրայ:
7. Աւազը տաք է և նուրբ: Աչքերդ ծովուն խորքն ունին:
8. Արշալոյսը ծովուն վրայ Աստուծոյ յաւիտենական պարգևն է մարդկութեան:

10. Find the conjunctions and conjunctives and explain their usage according to the sample. Translate the sentences.

սակայն conjunction, coordinate, simple
երբ որ conjunctive, relative pronoun with conjunction, subordinate, derivative

1. Սակայն առաջինը նուազ մեծ ձուկ է, քան երկրորդը:
2. Շարժիչով կառքերը կամ ինքնաշարժերն ալ առաւել նոր են, քան ձիակառքերը և աւելի արագ կ'երթան:
3. Քսանհինգ տարեկան էի, երբ ունեցայ Հայկուհի դուստրս:
4. Արձակուրդ մը՝ որ դեռ չէ վերջացած:
5. Նուարդ մայրիկն է, որ միշտ կ'օգնէ, բայց հիմա ան արձակուրդ մը առած, լեռներ գացած է:
6. Թէ նուագախումբը, և թէ կերակուրները աւելի միջազգային էին և ի մի կը բերէին հայոց տարբեր գաղութներուն ներծծած մեղեդիներն ու բարքերը:
7. Երբ որ դուն գացիր, մթնեց իմ հոգիս:
8. Այնչափ մտերմացած էին, որ ալ կը թուէր թէ ամբողջ կեանք մը մէկզմէկ գիտէին:

11. Make phrases with the following words using them as adjectives or adverbs according to the sample:
աղքատ, աղէկ, բաւական, գէշ, գոհ, դանդաղ, երկայն, լաւ, խիստ, կամաց, կարճ, հանգիստ, հանդարտ, հասուն, շիտակ, շուտ, քիչ.

Sample: Adjective with noun: **հանդարտ մարդ** calm person
Adverb with verb: **հանդարտ ապրիլ** live calmly

12. Fill in the blanks with the conjunctions **կամ, թէ, որ** *or the pronoun* **որը**.

a.1. Դուն երէկ շիտակ տու՞ն գացիր ...՝ խանութ մտար:
2. Նախ խանութ գացի ... հագուստ մը առնեմ:
3. °... հագուստը առիր:
4. Կը խորհէի, ... առնեմ՝ անիկա, ... հաւնած էինք, ... այն՝ ... սուղ չէր:
5. ... դրամը կը բաւէ, հոգիս, ալ խորհելիք չկայ:
6. Այո, քիչ մը աւելի ... պակաս սուղ շատ նշան չունի եղեր:

b. 7. Անին կ'ուզէ իտալերէն ... գերմաներէն սորվիլ:
8. Բայց դեռ չէ որոշած՝ իտալերէն ... գերմաներէն, գուցէ ... ռուսերէն:
9. Անին գիտէ, ... Վենետիկ Մխիթարեան դպրոց կայ:
10. Կ'ուզէ Վենետիկ երթալ, ... իտալերէն սորվի եւ ... իր հայերէնը զօրացնէ:
11. °... ընտրեցիր, Անի՛:
12. Իտալերէնը, ... աւելի դիւրին և հայերէնին մօտիկ կը թուի:

c.13. Աս մարդը յայտնի նկարիչ մըն է ... երգիչ մը:
14. Չհասկցայ՝ նկարի՞չ է, ... երգիչ:
15. Գուցէ ... գրող է, վստահ չեմ յիշեր:
16. Աղուոր խօսելուն ... նայինք՝ գրող կը կարծենք զինքը:

d.17. Տեսնենք, ... ինչ կրնանք ընել:
18. Ան ծաղիկը յասմի՞կ է ... չուշան:
19. Ան է, ... աղուոր կը հոտի:

13. Analyze the expression of grammatical meaning in the following verbs: կ'երթայ, գանք, եկած, մտերմացած էին, լուսացաւ, կ'անձրևէ, գացիր, պէտք է, չ'ըլլար. *Use explanations on p. 317, if necessary.*

14. Put իր or անոր in the blanks.
1. Ամէն մարդ ... տունը կը սիրէ:
2. Արամը լաւ մարդ է, ամէն մարդ կը սիրէ ... տունը երթալ:
3. Արտակն ալ ... տունին մէջ ինքզինքը շատ հանգիստ կը զգայ:
4. Յասմիկ տակաւին ... մանչը չունի, ... քոյրիկին զաւակները իրենը կը սեպէ:
5. ... քրոջ անունը Քարէն է, սակայն Հայաստան ... Կարինէ կ'ըսեն:
6. Նուարդ մայրիկը ... գործը կը ձգէ, Անիին կ'ընէ:
7. Անին ... միակ դուստրն է:
8. Հրակը ... մօրաքոյրներուն հետը կը խօսի:
9. ... աչքերը ... մօր աչքերուն կը նմանին:
10. Կկուն ... տունը չունի, հաւկիթը ուրիշներուն բոյնը կը դնէ:

15. Find prepositions and postpositions in the poem After Swimming; *explain their usage.*

16. Fill in the blanks with the following verbs putting them into the appropriate form: կենակցիլ, բանակցիլ, բաժնուիլ, հիասթափիլ, ձգել, համագործակցիլ, ելլել, զոհուիլ, կենալ. *Translate the sentences.*
1. Հայոց Արա Գեղեցիկ արքայի հետ ... տեսչով բռնուած էր Շամիրամ:
2. Իր մարդիկը Արային քով ... ուղարկեց՝ առաջարկելով միասին ապրիլ:
3. Արան չ'ուզէր իր սիրեցեալ կնոջմէ ...:
4. Բայց Շամիրամ .... իր գաղափարէն և չի համակերպիր Արան հանգիստ ... միտքին հետ:
5. Եւ ... Շամիրամ Արային թշնամիներուն հետ և կռուի ... անոր դէմ:
6. Առասպելը կ'ըսէ թէ Արան ... և լեռի մը փոխուեցաւ և միշտ ... Հայոց աշխարհի և անոր թշնամիներու միջև:

17. Use the italicized pronouns with objects in the appropriate substantive forms without objects according to the sample and translate the sentences.
Քովիս գիրքը լմնցուցած եմ, քու քովի գիրքդ կու տա՞ս կարդամ:
Քովիս գիրքը լմնցուցած եմ, քովինդ կու տա՞ս կարդամ:
1. Մայմունը երկու աչք ունի և երկու աչքին խորն ալ երազը մէկ է:
2. Իմ ծնողքս Եւրոպայէն գաղթած են, իսկ քու ծնողքդ ուրկէ՞ են:
3. Իմ ընտանիքս բաղդատած քու ընտանիքիդ հետ պզտիկ է:
4. Աս վարի գիրքերը վերի գիրքերուն քովը պիտի դնես:
5. Ինչու՞ իրենց բան ու գործ ձգեր, մեր գործերնուն կը խառնուին եղեր:
6. Խորամանկ մը դուրսի խելքը դուրսի մարդոց հետ կը բանեցնէ և ներսի խելքը՝ ներսի մարդոց հետ:

18. Translate the following into English paying special attention to idioms and frozen expressions.
1. Հանգիստ օր ունի՞ս դուն:
2. Ունենալը՝ ունիմ, սակայն հանգիստ չունիմ:
3. Յասմիկին ընտանիքը Յունաստանէն ելաւ նոր օտարութեան ճամբայ մը բռնելով:
4. Հիմա Յասմիկը ճամբայ ելեր՝ հայրենիք կ'երթայ:
5. Արաքսեայ մօրաքոյրը արևն ապրողներուն բաշխեց, գնաց:

6. Երկար արև ըլլաս, շատ ապրիս Արտո, կ'ըսէր Արտակին մեծ մայրը:
7. Արիս, հաճիս, քիթիկդ մի՛ խոթեր պայուսակիս մէջը:
8. Յոգնած եմ, քունս կը տանի եղեր:
9. Երկայն անջատումէն վերջ տեսնուելով՝ բարեկամները ջերմօրէն ողջագուրուեցան:

19. Translate the following into Armenian.

1. a. The students in the Bay Area are very interesting.
2. If you go to the campus, you can see American, Asian, Latino, American Indian, and African students.
3. I have Greek, Belgian, Persian, Russian, Italian, and English friends.
4. b What are you? I am Spanish.
5. What do you do for a living? I am a student. I work and study.
6. When do you work? I work during the day and I study at night; to live, I also eat.
7. And I live to eat; early in the morning I go to work, then I come home, eat, and lie down in front of the TV. I am a couch potato.
8. c. The ancient Greek said: "Know thyself"; and also: "Nothing in excess".
9. And the Romans said: "Sound mind in sound body".
10. d. One sparrow doesn't make a summer.
11. Once bitten, twice shy.
12. Let bygones be bygones.
13. The dog bites the hand that feeds him.
14. The good die young.
15. There is no harm in trying.
16. To err is human.
17. There is no cloud without a silver lining.
18. Don't throw out the baby with the bathwater.
19. Too many cooks spoil the broth.
20. When it rains, it pours.
21. There is many a slip between the cup and the lip. Erasmus.
22. A friend in need is a friend indeed.
23. Where there is smoke, there is fire.
24. Easy come, easy go.
25. Laugh and the world laughs with you; cry and you cry alone.

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Մինչև բարակ առուն ջուր գայ, գորտին աչքն ալ դուրս կու գայ:[18]

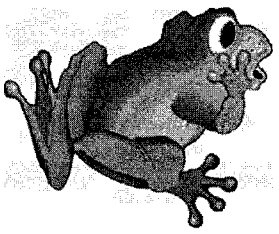

Տիրովին տէրն է տարեր, անտէրին՝ գէլը:[19]

Էշն ի՞նչ գիտէ՝ նուշն ի՞նչ է, կ'երթայ-կու գայ փուշ կ'ուտէ:[20]

Գնա՛ մեռի՛ր, եկու՛ր սիրեմ:[21]

---

[18] By the time the water reaches the dried creek, the frog's eyes will pop out [Help may arrive too late].

[19] The owner takes (care) of him who has an owner, and the wolf [takes care of] him who has no owner. Note the colloquial shift գայլ > գէլ [If someone or something is not taken care of, they will perish].

[20] What does an ass (donkey) know about an almond (lit. what an almond is); all he does is eat thorns all day long [Ignorant people do not appreciate true values].

[21] Go die, then come; I'll love you (people take for granted what they have, especially close relations and appreciate them only after having lost them).

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 15

VOCABULARY

Ethnonym formation exhibits the same three basic features: 1. simple terms for the people with ancient historical connections to the Armenians—հնդիկ, արաբ, հույն, լեհ, պարսիկ, 2. Suffixed forms for the rest of the world—ամերիկացի, իտալացի, գերմանացի etc. 3. The same suffixes indicate also place of origin or dwelling—գյուղացի, լեռնցի, բեյրութցի, մշեցի, երևանցի. Some ethnonyms have minor individual differences, cf.:

EA Ethnonyms	WA Ethnonyms	
ֆրանսիացի	ֆրանսացի	French
բելգիացի	պելճիքացի	Belgian
բրազիլացի	պրազիլացի	Brazilian

The questions are ի՞նչ and որտեղի՞ց.

Դու/ք ի՞նչ ես/եք: *What are you?* Ամերիկացի եմ: (Հայ, հունահայ, ռուսահայ, etc.).

Որտեղի՞ց ես/եք: *Where are you from?* Բոսթոնցի եմ: (Ամերիկայից եմ եկել, etc.).

Idioms: A large number of idioms are used both in EA and WA with appropriate grammatical modifications, e.g., EA: տակից դուրս չենք գալիս WA: տակեն չենք ելլեր. There are also idioms limited to EA—ցավդ տանեմ, ոտքերը տնկեց, or WA—վրաս գրե՛, ուղեղս կեցավ, etc. These may cause misunderstanding and a breakdown in communication because the speakers of each version, if unfamiliar with the idiom, interpret it literally—by the meaning of its constituents which obviously kills the idiom. Cf. in EA: Ընքաց աշխատեց, վերջը ոտքերը տնկեց *he worked himself to death.* A WA speaker may interpret it as: *he worked and then stretched out his legs (for comfort).* In WA, մուխդ պիտի մարեմ is a playful, kidding threat used in intimate situations. Its older meaning refers to exterminating one's entire household (smoke from the chimney was the indication of normal, continuous life, like electrical light in contemporary windows). An EA speaker may perceive this meaning as a true threat missing the fun intonation or take մուխ for a cigarette, depending on the immediate context.

Reading from the Original: **Ավետիք Իսահակյան by Avetik Isahakian**[1]

ԳԵՏԱԿԻ ՎՐԱ

Գետակի վրա ...Երազ աշխարհում
Թեքվել է ուռի Ամեն բան հավետ
Ու ճայում է լուռ Գալիս է, գնում
Վազող ջրերին: Ու ցնդում աննետ:

Եվ գլուխը կախ՝
Նա լաց է լինում.-
Ջրերը ուրախ՝
Գալիս են, գնում...

GRAMMAR

Declension Types

1. There is no declension type which functions in EA but not in WA, and vice versa. The difference is in the frequency and spread of each type, as well as in the individual case forms (details in L. 9 & L. 14).

2. The most productive declension pattern in EA features -ի for both genitive singular *and* plural. The majority of existing vocabulary and practically all new words enriching it through loans or world-building enter this domain too, e.g.: համակարգիչ *computer,* gen. համակարգչի but more commonly—կոմպյուտրի. Note the RO spelling differences in all examples below.

[1] Avetik Isahakian, (1875–1957) one of the great representatives of EA classical literature.

3. The declension ու in EA resembles all other declensions with the exception of ի in that it contains semantic and formal limitations: the infinitive—երգելու, nouns ending in ի—այգի-այգու, ձի-ձիու, and a few irregular—մարդու or frozen forms—Աստծու (Ասու) սիրուն, մեկմեկու (or մեկմեկի). Let us recall that in WA, the declension ու is quite productive in that it covers practically the entire plural declension.

4. The same two declension types operate in EA: external (քերքի, կաղնու, սիրո, օրվա, մանկան, կորստյան, քրոջ, ծննդյան, Վարդանանց), and internal (տուն-տան, հայր-հոր, արյուն-արյան).

5. Nouns have seven cases (versus six in WA). The definite animate accusative coincides with the dative (սիրում եմ *քրոջս*), and the indefinite/inanimate accusative, with nominative (*ջուր, մարդ* եմ փնտրում). Thus, seven cases are expressed with five forms (ջուր, ջրի, ջրից, ջրով, ջրում).

6. Some suppletive pronouns have six forms, though the locative is hardly used (ես, իմ, ինձ, ինձնից, ինձնով, *ինձնում but inanimate նրանում is acceptable). Note that EA retains no pronominal accusative with q-, as WA զիս, զքեզ.

7. The ablative and instrumental endings -ից and -ով add as a rule to the base form—երգից-երգով-երգերից-երգերով, մանուկ-մանկան-մանուկից-մանուկով, ծնունդ-ծննդյան-ծնունդից- ծնունդով or ծննդյամբ.

8. A minority of irregular nouns and also suppletive pronouns add the ablative and instrumental endings to the oblique forms, e.g.: օր-օրվա-օրից or օրվանից, օրով or օրվանով, աղջիկ-աղջկա-աղջկանից-աղջկանով, քույր-քրոջ-քրոջից-քրոջով, մայր-մոր-մորից-մորով, տուն-տան-տանից-տնով, ձյուն-ձյան-ձյունից-ձյունով, լուրյուն-լուրյան-լուրյունից-լուրյանք or լուրյունով, դու-քեզ-քեզ(ա)նից-քեզ(ա)նով, մերոնք-մերոնց-մերոնցից-մերոնցով.

There is no point in discussing each declension type in detail because the common features between EA and WA are overwhelming whereas differences concern individual cases and words. The paradigms of regular and irregular declensions are presented in appendix 7, and a description of each variation between EA and WA is beyond the scope of a textbook. There are two manifest differences concerning the declension systems in EA and WA:

1. EA permits less parallel forms.

2. The parallel forms in EA are quite clearly distinguished in semantic, functional, and stylistic spheres. This difference stems from the circumstances and environment in which the language operates—EA has a land base and statehood to support a natural evolution, whereas WA is scattered in numerous diasporas, ever influenced by different dominant languages and depends solely on community support for schools, papers, and all cultural activities involving language and communication.

Transfers between Parts of Speech: The parts of speech in Armenian are formally better differentiated than they are in English. This is due to grammatical and derivative affixes and also word building models, specific to particular parts of speech. Transfers between the parts of speech occur on the same three levels: word-building (the use and frequency of affixes vary), morphological (declension and conjugation affixes vary) and syntactic (word order flexibility limits vary).

1. On the level of word building, words transfer from one part of speech to another with the help of affixation or compounding. The examples below broaden the review of the Armenian vocabulary in use—the majority of examples both in the WA lesson and here concern both versions of Armenian.

◊ Suffixes creating nouns: -ածո—քրածո; -ակ—ծովակ, -ան—իշխան, փական; ուկ—մանչուկ, -իկ—փիսիկ, -ում—շարժում, յուն—հնչյուն, ք—ասք, վարք; suffixes can combine or blend creating derivative suffixation, cf.: ութ-յուն—ցնծություն, -ուն-ք—համեմունք, հիմունք, լրծունք; -(ու)մ-ուն-ք—պաշտամունք, հարցմունք; ան-ք—հարգանք, -ան-ակ—հաղթանակ, ընկալանակ; ան-ոց—գազանանոց, հարյուրանոց; also with a reduced ա—տասնոց, մատնոց; -ար-ան—դասարան; բանգարան; -եղ-են—խմորեղեն, -ստ-ան—Հայաստան, բուրաստան, etc.

◊ Suffixes creating adjectives: -ակ-ան—հայկական, -ային—մարդկային, -եղ—մարմնեղ, զորեղ, -ուն—խոսուն, -ավ-ուն—արծաթավուն, etc. and negative prefixes: ան-տեր, դժ-

բախտ, ու-մարդ-ի, չ-բեր. Note that some suffixes are multifunctional, as: -ի—սքանչելի adjective, ածելի noun; -ած—հոգնած verb, քերթված noun; վոր—վիրավոր adjective, բանվոր noun. Also, an affixed stem may add more affixes and continue the transfer in parts of speech, cf.: մարմն-եղ-են-ություն *corpulence*, ան-վերջ-ան-ալ-ի-որեն *endlessly*.

2. On the morphological level, the transfer of the parts of speech takes place in substantives, when verbal participles, adjectives and numerals function as nouns. Below are several examples from the classical EA poetry:

Զոհվում է լավը վատերի համար, և վատն ու չարը կկում են, տանջում մի բուռ լավերին այս վատ աշխարհում: (Իսահակյան)	The *good* sacrifices itself for the *bad* and the *bad* and the *evil* torture and torment the handful of *good* (people) in this world.	The adjectives լավ, վատ, չար function as nouns—subject and objects.
Մեկը լավ է, երկուսը բավ է, բայց լավ իմացիր, երեքը ցավ է: (Չիրազ)	One is good, two is enough, but mind—three is pain (about drinks)	The numeral substantives are subjects.
Ապրելուց քաղցր է մեռնել քեզ համար... (Տերյան)	*Dying* for you is sweeter than *living*.	The infinitive- substantives ապրելուց and մեռնել function as objects (nouns).
Դու ծարավ աղջիկ, կապույտը՝ գինի... (Չարենց)	*You (are) a thirsty girl, the blue (is) wine.*	The adjective-substantive կապույտը functions a subject.
Դու միֆ դարձած ու սրբացած մեռելների սուգը տոնող տրտում քողն ես հոգուս համար... (Չարենց)	You are the sad veil for my soul *celebrating* the *mourning* of the *mythical* and *holy dead.*	The participle-substantives դարձած, սրբացած, մեռելների, տոնող function as attributes.

3. The syntactic level transfers between parts of speech involve only word orders changes just like in WA *and* in English. The majority of these transfers are recorded in dictionaries as facts of language flexibility; others occur in speech only. Try to render into EA thc examples in this section from the WA L15 and note the transfers.

The Sequence of Noun Endings does not exhibit major differences, cf.: վարդ-եր-ի-ս. Note the following details:

1. In plural declension, ի dominates.
2. Double plurals have practically died out.
3. The indefinite article մի precedes the modified noun or substantive and is less frequent and less functional than մը in WA.
4. In the presence of possessive pronouns, possessive articles are excluded—իմ տունը, versus WA իմ երգս.

Text-Dialogue: **ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍ**

Անին և Արաս պարահանդես էին գնացել: Սովորական հայկական պարահանդես էր Հայոց եկեղեցու սրահում՝ բազում տարեկան տոներից մեկի առիթով: Նախատեստներով լեցուն սեղանները շարված էին խիտ՝ սրահի մեջտեղում մի ընդարձակ պարահրապարակ թողնելով: Եվ մի հայկական ճվագախումբ էր ննդում՝ բոլորին շուրջպարի կանչելով: Թե՛ ճվագախումբը, և թե՛ ծանրաբեռ սեղանների համադամ ուտեստները ավելի շուտ միջազգային էին և ի մի էին բերում հայոց տարբեր գաղութների ներծծած մեղեդիներն ու բարքերը, համերն ու բույրերը: Բայց շուրջպարը բուն հայկական էր, որ խոլագին պտտվում էր հայոց խրոխտ լեռների պես կենսալի, անմատչելի և մշտահմա...

Անին՝ մոռացած ուտելիքները և անգամ Արային, պայիկի պես սահում էր շուրջպարի գլուխ՝ ճերմակ թաշկինակը ծածանելով և պարող շրջանը իր ետևից տանելով: Արաս հմայված դիտում էր՝ անհաղորդ իր իսկ ոտքերի ռիթմիկ դողին, որ

հուշում էր, թե Անիի տված տնային պարի դասերը իրենց գործն արդեն արել էին և ինքն էլ կարող էր շուրջպար մտնել: Հանկարծ մի գոռացող ձայն Արայի ականջը խոցեց.
- Բարև՛, տղա՛ս: Ճանաչեցի՞ր ինձ:
- Իհարկե, մե՛ծ հորեղբայր, մայրիկիս հորեղբայրն էք, Բոստոնում ենք հանդիպել:
- Դու ու՞մ տղան ես, Արաքսյայի՞, թե՞ Աստղիկի:
- Աստղիկն է մայրս, մե՛ծ հորեղբայր, Արաքսյան մորաքույրս է:
- Էհ, ինչպե՞ս են աղջիկները, լա՞վ են, վաղուց չեմ տեսել:
- Մայրիկս լավ է, բայց մորաքույրս անցյալ ամառ մահացավ:
- Ի՞նչ ես ասում, չէի իմացել, ափսոս, շա՛տ ափսոս:
- Արդեն մի քանի տարի էր, ինչ մորքուրը լավ չէր:
- Իսկապե՞ս, ի՞նչ ուներ, սի՞րտն էր:
- Այո, հորեղբայր, շատ հիվանդ էր արդեն:
- Է՞հ, արևը ձեզ բաշխեց, գնաց, ողորմի իրեն, դուք ողջ լինեք: Աստղիկս ինչպե՞ս է, առո՞ղջ է:
- Այո՛, լավ է, շնորհակալություն:
- Աստված պահապան: Բարևներս չմոռանաս հաղորդել: Հայրիկդ ինչպե՞ս է, Գրիգորս ինչպե՞ս է:
- Հայրիկս լավ է, շնորհակալություն: Իսկ Գրիգո՞րը ով կլինի:
- Ինչպե՞ս, Գրիգորը հայրդ չէ՞:
- Ներողություն, հայրիկիս անունը Հակոբ է:
- Սպասի՛ր, հայրդ Հակոբն է, դու որեմն Հակորի՞նն ես, ինչու՞ կարծեցի թե...իսկապես էլ Հակոբ էր... ի՞նչ հարսանիք արինք Աստղիկին ու Հակոբին, ոնց էինք պարում, բալամ, այս երիտասարդները պարել էլ չգիտեն... Ի՞նչ հարսանիք էր, հեյ վա՛խ, ի՞նչ հարսանիք...հիշում ե՞ս, տղա՛ս:
- Վախենամ թե չհիշեմ:
- Անշուշտ, անշուշտ, ի՛նչ եմ խոսում... Հա՛, հա՛, հա՛, տղաս, մեծացել-ցնդել եմ, հա՛, հա՛, հա՛... արի՛ պարենք, ինչու՞ ենք այստեղ կանգնել, արի՛, արի՛ գնանք պարելու, տղա՛ս...

Verb: the Expression of Grammatical Meaning maintains the same systematic features in both standard versions of Armenian; that is, verbs express grammatical meanings mainly in synthetic mode with the help of the following:
1. *Roots and Stems*: present and past (aorist).
2. *Affixes* express a series of grammatical meanings. They function in stems and form them.
3. *Pre-particles* are used for the analytical forms in combination with other means:
4. *Participles* also combine different means to express verbal and substantive meanings.
5. *The auxiliary and link verbs* form tenses and predicates.
Differences in the formation of verb mood, tense, voice, aspect, and person have been presented in corresponding sections; see the regular and irregular verb paradigms in appendix 8.

Impersonal Verbs: Some verbs that are impersonal in WA are formally personal in EA. For instance, EA commonly uses անձրև or ձյուն է գալիս, whereas WA prefers—կաձրևե and կձյունե. Also, EA has constructions with a dative subject, such as, ինձ դուր է գալիս, *I like it,* lit.: *melikes it;* ինձ պետք է *I need it,*[2] which are foreign to WA. Also, the WA Հոգ չէ it's *OK, never mind* seldom occurs EA, mainly in high standard or poetic styles. The common causal phrase is Պետքս չէ *I don't care.*

Conjunctions do not exhibit major differences in EA. Obviously there are subtle differences in frequency and use, which are the hardest for a language student to master. Also, each version has a few conjunctions and conjunctives rarely occurring in the other. For example, the subordinate conjunction qh specific to WA

[2] Cf. Spanish *me gusta, me hace falta.*

literary styles is unrepresented in EA, and of its derivatives—վասնզի, քանզի, որպես զի only քանզի and որպեսզի are found. Also, մանավանդ, թեպետև, ուստի occur more frequently in WA. In EA, the conjunctive (relative pronoun) որը is used quite frequently and as a rule with the definite article, whereas in WA, the definite article is often omitted, and instead the preposition զ is attached—զոր. On the other hand, EA applies several composite conjunctions, frozen oblique forms— չնայած որ, չհաշված, նայած թէ, հենց որ, etc. which are foreign to WA. Below is a fragment from Paruyr Sevak's poem *The Turn of Generations* to illustrate the use of conjunctions. Try to define the type of conjunctions, coordinate or subordinate and their structure (see the complete poem in Appendix 10).

Ամեն սերունդ
Նախ և առաջ մտածում է լռության մեջ,
Իսկ երբ խոսել է սկսում,
Բարկացնում է ավազներին
Եվ բարկացնում անկեղծորեն
Որպիեսև կրտսերը միշտ անհասկացող,
Իսկ ավագը հասկացող է:

The Conjunction թե is multifunctional in EA as well. Its main meaning is to express doubt; no wonder the word թեական means *hypothetical*, and մի՞թե is an interrogative word which translates into an entire clause in English: *is it possible that*— մի՞թե վերջին պոետն եմ ես, վերջին երգիչն իմ երկրի, մահն է արդյո՞ք թե նիհջը քեզ պատել, չքնա՛ղ Նաիրի.[3]

- When **թե** connects a subordinate clause to the main, it can be substituted with the conjunction **որ** *that,* with a subtle change in meaning. Թե relates to assumptions, and որ, to statements, cf.: Լսեցի, որ հյուրեր ունեիք: I heard that you had guests. Լսեցի, թե հյուրեր ունեիք, ճի՞շտ է: I heard that you had guests; is that true?
- When **թե** connects words, it pairs with the coordinate conjunction **կամ** *or.* The latter relates to statements, and թե to assumptions, questions, or hypothesis; cf.:

Դուռը բա՞ց է, թե փակ:	Is the door open or closed?
Թեյը տաք կամ սառն են խմում:	[They] drink tea hot or cold.
Դու տա՞ք կուզեիր, թե՞ սառը:	Would you like [it] hot or cold?

- A repeated թե connects words and means *both* (emphatic):

Եւ լայն օրում թե՛ ընկերներ, թե բարեկամ ճանաչի՛ր,
Իսկ նեղ օրում ընկերներիդ ո՛չ որոնիր, ո՛չ կանչիր: (Խսահակյան, *Գտակ*)

The repetitive թե is synonymous to the repetitive conjunction և, cf.: Միշտ իրար հետ, բայց միշտ բաժան և հեռու, Աստղերի պես և հարազատ և օտար...

- Թե is also an abbreviation from the formal եթե *if,* a hypothetical subordinate conjunction. In this function, թէ որ is a conversational substitute: cf.

Formal: Եթե ուզես՝ թատրոն կգնանք: If you wish we'll go to the theater.
Casual: Թե որ ուզես՝ սուրճ էլ կխմենք: If you wish, we can have coffee too.

The Conjunction որ and the Conjunctive Pronoun որ

Though homonymous, these two forms are functionally distinct both in WA and EA.

The subordinate **conjunction** որ *that,* connects clauses, e.g. Գիտենք, որ Երկիրը կլոր է: We know *that* the Earth is round. It may be omitted, like the English *that.* Որ is also short from որպեսզի, a subordinate conjunction corresponding to *in order to*, cf.: Հանգցրե՛ք նրանց ջահերն այլազան, որ եղիցի լույս (Սևակ).

---

[3] "*Is it possible that I am the last poet, the last bard of my country? Is it death or slumber that has cloaked you, gorgeous Nairi?*" wrote Vahan Terian in 1915 when the crown of the Western Armenian intelligentsia was treacherously assassinated by the Ottoman government and the entire Armenian population of Western Armenia was slaughtered or driven from their homeland.

Որ *which,* is an interrogative/relative pronoun, e.g., Ո՞ր թփի տակ կորար մեճակ (Թումանյան, Չարի վերջը). As all relative pronouns, it can be declined (որը, որի, որ, որից, որով) and also function as a **conjunctive**. It translates into *who, which, whichever*; and its oblique forms combine *which* with prepositions, e.g.: Երկիրը կլոր է, որից հետևում է շուրջերկրյա ճամփորդության հնարավորությունը: The Earth is round, *from which* follows the possibility of a travel round the world. As a conjunctive, its antecedent can be found in the main clause: *Որ* երկիրը գնաս, *այնտեղի* գլխարկը դիր: *To whichever* country you go, put on *its* hat (proverb).

As stated above, the use of these conjunctions is quite similar in EA and WA. So, I will conclude the last explanations with excerpts from two landmark poems written in WA, *Rusinian's Cilicia*, which has turned into the unofficial anthem of the Armenian Diaspora:

Աշխարհ, *որ* ինձ ետուր արև... (See the poem in Appendix 10 and try to render it in EA).

The second excerpt is from Tekeyan's *The Language in which I Write,* which brings together the pain of every Armenian writer, especially in Diaspora.[4]

Լեզուն, *որով* գրեցի՝ երկրի երեսը քիչեր
Կկարդային զայն արդեն ու պակսեցա՛ն անոնք ալ...
Տե՜ր, ցավ մ'ալ այս է հիմա, ցավերեն ետք անհամար,
Որոնց մեջեն անցնելով, *որոնցմե* չիք մ'առնելով
Ես կազմեցի այս տաղերն ու հոս դրի քովե քով...

Text: **ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԴԵՊԻ ՏՈՒՆ**

Մի քանի շաբաթից Հասմիկի ընկերները եկել էին հրաժեշտ տալու: Շատ գինի կար և շատ բարեմաղթանք: Հյուրերը ուրախ էին, բայց օդի մեջ մի անուշ տխրություն էլ կար՝ բաժանման տխրությունը: Արամը գրպանի մեջ սեղմած պահում էր ադամանդե մատանու փոքրիկ տուփը, որն այսօր իսկ գնել էր՝ անջատումը կանխելու մի թույլ հույսով: Երբ բոլորը գնացին, Արամը հանեց մատանին: Սեր չէին խոստովանել ու խոստացել իրար՝ ժամանակ չկար: Բայց այնքան էին մտերմացել, որ արդեն թվում էր, թե մի ամբողջ կյանք գիտեին մեկմեկու: Հասմիկը շփոթված դիտում էր մատանին:

- Արա՛մ, ինչպե՛ս... չեմ կարող, Արա՛մ...
- Մի՛ գնա, Հասմիկ: Ես սիրում եմ քեզ:

Հասմիկը ուղիղ նայեց Արամի աչքերի մեջ, թեև դեռ երբեք այս խոսքերը չէր լսել նրանից:

- Գիտեմ, Արամ: Բայց դու էլ գիտես, որ գնալու եմ:
- Ինչու՞:
- ...
- Այնտեղ դժվար է, վատ է, ցուրտ է... Օրենք չկա, կարգ չկա: Այնտեղ քո հավանած բաները չկան: Հիմա մի՛ գնա, Հասմիկ, հետո՝ երբ լավ լինի, իրար հետ կգնանք:
- Եվ դու՞, Բրուտոս... Դու՞ էլ բոլորի նման... երբ լա՞վ լինի... Ես լավի ետևից չեմ գնում, Արա՛մ, ես լավացնելու եմ գնում:
- Հասմիկ, դու հերոսի հոգի ունես: Ես սիրում եմ քո այդ ընբոստ հոգին: Հասմիկ, ես քեզ եմ սիրում: Մի՛ գնա: Մեճակդ ի՞նչ կարող ես անել:
- Ինչու՞ մեճակ՝ այնտեղ շատ մարդ կա: Եվ ես բժիշկ եմ, Արամ, ես պետքական կլինեմ: Ես պիտի կարողանամ պիտանի լինել:
- Դու ինձ ես պետք, Հասմիկ:
- Դու էլ ինձ, Արա՛մ, բայց իմ միտքն այլևս այնտեղ է, այստեղ էլ գործ չունեմ:

[4] And not only in Diaspora. While creating this textbook, Charents, speaking about Abovian, has been with me far too often—Ի՞նչ է ասում այս գիրքը և ի՞նչ է բարբառում. Ջուր չի վատնել արդյոք անհատնելի իր ծիրքը ...

- Իսկ մե՞նք:
- Չգիտեմ, մի՛ հարցրու, Արամ, մի՛ տանջիր ինձ: Խնդրում եմ, փակիր այդ տուփը,
- ասում է՝ մատների ծայրով տուփիկը պահող Արամի ձեռքին մեղմիվ դիպչելով:

Եվ Արամը կատարում է Հասմիկի խնդրանքը՝ փակում է զարդատուփը կարծես դրախտի դարպասները փակելով:

Կես տարուց ավելի անցավ Հասմիկի մեկնումից և նա ոչ մի անգամ չզանգեց Արամին: «Չեմ ուզում ես նայելով առաջ գնալ», ասաց հրաժեշտի պահին: Արամը նրա ծնողներից էր լուրեր ստանում. գիտեր, որ Հասմիկը նորաշեն մանկական հիվանդանոցում էր գործի անցել: Եվ երջանիկ էր:

Հիմա Արամը դարձյալ ճամպրուկ է դասավորում: Ոչ Իտալիա, և ոչ աշխատելու: Գնում է այնտեղ, ուր դժվար է, վատ է, ցուրտ է: Ուր Աստծո ամեն օրը կռիվ է ու գալիքն՝ անորոշ: Եվ ուր միշտ երազել է գնալ և միշտ հետաձգել՝ ավելի կարևոր գործերի պատճառով և ավելի բարեպատեհ առիթի սպասելով: Հիմա մի հրամայական այնտեղ է առաջնորդում իրեն՝ վախի և հույսի անորոշ խառնուրդով: Գնում է Հասմիկին և Հասմիկի երջանկությունը հասկանալու:

VOCABULARY DIFFERENCES

EA	WA	TRANSLATION
(օգտագործել)	գործածել, բանեցնել	use
շահագործել	(օգտագործել)	exploit, take advantage
բավական լինել	բաւել	to be enough
պաչ	պագ	kiss, peck
(խեղճ)	հէք	humble, poor
թույլ, հիվանդ	տկար	weak
գեր, չաղ	գէր	fat
կահույք	կարասիները	furniture
Introductory and Modal Words		
(իհարկե)	հարկաւ	Of course
իսկապես	իրաւ	Really
արի (քեզ LS)	քալէ՛	Come on
արի	եկու՛ր	Come on
դե, դե լավ (հա դը LS)	հա՛յտէ	OK, come on

The spelling of the geographic names is a source of constant confusion between EA and WA.

1. Some names are spelled traditionally—as in Grabar, regardless of modern pronunciation particularly in WA, e.g., Արարատ, Վենետիկ, Պարսկաստան, Կիպրոս, Եգիպտոս, Իտալիա, Եդեմ.

2. Another group of names is spelled according to a novel tradition idiosyncratic to EA or WA, e.g., Շվեյցարիա/Զուիցերիա, Բելգիա/Պելճիքա.

3. In a third group, each version transcribes a name according to modern pronunciation, WA: Պոսթըն EA: Բոսթոն. The latter is the most baffling group, especially since the EA transcription/transliteration is affected by Russian, and the WA, by English, French, and other dominant languages. It is in advantage of all Armenian readers to eliminate the third group and *transliterate* geographic names according to the classical standard found in Grabar.

Geographical Names		
Կուբա	Քուպա	Cuba
Վաշինգտոն	Վաշինկթօն, Ուոշինկթըն	Washington
Բելգիա	Պելճիքա	Belgium
Ռուսաստան	Ռուսիա	Russia
Շվեյցարիա	Զուիցերիա	Switzerland
Լոնդոն	Լոնտոն	London
Բոստոն	Պոսթըն	Boston
Ճապոնիա	Ճափոն	Japan

Letter Name & Position in Alphabet		Pronunciation EA	WA	Characters				*Italics*	Key words with pictures	
6	զա	[z]	[z]	Զզ	Զզ	Զզ	Զզ	*Զզ*	Զզ զանգ	
10	ժէ	[zh]	[zh]	ժժ	ժժ	ժժ	ժժ	*ժժ*	ժժ ժամ	
14	ծա	[ts]	[dz]	ՇՇ	ՇՇ	ՇՇ	ՇՇ	*ՇՇ*	ՇՇ ծիծաղ	
17	ձա	[dz]	[ts‘]	Ձձ	Ձձ	Ձձ	Ձձ	*Ձձ*	Ձձ ձիւն	
19	ճէ	[ch]	[j]	ՃՃ	ՃՃ	ՃՃ	ՃՃ	*ՃՃ*	ՃՃ ճաշ	
21	յի	[y]	[y] [h] [-]	Յյ	Յյ	Յյ	Յյ	*Յյ*	Յյ յասմիկ	
23	շա	[sh]	[sh]	Շշ	Շշ	Շշ	Շշ	*Շշ*	Շշ շուն	
25	չա	[ch‘]	[ch‘]	Չչ	Չչ	Չչ	Չչ	*Չչ*	Չչ չոր	
27	ջէ	[j]	[ch‘]	Ջջ	Ջջ	Ջջ	Ջջ	*Ջջ*	Ջջ ջութակ	
33	ցո	[ts‘]	[ts‘]	Ցց	Ցց	Ցց	Ցց	*Ցց*	Ձց ցորեն	

Position of the Characters on the Line

All upper case typewritten characters are *tall* and the differentiation of *mini, tall, descending and bisecting* position of the characters concerns the lower case only (details in Lesson 1).

Position	Typed Characters
Mini	Աա Ոո Ուու Օօ Ռռ Սս Տտ Րր Իւ
Tall	Եե ժժ ՇՇ Հհ Ձձ ՃՃ Մմ Նն ԵՒ
Descending	Բբ Գգ Դդ Զզ Ըը Թթ Լլ Ղղ Յյ Շշ Չչ Պպ Ջջ Ցց Քք
Bisecting	Էէ Իի Խխ Կկ Վվ Փփ Ֆֆ

Characters with Differing Position in Typed and Cursive Fonts

The chart below presents some common types of cursive; it does not tend to cover all schools of paleography.

Position	Typed Characters	Position	Cursive Characters
Mini	ո (lower case)	Descending	
Tall	ձ (lower case)	Descending	
Tall	Ը Լ Ղ Ձ (upper case)	Descending	
Tall	Բ Գ Դ Թ Կ Յ Պ Ց Ք (upper case)	Bisecting	

ALPHABET WITH LETTER NAMES AND KEY WORDS IN PICTURES

1. Ա այբ [a] առիւծ	11. Ի ինի [i] 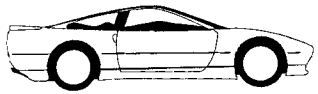 ինքնաշարժ	21. Յ յի [y, h, ø] W. [y]E յուշկապարիկ	30. Վ վեւ [v] 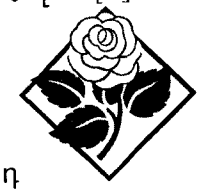 վարդ
2. Բ բեն [p‘] W. [b]E 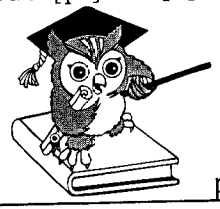 բու	12. Լ լիւն [l] լուսին	22. Ն նու [n] 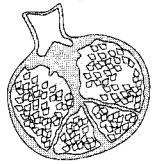 նուռ	31. Տ տիւն [d] W. [t] E տաճար
3. Գ գիմ [k‘] W. [g] E 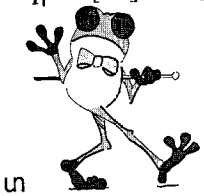 գորտ	13. Խ խէ [kh] 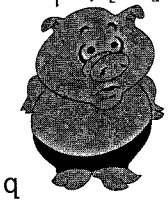 խոզ	23. Շ շա [sh] շուն	32. Ր րէ [r] 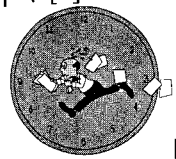 րոպէ
4. Դ դա [t‘] W. [d] E դրամ	14. Ծ ծա [dz] W. [ts] E ծաղիկ	24. Ո ո [vo. o] ոզնի	33. Ց ցո [ts‘] ցուլ
5. Ե եչ [ye, e] եղնիկ	15. Կ կեն [g] W. [k] E կատու	 * ՈՒ ու [u] ուրուական	34. Ւ յիւն [v] 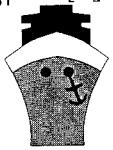 նաւ

6. Զ զա [z] զանգակ 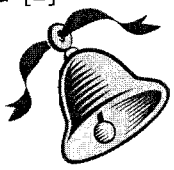	16. Հ հո [h] հնդկահաւ 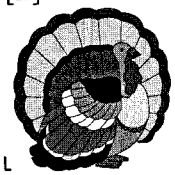	25. Չ չա [ch] չղջիկ 	35. Փ փիւր [p‘] փիղ 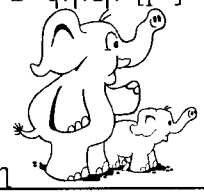
7. Է է [ē] էշ 	17. Ձ ձա [ts‘]W. [dz] E ձուկ 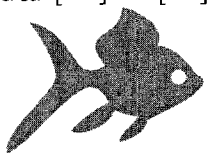	26. Պ պէ [b] W. [p] E պատկեր 	36. Ք քէ [k‘] քանակ
8. Ը ըթ [ĕ] [ə] ընձուղտ 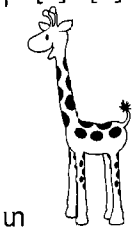	18. Ղ ղատ [gh] ղեկանիւ 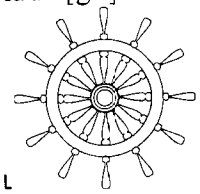	27. Ջ ջէ [ch] W. [j] E ջութակ 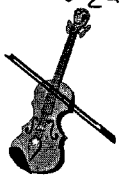	* և [yev, ev] արև 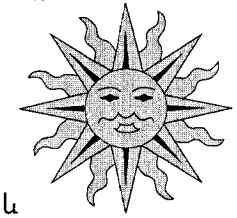
9. Թ թո [t‘] թիթեռ 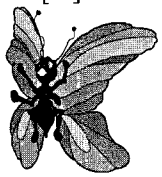	19. Ճ ճէ [j] W. [ch] E ճուտ 	28. Ռ ռա [ṛ] ռնգեղջիւր 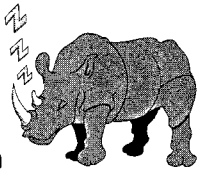	37. Օ օ [ō] օձ 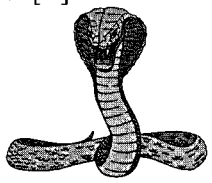
10. Ժ ժա [zh] ժպիտ 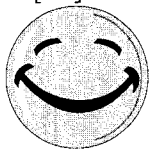	20. Մ մեն [m] մուկ 	29. Ս սէ [s] սֆինքս 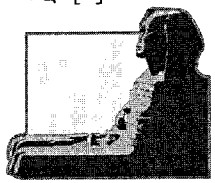	38. Ֆ ֆէ [f] Ֆրանսա

The Armenian Alphabet

Character, its Position in Alphabet & Name			Pronunciation Old Armenian	EA	WA	Keyword	Lesson Introduced
1.	Ա ա	այբ	a	a	a	առիւծ	1
2. *	Բ բ	բեն	b	b	**p'**	բադ	7
3. *	Գ գ	գիմ	g	g	**k'**	գառ	8
4. *	Դ դ	դա	d	d	**t'**	դիմակ	4
5. *	Ե ե	եչ	e	**ye, e**	**ye, e, y**	եղնիկ	2
6.	Զ զ	զա	z	z	z	զանգակ	7
7. *	Է է	է	ē	**e**	**e**	էշ	1
8.	Ը ը	ըբ	ĕ, ə	ĕ, ə	ĕ, ɔ	ընտանիք	2
9.	Թ թ	թո	t'	t'	t'	թիթեռ	10
10.	ժ ժ	ժա	zh	zh	zh	ժամացոյց	11
11.	Ի ի	ինի	i	i	i	իշխան	2
12.	Լ լ	լիւն	l	l	l	լուսին	4
13.	Խ խ	խէ	kh	kh	kh	խնձոր	8
14. *	Ծ ծ	ծա	ts	ts	**dz**	ծաղիկ	10
15. *	Կ կ	կեն	k	k	**g**	կօշիկ	2
16.	Հ հ	հո	h	h	h	հաւ	7
17. *	Ձ ձ	ձա	dz	dz	**ts'**	ձուկ	11
18. *	Ղ ղ	ղատ	ł	gh	gh	ղեկ	8
19. *	Ճ ճ	ճէ	ch	ch	**j**	ճուտ	12
20.	Մ մ	մեն	m	m	m	մուկ	2
21. *	Յ յ	յի	y	y	**h, y, ø**	յասմիկ	5
22.	Ն ն	նու	n	n	n	նուռ	1

23.	Շ շ	շա	sh	sh	sh	շուն	7
24. *	Ո ո	վո	o	**vo, o**	**vo, o**	nqûի	4
*	ՈՒ ու	ու	u	u	**u, v**	ուղտ	2
25.	Չ չ	չա	ch‘	ch‘	ch’	չմուշկ	5
26.	Պ պ	պէ	p	p	**b**	պար	5
27. *	Ջ ջ	ջէ	j	j	**ch‘**	ջուր	12
28.	Ռ ռ	ռա	ṛ	ṛ	ṛ	ռûգեղջիւր	10
29.	Ս ս	սէ	s	s	s	սկիւռ	1
30.	Վ վ	վեւ	v	v	v	վարդ	8
31. *	Տ տ	տիւն	t	t	**d**	տուն	1
32.	Ր ր	րէ	r	r	r	րոպէ	1
33.	Ց ց	ցո	ts‘	ts‘	ts‘	ցûցուղ	10
34. *	Ւ ւ	յիւն	w	v	**v, w**	ûաւ, սիւն	2
35.	Փ փ	փիւր	p‘	p‘	p‘	փիղ	11
36.	Ք ք	քէ	k‘	k‘	k‘	քաղաք	4
*	Եւ և	և	ew	yew, ew	yew, ew	արև	11
37. *	Օ օ	օ	ō	**o**	**o**	օդ, օձ	5
38. *	Ֆ ֆ	Ֆէ	f	f	f	Ֆուբպօլ	12

1. The first column presents the character position in the alphabet. All characters which have undergone a sound change in WA and EA have an asterisk in this column. The original Mesropian alphabet from the 5th century has 36 letters. The digraphs ու and և have no value of a letter in it although they are used in writing. In standard Middle Armenian, since 12th c. the letters օ and Ֆ were added. The modern WA alphabet presents these 38 letters. The digraphs ու and և were included into the RO alphabet and ւ was eliminated and as the 34th character. In all other alphabetical lists, like dictionaries, ու follows ո with no position of its own in the alphabet save the publications in RO. Recently, the status of և changed anew; it is called a writing symbol (ստուգաշան) and the alphabet both in Armenia and Diaspora has 38 characters.

2-3. The second column presents the characters, and the third, their alphabetical names. In WA and Iranian EA schooling, they are employed in the alphabet recitation (*ayp, pen, kim, ta, yech, za*, or *ayb ben gim da,* etc.), whereas in RO schooling the sound values of characters are used (a, bĕ, gĕ, dĕ, ye, zĕ, etc.).

4-5-6. The next three columns present the pronunciation of characters in Old, Eastern and Western Armenian. Three characters are represented with two sets of symbols, one for transcription: Ըը ə, Էէ e, Օօ o and another, transliteration: Ըը ĕ, Էէ ē, Օօ ō. The sound changes are marked with bold characters. Obviously, there are no

audio-records from Old Armenian. Linguists recover the original sounds and their changes by examining 1) errors of scribes, 2) borrowings from other languages and 3) modern dialectal sounds. For example, the letter n originally sounded [o], otherwise the Greek *ocean* (spelled with an initial ω) would not be transcribed into nվկիաճnu in Old Armenian. This old pronunciation remains in the word nվ in standard WA and EA and in several dialects, e.g., nuկի is [oski] and nչխաp is [ochkhar] in Karin dialect and its Giumri branch. Likewise, ե is still simple [e] in some dialects, e.g., երթալ is [etal] in Yerevan colloquial speech (dialect of Ararat valley and others). For modern Armenian, the symbols [ē] and [ō] transliterate է and o, that is, they show the way words are spelled. In transcription which shows their pronunciation, they are identical with ե [e] and n [o] save initial positions, where the latter sound [ye] and [vo]. Foreign borrowings containing the sound [l] in Old Armenian were transcribed with ղ [gh], e.g., Ղուկաս from Greek *Lukas*. These four sound changes է > [e], ե > [ye], n > [vo] and [l] > ղ, are characteristic to both modern standards of Armenian. There are three more common sound changes which have been obscured by RO: յ [y] > [h], nւ [u] > [v] before vowels, and ւ [w] > [v] except in diphthongs. And finally, again around Middle Armenian, we learn about the consonant shift both from scribes' errors and from the transcription of borrowed words, e.g., the French *baron* is written պարոն which means that the voiceless consonants sound as voiced, like in modern WA; there is linguistic and historic evidence that the consonant shift precedes the era of Middle Armenian. Evidently, around 5th c. when Mesrop created the alphabet, the standard Old Armenian was based on a group of dialects that later would be referred as Eastern, whereas the standard Middle Armenian is based on dialects later referred as Western.

7. Keywords in lessons and in appendices 1, 2 and 3 are often different. In lesson-chapters, we tend to use keywords we could write with already introduced letters. The variation in appendices pursues to present common words used in both modern versions and allows you to choose your favorite to associate it with a letter in your learning process.

8. In the last column, the Lesson numbers refer you to the details of pronunciation and spelling.

The chart below presents the Armenian alphabet in different fonts to assist you to perceive and observe the permissible variations in character shapes.

The Armenian Alphabet in Different Fonts with the Original Pronunciation

Letter Name, Position & Original Pronunciation			**Characters in Different Fonts**					*Italics*	
1.	այբ	[a]	Աա	Աա	Աա	**Աա**	Աա	*Աա*	*Աա*
2.	բեն	[b]	Բբ	Բբ	Բբ	**Բբ**	Բբ	*Բբ*	*Բբ*
3.	գիմ	[g]	Գգ	Գ գ	Գ գ	**Գ·գ**	Գ գ	*Գգ*	*Գ գ*
4.	դա	**[d]**	Դդ	Դդ	Դդ	**Դ·դ**	Դդ	*Դդ*	*Դդ*
5.	եչ	**[e]**	Եե	Եե	Եե	**Եե**	Եե	*Եե*	*Եե*
6.	զա	[z]	Զզ	Զզ	Զզ	**Զզ**	Զզ	*Զզ*	*Զզ*
7.	է	**[ē]**	Էէ	Էէ	Էէ	**Էէ**	Էէ	*Էէ*	*Էէ*
8.	ըթ	[ə]	Ըը	Ըը	Ըը	**Ըը**	Ըը	*Ըը*	*Ըը*
9.	թո	[t‘]	Թթ	Թթ	Թթ	**Թ·թ**	Թթ	*Թթ*	*Թթ*
10.	ժէ	[zh]	Ժժ	Ժժ	Ժժ	**Ժ·ժ**	Ժժ	*Ժժ*	*Ժժ*
11.	իւի	[i]	Իի	Իի	Իի	**Իի**	Իի	*Իի*	*Իի*
12.	լիւն	[l]	Լլ	Լլ	Լլ	**Լլ**	Լլ	*Լլ*	*Լլ*
13.	խէ	[kh]	Խխ	Խխ	Խխ	**Խխ**	Խխ	*Խխ*	*Խխ*

14.	ծա	**[ts]**	Ծծ	Ծծ	Ծծ	**Ծծ**	Ծծ	*Ծծ*	*Ծծ*
15.	կեն	**[k]**	Կկ	Կկ	Կկ	**Կկ**	Կկ	*Կկ*	*Կկ*
16.	հո	[h]	Հհ	Հհ	Հհ	**Հհ**	Հհ	*Հհ*	*Հհ*
17.	ձա	**[dz]**	Ձձ	Ձձ	Ձձ	**Ձձ**	Ձձ	*Ձձ*	*Ձձ*
18.	ղատ	**[l]**	Ղղ	Ղղ	Ղղ	**Ղղ**	Ղղ	*Ղղ*	*Ղղ*
19.	ճէ	**[ch]**	Ճճ	Ճճ	Ճճ	**Ճճ**	Ճճ	*Ճճ*	*Ճճ*
20.	մեն	[m]	Մմ	Մմ	Մմ	**Մմ**	Մմ	*Մմ*	*Մմ*
21.	յի	**[y] [h]**	Յյ	Յյ	Յյ	**Յյ**	Յյ	*Յյ*	*Յյ*
22.	նու	[n]	Նն	Նն	Նն	**Նն**	Նն	*Նն*	*Նն*
23.	շա	[sh]	Շշ	Շշ	Շշ	**Շշ**	Շշ	*Շշ*	*Շշ*
24.	վո	**[o]**	Ոո	Ոո	Ոո	**Ոո**	Ոո	*Ոո*	*Ոո*
	ու	**[u]**	*Ուու	Ուու	Ուու	**Ուու**	Ուու	*Ուու*	*Ուու*
25.	չա	[ch‘]	Չչ	Չչ	Չչ	**Չչ**	Չչ	*Չչ*	*Չչ*
26.	պէ	**[p]**	Պպ	Պպ	Պպ	**Պպ**	Պպ	*Պպ*	*Պպ*
27.	ջէ	**[j]**	Ջջ	Ջջ	Ջջ	**Ջջ**	Ջջ	*Ջջ*	*Ջջ*
28.	ռա	[ṛ]	Ռռ	Ռռ	Ռռ	**Ռռ**	Ռռ	*Ռռ*	*Ռռ*
29.	սէ	[s]	Սս	Սս	Սս	**Սս**	Սս	*Սս*	*Սս*
30.	վեւ	[v]	Վվ	Վվ	Վվ	**Վվ**	Վվ	*Վվ*	*Վվ*
31.	տիւն	**[t]**	Տտ	Տտ	Տտ	**Տտ**	Տտ	*Տտ*	*Տտ*
32.	րէ	[r]	Րր	Րր	Րր	**Րր**	Րր	*Րր*	*Րր*
33.	ցո	[ts‘]	Ցց	Ցց	Ցց	**Ցց**	Ցց	*Ցց*	*Ցց*
34.	յիւն	**[w]**	Իւ	Իւ	Իւ	**Իւ**	Իւ	*Իւ*	*Իւ*
35.	փիւր	[p‘]	Փփ	Փփ	Փփ	**Փփ**	Փփ	*Փփ*	*Փփ*
36.	քէ	[k‘]	Քք	Քք	Քք	**Քք**	Քք	*Քք*	*Քք*
	եւ	**[ev]**	*և	և	և	**եւ**	և	*և*	*և*
37.	օ	**[ō]**	**Օօ	Օօ	Օօ	**Օօ**	Օօ	*Օօ*	*Օօ*
38.	ֆէ	[f]	**Ֆֆ	Ֆֆ	Ֆֆ	**Ֆֆ**	Ֆֆ	*Ֆֆ*	*Ֆֆ*

APPENDIX 4 THE CONSONANT SHIFT IN ARMENIAN

DUAL OPPOSITION OF VOICED AND VOICELESS CONSONANTS IN WESTERN ARMENIAN

The historical consonant shift, which took place in or before Middle Armenian (12th-16th centueis), brought about a new consonant system in standard WA with dual oppositions similar to the English consonant system. As a result, the five voiced consonants in the chart below maintain a phonetic writing, although they became voiced compared to voiceless sounds in Grabar. The other ten characters pair up for only five consonant sounds—two letters for each voiceless aspirated phoneme (details in Lesson 13).

VOICED		VOICELESS, ASPIRATED		
Պ պ	[b]	Բ բ	Փ փ	[p‘]
Տ տ	[d]	Դ դ	Թ թ	[t‘]
Կ կ	[g]	Գ գ	Ք ք	[k‘]
Ճ ճ	[j]	Ջ ջ	Չ չ	[ch‘]
Ծ ծ	[dz]	Ձ ձ	Ց ց	[ts‘]

TRIPLE OPPOSITION OF VOICED, VOICELESS, AND ASPIRATED CONSONANTS IN EASTERN ARMENIAN

*VOICED		VOICELESS		VOICELESS, ASPIRATED	
Բ բ	[b]	Պ պ	[p]	Փ փ	[p‘]
Դ դ	[d]	Տ տ	[t]	Թ թ	[t‘]
Գ գ	[g]	Կ կ	[k]	Ք ք	[k‘]
Ջ ջ	[j]	Ճ ճ	[ch]	Չ չ	[ch‘]
Ձ ձ	[dz]	Ծ ծ	[ts]	Ց ց	[ts‘]

The Grabar consonant system is better preserved in the standard EA. The voiced consonants, marked with an asterisk in the chart above, undergo quite systematic but only positional devoicing and aspiration in EA (details in EA Lessons 4 and 13).

Appendix 5 Numbers and Dates Թիւ եւ Թուական

1. *The Numerical Value of the Mesropian Alphabet:*
Year 2005 **ՍՋ թուական.** Appendix 5 **Յաւելուած Ջ.**

Ա	1	Ժ	10	Ճ	100	Ռ	1000
Բ	2	Ի	20	Մ	200	Ս	2000
Գ	3	Լ	30	Յ	300	Վ	3000
Դ	4	Խ	40	Ն	400	Տ	4000
Ե	5	Ծ	50	Շ	500	Ր	5000
Զ	6	Կ	60	Ո	600	Ց	6000
Է	7	Հ	70	Չ	700	Ւ	7000
Ը	8	Ձ	80	Պ	800	Փ	8000
Թ	9	Ղ	90	Ջ	900	Ք	9000

2. Months and Week Days with Numbers

ՔԱՆԱԿԱԿԱՆ Cardinal	ԴԱՍԱԿԱՆ Ordinal	ԱՄԻՍ Month	ՇԱԲԱԹ Week
1 մէկ	1st առաջին	յունուար	կիրակի
2 երկու	2nd երկրորդ	փետրուար	երկուշաբթի
3 երեք	3rd երրորդ	մարտ	երեքշաբթի
4 չորս	4th չորրորդ	ապրիլ	չորեքշաբթի
5 հինգ	5th հինգերորդ	մայիս	հինգշաբթի
6 վեց	6th վեցերորդ	յունիս	ուրբաթ
7 եօթը WA, յոթ EA	7th եօթներորդ	յուլիս	շաբաթ
8 ութ	8th ութերորդ	օգոստոս	
9 ինը	9th իններորդ	սեպտեմբեր	
10 տասը WA, տաս EA	10th տասներորդ	հոկտեմբեր	
11 տասնմէկ	11th տասնմէկերորդ	նոյեմբեր	
12 տասներկու	12th տասներկրորդ WA	դեկտեմբեր	
20 քսան	20th քսաներորդ		
22 քսաներկու	22nd քսաներկրորդ WA	քսաներկուերորդ EA	
30 երեսուն	30th երեսուներորդ		
33 երեսուներեք	33rd երեսուներրորդ WA	երեսուներեքերորդ EA	
40 քառասուն	40th քառասուներորդ		
50 յիսուն	50th յիսուներորդ		
60 վաթսուն	60th վաթսուներորդ		
70 եօթանասուն	70th եօթանասուներորդ		
80 ութսուն	80th ութսուներորդ		
90 իննսուն	90th իննսուներորդ		
100 հարիւր	100th հարիւրերորդ		
200 երկու հարիւր	200th երկու հարիւրերորդ		
1000 հազար	1000th հազարերորդ		

Common Phrases and Everyday Expressions

These common phrases will be helpful for you in everyday communication. Phrases are presented by topics—address forms, greetings, thanks, etc. Phrases specific to WA or EA are marked toward right WA/EA. Unmarked phrases are used both in WA and EA (though frequency may differ). Grammatical differences between WA and EA are given either through parenthesis and/or repetition; that is, Բարև ձեզ is the all-Armenian form, in WA also—(ձեզի WA) or: Ապրի՛ս: Ապրի՛ք: WA; Ապրե՛ս: Ապրե՛ք: EA. *RO is ignored.*

Address Forms

Պարոն *Sir.* **Պարոն Հուրեան** *Mister Hourian*
Պարոններ, պարոնայք *Gentlemen*
Տիկին *Madam.* **Տիկին Հուրեան** *Mrs. Hourian*
Տիկիններ, տիկնայք *Ladies*
Օրիորդ *Miss*
Բարեկամ *Friend*
Եղբայր *Brother.* All blood-kinship terms are used as informal-friendly address forms; also for semiformal-polite address esp. in colloquial speech: **ապէ, քուր(օ), հոպար, մօրքուր/մօրաք.**
Արա EA coll., **ծո** WA, colloquial; common interjection—address for men, also a filler in conversation. Rude if addressed off intimate circles.
Ընկեր/ընկերուհի WA: political party address form between members. EA: formal/semiformal address form in communist times, esp. with preceding interjection **այ**
Ընկեր EA: conv. Informal address between friends and acquaintances, often followed with **ջան**
Քաղաքացի/քաղաքացուհի EA: formal address form in communist times, esp. in the legal sphere.

Endearing Expressions as Address Forms

Անուշ(իկ)ս *Sweetheart*
Ուտեմ քեզ(ի) *Darling, dear.* Lit. I'd eat you.
Ճանս, ճանիկս WA **Ջանս, ջանիկս** EA *Darling, dear*
Հոգիս WA *My soul*
Հոգիդ սիրեմ WA *May that I love your soul.* An opening for an intimate warning or reproach.
Ցաւդ տանեմ EA *May that I take your pain.*
Բալիկս EA, **Ձագուկս** WA *My child* (first name) **ջան** EA *Dear (name),* intimate, semi-formal
Քաղցրս EA *Sweetheart (my sweet)*
Մատաղ (լինեմ) քեզ EA *May that I be a sacrifice for you.* informal, endearing.
Կեանքիդ մեռնեմ EA *I'd die for you.* Blessing

Greeting and Leave-taking

Բարեւ, բարև *Hello;* Common greeting for all occasions
Բարև ձեզ (ձեզի WA) *Hello*; plural or formal-reverential-singular
Բարի եկար/եկաք WA; **Բարով եկար/եկաք** EA *Welcome.* Accepting guests; thanking. Formal, semiformal
Բարով եկար/եկաք, հազար բարի: *Welcome, a thousand greetings.* Accepting guests; semiformal
Ողջոյն(ներ) *Hi. Ciao.* Greeting and leave-taking, for all occasions
Բարի լոյս *Good morning* Formal, semiformal
Բարի օր *Good day, hello* Formal, semiformal
Բարի կէսօր WA *Good afternoon, hello.* A calque from English good afternoon, common in American-Armenian Diaspora; formal, semiformal
Բարի երեկոյ *Good evening.* Formal, semiformal
Բարի իր(ի)կուն *Good evening.* Informal
Ցտեսութիւն *Good bye.* Lit. *Till next meeting.* For all occasions; formal, semiformal
Ցը *Bye. See you.* Informal, from ցտեսութիւն
Երթաս/ք բարով WA. **Գնաս/ք բարով** EA *Good bye* Go with goodness. Addressing the leaving party; formal, semiformal.
Մնաս/ք բարով *Good bye* Stay with goodness. Addressing the staying party; formal, semiformal.
Բարի գիշեր *Good night*
Գիշեր բարի *Good night;* in response to բարի գիշեր.
Լոյս բարի *Good night.* In response to **բարի գիշեր** or **գիշեր բարի.**
Կը տեսնուինք WA *See you. We'll* see each other. Calque from English See you.
Հելանք, (դէ) կը զանգուինք EA, coll.; *let's get going, we'll call each other.*
Առայժմ EA *Bye, see you, so long, ciao.* Formal, semiformal.

Յաջողութիւն EA *Good bye. Good luck.* Lit. *Success. Go with goodness/success.* For all occasions. Formal, semiformal.

Յաջող EA *Bye. See you.* Informal; from յաջողութիւն.

Լաւ կաց(էք), մնա(ցէք) EA *Bye. Be well.*

Ձիզ մնա(ցէք) EA *Bye. Stay strong.*

Ոչ ու բարով էինք հանդիպել EA *I wish we'd never met.* To express regret and blame; informal

Բարեւէ՛ / Բարևի՛ր *Say hello to* Imperative Singular of the verb բարևել to greet.

Բարին ձել (քեզ) հետ EA *May goodness be with you.* Formal, semiformal

Յարգանացս հաւաստիքը *Best regards* Lit. *(sending-presenting) the guarantees of my regards/respects.* Formal; loan from Grabar.

Ողջ լե՛ր Sn. **Ողջ լերուք** PL. Be well *Stay/be well/safe.* Formal, loan from Old Armenian

Հրաժեշտ Farewell *Noun*—հրաժեշտի պահ, օր *moment, day of farewell.* Հրաժեշտ տալ *say farewell;* .e.g., Եկայ հրաժեշտ տալու *I came to say good bye.* Հրաժեշտ առաւ: *He bid good bye.*

Ինչպէ՞ս ես *How are you?* Formal, semiformal

Ինչպէ՞ս էք *How are you?* Plural or formal-reverential-singular

Ի՞նչ կայ-չկայ *How is it going? What's up?* Informal

Ո՞նց ես (էք) EA *How are you?* Informal

Լաւ (եմ, չեմ) *Fine (I am, I am not).*

Աղէկ (եմ, չեմ) WA *Fine. Well.* Bolis Armenian

Հոյակապ, հրաշալի *Great, wonderful.*

Կամաց-կամաց *So-so, OK.*

Վատ չեմ *Not bad. OK*

Գէշ չեմ WA *Not bad. OK*

Ոչինչ EA *So-so, OK.* Lit: *Nothing (special is going on).* Formal, semiformal

Ըսենց էլի EA *So-so.* Lit: *Like this.* slang.

Ըսենց էլ որ մնա լաւ ա: EA *OK.* Lit: *it's OK if it stays as is.* Coll, informal

Մի քիչ էլ կը վատանայ ու յետոյ լաւի կ'երթայ EA, coll; *It will worsen somewhat more and then get better.*

Մի քիչ էլ կը վատանայ ու էդպէս օլ կը մնայ EA, coll; *It will worsen somewhat more and stay like that.*

Բա՞ն (մը WA) կայ *Is something wrong?* Lit. *Is there anything?*

Բա՞ն է եղել EA **(էլել** coll.) *Is something wrong?*

Բան չկայ *Nothing special.* Lit. There's nothing

Thanks, You Are Welcome; Please; Sorry

Շնորհակալութիւն *Thank you. Thanks.* Thank you. For all occasions.

Շնորհակալ եմ *Thank you. I thank (you).* For all occasions.

Երախտապարտ եմ *I am grateful.*

Զգացուած եմ *I appreciate it, I am moved.* I am moved, excited.

Կեցցե՛ս: Կեցցէ՛ք: *Bravo! Good for you. Viva!* For approval, praise, *semiformal.*

Ապրի՛ս/ք: WA. **Ապրե՛ս/ք:** EA *Good for you. Thanks Live (long)!* Sn. & Pl. Informal approval for persons younger than the speaker

Վարձքդ կատար WA. *Thank you.* Lit. May that you be paid. Formal, semiformal

Ձեռքերդ դալար *Thank you.* Lit. May your hands stay fresh, supple. Formal, semiformal

Պարտական եմ EA *I owe you one.* Formal, semiformal

Գոհ եմ/ենք *Thank you.* Lit. I am happy/satisfied. Formal, semiformal

Բարով եկար/ք: *You are welcome.* Welcome! Formal, semiformal.

Խնդրեմ *You are welcome. Please* Frozen from **խնդրել** to ask for. For all occasions. More frequent in EA

Սիրով *Sure, with love.* Formal, semiformal.

Հաճոյքով *Sure, with pleasure.* Formal, semiformal.

Ուրախութեամբ *Sure, Gladly.* Formal, semiformal.

Չ'արժէ EA, **չ'արժէր** WA *Not at all. Sure.* Lit. It is (was) not worth (thanking).

Անուշ ըլլայ/լինի *You are welcome!* Lit. Let it be sweet. For eating situations.

Անցած ըլլայ/լինի *It will be OK.* Lit. *May it(trouble) be gone, forgotten.* After thanking, apologizing, as consolation, semiformal.

Հաճիս/ք WA *Please.* For all occasions.

Կը խնդրեմ WA. **Խնդրում եմ** EA *Please. Would you please?* Formal, semiformal

Շնորհ ըրէ՛ք / արէ՛ք *Would you please?* Lit. *Do me a grace/favor.* Formal

Համեցէ՛ք Համեցիր EA. **Հրամմեցէ՛ք**

Հրամմէ՛ WA *Please. Come in. Help yourself.* Invitation to act. For all occasions.

Բան չկայ *Never mind.*

Վնաս չունի: *It's OK. No harm done.*

Բան մը չէ WA *Never mind. It's OK* Lit. *It's nothing.* For all occasions.

Ոչինչ EA. **Ոչինչ բան է** WA *Not at all.* Lit. *It is nothing.* For all occasions.

Ողորմի հօրդ (մօրդ) EA *Please. Be blessed.* Lit. *May your father (mother) rest in peace.* Informal, used by older generations as 'would you please?'
Ներողութիւն *Excuse me, I'm sorry.* For all occasions, formal, semiformal
Ներեցէ՛ք *Excuse me. Pardon.* Pl. for all occasions.
Կը ներես *Excuse me. Forgive me.* Sn. for all occasions, informal.
Ներող կ'ըլլաս WA / կը լինես EA *Excuse me. Pardon..* Semiformal.
Ներողամիտ եղէ՛ք: *Pardon. Excuse me..* Formal.
Ներէ՛: Ների՛ր *Sorry; forgive (me).* Sn. informal.
Ափսոս *Sorry.* Semiformal; formal in WA.
Մե՛ղք (է) WA *Sorry* Lit. *It is a pity.* For all occasions, semiformal, informal.
Ցաւալի է *It's sad/ painful/ regretful* Formal.

Congratulations

Շնորհաւոր. Շնորհաւորութիւններ. Շնորհաւորանքներ *Congratulations* For all occasions; formal, semiformal.
Շնորհաւոր Սբ. Ծնունդ *Merry Christmas* Congratulations for the occasion of the Sacred Birth.
Շնորհաւոր Նոր Տարի *Happy New Year*
Շնորհաւոր Կաղանդ *Merry Christmas, Happy New Year*
Շնորհաւոր տարեդարձ Ծնունդդ շնորհաւոր EA. Քարի տարեդարձ, Շատ տարիներու WA *Happy birthday*
Շնորհաւոր տօնդ / Ձեր տօնը (Մայրերուն օրը WA. Մայրերի օրը EA) *Happy Holidays (Happy Mothers' Day);* formal, semiformal.
Շնորհաւոր Ձեր յոբելեանը *Happy Jubilee* Formal, semiformal.
Շնորհաւորանքներ յոբելեանի առթիւ *Happy Jubilee Congratulations for the occasion of the jubilee.* Formal

Opinion, Feelings and Situations

Այո: Հա *Yes. Yeah*
Ոչ: Չէ *No*
Չէ հա *Yeah right!*
Հապա *Then. Well. Introductory word*
Նոյնիսկ *Even.* Անգամ EA *Even*
Այս պարագային WA Այս պարագայում, դէպքում EA *In this case*
Մանաւանդ (որ), նամանաւանդ *Especially*
Նոյնպէս *Also, as well*
Նմանապէս *Also, the same as*
Իհարկէ *Sure, of course, certainly*
Հարկաւ *Of course*
Անպայման *Sure*
Առանց խօսքի EA *Sure*
Որոշակիօրէն EA *Definitely*
Հաստատ EA *Sure*
Վստահ WA *Sure*
Անշուշտ *Sure*
Բացարձակապէս *Absolutely*
Ճիշդ է *That's right, correct*
Ճիշտ է, այդ է որ կայ EA *Right; that's just it.*
Շիտակ է WA *That's right. Correct*
Սխալ է *That's wrong*
Բնական է: *It is natural, normal.*
Իրաւունք ունիք WA *You are right.*
Իրա՞ւ WA *Really? Is that right (true)?*
Լաւ գաղափար է: *Good idea*
Հաճելի է: *It is nice (pleasant).*
Հրաշալի է: *It is wonderful.*
Հոյակապ է *It is magnificent, gorgeous.*
Շքեղ է: *It is grand, splendid.*
Գուցէ *Perhaps*
Մի՞թէ *Is that true? I wonder*
Իսկապէ՞ս *Really?*
Կարելի՞ է: *Really? May I?*
Կարելի է: *Maybe, perhaps. One may/can.*
Կարծեմ (թէ) *I think. I suppose*
Հաւանաբար *Probably*
Հաւանական է: *It is probable.*
Հնարաւոր է: *It is possible.*
Անհաւատալի *It's unbelievable, incredible*
Անկարելի չէ: *It is not impossible.*
Անհնար(ին), անկարելի է *It is impossible.*
Ըսենք (թէ) WA Ասենք (թէ) EA *Say, let's assume*
Դիցուք EA *Let's assume* science textbook use from Grabar subjunctive for դնել
Նշան(ակութիւն) չունի: *Doesn't matter. I don't care.*
Ձգէ՛: WA Թող EA *Let it go!* Informal
Գրողի ծոցը *Go to hell; I don't give a damn.* Curse, Rude
Աստուած հետը: *Forget it (him, her). Lit. May God be with it (him her—not me/us).*
Ինչ փոյթ: WA.Ցետոյ ինչ: EA *Never mind. So what? Who cares?*
Պէտքս չէ: Շատ (էլ) պէտքս է: EA *I don't care. Doesn't matter.* Informal, rude
Կա՛ց EA *Hold on! Stop!*

Կեցի՛ր: Կեցէ՛ք WA *Hold on! Stop!*
Սպասեցէ՛(ք): *Wait!*
Զգո՛յշ: *Watch out. Be careful!*
Եկ՛եք: Եկու՛ր: Հա՛տէ WA **Արի: Դէ՛ արի** EA *Come on.* Informal
Պէտք է: *It is necessary.*
Ուրախ եմ: *I am happy (glad).*
Գոհ եմ: *I am glad/ pleased*
Կատարեալ գլուխգործոց (մըն) է: *It is a genuine masterpiece.*
Ահ, ի՛նչ երջանկութիւն: *Oh, what a happiness!*
Բախտս բերաւ / բերեց *I got lucky.*
Բախտս չբալեց WA *I got no luck.*
Զարմանալի է: *It is a amazing.*
Ապշեցուցիչ է: *It is astonishing.*
Կատարեալ անակնկալ է: *It is a complete surprise.*
Տէ՛ր Աստուած: *Oh, God! Oh, my goodness!*
Աստուած սիրես: Աստծոյ սիրոյն: Աստու սիրուն: *For God's sake. For Chrissake*
Որու՞ն / ու՞մ մտքով կ'անցնէր: *Who would ever guess it?*
Չլսուած բան է: *It is unheard of, it is impossible*
Ամօթ է: *It is a shame.*
Երթանք, հոգիս WA *Let's go, sweetheart.*
Մտիկ ըրէ՛ (ք) WA *Look, I say (invitation to concentrate attention)*
Ուղեղս կեցաւ WA **Ցնդայ** EA *It is shocking.* Informal
Շատ կարելի է որ WA *It is very likely that*
Չեղաւ: Չ'ըլլար WA: **Չի լինի** EA *It won't do.*
Գժուելու բան է EA **Խենթենալիք է** WA *It's impossible, shocking.* Informal
Բան չկայ EA *Never mind*
Բաւական է EA **Բաւ է** WA *That's enough.* Formal, semiformal
Գիժ է EA **Խենդ է** WA *S/he is crazy* Informal
Նազ է ծախում EA **Նազ կ'ընէ** WA *S/he is playing, pretending, toying with to get more attention.* Informal, critical.
Վերջ տու՛ր, վազն արի / անցիր EA. **Վազ անցի՛ր** WA *Stop it. Let go.* informal
Չլինելու բան է EA **Չըլլալիք է** WA *That cannot be.*
Անկարելի բան է *That is impossible (incredible).*
Գիտեմ: *I know.*
Կրնամ: Կարող եմ *I can.*
Համաձայն եմ: Յօժար եմ: *I am willing.*
Համամիտ եմ: *I agree.*
Զբաղուած եմ: *I am busy.*
Զայրացած եմ: Բարկացած եմ *I am angry.*
Անտրամադիր եմ *I am upset.* **Նեղուած եմ** EA *I am upset.*
Մտահոգ եմ. Անհանգիստ եմ EA *I am worried*
Լաւ չեմ զգում EA **Անհանգիստ եմ** WA *I am a little sick, not feeling alright..*
Սիրտ չունիմ/չունեմ *I am sad-uninterested.* Lit. *have no heart.*
Հաւէս չունեմ EA *I don't feel like*
Խօշիս եկաւ WA. **հաւէս էր, հաւէսս եկաւ** EA *I enjoyed it.* Informal
Անօթի եմ WA **Քաղցած / Սոված եմ** EA *I am hungry.*
Ծարաւ եմ: *I am thirsty.*
Գինով(ցած) խմած եմ: *I am tipsy, drunk.*
Կուշտ եմ: *I am full.*
Յոգնած եմ: *I am tired*
Ուժասպառ եմ EA *I am exhausted.*
Մեռած եմ ու թաղած չեմ *I am extremely exhausted, emotionally drained.* Lit. I am dead and not buried. Informal
Քունս կը տանի: WA **Քունս տանում է, աչքրես փակւում եմ:** EA *I am sleepy; I want to sleep* (before going to bed)
Քունս գլուխս է *I am still sleepy* (after waking up). **Քնագլուխ եմ** Parskahayk. Cf. English sleepyhead.
Անքուն եմ: Քուն ունիմ WA *I have sleep.*
Մսած եմ WA. **Մրսած եմ** EA *I have cold.*
Ցուրտ է Պաղ է WA *It is cold.*
Շոգ է EA **Տաք է** WA *It is hot.*
Տխուր է *It is sad.*
Սոսկալի է *It is awful.*
Անհեղի վիշտ է *It is an overwhelming sorrow.*
Կը ցաւիմ/ ցաւում/ցաւակցում եմ Ձեր կորուստի համար *I am sorry for your loss*
Ընդունեցէ՛ք անկեղծ ցաւակցութիւններս *Accept my sincere sympathies.*

Common Questions and Replies

Ի՞նչ է Ձեր անունը: Formal **Անունդ ի՞նչ է:** Informal *What is your name?*
Արամ: Անունս Արամ է: Ես Արամն եմ: *Aram. My name is Aram. I am Aram.*
Ձեր մականունը WA **ազգանունը** EA **ի՞նչ է:** *What is your last name?* Formal
Քանի՞ տարեկան ես (էք): *How old are you?*
Քսան: (Ես) քսան տարեկան եմ: *I am twenty years old.*
Ու՞ր կ'ապրիս (կ'ապրիք): WA **Որտե՞ղ էք (ես) ապրում:** EA *Where do you live?*

Լօս Անճելէս կ'ապրիմ WA. Երևանում եմ ապրում EA. *I live in Los Angeles/Yerevan.*
Ծնողներիդ հե՞տ *With your parents?*
Ո՛չ, անոնք առանձին կ'ապրին: WA Նրանք մենակ են ապրում: EA *No, they live by alone.*
Ամուսնացա՞ծ ես: *Are you married?*
Ամուրի եմ (բաժնուած / բաժանուած եմ): *I am single (divorced).*
Ի՞նչ կ'ընես WA. Ի՞նչ ես անում: EA *What do you do/what are you doing?*
Շուկայ կ'երթամ: WA Խանութ (գնումների) եմ գնում: EA *I am going for shopping.*
Կը սորվիմ/կ'ուսանիմ, համալսարանի աշակերտ եմ: WA. *I study, I am a university student.* Ուսանող եմ, համալսարանում եմ սովորում EA: I am a student. I study at the university.
Դուք ի՞նչ էք: *What are you?*
Դերձակ եմ, իմ անձնական գործս ունիմ WA. Դերձակ եմ, իմ սեփական գործը /բիզնես ունեմ: EA *I am a tailor; I have own my business.*
Բժիշկ եմ, կ'աշխատիմ / աշխատում եմ: *I am a doctor, I work.*
Խանութ ունիմ/ունեմ, առևտուր կ'ընեմ /եմ անում: *I have a store, I trade/do business.*
Թօշակի եմ անցել/գնացել, թոշակառու եմ EA *I am retired.*
Գործազուրկ եմ: Գործ եմ փնտրում: EA *I am unemployed. I am looking for a job.*
Ինչո՞վ կրնամ օգտակար ըլլալ: WA Ինչո՞վ կարող եմ օգտակար լինել: EA *How can I help you?*
Ի՞նչ կրնամ ընել քեզ(ի) (Ձեզ) համար WA Ի՞նչ կարող եմ անել քեզ (Ձեզ) համար EA *What can I do for you?*
Քանի մը պէտք ունի՞ք: WA (Ինչ-որ) բա՞ն է պէտք EA *Do you need something?*
Հրամմեցէ՛ք, նստէ՛ք: WA Համեցէ՛ք, նստէ՛ք: EA *Have a seat, please.*
Ի՞նչ էիք ցանկանում: EA *What would you like?*
Ի՞նչ կը նախընտրէիք: *What would you prefer?*
Կ'ուզեմ (երթալ, առնել): WA *I want to (go, get)*
Կ'ուզենայի/ ուզում եմ (տեսնել, անել): EA *I would like to (see, do).*
Երանի կարենայի (գիտնայի) WA Երանի (երնեկ) կարողանայի (գիտենայի, իմանայի) EA *I wish I could (I knew).*
Սրտանց պիտի ուզէի WA կ'ուզենայի EA *I would really (cordially) like to*
Խնդրանք (մը) ունիմ /ունեմ *I have a favor to ask*
Եղաւ: *OK All right.*
Ուրախ եմ օգտակար ըլլալուս համար: WA *I am happy to be helpful.*
Նայիր (լսի՛ր), հետաքրքիր է: EA Մտիկ ըրէ (նայէ՛, նայի՛ր), հետաքրքրական է: WA *Listen (look), it's interesting.*
Կ'ընէի, եթէ կարենայի: WA Կ'անէի, եթէ կարողանայի EA *I would (do) if I could.*
Չհասկցայ: Չեմ հասկնար WA
Չհասկացայ: Չեմ հասկանում EA *I did not understand. I do not understand.*
Հայերէն կը խօսի՞ք / խօսու՞մ էք: *Do you speak Armenian?*
Անգլերէն գիտէ՞ք/ խօսու՞մ էք: EA *Do you speak English?*
Արևմտահայերէնից /գրաբարից լաւ չեմ: EA *I am not strong in* WA/*Grabar.* Informal
Արևելահայերէն/գրաբար չեմ հասկնար/գիտեր WA. *I don't understand/know* EA/*Grabar.*
Չեմ խօսիր, բայց կը հասկնամ: WA Խօսել չեմ կարող, բայց հասկանում եմ: EA *I don't speak, but I understand.*
Ի՞նչ ընել կ'ուզէ: WA Ի՞նչ է նշանակում: EA *What does (could) it mean?*
Ան ի՞նչ ընել է: WA Սա ին՞չ բան է: EA *What does this mean?*
Սրա իմաստն ի՞նչ է: EA *What 's the use? Why it that?*
Ատ ի՞նչ բանի կը ծառայէ: WA *What does it serve for? What 's the use?*
Քարի եղէք, խնդրեմ, ցույց տուէ՛ք կանգառը: EA *Would you be kind to show me the bus stop?* Formal
Ինչպէ՞ս գնամ Մատենադարան: EA *How can I go to Matenadaran?*
Կրնամ շնորհ մը խնդրել Ձեզմէ (քեզմէ): WA Կը ցանկանայի (կ'ուզենայի) մի շնորհ խնդրել: EA *Can I ask for a favor from you?* Formal
Կը ցաւիմ, որ զՁեզ (քեզի) անհանգիստ կ'ընեմ: Ցաւում եմ, որ անհանգստացնում եմ Ձեզ EA. *I am sorry to disturb you.* Formal
Հո չխանգարեցի EA. *Did I disturb you? I hope I didn't disturb you.* Semiformal
Ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ: WA. Ձեռքիցս եկածը անելու եմ/կ'անեմ: EA *I'll do my best. I'll do the possible.*
Ձեր տրամադրութեան տակ եմ: *I am at you disposal.* Formal
Ապահով եղէ՛ք, վստահեցէ՛ք ինձ /ինծի: *Be sure, trust me.* Formal

IDIOMS

ԱՉՔ

իմ աչքիս լոյս my dear, darling, cf. *the apple of my eye*
աչքիս վրայ for sure, I promise
աչքը մէջն է longing for goods which are just about to end
աչքէս ինկաւ WA աչքիցս ընկաւ EA s/he disappointed me
աչքէ անցուցի WA աչքի անցկացրի EA I perused it
աչք տնկել to set eyes upon
աչքս խմեց I got attracted
ծակաչք, աչքը ծակ է greedy
աչքը բաց մեռաւ s/he died waiting for a loved one to arrive, usually, a grown up son or daughter.
աչքի բժիշկ good guess, EA *slang, lit.* eye-doctor

ՔԻԹ

քիթին-բերնին փակցուցի WA քթին-բերնին հասցրի EA I hit, slapped, struck without looking
քթի մազ meticulous, *lit.* nose hair
քիթը խոթել nose around
քիթը կախել to sulk, be in a funk
քիթը երկար է nosy, busybody
քիթէն բռնած տանիլ WA քթից բռնած մաճ ածել EA lead by nose, control
հօր քիթէն ինկած WA (հօր) քթից ընկած EA strong resemblance (with the father)
հոտէն քիթս փրթաւ WA հոտից քիթս թափաւ EA choking stench
քիթը տնկել arrogant, condescending, pretentious
քթի ծակ ունենալ figure out

ԲԵՐԱՆ Լեզու

լեզու-բերան չունի cannot talk
բերնէ-բերան by the word of mouth
խօսելէն բերանս մազ բուսաւ WA talk too much and achieve nothing
բերնին ջուրերը կը վազեն WA լոզերը գնացին EA mouth watered, tempted, eager, and unable
բերանը բաց մնաց surprised, astonished
բուլբերան, բացբերան, բերանբաց unable to hold a secret
մարդոց բերանը իյնալ WA մարդկանց բերանն ընկնել EA become a subject of negative discussion
բերանը ջուր առաւ shut up, kept silent
լեզուն երկար է talk without consideration, break social norms of conversation
լեզուդ քաշէ / քաշիր hold your tongue, shut up

ԽԵԼՔ

խելքը կերաւ manipulate, talk into
խելքի մօտիկ possible, makes sense
խելքը բոցնել go crazy, lose the mind
խելքը գլուխը մարդ a smart and reliable person
խելքդ սիրեմ you're stupid *ironic euphemism*
խելքի ծով bright, smart, *lit.* sea of brains, *often good humored teasing*
խելքդ գլուխդ ժողվէ /հաւաքիր get focused, come to your senses. *rude*
խելքիդ ձուն գայ your thoughts are worth nothing, *lit.* may it snow on your brains
ուղեղը ժագռուել է rusty brains, cannot figure out; *playful*

ԳԼՈՒԽ

գլխուն խաղ խաղցաւ WA գլխին խաղ խաղացին EA tricked, played a game on him
գլուխը կերաւ destroyed/killed him
գլխի ընկնել EA figure out
գլխէ հանեցին WA գլխահան արին EA manipulate, tempt into wrongdoing
գլուխն առաւ քալեց WA /գնաց EA went for good, leaving everything and everyone behind
գլուխս տարիր WA գլուխս տարար EA you got me fed up/annoyed with your chat
գլուխ ուտեցնել/արդուկել chatterbox
գլխուս վրայ տեղ ունիս WA գլխիս վրայ տեղ ունես EA you are welcome (for guests, *honorific*)

ՍԻՐՏ

սիրտս քաշեց I felt like
սիրտը կոտրած heartbroken, depressed
սիրտը առաւ s/he treated someone very special and make up after having hurt them
սիրտս կը մղկտայ մղկտում է EA dire and sharp emotional pain
սիրտ առաւ became brave, risked

ՈՒՏԵԼ

իրար միս կ՛ուտեն in endless scuffle, brawl
դրամը կերան WA փողերը կերան clandestine acquisition of designated funds
մատները միասին կերաւ WA մատները հետը կերաւ eat up the last crumb

ՁԱՆԱՁԱՆ

մէջքին կանգնել to support
վրաս գրէ WA yeah, right!
պոչ խաղ(ա)ցնել to toy with, flirt
պոզ ու պոչդ բուսաւ /բուսնեց EA you have achieved nothing special, *ironic*
ոտքը կտրել make someone to stop visiting them at their place, *lit.* to cut the leg
մուխդ պիտի մարեմ WA I'll get to you; *good humored threat*
տեղը տաք գտած է WA տաք տեղ է գտել EA settle down well and use it; *critical*
չեմ ուզեր /ուզում գրպանս դիր tricks to solicit persuasion to get what they want; *critical*
շինողին միջից հանեց s/he ate up the last crumb
երկինքէն ինկաւ WA երկնքից է ընկել EA innocent and unaware, *critical*
կեանքում չհաւատաս EA not in your life—never, absolutely no.

NOMINAL DECLENSION: THE GRAMMATICAL CATEGORIES OF NOUNS IN EA & WA

Details in Lessons 3, 4, 9, 11, 12, 15

1. Number: *singular* աստղ, կրակ, *plural* աստղեր, կրակներ. EA & WA diverge in plural genitive.

Number in WA and EA				
Singular	Plural	Singular	Plural	Plural Genitive
Monosyllabic -եր		Polysyllabic -ներ		
հայ	հայեր	ծաղիկ	ծաղիկներ	EA ն/երի
աստղ	աստղեր	բարեկամ	բարեկամներ	WA ն/երու
ծով	ծովեր	երեկոյ	երեկոներ	
Exception: monosyllabic nouns assuming -ներ—բեռ դուռ եզ բոռ լեռ հարս մատ մուկ ծուկ ձեռ ոտ ոռւս.				

2. Definiteness: *Definite* աստղ-ը/ն, ձին. *Indefinite* աստղ and WA աստղ մը, EA մի աստղ.

In EA, definiteness is expressed in nominative, dative and accusative.

In WA, in all cases but the instrumental.

All cases in both versions can take the possessive articles u and դ. which imply definiteness and exclude the definite and indefinite areticles. Parenthesis mark the optional use of definite/indefinite forms.

The Definiteness in Case Forms				
Case	Definite	Indefinite	Definite	Indefinite
	WA		EA	
Nom	Հայկը գիրքը	գիրք (մը)	Հայկը գիրքը	(մի) գիրք
Gen	Հայկին գ(ի)րքին	գ(ի)րքի (մը)	-	Հայկի (մի) գրքի
Dat	Հայկին գ(ի)րքին	գ(ի)րքի	Հայկին գրքին	մի գրքի
Acc	Հայկը գիրքը	գիրք (մը)	Հայկին գիրքը	(մի) գիրք
Abl	Հայկէն, գիրքէն	գիրքէ մը	-	Հայկից, գրքից
Ins	-	Հայկով գրքով	-	Հայկով գրքով
Loc	-	-	-	գրքում

The use of cases in WA with the definite article is common in so much that it is not separated from case endings, i.e.: nom-acc. սիրտ-ը, gen-dat. սրտին, abl. սրտէն inst. սրտով This indiscretion creates confusion in declensions, for instance, աղջիկ falls under declension -ան whereas it is irregular, e.g., աղջկայ մը դիմանկարը a girl's portrait աղջկան դիմանկարը the girl's portrait, versus ուսում-ուսման where the ending is not the definite article and cannot drop.[1] Likewise, the internal declension եա and the external declension եան are merged in WA textbooks, ծնունդ-ծննդ-եան goes along with.բարութիւն-բեան, etc. Because of RO, the internal declensions ա (ատն) and եա (ուրախութեան) are merged in some EA textbooks—ուրախություն-ուրախության.

Special consideration requires the declension -ուան/ուայ. In WA grammars it is represented as -ուան and in EA, as ուայ (RO վա). I observed that many native speakers of WA drop the final -ն if the indefinite article follows, that is, օրուան գործը *the day's work* but օրուայ մը գործ *a day's work*. However, if the person is educated in WA, the direct question: which form is correct: օրուայ մը գործ or օրուան մը

[1] In fact, the majority of words in modern declension -ան end in -ն in Grabar and are declined internally, with the ablaut ə > ա or ի, e.g., մուկն-մկան, լեռն-լերին. Besides these, Grabar has the external declension -ան, e.g. գարուն-գարնան, մանուկ-մանկան.

գործ elicits the constant reply: օրուան մը գործ. In order to avoid answers stemming from an explicitly acquired knowledge of grammar, I devised a simple test: native speakers of WA (students, friends, strangers in stores) were asked to translate from English into Armenian several phrases which contained words in declension ուան. No translation contained a final ն before the indefinite article which unequivocally shows that in the case ending ուան modern speakers of WA perceive the ն as the definite article.[2] In modern Armenian, both Eastern and Western, there is one word assuming -ուան in genitive: մահ-մահուան. It has double genitive endings (ու+ան). Probably, the modern declension -ուան / -ուայ also presents a blended double genitive. More research is required in this issue.[3]

3. Cases: Six in WA—*nominative* ուղղական, *genitive* սեռական, *dative* տրական, *accusative* հայցական, *ablative* բացառական, *instrumental* գործիական; seven in EA—same plus *locative* ներգոյական.

4. Animate/inanimate: In EA accusative only: *indefinite* and/or *inanimate acc.*—ուզում եմ մարդ, երեխա, ջուր: I want a husband, a child, and water. *Accusative animate* and *definite*: Սիրում եմ մարդուս, երեխայիս ու մեր ջուրը: I love my husband, my child and our water.

5. Declension Types: More than a dozen (see the charts below). The *absence* of a grammatical category is marked with a *dash* (-). The *absence* of a specific form is marked with an *asterisk* (*), e.g., the words հայ and որդի receive a *dash* in the WA accusative animate, and the words հայ, որդի, լեզու receive an asterisk in the EA locative.

Noun Declension Types and Cases
Active Patterns: **-ի and -ու**
External Declensions

Type		Nom-Acc	Acc Anim	Gen-Dat	Abl	Ins	Loc
-ի	EA	հայ	հային	հայի	հայից	հայով	*
	WA	որդի	-	որդիի	որդիէ	որդիով	-
-ու	EA	որդի	որդուն	որդու լեզու	որդուց լեզուց	որդիով լեզով	*
	WA	հայ լեզու	-	հայու լեզու	հայէ լեզէ	հայով	-

-ի Absolute majority of nouns, parallel forms from other declension types, new words, many pronouns.

-ու Also: ձի, թի, մարդ, տղայ (տղու, տղայի), մահ (ու-ան) in both versions.
WA: մանչ, չին, չար, գահ (ի), պահ, ժամ (ի, ուան), դար, շաբաթ, ամիս, ծով, կով, հաւ, էշ, արջ, թի, արև (ի), գլուխ. Also, all plurals (կովերու, ձիերու, ագարակներու, տէրերու); and verbal infinitives: խօսելու.
EA: Աստուած- Աստծու, ամուսին-ամուսնու, անկողին-անկողնու, and words ending in -ի, այգի, կաղնի, խնձորենի, հայելի, սիրելի (ի), etc.

---

[2] One may argue the obvious—unless ն is an inherent part of the case formation, it would not be contained in ablative/instrumental forms, such as այսօրուընէ. It appears in respective EA forms as well, an augmentative before vowel endings: այսօրուանից. Compare also the sonorant augmentatives in քեզմէ/քեզնից etc. The results of this test will be published separately.

[3] There are two possible venues considering that ու, այ and ան form declensions in Grabar: either the double genitive consists of ու + այ and it assumes a definite article when necessary, or ու + ան, and the final ն begins to drop because it is perceived by speakers as the definite article. The significance of this issue from the language acquisition perspective is in that the explicitly taught grammar rules should not contradict the internal laws of language because it retards the internalization of the grammar and consequently, the acquisition of speaking skills. Since the declension -ուան / -ուայ demands an in depth study, in the lessons of this book I followed the traditional representation of the WA declension -ուան in consideration of the explicit grammar learned by heritage students.

Declension Types: Limited Patterns *External* Declensions							
Type		Nom-Acc	Acc Anim	Gen-Dat	Abl	Ins	Loc
ուայ	EA	օր	*	օրուայ	օր-ից/ուանից	օր-ով/ուանով	օրում
	WA		-		օր-է/, ուրնէ	օր-ով/ուրնով	-
-ան	EA	ուսում	*	ուսման	ուսումից	ուսմամբ ուսումով	*
	WA		-		ուսումէ		-
-եան	EA	կորուստ	*	կորստեան կոր(ու)ստի	կորուստից	կորստեամբ կորուստով	*
	WA		-		կորուստէն		-
-ոջ	EA	տէր	տիրոջը	տիրոջ	տիրոջից	տիր-ով, ոջով	*
	WA		-		տէրէ տիրոջմէ	տիր-ով, ոջմով	-
-ց	EA	Յակոբենք	Յակոբենց	Յակոբենց	Յակոբենցից	Յակոբենցով	*
	WA		-		Յակոբենցէն		-

-ուայ Also: երբ, անգամ, առաջ, ժամ (ի), ժամանակ (ի), տարի (WA տարու), ամիս (WA ամսու, EA ամսի), շաբաթ (ի, WA շաբթու), օր, գիշեր, ցերեկ, իրիկուն, վաղը, երեկ.
WA: ատեն (ի), հիմա (հիմակուան), ամառ (ամրան), ձմեռ (ձմրան).
In the WA grammatical tradition, the declension –ուայ is presented as –ուան (a compound consisting of genitive ու + genitive այ + definite article ն), because the frequency of definite use is huge, and some words cannot be used with an indefinite article; e.g., վաղուան, իրիկուան (>երեկոյ+ն+ուայ+ն > իրիկ(ըն)ուան). Also words ending in ու in the direct form are usually put here, առտու (> առաւօտ-ու-այ-ն), հերու (analogy with time words).
EA: էգուց, գարունք, աշունք. In RO this declension is spelled վա.

-ան Also: գարուն, աշուն, ամառ, ձմեռ, մանուկ;
words suffixed with -ում: անկում, երդում, զեկուցում, մոռացում, շարժում, etc.
several monosyllabic words ending in -ն in Old Armenian: բեռ, բուռ, գառ, բոռ, ծոռ, կոռ, ծունկ, եզ, լեռ (WA լերան) ձուկ, մուկ, նուռ, դուռ (WA դրան), majority take also ի.
Coll.: էրիկ, կնիկ.
WA: առտու (առտուան, առտուընէն), հերու (հերուան, հերուընէն).

-եան Also ծնունդ, հանգիստ, գալուստ, բաքուստ, փախուստ, and ժողովուրդ;
all are decined also with ի.
RO spelling, -յան.

-ոջ Also: կին, տիկին, քոյր, ընկեր, աներ, սկեսուր, տալ, տագր, ներ,
and derivatives: տանտիկին, մօրաքոյր, դասընկեր, etc.

-ց Plural only: collective nouns: Վարդանանք-ից, Արշակունիք-ներաց, etc.
Nouns and pronouns suffixed with -անք, -ենք, -ոնք, -ունք: մերոնք, անոնք, իրենք, etc.
Longs words in literary styles: խելահեղութեանց, սահմանափակութեանց, etc. or -ութիւններու.
Frozen forms: այլք (այլոց), անձինք (անձանց, WA անձերու), որդիք (որդոց), տիկնայք (տիկնանց, WA տիկիններու), մարդիկ (WA: մարդոց, մարդերու, EA: մարդկանց) WA տղաք (տղոց, տղա(ք)ներու), EA տղերք (տղոց, coll. տղերանց).

Declension Types: Limited Patterns *Internal* Declensions							
Type		**Nom-Acc**	**Acc Anim**	**Gen-Dat**	**Abl**	**Ins**	**Loc**
-o-	**EA**	հայր	հորը	հոր	հորից	հորով	*
	WA		-		հորէ	հորմով	*
-ա-	**EA**	տուն	*	տան	տ(ա)նից	տնով	տանը
	WA		-		տունէ	տ(ու)նով	
-եա-	**EA**	արիւն	*	արեան	արիւնից	ար-եամբ	*
	WA		-		արիւնէ	արիւնով	

-o- Also: մայր եղբայր, and derivatives: եղբօրորդի, տիրամայր, կնքահայր, etc.
-ա- Also: շուն and derivatives: դրամատուն, ծովաշուն.
-եա- All words suffixed with –ութիւն: gնծութիւն;
also words ending in -իւն: սիւն, ձիւն, անկիւն (also ի),
except onomatopoeic գոչիւն, դոփիւն, բնդիւն, հնչիւն, etc.

Single Word Patterns and Frozen Forms	
Աստուած **-ոյ**	EA Աստծու/Աստծոյ Աստծուց Աստծով (RO spelling –n. Coll. Աստու/Աստաւն, Աստաւնից) WA Աստծոյ Աստուծմէ Աստուծմով
սէր **-ոյ**	In frozen genitive only, literary styles: սէր սիրոյ (սիրուց-սէրէն, սիրով). Also եկեղեցի - եկեղեցւոյ, լոյս - լուսոյ, խնդիր - խնդրոյ, յոյս – յուսոյ, հուր - հրոյ, մամուլ - մամլոյ, մարմին - մարմնոյ, պատիւ - պատուոյ, սուգ - սգոյ. Some geographical names ending in ա: Կիլիկիոյ, Անգլիոյ, Ռուսիոյ; Also: Պոլիս – Պոլսոյ.
աղջիկ **-ա**	EA աղջկա/ն աղջկանից աղջկանով WA աղջկա/ն աղջիկէն (աղջկանէ/ն) աղջիկով (աղջկանով) With either definite or indefinite article
մահ **-ու-ան**	EA մահուան մահուանից մահուամբ (RO spelling մահվան, -վանից, -վամբ) WA մահուան մահուընէ /ն մահով (մահուամբ) Also WA: մահու, մահէն, EA: մահի / մահու, մահից, and մահով in both versions.
կայսր, դուստր **-ե-**	EA կայսեր կայսրից կայսրով WA դստեր դ(ու)ստրէն դ(ու)ստրով; Literary styles.
անուն **-ա-**	EA անուան անունից անուամբ/անունով (RO spelling –անվան, անվամբ) WA անուան անունէ/ն անուամբ/անունով
հիմն **-ա-**	հիման հիմամբ, regular— հիմն-ի.

- Irregularities in these words appear in genitive-dative only.
- All of them have regular full paradigms with ի, except Աստուած սէր աղջիկ.

PRONOUN DECLENSION

Details in Lessons 1, 4, 6, 7, 11, 13, 14, 15

Personal Pronouns									
Nom	WA	ես I	մենք we	դուն you *sing.*	դուք you *pl.*	ան he she it	անոնք they	ինք	իրենք
	EA			դու		նա	նրանք	ինքը	
Gen	WA	իմ	մեր	քու	ձեր	անոր	անոնց	իր	իրենց
	EA			քո		նրա	նրանց		
Dat	WA	ինձի ինձ	մեզ/ի	քեզ/ի	ձեզ/ի	անոր	անոնց	իրեն	
Dat/Acc	EA	ինձ	մեզ	քեզ	ձեզ	նրան	նրանց		
Acc	WA	զիս, ինձ	զմեզ, մեզի	զքեզ, քեզի	զձեզ ձեզի	ան զանի	զանոնք	զինք	զիրենք
Abl.	WA	ինձմէ	մեզմէ	քեզմէ	ձեզմէ	անորմէ	անոնցմէ	իրմէ	իրենցմէ
	EA	ինձ(ա)նից	մեզ(ա)նից	քեզ(ա)նից	ձեզ(ա)նից	նրանից	նրանցից	իրենից	իրենցից
Inst	WA	ինձմով	մեզմով	քեզմով	ձեզմով	անորմով	անոնցմով	իրմով	իրենցմով
	EA	ինձ(ա)նով	մեզ(ա)նով	քեզ(ա)նով	ձեզ(ա)նով	նրանով	նրանցով	իրենով	իրենցով
Loc	EA	-	մեզանում	-	ձեզանում	նրանում	-		

WA Possessive Pronouns and their Substantive Forms: First and Second Person				
Case	1st, 2nd, 3rd P Singular Single Possessor, Single Object	1st, 2nd, 3rd P Singular Single Possessor, Many Objects	1st, 2nd, 3rd P Plural Many Possessors, Single Object	1st, 2nd, 3rd P Plural Many Possessors, Many Objects
Nom-Acc Gen-Dat Abl Inst.	իմս, իմինս *mine* իմինիս իմինէս իմինովս	իմիններս իմիններուս իմիններէս իմիններովս	մերը, մերինը *ours* մերինին մերինէն մերինով	մերիններըը մերիններուն մերիններէն մերիններով
Nom-Acc Gen-Dat. Abl. Inst.	քուկդ,քուկինդ *yours* քուկինիդ քուկինէդ քուկինովդ	քուկիններդ քուկիններուդ քուկիններէդ քուկիններովդ	ձերը, ձերինը ձերինին ձերինէն ձերինով	ձերիններըը ձերիններուն ձերիններէն ձերիններով
Nom-Acc	անորը իրենը *his/hers/its*	անորները իրենները	անոնց(ին)ը *theirs* իրենց(ին)ը	անոնցները իրենցները
Gen-Dat.	անորինը իրենինը	անորներուն իրեններուն	անոնցինին իրենցինին	անոնցիններուն իրենցիններուն
Abl.	անորինէն իրենինէն	անորներէն իրեններէն	անոնցինէն իրենցինէն	անոնցիններէն իրենցիններէն

The EA possessives have small differences— իմը, քոնը. The declined substantives are hardly ever used in EA; in modern WA they are becoming quite rare too as a result of language attrition.

Reflexive Pronouns					
	WA		EA		
Nom.	-	-			
Gen./Dat.	իրարու	մէկ մէկու	իրար/ու	մէկ մէկ/ու, /ի	միմեանց
Acc.	զիրար	մէկզմէկ	իրար/ու	մէկ մէկ/ու, /ի	միմեանց
Abl.	իրարմէ	մէկ(ը) մէկէ	իրարից	մէկը մէկից	միմեանցից
Inst.	իրարմով	մէկ(ը) մէկով	-	մէկը մէկով	միմեանցով

Demonstrative Pronouns				
Case	WA		EA	
Nom.	ասիկա, այս, աս	ասոնք	սա	սրանք
Gen./Dat.	ասոր	ասոնց	սրա/ն	սրանց
Acc.	(զ)այս, աս-իկա	ասոնք	սրան	սրանց
Abl.	ասկէ, ասորմէ	ասոնցմէ	սրանից	սրանցից
Inst.	ասով, ասորմով	ասոնցմով	սրանով	սրանցով
The demonstrative pronouns WA: ատիկա, այդ, ատ, անիկա, այն, ան; EA: դա, նա are declined in the same pattern.				

Relative Pronouns						
Cases	WA					
Nom.	որ	որոնք	ինչ	ով	ուր	երբ
Gen-Dat.	որու	որոնց	ինչից	-	-	երբուան
Acc.	(զ)որ	(զ)որս	(զ)ինչ	(զ)ով	ուր	երբ
Abl.	որմէ	որոնցմէ	ինչէ	-	ուրկէ	երբուընէ
Inst.	որ(մ)ով	որոնցով	ինչով	-	-	-
Cases	EA					
Nom.	որ(ը)	որոնք	ինչ	ով	ուր	երբ
Gen-Dat.	որի	որոնց	ինչից	ում	-	երբուայ
Acc.	որը	որոնց	ինչ	ում	ուր	երբ
Abl.	որից	որոնցից	ինչից	ումից	(որտեղից)	երբուանից
Inst.	որով	որոնցով	ինչով	ումով	(որտեղով)	-

The Verb and Conjugation

Details in Lessons 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15

The Auxiliary Verb եմ in WA & EA

		1st P. Sn.	2nd P. Sn.	3rd P. Sn.	1st P. Pl.	2nd P. Pl.	3rd P. Pl.
Present Positive		եմ	ես	է	ենք	էք	են
Present Negative		չեմ	չես	չէ	չենք	չէք	չեն
Past Positive		էի	էիր	էր	էինք	էիք	էին
Past Negative		չէի	չէիր	չէր	չէինք	չէիք	չէին
Pronouns	**WA**	ես	դուն	ան	մենք	դուք	անոնք
	EA		դու	նա			նրանք

Note: All present and past tense endings, save the simple past, are based on this paradigm.
RO spells the 2nd person plural եք, CO էք. In this appendix the focus is on grammar; see RO in notes & appendix 13.

Infinitive

WA	**Conjugation ե սիրել**	**Conjugation ի ապրիլ**	**Conjugation ու յեղուլ**	**Conjugation ա զգալ մոռնալ**
Causative				զգացնել, մոռցնել
Passive	սիրուիլ	--	յեղուիլ	զգացուիլ, մոռցուիլ
EA	**Conjugation ե սիրել ապրել յեղել**			**Conjugation ա զգալ մոռանալ**
Causative	ապրեցնել, սիրել տալ			ապրեցուել, զգացնել, մոռացնել
Passive	սիրուել, յեղուել			ապրեցուիլ, զգացվել, մոռացվել

WA has a few obsolete verbs in conjugation ու—զեղուլ, թողուլ, երդնուլ, զգօսնուլ. See in irregular verbs below.

Subjunctive Mood — **Present Subjunctive**

WA Pronouns	**Positive** ե	ա	ի **WA**	**Negative** ե	ա	ի **WA**
ես	սիրեմ	բարձրանամ	ըստիմ	չսիրեմ	չբարձրանամ	չըստիմ
դուն	սիրես	բարձրանաս	ըստիս	չսիրես	չբարձրանաս	չըստիս
ան	սիրէ	բարձրանայ	ըստի	չսիրէ	չբարձրանայ	չըստի
մենք	սիրենք	բարձրանանք	ըստինք	չսիրենք	չբարձրանանք	չըստինք
դուք	սիրէք	բարձրանաք	ըստիք	չսիրէք	չբարձրանաք	չըստիք
անոնք	սիրեն	բարձրանան	ըստին	չսիրեն	չբարձրանան	չըստին

Past Subjunctive

EA Pronouns	**Positive** ե		ա	**Negative** ե		ա
ես	սիրէի	ըստէի	բարձրանայի	չսիրէի	չըստէի	չբարձրանայի
դու	սիրէիր	ըստէիր	բարձրանայիր	չսիրէիր	չըստէիր	չբարձրանայիր
նա	սիրէր	ըստէր	բարձրանար	չսիրէր	չըստէր	չբարձրանար
մենք	սիրէինք	ըստէինք	բարձրանայինք	չսիրէինք	չըստէինք	չբարձրանայինք
դուք	սիրէիք	ըստէիք	բարձրանայիք	չսիրէիք	չըստէիք	չբարձրանայիք
նրանք	սիրէին	ըստէին	բարձրանային	չսիրէին	չըստէին	չբարձրանային

Note: These paradigms are the base for present tenses: WA—simple present & past imperfect, future & future in the past; EA—conditional & obligatory moods. // Same forms in WA and EA, save the conjugation ի represented in WA only. RO: ե instead of է in all past subjunctive forms.

Indicative Mood

The Simple Present Tense

WA Simple Present

	Positive			Negative
	ե	ի	ա	
ես	կը սիրեմ	կ՛ապրիմ	կը մնամ	չեմ սիրեր, մնար, ապրիր
դուն	կը սիրես	կ՛ապրիս	կը մնաս	չես սիրեր
ան	կը սիրէ	կ՛ապրի	կը մնայ	չի սիրեր
մենք	կը սիրենք	կ՛ապրինք	կը մնանք	չենք սիրեր
դուք	կը սիրէք	կ՛ապրիք	կը մնաք	չէք սիրեր
անոնք	կը սիրեն	կ՛ապրին	կը մնան	չեն սիրեր, etc.

EA Simple Present

	Positive			Negative
	ե	ա		
ես	սիրում,	ապրում եմ	մնում եմ	չեմ սիրում, մնում, ապրում
դու	սիրում,	ապրում ես	մնում ես	չես սիրում, etc.
նա	սիրում,	ապրում է	մնում է	չի
մենք	սիրում,	ապրում ենք	մնում ենք	չենք
դուք	սիրում,	ապրում էք	մնում եք	չէք
նրանք	սիրում,	ապրում են	մնում են	չեն

The Past Imperfect Tense

WA Past Imperfect

	Positive			Negative
	ե	ի	ա	
ես	կը տեսնէի	կ՛աշխատէի	կը խաղայի	չէի տեսներ, աշխատեր, խաղար
դուն	կը տեսնէիր	կ՛աշխատէիր	կը խաղայիր	չէիր տեսներ, խաղար
ան	կը տեսնէր	կ՛աշխատէր	կը խաղար	չէր տեսներ, etc.
մենք	կը տեսնէինք	կ՛աշխատէինք	կը խաղայինք	չէինք տեսներ
դուք	կը տեսնէիք	կ՛աշխատէիք	կը խաղայիք	չէիք տեսներ
անոնք	կը տեսնէին	կ՛աշխատէին	կը խաղային	չէին տեսներ

EA Past Imperfect

	Positive		Negative
	ե	ա	
ես	տեսնում, աշխատում էի	խաղում էի	չէի տեսնում, աշխատում խաղում
դու	տեսնում, աշխատում էիր	խաղում էիր	չէիր խաղում, etc.
նա	տեսնում, աշխատում էր	խաղում էր	չէր խաղում
մենք	տեսնում, աշխատում էինք	խաղում էինք	չէինք խաղում
դուք	տեսնում, աշխատում էիք	խաղում էիք	չէիք խաղում
նրանք	տեսնում, աշխատում էին	խաղում էին	չէին խաղում

Simple Past Tense (Aorist)							
		1st P. Sn. ես	2nd P. Sn. դուն / դու	3rd P. Sn. ան / ա	1st P. Pl. մենք	2nd P. Pl. դուք	3rd P. Pl. անոնք/ նրանք
	Simple Past of Simple Verbs						
EA & WA	սիրել	սիրեցի	սիրեցիր	սիրեց	սիրեցինք	սիրեցիք	սիրեցին
WA	խօսիլ	խօսեցայ	խօսեցար	խօսեցաւ	խօսեցանք	խօսեցաք	խօսեցան
EA	խոսել	խոսեցի	խոսեցիր	խոսեց	խոսեցինք	խոսեցիք	խոսեցին
EA & WA	զգալ	զգացի	զգացիր	զգաց	զգացինք	զգացիք	զգացին
	Simple Past of Infixed Verbs						
EA & WA	մտնել տեսնել	մտայ	մտար	մտաւ	մտանք	մտաք	մտան
WA	հասնիլ թողլիլ	հասայ	հասար	հասաւ	հասանք	հասաք	հասան
EA	հասնել թողել	թոայ	թոար	թոաւ	թոանք	թոաք	թոան
WA	գիտնալ հասկնալ	գիտցայ	գիտցար	գիտցաւ	գիտցանք	գիտցաք	գիտցան
EA	գիտենալ զարմանալ	զարմացայ	զարմացար	զարմացաւ	զարմացանք	զարմացաք	զարմացան
Negative	չ+	չսիրեցի	չսիրեցիր	չսիրեց	չսիրեցինք	չսիրեցիք	չսիրեցին
Passive EA	+ ու+ RO վ	սիրուեցի	սիրուեցիր	սիրուեց	սիրուեցինք	սիրուեցիք	սիրուեցին
Passive WA	+ ու +	սիրուեցայ	սիրուեցար	սիրուեցաւ	սիրուեցանք	սիրուեցաք	սիրեուցան
Causative EA	+ ցն < ցր- ե/ա/-ցրեց	հաս/ցրի /ցրեցի	հասցրիր	հասցրեց	հասցրինք	հասցրիք	հասցրին
Causative WA	+ ցն < ցուց -ե/ա/- ցուց-ի	հասցուցի	հասցուցիր	հասցուց	հասցուցինք	հասցուցիք	հասցուցին

WA Simple Future & Future in the Past (EA Obligatory Mood)				
	Simple Future **Positive** ե ա ի	**Negative**	Future/Past **Positive** ե ա ի	**Negative**
ես	պիտի սիրեմ / մնամ / նստիմ	պիտի չսիրեմ	պիտի սիրէի, նստէի	պիտի չնստէի
դուն	պիտի սիրես / մնաս/ նստիս	պիտի չըլլաս	պիտի մնայիր	պիտի չնստէիր
ան	պիտի սիրէ / մնայ / նստի	պիտի չնստի	պիտի նստէր	պիտի չմնար
մենք	պիտի սիրենք / մնանք / նստինք	պիտի etc.	պիտի նստէինք	պիտի չսիրէինք
դուք	պիտի սիրէք, etc.		պիտի նստէիք	պիտի չսիրէիք
անոնք	պիտի սիրեն		պիտի նստէին	etc.

Note: the WA simple future and future in the past formally coincide with the EA obligatory future and future in the past; that is, WA—պիտի նստիմ, պիտի նստէի *I will sit, I would sit*; EA—պիտի նստեմ, պիտի նստէի *I have to sit, I had to sit*. The negative particle չ- in EA is attached to պիտի; that is—չպիտի սիրեմ, լինէի, etc., in WA, to the content verb; that is—պիտի չսիրեմ/չըլլայի.

EA Simple Future & Future in the Past				
	Positive **եւ ա**	**Negative**	**Positive**	**Negative**
ես	սիրելու/ կարդալու եմ	չեմ սիրելու	սիրելու էի	չէի սիրելու
դու	սիրելու/ կարդալու ես	չես կարդալու	կարդալու էիր	չէիր կարդալու
նա	սիրելու/ կարդալու է	չի կարդալու	սիրելու էր	չէր սիրելու
մենք	սիրելու/ կարդալու ենք	չենք սիրելու	կարդալու էինք	չէինք կարդալու etc.
դուք	սիրելու/ կարդալու էք	չէք կարդալու		
նրանք	սիրելու/ կարդալու են	չեն etc.		
Note: WA future participle ending in ու, with the auxiliary fixed after the content verb, contains obligatory connotations: անպայման ներառուած ըլլալու էր այս ձեւը.				

Imperative Mood					
	Infinitive	**Positive** **Singular**	**Plural & Formal**	**Negative (Prohibitive)** **Singular**	**Plural & Formal**
WA & EA	սիրել	սիրի՛ր WA սիրէ՛	սիրեցէ՛ք	EA մի՛ սիրիր WA մի՛ սիրեր	EA մի՛ սիր(եց)էք WA մի՛ սիրէք
WA & EA **Inf. dif.**	խօսել/ի	խօսի՛ր WA խօսէ՛	խօսեցէ՛ք	մի՛ խօսիր	EA մի՛ խօս(եց)էք WA մի՛ խօսէք
WA & EA	յուսալ	յուսա՛	յուսացէ՛ք	EA մի՛ յուսա WA մի՛ յուսար	EA մի՛ յուս(աց)էք WA մի՛ յուսաք
WA & EA	գտնել	գտի՛ր	գտէ՛ք	EA մի՛ գտիր WA մի՛ գտներ	EA մի՛ գտէք WA մի՛ գտնէք
EA. & WA **Inf. dif.**	բռնել /(ն)իլ հասնել/նիլ	բռի՛ր	բռէ՛ք	մի՛ բռ(ն)իր	EA մի՛ բռէք WA մի՛ բռ(ն)իք
WA & EA. **Inf. dif.**	զարմանալ EA գիտենալ WA արթննալ գիտնալ	զարմացի՛ր EA արթնացի՛ր WA արթնցի՛ր	զարմացէ՛ք EA արթնացէ՛ք WA արթնցէ՛ք	մի՛ EA զարմացիր արթնանա WA զարմանար արթննար	մի՛ EA զարմացէ՛ք արթնացէք WA զարմանաք արթննաք
Passive **WA & EA** **Inf. dif.**	EA գրուել մոռացուել WA գրուիլ մոռցուիլ	գրուի՛ր EA մոռացուիր WA մոռցուի՛ր	գրուէ՛ք EA մոռացուէ՛ք WA մոռցուէ՛ք	մի՛ գրուիր EA մոռացուիր WA մոռցուի՛ր	մի՛ EA գրու(եց)էք մոռացուէք WA գրուէք մոռցուէ՛ք
Causative **EA**	լցնել խմեցնել	լի՛ց խմեցրու՛	լցրէ՛ք խմեցրէ՛ք	մի՛ լից /լցնիր, խմեցրու՛	մի՛ լցրէք խմեցրէք
WA	լեցնել խմեցնել	լեցուր խմցու՛ր	լեցուցէ՛ք խմցուցէք	մի՛ լեցներ խմցներ	մի՛ լեցնէք խմցնէք
Note: The common forms in EA and WA are unmarked. **Inf. Dif.**—marks several verbs differing in infinitive. Language specific forms are marked WA or EA in front of the form. Մի՛ is not repeated in prohibitive forms. Parentheses in prohibitive plural indicate parallel forms in EA.					

Perfect Tenses				
	Present Perfect		Past Perfect (Pluscuamperfect)	
	Positive	Negative	Positive	Negative
WA	գտած, մսած եմ գտեր, մսեր եմ	գտած, մսած չեմ. չեմ գտեր, մսեր	գտած մսած էի գտեր մսեր էի	գտած մսած չէի. չէի գտեր մսեր
	յիշած, քնացած ես յիշեր, քնացեր ես	յիշած, քնացած չես, չէ չես, չէ յիշեր, քնացեր	յիշած քնացած էիր յիշեր քնացեր էիր	յիշած քնացած չէիր չէիր յիշեր քնացեր
EA	-- մրսած է. գտել, մրսել է	-- մրսած չի/չէ. չի գտել, մրսել	-- մրսած էր գտել մրսել էր	-- մրսած չէր չէր գտել մրսել
	-- քնած ենք. յիշել, քնել ենք	-- քնած չեմ. չենք յիշել, քնել	-- քնած էինք յիշել, քնել էինք	-- քնած չէինք չէինք յիշել, քնել
Note: չէ in EA perfect tenses turns into չի. With the past participle I it may remain չէ; This shift does not concern WA. Dashes in EA indicate the transitive verbs with no perfect tense forms from the past participle I ending in ած.				

Causative and Passive Voice Forms at a Glance				
	Causative		Passive	
	WA	EA	WA	EA
Infinitive	յիշեցնել բարձրացնել		զրկուիլ մոռցուիլ	զրկուել մոռացուել
Present Participle	յիշեցնող բարձրացնող		զրկուող մոռցուող	մոռացուող
Future Participles	յիշեցնելիք յիշեցնելու բարձրացնելիք բարձրացնելու		զրկուելիք զրկուելու մոռցուելու մոռացուելու	
Past Participles	յիշեցուցած յիշեցուցեր բարձրացուցած բարձրացուցեր	յիշեցրած յիշեցրել բարձրացրած բարձրացրել	զրկուած մոռ(ա)ցուած	
			զրկուեր մոռցուեր	զրկուել մոռացուել
Subjunctive	յիշեցնեմ բարձրացնեմ		զրկուիմ մոռացուիմ	զրկուեմ մոռացուեմ
Simple Present	կը յիշեցնեմ կը բարձրացնեմ	յիշեցնում եմ բարձրացնում եմ	կը զրկուիմ կը մոռցուիմ	զրկւում եմ մոռացւում եմ
Simple Past	յիշեցուցի բարձրացուցի	յիշեցրի բարձրացրի	զրկուեցայ մոռցուեցայ	զրկուեցի մոռացուեցի
Imperative	յիշեցու՛ր բարձրացու՛ր յիշեցուցէ՛ք բարձրացուցէ՛ք	յիշեցրու՛ բարձրացրու՛ յիշեցրէ՛ք բարձրացրէ՛ք	զրկուի՛ր մոռցուի՛ր մոռացուի՛ր	
	մի՛ յիշեցներ բարձրացներ	մի՛ յիշեցրու յիշեցնի բարձրացրու բարձրացնի	զրկուեցէ՛ք մոռցուեցէ՛ք	զրկու(եց)է՛ք մոռացու(եց)է՛ք
	մի՛ յիշեցնէք բարձրացնէք		մի՛ զրկուիր զգացուիր	
			մի՛ զրկուիք մոռցուէք	մի՛ զրկու(եց)էք մոռացու(եց)էք

IRREGULAR VERBS

Details in Lessons 4, 5, 6, 8, 11, 12, 13

	INFINITIVE	PRESENT PARTICIPLE	FUTURE PARTICIPLE	PAST PARTICIPLES & PERFECT TENSE	SIMPLE PRESENT	SIMPLE PAST	IMPERATIVE	IMPERATIVE NEGATIVE
WA	**առնել**[1]	առնող	առնելիք առնելու	առած է, առեր է	կ'առնէ	առի առիր առաւ առինք	ա՛ռ առէ՛ք.	մի՛ առներ, առէք
EA				առել է, առածը	առնում է	առայ առար առաւ առանք		մի՛ առ, առէք
WA	**ընել**[2]	ընող	ընելիք ընելու	ըրած է, ըրեր է	կ'ընէ	ըրի ըրիր ըրաւ ըրինք	ըրէ՛ ըրէ՛ք	մի՛ ըներ, ընէք
EA	**անել**	անող	անելու անելիք	արել է, արածը	անում է	ար(եց)ի ար(եց)իր արեց ար(եց)ինք	արա՛, արէք	մի անի՛ր, արա, անէք, արէք
WA	**ըսել**	ըսող	ըսելիք ըսելու	ըսած է, ըսեր է	կ'ըսէ	ըսի ըսիր ըսաւ ըսինք	ըսէ՛ ըսէ՛ք	մի՛ ըսեր, ըսէք
EA	**ասել**	ասող ասացող	ասելու ասելիք	ասել է ասածը	ասում է	աս(աց)ի, աս(աց)իր, ասաց, աս(աց)ինք	ասա՛, ասէք	մի՛ ասիր, ասա, ասէք
WA	**բանալ**	բացող	բանալիք բանալու	բացած է, բացեր է	կը բանամ	բացի բացիր բացաւ բացինք	բա՛ց բացէ՛ք	մի՛ բանար, բանաք
EA	**բանալ** *բացել		բացելու, -ելիք բանալու	բացել է, բացածը	բացում է , բաց է անում	բաց(եց)ի բաց(եց)իր բացեց բաց(եց)ինք		մի՛ բաց բացէք
WA	**բերել**	բերող	բերելիք բերելու	բերած է, բերեր է	կը բերէ	բերի բերիր բերաւ բերինք	բե՛ր բերէ՛ք	մի՛ բերեր, բերէք
EA				բերել է, բերածը	բերում է	բեր(եց)ի բեր(եց)իր բերեց բեր(եց)ինք		մի՛ բեր, բերէք
WA	**գտնել**[3]	գտնող	գտնելիք գտնելու	գտած է, գտեր է	կը գտնէ	գտայ գտար գտաւ գտանք	գտի՛ր գտէ՛ք	մի՛ գտներ գտնէք
EA				գտել է, գտածը	գտնում է			մի՛ գտի՛ր գտէք
WA	**դառնալ**	դարձող, դառնող	դառնալիք դառնալու	դարձած է դարձեր է	կը դառնամ	դարձայ դարձար դարձաւ դարձանք	դարձի՛ր դարձէ՛ք	մի՛ դառնար, դառնաք
EA				դարձել, դառել է դարձածը, դառածը	դառնում է	դարձայ դարձար դարձաւ դարձանք (դառայ դառանք)	դարձի՛ր/դառի՛ր, դարձէ՛ք, դառէք	մի՛ դարձիր, դառիր, դառէք, դարձէք

[1] Թքնել, պագնել, խածնել follow the same pattern in WA. Թքել, պաչել, խածել are regular in EA.
[2] Both WA ընել and EA անել derive from Grabar առնել *to do,* irregular in Grabar too. Its old third person singular is still used among Parskahayk, արար *s/he did.* The modern առնել *to get, take, buy* derives from Grabar առնուլ.
[3] Մտնել, հեծնել follow the same pattern.

WA	**դնել**	դնող	դնելիք դնելու	դրած է, դրեր է	կը դնէ	դրի դրիր դրաւ դրինք	դի՛ր դրէ՛ք	մի՛ դներ, դնէք
EA				դրել է դրածը	դնում է	դր(եց)ի դր(եց)իր դրեց դր(եց)ինք		մի՛ դիր դրէք
WA	**ելլել**	ելլող	ելլելիք ելլելու	ելած է, ելեր է	կ'ելլէ	ելայ ելար ելաւ ելանք	ե՛լ, ելի՛ր ելէ՛ք	մի՛ ելլեր, ելլէք
EA	**ելնել**	ելնող	ելնելու ելնելիք	ելել է, ելած է	ելնում է			մի՛ ել, ելէք
WA	**զարնել**[4]	զարնող զարկող	զարնելիք զարնելու	զարկած է զարկեր է	կը զարնէ	զարկի զարկիր զարկաւ զարկինք	զա՛րկ զարկէ՛ք	մի՛ զարներ, զարնէք
EA	**զարկել**	զարկող	զարկելու զարկելիք	զարկել է զարկված է	զարկում է	զարկ(եց)ի զարկ(եց)իր զարկեց զարկ(եց)ինք		մի՛ զարկ, զարկէք
WA	**քողիլ**[5] քողուլ	քողող	քողելիք քողնելու	քողած է, քողեր է	կը քողիմ, քողում	քողի քողիր քողաւ քողինք	քո՛ղ քողէ՛ք	մի՛ քողիր, քողէք
EA	**քողնել**	քողնող	քողնելու քողնելիք	քողել է, քողածը	քողնում է	քողեցի քողեցիր քողեց քողեցինք		մի՛ քող, քողէք
WA	**իյնալ**[6]	ինկող	իյնալիք իյնալու	ինկած է ինկեր է	կ'իյնամ	ինկայ ինկար ինկաւ ինկանք	ինկի՛ր ինկէ՛ք	մի՛ իյնար, իյնաք
EA	**ընկնել**	ընկնող	ընկնելու ընկնելիք	ընկել է ընկած է	ընկնում է	ընկայ ընկար ընկաւ ընկանք	ընկի՛ր, ընկէ՛ք	մի՛ ընկնիր, ընկ(ն)էք
WA	**կորսըուիլ**	կորսուող	կորսուելիք կորսուելու	կորսուած է կորսուեր է	կը կորսուի	կորսուեցայ կորսուեցար կորսուեցաւ կորսուեցանք	կորսուէ՛, կորսուի՛ր կորսուեցէ՛ք	մի՛ կորսուիր կորսուէք
EA	**կոր(չ)ել**	կոր(չ)ող	կոր(չ)ելու կոր(չ)ելիք	կորել է, կորած է	կոր(չ)ում է	կորայ կորար կորաւ կորանք	կորի՛ր կորէ՛ք	մի՛ կոր(չ)իր, կոր(չէ)ք
WA	**լալ**	լացող	լալիք լալու	լացած է լացեր է	**կու լամ**	լացի լացիր լացաւ լացինք	լա՛ց լացէ՛ք	մի՛ լար, լաք
EA	**լալ** լացել լաց լինել	լացող լաց լինող	լալու, լացելու լացելիք լալիք	լացել է լացած է	**լալիս է լինում**	լաց(եց)ի լաց(եց)իր լաց եղայ, եղար	լա՛ց լացէ՛ք լաց եղի՛ր, եղէ՛ք	մի՛ լաց, լար, լացէք. լաց մի՛ եղիր, եղէք

[4] Both EA զարկել and WA զարնել derive from Grabar զարկանեմ. In WA, the weak penultimate syllable turned it into *զարկընել > զարնել; in EA, the infix -ան- dropped in many verbs, քնանալ > քնել, զարկանել > զարկել.

[5] The conjugation ու verbs are hardly used in modern WA: հեղուլ, զեղուլ, երդնուլ--երդում ընել, EA երդուել, երդում տալ, and զբօսնուլ--զբօսնիլ զբօսանք ընել WA; EA զբօսնել, զբօսանք անել.

[6] Իյնալ and ընկնել derive from the contraction of the Grabar անկանիլ neutral and ընկեցնուլ transitive.

WA	**ծնիլ**	ծնող	ծնելիք ծնելու	ծնած է, ծներ է	կը ծնիմ	ծնայ ծնար ծնաւ ծնանք	ծնի՛ր ծնէ՛ք	մի՛ ծնիր, ծնէք
EA	**ծնուել**[7]		ծնուելու, ծնելու	ծնվել է ծն(ու)ածը	ծնւում է	ծնուեցի ծնուեցիր ծնուեց ծնուեցինք	ծն(ու)ի՛ր ծն(ու)է՛ք	մի՛ ծն(ու)իր ծն(ու)էք
WA	**նստիլ**	նստող	նստելիք նստելու	նստած է, նստեր է	կը նստիմ	նստայ նստար նստաւ նստանք	նստէ՛, նստի՛ր նստէ՛ք	մի՛ նստիր, նստէք
EA	**նստել**			նստել է, նստածը	նստում է	նստեցի նստեցիր, նստեց նստեցինք, նստայ, նստար	նստի՛ր նստէ՛ք	
WA	**պրծիլ**	պրծող	պրծելիք պրծելու	պրծած է, պրծեր է	կը պրծի	պրծայ պրծար պրծաւ պրծանք	պրծի՛ր պրծէ՛ք	մի՛ պրծիր պրծէք
EA	**պրծնել**	պրծնող	պրծնելու պրծնելիք	պրծել է, պրծածը	պրծնում է			մի՛ պրծնիր պրծնէք
WA	**սկսիլ**	սկսող	սկսելիք սկսելու	սկսած է, սկսեր է	կը սկսիմ	սկսայ սկսար սկսաւ սկսանք	սկսէ՛, սկսի՛ր սկսէ՛ք	մի՛ սկսեր, սկսէք
EA	**սկսել**			սկսել է, սկսածը	սկսում եմ	սկս(եց)ի սկս(եց)իր սկսեց սկս(եց)ինք	սկսի՛ր սկսէ՛ք	մի՛ սկսիր, սկսէք
WA	**տալ**	տուող	տալիք տալու	տուած է, տուեր է	**կու տամ**	տուի տուիր տուաւ տուինք	տու՛ր տուէ՛ք	մի՛ տար, տաք
EA				տուել է, տուածը	**տալիս եմ**	տու(եց)ի տու(եց)իր տուեց տու(եց)ինք		մի՛ տուր, տուէք
WA	**տանիլ**	տանող	տանելիք տանելու	տարած է, տարեր է	կը տանիմ	տարի տարիր տարաւ տարինք	տա՛ր տարէ՛ք	մի՛ տանիր, տանիք
EA	**տանել**			տարել է, տարածը	տանում է	տարայ տարար տարաւ տարանք		մի՛ տար, տանիր տարէք
WA	**տեսնել**	տեսնող	տեսնելիք տեսնելու	տեսած է, տեսեր է	կը տեսնէ	տեսայ տեսար տեսաւ տեսանք	տե՛ս տեսէ՛ք	մի՛ տեսներ, տեսնէք
EA				տեսել է, տեսածը	տեսնում է			մի՛ տես(նիր). տես(ն)էք
WA	**փրթել փրթիլ**	փրթող	փրթելիք փրթելու	փրթած է, փրթեր է	կը փրթի	փրթեցի, փրթեցիր, փրթեց փրթայ փրթար փրթաւ փրթանք	փրթի՛ր փրթէ՛ք	մի՛ փրթիր փրթէք
EA	—							

[7] The transitive form ծնել is used for animals only.

Causatives Verbs Պատճառական Բայեր

Details see in Lesson 12

	INFINITIVE	PRESENT PARTICIPLE	FUTURE PARTICIPLE	PAST PARTICIPLES & PERFECT TENSE	SIMPLE PRESENT	SIMPLE PAST	IMPERATIVE	IMP. NEG
WA	**անցընել**[8]	անցընող	անցընելիք անցընելու	անցուցած է անցուցեր է	կ՛անցընէ	անցուցի, անցուցիր, անցուց, անցուցինք	անցու՛ր, անցուցէ՛ք	մի՛ անցըներ, անցընէք
EA	**անց(կաց)նել**	անց(կաց)նող	անց(կաց)նելու անց(կաց)նելիք	անց(կաց)րել է, անց է կացրել անց(կաց)րածը	անց(կաց)նում է, անց է կացնում	անց(կաց)րի, անց(կաց)րիր, անց(կաց)րեց, անց(կաց)րինք	անց(կաց)րու՛ անց(կաց)րէ՛ք	մի՛ անց(կաց)րու անց(կաց)րէք
WA	**կորսնցնել**	կորսնցնող	կորսնցնելիք կորսնցնելու	կորսնցուցած է կորսնցուցեր է	կը կորսնցնէ	կորսնցուցի կորսնցուցիր կորսնցուց կորսնցուցինք	կորսնցու՛ր կորսնցուցէ՛ք	մի՛ կորսնցներ կորսնցնէք
EA	**կորցնել**	կորցնող	կորցնելու կորցնելիք	կորցրել է կորցրած է	կորցնում է	կորցր(եց)ի կորցր(եց)իր կորցր(եց) կորցր(եց)ինք	կորցրու՛ կորցրէ՛ք	մի՛ կորցնիր, կորցրու կորցնէք, կորցրէք
WA	**լեցնել**[9]	լեցնող	լեցնելիք լեցնելու	լեցուցած է լեցուցեր է	կը լեցնէ	լեցուցի լեցուցիր լեցուց լեցուցինք	լեցու՛ր լեցուցէ՛ք	մի՛ լեցներ
EA	**լցնել**	լցնող	լցնելու լցնելիք	լցրել է, լցրած է	լցնում է	լցր(եց)ի լցր(եց)իր լցրեց լցր(եց)ինք	լի՛ց լցրէք	մի՛ լցնիր, լից լցնէք
WA	**ծանուցանել**[10]	ծանուցանող	ծանուցանելիք ծանուցանելու	ծանուցած է ծանուցեր է	կը ծանուցանէ	ծանուցի ծանուցիր ծանոյց ծանուցինք	ծանուցու՛ր ծանուցէ՛ք	մի՛ ծանուցաներ ծանուցանէք
EA	**ծանուցել**	ծանուցող	ծանուցելու	ծանուցել է ծանուցուած	ծանուցում է	ծանուցեցի ծանուցեցիր ծանուցեց ծանուցեցինք	ծանուցի՛ր ծանուցէ՛ք	մի՛ ծանուցիր ծանուցէք
WA	**հարցնել**[11]	հարցնող	հարցնելիք հարցնելու	հարցուցած է հարցուցեր է	կը հարցնէ	հարցուցի հարցուցիր հարցուց հարցուցինք	հարցու՛ր հարցուցէ՛ք	մի՛ հարցներ, հարցնէք
EA				հարցրել է հարցրածը	հարցնում է	հարցր(եց)ի հարցր(եց)իր հարցրեց հարց(եց)ինք	հարցրու՛ հարցրէ՛ք	մի՛ հարցրու հարցրէք

[8] Causative *to spend time, pass* versus the intransitive անցնել *to pass, cross,* simple past: անցայ, անցար; imperative անցիր, անցէք, մի՛ անցնիր.
[9] Causative with no intransitive form, cf.: վերցնել. From the same root լի, there are also լրել, լիանալ.
[10] Կառուցանել, հաստուցանել, մատուցանել, սնուցանել in WA follow the same pattern. In EA, they have lost the Grabar infix -ան- and are regular verbs, կառուցել, հաստուցել, մատուցել, սնել—կառուցեցի, հաստուցեցիր, մատուցեց, սնեցինք.
[11] The irregularity of հարցնել and also ցուցնել derive from their resemblance to causative verbs.

WA	**վերցնել**[12]	վերցնող	վերցնելիք վերցնելու	վեր(ց)ուցած է վեր(ց)ուցեր է	կը վերցնէ	վեր(ց)ուցի վեր(ց)ուցիր վեր(ց)ուց վեր(ց)ուցինք	վերցու՛ր վեր(ց)ուցէ՛ք	մի՛ վերցներ վերցնէք
EA				վերցրել է վերցրած է	վերցնում է	վերցր(եց)ի վերցրիր վերցրեց վերցրինք	վերցրու՛ վերցրէ՛ք	մի՛ վերցնիր, վերցրու վերցնէք վերցրէք
WA	**ցուցնել**	ցուցող ցուցնող	ցուցնելիք ցուցնելու	ցուցուցած ցուցուցեր	կը ցուցնէ	ցուցուցի ցուցուցիր ցուցուց ցուցուցինք	ցուցու՛ր ցուցէ՛ք	մի՛ ցուցներ, ցուցնէք
EA	**ցոյց տալ**	ցոյց տուող, etc.[13]						

Suppletive Verbs Տարարմատ Բայեր

Details in Lessons 10, 11

	INFINITIVE	PRESENT PARTICIPLE	FUTURE PARTICIPLE	PAST PARTICIPLES & PERFECT	SIMPLE PRESENT	SIMPLE PAST	IMPERATIVE	IMP NEG
WA	**գալ**	եկող	գալիք գալու	եկած է եկեր է	կու գամ	եկայ եկար եկաւ եկանք	եկու՛ր եկէ՛ք	մի՛ գար, գաք
EA				եկել է եկած	գալիս է		ե՛կ/արի՛, եկէ՛ք	մի՛ եկ/արի, եկէք
WA	**ըլլալ**	եղող	ըլլալիք ըլլալու	եղած եղեր	կ'ըլլամ	եղայ եղար եղաւ եղանք	եղի՛ր եղէ՛ք	մի՛ ըլլար, ըլլաք
EA	**լինել**	լինող, եղող	լինելու լինելիք	եղել է եղած է	լինում է			մի՛ լինիր, եղիր լինէք, եղէք
WA	**երթալ**	երթացող գացող	երթալիք եթալու	գացած է գացեր է	կ'երթամ	գացի գացիր գնաց գացինք	գնա՛ գացէ՛ք	մի՛ երթար, երթաք
EA	**գնալ**	գնացող	գնալու	գնացել է գնացած (է)	գնում է	գնացի գնացիր գնաց գնացինք	գնա՛, գնացէք	մի՛ գնա, գնացէք
WA	**ուտել**	ուտող	ուտելիք ուտելու ուտելու	կերած է կերեր է	կ'ուտէ	կերայ կերար կերաւ կերանք	կե՛ր կերէ՛ք	մի՛ ուտեր, ուտէք
EA				կերել է կերած է	ուտում է			մի՛ ուտիր կեր .ուտէք կերէք

[12] Վերցնել is a regular causative (վեր up + ց causative infix + ել) lacking a not-causative form.

[13] Follows the pattern of տալ; in WA ցոյց տալ is turning into the recommended standard, whereas ցուցնել begins to sound obsolete.

Defective Verbs Պակասաւոր Բայեր

* Asterisk introduces the substitute verb covering for the lacking forms of defective verbs. Details in Lessons 5, 8, 12

	Infinitive	Present Participle	Future Participles	Past Participles & Perfect	Simple Present	Simple Past	Imperative	Imp Neg
WA	**արժենալ** regular in WA	արժեցող	արժենալիք արժենալու	արժեցած է արժեցեր է	կ՛արժենայ	արժեցայ արժեցար արժեցաւ արժեցանք	արժեցի՛ր արժեցէ՛ք	մի՛ արժենար արժենաք
EA	**արժել**	արժող	արժելու	-	արժեմ արժես արժէ/արժի արժենք	արժեց	-	
WA	**բառնալ**[14] *վերցնել	բառնացող բարձող	բառնալիք բարձելիք բառնալու բարձելու	բարձած է բարձեր է	կը բառնայ	բարձայ, բարձար, բարձաւ, բարձանք[15]	բարձի՛ր բարձէք	մի՛ բառնար բառնաք
EA	**բառնալ** *բարձել			բարձել է բարձած է	բառնում է բարձում է	բարձեցի, բարձեցիր, բարձեց, բարձեցինք		մի՛ բառնա, բարձի՛ր, բառնաք բարձէք
WA	**գիտեմ** *գիտենալ, իմանալ	*գիտցող	գիտնալիք գիտնալու	գիտցած է, գիտցեր է	**գիտեմ գիտես գիտէ գիտենք**	**գիտէի** գիտցայ, գիտցար	գիտցի՛ր, գիտցէ՛ք,	մի՛ գիտնար, գիտնաք
EA		գիտեցող իմացող	գիտենալ-ու, իք իմանալ-ու, իք	գիտեցել/ իմացել է, գիտեցածը, իմացածը	**գիտեմ գիտես գիտի գիտենք**	**գիտէի** գիտեցայ/իմացայ, etc.	գիտեցի՛ր, իմացի՛ր, գիտեցէք, etc	մի՛ գիտեցիր, իմացիր, գիտցէք
WA	**երեւիլ** *երեւնալ	երեւցող	երեւնալու	երեւցած է երեւցեր է	կ՛երեւի	երեւցայ երեւցար երեւցաւ երեւցանք	երեւցի՛ր երեւցէք	մի՛ երեւնար երեւնաք
EA	**երեւալ** regular	երեւացող	երեւալու	երեւացել է	երեւում է	երեւացի երեւացիր երեւաց երեւացինք	երեւա՛ երեւացէ՛ք	մի՛ երեւա երեւացէք
EA WA	**եմ** *ըլլալ, լինել	(see ըլլալ, լինել above)	-	-	**եմ ես է ենք էք են**	**էի էիր էր էինք էիք էին**		
WA	**լուալ** *լուանալ	լուացող	լուալիք լուալու	լուացած է լուացեր է	կը լուայ	լուացի լուացիր լուաց լուացինք	լուա՛ լուացէ՛ք	մի՛ լուանար լուանաք
EA				լուացել է լուացած է	լուանում է			մի՛ լուանա, լուա լուանաք լուացէք

[14] Համբառնել follows the same pattern.
[15] Obsolete forms often substituted with վերցնել—վեր(ց)ուցի, etc. and also in imperative.

WA EA	**կայ** *ըլլալ, լինել	(see ըլլալ, լինել above)			**կամ կաս կայ կանք**	**կայի, կայիր, կար, կայինք,**		
WA	**կենալ**	կեցող	կենալիք կենալու	կեցած է կեցեր է	կը կենամ	կեցայ կեցար կեցաւ կեցանք	կեցի՛ր կեցէ՛ք	մի՛ կենար, կենաք
EA	**վեր կենալ**[16]	վեր կացող	վեր կենալու	վեր է կացել վեր կացածը	վեր եմ կենում	վեր կացայ, կացար, կացաւ, կացանք	կա՛ց կացէ՛ք	մի՛ կաց, կենար, կացէք
WA	**կրնամ** *կարենալ	կրցող կարեցող	կարենալիք կարենալու	կրցած է կրցեր է	**կրնամ կրնաս կրնայ կրնանք** կրցայ կրցար կրցաւ կրցանք	**կրնայի կրնայիր, կրնար կրնանք** կրցի՛ր կարեցի՛ր կրցէ՛ք կարեցէ՛ք		մի՛ կրնար կրնաք
EA	**կարող է** *կարողանալ	կարողացող	կարողանալու	կարողացել է	**կարող է** կարողանում է	**կարող էի** կարողացայ	կարողացի՛ր կարողացէ՛ք	մի՛ կարողացիր կարողացէք
WA	**յուսալ** * յոյս ունենալ	յուսացող	յուսալիք յուսալու	-	կը յուսայ	յուսացի յուսացիր յուսաց յուսացինք	յուսա՛ յուսացէ՛ք	մի՛ յուսար յուսացէք
EA					-			մի՛ յուսա յուսացէք
WA	**ունիմ**	ունեցող	ունենալու ունենալիք	ունեցած է ունեցեր է	**ունիմ ունիս ունի ունինք** կ՛ունենայ	**ունէի ունէիր ունէր ունէինք** ունեցայ ունեցար etc.	ունեցի՛ր ունեցէ՛ք	մի՛ ունենար ունենաք
EA	**ունեմ**			ունեցել է ունեցածը	**ունեմ ունես ունի ունենք** ունենում է			մի՛ ունենա, ունեցիր ունենաք ունեցէք
WA	**պարտիմ** *պարտաւորեմ	-	-	-	պարտիմ պարտիս պարտի պարտինք	պարտէի պարտէիր պարտէր պարտէինք	-	-
EA	*պարտաւոր եմ	-	-	-	-	-	-	-
WA	**ցանկալ** *ցանկանալ	ցանկացող	ցանկալիք ցանկալու	ցանկացած է ցանկացեր է	կը ցանկայ	ցանկացայ ցանկացար ցանկացաւ ցանկացանք	ցանկացի՛ր ցանկացէ՛ք	մի՛ ցանկար ցանկաք
EA				ցանկացել է ցանկացածը	ցանկանում է			մի՛ ցանկա ցանկացիր ցանկացէք

[16] կենալ in EA has independent use only in imperative, other forms are used in compound verbs, such as վեր կենալ, անց կենալ. The imperative forms are used by themselves, the rest of forms only as part of the compound verb վեր կենալ.

Prepositions and Postpositions

Details in Lessons 6, 13, 14

1.1. True Prepositions

Prepositions	Govern WA	Govern EA	Case	English Equivalents
ի	զԷն		Acc	to
իբր/եւ	մարդ		Acc	as
մինչև	վաղը		Acc	until, till
առանց	քեզ-ի	քեզ	Dat	without
դէպի	տուն, մեզ-ի	տուն, մեզ	Acc	to, towards
ըստ	քեզ-ի (իս)	մեզ (իս)	Acc	according to
*բացի	քեզմէ */քեզմէ	մեզնից */մեզնից	Abl	except
*փոխանակ	գալու	գալու */գալու	Dat	instead of

- True prepositions (1.1) and postpositions (1.2) are fixed—they do not change—decline, receive articles, create substantives as other postpositions do.
- The government of pre- and post-positions, when possible, is shown with pronouns to differentiate genitive from dative, in some cases also dative from accusative.
- իս is the Grabar accusative singular for ես, frozen in ըստ իս *in my opinion*, literary styles.
- English equivalents present the main meaning of pre- & postposition; in context the translation varies.
- Asterisk (*) indicates a preposition's flexibility in preceding or following its object.
- բացի functions both as a pre- and postposition, փոխանակ does so in EA.

1.2 True Postpositions

Case	Government WA	Government EA	Postpositions	Translation
Acc	օրն		ի բուն	all day long
Acc	փողոցն		ի վար	down(wards)
Acc	սարն		ի վեր	up(wards)
Gen	մեր		*համդէպ	toward
Gen	մեր		միջև	between, among
Nom	քան ես		քան	than
Abl	մայիսէն	մայիսից	ի վեր	since
Dat	մեզ-ի	մեզ	համար	for
Dat/Gen	մեզ-ի	մեր */մեզ	*համեմատ	in comparison with
Dat	մեզ-ի	մեզ	պէս	as, like
Gen	քու փոխարէնդ	քո փոխարէն	փոխարէն	instead of

- In EA, համեմատ as a preposition governs the genitive case, and as a postposition, the dative.
- Words that used as pre- and post-positions, as a rule precede their objects in the standard and literary styles, and follow them in conversational styles or casual speech.
- փոխարէն in WA assumes the corresponding possessive article when it governs personal pronouns in 1st & 2nd P. sing.
- համար and պէս in casual EA govern the genitive too.
- Pre- and post-positions with interchangeable government between genitive and dative, require an object in dative in the standard, and in genitive, in casual speech.

1.3 Nouns, Adjectives and Adverbs as Postpositions

Case	Government WA	EA	Postpositional Words	Equivalents
Dat	ցանկի */ցանկի		*համաձայն	according to, per
Inst	ընտանիքով		միասին	together with
Gen	մեր		տեղը	instead of
Gen Dat	մեզ-ի	մեզ, մեր	չափ	as much as
Abl	պարագաներէ	պարագաներից	*անկախ	regardless
Abl	սահմանէ	սահմանից	անդին	beyond
Abl	մեզմէ	մեզնից	*աւելի	more than
Abl	մեզմէ	մեզնից	զատ	except for
Abl	մեզմէ	մեզնից	յետոյ	after
Abl	մեզմէ	մեզնից	*նուազ	less than
Abl	մեզմէ	մեզնից	*պակաս	less than
Dat	մեզ-ի	մեզ/ մեր	նման	as, like
Dat	մեզ-ի */մեզ-ի	մեզ */մեզ	*հակառակ	against
Abl	մեզմէ	-	վերջ	after
Abl	-	պատից	կախ	hanging from
Inst Pl	ձագերով	-	մէկտեղ	together with

- As postpositions these words behave like true postpositions.
- միասին governs the instrumental or հետ, e.g., WA քու հետդ միասին EA քեզ հետ միասին.
- հակառակ and համաձայն are prepositions in literary styles.
- նման and չափ in casual EA govern the genitive.

1.4 Prepositions Emerging From Frozen Forms of Nouns and Verbs

Prepositions	Government WA	EA	Case	English Equivalents
*հանդերձ	ընտանեօք		Inst Pl	together with
նկատմամբ	մեր		Gen	in regard to, concerning
բաղդատած	քեզի	-	Dat	compared to
բաղդատմամբ	քեզի	-	Dat	
կախեալ	պարագաներէ	-	Abl	depending, pending on
կախուած	պարագաներէ	պարագաներից	Abl	
*նայած	-	պարագաների	Dat	depending on, considering
*նայելով	պարագաներուն	-	Dat	
չհաշուած	-	շանը	Dat	to say nothing of, regardless of
նկատի չառած	շունը	-	Acc	

These frozen noun and verb forms behave in the pattern of true prepositions.
- *նայած, նայելով, հանդերձ in EA function also as postpositions.

1.5 Postpositions Emerging From Frozen Forms of Nouns and Verbs

Case	Government WA	EA	Postpositions	Translation
Gen	մեր		դիմաց	in front
Gen	մեր		մասին	about
Gen	մեր		միջոց-ով/ WA-ու	by means of
Dat Gen	ծեր		շնորհիւ Pre	due to, thanks to
Gen	ծեր		վերաբերեալ	concerning
Gen	մեր		պատճառ-ով/ WA-ու	because of
Gen	տօնին	տօնի	առթիւ	on the occasion of
Gen	-	մեր	չափով	to the extent, degree
Abl	վաղուընէ	այսօրուանից	սկսեալ WA սկսած EA	beginning from, from (today) on

Prepositions and postpositions from frozen oblique words (1.4-1.5) behave like true postpositions.

- մասին in WA exchanges the final -ն with the possessive articles u and դ if it governs personal pronouns in 1st & 2nd P. sing. i.e., իմ մասիս, քու մասիդ versus EA իմ մասին, քո մասին *about me* (from մասն *part* in Grabar, see the origin of prepositions at the end of this appendix).

- դիմաց in WA assumes the possessive articles u and դ if it governs the same pronouns, քու դիմացդ versus EA քո դիմաց.

2. Postpositions that Can Be Declined and Have Substantive Forms

Government	WA	EA	**Postpositions** Declined forms WA		EA	Equivalents	Modifier Substantives	Nominal Substantives
Gen	մեր		առջև	առջևէն	առջևից	in front	առջևի	առջևինը
Gen	մեր		դէմ	դէմէն	դէմից	facing	դէմի	դէմինը
Gen	մեր		մէջ	մէջէն	միջից միջով	in	մէջի	մէջինը
Gen	մեր		վրայ	վրայէն	վրայից վրայով	on	վրայի	վրայինը
Gen	մեր		տակ	տակէն	տակից տակով	under	տակի	տակինը
Gen	մեր	-	քով	քովէն	քովի	at	քովէն	քովինը
Gen/Dat	մեր	մեզ	մօտ	մօտէն	մօտից մօտով	at	մօտի	մօտինը
Dat/Gen	**իմ/մեզ-ի**	մեզ	հետ		հետիդ	with	-	հետինը

- In WA these postpositions assume the possessive articles u and դ when they govern personal pronouns in 1st & 2nd P sing. i.e., իմ հետս, քու դէմդ versus EA ինձ հետ, քո դէմ *with me, in front of you.*

- Postpositions with articles can substitute for possessive pronouns in both versions, casual styles—իմ հետս / ինձի հետ / եկուր or ինձ հետ եկ = հետս եկու՛ր / արի՛ *come with me.*

- These postpositions are regularly declined and have genitive/dative, ablative and instrumental forms. The instrumental forms are rarely used in WA.

- Postpositions in ablative & instrumental add motion to the main meaning and are used with motion verbs, cf.: WA իմ մօտս/դէմս EA ինձ մօտ/իմ դէմ մարդ կայ նստած: There is a person sitting *near/in front of* me. WA Իմ մօտէս/դէմէս EA իմ մօտից/դէմից մարդ անցաւ: Someone passed *by* me/*before* me. Լեռան վրայ շուք ինկած է: Լեռան վրա սուվեր է ընկել: A shadow has fallen *on* the mountain. WA Լեռան վրայէն շուք մը սահեցաւ: EA Լեռան վրայից/վրայով մի սուվեր սահեց: *Over* the mountain a shadow glided.

- Postpositions in genitive are substantives substituting for a part of the modifier of their object—a participle or conjugated verb—cf., մեր դէմ մարդ կայ նստած there is a person sitting in front of us = մեր դէմի մարդը or մեր դէմի նստածը the person/the one sitting in front of us. Գրքի մէջ չոր(ա)ցրած ծաղիկ a flower dried in the book = գրքի մէջի/միջի ծաղիկը the flower in the book.

- The nominal substantives replace a noun phrase completely; i.e., մեր դէմինը բարձրահասակ է the one in front of us is tall = մեր դէմի նստածը = մեր դէմ նստած մարդը. Գրքի մէջինը յիշատակ է the one in the book is a memory = գրքի մէջի/միջի ծաղիկը = գրքի մէջ չոր(ա)ցրած ծաղիկը.

- Nominal substantives decline with ի, e.g., WA: վրայինին, վրայինէն; EA վրայինի, վրայինից, վրայինով, in casual conversational styles.

3. Adverbial postpositions are adverbs functioning also as postpositions: **առաջ, ատեն, ետև, ետքը, դուրս, վեր, վերև, վար, հեռու, շուրջ, մէջտեղ, ներս, ներքև**; they govern the genitive and ablative cases, e.g., մեր վերը, մեզմէ/մեզնից վեր, etc.

- as postpositions they behave in the same pattern as the postpositions above (2.): they take possessive & definite articles, can be declined, and create substantives, e.g., իմ շուրջս, ինձմէ ետքը, վերի, վերէն/վերից, վերինը, վերինի, վեր(ն)իմէն/վեր(ն)իմից etc.

The Origin of Postpositions

Composition of Prepositions & Postpositions	English Equivalent Preposition	Original Part of Speech & its Grammatical Form	Root Meaning
մօտ	at	adjective	close, near
մէկտեղ	together, at once	adjective + noun >adverb	one/same place
մի-ա-սին	together	adjective + verb > adverb	one nurture
վեր-և	up (wards)	adverb	up
ներ-ս	in, inside	adverb	in
ներ-ք-և	down, below	adverb	in
վրայ < վեր-այ	on	adverb, genitive	up
նայել-ով	depending on	infinitive instr.	to look
միջև < մէջ-և	between, among	noun	back, middle
տակ	under, beneath	noun	root, bottom, origin
շուրջ	around, about	noun	round
հանդերձ	together with	noun	attire
մէջ-տեղ	among	noun + noun > adverb	middle, place
ետ-և	behind, in the rear	noun > adverb	rear
մաս-ի-ն	about	noun genitive	part
դիմաց < դէմ-աց	in front	noun genitive pl.	face
միջոցաւ/ով < մէջ-ոց-աւ/ով	by means of	noun genitive pl. + instr.	middle
առթիւ < առիթ-իւ	on the occasion of	noun instr.	occasion
բաղդատում< բաղդատմամբ	compared to	noun instr.	comparison
նկատ-մամբ < նկատում	as for, regarding	noun instr.	notice, observation
շնորհ-իւ	due to, thanks to	noun instr.	grace
պատճառ-աւ/ով	because of	noun instr.	cause, reason
դէմ < դէմ-ք	in front of	noun pl.	face
հետ < հետ-ք	with	noun pl.	trace, foot
յ/ետ-ք	after(wards)	noun pl.	rear, end, foot
դուր-ս	out(side)	noun pl. accusative	door
բաղդատած < բաղդատել	compared to	past participle	comparison
կախեալ, կախուած < կախել	pending	past participle	to hang
նայած	depending on	past participle	to look
սկսեալ, սկսած < սկսել	beginning from	past participle	to begin
վերաբերեալ < վերաբերել	concerning	past participle	to concern, regard
չհաշուած	not counting, to say nothing	past participle negative	to count
համ-ա-ձայն	according to	prefix + n > adjective	same voice
հակ-առ-ակ	contrary, opposite	prefix + verb+ suffix > adjective	to take the opposite
առ-անց	without	prep + verb	to pass
առաջ(և) < առ-(ա)ջ-և	in front of	prep a conj	toward right / and
ան-դին < այն-դի-ն	beyond	pronoun + noun > adverb	that side
բոլոր-տի-ք	all around	pronoun double pl.	all
բաց-ի	except	verb + prep	open
դէպ-ի	to, towards	verb + prep	touch
փոխ-ան-ակ	instead of	verb + suffixes	change
փոխ-ար-էն	instead of	verb + suffixes	change, do (aorist)

APPENDIX 10. READINGS

1. POETRY IN THE ORIGINAL

This appendix opnes with two samples from Grabar, the first literary Armenian, and two samples from Middle Literary Armenian; they are supplied with explanations. Try to note the features inherited in modern WA and EA. Further you encounter the classics of modern WA and EA literature.

The second part of the appendix contains sayings and quotes, and the third, fables for your pleasure reading.

Գրաբար, 5-11 դ.

† ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ ♪[1]

The Lord's Prayer in Classical Armenian

Հայր մեր, որ յերկինս ես,
Սուրբ եղիցի անուն քո,
Եկեսցէ արքայութիւն քո,
Եղիցին կամք քո
Որպէս յերկինս եւ յերկրի.
զՀաց մեր հանապազորդ
տուր մեզ այսօր
եւ թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր
որպէս եւ մեք թողումք
մերոց պարտապանաց,
եւ մի՛ տանիր զմեզ ի փորձութիւն,
այլ փրկեա՛ զմեզ ի չարէ,
զի քո է արքայութիւն
և զօրութիւն
և փառք յաւիտեանս յաւիտենից,
Ամէն:

Explanations for Grabar

Հայր մեր *Our Father;* modifiers as a rule follow nouns
յերկինս *in skies;* loc.—acc. pl (with preposition ի, turning into յ before vowels) of երկինք(ք) *sky, heaven*
եղիցի *Let it be;* Subjunctive 2 (from aorist stem) of *լինել (եղեւ)*
եկեսցէ *Let it come;* Subjunctive 2 of *գալ (եկն)*
արքայութիւն *Kingdom*
կամք *will;* nom. pl.
որպէս *as, like, as well as*
յերկրի *on Earth;* loc.-dat. sing. with preposition ի < յ of *երկիր*, 'earth, land, country'
զհաց *the Bread;* acc. definite with the preposition զ
հանապազորդ *daily*; from *հանապազ* 'always'
թո՛ղ *let go, forgive*!; imp. from *թողուլ*
զպարտիս *debts;* acc. pl.
մեք *we;* nom. pl.
մերոց *our;* in gen. pl. (modifier agreement)
զմեզ *us*; acc.
թողումք *we forgive;* simple present pl. 1st p. of *թողուլ*
պարտապանաց *debtor;* dat. pl.
մի՛ տանիր *do not lead!;* prohibitive imp. of տանիլ 'to take, carry, lead, guide'
ի փորձութիւն *to trial, temptation;* loc.-acc. with preposition ի
այլ *but, on the contrary*
փրկեա՛ *purge, save!*, imp. abl. sing. of փրկել
ի չարէ *from evil*, abl. sing.
զի *because*
զօրութիւն *might*
փառք *glory*
յաւիտեանս յաւիտենից *ever and forever*
ամէն Amen

ꕥ

ՎԱՀԱԳՆԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Երկնէր երկիր
Երկնէր երկին,
Երկնէր եւ ծովն ծիրանի,
Երկն ի ծովոյն ուներ
Եւ զկարմրիկն եղեգնիկ.
Ընդ եղեգան փող ծուխ ելաներ,
Ընդ եղեգան փող բոց ելաներ,
Եւ ի բոցոյն վազէր
Խարտեաշ պատանեկիկ.
Նա հուր հեր ուներ,
Բոց ուներ մօրուս,
Եւ աչքունքն էին արեգակունք:

Explanations for Grabar
(folklore from the prewritten period)

ՎԱՀԱԳՆ God of thunder and fire
Երկնէր was in labor, *past imperfect 3rd P sn.*
Երկն ուներ was in labor, *past imperfect 3rd P sn.*
ի ծովոյն in the sea, *loc.*
զկարմրիկն եղեգնիկ. the red reed, *acc., modifier-modified agreement with diminutives*
ընդ եղեգան փող from the reed pipe, *abl.*
ծուխ ելաներ smoke was rising
ի բոցոյն from the flame, *abl.*
խարտեաշ red-hair
պատանեկիկ youth, *diminutive*
հուր հեր fiery hair
բոց ուներ մօրուս the beard was in flames
աչքունքն էին արեգակունք the eyes were suns

ꕥ

[1] A music note symbol denotes that the poem is also a song.

ՄԻՋԻՆ ՀԱՅԵՐԷՆ 12-16 դարեր

ՀԱՅՐԵՆՆԵՐ HAYRENS[2]

ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ 16-րդ դ.
Nahapet Kuchak

Լուսին, պարծեցաս ասես
Լուս կու տամ ես աստղնուորիս:
Ահա հողեղէն լուսին,
Ի գրկիս 'ւ երեսն երեսիս:
Թէ չես աւտալ այս գերոյս
Յետ տանեմ զփէշ կապայիս,
Վախեմ սիրոյ տէր լինիս,
Լուս պակաս տաս աստնուորիս:

Հոգիս ի մարմնոյս ելաւ,
Նա նստայ առջեւն ու լացի.
«Ա՛յ հոգի, դու ու՞ր կ'երթաս,
Երբ քեզնով եմ ես կենդանի»:
Հոգիս ալ մարմնոյս ասաց.
«Ես զքեզ խիկար կու գիտ'ի,
Երբ տունն ի քակել առնու,
Տէրն ներսն այլ ի՞նչ բան ունի»:

Explanations for Middle Armenian

լուս կու տամ (լոյս) I give light, *all verbs form the simple present and past imperfect with* կու
աստղնուոր-ի-ս to this world
ի գրկիս in my arms (hug), *loc.*
'ւ and, *abbreviated from* եւ
թէ չես աւտալ (հաւատալ) if you don't believe, *neg. simple present/conditional*
այս գերոյս me, this humble one
կապայ overcoat, a finishing part of national folk dress
սիրոյ տէր լինիս (you) fall in love
Լուս պակաս տաս light the world less
ի մարմնոյս from my body, *abl.*
խիկար wise
կու գիտ'ի I thought, *abbreviated from* կու գիտէի
ի քակել առնու becomes destroyed (առնուլ *to get, take*)
Տէրն ներսն այլ ի՞նչ բան ունի what's got the owner to do inside

[2] A particular poetic genre popular in Middle Ages in Armenia. The majority of hayrens are folkloric creations, some are ascribed to Nahapet Kuchak, a 16th c. poet whose life and poetry are still a philological mystery.

ՆՈՐ ՀԱՅԵՐԷՆ 17-21 դարեր

ՆԱՀԱՊԵՏ ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ 1819 -1876
Nahabed Rusinean

♫♪ ԿԻԼԻԿԻԱ

Երբ որ բացուին դռներն յուսոյ
Եւ մեր երկրէն փախ տայ ձմեռ,
Չքնաղ երկիրն մեր Արմենիոյ
Երբ փայլէ իւր քաղցրիկ օդեր,
Երբ որ ծիծառն ի բոյն դառնայ,
Երբ որ ծառերն հագնին տերեւ,
Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ որ ինձ ետուր արեւ:

Տեսի դաշտերն Սիւրիոյ,
Լեառն Լիբանան եւ իւր մայրեր.
Տեսի երկիրն Իտալիոյ,
Վենետիկ եւ իւր կոնտօլներ.
Կղզի նման չիք մեր Կիպրայ,
Եւ ոչ մէկ վայր է արդարեւ,
Գեղեցիկ քան զիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ որ ինձ ետուր արեւ:

Հասակ մը կայ մեր կենաց մէջ,
Ուր ամենայն իղձ կ'աւարտի.
Հասակ մը, ուր հոգիս ի տենչ՝
Յիշատակաց իւր կարօտի:
Յորժամ քնարս իմ ցրտանայ,
Սիրոյ տալով վերջին բարեւս,
Երթամ ննջել յիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ, որ ինձ ետուր արեւ:

Note on Obsolete Forms

երբ որ - when, whenever; emphatic usage of որ
փախ տայ – run away, escape, *subjunctive*
Արմենիոյ - of Armenia *obs. gen.*
իւր - his/hers/its, *obs. gen.* իր
ի բոյն - to its nest, *obs. acc. with preposition* ի
ցանկամ - I wish, *obs., subjunctive 1st p. sing.*
զիմ - my, զ-իմ, *with obs. definite article զ*
տեսի – obs. for տեսայ
լեառն Լիբանան եւ իւր մայրեր - the mount Lebaanon and its cedars.
չիք - there is not
կենաց մէջ - in life, *obs. gen. pl. of* կեանք
յիշատակաց - memories, *obs.dat. pl. of* յիշատակ
յորժամ - when, յ-որ-ժամ *literally*: at the hour of
ի տենչ - with desire, *obs. acc. with preposition* ի
ցրտանայ – turn cold, ց(ու)րտանալ *in subjunctive 3rd p sing.*

ՄԻՔԱԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ 1829-18766
Mikael Nalbandian

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ազատն Աստուած այն օրից,
Երբ կամեցաւ շունչ փչել,
Իմ հողանիւթ շինուածքին
Կենդանութիւն պարգեւել,
Ես, անբարբառ մի մանուկ՝
Երկու ձեռքս պարզեցի,
Եւ իմ անզօր թեւերով
Ազատութիւն գրկեցի:

Մինչ գիշերը անհանգիստ
Օրօրոցում կապկապած
Լալիս էի անդադար,
Մօրս քունը խանգարած,
Խնդրում էի նորանից
Բազուկներս արձակել.
Ես այն օրից ուխտեցի
Ազատութիւնը սիրել:

Թոթով լեզուիս մինչ կապերն
Արձակուեցան, բացուեցան
Մինչ ծնողքս իմ ձայնից
Խնդացին ու բերկրեցան,
Նախկին խօսքն որ ասացի,
Չէր հայր կամ մայր կամ այլ ինչ.
Ազատութի՜ւն, դուրս թռաւ
Իմ մանկական բերանից:

«Ազատութի՞ւն», ինձ կրկնեց
Ճակատագիրն վերեւից.
«Ազատութե՞ն դու զինուոր
Կամիս գրուել այս օրից:
Ո՜հ, փշոտ է ճանապարհդ,
Քեզ շատ փորձանք կը սպասէ.
Ազատութիւն սիրողին
Այս աշխարհը խիստ նեղ է»:

- Ազատութի՜ւն,- գոչեցի,-
Թող որոտայ իմ գլխին
Փայլակ, կայծակ, հուր, երկաթ,
Թող դաւ դնէ թշնամին,
Ես մինչ ի մահ, կախաղան,
Մինչեւ անարգ մահու սիւն,
Պիտի գոռամ, պիտ կրկնեմ
Անդադար՝ ազատութի՜ւն:

♪♪ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ
Ի Հայաստանի Հանրապետութեան Հիմնը

Մեր Հայրենիք՝ ազատ, անկախ,
Որ ապրել է դարեդար.
Իւր որդիքը արդ կանչում է՝
Ազատ, անկախ Հայաստան:

Ահա եղբայր, քեզ մի դրօշ
Ձոր իմ ձեռքով գործեցի,
Գիշերները ես քուն չեղայ՝
Արտասուքով լուացի:

Նայիր նրան՝ երեք գոյնով
Նուիրական մեր նշան,
Թող փողփողի թշնամու դէմ,
Թող միշտ պանծայ Հայաստան:

Ամենայն տեղ մահը մի է,
Մարդ մէկ անգամ պիտ՝ մեռնի.
Բայց երանի ով իւր ազգի
Ազատութեան կը զոհուի:

ꕥ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ 1852-1872
Bedros Turian

ԼՃԱԿ

Ինչու՞ ապշած են, լճակ,
Ու չե՛ն խայտար քու ալեակք,
Միթէ հայլւոյդ մէջ անձկաւ
Գեղուհի՞ մը նայեցաւ:

Եւ կամ միթէ կը զմայլի՞ն
Ալեակդ երկնի կապոյտին,
Եւ այն ամպոց լուսափթիթ,
Որք նմանին փրփուրիդ:

Մելամաղձոտ լճակդ իմ,
Քեզ հետ ըլլանք մտերիմ.
Սիրեմ քեզի պէս ես ալ
Գրաւիլ, լռել ու խոկալ:

Որքան ունիս դու ալի՝
Ճակատս այնքան խոկ ունի,
Որքան ունիս դու փրփուր՝
Սիրտս այնքան խոց ունի բիւր:

Այլ եթէ գոգդ ալ թափին
Բոյլքն աստեղաց երկնքին,
Նմանիլ չե՛ս կրնար դուն
Հոգւոյս՝ որ է բո՜ց անհուն:

Հոդ աստղերը չե՛ն մեռնիր,
Ծաղիկներն հոդ չեն թոռմիր,
Ամպերը չեն թրջեր հոդ,
Երբ խաղաղ էք դու և օդ:

Լճակ, դու՛ ես թագուհիս,
Չի թ'հովէ մ'ալ[3] խորշոմիս,
Դարձեալ խորքիդ մէջ խռով
Չ'իս կը պահես դողդղալով:

---

[3] թէ հովէ մըն ալ even if from a wind

Շատերը զիս մերժեցին,
«Քնար մ'ունի սոսկ», ըսին,
Միմ՝ «Դողդոջ է, գոյն չունի», -
Միւսն ալ ըսաւ. «Կը մեռնի»:

Ոչ ոք ըսաւ՝ «Հէ՜ք տղայ,
Արդեօք ինչու՞ կը մխայ,
Թերեւս ըլլայ գեղանի,
Թէ որ սիրեմ, չմեռնի»:

Ոչ ոք ըսաւ. «Սա տղին
Պատռենք սիրտը տրտմագին.
Նայինք ինչե՜ր գրուած կան...»
- Հոն հրդեհ կայ, ո՛չ մատեան:

Հոն կայ մոխի՜ր.. յիշատա՜կ...
Ալեակդ յուզին քող, լճա՛կ,
Ձի քու խորքիդ մէջ անձկաւ
Յուսահատ մը նայեցաւ...

ՏՐՏՈՒՆՋՔ

Է՜հ, մնաք բարով, Աստուած և արեւ,
Որ կը պլպլաք իմ հոգւոյս վերեւ...
Աստղ մ'ալ ես կ'երթամ յաւելուլ երկնից,
Աստղերն ի՛նչ են որ, եթէ ո՛չ անբիծ
Եւ թշուառ հոգւոց անէծք ողբագին,
Որք թռին այրել ճակատն երկնքին.
Այլ այն Աստծոյն՝ շանթերու արմատ՝
Յաւելուն զէնքերն ու զարդերն հրատ...
Այլ, ո՜հ, ի՞նչ կ'ըսեմ... շանթահարէ զիս,
Աստուա՛ծ, խոկն հսկայ, փշրէ հիւլէիս,
Որ ժպրիի ձգտիլ, սուզիլ խորն երկնի,
Ելնել աստղերու սանդուղքն ահալի....
Ողջո՛յն քեզ, Աստուած դողդոջ էակին,
Շողին, փթիթին, ալւոյն ու վանկին,
Դու, որ ճակտիս վարդն եւ բոցն աչերուս
Խլեցիր թրթռումս շրթանց, թռիչն հոգւոյս,
Ամպ տուիր աչացս, հեւք տուիր սրտիս,
Ըսիր՝ մահուան դուռն ինձ պիտի ժպտիս,
Անշուշտ ինձ կեանք մը կազմած ես ետքի,
Կեանք մ'անհուն շողի, բոյրի, աղօթքի.
Իսկ թէ կորնչի պիտի իմ հուսկ շունչ
Հոս մառախուղի մէջ համր, անշշունջ,
Այժմէն թո՛ղ որ շանթ մ'ըլլամ դալկահար,
Պլլուիմ անուանդ, մռնչեմ անդադար,
Թող անէծք մ'ըլլամ քու կողդ խրիմ,
Թող հորջորջեմ քեզ «Աստուած ոխերիմ»:

Ո՜հ, կը դողդոջիմ, տժգոյն եմ, տժգո՛յն,
Փրփրի ներսս դժոխքի մ'հանգոյն...
Հառաչ մ'եմ հեծող նոճերու մէջ սեւ
Թափելու մօտ չոր աշնան մէկ տերեւ...
Ո՜հ, կայծ տուէ՛ք ինձ, կայծ տուէ՛ք,
ապրի՜մ...
Ի՜նչ, երազէ վերջ գրկել ցուրտ շիրի՞մ...
Այս ճակատագիրն ինչ սեւ է, Աստուա՛ծ,
Արդեոք դամբանի մրուրո՞վ է գծուած...
Ո՜հ, տուէք հոգւոյս կրակի մի կաթիլ,
Սիրել կ'ուզեմ դեռ, ւ'ապրիլ ու ապրիլ.
Երկնքի աստղեր, հոգւոյս մէջ ընկէ՛ք,
Կայծ տուէ՛ք, կեա՛նք ձեր սիրահարին հէք:
Գարունն ոչ մէկ վարդ ճակտիս դալկահար՝
Ո՛չ երկնի շողերն ժպիտ մ'ինձ չեն տար:
Գիշերն միշտ դագաղս, աստղերը՝ ջահեր,
Լուսինն յար կու լայ, խուզարկէ վիհեր:
Կ'ըլլան մարդիկ, որ լացող մը չունին,
Անոր համար Նա դրաւ այդ լուսին.
Եւ մահամերձն ալ կ'ուզէ երկու բան,
Նախ՝ կեա՛նքը, վերջը՝ լացող մ'իր վրան:
Ի զուր գրեցին աստղերն ինծի «սէ՛ր»,
Եւ ի զուր ուսուց բուլբուլն ինձ «սիրել»,
Ի զուր սիւքեր «սէ՛ր» ինձ ներշնչեցին,
Եւ զիս նորատի ցուցուց ջինջ ալին,
Ի զուր թաւուտքներ լռեցին իմ շուրջ,
Գաղտնապահ տերեւք չառին երբէք շունչ,
Որ չխռովին երազքս վսեմ,
Թոյլ տուին, որ միշտ զնէ երազեմ,
Եւ ի զուր ծաղկունք, փթիթներ գարնան,
Միշտ խնկարկեցին խոկմանցս խորան...
Ո՜հ, նոքա ամէնքը զիս ծաղրեր են...
Աստուծոյ ծաղրն է Աշխարհն ալ արդէն...

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ 1869-1923

Hovhannes Toumanian

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ

Լինէր հեռու մի անկիւն,
Լինէր մանկան արդար քուն,
Երազի մէջ երջանիկ,
Հաշտ ու խաղաղ մարդկութիւն:

Աշնան ամպին ու գամպին,
Մոլոր նստած իր ճըմբին,
Լոռու հանդում մի արտոյտ
Նայում է միշտ իմ ճամփին:

Երկու դարի արանքում,
Երկու քարի արանքում,
Յոգնել եմ նոր ընկերի
Ու հին ցարի արանքում:

Հին աշխարհը ամէն օր
Հազար մարդ է մտնում նոր,
Հազար տարուան փորձն ու գործ
Սկսվում է ամէն օր:

Երազումս մի մաքի
Մօտս եկաւ հարցմունքի.
- Աստուած պահի քո որդին,
Ո՞նց էր համը իմ ձագի:

There are no suffixes with ը save the definite article. Derivatives of ընդ and ըստ, which function as prepositions and also prefixes, are presented in the general list below.

Remember the Following Words Beginning with /Ը ը/		
ըլլալ WA < լինել	ընդօրինակել	ընկողմած-իլ WA -ել EA
ըղեղ WA < ուղեղ	ընդեղէն (> հունդ)	ընկոյզ
ըղձալ	ընել WA (> առնել < անել EA)	ընկրկ-իլ WA -ել EA
ըմպան < ումպ	ընթացք, ընթանալ	ընձառիւծ (> ինձ, leopard)
ըմբերանալ	ընթեռնուլ, ընթերցել	ընձուղտ ընձեռնի
ըմբիշ	ընթերցարան ընթեռնելի	ընձիւղ
ըմբոշխնել	ընթրիք	ընչասէր (> ինչ-ը)
ըմբռնել	ընծայ	ընչազուրկ ընչաքաղց
ըմպել	ընկալել	ընչացք
ընդ ընդհանուր	ընկեր	ընտանի(ք)
ընդառաջ ընդարձակ	ընկեցիկ	ընտիր ընտրել
ընդգրկել ընդդէմ	ընկոմիլ	ըսել < ասել
ընդել, ընտել ընդհատ	ընկճել	ըստ ըստ իս
ընդունելութիւն	ընկնել EA	ինքնստինքեան

The weak vowel [ը] as a schwa [ə] creates hidden (not written) syllables. The schwa is shorter compared to the vowel [ը], which is both spelled and pronounced; therefore is the difference in symbolic presentation—[ĕ]. Poets sometimes spell it out to indicate the rhyme.[6] In EA, the schwa is shorter than in WA; it becomes almost fugacious in the normal speed of speech.

13. 2 The schwa is pronounced but not spelled:

1. Before the preposition զ, attached to words beginning with a consonant: əզհաց մեր հանապազորդ...
2. In initial positions before root consonant clusters consisting of a sibilant (ս, ց) and a stop (բ, պ, փ, գ, կ, ք, դ, տ, թ), as: əսգալ, əսգոյշ, əսբաղուած, əստանալ, əստիպել, əսքանչելի, əՍփիւռք, əշտապել, etc.
3. Between the same consonants, if they result from shifts, as: շուք - շəքեղ, սուգ - սəգալ, զուտ -զəտել.
4. Between sibilants (ս, ժ, ս, ց) and sonorants (լ, ր, ն, մ, ն, յ), as: զəլանալ, ժəլատ, զəրահ, սəրահ.
5. Between any two consonants beginning a word: վəտանգ, բəմբուկ, կəնուք, կəրակ.
6. In more than three consonant clusters it is usually pronounced after the first and third: ծəննդեան, մəրմնջալ, մəկəրտուած, but կərկəնութիւն.
7. Between a final ր, ղ and preceding consonants, as: կայսեր, ծուներ, մաներ, արկեղ, աստեղ. but not if the sonorant precedes it: կարգ, վարդ, պարզ, դուրս unless the final consonant is an article: դուռս *my door.*
8. Between consonant articles and the preceding stem consonant, as: գիրքս, տուներ, անուներ.

2. THE ORTHOGRAPY OF DIPHTHONGS

2.1 Diphthong /ոյ/

1. The diphthong /ոյ/ is pronounced [uy] if followed by a root consonant, as կոյր, լոյս, բոյր, համբոյր. **RO:** this diphthong is spelled and pronounced /ոյ/: կույր, լույս, etc.
2. It regularly shifts into /ու/ in derivatives, կուրանալ[7], յուսական, լուսաբաց, համբուրել.
3. A sporadic shift into schwa is characteristic to some words accepted in the standard from dialects: բոյն - բներ, բնաւորուիլ.
4. The final /ոյ/ is sounds as simple [o], as: յետոյ, Կարոյ. Except: խոյ, Նոյ (see rule 42.333). **RO:** the final /ոյ/ is simplified to match the sound /ո/: հետո, Կարո, unless it sounds [oy]: Նոյ [Noy].

[6] In the same poem, the same word in different positions may appear with or without a written /ը/ in its hidden syllable depending on rhyme and rhythm of the poem. Students of orthography should ignore this /ը/.
[7] Conversation WA accepts also կոյրնալ, լոյսնալ, etc.

ԹԷ ՅՈԳՆԵԼ ԵՍ յաղթահարուած

Կեանքի անվերջ հոգսերով,
Թէ տանջւում ես արհամարհուած
Բոցավառուող քո սիրով.

Թէ կեանքի մէջ մի չար դիպուած,
Մի ամօթ է քեզ ճնշում,
Թէ չարաչար հիասթափուած
Կեանքն ատում ես եւ գարշում.

Լաւ իմացիր, ողջ անօգուտ
Պիտի յուզեն միմիայն քեզ,
Մի սպառիր ուժը հոգուդ
Մտածմունքով կարճատես.

Հանգիստ եղի՛ր, աղօթք արա՛,
Անյիշաչար եղի՛ր միշտ,
Որ քո լացով չուրախանայ
Քո թշնամին ամբարիշտ:

Կեանքի ցաւը, բախտի խաղը,
Ատելութիւնն անմտի,
Հաւատացի՛ր, երբէք չարժեն
Վրդովմունքին քո սրտի:

Եւ այդ սիրտը քեզ չի տուած,
Որ դու մաշես ամէն օր,
Այստեղ պիտի ապրի Աստուած,
Ոչ թէ ցաւեր նորանոր:

ԴՊՐՈՑԻ ՃԱՄՓԱՆ

Ձմեռուայ բուքին,
Սառնամանիքին
Դպրոցի ճամբան
Դժուար է, երկար
Շատերի համար:

Ձուարթ գարունքին,
Երգին ու ծաղկին
Դպրոցի ճամբան
Կարճ է, դուրալի
Կարծես աւելի:

Իսկ ով սէր ունի
ինձ պէս ուսումի
Դպրոցի ճամբան
Կանաչ է, սիրուն
Ձմեռ թէ գարուն:

ꕥ

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ 1875-1957
Avetik Isahakian

ՌԱՒԵՆՆԱՅՈՒՄ

Արարատի ծեր կատարին
Դար է եկել վայրկեանի պէս,
Ու անցել:

Անհուն թւով կայծակների
Սուրն է բեկուել ադամանդին
Ու անցել:

Մահախուճապ սերունդների
Աչքն է դիպել լոյս գագաթին
Ու անցել:

Հերթը հիմա քոննն է մի պահ.
Դու էլ նայի՛ր սէգ ճակատին
Ու անցիր...

♪ ♬ ՕՏԱՐ, ԱՄԱՅԻ ՃԱՄՓԷՔԻ ՎՐԱՅ

Իմ քարաւանս մեղմ կը ղօղանջէ.
Կանգնի՛ր, քարաւանս, ինձի կը թուայ,
Թէ հայրենիքէս ինձ մարդ կը կանչէ:

Բայց լուռ է շուրջս ու շշուկ չկայ
Արեւվառ, անդորր այս անապատում,
Ա՜խ, հայրենիքս ինձ խորթ է հիմա,
Ու քնքուշ սէրս ուրիշի գրկում:

Կնոջ համբոյրին էլ չեմ հաւատայ,
Շուտ կը մոռանայ նա վառ արցունքներ,
Շարժուի՛ր, քարաւանս, ինձ ով ձայն կը տայ,
Գիտցի՛ր, լուսնի տակ չկայ ուխտ ու սէր:

Գնա՛, քարաւանս, ինձ հետդ քա՛շ տուր,
Օտար, ամայի ճամփէքի վրայ.
Ուրտեղ կը յոգնիս՝ գլուխս վար դիր
Ժէռ քարերի մէջ, փշերի վրայ...

ԵՍ ՁԵԶ ԱՍՈՒՄ ԵՄ՝ կգայ Ոգու սով,

Եւ դուք կը քաղցէք ճոխ սեղանի մօտ,
Կ'ընկնէք մուրալու յափրած որկորով
Հրեղէն խօսքի, սուրբ խօսքի կարօտ:

Լրբենի ծաղրով արհամարհեցիք
Ոգու վառ զեղմունք—միտք ու երազանք,
Նիւթի տաճարում արբած պարեցիք՝
Մոռացած անմահ անհունի տենչանք:

Դուք, որ հեգնեցիք ուժն ստեղծագործ՝
Ձեր նիւթի հանդէպ կը գայ Ոգու սով,
Եւ մուրացկի պէս փշրանքի համար
Ծարաւ ու նօթի կ'անցնէք ծովէ ծով... ꕥ

ՍԻԱՄԱՆԹՕ 1878-1915
Siamanto

ՊԱՐԸ

Եւ արցունքներն իրեն կապոյտ աչքերուն մէջ
խեղդելով,
Մոխրադաշտի մը վրայ, ուր հայ կեանքը դեռ
կը մեռնէր,
Այսպէս պատմեց մեր սարսափին
ականատես գերմանուհին.

Այս անպատմելի պատմութիւնը որ ձեզ
կ՚ընեմ,
Ես իմ անգութ աչքերովս այս մարդկային,
Իմ անվտանգ տնակիս գեհէնադիր
լուսամուտէն,
Ակռաներս կոճտելով ու զայրոյթէս
զարհուրելի...
Այս աչքերովս անգթօրէն մարդկային, ես
տեսայ:
Մոխրակոյտի վերածուած Պարտէզ
քաղաքին մէջն էր:
Դիակները դիզուած էին մինչեւ կատարները
ծառերուն,
Եւ ջուրերէն, աղբիւրներէն, առուներէն,
ճամբաներէն,
Չեր արիւնին կարկաչիւնն ըմբոստաձայն...
Դեռ ականջիս իր վրէժն ահաւասիկ որ
կը խօսի...

Օ՜հ չի սոսկաք երբ անպատմելի
պատմութիւնս ձեզի պատմեմ...
Թող մարդերը հասկնան մարդուն ոճիրը
մարդուն դէմ,
Երկու օրուան արեւին տակ, գերեզմանին
ճամբուն վրայ
Մարդուն չարիքը մարդու դէմ,
Թո՛ղ աշխարհիս բոլոր սրտերն իմանան...
Այդ մահաշուք առաւօտը կիրակի էր,
Դիակներու վրայ ծագող առաջին և անօգուտ
կիրակին,
Երբ սենեակիս մէջը, իրիկունէն մինչեւ
արշալոյս,
Դաշունահար աղջկան մը հոգեվարքին վրայ
ծռած՝
Արցունքներով անոր մահը կը թրջէի...
Յանկարծ հեռուէն սեւ խուժան մը
անասնական
Քսան հարսներ իրենց հետ՝ մոլեգնօրէն
մտրակելով,
Շուայտութեան երգերով, այգիի մը մէջ
կանգնեցան:

Ես կիսամեռ խեղճ աղջիկն իր
խշտեակին վրայ լքած՝
Դժոխահայեաց պատուհանիս պատշգամբին
մօտեցայ...

Այգիին մէջ սեւ խուժանն անտառուեցաւ:
Վայրենի մը՝ հարսներուն - «Պէտք է պարէ՛ք, -
որոտաց,
Պէտք է պարէք, երբ մեր թմբուկը հնչէ»:
Եւ մտրակներն սկսան մահակարօտ հայ
կիներուն
Մարմիններուն վրայ կատաղութեամբ մը
շառաչել...
Քսան հարսներն ձեռք-ձեռքի, իրենց շուրջպարն
սկսան...
Աչուըներէն իրենց արցունքը վէրքերու պէս
կը հոսէր,
Ա՜հ, ես որչափ նախանձեցայ իմ դրացի
վիրաւորիս,
Որովհետեւ լսեցի, որ հոնդիւնով մը հանդարտ,
Տիեզերքն անիծելէն, խեղճ հայուհին գեղադէմ,
Իր տատրակի շուշան հոգին դէպի աստղերը
թեւ տուաւ...
Ունայնօրէն կռուփներս ամբոխին դէմ շարժեցի:
«Պէտք է պարէ՛ք, կ՚ոռնար խուժանը մոլեգին,
Մինչեւ ձեր մահը պէ՛տք է պարէք, դուք
անհաւատ գեղեցիկներ,
Կուրծքերնիդ բաց պէ՛տք է պարէք, մեզ ժպտելով
և անտրտունջ...
Յոգնութիւնը ձեզ համար չէ, ոչ ալ ամօթը ձեզ
համար,
Ստրուկներ էք, պէտք է պարէք, և մերկանդամ և
հոլանի,
Մինչեւ ձեր մահը պէտք է պարէք պագշոտօրէն
և ցոփութեամբ,
Մեր աչքերը ծարաւի են ձեր ձեւերուն և ձեր
մահուան...»:

Քսան հարսներն գեղադէմ գետին ինկան
պարտասած...
«Ոտքի ելէ՛ք» գոռացին, մերկ սուրերնին օձերու
պէս շարժելով...
Յետոյ մէկը սափորով մը քարիւղ բերաւ
խուժանին...
Ո՛վ մարդկային արդարութիւն, բող ես քքնեմ քու
ճակտիդ...
Քսան հարսներն շտապով այդ հեղուկովն
օծեցին...

«Պէտք է պարէ՛ք, որոտաց,
ահաւասիկ ձեզի բուրմունք մը, որ
Արաբիան իսկ չունի...»,
Յետոյ ջահով մը բռնկցուցին մերկ մարմինները
հարսներուն:
Եւ ածխացած դիակները պարին մէջէն դէպի
մահը գլորեցան...
Զարհուրանքէս՝ պատուհանիս փեղկերը
փոթորկի մը պէս փակելով՝
Իմ մենաւոր մեռելիս մօտենալով հարցուցի.
Ինչպէս փորել այս աչքերս, ինչպէս փորել, ըսէ՛
ինձ...

ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԵՅԱՆ 1878-1945
Vahan Tekeyan

ԼԵՋՈՒՆ, ՈՐՈՎ ԳՐԵՑԻ

երկրի երեսը քիչեր
Կը կարդային զայն արդէն ու պակսեցա՜ն
անոնք ալ...
Հարիւր տարի վերջ միայն իր այս ձեւով,
այս սխալ
Կամ ճիշտ ձեւով ու հնչմամբ՝ լեզուն անուշ
զոր խօսէր

Էին անուն տղաքներ՝ գուցէ խօսող
չուենեայ,
Եւ քերթուածները, որոնց մեն մի բառին ու
յանգին
Վրայ ես սիրտ հատցուցի՝ գուցէ անկիւն մը
պառկին,
Առանց որ մէկը դնէ իրենց բուն շեշտն
անոնց վրայ...

Տէ՜ր, ցաւ մ'ալ այս է հիմա, ցաւերէն ետք
անհամար,
Որոնց մէջէն անցնելով, որոնցմէ շիթ
մ'առնելով
Ես կազմեցի այս տաղերն ու հոս դրի
քովէ քով...

Չի եթէ միշտ եւ միայն երգած եմ ես
ինձ համար,
Չիս սփոփած եմ նաեւ՝ մտածելով
թէ խոցուած
Հոգիս կրնայ իր երգով սփոփե՛լ
սիրտը ոմանց...

Կ'ԱՆՁՐԵԻԷ, ՏՂԱՍ

Կ'անձրեւէ, տղաս... Աշունը թաց է,
Թա՜ց աչքերուն պէս խեղճ, խաբուած
սիրուն...
Պատուհանն ու դուռը գնա՛ գոցէ՛
Եւ դէմս եկուր նստիլ. վեհագոյն

Լռութեան մը մէջ... Կ'անձրեւէ, տղաս...
Կ'անձրեւէ՞ երբեմն հոգիիդ մէջ ալ,
Կը մսի՞ սիրտդ, եւ կը դողդղա՞ս՝
Խորհելով պայծառ արեւին անցեալ,

Դռան մը ներքեւ գո՛ց ճակատագրին...
Բայց կու լաս, տղաս... Մութին մէջ յանկարծ
Ծանր արցունքներ աչքէդ կը գլորին...

Լա՛ց անմեղութեան արցունքը անդարձ,
Լա՛ց չգիտնալով, խեղճ, անգէտ տղա՛ս,
Խե՛ղճ որսը կեանքին, ա՛հ, լա՛ց,
որ մեծնաս...

ԵՍ ՍԻՐԵՑԻ, բայց ոչ ոք

Սիրածներէս գիտցաւ թէ՝
Չինքը ո՜րքան սիրեցի...
Ո՞վ կարդալ սիրտը գիտէ:

Ամէնէն մեծ հրճուանքիս,
Ամէնէն սուր վիշտերուս
Ներշնչողները, աւա՜ղ,
Չիս չեն ճանչնար այս պահուս:

Սէրս կարծես այն գետն էր
Որ իր հոսանքը անբաւ
Առաւ լերան ձիւներէն
Ու լեռը զայն չտեսաւ:

Սէրըս այն դուռն էր կարծես
Ուրկէ ոչ ոք մըտաւ ներս.
Ծաղիկներով ծածկուած՝
Գաղտնի պարտէզ մըն էր սէրս:

Ու եթէ սէրս ոմանք
Երկինքին վրայ՝ անսահմա՜ն
Տեսան ծուխի մը նըման,
Կրակն անոր չտեսան...:

Ես սիրեցի, բայց ոչ ոք
Սիրածներէս գիտցաւ թէ
Չինքը ո՜րքան սիրեցի...
Ո՞վ կարդալ սիրտը գիտէ...

ՓԱՓԱՔ

Անուշ հոգի մը ըլլար,
Ես այն հոգւոյն սիրահար,
Ան իմ երկինքս ըլլար...

Ես այդ հոգին պաշտէի՜
Ինչպէս երկինքը ծաւի,
Զայն հեռուէ՜ն պաշտէի...

Ան ցոլանար սրտիս մէջ
Իր լոյսերովը անշէջ,
Ես սուգուէի՜ անոր մէջ...

Անուշ հոգի՜ մը միայն,
Ու գրկէի՜ ես անծայն
Զայն հոգիիս մէջ միայն...

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ 1884-1915
Taniel Varuzhan

ԲԱՐՏԻՆԵՐԸ

Տանս առջեւ ջրհորին քով
Պապս է տնկեր զոյգ մը բարտի,
Լոյսն Աստղիկին, դողդոջելով,
Անոնց վրայ նախ կը կաթի:

Այնքան մօտիկ են իրարու,
Որ նոյն սիւքով կը թրթռան,
Մէկն իր երգը երբ որ թողու,
Միւսն իր շունչով կ'աւարտէ զայն:

Մրրիկներուն մէջ հերարձակ,
Գրկուած, խոր, կը հեծեծեն:
Եւ կը բզգան լուսնակին տակ
Փեթակներու պէս լուսեղէն:

Հարսս ու ես անոնց կրթնած,
Կը նստինք հոն ամեն գիշեր:
Տերեւներն հար կ'երգեն յուզուած
Այն, որ կը զգանք ու չենք յիշեր:

Մազերն անոր երբ մազերուս
Խառնել կու գայ յանկարծ քամին,
Ջոյգ բարտիները, սիրասոյզ,
Աստղերուն մէջ կը համբուրուին...

ԱՌԿԱՅԾ ՃՐԱԳ

Յաղթանակի գիշերն է այս տօնական. -
Հարս, եղ լեցուր ճրագին:
Պիտի դառնայ կռիւէն տղաս յաղթական.-
Հա՛րս, քիթը ա՛ռ պատրոյգին:

Սայլ մը կեցաւ դռան առջեւ, հորին քով. -
Հա՛րս, վառէ՛ լոյսը ճրագին:
Տղաս կու գայ ճակատն հպարտ դափնիով.
- Հա՛րս, բեր ճրագը շեմին:

Բայց...սայլին վրայ արիւ՞ն և
սու՞գ բեռցեր են.
Հա՛րս, ճրագդ ասդին երկարէ՛:
Հերոս տղաս հոն զարնուած է սրտէն. -
Ա՛խ, հարս, ճրագդ մարէ՛...

ԴԱՐՁ

Ես հեռաւոր տնակ մ'ունիմ
Շինուած լիճին ափն ամայի:
Դուռս բաց է - հոն մտերիմ
Ճրագս է վառ ու կը նայի:

Անկէ մեռել մ'հանեցին դուրս. -
Աքսորեցին հոգիս անկէ:
Այժմ շեմին վրայ կատուս
Աղիողորմ կը մլաւէ:

Օր մը նորէն դառնամ գուցէ,
Մարա՛ծ գտնեմ ճրագս յաւէտ.
Դողդոջ ձեռքս դուռը գոցէ,
Ու լամ լացող կատուիս հետ:

Ռուբէն Սեւակ 1885-1915
Rupen Sevag

ԻՆՉՈՒ՞

Ինչու՞, ինչու՞ զիս սիրեցիր,
Փոքրիկ աղջիկ, քեզի մեղք էր,
Փոքրիկ ծոցիդ թիթեռ պէտք էր,
Դուն ծեր արծիւ մը բանտեցիր...

Կապոյտ աչուիդ երբ որ բացիր,
Կապո՛յտ աղջիկ՝ պլպուլն երգ էր,
Քեզ ալ սիրոյ մրմունջ պէտք էր
Դուն գուժկան մռունչս ընտրեցիր...

Ես կ'երթամ միշտ, անծայրածիր
Դամբաններ եմ ոտքիս հետքեր,
Քեզ սիրոյ մեղմ սիւք մը պէտք էր,
Դուն փոթորկին կուրծքդ բացիր...

Կ'այրին աչերդ սեւածիր,
Պիտի մեռնիս, այդպէս մ'երգե՛ր.
Քեզի փոքրիկ սէր մը պէտք էր,
Դուն սէր Աստուածը ընտրեցիր...

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ 1885-1920
Vahan Terian

♪ ♬ ԷՍՏՈՆԱԿԱՆ ԵՐԳ

Երբ կը յոգնես, կը գազազես աշխարհիից,
Դարձիր ինձ մօտ, վերադարձիր դու նորից,
Ցաւած սիրտս միայն քեզնով է շնչել,
Չի կամենալ նա վերստին քեզ տանջել:

Եթէ բախտն ու վայելքները քեզ ժպտան,
Օտար մարդիկ քեզ սիրաբար ողջոյն տան,
Գուցէ ես լամ բախտիդ համար իմ անգին,
Սակայն դարձիր, վերադարձիր դու կրկին:

Եթէ հեռուում ճակատագիրն անհոգի
Սիրտդ մատնէ անկարեկից տանջանքի,
Օ, գիտեցի՛ր, իմ հոգին էլ կը ցաւի
Անմխիթար մորմոքումից քո ցաւի...

ԱՇՆԱՆ ՄԵՂԵԴԻ

Աշուն է, անձրեւ... Ստվերներն անձեւ
Դողում են դանդաղ... Պաղ, միապաղաղ
Անձրե՜ւ ու անձրե՜ւ...
Սիրտս տանջում է ինչ-որ անուրախ
Անհանգստութիւն...
Սպասի՛ր, լսի՛ր, ես չեմ կամենում
Անցած լոյսերից, անցած յոյզերից
Տառապել կրկին.
Նայի՛ր, ախ, նայի՛ր՝ ցաւում է նորից
Իմ հիւանդ հոգին...
Անձրեւ է, աշուն... Ինչո՞ւ ես յիշում,
Հեռացած ընկեր, մոռացած ընկեր,
Ինչո՞ւ ես յիշում.
Դու այնտեղ էիր, այն աղմկաներ
Կեանքի մշուշում...
Դու կեա՛նքն ես տեսել, դու կեա՛նքն ես
յիշում՝
Ոսկե տեսիլնե՜ր, անուրջների լո՜յս...
Ես ցուրտ մշուշում.
Իմ հոգու համար չկա արշալոյս.
Անձրե՜ւ է, աշո՜ւն...

ՔՈ ԱՉՔԵՐԻ ԴԷՄ իմ աչքերը՝ կոյր

Կայ քո հոգու մէջ անթափանց մի մութ,
Քո մութ հայացքում կայ մի քնքուշ սուտ՝
Քեզ միշտ թաքցնող մի նուրբ վարագոյր...

Փակ են քո սրտի հեռուներն իմ դէմ,
Յաւէտ քեզ կապուած՝ քեզ օտար եմ ես.
Երբ խենթ խնդութեամբ փայփայում եմ քեզ՝
Եւ սիրում եմ քեզ եւ քեզ չգիտեմ:

Փակ են քո սրտի հեռուներն իմ դէմ,
Քո աչքերի դէմ իմ աչքերը՝ կոյր.
Քո հոգու վրայ կայ մի վարագոյր,-
Ո՞վ ես դու, ո՞վ ես, - բնաւ չգիտեմ...

ՀԱՅՐԵՆԻՔՈՒՄ ԻՄ ԱՐՆԱՆԵՐԿ

Գիշերն իջավ անլոյս ու լուռ.
Այնտեղ, ուր կար այնքան սիրերգ
Եւ վարդի բույր, եւ սրտի հուր:
Ամէն մի միտք հիմա մի վէրք,
Ամէն հայացք հատու մի սուր,
Արնոտ դիերն են համր ու մերկ
Նայում երկինք անզօր ու զուր:
Մի օր ինչ վառ ծաղկեց մոգուած
Մեր նահրեան սիրտը բեկուած,
Հրով որքա՜ն խորհրդաւոր,
Ահա որպէս ծաղիկ թեքուած
Մեր հին հոգին համր ու մոլոր,
Ա՜խ, եւ անզօ՛ր, եւ անարգուա՛ծ...

ՄԻ՞ԹԷ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԷՍՆ ԵՄ ԵՍ,

Վերջին երգիչն իմ երկրի,
Մա՞հն է արդեօք, թէ նի՞նջը քեզ
Պատել, պայծա՛ռ Նաիրի:

Վտարանդի, երկրում աղօտ,
Լուսէ՛ղ, քեզ եմ երազում,
Եւ հնչում է որպէս աղօթք
Արքայական քո լեզուն:

Հնչում է միշտ խոր ու պայծառ,
Եւ խոցում է, եւ այրում.
Արդեօ՞ք բոցէ վարդե՞րդ են վառ,
Թէ՞ վէրքերն իմ հրահրուն:

Ահով ահա կանչում եմ քեզ՝
Ցոլա՛, ցնորք Նաիրի.--
Մի՞թէ վերջին պոէտն եմ ես,
Վերջին երգիչն իմ երկրի...

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ 1886-1908

Missag Medzarents

♪♪ ԳԻՇԵՐԵՐԳ

Գիշերն անոյշ է, գիշերն հեշտագին,
Հաշիշով օծուն ու բալասանով,
Լուսեղէն ճամբան ես կ'անցնիմ գինով,
Գիշերն անոյշ է, գիշերն հեշտագին:

Համբոյրներ կու գան հովէն ու ծովէն,
Համբոյր լոյսէն, որ չորս դիս կը ծաղկի,
Այս գիշեր տօն է, հոգւոյս կիրակի,
Համբոյրներ կու գան հովէն ու ծովէն:

Բայց լոյսն իմ հոգւոյս քիչ քիչ կը մաշի:
Շրթունքս են ծարաւ միակ համբոյրին,
Լուսեղէն գիշերն է լոյս ու լուսին,
Բայց լոյսն իմ հոգւոյս քիչ քիչ կը մաշի:

ՋՈՒՐԷՆ ԴԱՐՁԻՆ

Երբ բլուրն ի վար
աղբիւրէն դարձին,
իր վարսքի խուրձին
մէջը սողոսկի
նուրբ մատիկն ոսկի
արեւի լոյսին.
հիր սափորն ուսին
երբ բլուրն ի վար
աղբիւրէն դարձին,
մեղմով ծածանի
լաչակն հողմավար՝
թեւով թռչունի.
ու ծիածանի

թոյրով պսպղայ
աչքն իր գեղանի.
եւ երբոր ցնծայ
հնչիւնը՝ ծնծղայ
զարդոսկիներուն.
տենչանքով անհուն
հոգիս պիտ' ըղձայ
գանձեր՝ զոր չունի:
Ծարաւ շիւղին պէս
պիտ' ըղձայ անի,
երկու կաթիլ ջուր
շուրթերուն իր կէզ:
Եւ իր ճակատին՝
զովացքը ցրտին,
ճակատին կրակ՝
զովացքը ցրտին,
կարմիր սափորի
ջուրին սառնորակ
ցօղովը բերրի՝
կակաչ ձեռքերու...:
Ա՜հ, այս իրիկուն
սափորն իր ուսին
աղբիւրէն դարձին՝
սիրոյս անանուն
ջերմ սարսուռներով
կը դողայ սօսին... ☙❧

ՄԱՏԹԵՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ 1894-1924
Madteos Zarifian

ԿԱՐԵԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պզտիկ աղջիկ մ՚ինծի կ՚ըսէ,
Թէ զիս խենդի պէս կը սիրէ.
Պզտիկ աղջիկ մը զիս սիրէ՞...

Գիշերն անհուն իմ աչքերուն
Երեւի նա դեռ չէ տեսեր.
Պզտիկ աղջիկ մ՚ինծի տայ սե՞ր...

Երեւի դեռ նա չէ նայեր
Հոգւոյս խաւար անդունդն ի վար.
Պզտիկ աղջիկ մ՚ինծ սիրահա՞ր...

Եթէ լսեր, թէ ոչ մէկ սէր
Այդ անդունդին մէջ կը շնչէր՝
Հեգ պզտիկը չէ՞ր հառաչեր...

Ուստի եղբօր մը պէս ըսի,
Թէ լուսնին տակ մարդ կը մսի.
«Գնա՛, գնա ննջէ՛», ըսի.

Յետոյ գացի հեռուն լացի...

☙❧

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ 1897-1937
Eghisheh Charentc

♪♪ ԵՍ ԻՄ ԱՆՈՒՇ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

արեւահամ բարն եմ սիրում,
Մեր հին սազի ողբաձուագ, լացակումած լարն եմ սիրում,
Արնաճման ծաղիկների ու վարդերի բո՛յրը վառման
Եւ ճախրեան աղջիկների հեզաճկուն պա՛րն եմ սիրում:

Սիրում եմ մեր երկինքը մուգ, ջրերը ջինջ, լիճը լուսէ,
Արեւն ամռան ու ձմեռուայ վիշապաձայն բուքը վսեմ,
Մթնում կորած խրճիթների անհիւրընկալ պատերը սեւ
Ու հնամեայ քաղաքների հազարամեայ քա՛րն եմ սիրում:

Ուր է՛լ լինեմ - չե՛մ մոռանայ ես ողբաձայն երգերը մեր,
Չեմ մօռանայ աղօթք դարձած երկաթագիր գրքերը մեր,
Ինչքան էլ սու՜ր սիրտս խոցեն արիւնաքամ վէրքերը մեր -
Էլի՛ ես որք ու արնավառ իմ Հայաստան յարն եմ սիրում:

Իմ կարօտած սրտի համար ո՛չ մի ուրիշ հեքիաթ չկայ.
Նարեկացու, Քուչակի պէս լուսապսակ ճակատ չկայ.
Աշխա՛րհ անցի՛ր, Արարատի նման ճերմակ գագաթ չկայ.
Ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ՝ ես իմ Մասիս
սա՛րն եմ սիրում:

ՏԱՂ ԱՆՁՆԱԿԱՆ

Թողած Կարսում, գետի ափին, տունս՝ շինուած
աննուաշ քարով,
Կարսը թողած, Կարսի այգին ու հայրենի երկինքը մով
Եւ Կարինէ Քոթանճեանին անգամ չասած մնաս բարով-
Անց եմ կեանում հիմա օտար քաղաքների ճանապարհով:

Անց եմ կեանում. շուրջս -- մարդիկ, շուրջս դէմքեր
հազա՜ր-հազա՜ր.
Շուրջս աշխարհն է աղմկում, մարդկային կեանքն
անհաւասար.
Եւ ո՞վ կ'ասի՝ ինչո՞ւ ես դու, եւ ո՞վ կ'ասի, թէ ո՞ւր հասար,-
Դէմքերը, ախ, բութ են այնպէս՝ կարծես շինուած են
տապարով:

Գորշ, տաղտկալի ու խելագար երգ է կարծես այս
կեանքը մի.
Ինչ-որ մէկի սրտում բացուած վէրք է կարծես այս
կեանքը մի.
Եւ ո՞ւմ համար - էլ ո՞ւմ համար կարօտակէզ երգէ հիմի
Սիրտս՝ լցուած տարիների սեղմ արճճով ու կապարով:

Բայց շուրջս քող ողքաճ կ'ուզէ աշխարհը այս խնդայ, ցնդի
Ես -- հաշմանդամ ու խելագար ու յաւիտեան վտարանդի՝
Դէպի երկի՜նք պիտի գնամ, դէպի եզերքը Ամենտի --
Իմ բա՜րձր, հին ու աստղային երազների ճանապարհով...

Ու էլ ամէ՛ն մեղքի համար սիրտս հիմա ունի ներում.
Պիտի անդարձ ես հեռանամ, պիտի գնամ՝ ա՛յքս է հեռուն.

Թէ Կարինէ Քոթանճեանին տեսնէք Կարսի
փողոցներում --
Ասէ՛ք նրան Չարենցն ասաւ - մնաս բարո՞վ,
մնաս բարո՞վ...

♪♪ ԼՈՒՍԱՄՓՈՓԻ ՊԷՍ ԱՂՋԻԿ՝

աստուածամօր աչքերով,
Թոքախտաւոր, թափանցիկ,
մարմինի՞ պէս երազի.
Կապո՞յտ աղջիկ, ակաթի ու կաթի՞ պէս
հոգեթով,
Լուսամփոփի պէս աղջիկ...

Ես ի՞նչ անեմ, ի՞նչ անեմ, որ չմեռնի
իմ հոգին,
Որ չմարի իմ հոգին քո ակաթէ աչքերում.
Ես ինչ անեմ, որ մնայ ծիածանը երեքգոյն,
Որ չցնդի, չմարի՞ իմ հոգու հեռուն...

Լուսամփոփի՞ պէս աղջիկ՝
աստուածամօր աչքերով,
Թոքախտաւոր, թափանցիկ,
մարմինի՞ պէս երազի.
Կապո՞յտ աղջիկ, ակաթի ու կաթի՞ պէս
հոգեթով,
Լուսամփոփի պէս աղջիկ... ☙❧

ՀԱՄՕ ՍԱՀԵԱՆ 1914-1993
Hamo Sahian

ՕՐԸ ՄԹՆԵՑ

Օրը մթնեց, ժամն է արդէն
Իրիկնահացի,
Տխրութիւնս կամաց-կամաց
Փոխւում է լացի:
Իջնում էին խոհուն, խոնարհ
Դէզերի ուսին
Մի կաթնահունց երկնակամար,
Մի ծերատ լուսին...
Մէկը մէկից ամաչելով,
Ե՛ւ զուսպ, ե՛ւ հաւաք,
Նստում էին մերոնք կարգով՝
Կրտսեր ու աւագ:
Նստում էին եւ սպասում
Մինչեւ պապը գար,
Մինչեւ բակում Ծաղիկ եզան
Ջանգը ծլնգար:
Պապը գալիս, սուփրի գլխին,
Նստում էր շուքով,
Եւ լցւում էր տունը դաշտի
Բոյր ու շշուկով...
Ու երբ տատս ձեռքն էր առնում
Շերեփը իր հին,
Գդալները բնազդաբար
Աղմկում էին:
Թանապուրի տաք գոլորշին
Գերանին առնում
Եւ սիւնն ի վար գլոր-գլոր
Ուլունք էր դառնում:
Վայելում էր տաք թանապուր,
Լաւաշ ու սամիթ
Աշխատաւոր մի գերդաստան՝
Պարզ ու միամիտ...
Հիմա այդ մեծ գերդաստանից
Ոչ մէկը չկայ...
Ես եմ մնում լոկ իբրեւ յուշ
Եւ իբրեւ վկայ:
Օրը մթնեց, ժամն է արդէն
Իրիկնահացի,
Տխրութիւնս կամաց-կամաց
Փոխւում է լացի:
☙❧

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ 1915-1984
Hovanes Shiraz

- Ո՞ՐՆ Է, ԲԱԲՕ, ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

- Է՛ն, որ ունի բանձր երկինք:
Է՛ն, որ ունի կարմիր արեւ՝
Իր կապուտակ գլխի վերեւ.
Է՛ն, որ ունի լեռն Ալագյազ՝
Հաւքերն՝ աշուղ, ջրերը՝ սազ:
Է՛ն, որ տեսքով իր Սեւանի,
Մազերն արձակ ու գեղանի՝
Նստած հարսի կը նմանի:
Է՛ն, որ ունի աշխարհի թագ՝
Քանց թագաւոր՝ Մասիս ճերմակ,
Ճերմակ Մասիս՝ սիրտը մրմուռ,
Գլուխը վեր՝ դրախտի դուռ:
Է՛ն, որ ունի Մասիսն ի վար
Հին-հին բերդեր, վանքեր մթար,
Որ աւերակ, բայց դեռ դարեր
Լուռ կ՛աղօթեն երկինքն ի վեր:
Է՛ն, որ ունի Արագ, Տղմուտ,
Եւ ափերը մամռոտ ու մութ
Գերեզմաններն են պապերուդ...
Է՛ն, որ Ղազբեկն ու Արագած՝
արտերու մէջ ախպեր կանգնած՝
Ձեռ կը զարնեն գինով թասին
Ու կը ձենեն մեր Մասիսին,
Թէ՝ «Հե՛յ, բաբօ, բաւ չէ՞ մենակ
Պանդուխտ մնաս ամպերու տակ...»:

ԷՔՍՊՐՈՄՊՏ

Մենք խաղաղ էինք մեր լեռների պէս,
Դուք հողմերի պէս խուժեցիք վայրագ:
Մենք ձեր դէմ ելանք մեր լեռների պէս,
Դուք հողմերի պէս ոռնացիք վայրագ:
Բայց մենք յաւերժ ենք մեր լեռների պէս,
Դուք հողմերի պէս կը կորչէք վայրագ:

ՀԻՆ ՄԱՆԿՈՒԹԻՆ

Մէկից մի սոխ, մէկից մի հաց գողանում,
Գնում էինք Արփաչայը լողանում:
Սոված, ծարաւ, բոկոտն ընկնում սար ու ձոր՝
Շրջում էինք՝ անգիտութեամբ բախտաւոր:

Աշխարհն, ասես, սարի հետեւ, վերջանում...
Իջնող արեւն իրեն հետ էր մեզ տանում...
Չգիտէինք՝ ո՞վ էր ժպտում, ո՞վ լալիս,
Ո՞վ էր մեզ հաց, ո՞վ մեր աչքին լաց տալիս...

Չգիտէինք, թե ո՞ւմ կուրծքն էր զարդարում
Ջնծաղիկը, որ մենք էինք միշտ բերում...
Չգիտէինք՝ աշխարհն ի՞նչ էր, մարդն ի՞նչ էր,
Մենք՝ դարդի մեջ, չգիտէինք՝ դարդն ինչ էր...

Ա՜խ, դեռ մանուկ մենք ծերացած, գլխիկոր
Շրջում էինք՝ անգիտութե՜ամբ բախտավոր...

ԵՐԱՋԻՍ ՄԵՋ ԴՈՒՌՍ ՋԱՐԿԻՆ

«Ո՞վ է», ասի ներսից ես,
Դրսից ինչ-որ պառաւ մի կին
Ասաց. «Մատաղ լինեմ քեզ

Մի կտոր հաց ողորմացի՛ր,
Աղքատ կին եմ, որբ, անտէր...»
Ու ես իսկոյն դուռը բացի,
Հրաշք... մեռած մայրիկս էր:

Սարսափեցի, բայց գիրկն ընկայ,
Մայրս ասաց, «Ես եմ, ես,
Քեզ փորձելու համար եկայ,
Հո չի փոխել կեանքը քեզ:

Մուրացկանի տեսքով եկայ
Որ աշխարհն էլ իմանայ,
Տե՞ղն է խիղճդ, խի՛ղճդ, որդիս
Թէ մեռել է ինձ հետ նա...»

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ՄԱՅՐԻԿԻՍ

Ջիւն է իջնում՝ կուտակւում
Մօրս վրայ վերեւից,
Ասես փետուր է թափւում
Հրեշտակի թեւերից:

Գերնեզմանի այս հեռւում
Մեղմ դիզւում է թախծալից,
Մօրս վրայ մարմարւում՝
Յուշարձան է թւում ինձ:

Այնպէս մեղմիւ է դնում
Աստուած փաթիլ փաթիլին,
Որ չցաւի ողջ կեանքում
Մօրս ցաւած սիրտը հին:

Փաթիլւում է մեղմածիւն,
Մարմարւում է մեղմաբար,
Աստուած ինքն է ստեղծում
Մօրս վրայ շիրմաքար:

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ 1919
Silva Kaputikian

ԽՕՍՔ ԻՄ ՈՐԴՈՒՆ

Այս գարնան հետ, այս ծաղկունքի,
Այս թռչնակի, այս առուակի,
Հետն այս երգի ու զարթօնքի
Բացուեց լեզո՜ւն իմ մանկիկի:
Ու թոթովեց բառ մի անգին
Հայկեան լեզուից մեր սրբազան,
Ասես մասունք հաղորդութեան
Դիպաւ մանկանս շրթունքին...
- Լսի՛ր, որդիս, պատգամ որպէս
Սիրող քո մօր խօ՜սքը սրտանց,
Այսօրուանից յանձնում եմ քեզ
Հայոց լեզո՜ւն հազարագանձ:
Կտրել է նա, հանց աստղալոյս,
Երկինքները ժամանակի,
Շառաչել է խռովայոյզ
Սլացքի հետ հայկեան նետի,
Եւ Մեսրոպի սուրբ հանճարով
Դարձել է գիր ու մագաղաթ,
Դարձել է յո՜յս, դարձել դրօ՜շ,
Պահել երթը մեր անաղարտ...
Նրանո՛վ է մրմնջացել
Հայ պանդուխտը վէրքն իր սրտի,
Նրանո՛վ է որոտացել
Կռուի երգն իմ ժողովրդի,
Նրանո՛վ է մայրս ջահէլ
Ինձ օրօրոց դրել մի օր,
Հիմա եկել, քե՜զ է հասել
Նրա կարկաչը դարաւոր...
Բա՛ց շուրթերըդ, խօսի՜ր, անգի՛ն,
Ժիր դայլայլի՜ր, ի՛մ սիրասուն,
Թող մանկանա՛յ քո շուրթերին
Մեր ալեհե՜ր հայոց լեզուն...
Պահի՛ր նրան բարձր ու վճիտ,
Արարատի սուրբ ձիւնի պէս,
Պահի՛ր նրան սրտիդ մօտիկ,
Քո պապերի աճիւնի պէս,
Ու ոսոխի գարկիցը սեւ
Դու պաշտպանի՛ր կրծքով նրան,
Ինչպէս մօ՜րդ կը պաշտպանես,
Թէ սո՛ւր քաշեն մօրդ վրան.
Ու տե՛ս, որդիս, ո՛ւր էլ լինես,
Այս լուսնի տակ ո՜ւր էլ գնաս,
Թէ մօ՛րդ անգամ մտքից հանես,
Քո մա՜յր լեզուն չմոռանա՛ս:

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ 1924 - 1971
Paruyr Sevak

ՍԵՐՈՒՆԴՆԵՐԻ ՀԵՐԹԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Ամէն սերունդ
Նախ և առաջ մտածում է լռութեան մէջ,
Իսկ երբ խօսել է սկսում՝
Բարկացնում է աւագներին
Եւ բարկացնում անկեղծօրէ՛ն,
Որովհետեւ... կրտսերը՝ մի՞շտ
անհասկացող,
Իսկ աւագը... հասկացող է:

Աւագ Աստուած,
Մի՞թէ իրօք համանիշ են ու համազօր
Հասկացողն ու կասկածողը...

Ամէն սերունդ
Նախ և առաջ մահանում է կասկածելով:

ԲԵՌԱՆ ՆԵՐՔՈՅ

Անցնում էիր,
Ողջ երեկոն քոնն էր կարծես,
Ողջ երեկոն՝ իր բոյրերով ու ջերմութեամբ:
Երկարափէշ եթէ լիներ հագուստը քո՝
Ես կ'ասէի,
Որ երեկոն քարշ էր գալիս քո ետեւից՝
Քո հագուստի փէշի նման:
Սակայն կարճ էր հագուստը քո:
Եւ երեկոն
Ամփոփւում էր քո ծնկների ծալքերի մէջ՝
Կարճ հագուստիդ կարճ փէշերի
կարի ներքոյ...

Վերջալոյսի արեւը շեղ գտել էր քեզ
Ու շուլալուել քո հագուստի կոճակներին:
Վերջալոյսի շեղ շողերի միջնորդութեամբ
Երկարում էր քո ստուերը՝ հմայքիդ պէս,
Ու քայլում էր քեզնից առաջ՝ հմայքիդ պէս...

Եւ արթնացաւ մէջս յանկարծ
Ինքնածաղկման եւ ամօթի
Տարօրինակ մի ցանկութիւն.
Եթէ կեանքում կայ քեզ նման մի
թանկութիւն՝
Ես ինչպէ՞ս եմ կեանքին նայել էժան աչքով,
Ոչ թէ անոյշ մի հիացքով,
Այլ մի տտիպ,
Յաճախ դառն,
Նաեւ կծու մի հայեացքով:
Եւ ինչպէս եմ յաճախ իջել-ստորացել՝
Բարկանալու եւ դատելու աստիճանի,
Չարանալու եւ ատելու աստիճանի,
Ու թոյլ տուել որ նողկանքը տեղից հանի
Հիացմունքին:

Հոգով-սրտով ներողութիւն...

Այսուհետեւ, ինձ հաւատա՛,
Էլ չպիտի ես խառնուեմ ոչ իմ գործին.
Էլ չպիտի այսուհետեւ
Հակուեմ կեանքի աղտ-աղարտի
ծանրութեան տակ:
Առանց այն էլ ես հակուած եմ բեռան ներքոյ
Այն վիթխարի երգեհոնի, որ ի ծնէ
Սապատուել է իմ շալակին:
Թող հնչի նա:
Եւ անցի՛ր դու:

Միայն թէ դու... "մէ՛ քիչ կա՛մաց գնա, գոզալ"
Որ քո կամաց եւ անշտապ քէլքի չափին
համաչափուի
Մեր խեղճ սրտի տրոփիւնը յաճախակուած,
Որ քո տեսքից հանգստանան աչքերը մեր,
Եւ քեզ թաքուն ունենալուց
Ջղերը մեր քիչ խաղաղուեն,
Ու երկարի այս անդորրը՝ շուքիդ նման,
Ու կարճանայ յոգնութիւնը՝ փէշերիդ պէս...

Դու

Երկու տառ
Դու՛,
Հասարակ մի դերանուն
Եւ ընդամէնն այդ քո երկու հատիկ տառով
Այս բովանդակ աշխարհին ես ինձ տէր անում:

Դու՛,
Երկու տառ
Ու ես գարնան հողի նման
Քո կենսատու ջերմութեանն եմ ընտելանում...

Դու՛,
Երկու տառ
Եւ ես ահա
Երջանկութեան համն եմ զգում իմ բերանում,
Անջատումին ընբերանում
Եւ թերանում եմ կատարել հրամանը
տառապանքի...

Դու՝
երկու տառ,
Ու ես, անգի՛ն,
Ինձանից ինքս վերանում՝
Փոշիացած հերոսների
Ու ծնուելիք հանճարների
Դասակին եմ ընկերանում...

Դու՝
երկու տառ,
Ու երբ յանկարծ
Թողնում ես ինձ ու հեռանում՝
Լքուած տան պէս ճեղք եմ տալիս,
Ծեփը թափում, անտէրանում,

Եւ կսկիծը, ցեցի նման,
Բոյն է դնում իմ սիւնի մէջ,
Չեղունի մէջ ու գերանում...

Դու՝
երկու տառ,
Դու՝
հասարակ մի դերանուն...

ՀՊԱՆՑԻԿՈՒԹԻՒՆ

Երբ վերջալոյսն է մխրճուում ամպերի մէջ՝
սաղրի նման,
Ու հոտոտող բարակ քամին, շնիկի պէս, կանգ է առնում
Ամէն թփի, ծառի, գուղձի եւ ամէն մի մարդու առաջ.
Ու երբ ցուրտը երիտասարդ ցոյց է տալիս իր ուժն արդէն՝
Ստիպելով շապիկ կօճկել ու մրմնջալ խօսքեր դժգոհ.
Ու երբ մթան թաւշի վրա օրուայ հաչոցն է խլանում,
Իսկ հատ ու կենտ լոյսերն ասես դառնում են հին զարդանկար, -
Միամի՞տ եմ դառնում նորից,
Հաւատում եմ արդարութե՛ան,
Եւ թւում է, թէ ես պիտի իմ... բնական մահով մեռնեմ...

ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆ 1913-1991
Moushegh Ishkhan

ՍԻՐՏՍ Կ'ԱՐԻՒՆԻ

աշխարհի ցաւով
Որքան տառապանք, Աստուած իմ, չորս դիս
Կեանքի դաշտերէն փչող ամէն հով
Հառաչ ու կսկիծ կը զարնէ դէմքիս...

Անմեղ զոհերի արիւնով եռուն
Հողը ոտքիս տակ կը մնայ միշտ թաց
Եւ նոր ոճիրներ, իմ շուրջն ու հեռուն.
Կը ծնին մարդիկ արիւնով յարբած...

Գլուխս ինչպէս ես դնեմ բարձիս
Եւ ննջեմ խաղաղ, աներազ քունով,
Երբ անդին անքուն մօտիկ դրացիս
Կը հսկէ զաւկին հոգեվարքին քով:

Սուրի ու սովի կը դառնան աւար
Լոյսի պէս պայծառ մանուկներ սիրուն,
Եւ ոտքի կոխան հասկեր անյամար՝
Աշխատաւորի քրտինքով օծուն:

Ես ինչպէս նստիմ խնջոյքի սեղան
Եւ ըմպեմ ուրախ վայելքի գինին,
Երբ որ կը խլեն մարդիկ անվարան
Որբի մը բերնէն պատառը հացին:

Աստուած իմ, որքան անարդար վճիռ.
Ես ինչպէս կրնամ քար դնել խղճիս...
Կեանքեր թեւաբեկ ու շղթայակիր,
Աշխարհի ցաւով հիւանդ է հոգիս...

ԱՄԷՆ ԲՈՊԷ

Կրկէսի պիրկ լար է կեանքը,
Ոտքդ վրան ամուր բռնէ.
Երբ որ կ'անցնիս ուղելարը
Ձողը ձեռքիդ ամուր բռնէ:

Մահուան տանող վիհ է վարը,
Գլուխդ միշտ բարձր բռնէ.
Մինչեւ շահիս այս պայքարը
Աչքդ դէմի կայքին բռնէ:

Սայթաքուն է ճամբու երթը,
Եղիր արթուն ամէն րոպէ.
Յանկարծ կու գայ մեծ վտանգը
Եթէ հոգիդ մահը հեգնէ:

Կեանքին պրկած այս պարանը
Մեր ոտքին տակ յաճախ նենգ է,
Քու վարպետի յոխորտանքը
Օր մը դաւով քեզ կը գգետնէ:

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ ՏՈՒՆՆ Է ՀԱՅՈՒՆ

Հայ լեզուն տունն է հայուն աշխարհի չորս ծագերուն,
Ուր կը մտնէ ամէն հայ իբրեւ տանտէր հարազատ,
Կը ստանայ սէր ու սնունդ, սրտի հպարտ ցնծութիւն
Եւ բորեաձէն ու բուքէն հոն կը մընայ միշտ ազատ:
Քանի՞ դարեր եւ քանի՞ ճարտարապետ հանճարնկր
Աշխատեցան անոր տալ վեհութիւն, գեղ ու պերճանք.
Քանի՞ գեղջուկ բանուորներ տքնեցան տիւ եւ գիշեր,
Որոնք թաղուած են հիմա մոռացութեան մութին տակ:
Մշտանորոգ ու միշտ հին՝ ան կը տեւէ դարէ դար,
Իր ճրագները՝ միշտ լոյս, իր օճախին հուրը՝ վա՛ռ,
Բարիքներով անըսպառ լեցուն՝ ամբարն ու մառան:
Հո՛ն է միայն, որ կրնայ գտնել ամէն հայ կրկին
Խաժամուժին մէջ օտար կորսնցուցած իր հոգին,
Անցեալն անհուն եւ ներկան, նոյնիսկ մըթի՛ն ապագան..

ՋԱՀՐԱՏ Zahrad

ՄԵԾ ՔԱՂԱՔԸ

Ամէն ինչ մեծ է մեծ քաղաքին մէջ
հաճոյքը մեծ
Ցաւը մեծ
պողոտաներուն ու շէնքերուն նման

Ու անոնք որոնք պզտիկ մարդիկ են
երբէք հանդարտ պիտի չըլլան մեծ
քաղաքին մէջ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Դուռը բացի որ Կիկօն էր - հրամմէ ըսի -
նստեցանք
Կիկօ ըսաւ թէ շատ կարօտցեր է զիս
Ես ըսի թէ շատ կարօտցեր էի զինք
Յետոյ խորհեցայ թէ զինք որքան շուտ
մոռցեր էի
Յետոյ խորհեցայ թէ զիս որքան շուտ
մոռցեր էր ինք
Ըսի որ աւելի յաճախ կ'ուզեմ տեսնել զինք
Ըսաւ որ աւելի յաճախ կ'ուզէ տեսնել զիս
Որոշեցինք աւելի յաճախ տեսնել զիրար
Գնաց - դռան մէկ կողմն ես -
դռան միւս կողմն ինք -
Արդէն իսկ զիրար մոռցեր էինք

ՈՒԽ

Միտքը դրեր է Կիկօ
Պիտի չմեռնի

Դուք բոլորդ պիտի մեռնիք
Աշխարհ Կիկոյի պիտի մնայ

Ու Կիկօ աշխարհիս վրայ միսմինակ
Բոլոր հայելիները պիտի կոտորէ

ՍԳՐԻՓԳԻՋ

Նախ հագուիլ պէտք է
ՅԵՏՈՅ արուեստով հանուելու համար

Կիկօ արուեստը սորուեր է ՇԱՏՈՆՑ
ՀԻՄԱ հագուստին կը սպասէ

ՕՏԱՐ

Քաղաքին այդ կողմերը օտար էին Կիկօյին
Բարձր բարձր շէնքերը օտար
Մարդիկը - գեղեցիկ կիները օտար

Գոգնոց հագած աղջիկ մը եկաւ
Հինգ ղրուշ դրաւ ափին -
Օտար էին մարդիկը - օտար -
Կիկօ մուրալու չէր ելած

ԿԻԿՕ ՄԵՌԱՒ

Բացօդեայ շատ պառկեցաւ
Թող քիչ մըն ալ հողին տակ քնանայ

Հանգիստ իր կօշիկներուն

ԱՆՊՏՈՒՂ ՍԱԼՈՐԵՆԻՆ

Սալորենին որ գարնան պտուղ չտուաւ
Ամչցաւ –
Տխուր նայեցաւ իր տերեւներուն
Իր լերկ ճիւղերուն
Ու լացաւ

Ու լաճերը թաղին – պտուղի գող –
Ոչ մէկ քար նետեցին
Արհամարհանքով ծառին նայեցան
Ու գացին

Ու այդպէս լքուած ու այդպէս առանձին
Սալորենին
Անոնց ետեւէն նայեցաւ կարօտով
ու լացաւ

Եւ պարոնները-տիկիններն թաղին
Չնչմարեցին
Հէք սալորենին
Որ այդպէս անպէտ, այդպէս յանցաւոր
Լացաւ

Միայն կատու մը սեւ—շուքի բարեկամ
Արեւի նման դեղին աչքերով
Երկար նայեցաւ սալորենիին
Ու տուն տեղ եղաւ
Չորս հատ ձագ բերաւ ծառին ստուերին

Հիմա սալորենին
Խանդով կ'երկարէ իր զով հովանին
Որ ձագուկներն ամրան կիզիչ արեւէն
Չըլլայ թէ այրին

ԵՐԱՋ

Արու եւ էգ նախ մարդիկը
երկու մասի կը բաժնես
Արուները կը նետես
Լոկ էգերը կը մնան

Երիտասարդ կամ ծեր- զանոնք ալ
խումբերու կը բաժնես
ու ծերերը կը նետես

Մնացածներն ալ գեղեցիկ թէ տգեղ
կ'ընտրես- անոնք որ տգեղ չեն
կը պահես

Գեղեցիկին ալ գեղեցիկը կը զատես
- Ի՞նչ տեսնես
այնքան տարուան կինդ չելլէ՞ քու դէմդ

2. THE GREAT IN A FEW LINES

Often it seems everything important and wise has already been said but the creative genius of human language allows endless variations of meaningful ideas. Try to note universal human features in sayings separated in time, space, and culture; for example: **Generosity is giving more than you can, and pride is taking less than you need.** (Kahlil Gibran). Տուր, մի՛ ափսոսա, ա՛ռ, մի՛ ամաչիր: (*Armenian proverb*). Take note of opposite mentality, for example: **Sticks and stones will back break my bones, but words can never harm me.** Թրի կտրածը կը լաւնայ, լեզուի կտրածը՝ չլաւնայ:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ
FROM THE ARMENIAN LITERUTRE

Չէրն չէին վասն չէին հաշտ մատուցէր:
ԵՂՆԻԿ, 5-ՐԴ ԴԱՐ

Որ չափով չափեաց, չափեալ եղեւ:

Սահմանք քաջաց զէնն իւրեանց:
ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ, 5-ՐԴ Դ.

Ի խորոց սրտի խօսք ընդ Աստուծոյ...

Մի տացէ զիս երկնել եւ ոչ ծնանել, ամպել եւ ոչ անձրեւել...
ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, 11-ՐԴ Դ.

Դուն կրակ, հագածդ կրակ, վուր մէ կրակին դիմանամ...

Թէ կու պակսիմ՝ քիզ կու պակսիմ, աշխարհէս մէ մազ չի պակսիլ...

Մէ նոքարը երկու աղին ի՞նչ անէ...

Ամէն մարդ չի կանայ խմի՝ իմ ջուրը ուրիշ ջրէն է...
ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ 18-ՐԴ Դ.

Աստծոյ ծաղրն է աշխարհն ալ արդէն...
ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ 19-ՐԴ Դ.

Ամէն անձրեւ արեւ՛մ ունի իրմէ ետք...
ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ 20-ՐԴ Դ.

Ապրէ՛ք, երեխէ՛ք, բայց մեզ պէս չապրէ՛ք...

Մահը մերն է, մենք՝ մահինը,
Մարդու գործն է միշտ անմահ:
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ 19-20-ՐԴ Դ.

Ո՛վ մարդկային արդարութիւն, թող որ քքնեմ քու ճակտիդ...
ՍԻՄՄԱՆԹՕ 19-20-ՐԴ Դ.

Կեանքը երազ է, աշխարհը՝ հեքիաթ,
ազգեր, սերունդներ - անցնող քարաւան,
Որ հեքիաթի մէջ, վառ երազի հետ,
չուում է անտես դէպի գերեզման:

Ծանօթ շները չեն հաչում վրադ, ծանօթ մարդիկ են հաչում քո վրայ...

Վայ նրան ով որ տուն ու տեղ ունի,
կապուած է շան պէս իրեն տան շեմին:
ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ 19-20-ՐԴ Դ.

Չախորդ օրեր ձմռան նման կու գան ու կ'երթան... **ՉԻԱՆԻ 19-20-ՐԴ Դ.**

Մեր կեանքի հիմերն անդունդներն ընկան
Ու արնոտ միգում ճարճատում են դեռ...
ԵՂԻՃԷ ՉԱՐԵՆՑ 20-ՐԴ Դ.

Ահաւոր բան մը այնտեղ կը կատարուի
մութին մէջ...

Սիրածներէս ոչ մէկ գիտցաւ թէ զինք որքան սիրեցի...
ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԵՅԱՆ 20-ՐԴ Դ.

Մարդ կայ, ելել է շալակն աշխարհի, մարդ կայ՝ աշխարհն է շալակած տանում:

Ամէնքը իրենց բախտից են դժգոհ, և ոչ թէ խելքից:

Ուզեցին մի հայ թողնել, և այն էլ՝ թանգարանում:

Մենք քիչ ենք, սակայն մեզ հայ են ասում:
Մենք մեզ ո՛չ ոքից չենք գերադասում:
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ 20-ՐԴ Դ.

Վայրկեան մը շողը մութ յաւիտեանը կ'արժէ:
ՌՈՒԲԷՆ ՈՐԲԵՐԵԱՆ 20-ՐԴ Դ.

Ցաւը տուեց սարերին, սարերը չտարան,
Ցաւը տուեց մարդուն, մարդը տարաւ...
Այնինչ նիրհում է Աստուած իր հոգում:
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ 20-ՐԴ Դ.

Մեր լեզուն ծուխն է մեր տան...
ՀԱՄՕ ՍԱՀԵԱՆ 20-ՐԴ Դ.

Հայ լեզուն տունն է հայուն աշխարհի չորս ծագերուն... **ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆ 20-ՐԴ Դ.**

ՅԱԽԾՐԺԻ ԿԱՆՉԸ
FROM THE OLD LORE

Իմաստնագոյն մարդու խելքի մէջ յիմարագոյն մի անկիւն կայ:
ԱՐԻՍՏՈՏԵԼ

Լաւ ամուսնութիւնը երջանկացնում է մարդուն, վատը՝ դարձնում փիլիսոփայ:
ՍՈԿՐԱՏ

Տուէ՛ք ինձ յեղարաւն, և ես շուռ կը տամ աշխարհը: ԱՐՔԻՄԷԴ

Ով նոր ճար չի գործադրում, պէտք է նոր չարիք սպասի: ՖՐԱՆՍԻՍ ԲԷԿՈՆ

Ինչ անուն էլ տաս, վարդը անուշ հոտ ունի:

Ոչինչ ինքնին լաւ կամ վատ չէ, մեր միտքն է այդպէս դարձնում:

Մտքերդ քո բանտը մի՛ դարձրու: ՋԵՔՍՊԻՐ

SAYINGS FROM THE ANCEINT ORIENT
ՀԻՆ ԱՐԵՒԵԼՅԱՆ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Իւրաքանչիւր մեծ մարդու թիկունքին մի մեծ կին է կանգնած:

Շատ դժուար է գտնել սեւ կատուին մութ սենեակում, մանաւանդ երբ չկայ:

Եթէ քառասունն անց ես, առաւօտ արթնանում ես ու ոչ մի տեղ չի ցաւում, ուրեմն մեռել ես:

MODERN ANONYMOUS WISDOM
ԱՐԴԻ ԱՆԱՆՈՒՆ ԻՄԱՍՏՈՒՆՆԵՐ

Մի՛ վախեցիր, եթէ զաւակներդ քեզ չեն լսում, վախեցի՛ր, որ տեսնում են քեզ:

Նկարը հազար բառ արժէ և հազար անգամ աւելի յիշողութիւն է պահանջում:

Մարդ ինչքան ճամփայ պիտի կտրի, մինչեւ ընդունի, որ կորել է:

Եթէ վատ բան պիտի անես, գէթ հաճոյքով արա:

Յիմարութիւնն էլ է Աստծոյ պարգեւը, բայց չի կարելի այն չարաշահել:

Կեանքում երկու ընտրութիւն կայ՝ կամ մենակ մնալ ու ողորմելի լինել, կամ ամուսնանալ ու երանի տալ մեռնելուն:

Սիրի՛ր ինձ երբ նուազագոյնս եմ արժանի սիրոյ, որովհետեւ այդ ժամանակ ինձ առավելագոյնս պէտք է սիրուած զգալ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱՇԱՆԻ
ARMENIAN PROVERBS

Աչքի տեսած, սրտի ուզած:

Ոչ խելք ունի, ոչ մեղք:

Էն ձեռքը, որ չես կարող կտրել, համբուրի՛ր, դի՛ր գլխիդ:

Առիւծն առիւծ է, էգ թէ որձ:

Արեւ լինի, մի թաշկինակ չի չորացնի:

Ամէն ինչ չափի մէջ է գեղեցիկ:

Ամէն մարդ իր տան մէջ թագաւոր է:

Ջուրը պզտիկին, խօսքը մեծին:

Ուշ լինի, նուշ լինի:

Սէրը տարիք չի հարցնում:

Լացը լաց կը բերէ, ծիծաղը՝ ծիծաղ:

Ռիսկը գործի կէսն է:

Վէրքը տիրոջը ցաւ կու տայ:

Մէկ էլ որ ձի նստայ, շիտակ կը հեծնեմ:

Քէֆ անողին քէֆ չի պակսի:

Փորձը փորձանք չէ:

Մի քոռ մարդը լաւ է, քան եօքը եղբայրը:

Փռած սուփրին եկողը շատ է:

Երէկ լաւ էր, քանց որ էսօր:

Երեսին թքեն՝ կ'ըսէ անձրեւ կու գայ:

Շատ խնդալու վերջը լաց է:

Շան հաչոցն էլ փեշակ է:

Չեռս բան, ոտս գերեզման:

Աղքատը ինչքան էլ հարստանայ, քառսուն տարի աղքատահոտը վրայէն կուգայ:

Մէկ ձեռքով երկու ձմերուկ կը բռնէ:

Չրի լինի, դագաղ լինի:

Յանկարծ չասես՝ աչքիդ վերեւը յօնք կայ:

Թանկից էժանը չկայ:

Փողը մութ տեղը լոյս կու տայ:

Փողը որ կայ, ձեռքի կեղտ է, այսօր կայ, վաղը չկայ:

էշը կերաւ, պոչէն խռովաւ:

Հաւը երազին կուտ կը տեսնի:

Տասը չափէ՛, մէկ կտրէ՛:

Լաւութիւն արա, ջուրը քից:

Գայլը սովածութիւնից չի կարող դարը ելնել, ասում են՝ շատ է կերել:

Աստուած սարը տեսնի, ձիւնը կը դնի:

Քաչալը ճար ունենայ իր գլխուն կ'ընէ:

Հագուստով կ'ընդունենք, լեզվով ճամփու կը դնենք:

Ամեն ինչին կարմիր ներկը չի սազի:

Սէրը աթարին էլ կը կպնի:

Սիրուն խնճորին քար գցողը շատ է:

Լաւ է մէկ տեսնես, քան հազար լսես:

Չին նստաւ, Աստուած մոռցաւ, ձիէն իջաւ, ձին մոռցաւ:

ԱՐԴԻ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻՑ
QUOTING THE MODERN WESTERN WORLD

Առանց սիրոյ մարդ արձակուրդում գտնուող դիակ է: Էրիխ Մարիա Ռեմարկ

Որքան էլ ասֆալտը ջրես, վարդ չի բուսնի: Անտուան դը Սենթ Էկզիւպերի

Որ ասում են՝ թէ գիտելիքն ուժ է, այնքան էլ ճիշտ չէ: Օգտագործուած գիտելիքն է ուժ:[4]

Խելագարութիւն է շարունակ նոյնն անել և այլ արդիւնք սպասել:

Հանճարեղութեան ու ապուշութեան տարբերութիւնն այն է, որ հանճարեղութիւնը սահման ունի:

Ոչ ոք չի կարող ստորացնել քեզ առանց քո թողտուութեան:

Ով կարող է կառաւարել իրեն, կառավարում է այլոց:

Խելագարութիւնը երեւակայութիւնն է, որ չի գտել իրականութիւն ետ դառնալու ուղին:

Լաւատեսութիւնը մտաւոր ընտրութիւն է:

Սիրում եմ երկար զբօսանքները, յատկապէս եթէ զբօսնողը ազդում է ներւերիս վրայ:

Տարիքը պատճէշ չէ, այլ մտքի սահմանափակում:

Մեծահոգութիւն է տալ աւելին քան կարող ես, և հպարտութիւն է վերցնել աւելի քիչ քան պէտք է:

Մեր իմաստութիւնը գալիս է մեր փորձից, իսկ մեր փորձը՝ մեր յիմարութիւնից:

Մասնագէտը այն մարդն է, որն այլեւս չի մտածում՝ նա գիտէ:

Մարդ թագաւոր է, եթէ կարող է:

Եթէ չես կարող լաւ օրինակ լինել, կը լինես մի ահաւոր նախազգուշացում:

Եթէ չես կարող համոզել, շփոթեցրու՛:

Եթէ յիմար բաներ պիտի անես, արա խանդավառութեամբ:

Երբ ես կտրում եմ մատս, ողբերգութիւն է: Երբ դու քակարդ ես ընկնում ու մեռնում, կատակերգութիւն է:

Երբ մի դուռ փակւում է, միւսն է բացւում. բայց մենք այնքան երկար ափսոսանքով ենք նայում փակ դռանը, որ բացուածները չենք տեսնում:

Երբէք ուշ չէ լինել այն, ինչ կարող էիր լինել:

Գործի հարց է: Խոտն աճում է, թռչունը թռչում , ալիքը ափն է ծեծում: Ես մարդ եմ ծեծում:

Երջանկութիւնը լաւ առողջութիւնն է ու վատ յիշողութիւնը:

Եթէ էվոլուցիան իսկապէս գործում է, ոնց որ մայրերը դեռ երկու ձեռք ունեն:

Շները գալիս են, երբ նրանց կանչում են: Կատուներն լսում են պատգամը ու յետոյ ետ կը գանգեն:

Աստուած տղամարդուն կնոջից առաջ ստեղծեց, որովհետեւ Աստուած միշտ նախ սեւագրում է կատարելութիւնը:

Կանայք և կատուները կ'անեն այն, ինչ ուզում են, իսկ տղամարդիկ և շները պէտք է հաշտուեն ու վարժուեն այդ գաղափարին:

Ուրախանալու լաւագոյն միջոցը ուրիշին ուրախացնելն է:

Մարդկութիւնը իսկապէս արդիւնաւէտ մի զէնք ունի՝ ծիծաղը:

Զգուշացէ՛ք առողջապահական գրքեր կարդալուց. կարող էք մահանալ վրիպակից:

[4] See the English originals in the Keys, p.

APPENDIX 10
2. FABLES, SAYINGS, AND MORE

Fables Առակներ

Fables are short allegoric stories featuring animals and plants, sometimes also people and concluding with a moral—an interpretation or instruction. Below are proverbs of Aesop, Mkhitar Gosh and Vardan Aygektsi, selected from different sources and rendered in WA and EA. Fables are excellent material for language learners; brief and meaningful, they promote the development of critical thinking in target language.

Recommendation for Teachers: read a fable for the class, without the title (which contains a suggestion on the fable moral), explain the words, and read it again. Assign the students to write it down in their own words and end it with a moral—what does this fable mean? Առակս ի՞նչ կը ցուցանէ. Then discuss the fable in class, ask students to read or retell their writing and argue their point about the moral. Instead of writing the fable, you can also use role play, and conclude it with classroom discussion.

Եզովպոս[5]

ՉԿՆԵՐԻ ՊԱՐԸ

Չկնորսի մէկը լաւ շուի նուագող էր: Մի օր որոշեց նուագով հմայել ձկներին. կանգնեց ծովափնեայ մի ժայռի ելուստին ու սկսեց նուագել: Բայց ապարդիւն: Ջայրացած ձկնորսը մի կողմ դրեց շուին, ծովը նետեց ուռկանը և բազմաթիւ ու բազմազան ձկներ հանեց: Երբ ուռկանը դատարկեց, ձկներն սկսեցին թփրտալ:

- Ապիկար արարածներ, - դիմեց ձկնորսը շնչակտուր թփրտացող ձկներին, - երբ նուագում էի, չէիք պարում, իսկ հիմա ա՞ննուա՞գ էք պարում:

ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԿՐՈՐԴ ԲՆԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ

Աղուէսը կեանքում առիւծ տեսած չկար: Առաջին անգամ դէմառդէմ ելնելով, այնպէս վախեցաւ, որ լեղաճաք փախաւ: Երկրորդ հանդիպմանը նոյնպէս շատ վախեցաւ, բայց համարձակուեց ծիկրակել թաքստոցից: Իսկ երրորդ հանդիպմանը այնքան սիրտ առաւ, որ մօտեցաւ արքային յարգանաց հաւատիք մատուցելու:

ՏԵՍՔ ԵՒ ԷՈՒԹԻՒՆ

Կատուն իմացաւ, որ հաւերն հիւանդացել են, իսկոյն բժշկի խալաթ հագաւ, բժշկական պիտոյքներ դասաւորեց պայուսակի մէջ ու գնաց տեսութեան:

- Ինչպէս էք զգում, սիրելիներս, - մոմոաց կատուն հաւանոցի դռանը:
- Շատ լաւ կլինենք, - ասացին հաւերը, - յատկապէս եթէ դու մեզնից հեռու մնաս:

ԱՉՔՍ ԿՈՒՐԱՆԱՐ՝ ՉՏԵՍՆԷԻ

Մի խեղճ պառաւի տեսողութիւնը վատանում էր: Նա բժիշկ կանչեց ու լաւ վճար խոստացաւ բուժման համար: Բժիշկն սկսեց ամէն օր այցելել պառաւին՝ աչքերին դեղ քսելու համար: Ու ամէն անգամ, մինչ պառաւը նստած էր փակ աչքերով՝ դեղն աչքերին, բժիշկը մի բան էր թռցնում նրա տնից: Երբ էլ տաճելիք չմնաց խեղճի տանը, բժիշկը յայտարարեց, թէ բուժումն աւարտուած է ու պահանջեց խոստացուած վարձը: Հիւանդը հրաժարուեց վճարելուց ու բժիշկը նրան դատի տուեց: Դատարանում պառաւը բացատրեց, թէ ինչու է հրաժարւում վարձատրելուց: «Բուժումից առաջ ես տեսնում էի տանս բոլոր իրերը, իսկ հիմա էլ ոչինչ չեմ տեսնում»:

---

[5] Aesop, a Greek fable-writer, who lived in 6th c. BC has inspired and taught ages of mankind with his aphoristic wisdom and humane and practical ethics. Some fables, ascribed to Aesop are found written down also by Armenian medieval writers Mkhitar Gosh and Vardan Aygektsi (see below) which shows that these are folkloric creations wandering by the word of mouth in time and space. See Aesop in English in traditional and modern rendering at: http://www.umass.edu/aesop/contents.html, and for educational purposes, at: http://www.pacificnet.net/~johnr/aesop/

ԵՐԿՆԱՅԻՆ ՊԱՏՈՒՀԱՍ

Արծիւն ու աղուէսը բարեկամացան ու պայման կնքեցին հաշտ ու համերաշխ հարեւանութիւն անել: Արծիւը բոյն դրեց ծառի կատարին, իսկ աղուէսը՝ նոյն ծառի տակ: Չագ հանեցին, տուննոտեղ եղան, քաւոր-սանահէր դառան: Բայց մի օր, երբ աղուէսը որսի էր, սոված արծիւը քոցրեց աղուէսի անկարող ձագերին և իր ճուտերի հետ խժռեց նրանց:

Խոցուած աղուէսը մղկտում էր ձագերի կորստից ու բարեկամի դաւից. գէթ վրէժ լուծել կարողանար, բայց չորքոտանին ինչպէս հասնէր թռչունին: Մի օր արծիւը կիսախանձ գառան փորոտիք ճանկեց զոհասեղանից ու հասցրեց իր բոյնը: Մինչ ընտանիքը վայելում էր իր ճաշը, քամի ելաւ, սփռեց կայծերը, ու ծառի բարակ ու չոր ճիւղերը բռնկուեցին: Խանձուած ճտերը բնով հանդերձ վար ընկան, վրայ հասաւ աղուէսն ու հանգիստ խղճով լափեց նրանց՝ արծուի աչքերի առաջ:

ՄՐՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՐԳԵՒ

Արծիւը շեշտակի իջաւ ոչխարի հօտի վրայ ու մագիլների մէջ մի գառ առած՝ սլացաւ երկինք: Ճայը տեսաւ, հիացաւ ու որոշեց նոյնն անել: Ցած նետուեց, բայց ճանկերը խրուեցին ու խճճուեցին ոչխարի բրդի մէջ: Անզօր թափահարում էր թեւերը՝ ասես թակարդ ընկած, երբ հովիւը տեսաւ, հասկացաւ ինչն-ինչոց էր և բռնեց ճային: Թեւերը խուզելով՝ ասաց, «Լաւ խաղալիք կլինես երեխաներիս համար»...

Երեկոյեան երեխաները հարցրին, թէ ինչ թռչուն է: «Ես հաստատ գիտեմ՝ ճայ է, - բացատրեց հովիւը, - բայց ինքն իրեն արծիւ է երեւակայում»...

ԽՈՏՈՐՆԱԿԻՆ՝ ԽՈՏՈՐՆԱԿ

Ալեխառն մազերով մի մարդ երկու սիրուհի ուներ՝ մէկն ահել, միւսը՝ ջահել: Ամէն անգամ, երբ այցելում էր ջահելին, վերջինս պոկում էր նրա ճերմակ մազերը՝ սիրածի տարիքից նեղուելով: Իսկ տարեց սիրուհին, ճիշտ նոյն պատճառով, մարդու սեւ մազերն էր պոկում: Այսպէս ակամայ գործակցելով, զոյգ սիրուհիները աստիճանար փետրեցին մարդուն, որ շուտով բոլորովին ճաղատացաւ:

ԿԵԱՆՔԻ ԾԱՐԱՒԸ

Մի ծերունի ցախ հաւաքեց անտառում ու շալակած ճամփայ ընկաւ տուն: Բայց ճանապարհին այնպէս յոգնեց, որ ցախը վար նետեց ու մահ խնդրեց: Մահն իսկոյն յայտնուեց ու հարցրեց, թէ ինչու է կանչել: «Որ այս ցախը շալակս տաս», պատասխանեց ծերունին:

ՍՏԻՊԵԼ ԹԷ ՀԱՄՈԶԵԼ

Արեւն ու քամին վիճեցին, թէ ով է աւելի զօրաւոր ու որոշեցին իրենց ուժը փորձել մի ճամփորդի վրայ: Ով նրան ստիպի մերկանալ, նա էլ կը յաղթի:

Քամին ուռեցրեց շրթունքները ու կատաղի փչեց: Բայց մարդը աւելի պինդ փաթաթուեց իր թիկնոցի մէջ: Ապա արեւն անցաւ գործի՝ ջերմ շողեր սփռեց մարդու վրայ: Սա թիկնոցը հանեց ու շարունակեց ճանապարհը: Արեւն աւելի ուժգին տաքացրեց, ու մարդը ճամփից շեղուեց դէպի մօտակա լճակը, հագուստն հանեց ու մտաւ լողալու:

ՄՆԱՅ ՅԵՏՈՅ

Երկու դրացի գորտեր ապրում էին մէկը՝ ճամփեզրից բիչ այն կողմ, փափուկ ճահճուտում, իսկ միւսը՝ ճիշտ ճամփի վրայ: Ճահճուտի գորտը միշտ համոզում էր հարեւանին, որ տեղափոխուի իր մօտ՝ կեանքը հեշտ, ապրուստն էժան, համ էլ երկուսով աւելի ուրախ կլինի:

Իսկ ճամփի գորտը ասում էր.

- Մնայ յետոյ, ախր վարժուել եմ իմ տունուտեղին: Քո ուտելիքը առատ է, կեանքդ ապահով, բայց ես ախր ոնց բաժանուեմ իմ տնից. մնայ յետոյ, - մինչեւ որ մի օր էլ պատահաբար անցնող մի սայլի անիւների տակ կնքեց իր մահկանացուն:

ՈՒՂՏԱՊԱՐ

Առիւծի տանը կերուխում էր, հրաւիրուած էին բոլոր կենդանիները: Ամէն մէկն իր շնորհքն էր ցոյց տալիս. կապիկը պարեց, բոլորը շատ հաւանեցին ու գովեցին: Ուղտին այնքան դուր եկաւ կապիկի պարը, որ ինքն էլ փորձեց ու ուղտապարի տուեց: Հիւրերը խորշեցին նրա պարից ու բրածեծ անելով դուրս շպրտեցին հանդէսից:

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Երկու տղաք ճամբայ կ'երթան և յանկարծ արջ մը կ'ելլէ դէմ-հանդիման: Տղաներէն մէկ կը վազէ ծառ մը կը մագրլցէ, միւսը չի կրնար և ճամբուն մէջտեղը կը պառկի, շունչը կը պահէ և մեռած կը ձեւանայ: Արջը կու գայ, կը հոտուրտայ, և կը ձգէ, կ'երթայ, զի մեռել չի ուտեր: Ընկերը ծառէն վար կու գայ ու կը հարցնէ.

- Արջը ի՞նչ ըսաւ քու ականջէդ:
- Ըսաւ՝ միւս անգամ այդ տեսակի ընկերոջ մը հետ ճամբայ չերթաս:

ԼԱՒԻ ԵՒ ՎԱՏԻ ՍԱՀՄԱՆԸ

Այրի կին մը հաւ մը ունէր, որ ամէն օր հաւկիթ մը կ'ածէր: Այրին խորհեցաւ, թէ հաւը թերեւս կրնար օրական երկու հաւկիթ տալ, եթէ աւելի շատ սնունդ ստանար: Ուստի և սկսաւ աւելի շատ կուտ տալ անոր: Հաւը ճարպակալեցաւ և այլեւս բնաւ հաւկիթ չածեց:

ԱՆՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

Մարդուն մէկը խխունջ կը տապկէր: Երբ որ խխունջները սկսան թշշալ տապակին մէջ, խոհարարը զարմացաւ. «Սա ապուշներուն նայէցէ՛ք, - ըսաւ, - իրենց տունը կ'այրի, և իրենք կ'երգեն»:

ՋՕՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Կաղնին պարծեցաւ-ըսաւ՝ «Ես եմ ամենա զօրեղը», վերէն նայելով թեթեւ եղեգներուն: Սաստիկ հողմ ելաւ. եղեգնը դողդղաց ու ճկուեցաւ և անվնաս մնաց: Մինչ կաղնին ըմբոստ կուրծքը ցցեց հողմին դէմ, յամառօրէն պայքարեցաւ և արմատախիլ տապալեցաւ:

ԱՆՄԱՏՉԵԼԻՆ

Աղուէսուն դունչը խաղողին չհասաւ, ըսաւ՝ խակ է տակաւին:

ԴԻՐՔ

Գառը մակաղած էր տանտիրոջ տանիքին վրայ, երբ տեսաւ վարէն գացող գայլը և սկսաւ հայհոյանքներ տեղալ անոր գլխուն:

- Է, պարոն գառ, - ըսաւ գայլը, - այդ դուն չես զիս հայհոյողը, այլ քու դիրքդ:

ՃՇՄԱՐԻՏ ԱՐԺԷՔ

Ծարաւ եղջերուն կռացաւ ջուր խմելու և վճիտ ջուրին մէջ ցօլացած տեսաւ իր պատկերը: Հիացմունքով դիտեց իր եղջիւրները՝ առատ և խիտ, ապա նայեցաւ իր ոտքերուն և անդրադարձաւ, որ ծուռ էին և բարակ. բնաւ չախորժեցաւ անոնցմէ: Նոյն պահուն անօթի առիւծին մռնչիւնը լսեց և սկսաւ փախիլ: Քանի դեռ բաց դաշտէն կը սլանար, առիւծը ետ մնացած էր. այն բարակ ոտքերը թոչունին թեւի նման արագ էին: Բայց երբ հասաւ ծիքենիներուն պուրակին, ճոխ եղջիւրները խճճեցան ծառերուն ճիւղերուն մէջ, և առիւծը հասաւ և զգետնեց անոր: Վերահաս մահուան ճիրաններուն մէջ, եղջերուն դարձեալ մտովի բաղդատեց իր բարակ ոտքերը և ճոխ եղջիւրները:

Մխիթար Գոշ[6]

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Հնդկաստանի թագաւորը թռչուն մը ունէր, որ մարգարիտ և ակնեղէն կ'ածէր: Լսեց Յունաստանի թագաւորը և պատուիրակ դրկեց թռչունը խնդրելու: Եւ Հնդկաստանի թագաւորը թռչունի տեղը անոր ձին փափաքեց, որ թռչունի պէս արագ կ'արշաւէր: Երկուքին ցանկութիւնն ալ ծանր էր, բայց համաձայնեցան և տուին մէկ մէկու ուզածները: Սակայն Յունաստան ժամանելէն վերջ, Հինդու թռչունը տեղի հաւերուն պէս սկսաւ հաւկիթ ածել, իսկ Յունաստանի ձին Հնդկաստան սկսաւ փղերու նման դանդաղ երթալ և ապա միչեւիսկ կաղալ: Ետ դարձուց ձին թագաւորը՝ սաստիկ այպանելով: Նմանապէս, ետ դարձուց թռչունը յոյժ ամբաստանելով: Եւ տուն դառնալով, թռչունը կրկին մարգարիտ ու ադամանդ ածեց, իսկ ձին սուրաց հողմերէն արագ:

ՎԱԽՑԻ՛Ր ՊՋՏԻԿՆԵՐԷՆ

Արջը կը փորէր մրջիւնին բոյնը, լեզուով կը ժողվէր զանոնք և կ'ուտէր:

Եւ մրջիւնները ճար մը կը խորհին զայն սպանելու և իրենց տունը փրկելու: Կ'երթան, օգնութեան կը կանչեն պիծակ, բոռ, ճանճ, մժեղ, մոծակ, բրէտ և այլ ազգականք: Ասոնք ամէնքը կու գան և կը մտնեն արջին աչքերն ու ականջները և կը խածատեն գազանը: Ռազում խայթոցներէն կատղած՝ արջը կը բանայ բերանն ու կը պոռայ: Եւ անոր բերանէն ալ ներս կը սողոսկին պզտիկ թշնամիները, կը խածկտեն աղիներն ու փորոտիքը: Արջը ցաւէն ազատելու համար կ'երթայ ջուրը կ'իյնայ և այլ ելլել չի կրնար, հոսանքը կը քշէ, կը խեղդի:

ՍԿՉԲՈՒՆՔԱՅԻՆ ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆ

Ումն քահանայ մի աւազակի բռնեց և ուզում էր սպանել: Ծեր էր քահանան, բայց երկնային զօրութիւն իջաւ վրան ու գետնեց աւազակին:

Աւազակը տեսաւ բանը բուրդ է ու աղաչեց քահանային՝ ասելով.

- Քահանայ ես ու միշտ ասում ես՝ խաղաղութիւն ամենեցուն և այլ նման բաներ, հիմա ինչու՞ ես ինձ սպանում:

- Ո՛վ չարագործ, խաղաղութիւնն անխաթար պահելու համար է, որ պիտի ոչնչացնեմ քեզ, քանզի դու չես սիրում խաղաղութիւն:

ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆ

Ճայի մօտ եկաւ ագռաւը՝ թէ.

- Դու ճերմակ ես ու սիրուն, սովորեցրո՛ւ, ի՞նչ անեմ, որ քեզ պէս սպիտակեմ:

Ու ճայն ասաց.

- Յաճախ լողացիր ինձ պէս:

Ագռաւը սկսեց շուտ-շուտ լողանալ, բայց տակից աճող նոր փետուրները նորից սեւ էին: Նորից եկաւ՝ թէ ինչ անեմ: Ճայը թէ՝ իմ լեզուն սովորիր: Ագռաւն իր լեզուն մոռացաւ, ճայի լեզուով խօսեց, բայց դարձեալ նոյն ագռաւը մնաց:

ԹԱԽՏԻՑ ՓԱԽՆԵՍ, ԲԱԽՏԻՑ ՉԵՍ ՓԱԽՆԻ

Եզը գութանի լծից փախաւ, ընկաւ սայլի լծի տակ, այնտեղից էլ փախաւ, ընկաւ կալի տակ, էլի խոյս տուեց մինչեւ տեսաւ անօգուտ է, լծից չի ազատուի, ու գլուխը կախ գործի անցաւ:

---

[6] Mkhitar Gosh (1130-1213), priest-scholar and writer. Gosh became famous in his lifetime for Գիրք Դատաստանի, later referred to as Դատաստանագիրք, the compilation of the Code of laws, civic and canonic, which was used both in Greater Armenia and Cilicia. (see details at: http://www.matenadaran.am/en/heritage/law/lawindetails.html). Gosh also founded the monastery of Nor-Getik, one of the jewels of the medieval Armenian architecture known nowadays as Goshavank. His timeless fables are translated into many languages, see in English at: http://rbedrosian.com/gosh1.htm.

ԴԻՐՔ ԵՒ ՎԱՐՔ

Բուն խնամախօս ուղարկեց արծուի մօտ՝ նրա դստեր ձեռքը խնդրելու: «Դու ցերեկուայ տիրակալն ես, ես՝ գիշերուայ. պատշաճ է, որ խնամիանանք»: Բազում թախանձանքներից յետոյ արծիւը համաձայնեց: Հարսանիքն սկսուեց ցերեկով, և փեսան ոչինչ չէր տեսնում, ու ծաղրում էին նրան հարսնաւորները: Ահա իջաւ գիշերը, ու ոչինչ չէր տեսնում հարսը: Փոխադարձ նախատինքներ նետուեցին և շուտով լուծուեց ամուսնութիւնը:

ԿԱՐԳ

Աստղերը ժողով արեցին ու նրանցից ծերագոյներն ասացին. «Մենք շատ ենք, ինչու՞ գիշեր-ցերեկ չլուսաւորենք ու փառաբանուենք արեւի ու լուսնի փոխարէն»:

- Որովհետեւ միաբան չենք, - ասաց մէկը:

Որոշեցին միաբանել և հերքել արեւին: Բայց լուսինը ծագեց թէ չէ, աղօտացաւ: «Եթէ անգամ լուսնից պարտուեցինք, արեգակի դէմ ի՛նչ ենք անելու», - ասացին և գլխիկոր ընդունեցին իրենց վիճակը:

ՃԱՆԱՉԻՐ ԻՆՔԴ ՔԵԶ

Լուսինը լրեց ու որոշեց ցերեկն էլ արեւի տեղ լուսաւորել: Բայց սկսեց բարակել ու նօրել և նոյնիսկ գիշերը լուսաւորել չկարողացաւ:

ՆԱԽԱՆՁԸ՝ ԲԱՄԲԱՍԱՆՔԻ ԱՂԲԻՒՐ

Ոչխարի հօտը գնում էր շորորուն դմակներով: Այծերը նայում էին նրանց հետեւից ու ասում՝ «Ինչու՞ մեզ պէս պարկեշտօրէն չէք քայլում»:

ՅԻՄԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱՀՄԱՆ ՉՈՒՆԻ

Անփորձ մէկը շուկայում շամամ տեսաւ, հարցրեց՝ ի՞նչ է: Տեսաւ տգէտ է, ասին՝ սիրամարգի ձու է: Ասաց՝ հա, շատ նման է, ու առաւ, ուրախ-ուրախ տուն եկաւ, դրեց իր թխսկան հաւի տակ: Մի երկու օրից եկաւ ստուգելու, այնպէս պատահեց, որ այդ պահին մի ոսկերիզ երազահաւ թռաւ-անցաւ այդ կողմերից: «Ախ, ափսոս, -ասաց, - ուշացայ, սիրամարգիս ձագը թռաւ-գնաց»:

ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

Թռչուններն եկան արծիւ արքայի մօտ, թէ.

- Միեւնոյնն է, քո հպատակն ու հարկատուն ենք: Ինչ կլինի, խնայես մեզ, չորսաս, չուտես, չկործանես:

Արծիւը համաձայնեց, և հաշտութեան ու խաղաղութեան պայման կապեցին:

Ու թռչունները գոհացան ու ցնծացին, բայց կամաց-կամաց սկսեցին ծաղրել արծուին, սպառնալ ու հայհոյել: Նոյնիսկ ճնճղուկն ասում էր, թէ նրա աչքերը պիտի կտցելով հանի: Եւ իւրաքանչիւրն սկսեց իր ուժով պարծենալ ու կռուել իրար դէմ: Արծիւը այլեւս չյանդուրժեց և յարձակուելով սատկեցրեց շատերին:

ԱՇԽԱՐՀԻ ԿԱՐԳԸ[7]

Մի կին շատ էր Աստծու գահլէն տանում, թէ՝ «Զաւակս հա զաւակս, մենակ մէկուճարս լաւ լինի, ինձ էլ բան պէտք չէ»: Աստծոյ սրտին ծանր եկաւ էս կոյր սէրը, առաւ երեխին իր մօտ տարաւ, տունն էլ պարպեց-սրբեց, թողեց մէկ դագաղը, մէկ էլ մի կտոր հաց վերի թարէքին:

Մայրը մորմոքաց որդու անկեանք մարմնին հակուած մի օր, ողբ ու շիւան արեց երկու օր, երրորդ օրը ոտը դրեց դագաղին, որ ձգուի-հասնի հացի կտորին:

[7] This fable is true folklore; I have heard it only from my grandmother, Araksi Goroyan.

Վարդան Այգեկցի[8]

ԸՆԴՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԸ

Երկու հոգի կռուեցին ինչ-ինչ պատճառներով: Սրանցից մէկը սպառնաց թէ՝ «Հիմա երեսներկու ատամներդ էլ կը փշրեմ՝ բերանդ լցնեմ»:

Մարդը տուն վազեց, ու կնոջը թէ՝ «Ա՛յ կնիկ, մի մոմ վառի՛ր, արի տե՛ս, թէ բերանս քանի ատամ կայ»: Կինը հաշուեց ու ասաց՝ «Ուղիղ երեսուներկու ատամ ունես»:

Մարդը վերադարձաւ իր հակառակորդի մօտ ու հարցրեց.

- Ի՞նչ իմացար ատամներիս քանակը կամ թէ քեզ ո՞վ իմաց տուեց:
- Իմ ատամների Տէրը, - ստացաւ պատասխան:

Եւ այնուհետ հաշտուեցին ու բարեկամացան:

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹԷ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մի այրի կին մի կով ունէր, ու մի խորթ տղա: Այս տղան միշտ գողանում էր կովի խոտը՝ իր էշին կերակրելու համար: Այրին աղօթեց Աստծուն, որ խորթ որդու էշը սատկի, բայց փոխարենն իր կովը սատկեց: Ապշած այրին դիմեց Աստծուն թէ. «Մի՞թէ, Տէ՛ր, չես կարող էշին կովից տարբերել»:

ԽԵԼՔԻ ԾՈՎ

Մի այծ ցատկել էր մի բարձր պատ ու աշխարհիս տէրն էր իրեն զգում: Քաղցած գայլը եկաւ-նստեց պատի տակ: Այծը վար նայեց գայլին ու ասաց.

- Սիրտս ուզում է՝ վար իջնեմ ու գայլի փորոտիքը քափեմ եղջիւրներովս:

Գայլը, թէ՝

- Երանի իմ աչքերին, որ տեսնեն թէ այծն ինչպէս է իր եղջիւրներով փորս պատռելու:

ԻՆՔՆԱՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ

Նապաստակները ազգովին որոշեցին, որ գնան իրենց ջուրը գցեն, քանի որ շատ թոյլ են ու հալածուած բոլոր արարածներից: Հասան ջրին, ու գորտերը, նրանց տեսնելով, սարսափահար ջուրը թռան ու փախան: Եւ նապաստակները մխիթարուեցին, որ իրենցից առաւել տկարները կան ու գոհ սրտով տուն դարձան:

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Գայլը, աղուէսը և ջորին եղբայրացան ու գնացին: Երբ սովածացան ու որս չհանդիպեց, ասացին. «Եկէք ուտենք մեզնից ամենաերիտասարդին»: Գայլն ասաց.

- Ես այն գայլն եմ, որին Նոյն իր տապանն առաւ:
- Իսկ ես այն աղուէսն եմ, որին Աստուած ստեղծեց:
- Իմ տարիքը սմբակիս վրայ է գրուած, - համեստօրէն ասաց ջորին ու տնկեց հետեւի ոտքը, - եկէք կարդացէ՛ք:
- Դու դպրոց ես գնացել, - դիմեց աղուէսը գայլին, - կարդա՛, տեսնենք:

Գայլը մօտեցաւ կարդալու ու ջորին ասաց.

- Մաճր է գրած, լաւ մօտեցիր, որ տեսնես:

Գայլը կիպ մօտեցաւ ու մի լաւ աքացի ստացաւ գլխին: Կաղկանձելով փախչում էր, մինչ ջորին թէ՝

- Աւելի մաճր գրած մի տող էլ կար, այն էլ կարդա՛:
- Ես գրի հետ ինչ գործ ունեմ, - մղկտաց գայլը, - ախր մենք ազգուտակով մսագործ ենք ու մսագործի որդի:

---

[8] Very little is know about the life of Vardan Aygektsi; he died in old age in 1229. Nonetheless, Aygektsi is one of the most eminent representatives of Medieval Armenian literature; his fables depict his contemporary life, his morals support to the practical worldly experiences (whereas Gosh's fable-morals as a rule maintain ecclesiastical-religious nature), he writes in the spoken language of his time, Middle Armenian (whereas Gosh sticks to Grabar); his fables are pithy, juicy, and witty and they bear the mark of folkloric mentality.

ՀԱԾԻՒ

Էշը գարի էր կրում կալից տուն տիրոջ համար, քուռակն էլ վազում էր մօր կողքից: Մի օր քուռակը նկատեց, որ տանտիրոջ բառւ խոզը ամբողջ օրը կողքին պառկած գարի էր ուտում: Դարձաւ մօրը հարցրեց.

- Ինչի՞ց է, մա՛, որ խոզը չի աշխատում, բայց ամբողջ օրը նրան լիուլի գարի են տալիս, իսկ մեզ՝ բանողներիս, օրը մէկ անգամ միայն:

- Մի շաբաթ սպասիր, տղաս, - մայրն ասաց, - հարցիդ պատասխանը կը տամ:

Շաբաթը հազիւ էր բոլորել, որ տունդարձին քուռակը սոսկալի ճղաւոց ու վայնասուն լսեց ու վազեց տեսաւ, որ խոզին մորթում էին: Սարսափահար գնաց մօր մօտ, որ իմանայ թէ ինչ է կատարւում:

- Մի՛ անհանգստացիր, զաւա՛կս, - սիրտ տուեց մայրը, - խոզն իր կերած գարու հաշիւն է փակում:

Յաջորդ օրը գործից սովորականի պէս տուն դառնալուն, իշուկը սմբակը տնկեց ու խնդրեց մօրը, որ ստուգի, թէ հո գարու հատիկ չկար կպած:

- Որ յանկարծ ինձնից էլ գարու հաշիւը չպահանջեն:

ՄԻՆՉԵՒ ՉԳԱՅ ՎԵՐՋԻՆԸ

Մի չար ու դաժան իշխան էր իշխում մի քաղաքում: Նոյն քաղաքում ապրում էր մի խեղճ այրի, որ շատ էր նեղւում իշխանական հարկ ու տուրքից, բայց և օրաւուր աղօթում էր իշխանի համար: Գնացին, իմաց տուին իշխանին, սա եկաւ այրու մօտ, թէ՝

- Ես քեզ լաւութիւն չեմ արել, ինչու՞ ես ինձ համար աղօթում:

Ու այսպէս պատասխանեց այրին.

- Քո հայրը վատ մարդ էր, ես անիծեցի նրան, նա մեռաւ ու դու եկար մեր գլխին իշխան՝ առաւել չար ու անխիղճ. վախենամ թէ մեռնես, ու քո որդին քեզնից էլ վատը դուրս գայ:

ՍԵՐՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ՀԵՐԹԱՓՈԽ

Էշին աւետիս տուին՝ թէ.

- Աչքդ լոյս, քոռ ծնաւ քեզի, ցնծա՛ և ուրախ լե՛ր և աչքալուսանք մատուցի՛ր մեզի:

Եւ էշն ըսաւ.

- Վա՛յ ինձի, բարեկամներս, մի շալակիս բեռը պիտի չառնի, այլ գարիիս տոպրակը:

ԳՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Աղուէսը գայլուն թուղթ մը տուաւ՝ թէ.

- Տա՛ր գիւղին տանուտիրոջը, քեզի կերակուր կու տայ:

Գայլը թուղթը բերանը մօտեցաւ գիւղին թէ ոչ, շուները յարձակեցան վրան, բուրդը գզեցին: Ոռնալով ու կաղկանձելով փախաւ: Աղուէսն հարցուց.

- Ինչու՞ թուղթը չցուցուցիր:

- Ինչպէ՛ս չէ, ցուցուցի, բայց հոն հազար ու մէկ շուն կար, որ կարդալ չէր գիտեր, - ըսաւ:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Աղուէսը տեսաւ, որ վարազը ժանիք կը սրէր, հարցուց.

- Մօտալուտ պատերազմի նշոյլ իսկ չկայ, ինչու՞ ժանիքդ կը սրես:

- Ձայնդ կտրէ՛, տականք աղուեսուկ, - բարկացաւ վարազը: - Ի՞նչ գիտես դուն պատերազմի մասին: Ո՛վ կրնայ պատերազմի ատեն մարզուիլ կամ զէնք սրել: Զէնքը նախօրօք սրելու է:

ՇՈՒՆԸ ՀԱՋԱՅ, ՔԱՄԻՆ ՓՉԷ

Մոծակը տեղաւորուեցաւ եզան եղջիւրին վրայ և անուշ մրափեց: Արթնցաւ, խաղցաւ, կերաւ, վերջը դառաւ եզանը՝ թէ.

- Կ՛ուզես որ դեռ հիւր մնամ թէ՞ երթամ:

- Հոգի՛ս, ո՛չ գալդ գիտցայ, - ըսաւ եզը, - ո՛չ ալ երթալդ պիտի գիտնամ:

ՀՆԱՐԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԸ

Կին մը կ'ելլէ պարտէզ պտուղ հաւաքելու և մանչուն կ'ապսպրէ հաւուն ու աճոր ճուտիկներուն ճայիլ: Մանչը ամէնուն ոտները իրարու կը կապէ, որ չփախին ու խաղով կ'իյնայ: Աճօթի աճգղ մը վար կու գայ ճուտերէն մէկուն վրայ և իրարու կապկապած հաւուն ողջ ընտանիքը կը տանի:

ՔԱՆԱԿ ԵՒ ՈՐԱԿ

Առիւծը զաւակ ծնաւ և եկան անտառին գազանները աճոր շնորհաւորելու: Եկաւ աղուէսը և բարձրաձայն ճախատեց առիւծը հանդիսականներուն աչքին առջեւ.

- Ա՞յդ է քու կարողութիւնդ, լոկ մէկ հատիկ կորիւն ծնած ես և ոչ բազում:
- Այո, մէկը ծնած եմ, բայց այն կորիւն է, առիւծ՝ իմ ծնած և ոչ քեզի պէս աղուէս:

ՀՈԳԻԻ ՋՕՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՐՄԻՆԻ ՋՕՐՈՒԹԻՒՆ

Զօրական մը պատերազմ կ'երթայ: Ան երկու ոտքէն կաղ էր, ու մարդիկ ըսին.

- Ո՛վ ողորմելի, ու՞ր կ'երթաս, զքեզ շուտ մը կը սպաննեն, զի փախիլ չես կրնար:
- Ո՛վ եղբայր, պատերազմ գացողը չպարտի փախչիլ. ես դէմ յանդիմման կռուելու և յաղթելու կ'երթամ, - ըսաւ զօրականը:

ԿԱԹ ՄԸ ՄԵՂՐ

Մարդ մը խանութ ուներ և մեղր կը ծախէր: Կաթ մը մեղր կաթեց գետինը. պիծակը նստաւ վրան, խանութպանին կատուն չանչը զարկաւ, պիծակը առաւ: Շուն մըն էլ յարձակեցաւ կատուին վրայ եւ խեղդեց զայն: Շան տէրը կողքի գիւղէն էր, երբ լուրն առաւ, եկաւ սպաննեց խանութպանը: Երկու դրացի գիւղեր պատերազմ սկսան, ջարդեցին, կոտորեցին իրարու: Մէկ մարդ միայն ողջ մնաց՝ ան էլ կաթ մը մեղրին վրայ մտորելու համար:

ՄԵՇԱՐԱՆՔ

Էշը մեծարեցին և թագաւորին տղուն հարսնիքին հրաւիրեցին: «Ո՛չ նուագածու եմ, ո՛չ ալ պարող, վա՜յ իմ՝ զի գիտեմ, որ կամ ծանր բեռ ունին բարձելու և կամ հարսանեաց ջուր կրելու կը կանչեն»:

ԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՑՈՅ

Աղուէսը կաքաւ մը բռնեց և այն է, պիտի ուտէր, երբ կաքաւն ըսաւ.

- Ջիս բռնած ես, ալ կրնաս ուտել երբ ուզես, բայց նախ գոհութիւն ու աղօթք Աստծուն պիտի յղես:
- Իրաւ է, - ըսաւ աղուէսը, բերանը բացաւ, որ աղօթք ընէ, և կաքաւը բռաւ-գնաց անոր ակռաներուն աքցանէն:

ԱՐԴԱՐ ԲԱԺԻՆ

Առիւծը, գայլը եւ աղուէսը ընկերացան եւ միասին որսի ելան: Բռնեցին մէկ խոյ, մէկ մաքի և մէկ գառ: Առիւծը, փորձի համար, գայլին առաջարկեց, որ իւրաքանչիւրին արդար բաժին հանէ:

- Ո՛վ թագաւոր, - ըսաւ գայլը, - Աստուած արդէն բաժնած է՝ խոյը քեզի, մաքին՝ զիս, և գառն ալ՝ աղուէսուն:

Առիծը սաստիկ զայրացաւ և այնպէս ապտակեց գայլին, որ ասոր աչքերը դուրս թռան: Ապա դարձաւ աղուէսուն և ըսաւ.

- Հիմա դուն բաժնէ՛:

Եւ աղուէսն ըսաւ.

- Ո՛վ թագաւոր, Աստուած արդէն բաժնած է՝ խոյը քեզի նախաճաշ, մաքին՝ ճաշ, գառն ալ՝ ընթրիք:

- Ո՛վ աղուէսուկ, ու՞րկէ սորվեցար այդպէս արդար բաժին հանել:
- Գայլին դուրս թռած աչքերէն, ո՛վ արքայ, - պատասխանեց աղուէսը:

a	adjective	*modal*	modal words
abbr	abbreviated	*n*	noun
abl	ablative case	*neg*	negative
acc	accusative case	*nom*	nominative case
adv	adverb	*obs*	obsolete
arch	archaic	*onom*	onomatopoeic
card	cardinal numeral	*ord*	ordinal numeral
CO	classical orthography	*pej*	pejorative
coll	colloquial	*poss-prn*	possessive pronoun
conj	conjunction	*post*	postposition
conv	conversational	*pp*	past participle
dat	dative case	*prep*	preposition
def-prn	definite pronoun	*pres-p*	present participle
dem	demonstrative pronoun	*prn*	pronoun
dim	diminutive, as a rule also endearing form	*prs*	personal
EA	Eastern Armenian	*prs-prn*	personal pronoun
emph	emphatic	*recp*	reciprocal, verbs and pronouns
esp	especially	*ref*	reflexive, verbs and pronouns
fam	familiar	*relg*	religion, religious
fem	feminine, female	*rel-intr*	relative interrogative pronoun
frzn	frozen oblique form[1]	*rept*	repetitive verb
fut-p	future participle	*RO*	reformed orthography
gen	genitive case	*smb*	somebody
imp	imperative	*smth*	something
imprs	impersonal word or phrase	*sn*	singular
inst	instrumental case	*sp*	simple past
intj	interjection	*subs*	substantive
intro	introductory word	*v*	verb
ir	irregular	*vc*	verb, causative
ling	linguistic term, grammar	*vi*	verb, intransitive
lit	literally, literal meaning	*vp*	verb, passive voice
loc	locative case	*vt*	verb, transitive
med	medical	*WA*	Western Armenian

[1] Frozen words are oblique (declined or conjugated) forms, which have departed from the source word, blended with grammatical endings and frozen as a new word, for example, huuguէ in Grabar is a subjunctive 3rd p. sn. meaning *let it get (to)*; in modern Armenian it is a noun meaning *address*. Some frozen words are easily identified with their sources, e.g., qhնuկ as a frozen adjective and noun means *tipsy, drunk*, though one can readily recognize the inst. sn. of qhնի and use it in this sense too, e.g., *it can be eaten with wine.*

CO—classical orthography, դասական (հին) ուղղագրութիւն

Used since the beginning of the Mesropian writing system circa AD 405 until nowadays with minor reforms (the addition of the letters օ and Ֆ, change of աւ the into ո, e.g., աղաւիւղ>ադոիւղ etc.).

RO—reformed orthography, բարեփոխուած (սովետական) ուղղագրութիւն

Used since 1922 in Soviet Armenia, reformed again in 40s; RO is accepted in a few Armenian schools in Iran and in the many post-Soviet EA communities throughout the world.

Armenian English Glossary

This bilingual glossary presents Armenian words in four layers—WA and EA words in CO and RO. The main entry is presented in CO, in its word building components, e.g., *ազն-իւ. The word is provided with an asterisk (*) if its spelling differs in RO, but the RO spelling is not present if the spelling difference is clearly deducted from the **Regular Correspondences Between CO and RO** (see on the last page)[1]. The RO spelling follows the word if its spelling cannot be clearly defined by these regular correspondences, e.g., կէտ, *RO* կետ. Then the word is presented in its meaning differences, if any, between EA and WA. Try not to confuse the spelling with the language, e.g., սիրուել EA, սիրուիլ WA; in RO both are spelled with /վ/, սիրվել EA, սիրվիլ WA[2].

Main differences between CO and RO concern vowel and diphthong orthography; the systematic correspondences are presented in the last page. The rules and exceptions are detailed in Appendix 13, Orthographic Glossary. The consonant spelling is quite uniform in EA and WA as well as in CO and RO. There are some minor differences which are documented in the main entry of the glossary, if possible, or in alphabetical order with a reference to the other version, e.g., վոհմակ *WA, see EA* ոհմակ .

The minor differences in consonant spelling concern:

1. Double standards in spelling originating in Grabar (perhaps an echo of ancient Armenian dialects), as CO ագաթ/ակատ, գնդակ/գնտակ. RO tends to eliminate the doubles—ագաթ, գնդակ.
2. EA and WA differences, e.g., EA ճամփայ փնտրել WA ճամբայ փնտոել (the only difference in RO in this case is the lack of the final silent /յ/.) These differences often tend to maintain the same pronunciation of the sound in question, cf. WA: բարտի, ինձի, բոպիկ; EA: բարդի, ինձ, բոբիկ.

A note for students used to RO

1. Note the difference in alphabetic order: ու follows the letter ո as its derivative digraph.
2. The letter ւ takes its original spot in the alphabet, between գ and փ, which in RO is occupied with ու.
3. There is no letter և in the alphabetic order; if you are looking for a word containing և in RO, look for the letter combination եւ, e.g., the word սև < սեւ appears between the words սերունդ and սեփական, and not at the end of words beginning with ս.
4. When looking up a word, note the regular correspondences between RO and CO and search it according to its original spelling, e.g., միւս (< RO մյուս) is after միրգ and not before մնալ.
5. If you cannot find a word beginning with the sound [h], spelled with the letter հ h in RO, please look up under the letter Յ յ.
6. As you know, few words begin with Յ յ in RO—these words are spelled with the diphthongs եա or իւ in CO because the initial Յ յ is pronounced [h]. Example: RO յար > CO եար, RO յուղ > CO իւղ.

[1] I would recommend to copy this page and use as a bookmark.

[2] People believe that RO is the spelling pertinent to EA and CO, to WA because of current writing traditions. However, lets remember that everything in EA was written in CO before the 20s of the 20th c.. On the other hand, everything published in Soviet Armenia, including the classics of WA literature, is in RO. See detailes in the Introduction.

Ա ա

ա՜ *intj* ah

***աբեղայ** *n* monk, lay brother

***ագաթ** *see* also ակաւն *n* agate

ագահ *a* greedy, avaricious

ագահ-աբար *adv* greedily, avidly, voraciously

***ագահ-ութիւն** *n* avarice, greed

ագարակ *n* farm

***ագարակ-ա-տէր** *RO* տեր *n* farmer

ագե-վագ *n* kangaroo

ագի *n* tail

***ագռաւ** *RO* ագռավ *n* raven

աղամ-ա-թուզ *n* banana

աղամանդ *n* diamond

***աղամանդ-եայ** *a* diamond

***աղամանդ-եղէն** *n a* 1.made of diamond; 2.diamond jewelry

***աղամանդ-է** *a* diamond

ազատ *a* 1. free, liberated 2. fluent, articulate 3.*obs* noble 4. male proper name

ազատ-ա-գր-ել *vt* liberate, emancipate

ազատ-ա-գր-ում *n* liberation, emancipation

ազատ-ա-միտ *a n* liberal, progressive thinker, open-minded

ազատ-ել *vt* to set free, save, rescue, liberate

***ազատ-ու-ել** *EA.* **-(ու)-իլ** *WA vp, vr* 1.to be freed, liberated, to get free 2.deliver (child)

***ազատ-ութիւն** *n* liberty, freedom

ազատքեղ *n* parsley *see EA* մաղադանոս

ազգ *n* 1. nation, people, race 2. clan, tribe, family 3. *obs.* type, kind

***ազգ-ա-գր-ութիւն** *n* ethnography

ազգ-ա-կան *n a* relative, relation, kin

ազգ-ա-կից *n* relative, relation, kin

ազգ-ային *a* national

ազգ-այն-ա-կան *a n* nationalist, nationalistic

ազգանուն *EA n* surname, last name; *see WA* մականուն

ազգ-ա-պետ *n* patriarch, clan leader

ազգ-ա-պիղծ *a* renegade, incestuous

***ազգ-ա-սէր** *RO* ազգա-սեր *a* patriot

ազգ-ա-տոհմ *n* clan, relatives, extended family

***ազգ-ութիւն** *n* 1. nationality 2. nation 3. clan

ազգ-ու-տակ *n* kith and kin

ազդ *n* advertisement, announcement

ազդ-ա-գիր *n* ad, notice

ազդ-ակ *n* factor

ազդ-արար *n* 1. monitor 2.advertiser

ազդ-արար-ել *vt* announce, advertise

ազդ-ել *vi* to influence, affect

ազդ-եց-իկ *a* influential, imposing

***ազդ-եց-ութիւն** *n* influence, effect, impact

ազդ-ու *a* influential, powerful, effectual

ազդր *n* thigh, leg

***ազնի** *a* 1.*EA* honest, 2.*WA* kind, nice 3. *arch* noble, gentle, 4.excellent, exquisite

***ազնու-ա-բար** *adv* 1. nobly, bravely 2.honestly truthfully, sincerely, fairly

***ազնու-ա-գոյն** *a* noblest, best

***ազնու-ա-գարմ** *a n* 1. excellent, noble, 2. gentleman, aristocrat, nobleman

***ազնու-ազգի** *a n* 1. excellent, noble, 2. gentleman, aristocrat, nobleman

***ազնու-ա-կան** *n* nobleman , aristocrat

***ազնու-ա-կան-ութիւն** *n* aristocracy, nobility, upper classes

***ազնու-ա-պէս** *RO* ազնվապես *adv* 1. nobly, bravely 2.honestly, sincerely, fairly

***ազնու-ա-տոհմ** *a n* 1. excellent, noble, 2. gentleman, aristocrat, nobleman

***ազնու-ութիւն** *n EA* honesty, fairness, *WA* kindness, goodness

***ազնու-օրէն** *adv* 1. nobly, bravely 2.honestly, sincerely, fairly

աթոռ *n* chair

աթոռ-ա-կալ *n* 1.*arch* president 2. vicar

աթոռ-ա-նիստ *n* chief residence, court (king's, catolicos's)

աժան *WA. a see EA* էժան 1. cheap, inexpensive 2.petty, worthless (tricks)

***աժան-ութիւն** *WA n* 1 affordability, abundance 2.cheapness. *see EA* էժանութիւն

ալ 1 *WA particle* also, too, and, *see EA* էլ

ալ 2 *a* scarlet, crimson,. ~ կարմիր blazing red

ալ-ե-կոծ *a* stormy, tempestuous

***ալե-ւոր** *a n* gray-haired, hoary, venerable, usually male wise with age.

***ալիւր** *also* ալեւր, *RO* ալյուր *n* flour

ալի-ք *n* wave

ալոճ *n* a kind of berry, *see also* փշարմաւ

ալքոհոլ *n* alcohol, *see EA* ալկոհոլ

***ախոյեան** *RO* ախոյան *n* 1. *WA* champion. 2. *EA* adversary, rival, opponent

ախոռ *n* stable, stall

ախորժ *a* pleasant, agreeable, savory

ախորժ-ելի *a* pleasant, agreeable, savory

ախորժ-ակ *n* appetite

ախորժ-իլ WA *vt* to like, love, enjoy, be pleased

ախպեր *EA coll brother, bro* (եղբայր) *see WA* աղպար

ախտ *n* disease, malady, sickness

ախտ-ա-բան *n* pathologist

ախտ-ա-նիշ *n* symptom

ախտ-ա-նշ-ան *n* symptom

ախտաբ-ք *n* astrology

ախտ-որոշ-ում *n* diagnosis

ած-ա-կան *n* adjective

ած-ան-ց *n* affix

***ած-անց-եալ** *a* derivative, affixed

ած-անց-ել *vt* to derive, add an affix

ած-անց-ում *n* affixation. 2. derivation

ած-ել *vt* 1.hatch, lay eggs. 2.*esp. WA* pour, fill, fetch. 3. play (a musical instrument)

ած-ել-ի *n* razor

ած-իլ-ել *vt* to shave

***ածիլ-ուել** *EA.* -ուիլ *WA vp vr* to be shaved or shave oneself

ածխ-ա-հանք *n* coal mine

ածխ-ան-ալ *vi* to petrify, turn into coal, be carbonized

ածու *n* flower (plant) bed

ածուխ *n* coal, charcoal

ակադեմիա *n* academy

***ա-կամ-այ** *a adv frzn* involuntary, unintentional(ly), unwilling(ly)

ական 1 *n* mine, bomb

ական- 2 *obs gen of* ակն *component in derivatives* 1. eye 2. jewel 3. spring, source

ական-ա-կիտ *a* lucid, limpid

ական-ա-կուռ *a* mounted with gems

ական-ա-պատ *a* mined with bombs

ական-ա-տես *a* eye witness

***ական-ա-ւոր** *a* renowned, prominent

ականջ *n* ear ~ դնել listen, obey, eavesdrop

ականջ-օղ *n* earring

ակատ *see* ագաթ agate

ակ(ն) *n obs* 1. eye 2. jewel 3. spring, source

***ակն-ա-բոյժ** *n* oculist

ակն-ա-գործ *n* jeweler

ակն-ա-ծանք *n* deference, veneration, reverence, respect

ակն-ած-ել *EA.* **-իլ** *WA vt* to revere, look up, venerate

ակն-ա-կապիճ *n* eyelid

***ակն-ա-հաճոյ** *a* agreeable, pleasant, pleasing the eye, good looking

ակն-ա-պար-ար *a* attractive

ակն-առ-ու *a* illustrious, eminent, grand, salient

ակն-արկ *n* 1. hint, clue, allusion 2. glance, glimpse 3. essay

ակն-արկ-ել *vt* to hint, indicate, allude to

ակն-կալ-ել *vt* to expect, anticipate

ակն-կալ-ի-ք *n* expectation, anticipation

***ակն-յայտ** *RO* ակնհայտ *a* evident, apparent, conspicuous

***ակն-յայտ-օրէն** *RO* ակնհայտորեն *adv* evidently, apparently, conspicuously

***ակն-երեւ** *a* evident, obvious

ակն-ոց *n* eye-glasses *(plural refers to more than one pair of eye-glasses)*

ակումբ *n* club

***ակռայ** *WA n* tooth, *see* ատամն *EA*

***ակօս** *RO* ակոս *n* furrow, rut, groove, *fig.* deep wrinkle

***ակօս-ել** *RO* ակոսել *vt* furrow, plough

ահ *n* horror, terror, fright, dread

ա՛հ *int* ah, oh

ահա *adv* here it is, voila! *coll.* there you go

ահա-բեկ-ել *vt* to terrorize, dismay

ահա-բեկ-իչ *n* terrorist

ահ-ա-գին *a* 1. tremendous immense, *coll.* a lot

ահ-ա-գնա-ցու-ալ *vi* intensify, escalate

ահ-ա-զանգ *n* alarm, alarm toll, apprehension

ահ-արկ-ու *a* formidable, overpowering, dreadful

***ահա-ւա-ս-իկ** *RO* ահավասիկ *adv modal* here you are! there it is!

***ահ-ա-ւոր** *a* awful, hideous, horrid

***ահ-եակ** *a obs* left

ահ-եղ *a* horrible, awesome, grisly

աղ *n* salt

աղ-ալ *vt* to grind, mill

աղախին *n* maid, servant

աղաղակ *n* clamor, scream, shriek

աղաղակ-ել *vi* to shout, scream, shriek

աղ-աման *n* salt shaker

աղ-ային *a* saline

աղանդ *n* sect

աղանդեր *n* dessert

աղանձ *n* roasted wheat and/or other grains

աղա-չ-անք *n* plea, appeal

աղա-չ-ել *vt* to plead, beseech, beg

աղ-ա-ջուր *n* brine

աղ-արտ-ել *vt* to soil, ruin, pollute, blemish, stain, tarnish

***աղաւաղ-ել** *RO* աղ-ավաղ-ել *vt* to distort, misconstrue, twist

***աղաւաղ-ում** *RO* աղավաղ-ում *n* distortion

***աղաւն-ա-տուն** *RO* աղավն-ա-տուն *n* dovecote

***աղաւնի** *RO* աղավնի *n* dove, pigeon

աղբ *n* garbage, trash

***աղբ-ա-կոյտ** *n* dump, trash pile, dunghill

աղբ-անոց *n* garbage dump, waste disposal site

աղբար *WA, coll brother, bro, see* եղբայր, ախպեր *EA*

աղբար-իկ *WA dim coll see* եղբայր

***աղբիւր** *n* spring, fountain

աղ-ել *vt* to sift salt, pickle

աղ-ե-կոտոր, -կտուր *a* heart-wrenching

աղեղ *n* bow, arch

***աղեղն-ա-ւոր** *n* archer, Sagittarius

աղէկ *WA adv a* well, good, fine

աղի *a* salty

աղի-ողորմ *a* gut-wrenching, heart-wrenching

***աղիւս** *n* brick

***աղիւսակ** *n* chart, table, graph

աղի-ք *n* intestine, gut

***աղէտ** *RO* աղետ *n* disaster, calamity, cataclysm

աղետ-ա-բեր *n* disastrous, devastating, catastrophic

աղետ-ա-լի-ց *a* disastrous, calamitous

աղերս *n* 1. plea 2. connection, correlation

աղերս-ել *vt* to plead, beg

աղճատ-ել *vt* to distort, twist

աղմկ-ել *vi* to make noise

աղմուկ *n* noise, ~ աղաղակ commotion

աղջ-ա-մուղջ *n* twilight, dusk

աղջիկ *n* 1.girl, maiden 2.daughter 3.girlfriend, beloved 4. *obs* maid, servant

աղտ *n* filth, smut, stain, dirt

***աղտ-եղ-ութիւն** n filthiness

աղտ-ոտ *a* filthy, dirty

աղտ-ոտ-ել *v* to soil, stain, pollute

աղ-ցան *n* salad

***աղու-ա-մազ** *n* down, fluff, fuzz

***աղուէս** *RO* աղվես *n* fox

աղ-ու-հաց *n* bread and salt. ~ ուտել spend time together, be friends

***աղուոր** *WA a* good; pretty, beautiful

***աղուոր-ց-ալ** *WA vi* to become prettier, better, nicer

աղքատ *n a* poor, broke, not wealthy

աղքատ-ան-ալ *vi* to become poor

***աղքատ-ութիւն** *n* poverty

աղքատ-իկ *a* 1. scanty, scarce, insignificant 2. humble, modest

***աղօթ-ա-տուն** *RO* աղոթատուն *n* chapel, prayer room/house

***աղօթ-ել** *RO* աղոթել *vt* to pray

***աղօթ-ք** *RO* աղոթք *n* prayer

***աղօտ** *RO* աղոտ *a* dim, obscure

աճ *n* growth

աճապար-անք *n* haste

աճապար-ել *WA vi* to hurry, rush, *see EA* չտապել

աճ-ել *EA.* -իլ *WA vt vi* to grow

ամայի *a* deserted, empty

աման 1 *n* pot, plate, open container for food

ամա՛ն 2 *intj* 1.wow 2.alas

ամա-չ-ել *EA vi* to be ashamed

ամա-չ-կոտ *a* shy

ամառ *n* summer

ամառ-ան-ոց *n* resort, summer house

ամբաստ-ան-ել *vi* to accuse, charge, incriminate, indict

ամբոխ *n* crowd, mob

ամբ-ողջ *def-prn* all, whole, entire

ամբ-ողջ-ովին *adv* entirely, completely

ամեն-ա *a* most *in comparative degrees of adjectives and adverbs*

*__ամեն-եւին__ *adv* not at all

ամերիկ-ացի *n* American *(ethnonym)*

ամերիկ-ուհի *n* American *(fem. ethnonym)*

*__ամէն 1__ *RO* ամեն *def-prn* every, all

*__ամէ՛ն 2__ *RO* ամեն *intj* amen!

*__ամէն-էն__ *RO* ամենեն *WA,* **ամեն-ից** *EA a* most *(comparative degrees of adjectives and adverbs, see also* ամենա-)

*__ամէնք-ը__ *RO* ամենքը *def-prn* all, everybody

ամիս *n* month

ամչն-ալ *WA vi* to be ashamed, *see EA* ամաչել

ամպ *n* cloud

ամպ-ա-մած *a* cloudy, overcast

ամս-ա-կան *a n* 1. monthly; 2. months old 3. menstruation

ամս-ա-գիր *n* monthly magazine, journal

ամ-ուս-ին *n* husband, spouse

ամուսն-ա-կան *a* marital

ամուսն-ան-ալ *vi* marry

ամուսն-ա-ցած *past-p* married

*__ամուսն-ութիւն__ *n* marriage

ամուր *a* solid, sturdy, firm

ամուրի *a n* bachelor

ամր-ան-ալ *vi* to harden, get sturdy, solidify

ամր-ոց *n* fortress, castle

*__ամօթ__ *RO* ամոթ *n* shame

այբ-ու-բեն *n* alphabet

այգ *n* dawn, sunrise, aurora, daybreak

այգի *EA n* garden, orchard, vineyard, park

այդ *dem* that

*__այդ-պէս__ *RO* այդպես *dem* that way, like that

*__ազգ-այն-ութիւն__ *n* nationalism

այ-ժմ *adv* now

այլ *a* other, diverse

այլ-ոց *pr obs* gen pl of աօռ(ք)

*__այլ-եւս__ *adv* henceforth, no more, no longer

այն *dem* it, that, the further one

*__այն-պէս__ *RO* այնպես *dem* that way

այն-չափ *dem* that much

այն-տեղ *dem* there

այն-քան *dem* that much

այո *particle* yes

այպան-ել *vt* to blame, scold

այս *dem* this, it

այս-չափ *dem* this much

*__այս-պէս__ *RO* այսպես *dem* this way

այս-պիս-ի *dem* such like this

այս-տեղ *dem* here

*__այս-ու-հետ-եւ__ *adv* hereinafter

այս-քան *dem* this much

այս-օր *adv* today

այտ *n* cheek

այտ-ուց *n* swelling, ~ուած tumid *med.*

այր *obs* man, gentleman

այր-ել *vt* to burn, ignite

այր-իլ *WA.* *__-ուել__ *EA vi* to burn

ան *WA dem/prs-prn* he, she, it, that, *see EA* նա

ան-ամ-ոք *a* inconsolable

ան-անկ *WA dem conv* that way, like that, *see* այնպէս

անապատ *n* desert

ան-աս-ուն *n* animal, beast

ան-բան *a* 1. lazy, dumb 2. unable to speak

անգամ *adv* even, just

աճգամ մը *WA.* **մի աճգամ** *EA* *adv* once. *with numeral attributes,* times, e.g., հինգ աճգամ five times

աճ-գեր-ա-զ-աճց-ել-ի *a* insurmountable, insuperable

***աճ-գէտ** *RO* աճգետ *a* unaware, ignoramus, nitwit

***աճգլ-երէն** *n* English language

աճգլի-ացի *n* English *(ethnonym)*

աճգլ-ուհի *n* English *(fem. ethnonym)*

աճգղ *n* buzzard, vulture

աճ-գութ *a* ruthless

աճ-դադար *a adv* incessant(ly), continual(ly)

աճ-դարձ *a* gone, irreversible, irretrievable

աճդր-ա-դառճ-ալ *vt WA* to understand, comprehend. *EA* to reflect, refer

աճ-դրամ *a* without money

աճել *EA vt ir* to do, *see WA* ընել

աճ-եղծ *a* clear, undistorted, authentic

***աճ-երկ-բայ-օրէն** *adv* indubitably

աճէծ-ք *RO* աճեծք *n* curse

աճ-ընճ-տաճ-ի-ք *a* without family

աճիծ-ել *v* curse

աճ-իկ-ա *WA dem prs-prn* he, she, it, *see EA* նա, այն

աճի *WA conv dem* he she it, *see* աճիկա, *EA* էն, էնի

***աճիւ** *RO* աճիվ *n* wheel

աճ-խռով *a* calm, undisturbed, serene

***աճ-ծաճ-օք** *RO* աճծաճօք *a* unfamiliar, unknown, unacquainted

աճ-ծայր-ա-ծիր *a* endless, infinite, boundless

աճ-կախ *a* independent

***աճ-կախ-ութիւճ** *n* independence

աճ-կամ-որք *a* stingy, tightfisted, parsimonious

աճ-կաշկաճդ *a* uninhibited, spontaneous, unconstrained, ingenuous

աճ-կաս-կած *a* undoubted, certain, undisputed

աճ-կար-ել-ի *a* 1.impossible, incredible, 2.forbidden

աճ-կեճդ-աճ *a* lifeless

աճ-կեղծ *a* sincere, true, frank

***աճ-կեղծ-օրէն** *adv* sincerely, frankly

***աճ-կ-է** *WA RO* աճկե *prs-prn* from him/her/there/it, abl of աճ

աճ-համար *a* countless

աճ-համ *a* 1.tasteless, flavorless 2. boring, dull 3. rude

աճ-համա-պատասխան *a* incompatible, inconsistent

***աճ-համա-պատասխան-ութիւճ** *n* incongruity, inconsistency

աճ-հաս *a* inaccessible, unattainable

աճ-հասկ-աց-ող *a* one who does not understand

աճ-հաստ-ատ *a* shaky, unstable, unsteady

աճ-հետ *a* without a trace

***աճ-հիւր-ընճ-կալ** *a* inhospitable

աճ-հոգ *a* carefree, relaxed, calm

աճ-հողդ-ողդ *a* intransigent, unyielding

աճ-հուճ *a* endless

աճձ *n* person, somebody

աճ-ձայճ *a* soundless

***աճձկ-ատ** *adv* longingly

աճձուկ *a esp. WA* 1. tight, narrow 2.*fig.* sadness, loneliness, trouble, longing

***աճձրեւ** *n* rain

***աճձրեւ-ել** *vi* to rain

աճ-մատ-չ-ել-ի *a* unreachable, inaccessible, unavailable

աճ-մարդ-կ-այճ *a* inhuman, inhumane

աճ-մեղ *a* innocent

***աճ-մեղ-ութիւճ** *n* innocence

***աճ-յագ** *a* insatiable

***աճ-յաղորդ** *RO* աճհաղորդ *a* unresponsive, indifferent

***աճ-յարմար** *RO* աճ-հարմար *a* 1. inconvenient, uncomfortable 2.improper, shameful

***աճ-յարմար-ութիւճ** *RO* աճհարմարություճ *n* inconvenience, discomfort

աճ-ճչաճ *a* minor, trivial, insignificant

աճ-ճչմար *a* inconspicuous, unnoticed

***աճ-շէջ** *RO* աճշեջ *a* unquenchable

աճ-ոճ-ք *WA dem /prs-prn* they, *see EA* նրաճք

աճ-ողճ-ա-շար *a* 1.invertebrate 2. *fig.* spineless, fearful

աճ-որ *WA dem /prs-prn* his her its, *see EA* նրա

աճ-որոշ *a* 1.indefinite, infinite 2.infinitive

աճ-ող *WA dem/prs-prn* gen-dat of աճողք, *see EA* ըրաճց

***աճ-ող-ց-մ-է** *WA dem /prs-prn* abl of աճողք, *see EA* ըրաճցից

աճ-ող-ց-մ-ով *WA dem /prs-prn* ins of աճողք, *see EA* ըրաճցով

աճ-ող-ք *WA dem /prs-prn* they, nom pl of աճիկա, *see EA* ըրաճք

***աճու-ակ** *n dim* small wheel, roller

***աճուաճ-ել** *vt* to name, call

աճ-ուղղ-ել-ի *a* irreversible, irretrievable

աճուճ *n* name

աճուշ, աճոյշ *a n* sweet; sweets, confectionery

աճուշ-ա-հոտ *a* 1.fragrant, scented 2. *WA* perfume

աճուշ-եղէն *n* sweets, dessert

աճուշ-իկ *a dim* sweet, sweetie

աճուրջ *n* dream, illusion

անշուշտ *modal* of course, sure

աճ-չափ *a* measureless, extreme

աճ-պատեհ *a* 1. improper 2.untimely

աճջատ-ում *n* separation, parting, disconnection

աճ-սփոփ *a* inconsolable, disheartened, hopeless

***աճ-վերջ-աճ-ալ-ի** *a* endless

***աճ-վերջ-աճ-ալ-ի-օրէն** *adv* endlessly

աճ-վստահ *a* unsure, insecure, not confident

***աճ-վստահ-ութիւն** *n* lack of confidence, distrust, mistrust, disbelief

աճ-վտանգ *a* safe, not dangerous

աճ-տար-բեր *a* indifferent, immune

աճ-տես *a* invisible

աճ-տրամ-ա-դիր *a* sad, undisposed

աճ-տրտ-ունջ *a* without complaint

***աճց-եալ** *a past-p* past, last

աճց-ը-ն-ել *WA vc* spend (time), carry over transfer, *see EA* աճց կացնել, աճցնել

աճց-ն-ել *EA.* **-նիլ** *WA. vi in* pass, cross, traverse

***աճ-ցաւ 1** *RO* աճցավ *a* painless

***աճց-աւ 2** *RO* աճցավ *vt in* 3rd p. *sn* աճցնիլ/աճցնել passed

***աճփոյթ** *a* careless

աճ-օգուտ *a* useless

***աճօթի** աճոթի *WA a* hungry

աշակերտ *n* student, pupil

աշխատ-աճ-ք *n* job, work, business

աշխատ-իլ *WA.* **-ել** *EA vi* to work

աշխատ-ե-ցն-ել *EA* **-ցնել** *WA vc* to make one work

աշխարհ *n* 1.world 2.obs. country, nation

***աշխոյժ** *a* lively, energetic, animated

աշուն *n* fall, autumn

***աչ-ուի** *obs pl* of աչ-ք, regular: աչք-եր

աչ-ուկ *n dim* eye

աչ-ք *n* 1.eye; 2.drawer; 3 envy

ապա *adv* 1. later, then 2. *modal* well!

***ապա-գայ** *n* future

ապա-թարց *n* apostrophe

***ապակ-եղէն** *a n* 1.made of glass 2.glass containers, cups, plates, mugs etc.

ապ-երջանիկ *a* unhappy, miserable, broke

ապակի *n attr* glass

ապաստ-արան *n* asylum, refuge, shelter, sanctuary

***ապա-ցոյց** *n* proof

ապա-ցուց-ել *vt* to prove

ապեր-իկ *EA n coll* brother, bro, *see* եղբայր

ապշ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to be surprised, fascinated, shocked, astonished

ապուր *n* soup

ապսպր-ել *vt* to order

ապր-ան-ք *n* goods

ապր-ե-ցն-ել *vc* to make live

ապր-իլ *WA.* **-ել** *EA* 1 *vi* to live

ապրիլ 2 *n* April

ապր-ուստ *n* sustenance, living

աջ *a adv* right (side); *fig* successful

առագաստ *n* sail canvas

առ-ած *n* 1. proverb 2. *past-p* of առնել

առ-աճց *prep* without

առ-աճձ-իճ *a* alone, single, separated

առ-անձ-ն-աբ-ալ *vi* to withdraw, isolate; be, stay, keep alone

առ-աջ *post adv* 1.in front of, ahead, before 2.earlier, formerly

առ-աջ-ին *ord* first

առ-աջ-ն-եկ *n* first-born, first child

առ-աջ-ն-որդ *n* leader

առ-աջ-ն-որդ-ել *vt* to lead, guide

առ-աջ-ուց *WA adv* first, first of all, previously

առասպել *n* myth, legend

առատ *a* abundant, bountiful

***առ-արկայ** *n* object, issue

առ-արկայ-ա-կան *a* material, actual

***առ-արկայ-օրէն** *adv* objectively, really, actually

***առ-աւել** *RO* առավել *a* more

***առ-աւել-ա-գոյն** *a* most

***առաւօտ** *RO* առավոտ *n* morning

***առաւօտ-եան** *RO* առավոտյան *adv* in the morning

առաք-ել *vt* to send, transmit, ship

***առաք-ու-ել** *EA.* -ուիլ *WA vp* to be sent, shipped, transported

***առ-եւ-տուր** *n* trade, business, shopping

առիթ *n* chance, excuse, occasion, opportunity

***առիւծ** *n* lion

***առթ-ի** *RO* առթիվ *post* for the occasion of

***առ-կայ** *a* extant

առ-ն-ել *vt ir* to take, get, buy

***առ-ջ-եւ** *post* in front of

առ-ջ-ի *WA coll obs* first, *see* առաջին

առ-ողջ *a* healthy

***առոյգ** *a* lively, vivacious

առու *n* small stream, flow

առտու *WA adv* morning, in the morning, *see EA* առաւօտ

***առ-օր-եայ** *RO* առօրյա *a* everyday, quotidian

աս *WA dem* this, it, *see EA* սա

աս-անկ *WA dem* such, this way, like this, *see EA* այսպէս

ասել *EA vt* to say, *see WA* ըսել

ասդին-անդին *WA adv* here and there, to and fro, *see EA* այս կողմ այն կողմ

աս-ի *WA dem-prn* this, conv. from ասիկա

աս-իկ-ա *WA dem-prn* this, *see EA* այս, սա

***աս-կ-է** *WA dem-prn* abl of աս-իկա, *see EA* սրանից

աս-ոնք *WA dem-prn* these pl of աս-իկա,*see EA* սրանք

աս-որ *WA dem-prn* gen-dat of աս-իկա, *see EA* սրա

***Աստուած** *n* God

աստղ *n* star

աստղ-իկ *n dim* 1. little star 2. *fem* proper name 3.Venus

աս-ք *n* legend, story, tale

ատ *WA dem-prn* that, *from* ատիկա, այդ, *see EA* դա, այդ

ատամ *EA n* tooth, *WA* ակռայ

***ատամն-ա-բոյժ** *n* dentist

ատ-ի *WA dem* he she it, *conv* from ատիկա, *EA* էդ

ատ-անկ *WA dem conv* like that; that way, *see* այդպէս

ատ-ել *vt* hate

***ատ-ել-ութիւն** *n* hatred

ատեն *WA n* time, span

***ատեն-օք** *WA adv* formerly, once, long ago, once upon a time

ատ-իկ-ա *pr* that

ատ-որ *WA dem* gen-dat of ատ

արաբ *n* Arab, Arabic *(ethnonym)*

արաբ-ա-կան *a* Arabic

***արաբ-երէն** *n* Arabic *language*

արագ *adv a* quick, fast, speedy, rapid

***արագ-ա-գոյն** *adv a* fastest

արագ-ընթ-աց *a adv* fast moving, express

արագիլ *n* stork

արատ *n* vice, defect

ար-ար-ած *n* creature

Արարատ *n* Ararat, the Biblical mount in historic Armenia

ար-ար-իչ *n* creator, Արարիչ God

արբ-են-ալ *vi* to get inspired, high

արգ-ել-ք *n* prohibition, ban, sanction

արգիլ-ել *WA.* **արգել-ել** *EA* *vi* to prohibit, forbid, ban

արդ *adv modal* now

արդ-ար *a* just, righteous

***արդ-ար-ութիւն** *n* justice

***արդ-էն** *RO* արդեն *adv* already

***արդ-եօք** *RO* արդեոք *modal* is that true; (I) wonder if

***արդ-իւն-ք** *n* result

արեգ-ակ *n* sun, poet. արեւ is the usual word

***արեւ** *n* sun

***արեւ-ելք** *n* east

***արեւ-մուտ-ք** *n* west

արեան-ա-կից *n a* blood relative, *see also* արիւնակից

***արեան-ա-կց-ութիւն** *n* consanguinity

արթ-ն-ա-ն-ալ *EA.* **-ննալ** *WA* *vi* to wake up

արթ-ն-ացն-ել *EA.* **-նցնել** *WA* *vc* to wake up, awaken

արթ-ուն *a* awake, alert

արժ-ան-ան-ալ *vt* to deserve, become worthy

արժ-են-ալ *vt* to cost, be valued, priced

***արժ-էք** *RO* արժեք *n* value, cost, price

արի 1 1. *a n* brave 2. male proper name

արի 2 *EA* come! *imperative* from գալ

***արիւն** *n* blood

***արիւն-ալ-ի** *a* bloody

***արիւն-ա-կց-ութիւն** *n* consanguinity

***արիւն-ա-կից** *a n* blood-relative, blood-related

***արիւն-ա-քամ** *a* bleeding, drained of blood

***արիւն-ոտ** *a* bloody, sanguine

արծաթ *n attr* silver

***արծաթ-եղէն** *n a* silver jewelry and craft

***արծաթ-աւուն** *a* silvery

***արծիւ** *RO* արծիվ *n* eagle

արկած *n* 1.adventure 2.*WA* accidcnt

***արկած-ա-խնդր-ութիւն** *n* adventure

արձ-ակ-ուրդ *n* vacation, day-off; holiday

արձ-ան *n* statue

***արմաւ** *n* date, the fruit

***արմաւ-ենի** *n* palm tree

արն-ա-վառ *a* blood-baked

արն-ոտ *a conv* bloody, *see standard* արիւնոտ

***արշա-լոյս** *n* dawn, sunrise, daybreak

արջ *n* bear

արջ-ուկ *n dim* little bear, teddy bear

արտ *n* crop field

***արտեւան-ունք** *n* eyelash

արու *a n* masculine; male

արփի *n* sun, sol poet., արեւ is the usual word

***արքայ** *n* king

արքայ-ա-կան *a* royal, kingly

արք-ուն-ի-ք *n* royal court

***աւագ** *RO* ավագ *a n* senior, older

***աւազ** *RO* ավազ *n* sand

***աւազ-ուտ** *RO* ավազուտ *n* sandy terrain

***աւանդ** *RO* ավանդ *n* 1. legacy, heritage 2. deposit

***աւանդ-ութիւն** *RO* ավանդություն *n* 1.tradition, rite 2. legend

***աւար** *RO* ավար *n* loot, plunder

***աւարտ** *RO* ավարտ *n* end, finish, conclusion

***աւարտ-ա-կան** *RO* ավարտ-ական *a n* 1. final 2.certificate

***աւարտ-ել** *RO* ավարտել *vt* to end, complete, finish; to graduate

***աւարտ-ու-ել** *EA.* -(ու)իլ *WA* *RO* ավարտվել /վիլ *vp* to be finished, completed

***աւել** *RO* ավել *n* broom

***աւել-ի** *RO* ավելի *a* more

***աւեր-ել** *EA RO* ավերել *vt* to destroy, ruin, destruct, *see WA* աւրել

***աւեր-ու-ել** *EA RO* ավերվել *vp, ref* to be destroyed, demolished

***աւետիս** *RO* ավետիս *n* 1. good news 2. male proper name

***աւիշ** *RO* ավիշ *n* sap, juice

***աւիւն** *RO* ավյուն *n* energy

***աւլ-ել** *RO* ավլել *vt* to sweep

***աւր-ել** *WA RO* ավրել *vt* to damage, wreck, ruin, break, destroy, shatter, *see EA* ավերել, փչացնել

***աւր-(ու)-իլ** *WA RO* ավրվիլ *vp* be or get wrecked, ruined, broken, destroyed, *see EA* ավերվել, փչանալ

***Աւետեաց երկիր** *RO* Ավետեաց երկիր Promised land

ափ *n* 1.palm (hand) 2. shore
ափ-ունք *n* shores, coast
աքսոր *n* exile

Բ բ

բաղ *n* duck
***բազէ** *RO* բազէ *n* hawk, falcon
բազկ-աթոռ *n* arm chair
բազկ-երակ *n* pulse
***բազմ-ա-գոյն** *a* colorful, multicolor
բազմ-ա-զան *a* various, variegated
***բազմ-ա-թիւ** *a* numerous, multitudinous
***բազմ-ա-կէտ** *RO* բազմ-ա-կետ *n* ellipsis
բազմ-ան-ալ *vi* to multiply, grow, develop, reproduce
բազմ-ել *vi* to recline
բազմ-ոց *n* sofa, couch
***բազմ-ութիւն** *n* 1. multitude 2. crowd
բազուկ *n* forearm, arm
բազում *a* numerous, multitudinous
բաժակ *n EA* glass, cup, tumbler
բաժ-ան-ել *EA.* **-ժնել** *WA vi* to divide, separate
***բաժ-ան-ուել** *EA.* **-ժնուիլ** *WA vp, recp* 1. to part, be separated 2. to get divorce
բաժ-ան-ում *n* division, detachment, separation, departure
բաժ-ին *n* 1.share, portion, part 2. section, department
բալասան *n conv* balm, balsam, nepenthes
բախել *vt* 1. to collide, ram (interests, sides) 2.to knock, strike
բախ-ում *n* collision, impact
բախտ *n* 1. luck, fortune 2. destiny, fate
***բախտ-ա-ւոր** *a* lucky, fortunate
բակ *n* yard, lot
բահ *n* spade
բաղ-ա-ձայն *n* 1. consonant 2.tone deaf
բաղդատ-ա-կան *a* comparative
բաղդատ-ել *vt* to compare
բաղկ-ան-ալ *vi* to consist of
բաղձ-ան-ք *n* desire, wish, fancy, daydream
բաղնի-ս *n EA* bathroom, bath
բաղնի-ք *n* bathroom
բաճկոն *n* waistcoat
բամբակ *n* cotton
բամ-բաս-անք *n* gossip
բամ-բաս-ել *vi* to gossip
բայ *n* verb
բայց *conj* but
բա-ն *n* 1. thing, issue, something 2. *obs* word, speech
բանակ *n* army
բան-ա-կան *a* rational, reasonable
***բան-ա-կան-ութիւն** *n* reasoning, logic, conscience
բանակ-ում *n WA* camping
բան-ալ *vt* to open, reveal
բան-ալ-ի *n* 1. key 2. clue, hint
բան-ա-ստեղծ *n* poet
***բան-ա-վէճ** *RO* բանավեճ *n* discussion, argument
բան-ա-կց-ել *EA.* **-իլ** *WA v recp* to negotiate
***բան-ա-կց-ութիւն** *n* negotiation
բա-ն-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to work, toil
բան-ե-ցն-ել *vc* work, labor
բանկ *n* bank *see* also դրամատուն
***բան-ու-որ** *n* laborer, worker
***բանջար-եղէն** *n* vegetables
բանտ *n* prison
***բանտ-արկ-եալ** *n frzn* prisoner
բանտ-արկ-ել *vt* to imprison, incarcerate
բանտ-ել *vt fig.* imprison, intern
բաշխ-ել *vt* to distribute, share, give away
բառ *n* word
բառ-ա-խաղ *n* pun, play of words
բառ-արան *n* dictionary
բառ-ացի *a* literal (meaning)
բարակ 1 *a* thin, lean, slim
բարակ 2 *n* hound
բարակ-ել *EA.* **-նալ** *WA vi* to thin down
բար-ա-տու *a coll* fruitful
բար-բառ *n* dialect

բար-բառ-ել *vt* to utter, enunciate, speak

բարդ *a* complex, complicated

***բար-եաց-ա-կամ** *a* well-wishing

բար-ե-բախտ-աբար *adv* fortunately

բար-ե-գործ *n* benefactor

բար-ե-գործ-ա-կան *a* benevolent, charitable

***բար-ե-գործ-ութիւն** *n* charity, altruism

բար-ե-կամ *n* 1. *WA* friend, companion 2.*EA* relative

***բար-ե-կամ-ութիւն** *n* friendship, goodwill

բար-ե-կամ-ուհի *n fem* 1*WA* friend, companion 2.*EA* relative

բար-ե-կեց-իկ *a* affluent, prosperous

***բար-ե-կեց-ութիւն** *n* 1. well-being, prosperity 2. affluence, opulence

բար-եր-կիրք *a* civil, polite, educated

բար-ե-մաղթ-ան-ք *n* well-wishes, best wishes, regards

բար-ե-պատ-եհ *a* fortunate, propitious, well-timed, favorable

բար-ե-րար *n* benefactor

***բար-եւ** *n* hello, hi, salutation

***բար-եւ-ել** *vt* to greet, say hello

բարի *a* 1.kind, good-hearted 2.noble, gentle

բար-ի-ք *n* goodness, good deed

բարկ *a* scorching, blazing (sun, heat)

բարկ-ան-ալ *vi* get angry, mad, furious

բարկ-ա-ցն-ել *vc* to anger, madden, annoy, enrage, infuriate

***բարկ-ութիւն** *n* anger

բարձ *n* pillow, cushion

բարձ-ունք *n* hill, elevation

բարձր *a* 1.high 2.tall

բարձր-ա-հասակ *a* tall

բարձր-ա-ձայն *a* loud

բարձր-ան-ալ *vi* to ascend, go/get up,

բարձր-ա-ցն-ել *vc* to raise, elevate, ascend

բարոյ-ա-կան *a* moral, ethical, just

***բար-ութիւն** *n* kindness, generosity

բարդի *EA.* **բարտի** *WA* *n* aspen tree

բար-ք *n* morals, ethics

բա-ց *a* 1. open 2. light (color); *EA* ~ թողնել to miss, fail to take. *see WA* փախցնել

***բաց-ա-կայ** *a* absent

բաց-ա-կայ-ել *vi* to be absent

***բաց-ա-կայ-ութիւն** *n* absence

բա-ց-ա-կանչ-ել *vt* to exclaim, shout

***բաց-ա-յայտ** բացահայտ *a* obvious, apparent

***բաց-ա-յայտ-իչ** *n ling.* appositive

բաց-առ-իկ *a* exceptional, exclusive, elite, sole

բա-ց-ա-տր-ա-կան *a* explanatory

բա-ց-ա-տր-ել *vt* to explain, comment

բաց-արձ-ակ *a adv* absolute, utter, complete

բա-ց-ել *EA vt* to open

բա-ց-ի *post* except

բացիկ *n EA* post card

բա-ց-իչ *n* can opener

***բա-ց-ու-ել** *EA.* **-ուիլ** *WA* *vi, vp* 1.to be opened, revealed, exposed 2.to flourish

բա-ց-ում *n* opening, inauguration

***բաւ** *RO* բավ *attr* enough, sufficient

***բաւ-ա-կան** *RO* բավական *a adv* enough, ample, sufficient, *fem proper name*

***բաւ-ել** *RO* բավ-ել *vi* to suffice, satisfy, be enough

բեղ բեղ *EA n* mustache, *see WA* պեխ

բեկ-ել *vt* 1. to break 2. to decline, cancel

բեկոր *n* detritus, debris, fragment

բեմ *n* stage

բեռ *n* load, burden

բեռ-ն-ա-կիր *n* porter

բեռ-ն-ա-տար *n a* 1. truck, lorry 2. transporter, freight carrier

բերան *n* mouth

բերդ *n* fortress, fort

բեր-ել *vt ir* to bring

բերկր-անք *n* joy, delight

***բերկր-ութիւն** *n* delight

***բեւեռ** *n* 1. pole 2. nail, screw

բ-զ-(բ)զ-ալ *vi onom* to buzz, hum

բզ-կտ-ել *vt rept* to maul, tear, rip, slash

բթ-ա-մատ *n* thumb

բթ-ա-միտ *a* obtuse

բժիշկ *n* physician, doctor

բժշկ-ա-կան *n* medical

բժշկ-ել *vt* to heal, cure, treat

***բժշկ-ութիւն** *n* medicine, medical science

բժշկ-ուհի *n fem* doctor, physician

***բիւր** *a* 1. many, numerous 2. *obs* thousand

***բիւր-ա-ւոր** *a* numerous

բլբուլ *n* nightingale, *see WA* պլպուլ, a Middle Armenian borrowing from Arabic

բլուր *n* hill

բծ-ա-խնդիր *a* scrupulous, meticulous

բխ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to spurt, surge, gush

***բն-ա-գիտ-ութիւն** *n* natural sciences, physics

բն-ա-գիր *n* original (copy)

բն-ազդ *n* instinct

բն-ա-ծին *a* innate

բն-ա-կան *a* natural

բն-ակ-ավայր *n* residence, settlement, city, town, village

բն-ակ-արան *n* 1. apartment, flat 2. home, dwelling

բն-ակ-իչ *n* resident, dweller

***բն-ակ-չ-ութիւն** *n* population

***բն-ակ-ու-ել** *EA.* **-իլ** *WA vi* to reside, dwell, inhabit

***բն-աւ** բն-ավ *adv* not at all, in the least

***բն-աւեր** բն-ավեր *n* with destroyed home/nest

***բն-ութիւն** *n* 1.nature 2. character

բոբիկ *EA.* **բոպիկ** *WA a* barefooted

բոբիկ-ան-ալ *EA vi* to get barefooted

բոզ *n* slut, hooker

բոլոր *pr def-prn* all, every

բոլոր-ովին *adv EA* completely, entirely, altogether

բողբոջ *n* bud

բողոք *n* protest, *EA* complaint

բողոք-ա-կան *a n* protestant

բողոք-ել *vi* to protest, complain

***բոյլ** *n* cluster (of flowers, stars)

***բոյն** *n* nest

***բոյս** *n* plant, vegetation

***բոյր** *n* scent, fragrance, aroma, perfume

բոպիկ-ն-ալ *WA vi* to get barefooted, *see EA* բոբիկանալ

բոսոր *a* ruby red

բովանդակ *a* entire

***բովանդակ-ութիւն** *n* 1.content 2. table of contents

բորբոք-ել *vt* to inflate, irritate, aggravate, fan the flames of

բորբոք-իլ *WA.* ***-ուել** *EA vp ref* to intensify, build up, get tense, jumpy, irritated

բորբոք-ուն *a* 1.tumultuous, flaming. intense 2.agitated, irate, irritated

բորենի *n* jackal

բոց *n* flame

բու *n* owl

բութ 1 *a* 1. thumb 2.blunt 2.dull, stupid

բութ 2 *n* a punctuation mark [`] compatible with colon and semicolon

բուժ-ել *vt* to cure, treat

բուժ-ակ *n* nurse, medic

***բուժ-քոյր** *n* nurse, *med.*

բուն *n a* 1. tree trunk 2. genuine, original, authentic 3.nest, *see also* բոյն

բուռ *n* handful

բուս-ն-ել *EA* **-ն-իլ** *WA vi* grow, sprout

բուրդ *n* wool

***բուր-ա-ւէտ** *RO* բուրավետ *a EA* fragrant, scented, flavored

բուր-ել *vi* to scent, smell well, imbue, perfume

բուրմ-ունք *n* aroma

***բուր-ումն-ա-ւէտ** *RO* բուրումնավետ *a* fragrant, scented, flavored

բուք *n* blizzard

բուք-ու-բորան *n* blizzard, whiteout

բջիջ *n* cell *in organisms*

բռ-ն-ակ *n* handle

բռն-ա-բար-ել *vt* to rape

բռն-ա-կալ *n* despot, tyrant

***բռն-ա-կալ-ութիւն** *n* tyranny

բռ-ն-ել *vt* to hold, catch, seize, grip, grab

***բռնկ-ու-ել** *EA.* -ուիլ *WA vp* to be ignited, *fig.* irritated

բռ-ն-կում *n* ignition, combustion

***բռ-ն-ու-ել** *EA.* -ուիլ *WA vp, ref* 1. to be held, caught; hold of, clasp 2. to be trapped, arrested

***բռ-ն-ութիւն** *n* violence, force

բռ-ուցք-ք *n* fist, box, ~ ով զարնել*WA,* խփել *EA* to punch

***բրածոյ** *n a* fossil, fossilized

***բրդ-եայ** *a* woolen

***բրդ-է** *a* woolen

բրինձ *n* rice

Գ գ

գագաթ *n* crest, peak, tip

գազան *n* beast

գազան-անոց *n* zoo

գա-լ 1 *vi ir* come

գա-լ 2 *attr WA* next

գա-լ-ի-ք *n a frzn* 1. future 2. *fut-p* following, coming

գահ *n* throne

գաղափար *n* idea, thought

գաղթ *n* migration, emigration, relocation, exodus

գաղթ-ա-կան *n* migrant, refugee, vagrant

գաղթ-ել *vi* migrate, emigrate, leave the homeland

գաղտ-ա գող-ի *adv* secretly, stealthily, furtively

գաղտ-ա-բար *adv* secretly

գաղտ-նի *a* secret, covert, confidential

գաղտնի-ք *n* secret

գաղութ *n* colony, settlement, community

գամ *n esp. WA* nail, bolt, screw; *see EA* մեխ

գայթակղ-ել *EA.* -ուիլ *WA vt* to seduce, tempt, lure. *WA* scandalize

***գայթ-ա-կղ-ութիւն** *n* seduction

գայլ *n* wolf

գան-իլ *WA vi* to disgust, appall, detest, *see EA* զզուել, ընդկալ

գանգատ *n* complaint

գանգուր *a* curly, wavy

գանձ *n* treasure

գառ *n* lamb

գառ-ն-ուկ *n dim* lamb

գար-ե-ջուր *n* beer

գարի *n* barley

գարուն *n* spring (season)

***գաւազան** *RO* գավազան *n* cane, baton, rod, wand, staff

***գաւաթ** *RO* գավաթ *n* cup, mug

***գգու-ան-ք** *n* caress

գդալ *n* spoon, *see WA* դգալ

գեղ-ան-ի *a n* beautiful (woman)

գեղեցիկ *a* beautiful, handsome, fair

***գեղեցկ-ութիւն** *n* beauty

գեղջ-ուկ *n obs* peasant

գեղ-ուհի *n fem* beautiful

գետ *n* river

գետին *n* ground, land, base,

գետն-ա-խնձոր *n WA* potato. *EA* ginger

գեր-ա-զ-անց *n* excellent

գեր-ա-զ-անց-իկ *n* straight "A" student

գերան *n* timber, beam, log

գերեզման *n* grave

գերեզման-ա-տուն *n* graveyard, cemetery

գերեզման-ոց *n* cemetery

գեր-ել *vt* 1. to take war prisoners 2.to captivate, enchant, enthrall, entrance

գեր-ե-վար-ել *vt* to capture, take war captives, enslave

գերի *n* war prisoner

գերման-ա-կան *a* German

գերման-ացի *n* German, *(ethnonym)*

գզ-ել *vt* to tease (hair), card, comb wool

***գզ-ու-ըռտ-իլ** *WA.* **գզ-ւ-ռտ-ել** *EA v recp rept* fight roughhousing, tussle, brawl, grapple

***գզ-ու-ել** *EA.* **-ու-իլ** *WA vp recp* fight roughhousing one with another

***գէթ** *RO* գեթ *adv* at least

***գէշ** *RO* գեշ *a* bad, ugly

***գէր** *RO* գեր *a* fat, gross, obese

***գէրնալ** *RO* գերնալ *WA conv* to put on weight, become fat, *see formal* գիրանալ

***գթ-ութիւն** *n* mercy, compassion, sympathy

***գժ-ու-ել** *vi EA conv* to go crazy

գիժ *EA a n* crazy

գիծ *n* line

գին *n* cost, price

գին-արբ-ուք *n* party, orgy

գինի *n* wine

գին-ով *n frzn* tipsy, drunk

գիշեր *n* night

գիշեր-ային *a* night

գիշեր-ել *vi* to spend the night

գիշեր-երգ *n* serenade

գիտ-ա-կից *a* conscious, mindful, aware, cognizant

***գիտ-ա-կց-ութիւն** *n* conscience, principles, cognizance

գիտ-ել-ի-ք *n* knowledge, insight, erudition

գիտ-եմ *vt ir* I know, *see also* գիտենալ

գիտ-(ե)ն-ալ *EA.* **գիտնալ** *WA vt* to know, understand, *see* also գիտեմ

գիտ-ն-ա-կան *n* scientist, scholar, researcher

***գիտ-ութիւն** *n* 1.science 2. knowledge

գիտ-ուն *a n* knowledgeable, wise

գիր *n* letter, character

գիր-ան-ալ *vi* to put on weight, become fat

գիրգ *a* curvaceous, voluptuous, delicate (*of female body)*

գիրկ *n* hug, embrace

գիր-ք *n* book

***գիւղ** *n* village

***գիւղ-ացի** *n* villager, peasant

***գիւմր-եցի** *n* native of Giumri

***գիւտ** *n* invention, find

***գիւտարար** *n* inventor

գլխագիր *a n WA* upper case (*letters*)

***գլխ-ա-պտ-ոյտ** *n* vertigo, dizziness

գլխ-ատ-ել *vt* to behead, decapitate

գլխ-արկ *n* hat, cap

***գլխ-ա-ւոր** *a* principal, main, chief, key

գլխ-ի-վայր *adv* head-down

գլխ-ովին *adv* completely, totally, head over

գծ-ել *vt* to draw. *EA* to draw lines, sketches

գլոր-ել *EA* **-իլ** *WA vt* to roll, spin

գլ-դ-որ-ել *EA.* **գլ-տ-որ-իլ** *WA v rept* to roll, tumble, stumble, trip

գլուխ *n* 1. head 2. chapter 3. leader

գն-ալ *vi EA* to go, *see WA* երթալ

գն-ա-հատ-ա-կան *n* assessment, grade

գն-ա-հատ-ել *v* to assess, estimate, appreciate

գն-աց-ք *n* 1.*EA* train 2.*WA* procedure, course, process

գն-ել *vt* to buy, obtain

գն-որդ *n* buyer, customer

գնչու *n* Gipsy *(ethnonym)*

գոգ *n* lap

գոգ-նոց *n* apron

գոհ *a* content

գոհ-ան-ալ *vi* to be content

գոհար *n* 1.gem, jewel 2. *fem* proper name

***գոհ-ութիւն** *n* contentment, satisfaction

գող *n* thief

գող-ան-ալ *EA.* **գող-ն-ալ** *WA vt* to steal

***գող-աց-ու-ել** *EA.* **գող-ց-ու-իլ** *WA vp* to be stolen

գոյական *n* noun

գոյանալ *vi* to come into existence, appear

***գոյն** *n* color

***գոյն գոյն** *a rept* colorful, multicolored

***գոյն-զ-գոյն** *a rept* colorful, multicolored

***գոյ-ութիւն** *n* existence

գոլ *a* tepid

գոլորշի *EA n* vapor, steam

***գոնէ** գոնէ *adv* at least

գոռ-ալ *EA vi* to yell, scream

գոչել *EA vi* to shout, call

գոռ-գոռ-ալ *EA vi rept* to yell, scream

գոռոզ *a* arrogant, conceited

գով-ազդ *n* ad

գով-ել *vt* to praise

գովեստ *n* praise, commendation

գորգ *n* rug

գործ *n* work, job, business, engagement, chores, errand

գործ-ած-ել գործածել *vt* to use, employ

գործ-ա-կց-ել *EA.* **-իլ** *WA v recp* to cooperate, collaborate, work with

***գործ-առ-նյթ** *n* function

գործ-արան *n EA* factory *WA* organ

գործ-ած-ել *vt* to use, utilize

գործ-ել *vi, vt* 1. to function, operate 2. to knit, weave, *see also* հիւսել

գործի-ա-կան *a* instrumental (case)

գործ-ի-ք *n* tool, instrument

***գործ-ող-ութիւն** *n* act, operation. *WA* medical operation, surgery, *see EA* վիրահատութիւն

գորշ *a* 1. gray 2. dim, somber 3. monotonous, dull, boring

գոց *a WA* 1. closed, locked *see EA* փակ 2. memorized, by heart 3. dark (color)

գոց-ել *vt WA* to close, lock *see EA* փակել

***գոց-ու-իլ** *vp WA* to be closed, get locked 2.be concealed, hidden

գուժ-կան *n a* messenger of bad news

գութ *n* compassion, care, empathy, mercy

***գուլպայ** *n* sock

գումար *n* sum, total

գուն-ատ *a* pale, pallid

***գուն-ա-ւոր** *a* colorful

գուսան *n* bard, poet-songwriter-performer

գուր-գուր-ալ *vt* fondle, caress, stroke

գուր-գուր-անք *n* caress, stroke

***գու-ց-է** գու-ց-է *adv frzn* perhaps, maybe

գռեհ-իկ *a* vulgar, ill-mannered, loutish

գտ-ն-ել *vt* find, encounter, locate 2.discover, understand

***գտ-ն-ուել** *EA.* -ուիլ *WA vp, vi* to be found, be located

գր-ա-բար *n frzn* [Grabar], the literary version of Old Armenian, *WA pronunciation: [krapar]; EA pronunciation [grapar]*

***գր-ա-գէտ** գր-ա-գէտ *n a* literate, educated

***գր-ա-գիտ-ութիւն** *n* literacy

գր-ա-գիր *n* clerk

գրադարակ *n* book shelf

գր-ա-դար-ան *n* library

գրա-դար-ան-ա-վար *n* librarian

գր-ա-խանութ *n* bookstore

գր-ա-կան *n* literary

***գր-ա-կան-ութիւն** *n* literature

***գր-ա-կան-ա-գէտ** *RO* գրականագետ *n* literary critic, literature scholar

***գր-ա-կան-ութիւն** *n* literature

գրա-պահ-արան *n* book case

գր-ա-սեղան *n* desk

***գր-ա-սենեակ** *n* office

գր-ա-վաճառ *n* book seller

գր-ա-տախտակ *n* blackboard

գր-ա-տուն *n* bookstore

***գրաւ** *RO* գրաւ *n* pawn

***գրաւ-ել** *RO* գրավել *vt* 1. to win over, take over, *fig.* to attract, charm

***գրաւ-իչ** *RO* գրավիչ *a* attractive, charming

***գր-ա-ւոր** *a* written, in writing

գրե-թէ *RO* գրեթե *adv frzn* almost, nearly

գր-ել *vt* to write

գր-իչ *n* 1.pen 2.scribe

***գրկ-ա-խառն-ու-ել** *EA.* **-ուիլ** *WA v recp* to hold, embrace each other *esp..* for greeting

գրկ-ել *vt* to hug, hold, embrace

գր-ող *n pres-p* 1. writer 2. angel of death (in curses)

***գր-ու-ել** *EA.* **գր-ու-իլ** *WA vp* to be written, recorded

գրպան *n* pocket

գրկ-ել *vt* to hug, embrace

Դ դ

դա *EA dem* that, *see WA* ատ-իկա

դադար *n* pause, break, halt, interruption

դադար-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to pause, stop, cease, break, discontinue

դադր-իլ *coll WA* to get tired, *see also* դադարիլ

դաժան *a* cruel, severe, ruthless

դահիճ *n* executioner. *fig murderer, torturer*

դահլիճ *n* hall, chamber, assembly room

դահուկ *n* ski

դամբան *n* shrine

դան-դաղ *a adv* slow(ly)

դաշ-ինք *n* treaty, pact

դաշն-ակ 1. *WA n* piano, *see EA* դաշնամուր

դաշնակ 2. *n abrv from* Դաշնակցական, a member of ARF, *see below*

դաշն-ա-կից *n a* ally

Դաշն-ա-կց-ա-կան *n* Federalist, a member of ARF, the Armenian Revolutionary Federation

դաշն-ամուր *EA n* piano

դաշոյն *n* dagger

դաշտ *n* field

դառ *WA.* **դառ-ն/ը** *EA a* bitter

դառ-ն-ա-գին *adv* bitterly

դառ-ն-ալ *vt* 1.become 2.turn 3. return

դառ-ն-աց-ալ *vi* to be embittered, frustrated

***դառ-ն-ա-պէս** *adv* bitterly

***դառն-օրէն** *adv* bitterly

դաս *n* 1.lesson, class 2.class, type, category

դաս-ա-գիր-ք *n* textbook

***դաս-ա-խօս** *n* lecturer

դաս-ա-կան *a* classical

դաս-ա-կարգ *n* social class

դաս-արան *n* classroom

դաստակ *n* wrist

դաստիարակ *n* educator, *esp.* kindergarten teacher

դաստիարակ-ել *vt* 1.to educate, bring up 2. to discipline

դատ *n* case, trial

դատ-ա-պարտ-ել *vt* to convict, condemn

դատ-արան *n* court (legal)

***դատ-ա-ւոր** *n* judge

դատ-ել *vi vt* 1. to reason, rationalize 2. to judge 3.to have court trial

***դատ-ող-ութիւն** *n* statement, judgment, reasoning

դար *n* century

դար-ակ *n* drawer, shelf

***դար-ա-ւոր** *a* ancient, centuries old

դարբին *n* blacksmith

***դա-րձ-եալ** *adv* again

դա-րձ-ն-ել *vt ir* to turn, turn into, return

դարման-ել *vt* to cure, heal

դարչին *n* cinnamon

դարպաս *n* gate

***դաւ** *RO* դավ *n* plot, treachery

***դաւ-ա-դիր** դավա-դիր *n* plotter, litigant

***դաւաճան** դավաճան *n* traitor

***դաւաճան-ել** դավաճան-ել *vt* to betray

***դաւաճան-ութիւն** *RO* դավաճանություն *n* betrayal, treachery

դափն-ե-վարդ *n* rose bay, oleander

դափնի *n* bay tree, laurel

դգալ *n WA* spoon, *see EA* գդալ

դդմիկ *n* zucchini

դդում *n* pumpkin

դեղ *n* medicine

դեղատուն *EA.* **դեղարան** *WA n* pharmacy

դեղ-ա-գործ *n* pharmacist

դեղին *a* yellow

դեղձ *n* peach

դեղձ-ան-իկ *n* canary

դեղն-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* turn yellow

դեղն-ուց *n* egg yolk

դեռ *adv* yet, still

***դեռ-եւս** *adv* yet, still

դեսպան *n* ambassador

դեսպան-ա-տուն *n* embassy

դեր *n* role

դեր-աս-ան *n n* actor

դեր-աս-ան-ուհի *n* actress

դերձակ *n* tailor

դերձան *n* thread

***դեւ** *RO* դեվ *n* demon, devil, fiend

***դէզ** *RO* դեզ *n* pile, mowed grass, wheat pile

***դէզ-առ-դէզ** *RO* դեզառդեզ *adv* stack by stack

***դէմ** *RO* դեմ *post.* across, in front of, against. ~ դիմաց across, facing each other

***դէմ-ք** *RO* դեմ-ք *n* face

***դէպ-ի** *RO* դեպ-ի *post* to, toward

***դէպ-ք** *RO* դեպ-ք *n* case, event, accident

դժ-բախտ *n* unfortunate, unhappy

դժ-գոհ *a* discontented, dissatisfied, frustrated

***դժ-գոյն** *a EA* pale, pallid, *see also WA* մռգոյն

դժոխք *n* hell

դժ-կամ *a* reluctant, loath, *see also WA* մռկամ

***դժ-կամ-օրէն** *adv* grudgingly, gingerly, reluctantly

***դժուար** *a* hard, difficult

***դժուար-աւ** *RO* դժվար-ավ *WA adv frzn* hardly, with difficulty

***դժուար-ութիւն** *n* hardship, difficulty

դի 1 *n* side (in չորս դիս all round, from four sides; ասդին-անդին here and there)

դի-ա-հերձ-ում *n* autopsy

դի(ակ) 2 *n* corpse

դիզ-ել *vt* to pile up, stockpile, heap up, amass

դիմ-ա-գիծ *n* facial feature, profile

դիմ-ակ *n* mask, domino

դիմ-աց-ալ *vt* endure, tolerate, put up with

դիմ-աց *post* across, in front of

դիմ-աց-կուն *a* stable, resistant, enduring

***դիմ-ա-ւոր բայ** *n* personal verb *ling.*

***դիմ-ա-ւոր-ել** *vt* to meet, greet

դիմ-ել *vt* 1.to address 2. to petition, appeal

***դիպ-ու-ած** *n* incident, chance, happenstance

դիպ-չ-ել *EA.* -չ-իլ *WA conv* դպիլ, դպնալ *vt* to touch, meet, pat, nudge

դիտ-ել *vt* to watch, look at, observe

դիտմ-ամբ *EA adv* deliberately, on purpose, intentionally

***դիտ-ող-ութիւն** *n* 1. comment 2. reprimand

դիր-ք *n* position, status

***դիւան-ա-գէտ** *RO* դիվանագետ *n* diplomat

***դիւան-ա-գիտ-ութիւն** *RO* դիվանագիտություն *n* diplomacy

***դիւական** *RO* դիվական *a* demonic, diabolic, devilish

***դիւր-աւ** *RO* դյուրավ *adv WA* easily

***դիւր-իմ** *adv* effortless, easy, facile

***դղեակ** *n* castle

դն-ել *vt ir* to put, place, lay, install

դող *n* shiver, tremble

դող-ալ *vi* to tremble, shake, quiver

դող-դ(ո)ղ-ալ *vi rept* to tremble

դող-դոջ *a* trembling, shaky, shivering

դող-դոջ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to shiver, tremble

դող-ա-հար *a* trembling, shaky

***դոյլ** *n* bucket

դու *EA.* **դու-ն** *WA prs-prn sn nom* you

դու-ք *prs-pr pl nom* you

դուքս *n* duke

դուռ *n* door

դուստր *n arch* daughter

դուր *n* chisel

դուր-եկ-ած *WA* **դիւրեկած, դիւրալի** *a* pleasant, pleasing

դուր գալ *EA vi* to like, enjoy; *see WA* սիրել, հաւնիլ, ախորժիլ

դուրս *n adv* outside, *post* out

դպ-(չ)-իլ *WA vt conv* to touch, pat, *see EA* դիպչել

դպր-ոց *n* school

դստր-իկ *n dim* daughter

***դր-ու-ել** *EA* **-ուիլ** *WA vp* to be put, arranged, situated, installed, positioned

դրախտ *n* paradise

դր-ա-կած *a* positive

դրամ *n* money

դրամ-ա-պա-ն-ակ *n* wallet, purse

դրամ-ա-տուն *n* bank

դր-ա-ցի *n* neighbor

դքս-ուհի duchess

***դրօշ(ակ)** *RO* դրոշ *n* flag

***դօղ** *RO* դող *n* tire (for wheels)

Ե ե

***եասաման** *RO* յասաման *n* lilac, *see also* եղրեւանի

***եաւրում** *RO* յաւրում *WA conv address form* my child; from *Turkish child, baby*

***եար** *RO* յար *EA n conv* beloved, love, girlfriend or boyfriend

եգիպտական *a* Egyptian

եգիպտացի *n* Egyptian, *(ethnonym)*

Եդեմ *n* Eden, paradise

եզ *n* ox, *pl* եզներ

եզակի *a* singular

եզերք *n* 1. brink, edge 2. shore, country

***ե-թէ** *RO* եթե *conj* if

եթովպ-ացի *n* Ethiopian (ethnonym)

ելակ *n* strawberry

***ելեկտր-ա-կան** *WA* electrical; *see EA* էլեկտրական

***ելեկտր-ա-կան-ութիւն** *WA* electricity; *see EA* էլեկտրական-ութիւն

Ելից գիրք *n frzn* Exodus, a Bible chapter

ել-լ-ել *WA.* **ել-ն-ել** *EA vi ir* get up, arise

ել-ք *n* exit, way out

***եկայ** (I) came *sp of* գալ come

եկ-ա-մուտ *n* income

եկեղեցի *n* church

եկող *pres-p of* գալ *conv EA* next, coming. *WA* գալ ~ շաբաթ next week, *see* յաջորդ

եկ-ուր *WA imp* come! *from* գալ

եղանակ *n* 1.method, way, mode 2.melody 3. *EA* weather; *see WA* օդ 4.verb mood, *ling.*

եղ-ած *past-p see* ըլլալ/լինել

եղբայր *n gen* եղբօր brother

***եղեամ** *n* frost

եղեգ *n* reed

Եղեռն *n* Calamity, disaster *esp..* in reference to the Genocide of Armenians in 1915

եղեր *WA past-p of* ըլլալ (in hypothetic narration)

եղեր-ա-կան *a* disastrous, tragic, catastrophic

եղ-ն-իկ *n* deer

եղունգ *n* fingernail

եղ-ջեր-ու *n* deer, male

***եղ-ջիւր** *n* horn

***եղրեւ-ակի** *n* lilac, lilac tree

եմ [em] *vi, ir 1st p, pl of* է (I) am

են [en] *vi, ir 3rd p, pl of* է (they) are

ենք [enk] *vi, ir 1st p, pl of* է (we) are

ենթ-ա-դր-ել *vi* to assume, suppose

***ենթ-ա-կայ** *n* subject

եռ-ալ *vi* to boil

ես 1 [yes] *prs-prn* I

ես 2 [es]*v, 2nd p, sn of* է (you) are *sn*

***ես-ա-սէր** *RO* եսասեր a n selfish, egotistical

ետ *post, see also* յետ *RO* հետ back, backwards

***ետ-եւ** *n adv* behind, back

ետ-ք *post WA* after

ետ-ք-ը *adv WA* then, later, after, *see EA* յետոյ

երազ *n* dream, daydream

երազ-ել *vt* dream, daydream, imagine, fantasize

***երազ-է** *a* fantastic, made of dreams

երազ-կոտ *a* dreaming, dreamy, romantic, daydreaming

երաժիշտ *n* musician

***երաժշտ-ութիւն** *n* music

***երախայ** *n WA arch* child, *see* երեխայ

երախտ-ի-ք *n* merit, legacy, credit

***երախտ-ա-գիտ-ութիւն** *n* gratefulness

երակ *n* vein

երանգ *n* hue, color

***երան-եալ** *a n arch* blissful

երան-ելի *a n* blissful, blessed, *esp..* about the deceased and Saints

երան-ի *emph, modal* (I) wish

***երաշխ-ա-ւոր-ա-գիր** *n* 1. recommendation 2.warranty

***երաշխ-ա-ւոր-ել** *vt* 1. to recommend, 2. to warrant

երբ *rel conj* when

երբ-եմն *adv* sometimes

***երբ-եւէ** *RO* երբեք *adv* ever, once, anytime

***երբ-էք** *RO* երբեք *adv* never

երգ *n* song

երգ-ել *vt* to sing

երգ-իչ *n* singer

երգ-չ-ուհի *n fem* singer

երդ-ն-ուլ *arch WA see* երդ-ուիլ/ուել

***երդ-ուել** *EA.* **-ուիլ** *WA vt* vow, swear, pledge, make an oath , promise

երդում *n* vow, oath

***երեխայ** *n* child, offspring

***երեկոյ** *n* evening

երեկոյ-ան-ալ *vi* become evening

***երեկոյ-եան** երեկոյան *adv* in the evening

երեի *RO* երևի perhaps

երես *n* 1. face 2.the facing of clothes, ~ առած spoiled, cheeky; ~ն ի վար փռուած prostrate

երե-սուն *card* thirty

***երեւ-ա-կայ-ել** *vt* to imagine, figure

***երեւ-ա-կայ-ութիւն** *n* imagination, fantasy

***երեւ-ակ-ել** *vt* to process, develop a film

***երեւ-ալ** *vi EA* to show up, appear; *see WA* երեւիլ, երեւցալ

***երեւան-ցի** *n* native of Yerevan

***երեւիլ** *vi ir WA* to show up, appear, *see EA* երեւալ

***երեւոյթ** *n* 1.phenomenon, experience 2.marvel

երեք *card* three

երեք-շաբթ-ի *n* Tuesday

***երէկ** *RO* երեկ *n* yesterday

երթ-ալ *WA vi ir simple past* գացի, գնաց go, proceed. *see EA* գնալ

***երթեւեկ** *n* traffic, interchange

***երթեւեկ-ել** *vi* to travel, drive

***երթեւեկ-ութիւն** *n* traffic

երիտասարդ *n a* young; young man

***երիտասարդ-ութիւն** *n* youth, young people

երիտասարդ-ուհի *n* young woman

երկ *n* literary creation

երկաթ *n* iron

երկաթագիր *a n* a type of fonts, *esp.* the font in which Mesrop Mashtots first wrote the Armenian alphabet

երկայն *a n WA* 1.long 2. tall, *see also* **երկար**

երկայն-ք *n* length

երկար *a adv long, lengthily, see also* երկայն

***երկար-ութիւն** *n* length, duration, extent

երկ-երեսանի *a false, insincere*

երկինք *n* sky, heaven

երկիր *n* 1.country 2.earth 3 homeland, nation

***երկիւղ** *n* timidity, diffidence, awe, veneration, trepidation

***երկիւղ-ած** *past-p* 1. timid, apprehensive, afraid 2. pious, awestruck, reverent

***երկ-խօս-ութիւն** երկխոսութիւն *n* dialogue

***երկնա-գոյն** *a* sky-blue

***երկնա-դէտ** երկնագետ *a* watching the skies

երկնա-կամար *n* sky, the arch, canopy of sky

երկնա-ային *a* 1. pertaining to sky or universe 2.heavenly

երկնա-ալաց *a* stretching to the sky

***երկնա-ւոր** *a* heavenly

երկ-ոտ-անի *a n* two-legged

երկու *card* two

երկուն-ք *n* 1. labor in child delivery 2. creative exhilaration

երկու-շաբթ-ի *n* Monday

երկ-չ-ոտ *a* timid, shy diffident

երկնչ-իլ *WA.* **երկչել** *EA vi* to be in trepidation, frightened

***երկ-պառակ-ութիւն** *n* antagonism, discord, disparity discord

***երկ-վայրկեան** *n WA* second. *EA* instant, *see* also վայրկեան

երկ-տակ *a* twofold, double layered

երկ-տող *n* note, comment

երկր-ա-բան *n* geologist

երկր-ա-շարժ *n* earthquake

երկր-պագ-ել *vt* to worship, adore

երկր-պագ-ու *n* 1.worshipper 2.fan

***երկր-պագ-ութիւն** *n* worship, adoration

երկ-րորդ *ord* second

երթ-եկ, *conv* **-ակ** *modal, imprs* (I) wish

երշիկ *n* sausage

երջանիկ *a* happy, delighted

***երջանկ-ութիւն** *n* happiness

եր-րորդ *ord* third

***եւ** *conj RO* և and

***եւ այլն** *modal* et cetera

եթ *CO* եւթ *abbr from* **եւ այլն** etc.

***եւս** *conj* also, too

եւրոպական *a* European

եւրոպացի *n* European

եփել *vt* to cook, prepare

եփ-իլ *WA.* **ուել** *EA vp* to be cooked, prepared

եք *RO (see CO* էք) *vi, ir* (you) are

***եօթ** *RO* յոթ *card EA, RO* յոթ seven

***եօթ-ան-ասուն** *RO* յոթանասուն *card* seventy

***եօթը/ն** *RO* յոթը/ն *card WA* seven

***եօթ-ն-ապատ-իկ** *RO* յոթնապատիկ *a adv* seven times, seven-fold

***եօթ-ն-եակ** *RO* յոթնյակ *n* a group consisting of seven

Ջ ջ

*ջամբիւղ *n* basket

ջ-այր-աճ-ալ *vi* become angry, mad

*ջ-այր-ոյթ *n* anger, anguish

ջ-ան-ա-ջ-ան *a* various, assorted, variegated

ջանգ *n* bell, toll, phone call

ջանգ-ակ *n dim WA* bell

ջ-ան-ի *prs-prn WA* acc of ան(ի)

ջ-ատ *post adv* except, separate

ջ-ատ-ել *vi* to separate, part, split

Ջատիկ *n* Easter

ջարգ-աճ-ալ *vi* to develop, progress, advance

ջարգ-ա-ցն-ել *vc* to develop, expand, cultivate, upgrade

ջ-արդ *n* jewelry, decoration, accessories

ջ-արդ-ա-նախշ *n* ornament, decor

ջ-արդ-ա-տուփ *n* jewelry box

ջ-արդ-ար-ել *vt* adorn, decorate

ջ-արթ-ն-ել *EA.* **-նի՛լ** *WA vi* wake up

ջ-արթ-ն-ուլ *WA obs see* արթննալ

ջ-արթ-ուց-իչ *n* alarm clock

ջարկ *n* strike, beat

ջար-կ-ել *vt EA* to strike, hit, beat, knock

ջար-հուր-ան-ք *n* horror, dismay

ջար-հուր-ել-ի *a* horrific, horrendous, atrocious

ջ-արմ-ան-ալ *vi* to be surprised, become amazed

ջ-արմ-ա-ցն-ել *vc* to surprise, amaze

ջ-արմ-իկ *n* 1. cousin 2. *conv.* nephew, niece

ջար-ն-ել *vt ir WA* to hit, beat, strike, *see EA* ջարկել

*ջաւակ *n RO* ջավակ child (own), heir, son

ջբաղ-ած *WA* ***ջբաղ-ու-ած** *EA a past-p* busy

ջբաղ-իլ *WA.* ***ջբաղ-ուել** *EA* ջբաղ-իլ **WA.** ջբաղ-ուել **EA** *vi* engage, be busy, occupied

*ջբօս-ան-ք *RO* ջբոսանք *n* tour, walk, strolling *WA* 1. recreation, amusement, 2. school recess, *see EA* դասամիջոց

*ջբօս-ա-շրջ-իկ *RO* ջբոսաշրջիկ *n* tourist

*ջբօս-ն-ել *EA.* **-իլ** *WA RO* ջբոսնել *vi* to have a walk or a tour

*ջբօս-ն-ուլ *RO* ջբոսնուլ *vi obs see* ջբօսնիլ

ջգալ *vt* to feel

ջգա-յ-ուն *a* sensitive

ջգա-ց-ում *n* sensation, sense, impression

ջգա-ց-մ-ուն-ք *n* feeling, emotion, sentiment

ջգե-ստ *n* dress, attire, gown, frock

ջ-գլխ-ել *vt* to enchant, beguile, enthrall, entrance

*ջգոյշ *a* careful, cautious

ջգուշ-ան-ալ *vi* to be cautious, careful, wary

*ջգուշ-ութիւն *n* caution

ջեղչ *n* discount

*ջեռօ *WA n card* zero, *see EA* զրո

ջ-եռ-ալ *vi* to swarm, sprawl

ջ-եռ-ուն *n a* rodents and insects, sordid

*ջզ-ու-ել-ի *a* disgusting, repulsive, sordid

*ջզ-ու-ել *EA.* **-ուիլ** *WA vi* to be disgusted, repelled

*ջէն-ք *RO* զենք *n* weapon, arms, gun

ջի *WA conj* because

ջհն-ա-դադար *n* cease-fire

*ջհն-ու-որ *n* soldier

ջ-ինք *ref WA* him, her, himself, herself *Acc sn of* ինք. *see EA* իրեն

ջ-իս *ref WA* me, *Acc of* ես *I, see EA* ինձ

ջ-իր-են-ք *ref* them, themselves *Acc pl of* ինք. *see EA* իրենց

ջղջ-ալ *vi* to regret, repent

ջղջ-ում *n* remorse, regret, repentance, contrition

*ջմայլ-ու-ել *EA.* **-լի՛լ** *WA vi* to admire, marvel

ջոհ *n* victim, sacrifice

ջոհ-ել *vt* to sacrifice

*ջոհ-ա-բեր-ութիւն *n* sacrifice

*ջոյգ *n* couple, pair, mate

ջով 1 *a EA* cool

ջ-ով 2 *rel conj WA* who, *Acc of* ով

ջ-որ *rel conj WA* which, who, *Acc of* որ

*ջուարթ *a* vivacious, lively, cheerful, joyful

ջուզ-ել *vt* to decorate

*ջուարճ-ան-ալ *vi* to have fun, be amused

***զուարճ-ալ-ի** *a* amusing, hilarious

***զուգ-ա-դիպ-ութիւն** *n* coincidence

զուգ-ա-կից *n a* 1.mate, partner 2.spouse

զուգ-ար-ան *n* bathroom

***զուգ-ա-ւոր-ում** *n* mating

զուգ-ել *vt* to adorn, decorate

զուսպ *a* reserved, aloof, distant, contained

զուտ *a* pure, absolute, clear

զուր *a* in vain

զսպ-ել *vt* to hold back, suppress, restrain, contain

զտ-ել *vt* to distil, filter, purify

զրկ-ան-ք *n* deprivation, hardship

զրկ-ել *vt* to deprive, dispossess

զր-պարտ-ել *vi* to traduce, incriminate, accuse falsely

***զր-պարտ-ութիւն** *n* false statement, fake accusation

***զրոյց** *n* conversation, talk, chat

զրո *EA n card* zero, *see WA* **զեռո**

զրուց-ել *vt* converse, talk to, with

***զօդ-ել** *RO* զոդել *vt* link, connect, wedge

***զօր-ան-ալ** *RO* զորանալ *vt* become strong

***զօր-ութիւն** *RO* զորություն *n* strength, power

***զօր-ա-վիզ** *RO* զորավիզ *a* support, protection, something to rely on

***զօր-ա-ցն-ել** *RO* զորացնել *vc* strengthen, intensify

***զօր-ա-ւոր** *RO* զորավոր powerful, *WA* strong, *see EA* **ուժեղ**

***զօր-ք** *RO* զորք *n RO* army

Է է

է՞ *intj* eh!

է *vi aux ir, 3rd p sn pres.* is; *the auxiliary verb corresponding to* be; *lacks the infinitive, has present and past in three persons in pl & sn*

է-ակ *n* 1.being, creature, living thing 2.elf

է-ակ-ան *a* essential

***է-ա-պէս** *adv* essentially

էգ *a n* female *for animals*

էժան *a EA* cheap, inexpensive. *see WA* աժան

***էժան-ութիւն** *n EA* affordability, abundance, *see WA* աժանութիւն

էի *vi aux ir 1st p sn past of* է (I) was

էին *vi aux ir 3rd p past of* է (they) were

էինք *vi aux ir 1st p pl past of* է (we) were

էիր *vi aux ir 2nd sn past of* է (you) were

էիք *vi aux ir 3rd p past of* է (you) were

էլեկտրական *EA* electrical; *see WA* ելեկտրական

***էլեկտրական-ութիւն** *EA* electricity; *see WA* ելեկտրական-ութիւն

էկրան *n EA* screen

էն *EA conv see* այն

էշ *n* donkey, ass

էջ *n* page

է-ութիւն *n* essence, core 2. nature, makeup, character

էս *EA conv see* այս

էր *vi aux ir 3rd p sn past of* է (s/he/it) was

էք *RO* եք *vi aux ir 2nd pl pres. of* է (you) are

Ը ը

ըլլ-ալ *vi ir WA* to be, exist, *see EA* լինել

ըհը *intj* yeah, uh-hum

ըմբ-ոստ *a* defiant

ըմբոստ-ա-ձայն *a* sounding defiant, unruly, restive

ըմ-բռն-ել *vt* comprehend, grasp (meaning)

ըմպ-ան-ակ *n* tumbler

ըմպ-ել-ի-ք *n* beverage, drink, refreshment

ընդ *prep prefix* and, with, together

ընդ-արձակ *a* large, spacious, wide

***ընդ-դէմ** *RO* ընդդեմ *prep* against

***ընդ-հանր-ա-պէս** *adv* generally

ընդ-հանուր *a* generic, common

ընդ-հատ-ել *vt* to interrupt

ընդ-ուն-ել *EA.* **-իլ** *WA vt* to accept, admit

***ընդ-ուն-ել-ութիւն** *n* 1. acceptance, recognition. 2. admission, entry 3. *WA* adverb

ընդ-օրին-ակ-ել *vt* copy, duplicate, imitate

ըն-ել *WA vt ir* (ըրի) to do, act, make, *EA* անել

ըն-ել-իք *fut-p WA* something to do, *EA* անելիք

ընթ-ան-ալ *vi* to go, proceed, progress

ընթե-ռն-ուլ *obs WA vt* to read, *see* ընթերցել

ընթե-րց-ել *vt* to read

***ընթե-րց-ան-ութիւն** *n* reading

ընթր-ել *vi* to sup, take supper

ընթր-իք *n* supper

ըն-կեր *n Gen* -ոջ friend, companion

ըն-կեր-ա-կից *n* companion, associate

***ըն-կեր-ութիւն** *n* 1. friendship 2. association 3. *WA* society, *see EA* հասարակութիւն

ըն-կեր-ուհի *n* 1.female friend, 2.girlfriend

ընկ-ն-ել *EA* to fall, *see WA* իյնալ

***ընկոյզ** *n* walnut

ընձ-ուղտ *n* giraffe

***ընտան-ե-սէր** *RO* ընտանեսեր *a* who loves, is devoted to their family

ըն-տան-ի *a* domestic, tame

ըն-տան-ի-ք *n* family

ըն-տիր *a* choice, excellent

ըն-տր-ել *vt* to choose, select, elect

***ըն-տր-ութիւն** *n* to selection, election

ըս-ել *vt WA* to say, utter, state, *see EA* ասել

ըստ *prep* according to

Թ թ

թագ *n* crown

***թագ-ա-ւոր** *n* king

***թագ-ա-ւոր-ութիւն** *n* kingdom

թագ-ուհի *n* queen

թաթ *n* paw

թաթ-իկ *n dim* little hand, *refers to children's hands, endearing*

թալան-ել *vt* to ransack, plunder

թախիծ *n* sorrow, sadness

թակ *n* knock, tap, pounding, clanking

թակ-արդ *n* trap

թակ-ել *vt* to knock, strike (on a hard surface) 2. beat, spank

թաղ *n* quarter, district (in a city/town)

թաղ-ել *vt* to bury, inter

թաղ-ում *n* funeral

թան *n* watered yogurt drink

թանգ-ար-ան *n* museum

թանկ *a EA* expensive, rare

թանձր *a* thick (liquids), profuse, dense

թաշկինակ *n* handkerchief, scarf, napkin

թառ *n* stringed musical instrument, like a mandolin with a smaller corpus

թաս *n* bowl

թատրոն *n* theater

թարգման *n arch* translator

թարգման-իչ *n* translator

թարգման-ել *vt* to translate, interpret

***թարգման-ութիւն** *n* translation

թարմ *a* fresh

թարմ-ա-ցն-ել *cv* to refresh, freshen

թարթ-իչ *n* eyelash

թարթ-ել *vt* blink

թաց *a* wet

թափ-անց-իկ *a* transparent

թափառ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to wander, stroll, rove, travel with no aim

թափառ-ա-շրջ-իկ *n a* wandering, vagrant, tramp

թափ-ել *vt* 1.to pour, spill 2.to shed, throw away 3.to cast

թափ-իլ *WA.* ***-ուել** *EA vp* be poured, spilled, trashed

թափ-թփ-ել *EA.* **-իլ** *WA vt* to litter around, pour, spill clumsily

թաք-ուն *adv* secretly, furtively, clandestinely

***թաք-ն-ու-ել** *EA.* **-ուիլ** *WA vp vref* to hide

թաք-ստ-ոց *n* hideout, refuge, hiding place

***թեթեւ** *a* light, easy, gentle, carefree, nimble

***թեթեւ-ա-միտ** *a* flippant, childish, lightweight

թել *n* thread, string

թել-ա-դր-ել *vt* to dictate, suggest

***թե-կ-ուզ-եւ** *conj* although, though, whereas

***թեր-եւ-ս** *adv* perhaps

թերթ *n* sheet, page, slip, petal

թեր-ի *a* defective, incomplete, faulty, undone

***թեւ** *n* arm, wing

***թեւ-ած-ել** *vi* to soar

թեփ *n* bran, dandruff, fish scale

թեք *a* tilted, slanted

***թեք-ու-ել** *EA.* **-ուիլ** *WA vp, ref* to bend, curve, bow, turn

***թէ** *RO* թե *conj RO* **թէ** 1. that 2.or (hypothetic) 3. if (abbr. from եթէ). 4. ~ ~ and, both

***թէ-եւ** *RO* թեև *conv* although, even though

***թէյ** *RO* թեյ *n* tea

***թէ-պէտ** *RO* թեպետ *conj* although, even if

թթու *a n* 1. sour 2. *EA* pickle

թի *n* oar

թի-ակ *n dim* oar

թի-ա-վար-ել *vi vt* to row, steer (boats)

թիթեղ *n* tin sheet

թիթեռ *n* butterfly

թիթեռ-ն-իկ *n dim* butterfly

***թիւ** *RO* թիվ *n* 1.number 2.*WA* year (in dates) 3. amount

***թիւր-ըմ-բռ-ն-ում** *n* misunderstanding, disunderstanding

***թիւր-իմ-աց-ութիւն** *n* misunderstanding

թղթ-ա-խաղ *n* card-game

թղթ-ա-կից *n* correspondent

թղթ-ա-կց-ել *EA.* **-իլ** *WA vt* correspond, write letters

թմբիր *n* languor

թմբլ-իկ *EA a* plump, pudgy

թնդ-ալ *vt* to resound, thunder, boom

թշնամի *n, a* enemy; hostile

***թշուառ** *a WA also* չուառ miserable, wretched, pathetic

թո-թ(ո)վ-ել *vt* to baby talk, lisp

թոհ-ու-թոհ *n* confusion, commotion, mess, chaos

թող-ն-ել *EA.* **թող-(ն)-իլ** *WA vt ir* 1.to let, allow 2.to leave, abandon. *EA* պաց ~ 1.let go, free; 2.to miss, fail to take, lose, *see WA* փախցնել

թող-ուլ *obs see* թողն/ել-իլ

թոմպուլ-իկ *WA conv a* plump, pudgy

***թոյլ** *a* weak, feeble, loose

***թոյլ-ն-ալ** *WA conv vi* to become weak, weaken, loosen, *see* թուլանալ

***թոյն** *n* poison

թոռ *n* grandchild, grandson

թոռոմ-ել *EA..* **թոռմ-իլ** *WA vi* to wilt, wither, fade

թոռ-ն-ուհի *n* granddaughter

թով-ել *vt* to enchant, captivate

թոք *n* lung

թոք-ախտ *n* tuberculosis

***թու-ալ** *EA.* **թու-իլ** *WA vt ir* to seem, sound or look like, appear

թուլ-ան-ալ *vi* to weaken, fail, decline, loosen

թուխ *a* dark, dark-skinned

թուխսլ *n* dark cloud

թուղթ *n* paper

թումբ *n* bank (of river), bed (of flowers)

թուշ *n conv* cheek

թուր *n* sword

թուրք *n* Turk (ethnonym)

թուփ *n* bush

թուք *n* spit

թռ-թռ-ալ *vi rept* to hop, jump in thrill

թռիլ *WA.* **թռ-ն-ել** *EA vi conv* to fly, jump

թռ-իչ-ք *n* flight

թռ-ուց-իկ *a* 1.fugacious, fleeting, furtive; ~ հայեացք cursory glance, 2. *n* flier-ad

թռ-չ-ել *EA.* **-(չ)-իլ** *WA vi* to fly, soar

թռ-չ-ուն *n* bird

թռ-չ-կոտ-ել *EA.* **-չտիլ** *WA vi rept* to jump and hop

թռ-վռ-ալ *vi, rept* to hop, jump, cheer in thrill

թռ-ցն-ել *vc* to make fly

թռ-թռ-ալ *vt rept* to flicker, tremble, waver

թրջ-ել *vt* to wet, dampen, soak

***թրջ-ու-ել** *EA.* **–(ու)իլ** *WA vp, ref* to get wet, drench, be soaked

թփ-թփ-ալ *vi rept* 1. to pat, tap (about walking) 2. to palpitate, beat anxiously, pulse (heart)

ժ ժ

ժամ *n* 1.hour 2.*WA conv* church
***ժամ-ա-ղր-ութիւն** *n* appointment, date
ժամ-ա-կան *a* hourly
ժամ-ակ *n* time, ~ին 1. on time, 2. betimes
ժամ-ակակ-ա-կից *n a* contemporary, modern
***ժամ-ակակ-ա-ւոր** *a* temporary
ժամ-ան-ել *vi* to arrive
ժամ-անց *n* leisure time
***ժամ-ա-ցոյց** *n* clock, watch
***ժամ-կէտ** *RO* ժամկետ *n* deadline
ժայռ *n* cliff, rock
ժանգ *n* rust
ժանգ-ոտ *a* rusty
ժառանգ *n* child, heir
ժառանգ-ել *vt* to inherit
ժառանգ-որդ *n* heir, heiress
***ժառանգ-ութիւն** *n* inheritance, heritage
ժիր *a* 1.lively, agile, playful 2.practical
ժլատ *a* stingy
ժխտ-ա-կան *a* negative
ժխտ-ել *vt* to deny
ժողով *n* meeting, assembly
ժողով-ած-ու *n* collection
ժողով-ուրդ *n* 1.people 2.nation
ժողով-ել *EA.* **-ղվել** *WA vt* to gather, collect
ժպիտ *n* smile, grin
ժպտ-ալ *EA.* **-իլ** *WA vi* to smile, grin

Ի ի

***ի սկզբ-ան-է** *RO* ի սկզբան *adv frzn* in the beginning, originally
ի վեր *post* 1.upwards (direction) 2.since (time)
իբր *conj* as if, like
***իբր-եւ** *conj* as, in the quality of
իգ-ական *a* feminine, female
իզուր *adv* in vain
իժ *n a* 1.viper 2. malicious, treacherous (person)
ի հարկ-է *RO* իհարկե *adv* of course, sure
իղձ *n* desire, aspiration
իմ *poss-pr Gen* my
իմ-ան-ալ *vt EA* to know, understand, become aware
իմ-աստ *n* sense, meaning
իմ-աստ-ուն *a n* wise, judicious
***իմ-աց-ութիւն** *n* knowledge, cognition
իմ-ին-u *WA poss-pr conv* mine *see* իմս
իմ-ին-ներ-u *conv WA poss pl* mine, *EA* իմերս
իմ-ոնք-u *poss-pr* mine (about family & friends)
իմ-u *poss-pr* mine
իյ-ն-ալ *vi ir WA, sp* ինկայ to fall, *see EA* ընկնել
ինձ-ի *prs-prn dat, conv. acc see* ինձ
ինձ *prs-prn EA dat-acc. WA formal dat, see also* ինձի me
ին-ն/ը *card* nine
ին-ն-երորդ *ord* ninth
***ին-ն-ու-կէս** *RO* իննուկես *n* nine and half, half past nine
ին-ն-սուն *card* ninety
ինչ *rel-intr* what
ինչ-ու *intr* why
ինչ-չափ *rel-intr* how many, how much
***ինչ-պէս** *RO* ինչ-պես *rel-intr* how
ինչ-պիս-ի *rel-intr* what kind of
ինչ-քան *rel-intr* how much, how many
ինտոր *WA coll see* ինչպէս, how
ինք(ն/ը) *WA.* **ինքն/ը** *EA ref-pr* him/her, him/herself, *conv* he, she
ինք-ք-ինք-u *WA ref-pr* I myself
ինք-ն-ա-թիռ *n EA* airplane, *see WA* օդանաւ
ինք-ն-ա-նկար *n* self-portrait
ինք-ն-ա-շարժ *n WA* car, automobile, *see also* կառք, *EA* մեքենա
***ինք-ն-ա-սէր** *RO* ինքնասեր *a* selfish
***ինք-ն-ա-սիր-ութիւն** *n* 1.self-respect, dignity 2.egotism
***ինք-ն-ուր-ոյն** *a* 1. independent, autonomous 2. self-sufficient, individual
իշխ-ան *n* 1. prince, ruler 2. trout of lake Sevan
***իշխ-ան-ա-ւոր** *a n* ruler, governor, at power
իշխ-ան-ուհի *n fem* princess, ruler

իշխ-ել *vi* to rule, reign, govern

իջ-ն-ել *vi* to descend, come down

իջ-ե-ցն-ել *vc* to lower, bring down

իսկ *conj* 1.and, whereas (*in comparison with smth*) 2.*adv* even

իսկ-ա-կան *a* real, genuine

***իսկ-ա-պէս** *RO* իսկապես *adv* really

***իսկ-ոյն** *adv* immediately, at once

իսպան-ա-կան *a EA* Spanish, *see WA* սպան-ական

իսպան-ացի *n EA* Spanish (ethnonym)

***իսպան-երէն** *n EA* Spanish *language*

իտալ-ա-կան *a* Italian

իտալ-ացի *n* Italian *(ethnonym)*

***իտալ-երէն** *n* Italian *language*

իտալ-ուհի *n* Italian female

իր 1 *n* thing, item, issue, *pl* luggage

իր 2 *ref-pr Gen* his, her its own

իր-ա-գործ-ել *vt* to realize, fulfill, accomplish

իր-ա-կան *a* real, true

***իր-ա-կան-ութիւն** *n* reality

իրան *n* torso

իրան-ա-կան *n* Iranian

իր-ար *recp Gen-Dat* each other, one another

իր-ա-ցն-ել *vt* to sell, realize

***իր-աւ** *RO* իրավ *adv* really, right, in fact, true

***իր-աւ-ա-բան** *RO* իրավաբան *a* lawyer

***իր-աւ-ա-բան-ութիւն** *RO* իրավաբանություն *a* law (branch of study)

***իր-աւ-ա-գէտ** *RO* իրավագետ *n* jurist, jurisprudent, legal scholar

***իր-աւ-ա-գիտ-ութիւն** *RO* իրավագիտություն *n* the science of law

իր-են(ը) *ref-pr* his, her, its own

իր-են-ց *ref-pr Gen pl* their own

իր-են-ք *ref-pr Nom pl* they themselves

իրիկ-ուն *n coll* evening, *see formal* երեկոյ

***իր-ող-ութիւն** *n* reality, truth

***իւղ** *RO* յուղ *n* fat, grease, oil

***իւղ-ա-լի** *RO* յուղալի *a* fatty

***իւղ-ոտ** *RO* յուղոտ *a* fatty, greasy

***իւր** *RO* յուր *ref-pr obs* his, her own

***իւր-ա-ցն-ել** *RO* յուրացնել *vt* 1.to internalize, adopt, accept, assent 2. to appropriate, take over

***իւր-ա-քան-չ-իւր** *RO* յուրաքանչյուր *pr* each

***իր-օք** *RO* իրոք *adv* truly, really, actually

Լ լ

լա-լ *vi ir EA also* լացել to cry, weep

լա-լ-ա-գին *adv a* tearful(ly), plaintive(ly)

լա-լ-կան *n a* cry-baby, wimpy

լամպ *n* lamp

լամպար, լամբար *n obs* lamp

լայն *a* wide

***լայն-ութիւն** *n* width, breadth

լայն-ք *n* width

լապտեր *n* lantern

լատին-ա-կան *a* Latin

***լատին-երէն** *n* Latin *language*

լար *n* string, wire, cord

լար-ել *vt* 1.to tune 2. to tighten, stretch

լաց *n* 1. cry, weeping 2. *vi imp from* լալ

լա-ց-կան *see* լալ-կան

***լաւ** *RO* լավ *a* good

***լաւ-ա-գոյն** *RO* լավա-գույն *a* best

***լաւաշ** *RO* լավաշ *n* Armenian flat bread

***լաւ-ա-տես** *RO* լավա-տես *a n* optimist

***լաւ-ա-ցն-ել** *EA* **լաւ-ցն-ել** *WA RO* լավ(ա)ցնել *vc WA EA* to better, ameliorate, improve, refine

լափ-ել *vt* to eat up, gulp down, gobble

լափ-լփ-ել *vt rept* to eat up, gulp down, gobble

***լեարդ** *n* liver

***լեառ(ն)** *obs* mountain, *see* լեռ

լեզու *n* 1.tongue 2.language

***լեզու-ա-բան-ութիւն** *n* linguistics

լեհ *n* Polish (ethnonym)

լեհ-ա-կան *a* Polish

***լեհ-երէն** *n* Polish *language*

լեհ-ուհի *n* Polish female

լեղի *n* 1.bile 2.*a* bitter

լեմոն *n WA* lemon, *see EA* **լիմոն**

լեռ *n* mountain

լեռ-ն-ցի *n* native of or from a mountainous region

լե-ցն-ել *WA vt* 1.to fill, pour 2.to replenish, supply, *see EA* լցնել

լե-ց-ուն *a* full, abundant, plentiful

լե-ց-ու-իլ *WA vp* to fill in, pour in, *see EA* լցուել

լ(ի)զ-ել *vt* to lick

լի *a EA* full, *see WA* լեցուն

լի-ք-ը *a n EA conv* full, lots of, abundant

լիճ *n* lake

լիմոն *n EA* lemon, *see WA* լեմոն

լին-ել *vi ir sp* եղայ to be

լի-ովին *adv* completely, entirely

լծ-ել *vt* to yoke

լ-ման *a WA conv* full, complete, *see EA* լրիւ

լմն-ն-ալ *vi WA* to end, complete, finish. *see EA* վերջանալ, պրծնել

լմն-ցն-ել *vc WA* to end, complete, accomplish. *see EA* վերջացնել

լոբի *EA n* bean, *see WA* լուբիա

լոգ-ան-ք *n* bath

լոգ-ար-ան *n WA* bathroom, *see EA* լողարան

լոգ-ն-ալ *vi WA* to bathe, *see EA* լողանալ

լոկ *modal* only

լող *n* swimming

լող-ալ *vi* to swim

լող-ան-ալ *vi EA* to swim, bathe

լող-ար-ան *n* bathroom

***լող-աւազ-ան** *n* swimming pool

լող-ա-ցն-ել *EA.* **-ղցնել** *WA vc* bathe, wash

***լոյս** *n* light

***լոյս-ն-ալ** *WA conv see* լուսանալ

լորձ(-ուն-ք) *n* mucus, phlegm, snot

լու *n* flea

***լու-ալ** *vt* to wash, do laundry

լուբիա *n WA* beans, *see EA* լոբի

լուծ *n* yoke, burden, bondage

լուծ-ել *vt* to solve, dissolve

***լու-աց-ու-ել** *EA.* **-ուիլ** *WA v recp* to wash oneself

լուռ *a adv* silent

լուս-ա-բաց *n* dawn, daybreak

լուս-ա-մուտ *n esp EA* window

լուս-ան-ալ *vi imprs* to dawn, become light

լուս-ա-պսակ *n* hallow

***լուս-ա-ւոր** *a* light, bright, illuminated

***լուս-ա-ւոր-ել** *vt* to light, illuminate

***լուս-ա-փթիթ** *a* luminous, radiant, flourishing with light

***լուս-եղէն** *a* luminous, radiant, bright

***լուսէ** *a* luminous, radiant

լուս-ին *n* moon

***լուս-ն-(ե)ակ** *n dim* moon

լուր *n frzn* news, information

լուրթ *a* clear, lucid, azure *for skies and eyes*

լուրջ *a* 1.serious 2.blue *obs*

լռ-ել *vi* to keep silence

***լռ-ութիւն** *n* silence

լս-ել *vt* to listen, hear

***լս-ու-ել** *EA.* **-ուիլ** *WA vp* to be heard

լր-ա-գիր *n* newspaper

լր-ան-ալ *vi* to complete, come to end (about time)

լր-ա-տու *n* informative ~ գործակալութիւն news agency

լր-աց-ուց-իչ *a* additional

լր-ա-ցն-ել *vc* to complement, add

լր-տես *n* spy

լր-ում *n WA* completion

լ-ցն-ել *vc EA* to fill up, pour, pack, *see WA* լեցնել

լք-ել *vt* to leave, abandon, dump

Խ խ

***խաբեբայ** *n* cheat, trickster, swindler, fraud

խաբել *vi* to deceive, cheat

խաբր-իկ *WA.* **խաբր-իկ** *EA n dim obs* news, information, from խապ/բար *local borrowing from Arabic*

խաբար-ել *vt* to thwart, distort, garble, ruin, disturb, trouble

խալաթ *n* robe

խած-կտ-ել *vt rept WA* to bite, take bites, gnaw, nibble, munch, *see EA* կծոտել

խած-ել *conv EA.* **խած-ն-ել** *WA vt* to bite, *see EA* կծել

խակ *n* unripe, immature, unfledged

խաղ *n* game, trick

խաղ-ալ *vt* to play

խաղ-ալ-իք *n fut-p* toy

խաղաղ *a* peaceful

***խաղաղ-ութիւն** *n* peace

***խաղ-ա-սենեակ** *n* playroom

խաղող *n* grapes

խամաճիկ *n WA* doll, puppet, *see EA* տիկնիկ

խայթ *n* sting, prick

խայթ-ել *vt* to sting, prick, *fig* hurt verbally

խայտ-ալ *vi* play (about water, children)

խանգար-ել *vt* to disturb

խանդ *n* 1. zeal, inspiration 2. jealousy, envy

խանդ-ա-վառ *a* enthusiastic

խանձ-ել *vt* to char, scorch

խանութ *n* store, shop

խաչ *n* 1. crucifix 2. cross

խաչ-ել *vt* to crucify

խաչ-մեր-ուկ *n* intersection, crossing

***խաչ-ուել** *EA.* -ուիլ *WA vp* to be crucified

խաչ-քար *n* cross-stone, *type of architectural-sculptural monument flourishing in Armenia from early Middle Ages up to today*

խառ-ն *a* mixed, assorted

***խառն-ա-շփոթ** *n* commotion, tumult, hubbub

խառ-ն-շտկ-ել *vt rept* to mix up, blend badly, make messy

խառն-ել *vt* 1.to mix, combine 2.to confuse

խառ-ն-ուրդ *n* 1.mixture, blend 2.hybrid

խար-խափ-ել *vi* to grope around, fumble, feel for

***խաւար** *a n* dark, darkness

խափան-ել *vt* to hinder, ruin, obstruct, break down

խել-առ *a n* crazy, touched, mad

խել-ագ-ի *a* smart, bright

խել-ք *n* brains, intelligence

***խել-օք** *RO* խելոք *n* 1.smart 2.obedient

խեղ-կատակ *n* harlequin, clown

խեղճ *a n* poor, pitiable, piteous

խենդ *WA* **խենք** *EA a n* crazy, lunatic, cracked, wild, touched

***խեւ** *a n* crazy, mad, insane

խինդ *n* delight, joy, enthusiasm

խիղճ *n* conscience

խիստ *a adv* strict, severe, ascetic

խիտ *a adv* dense, thick

***խիւս** *n* paste, glop, pulp

խլ-ել *vt* to snatch, grab, capture, seize, take *or* win over

խխունջ *n* sea shell

խղճ-ալ *vt* sympathize with, pity

խղճ-մտ-անք *n* conscience, morals

խմ-ել *vt* to drink

խմ-իչ-ք *n* drink, beverage

խմոր *n* dough

***խմոր-եղէն** *n* pastries

խնամ-ել *vt* to take care of, have concern, regard

խնամ-ք *n* care, concern, attention

խնայ-ել *vt* to spare, save

խնդ-ա-գին *adv* jubilantly, joyfully, delightedly

խնդ-ալ *vi WA* to laugh, giggle

խնդ-իր *n* 1.problem 2.request

խնդ-իր-ք *n obs* plea, request, petition

խնդ-մնդ-ալ *vi rept WA* to giggle, chuckle, titter

խնդրանք *n* plea, request, petition. *EA* մի ~ ունեմ I have to ask for a favor

խնդր-եմ *v frzn* 1.please, if you please 2.*EA* you are welcome, not at all

խնդր-ել *vt* ask, plead, request, beg

խնձոր *n* apple

խնձոր-ենի *n* apple tree

խոզ *n* pig

խոթ-ել *vt* to stick in, push in, plunge

խոլ-ա-գին *adv* passionately, turbulently

խոկ *n* thought, contemplation

խոկ-ալ *vi* to contemplate

խոհ *n* thought, reflection

խոհ-անոց *n* kitchen

խոհ-արար *n* cook

խոհ-եմ *a* prudent

խոյ *n* 1.ram 2.Aries

խոնարհ *a* humble, unassuming

խոնարհ-ա-բար *adv* humbly, softly, gently

խոնարհ-իլ *WA.* ***-ուել** *EA vi* 1.to bow, bend 2.to revere, venerate

***խոնաւ** *RO* խոնաւ *a* damp, humid, soggy, moist

խոշոր *a* large, big

խոչ-ընդ-ոտն *n* obstacle

խոպան *a n* undeveloped (*esp.*. about land)

խոստ-ան-ալ *vt* to promise, assure, vow

խոստովան-ել *vt* to confess, concede

***խոստովան-ութիւն** *n* confession, repentance

խոտ *n* grass

խոր-(ը) *a* deep

խորամանկ *a n* cunning, sly

խորան *n* altar

խորթ *a n* not genuine, foreign,alien. ~ ծնող/զաւակ step parent/child

խոր-հն *a* deep, profound

խորհ-ել *EA.* **-իլ** *WA vt* to contemplate, ponder, think over

խորհ-ուրդ *n* 1.advice 2.sense, meaning, message

խորհ-րդ-ա-կց-ել *EA.* **-իլ** *WA v recp* consult

խորշ-ոմ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to wrinkle, crease, wave, ripple

խոր-ով-ած *n* barbecue

խոր-ունկ *a* deep

խոր-տակ-ել *vt* to sink, destroy (ships, hopes)

խոր-ք *n* depth

խոց *n* 1.sore, wound 2.ulcer

խուզ-ել *vt* to shave (head, sheep)

խուլ *a n* deaf

խումբ *n* group

խուս-ափ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* avoid, evade

խուց *n* cell (in prison or monastery)

խուփ *WA n* cover lid, *see EA* **կափարիչ**

խռով *a* 1.agitated, perturbed, upset 2.sulked, morose, grumpy, cranky

խռով-ել *vi* 1.to become agitated, negatively excited 2.to sulk, be grumpy

***խստ-իւ** *RO* խստ-իվ *adv* strictly

***խտր-ակած-ութիւն** *n* discrimination

խրատ *n* advice, guidance, counsel

խրխինջ *n onom* neigh

խրճիթ *n* hut

խրոխտ *a* defiant, bold, brave

***խօշ** *RO* խոշ *WA a conv* cool, pretty, nice ~ իս կու գայ I enjoy it, *EA* դուրս գալիս է

***խօս-ա-կց-իլ** *RO* խոսակցիլ *v recp WA* converse, talk over

***խօս-ա-կց-ութիւն** *RO* խոսակցություն *n* conversation

***խօս-ե-ցն-ել** *RO* խոսեցնել *vc* 1. to make speak 2.to flirt, court a dame

***խօս-ել** *EA.* **-իլ** *WA RO* խոսել/իլ *vt vi* speak, talk

***խօս-եց-եալ** *RO* խոսեցյալ *n frzn arch* fiancée

***խօս-ու-ել** *EA.* **-ուիլ** *WA RO* խոսվել /իլ *vp* to be spoken

***խօս-ուն** *a* expressive, vivid, telling

***խօս-ք** *RO* խոսք *n* 1. speech 2.word

Ծ ծ

ծագ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to originate, rise

ծագ-ում *n* origin

ծախ-ել *vt* 1.to sell 2.*fig* to betray

ծախս-ել *vt* to spend (money, time but not vacation)

ծախս *EA.* **ծախք** *WA n* expense, cost

ծած-ան-ել *vt* to wave, fluctuate, sway

***ծածան-ու-ել** *EA.* **-ու-իլ** *WA vp* to waive, float, undulate

ծածկ-ել *vt* to cover, close

***ծածկ-ու-ել** *EA.* **-ու-իլ** *WA vp* to be covered

ծակ *n* 1.hole 2.*a* worn out

ծակ-ել *vt* 1.to prick 2.drill a hole

ծաղիկ *n* flower

ծաղկ-աց-ոց *n* 1.flower bed, flower shop, 2.*WA* kindergarten

ծաղկ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to flourish, thrive

***ծաղկ-ե-շղթայ** *n* garland

ծաղկ-ե-փունջ *n* bouquet

ծաղր *n* ridicule

ծաղր-ել *vt* to ridicule, mock, tease

ծաղր-ու-ծաւանք *n* mockery, charade, farce

ծամ-ել *vt* to chew, gnaw

ծայր *n* edge, rim

ծանր *a* heavy, hard, harsh

ծանր-ա-բեռ *a* packed, heavily loaded

***ծան-օթ** *RO* ծանոթ *n a* 1.acquaintance 2.known, familiar 3.*WA* renown

***ծան-օթ-ան-ալ** *RO* ծանոթանալ *vi* to meet, become acquitted

***ծան-օթ-ա-գն-ել** *RO* ծանոթացնել *vc* to introduce

ծառ *n* tree

***ծառայ** *n* servant

ծառայ-ել *vi* to serve

***ծարաւ** *RO* ծարավ *a n* thirsty

***ծաւի** *RO* ծավի *a* blue (of sky, sea, eyes)

ծափ *n* clap ~ տալ *vi* to clap

ծափ-ա-հար-ել *vi* to applaud

***ծափ-ա-հար-ութիւն** *n* applause

ծեծ *n* beating

ծեծել *vt* to beat, spank

***ծեծ-ու-ել** *EA.* **-ուիլ** *WA vp, ref* to be beaten

***ծեծ-կռտ-ուել** *EA.* **-ուիլ** *WA v rept recp* to mangle, crush

ծեր *n a* 1.old 2.old man

***ծեր-ութիւն** *n* 1.old age 2.oldness, hoariness

ծեր-ուն-ի *n* old man

ծեր-ուհի *n esp WA* old woman

ծիածաւն *n* rainbow

ծիլ *n* sprout

ծիծաղ *n* laughter, giggle

ծիծեռ-ն-ակ *n* swallow

ծիկր-ակ-ել *n* to peek, peep, squint

ծիր *n arch* orbit

ծիրան *n* apricot

ծիրան-ի *n a* 1.apricot color 2.royal red 3.royal cape. ~ գոյն rainbow *WA*

ծխ-ալ *vi* to smoke

ծխ-ել *vt* to smoke

ծն-ել *EA vt* to give birth, *esp. animals*

ծն-իլ *WA vi vt* to be born, give birth

ծնծղայ *n* tambourine

ծն-ընդ-ա-բեր-ել *vt EA* to give birth, deliver

ծն-ող *n pres* parent

ծն-ող-ք *n WA* parents

***ծն-ուել** *EA vi ref* to be born

Ծնունդ *n* Up. ~ Christmas

ծնունդ *n* birth, *EA* birthday, birthday celebration, ~ անել, ընել, տօնել celebrate a birth

***ծնօտ** *RO* ծնոտ *n* jaw, chin

***ծոյլ** *a n* lazy

ծով *n* sea

ծով-ակ *n dim* little sea, lake

ծով-եզեր-ք *n* sea shore, coast, beach

ծով-ափ *n* sea shore, coast, beach

***ծով-ափն-եայ** *a* coastal, beach

ծոր-ակ *n* tap

ծոր-ալ *EA.* **-իլ** *WA vi EA* pour, spill, drip

ծոց *n* 1. bosom, breast, lap 2, gulf

ծունկ *n* knee

ծուռ *a* crooked, bent, twisted

ծռ-ել *EA.* **-իլ** *WA* to bend, twist, crook

ծռ-մռ-տկ-ել *vt rept* to bend, break, destroy, crack

***ծռ-ուել** *EA.* **-ուիլ** *WA vp* to bend

ծր-ա-գիր *n* program

ծրար *n EA* envelope. *WA* package, parcel

ծփ-ալ *vi* to undulate, ripple, heave

Կ կ

կազմ-ա-կերպ-ել *vt* to organize, set

***կազմ-ա-կերպ-ութիւն** *n* organization

կազմ-ել *vt vi* to bind, make, build, set, constitute, construct, form, shape

կաթ *n* milk

կաթ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to leak, drip, trickle. *n* drop

կաթ-իլ *n* drop, bead

***կաթսայ** *n* pot

կախ *post* hanging

կախ-ել *vt* to hang, cling

կախ-իչ *n* hanger

***կախ-ման կէտ** *n* ellipsis, *punctuation mark*

կա-կազ-ել *vi onom* to stutter

կակաո *EA n* cocoa

կակաչ *n* tulip

կակուղ *a WA* soft, *see EA* փափուկ

***կահ-ոյ-ք** *n EA* furniture, *see WA* կարասիներ

կահ-կարասի *n EA* furnishings

կաղ *a* lame

կաղ-ալ *vi* lame, limp

կաղամբ *n* cabbage

Կաղանդ *n* New Year holiday

Կաղանդ պապա *n* Santa Clause

կաղին *n* hazelnut

կաղնի *n* oak tree

կաղ-ց-ի-կաղ *adv* lamely

կամ 1 *conj* or

կամ 2 *vi ir* (I) am, exist *see* կայ

կամ-ա-զուրկ *a* submissive, docile, biddable, reliant

կամ-այ-ական *a* arbitrary, capricious, dictatorial, compulsory, autocratic

***կամ-այ-ական-ութիւն** *n* arbitrariness, tyranny

կամար *n* arch, archway

կամ-աց *a adv frzn* 1.slow 2. low (about voice, sound)

կամ-աց-ուկ *a* lightly, gently, softly

կամ-եց-ալ *vt* to wish, want, will

կամ-ովին *adv* willingly, voluntarily

կամուրջ *n* bridge

կամ-ք *n* will

***կայ** *vi ir 3rd p sn* there is, exists

կայ-ար-ան *n* railway station, station

կայանել *vt* park (a vehicle)

կայծ *n* spark

կայծ-ակ *n* lightening

կայ-ց-իլ *n WA conv* to stand

կայսր *n* emperor

կայտ-առ *a* lively, cheerful

կայ-ք *n* property

կայք-էջ *EA n* website

կանադ-ա-կան *a* Canadian

կան-այք *n ir pl* women

կանաչ *a* green

***կանաչ-եղէն** *n a* 1.greens 2.vegetation 3.herbs, edible greens

կանաչ-ի *n EA* herbs

կանգն-ել *vi* to stand, stop

կանթեղ *n* torch, oil lantern

կանխ-ել *vt* to prevent

կանոն *n* rule, canon

***կանոն-ա-ւոր** *a* regular

կանուխ *adv WA* early

կանչ-ել *vt* to call, voice

կաշ-առ-ք *n* bribe

կաշ-առ-ել *vi* to bribe

կաշի *n* 1.animal skin 2.leather 3.*pej* ~ հաստ է thick skinned

կաշկանդ-ել *vt* to restrict, inhibit, limit

կաչաղակ *n* magpie

կապ *n* 1.tie, connection 2. the part of speech of prepositions and postpositions

կապ-ել *vt* to tie, bind, connect

կապիկ *n* monkey

***կապոյտ** *a* blue

կապուտ-ակ *a dim* blue

կապտ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* 1.to get bruised 2. to become blue

կառ-ա-վար-ել *vt* to govern

***կառ-ա-վար-ութիւն** *n* government

կառ-ուց-ել *vt* to build

կառ-ք *n* 1.cart, carriage 2.*WA* car

կաս-կած *n* doubt, suspicion, hesitancy

կաս-կած-ել *EA.* **-իլ** *WA vi rept* to doubt, suspect

կատակ *n* joke

կատակ-ել *vi* to joke, kid, tease

կատաղ-ի *a* furious, fuming, infuriated, incensed

***կատաղ-ութիւն** *n* fury, rage, frenzy

կատար *n* top, summit

***կատար-եալ** *a frzn* perfect, complete, excellent, ideal

կատար-ել *vt* to perform, do, act, complete

կատար-ել-ի(ք) *fut-p* smth. to be done, doable

***կատար-ել-ութիւն** *n* perfection

***կատար-ուել** *EA.* **-ուիլ** *WA vi* to happen, occur

կատու *n* cat

կար 1 *n* stitch

կար 2 *vi ir 3rd p sn of* կայ there was

կարագ *n* butter

կարապ *n* swan

կարասի *n WA* furniture, *see EA* կահոյք

***կարաւան** *n esp. WA* caravan, *see also* քարաւան

կարգ *n* 1.category, class 2.turn 3.rule

կարգ-ա-պահ *a* methodical, orderly, responsible

կարգ-ին *a* decent, upright, all right, apt, good, acceptable

կարդ-ալ *vt* 1.to read 2.to learn, study

***կարդ-աց-ու-ել** *EA.* **-ուիլ** *WA vp* be read

կար-ել *vt* sew

կար-ել-ի *a* possible, allowed

կար-ել-ի է *vi imps* one may (can) *WA frzn* maybe, perhaps

կար-ե-կից *a* compassionate, caring, merciful,

կար-ե-կց-անք *n* sympathy, mercy, compassion

***կար-ե-կց-ութիւն** *n* sympathy, mercy, compassion

կար-ող-ալ *vt obs* to be able, *see* also կրնամ

կար-ե-վէր *a* badly wounded

***կար-եւ-որ** *a* important, significant

կարի-ք *n* need, lack

կարծ-ել *vt* to think, assume, have opinion

կարծ-եմ *modal frzn* perhaps, I think

կարծ-ես *modal frzn* as if, like, maybe

կարծ-ի-ք *n* opinion, guess, assumption

կարծր *a* solid, hard

կար-կամ-ել *vi* to stutter, freeze, be at loss of words

կար-կանդ-ակ *n rept* pie, pastry. *WA* cake

***կար-կաչ(-իւն)** *n* babble, bubble, gurgle, murmur (of water laughter)

կարճ *a* short, low, brief, curt, ~ կապել to cut (a long story) short

կարմիր *a* red

կարմր-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* 1.to redden 2.to blush, flush

կարմր-ուկ *n* 1. measles 2. *EA* reddish, *often a pet name*

կար-ող *a pres-p* able, *EA* ~ եմ I can

կարող-ան-ալ *vi* to be able

***կար-օտ** *RO* կարոտ *n* longing, missing

***կարօտ-ել** *EA.* **-ն-ալ** *WA RO* կարոտել/ն-ալ *vt* to miss, long for

***կաւ** *RO* կավ *n* clay

***կաւ-եղէն** *RO* կավեղեն *a n* 1.made of clay 2.clay kitchenware

***կաւ-է** *RO* կավե *a* made of or like clay

***կաւ-իճ** *RO* կավիճ *n* chalk

կացին *n* axe

կափ-ար-իչ *EA n* cover, lid

կափ-կափ-ել *vi rept onom* teeth chattering

***կեան-ք** *n* life

կեդրոն *WA n* center; *see EA* կեդրոն

***կեղեւ** *n* bark, peel

կեղծ *a* false, fake

կեղծ-անուն *n* pseudonym, pen-name, stage-name, alias

***կեղծ-ա-ւոր** *a* hypocrite, fraud

կեղտ *n esp. EA* filth, grime, refuse, *see WA* աղտ

կեղտ-ոտ *n* filthy

կեն-ալ *vi WA* 1.to be, live 2.to stay, wait, stop

կեն-ա-կց-ել *EA.* -իլ *WA v recp* 1.to live together like spouses 2. to copulate, have sex

կեն-աց *n frzn* toast, salute for drinking

կեն-դ-ան-ի *a n* 1.alive 2.animal

***կեն-ս-ա-բան-ութիւն** *n* biology

կեն-ս-ա-գիր *n* biographer

կեն-ս-ալ-ի *a* lively, spirited, vivacious

կեն-ս-ա-կան *a* essential

կեռ *a* bowed, curved

կեռաս *n* cherry

կեռ-մ-ան *n* curve

կեսար *n* Caesar

կեսուր *n conv* mother-in-law, *see* սկեսուր

կեսր-ա(յ)ր *n conv* father-in-law, *see* սկեսրայր

կեր *n* 1. food *for children or animals* 2. *imp ir* Eat!

կեր-ա-կուր *n* food, dish, dinner

կեր-ա-կր-ել *vt* to feed

կեր-կեր-ալ *vi* to quake, waver *about voice*

կերպ *n* 1.mode, way 2.aspect *ling.*

***կերպաս-եղէն** *n a* 1. goods made of silk 2.made of silk

կեր-ց-ն-ել *vc* 1. to feed, *see also* կերակրել 2.*fig* shut up, forbid speaking

***կե-ցցէ** *RO* կեցցե *imprs frzn* long live! viva!

կզակ *n* chin

***կէս** *RO* կես *n* half

***կէս գիշեր** *RO* կես գիշեր *n* midnight

***կէս-օր** *RO* կեսօր *n* noon

***կէտ 1** *RO* կետ *n* dot, spot

***կէտ 2** *RO* կետ *n* whale

***կէտ-ա-դր-ութիւն** *RO* կետադր-ություն *n* punctuation

կին *n* woman, wife

կինո *n EA* movie, *see WA* շարժանկար

կիս-ատ *a* incomplete, half-done

կիս-ել *vt* to share, split, divide

***կիս-ուել** *EA.* **-ուիլ** *WA vp recp* to share, confess

կիր *n* lime

կիրակի *n* Sunday

***կիր-արկ-ել** *vt* apply, use methodically

կիր-ք *n* passion

***կիւ** *RO* կիվ *n* pool-stick

կլ-ան-ել *EA.* **կլ-լ-ել** *WA vt* 1.to engulf, swallow up 2.*fig* digest

կլոր *a* 1.round, circular 2.complete

կծ-ել *EA vt* to bite, *WA* to sting, prick, *see also* կճել

կծ-ծի *a* stingy

կծ-ոտ-ել *EA v rept* to bite, take bites, gnaw, nibble, munch, *see WA* խած-կտ-ել

կծու *EA a* spicy

***կծու-ա-հոտ** *a* pungent smell

կկու *n* cuckoo

կղզի *n* island

կղպ-ել *WA vt* to lock, *see EA* կողպ-ել

կճ-ել *WA vt* to sting, prick, bite; *see also* կծել

կմախ-ք *n* skeleton

կն-իկ *n coll dim* woman

կնճիռ *n* wrinkle

կնք-ա-հայր *n* godfather

կնք-ա-մայր *n* godmother

կնք-ել *vt* 1.to seal 2.to baptize

կշեռք *n* scales

կշիռ *n* weight

կշռել *vt* to weigh

կշտ-ան-ալ *vi* to become full. *fig* to get sick and tired

կոթ *n* handle

կոթող *n* monument, memorial

կոխ-ել *vt* 1.to tread, trample, press on, step on, walk 2. *conv* to stick into

կոխ-կրտ-ել *vt rept* to trample, crush, press on

կոծկ-ել *vt* to cover up, conceal, cloak, disguise

կոկ-իկ *a* tidy, neat

կոկորդ *n* throat

կող *n* rib

կողմ *n* side, *post in abl.* by, from

***կողմն-ա-ցոյց** *n* compass

կողպ-ել *vt EA* to lock

***կողպ-էք** *RO* կողպեք *n* lock

կող-ք *n* 1.rib 2.side, edge, tip, margin

կոճ *n* 1.protruding joint bone, knuckle bone 2.thread bar

կոճ-ակ *n* button

կոմս *n* earl

կոմս-ուհի *n fem* countess

***կոյր** *a n* blind

***կոյր-ն-ալ** *vi WA* to become blind, *standard* կուրանալ

կոշտ *a* hard, rude, uncouth, harsh

կոչ-ել *vt* to call, name

կոպիտ *a* rude

կով *n* cow

կոտր-ել *vt* to break

կոտր-տ-ել *vt v rept* to break, crush into pieces

կոր *a* curved

կործ-ան-ել *vt* to destroy, destruct, ruin

կոր-ուստ *n* loss, failure

կոր-չ-ել *vi EA* to get lost, *see WA* կորսուիլ

կոր-ս-ն-ցն-ել *vc* lose, fail, drop, yield, *see EA* կորցնել

***կոր-ս-ու-իլ** *vi ps* to get lost

կուշտ *a n* full, saturated, not hungry

կուտ *n* seed, pit

կուր-ան-ալ *vi esp EA* to become blind

կուրծ-ք *n* breast

***կռիւ** *RO* կռիվ *n* fight, battle, quarrel

կչ-կչ-ոց *n EA* giggle

կչ-կչ-ալ *vi EA* to giggle

կպչել կպիլ 1. to touch 2. to stick, adhere

կպ-չ-ուն *a* sticky

կռթն-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to lean upon, depend on, rely

կռն-ակ *n esp. WA* upper back

***կռու-ել** *EA.* -ուիլ *WA vt vi* to fight

***կռու-ա-խնձոր** *n* apple of discord

կռունկ *n* cranc

կռուի *WA n* hand, fist, *see EA* բռունգք

կսկիծ *n* burning sting, *fig* agony, emotional turmoil

կտակ *n* will, bequest

կտուր *n* roof

կտուց *n* beak

կտր-ել *vt* to cut

կտրիճ *n* brave man, hero

կտր-իչ *n* cutter

կրակ *n* fire

կրակ-ել *v* to fire from weapon

կր-ել *vt* 1.to carry 2. *EA* to wear 3. *conv* to win

կրթ-ել *vt* to educate

***կրթ-ութիւն** *n* education

***կրիայ** *n* tortoise, turtle

կրծ-ել *vt* to gnaw, nibble

կրծ-ող *n* rodent

***կրկէս** *RO* կրկես *n* circus

կրկին *adv* again

կրկնել *vt* to repeat

կրճ-ատ *a* brief, abbreviated

կրճտ-ա-ցն-ել *vc EA.* **կրճտել** *vt WA rept onom* to gnash, grind the teeth

կրն-ամ *v ir WA* I can, *see EA* կարող եմ

կրունկ *n* heel

կրտսեր *a* younger

կից *a* adjacent, attached, affiliated to

կց-ել *EA.* **-իլ** *WA vt* join, attach to

***կօշիկ** *RO* կոշիկ *n* shoe

***կօշկ-ա-կար** *RO* կոշկակար *n* shoe-maker, cobbler

***կրօն** *RO* կրոն *n* religion

***կրօն-ա-կան** *RO* կրոնական *a* religious

***կրօն-ա-ւոր** *RO* կրոնավոր *n a* clergy

Հ h

Note for RO practitioners: if you cannot find a word beginning with the sound [h], spelled with the letter **Հ h** in RO, please look up under the letter **Յ յ.**

հագ-ն-ել *EA.* **-իլ** *WA vt vi* to put on, dress, wear

***հագ-ն-ու-ել** *EA.* **-ու-իլ** *WA vi recp* to get dressed

հագ-ուստ *n* clothes, dress, attire

***հագ-ուստ-եղէն** *n* clothing

հազ *n* cough

հազ-ալ *vi* to cough

հազար *card* thousand, *n* lettuce

***հազիւ** *RO* հազիվ *adv* barely, hardly, scarcely

***հազ-ու-ա-գիւտ** *RO* հազվա-գյուտ *a* rare, exquisite, choice

***հազ-ու-ա-դէպ** *RO* հազվադեպ *adv* rarely, seldom

հալած-անք *n* persecution

հալած-ել *vt* to persecute, harass

հալ-ե-ցն-ել *vc* to melt, thaw, defrost

***հալ-իլ** *WA.* **-ուել** *EA vp, ref* to melt

հակ-առ-ակ *a prep post* opposite, contrary, against

հակ-առ-ակ-որդ *n* adversary, opponent

հաղարջ *n* gooseberry, currant

հակ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi recp* to lean, incline

հաղ-որդ-ել *vt* to transmit, conduct, broadcast

հաղ-որդ-ում *n* message, broadcast, program

***հաղ-որդ-ա-կց-ութիւն** *n* communication

հաղ-որդ-ութիւն *n* communion

հաճ-ել-ի *a* pleasant, agreeable, nice

հաճ-ի-ս *modal WA frzn* (if you) please, *see EA* խնդրեմ

***հաճ-ոյք** *n* pleasure

համ *n* taste

համ-ա-դամ *a* delicatessen

համա-լս-արան *n* university

համ-ա-կարգ-իչ *n* computer

***համ-ա-կերպ-(ու)-իլ** *WA.* **-ուել** *EA v recp* put up with, bear, tolerate, endure

համ-ա-կր-ել *vt* like, care for, be fond of, sympathize

համ-ա-կր-ել-ի *a* pleasant, charming, sweet

համ-ա-ձայն *a* ~ եմ I agree, harmonic. *post prep* according to

համ-ա-ձայն-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to agree

համա-շխարհ-այինն *a* world, global, worldwide, international

***համ-առ-օտ** *RO* համառոտ *a* brief, concise

համար *post* for. *EA n* number, hotel room

***համար-եա** *RO* համարյա *adv frzn* almost, nearly

համար-ել *vt* to consider as

համ-արձակ *a* brave, bold

համ-ա-ցանց *n* Internet

***համբաւ** *RO* համբավ *n* fame

համ-բեր-ել *vi* to be patient, to have patience, endure

***համ-բեր-ութիւն** *n* patience

***համ-բոյր** *n* kiss

համ-բուր-ել *vt* to kiss

համ-բուր-ու-ել *EA.* **-ուիլ** *WA vp, recp* to be kissed, to kiss each other

համ-եղ *a* tasty, delicious

համեմ *n* cilantro

համեմատ *post prep* in comparison with, compared to

համեմատ-ա-կան *a* comparative, comparable, analogous

***համեմատ-ութիւն** *n* comparison

համեմ-ունք *n* spices

համեստ *a* modest, humble

համ-երաշխ *a* in peace, in unison, harmonious

համ-երաշխ-ութիւն *n* solidarity

համ-եց-է՛ք *frzn modal imp EA* there you are, please, you are welcome, help yourself, *see WA* հրամեցէ՛ք

***համոզ-ել** *vt* to persuade, convince

համ-ով *a frzn* tasty, delicious

համ-տես-ել *vt* to taste, sample food

համր-ել *vt esp WA* to count

հայ *n* Armenian *(ethnonym)*

հայ-եաց-ք *RO* հայացք *n* glance, glimpse, look

հայ-ել-ի *n* mirror

***հայ-երէն** *n* Armenian *language*

հայ-եց-ի *a* Armenian (*education, culture, heritage*)

հայկ-ա-կան *a* Armenian

հայկ-ա-զուն *n* Armenian, a poetic ethnonym referring to *Hayk*, the mythological founder of Armenia

հայ-ոց *a frzn Gen* Armenian (*culture, language, land*)

***հայ-ութիւն** *n* 1. Armenians, the nation 2.Armenian character, features, specifics

հայ-ուհի *n f* Armenian woman

հայր *n* father

հայր-ա-բար *adv* fatherly

***հայր-են-ա-կար-օտ** *RO* հայրենա-կարոտ *a* nostalgic, longing for homeland

հայր-են-ա-կից *a n* compatriot

***հայր-են-ա-սէր** *RO* հայրենա-սեր *a* patriot, patriotic

***հայր-են-ա-սիր-ութիւն** *n* patriotism

հայր-են-ի *a* 1. paternal 2.native, dear

հայր-են-ի-ք *n* homeland

հայր-իկ *n dim* daddy

հայց-ա-կան *a n* accusative (case), *ling.*

հանար *n conv* joke, wit, teasing

հանգամանք *n* circumstance

հանգ-իստ *a adv* comfortable, quiet, calm, ~ **ես** *WA* are you OK?

հանգ-ստ-ան-ալ *vi* to rest, relax, repose. *EA to have or* go to a vacation

***հանգ-ոյն** *post arch* as, like

հանգ-չ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* 1. *WA* to rest, relax 2.to be shut down, switched off (lights)

հանգ-չ-ե-ցն-ել *vc WA* to give rest, to bury

***հանգ-ոյց** *n* knot

***հանգ-ուց-եալ** *a frzn* decedent, deceased, late

հանգ-ցն-ել *vc EA* to shut down (lights)

***հանգրուան** *n* haven, refuge, asylum

հանդարտ *a adv* still, calm, serene

հանդերձ 1 *n* attire, clothing

հանդերձ 2 *post prep* with the whole

***հան-դէպ** *RO* հանդեպ *prep post* toward, to

***հանդէս** *RO* հանդես *n* celebration, ceremony, gala, party

հան-դիպ-ել *EA.* **-իլ** *WA vt* 1.to meet, encounter 2.to date

հան-դիպ-ում *n* meeting, date

հանդիս-ան-ալ *vt* to constitute, represent, amount to, comprise, delegate, to be

հանդիս-ա-տես *n* spectator

հան-ել *vt* 1.take away, lessen, decrease, subtract, pull off 2.to take off clothes, undress

հան-ել-ուկ *n* riddle

հանճար *n* genius

հանճար-եղ *a* highly gifted, talented

***հան-ու-ել** *EA.* **- ուիլ** *WA vp recp* 1. to undress oneself 2.to be taken of, out, away

հանր-ա-ծանօթ *RO* հանրածանոթ *a* renowned, well-known, celebrated,

հանր-ա-կառք *n* bus, omnibus, autobus

հանր-ային *a* public

հան-ք *n* mine

հան-ք-ային *a* mineral

հաշիշ *n* hashish, marijuana

հաշիւ *RO* հաշիվ *n* account, count, հաշուի առնել to consider

***հաշու-ա-պահ** *n* accountant

***հաշու-ել** *vt* to count, calculate

***հաշու-ա-կալ** *n WA* accountant

հաշտ *a* 1.in peace 2.reconciled

***հաշտ-ու-ել** *EA.* **-իլ** *WA vi recp* to make up, reconcile

***հաշտ-ութիւն** *n* acceptance, reconciliation, peace-treaty

հաչ-ել *EA.* **հաջ-ել** *WA vi* to bark

հապա *modal* then, well

հառաչ-ել *vi* to sigh

հաս-ակ *n* 1.age 2.height

հասարակ *a* simple, ordinary

հասարակ-ական *a* social, *see WA* ընկերային

***հասարակ-ութիւն** *n* society, the public, *see WA* ընկերութիւն

հասկ *n* ear (of wheat or barley)

հասկ-ան-ալ *EA.* **հասկ-ն-ալ** *WA vt* to understand, comprehend

***հասկ-աց-ող-ութիւն** *n* idea, understanding, comprehension

***հասկ-աց-ութիւն** *n* concept

հաս-ն-ել *EA.* **-իլ** *WA vt* 1.to reach, arrive 2.to access

***հասկ-աց-ու-ել** *EA.* **կ-ց-ու-իլ** *WA vp* to be understood; *recp* to come to an understanding

***հաս-ց-է** *RO* հասցե *n frzn* address

***հաս-ց-է-ա-գր-ել** *RO* հասցեագրել *vi* to address

հաս-ցն-ել *vc* 1.to make it, finish it in time 2.to get smth to somewhere

***հաս-ոյթ** *n* dividend

հաս-ուն *a* mature, ripe

հաստ *a* thick, *pej* fat, obese

հատ *n* unit, *used with numbers to count things, as երկու ~ two of smth*

հատ-իկ *n dim* seed, bead

հատ-որ *v* volume (of books)

հատն-ել *EA.* **-իլ** *WA vt* to come to an end, to be consumed

***հարաւ** *RO* հարավ *n* south

հարբուխ *n* flu

հար-ել *vt* to whisk, whip (*RO*, see also յարել)

***հարիւր** *card* hundred

***հարիւր-անոց** *n* a hundred dollar (or other denomination) bill

հարկ *n* 1.necessity, need, demand 2.tax, tribute

***հարկ-ա-դր-եալ** *a* forcible

հարկ-ա-դր-ել *vt* to obligate, force, compel

հարկ-ա-դր-ա-կան *a* mandatory, obligatory

***հարկ-աւ** *RO* հարկավ *adv* of course, absolutely, indeed

***հար-ու-ած** *n* blow, strike, hit, crack (of whip)

***հար-ու-ած-ել** *vt* to strike, hit

հարուստ *a n* rich

հարս *n* 1.bride 2.sister/daughter in law

հարս-ա-ն-ի-ք *EA* **-սնիք** *WA n* wedding

***հարստ-ութիւն** *n* wealth

հարց *n* question, problem, issue

հարց-ա-կան *a* interrogative, questionable, hypothetic, indefinite. *EA* ~ նշան question mark, see *WA* պարոյկ

հարց-ն-ել *vt ir* to ask, inquire, question

հաց *n* bread

հաց-թուխ *n* baker, bread-baker

***հաւ** *RO* հավ *n* hen (the bird), chicken (food)

***հաւակն-ոտ** *RO* հավակնոտ *a* pretentious

***հաւան-ա-բար** *RO* հավանաբար *adv* perhaps, maybe, possibly; probably

***հաւան-ա-կան** *RO* հավան-ական *a* probable, plausible

***հաւան-ել** *EA.* **հաւն-իլ** *WA RO* հավանել *vi* to like, enjoy, approve

***հաւան-ութիւն** *RO* հավանություն *n* approval

***հաւան-օրէն** *RO* հավան-որեն *adv* perhaps, maybe, possibly; probably

***հաւասար** *RO* հավասար *a n* equal

***հաւասար-ութիւն** *RO* հավասարություն *n* 1.equality 2.*math* equation

***հաւասար-ա-կշռ-ութիւն** *RO* հավասարակշռություն *n* balance, equilibrium

***հաւատ(ք)** *RO* հավատ *n* faith, հավատ հաստատել to make believe, pretend, *neg*

***հաւատ-ալ** *RO* հավատալ *vt* to believe, trust

***հաւատ-արիմ** *RO* հավատարիմ *a* faithful, loyal

***հաւաք-ել** *RO* հավաքել *vt* to gather

***հաւաք-ոյթ** *RO* հավաքույթ *n* gathering, party

***հաւաք-ու-ել** *EA.* **-ուիլ** *WA RO* հավաքվել *vp* 1.gather, collect, 2.pack

***հաւ-կիթ** *RO* հավկիթ *n WA* egg, *see EA* ձու

***հեզ** *also* **հեք, հէք** *a* humble, poor, miserable

հեգ-ել *vi* to spell

հեգն-ա-կան *a* ironic

հեգն-անք *n* irony

հեգն-ել *vt* to mock, tease

հեզ *a* meek, shy, timid

հեզ-ա-ճկ-ուն *a* meek, shy, timid, and flexible

հեթանոս *a n* pagan

***հեծ-անիւ** *RO* հեծանիվ *n* bicycle, bike

հեծեծ-ել *vi* to snivel, cry

հեծ-ն-ել *vt* to mount a horse, *fig* to oppress, burden

հեղ *n WA* times; հեղ մը once, երկու հեղ twice

հեղ-եղ *n* flood

հեղ-ուկ *n a* liquid (any), liquid state

հեղինակ *n* author

***հեղինակ-ա-ւոր** *a* imposing, respected, authoritative, dependable

հեշտ *a EA* easy, *see WA* դիւրին

հեշտ-ա-գին *adv a* voluptuous(ly), sensual(ly), passionate(ly)

հեռ-ա-գիր *n* telegram

***հեռ-ա-խօս** *RO* հեռախոս *n* telephone, *see WA* հեռաձայն

հեռ-ա-ձայն *n* telephone, *see EA* հեռախօս

հեռ-ան-ալ *vi* to leave, go away

հեռ-ա-տես-իլ *n WA* TV set, *see EA* հեռուստացոյց

***հեռ-ա-ւոր** *a* far, distant

***հեռ-ա-ւոր-ութիւն** *n* distance

հեռու *adv a* far

***հեռ-ուստ-ա-տես-ութիւն** *n EA* television

***հեռ-ուստ-ա-ցոյց** *n EA* TV set

***հեռու-ացը** *adv WA* from far

հետ *post* with

***հետո** *see CO* յետոյ, later, then

հետ-ա-քր-քիր *EA.* **հետ-ա-քր-քր-ա-կան** *WA a* interesting, appealing

***հետ-ա-քր-քր-ա-սէր** *RO* հետաքր-քրասեր *a* curious

***հետ-ա-քր-քր-ութիւն** *n* curiosity, concern, interest

***հետ-եւ-անք** *n* consequence

***հետ-եւ-ել** *EA.* **-իլ** *WA vi* to follow

***հետ-զ-հետ-է** *RO* հետզհետե *adv* step by step, gradually

հետ-ք *n* trace, footprint, mark

հեր *n arch* hair, *see also* մազ

հերթ *EA n* turn, line, *see WA* կարգ, պոչ

հերիք *adv coll* enough

***հերիւր-անք** *n* slander, calumny, traducement

հերոս *n* hero

հերու *n* last year

***հեւ-ալ** *vi* to pant, gasp, puff, be breathless with effort

***հեւիհեւ** *adv* breathlessly, cagerly, anxiously, on tenterhooks

***հ-զօր** *RO* հզոր *a* powerful

հեքիաթ *EA. also* հեքեաթ, հէքեաթ *WA* tale, fairy tale

հեքիաթ-ային *a* wondrous, dazzling, fantastic

հէյ *RO* հեյ *intj* hey!

հիա-ց-ալ *vi* to admirc

հիա-ց-ալ-ի *a* wonderful, astonishing

հիա-ց-մ-անք *n* admiration, awe, wonder, fascination

***հիա-սթափ-ու-ել** *EA.* **-իլ** *WA vp* to be disappointed

հիմա *adv* now

հիմն-ել *vt* to found, establish, institute

հիմն-ա-կան *a* main, key, major, principal, permanent

հիմ-ունք *n* basis, base, foundation, grounds

հին *a* old, ancient (about things)

հինգ *card* five

հինգ-երորդ *ord* fifth

հինգ-շաբթ-ի *n* Thursday

հ(ի)ն-ուց *adv* long ago, erstwhile

***հիւանդ** *RO* հիվանդ *n a* 1.ill, sick 2.patient

***հիւանդ-ան-ալ** *RO* հիվանդանալ *vi* to get sick, fall ill

***հիւանդ-ան-ոց** *RO* հիվանդանոց *n* hospital

***հիւանդ-ութիւն** *RO* հիվանդութիւն *n* disease, illness

***հիւծ-ել** *EA.* **-իլ** *WA vt* to exhaust, drain, deplete

***հիւծ-ում** *n* consumption, *med.*

***հիւղ-(ակ)** *n* hovel, hut, shack

***հիւս-ել** *vt* 1.to braid 2. to knit, weave

***հիւս-ք** *n* braid

***հիւր** *n* guest

***հիւր-անոց** *n* hotel

***հիւր-ա-սենեակ** *n* living room

***հիւր-ա-սէր** *RO* հիւրասեր *a* hospitable, welcoming

***հիւր-ա-սիր-ութիւն** *n* hospitality, reception

հմայ-ել *vi* to enchant, charm, attract

հմայ-իչ *a* enchanting, captivating, enthralling

***հն-ա-գոյն** *a* ancient

հնազանդ *a* submissive, obedient, docile, compliant

***հնազանդ-իլ** *WA.* **-ուել** *EA vi* to obey, conform, comply

***հն-ամ-եայ** *a* ancient

հնար *n* means, way

հնար-ել *vt* 1.to invent, create 2.make up, fabricate

հնդ-եւրոպ-ա-կան *a* Indo-European

հնդ-իկ *n* Indian *(ethnonym)*

հնդ-կ-ացի *n EA* American Indian

***հնդ-կ-ա-հաւ** *RO* հնդկահավ *n* turkey

***հնդ-ու-հաւ** *RO* հնդուհավ *n EA conv* turkey

հնձ-ել *vt* mow, cut, reap

***հն-ութիւն** *n* 1.antiquity 2.old stuff

հն-ուց *adv frzn* long ago, erstwhile

հնչ-ել *vi* to sound, ring

***հնչ-իւն** *n* sound, toll

***հնչ-իւն-ա-բան-ութիւն** *n* phonetics

***հնչ-ոյթ** *n* phoneme

հոգ *n* worry, care, concern, charge, problem. *WA* հոգ չէ *doesn't matter*

հոգ-ալ *vt* to take care

***հոգ-ե-բան-ութիւն** *n* psychology

հոգ-ե-կան *a* 1. psychological, spiritual 2. *n conv EA* nuts, insane, psycho

հոգ-ե-վար-ք *n* death throes, agony

***հոգ-ե-ւոր** *a* spiritual, religious

հոգի *n* soul, spirit, psyche. **հոգի-ս** *WA* sweetheart, honey, *common address form*

հոդ *adv WA* there, *2nd p, close to listener, cf. the 2nd p poss article* դ [*RO homonym meaning* joint, *see* յոդ]

հոլանտ-ական *WA.* **-դական** *EA a* of Holland

հոլանի *a* curvaceous, shapely, *of women*

հող *n* soil, land, ground

***հող-եղէն** *a n* 1.made of soil, clay 2.mortal

հոյակապ *a* wonderful, superb, fantastic, marvelous

հոն *adv WA* there, *3rd p, close to a third party, cf. the 3rd p poss. article* դ

հոս *adv WA* here, *1st p, close to the speaker, cf. the 1st p poss. article* ս

հոս-անք *a* flow, draft, current

հոս-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to flow, stream, pour out, run

հով *n a* 1. cool (weather) 2.*WA* wind, breeze, *see EA* քամի

հով-անոց *n* umbrella , sunshade

***հովիւ** *n* shepherd

հովիտ *n* valley, glen

հոտ *n* smell, scent, odor, whiff

հոտ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to smell, stink, rot, decay, *fig* to sulk, mope, harbor a grudge

***հոտ-ոտ-ել** *EA.* **հոտ-ուըտ-ալ** *WA vt* to sniff, smell

հոր *n* pit, hole, well

հում *a* raw, rare

հունձ-ք *n* crop, harvest

հուր *n* fire, pyre

հպատակ *n* 1.subject, vassal, subordinate, ward 2.national, citizen

***հպատակ-ութիւն** *n* citizenship, nationality

հպարտ *a* proud

հպարտ-ան-ալ *vi* to be proud

***հպարտ-ութիւն** *n* pride

***հռնդ-իւն** *n onom* rattle, roar *esp. of motors*

***հսկայ** *n a* giant, enormous

***հսկայ-ական** *a* huge, enormous

հսկ-ել *vt vi* to guard, watch

հր-ա-դադար *n* cease-fire

հրաժար-ա-կան *n* resignation

***հրաժար-իլ** *WA.* **-ուել** *EA. vi* to refuse, decline, deny

հրաժեշտ *n* farewell, ~ տալ to take leave, to bid farewell

հրահանգ *n* directive, instruction, order

հր-ա-հր-ել *vt, vi* to instigate

հրամա-յ-ա-կան *a n* imperative

հրամա-յ-ել *vt* to order, command

հրամա-ն *n* order, command

***հրամ-եց-է՛ք** *frzn imp* welcome, come in, help yourself

հրամ-ցն-ել *n* to offer, put forward

հրաշ-ալ-ի *a* wonderful, miraculous, marvelous, fantastic

հրաշ-ալ-ի-ք *n* wonder, եօթ ~ներ the seven wonders (of the ancient world)

հրաշ-ք *n* miracle, wonder

հրապարակ *n* town square, plaza

***հրապոյր** *n* charm, appeal, allure

հրապուր-ել *vi* to enchant, charm, entice, allure

հրապուր-իչ *a* enticing, attractive, beguiling

հրատարակ-ել *vt* to publish

***հրաւէր** *RO* հրավեր *n* invitation

***հրաւիր-ել** *RO* հրավիր-ել *vt* to invite

հրդեհ *n* fire, inferno

***հրէայ** *also* հրեայ, *RO* հրեա *n* Jew, Jewish (*ethnonym)*

հրե-ա-կան *a* Jewish

հր-ել *vt vi* to push

հրեշտակ *n* angel

հր-թիռ *n* rocket

հր-ձիգ *n* arsonist

***հրճու-անք** *n* amusement, frisson

***հրճու-ել** *EA.* **-իլ** *WA vi* to cheer, admire, be amused, laugh, smile

***հօտ** *RO* հոտ *n* flock, sheep

***հոր** *RO* հոր *n gen of* հայր

***հոր-ա-քոյր** *RO* հորաքույր *n* paternal aunt

***հոր-եղբայր** *RO* հորեղբայր *n* paternal uncle

Ձ ձ

ձագ *n* child, kid, tot, baby animal

ձագ-ուկ *n dim* kid, dear, *WA familiar address form for children*

ձախ *a adv* left

ձայն *n* 1.sound, 2.voice 3.vote

***ձայն-ա-սփիւռ** *n WA* radio, *see EA* ռադիո

***ձայն-ա-ւոր** *a n* vowel

ձանձր-ան-ալ *vi WA* to weary out, get annoyed, tired. *EA* to be bored

***ձանձր-ոյթ** *n WA* bother, annoyance, *EA* boredom, ennui

ձգ-ել *vt* 1. to stretch, extend. 2.to let, leave. *EA* to pull, *WA* ձգէ՛ Let it go.

ձգ-ձգ-ել *vt* 1. to delay, put off indefinitely 2. to pull up and down, to and fro

***ձգ-ող-ութիւն** *n* 1.gravity 2.appeal, attraction, charm

***ձգ-ող-ա-կան-ութիւն** *n* gravity, ~ -ութեան ուժ the pull of gravity, *physics*

ձեզ *prs-prn dat pl* (to) you; *formal in WA*

ձեզ-ի *WA* (to) you, *see also* ձեզ

ձեղուն *n EA* attic, top floor. *WA* 1. ceiling 2. palate (of the mouth)

ձեղն-ա-յ-արկ *n* attic, top floor.

ձեռ-ա-գիր *n* 1.handwriting 2.manuscript

ձեռ-ն-արկ *n* 1.enterprise 2.manual, textbook

ձեռ-ն-արկ-ել *vi* to commence, set off, initiate

ձեռ-ն-ա-փայտ *n* cane, walking stick

ձեռ-ն-ոց *n* glove

ձեռ-ն-ունայն *adv a* in vain, to no avail, futile

ձեռ-ք *n* hand, arm; ~ առնել to tease

ձեր *poss pl* your

ձեր-ոնք *n* those belonging with you

***ձեւ** *n* form, shape, mode

***ձեւ-ել** *vt vi* 1.to cut cloth for sewing 2. to shape

***ձէն-իկ** *n coll dim see* ձայն

ձի *n* horse

ձի-ա-կառ-ք *n* carriage, cart, horse wagon

***ձի-արշաւ** *RO* ձիարշավ *n* horse race

***ձի-ա-ւոր** *n* horseback rider

ձի-ուկ *n dim* little horse

ձիր-ք *n* talent, aptitude

***ձիւն** *n* snow

***ձիւն-ա-բուք** *n* snowstorm, blizzard, tempest

***ձիւն-ա-մրրիկ** *n* blizzard, tempest

ձկն-կիթ *n* caviar

ձկ-ն-որս *n* fisherman

***ձկ-ն-որս-ութիւն** *n* fishing

ձմեռ *n* winter

ձմեռ-ային *a* winter

ձմերուկ *n* water-melon

ձն-ա-բուք *see* ձիւնաբուք snowstorm

ձն-ծաղիկ *n* snow-drop, *a March flower*

ձող *n* pole, rod, bar

ձոր *n* gorge, canyon

ձու *n* egg *esp. EA, see WA* հաւկիթ

***ձուածեղ** *n* fried eggs, omlette

ձուլ-ել *vt* to mold, cast

ձուկ *n* fish

ձրի *a* free of charge, complimentary, gratis

Ղ ղ

ղեկ *n* helm, rudder; steering wheel

***ղեկ-անիւ** *RO* ղեկանիվ *n* steering wheel

ղեկ-ա-վար *n* leader, manager, head

ղեկ-ա-վար-ել *vt vi* to rule, run, direct, manage

***ղեկ-ա-վար-ութիւն** *n* leadership

ղրկ-ել *WA vt coll* to send, *see also* ուղարկել

Ջ ճ

ճագար *n* rabbit

ճախր-ել *vi* to soar

ճակատ *n* 1.forehead 2.front (in war or battle)

ճակատ-ա-գիր *n* destiny, fate

ճակատ-ա-գր-ա-կան *a* predestined, fatal

ճակատ-ա-մարտ *n* battle, combat

ճահիճ *a* swamp, marsh, mire, bog

***ճամբայ** *WA.* **-փայ** *EA a* road, way, route, path, *see EA standard* ճանապարհ

ճամբ-ել *WA.* **-փ-ել** *EA vi vt* to send off, ship, transmit

ճամբ-որդ-ել *WA..* **-փորդել** *EA vi* to travel, go on tour

***ճամբորդ-ութիւն** *WA* **-փորդութիւն** *EA n* tour, travel, voyage

ճամպրուկ *n* suitcase

ճանաչ-ել *n* 1.to recognize 2. to know 3. to identify

ճանկ *n* talon

ճանճ *n* fly (insect)

ճանչ-ն-ալ *WA vt* to recognize, *see EA* **ճանաչել**

ճան *WA a n* dear, *see EA* ջան

ճանապարհ *n* road, way

ճանապարհ-որդ *n* traveler

ճան-իկ *WA a n* dear, *see EA* ջանիկ

ճաշ *n* dinner

ճաշակ *n* taste

ճաշ-ա-սեղան *n* dining table

***ճաշ-ա-սենեակ** *n* dining room

ճաշ-ար-ան *n* eatery, restaurant,

ճաշ-ել *vi* to dine

***ճաշ-կեր-ոյթ** *n* dinner party, feast

ճառ *n* formal speech, oration, sermon

ճառագայթ *n* ray

ճատրակ *n WA* chess, *see EA* չախմատ

ճար *n coll* remedy, relief, means, help

ճարպիկ *a* smart, sly

ճարտար *a* eloquent, articulate

***ճարտար-ա-գէտ** *RO* ճարտարապետ *WA n* engineer, *EA* ինժեներ

ճարտար-ա-պետ *n* architect

***ճարտար-ա-պետութիւն** *n* architecture

ճապոն-ական *a* Japanese

***ճապոն-երէն** *n* Japanese (language)

ճեղ-ք *n* crack, gap, split, fracture

ճերմակ *a esp WA* white, see also սպիտակ

ճզմ-ել *vt* to squish, squash, smash, crash

ճիշդ *WA.* **ճիշտ** *EA a* correct, right; just

***ճիւաղ** *RO* ճիվաղ *n* monster, fiend

***ճիւղ** *n* branch

ճկ-ուն *a* flexible, agile, nimble, supple

ճճի *WA.* **ճիճու** *EA n* worm

ճմլ-ել *vt* to squeeze, crush, press

ճմլ-կոտ-ել *EA.* -իլ *WA vi* quash, yawn and stretch

ճմռթ-ել *vt* to wrinkle (clothes), crumple (paper)

ճնճղ-ուկ *n* sparrow

ճշ-գր-իտ *a* precise, accurate, exact

ճշմարիտ *a* true, genuine, authentic, truthful

***ճշմարտ-ութիւն** *n* truth

ճշդ-ա-պահ *WA.* **ճշտ-ա-պահ** *EA a* punctual

ճոխ *a* lush, lavish, opulent. *conv.* cool

***ճոխ-ութիւն** *n* luxury, opulence

ճուտ *n* chick, chicken

ճռ-(ճ)ռ-ալ *vi onom* to squeak, screech

***ճռռուղ-իւն** *n onom* chirp, twitter, chatter

***ճօճ** *RO* ճոճ *n* swing, hammock

***ճօճ-ու-ել** *EA.* -ուիլ *WA RO* ճոճվել/վիլ *vp ref* to swing, wave, oscillate

Մ մ

մագաղաթ *n* 1.parchment 2.ancient manuscript

մազ *n, pl* մազեր hair

մած-ուն *n* yogurt

մած-ուց-իկ *a* jelled, sticky, congealed

մակ-անուն *n* 1.*WA* last name, surname 2.*EA* nickname, moniker

մակարդ *n* culture (for yogurt), curd; coagulant

***մակարդ-ուել -ուիլ** *WA vp* to coagulate, congeal, clot

մակ-արդ-ակ *n* level

մակ-բայ *n* adverb

***մակ-ոյկ** *n* dinghy, little boat

մակ-երես *n* surface

մահ *n* death

***մահ-ա-կարօտ** *a* longing for death

մահ-ան-ալ *vi* to die, pass away

մահ-ա-պարտ *a n* on death row

մահճ-ա-կալ *n* bed

մաղ *n* sieve

մաղադանոս *see also* **ազատքեղ** *n* parsley

մաղ-ել *vi* to sift, sprinkle անձրեւ ~ to lightly shower

մաղթ-ել *vt* to wish well, bless

մաղթ-անք *n* well-wishing, blessing

մամ *n* 1. *conv* mom, mommy 2.*EA* grandmother, *see WA* մեծ մայր

մամուլ *n* press

մայիս *n* May

մայմուն *n coll* 1. monkey 2. *pej.* ugly, worthless person imitating others

մայր *n* mother

մայր-ա-մուտ *n* sunset

մայր-ա-քաղաք *n* capital city

մայր-իկ *n dim.* mom, mommy

մանանեխ *n* mustard

***մանանայ** *n* manna

***մանաւանդ** *RO* մանաւանդ *adv, modal* especially

մանգաղ *n* scythe

***մանեակ** *n* necklace

***մանկ-ա-պարտէզ** *RO* մանկապարտեզ *n* kindergarten

մանկ-ա-կան *a* childlike, children's

մանկ-ա-վարժ *n* pedagogue, teacher

մանկ-ա-վարժ-ուհի *n fem* pedagogue teacher

մանկիկ *n dim* baby, child

***մանկ-ութիւն** *n* childhood

մանուկ *n a* child, young

մանկ-ուց *adv frzn* since childhood

մանչ *n* boy, son

մանչ-ուկ *n dim esp. EA* little boy

մանուշակ *n* violet

***մանուշակ-ա-գոյն** *a* purple, violet

մանր *a* tiny, miniature, petite

մանր-ա-կրկիտ *a* meticulous, scrupulous, refined

մանր-ա-մաս-ն *a* detailed, thorough

***մանր-ա-մասն-ութիւն** *n* detail

մանր-ել *vi* to crumble, crush, change (money)

մաշ-ել *vt vi* to wear out, exhaust, fade, consume

մաշ-իլ *WA.* **-ուել** *EA vp vi* to get worn out

մաշկ *n EA* skin. *WA* cuticle, membrane

մաս *n* part, component

մաս-ի-ն *post* about

***մասն-ա-գէտ** *RO* մասնագետ *n* professional, expert

մասն-ա-գիտ-աց-ում *n* specialization

***մասն-ա-գիտ-ութիւն** *n* profession, specialty

մասն-ական (բացառական) *n ling* partitive

մասն-ա-կց-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to participate

***մասն-ա-ւոր** *a* particular, special, *EA* private (about property), *see WA* անձնական

մատ *n* finger

մատաղ *n a* 1.*arch* young 2. *relg* sacrifice, ~ լինեմ *EA* endearing phrase, blessing or plea, used toward a younger person

մատ-ան-ի *n* finger-ring

***մատեան** *n* 1.ancient manuscript 2.journal for records

մատեն-ա-գիր *n* scribe

մատեն-ա-դարան *n* 1.library-museum of ancient manuscripts in Yerevan 2.any library of ancient manuscripts

մատիտ *n* pencil

մատն-ել *vt* to betray, tell on, finger, squeal, tattle tail

մատն-ոց *n* thimble

մատ-չ-ելի *a* accessible, affordable

մարգ *n* bed (in garden)

մարգ-ա-գետին *n* meadow

***մարգարէ** *RO* մարգարե *n* prophet

մարգարիտ *n* 1.pearl 2.*fem proper name*

մարգարտ-ա-ծաղիկ *n* daisy

մարդ *n* man, person, human

մարդ-ա-կերպ-արած *a* humanlike

մարդ-կ-ային *a* human, humane

***մարդ-կ-ութիւն** *n* 1.humanity, mankind 2.kindness, humanity, compassion

մարդ-ա-սիր-ա-կան *a* humane, philanthropic

մարդ-ա-սպան *a n* murderer, killer

մար-ել *EA.* **-իլ** *WA vt vi* 1.to turn off the light, quench, burn out;; սիրտը ~ to feel hunger 2. to be shut down, be extinguished 3. faint, pass out

մարզ-անք *n* physical exercise, work-out

մարզ-իկ *n* athlete, sportsman

մար-իկ *n dim coll* mom, ախ ~ ջան *exclamation of pain*

մարմար *n* marble

մարմին *n* body

մարմն-եղ *a* corpulent, stout

մարտ 1 *n* fight, battle

մարտ 2 *n* March

մաքի *n* ewe, female sheep

մաքուր *a* clean, clear, pure

մաքս *n* customs duty

մաքս-ա-ննդ *n* smuggler

մաքս-ա-տուն *n* customs office

մաքր-ել *vt* to clean, cleanse, scrub

մեզ *prs-prn dat pl, formal in WA* us (*RO homonym,* մէզ urine)

մեզի *WA, see* մեզ, us

մելան *WA n* ink

մելամաղձ-ոտ *a* melancholic

մեխ *n EA* nail (fastener), *see WA* գամ

մեխ-ակ *n* 1. carnation 2. coriander

մեծ *a* big, great, large, grand, significant

մեծ հայր *n* grandfather, *see also* պապ

մեծ մայր *n* grandmother, *see also* տատ, մամ

***մեծ-ա-գոյն** *a superlative* greatest, biggest, largest

մեծ-ա-միտ *a n* arrogant. haughty

մեծ-ան-ալ *EA.* մեծ-ն-ալ *WA vi* 1.to grow, expand, become big 2.to grow up

մեծ-ա-տառ *n EA* upper case, *see WA* գլխագիր

մեծ-ա-տուն *a n* wealthy, well to do

մեծ-ա-ցն-ել *EA,* մեծցնել *WA vc* 1.to grow, raise, increase, enlarge 2.bring up

***մեծ-արգ-ոյ** *a* reverent, *formal address form modifier*

***մեծ-ա-ւոր** *n WA* superior, supervisor

մեծ-բերան *a n* loudmouth, smart-alecky, conceited

մեծ-կակ *a WA* pretty big, large

մեծ-ղի *a WA* corpulent, gross

մեկն-ա-բան *n* commentator

մեկն-ա-բան-ել *vt* to interpret, analyze, explain

***մեկն-ա-բան-ութիւն** *n* interpretation, comment

մեկն-ել *vt vi WA* to interpret. *EA* 1. to interpret 2.to depart, *see WA* մեկնիլ

մեկն-իլ *vi WA* 1.leave, part, depart

մեկն-ում *n* departure

մե-կուս-ի *a* isolated

***մեղ-ա-ւոր** *a* guilty

մեղ-ա-դրել *vt* to accuse, blame

մեղ-անչ-ել *vi* 1.to commit a sin 2. to repent

մեղեդի *n* melody

մեղկ *a* lubricious

մեղմ *a* gentle, soft

***մեղմ-ա-լոյս** *a* softly lighted, dim, dusky

***մեղմ-ի** *RO* մեղմիվ *WA adv frzn* gently, softly, smoothly

մեղու *n* bee

***մեղու-ա-բոյծ** *n* apiarist, bee-keeper

մեղ-ս-ա-կից *n a* accomplice

մեղր *n* honey

մեղր-ա-ծոր *a* mellifluous

մեղր-ա-մոմ *n* honey comb

մեղ-ք *n* 1.guilt, transgression, sin 2.pity, *WA intj* մե՛ղք, *see EA* ափսո՛ս

մե-ն-ակ *a* alone, lonely, single

***մեն-ա-խօս-ութիւն** *RO* մենա-խոսություն *n* monologue

***մեն-ա-ւոր** *a* lonely, secluded, solitary

մենք *prs-prn, nom pl* we

մեռ-ել *n frzn* dead, corpse

մեռ-ն-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to die, pass away

մեռ-ցն-ել *vc* to kill

մետաղ *n* metal

մետաքս *n a* silk

***մետաքս-եղէն** *a n* 1.made of silk 2.goods made of silk

մեր *prs-pr gen pl* our

մերժ-ել *vt* to refuse, deny, reject

մեր-ի-ն-ներ-ը *WA prs-pr subs* those belonging with me/us, my (our) folks, *see EA* մերոնք

մերկ *a* nude, naked, bare

մերկ-անդամ *a* nude, naked

մեր-ոն-ք *n* those belonging with me/us, my (our) folks

մերսի *modal EA conv* thank you *(French loan)*

***մեքենայ** *n* machine

մեքսիկ-ացի *n* Mexican *(ethnonym)*

***մէզ** *RO* մեզ *n* urine

***մէկ** *RO* մեկ *card* 1. one 2. the same

***մէկ-ալ** *RO* մեկալ *WA a adv conv* 1.the other, another 2.suddenly, *see* յանկարծ, *EA* մէկէլ

***մէկ-զ-մէկ** *RO* մեկզմեկ *recp prn acc* each other, one another

***մէկ մէկ-ու, -ի** *RO* մեկ մեկ-ու/ի *recp prn acc* each other, one another

***մէկ-տեղ** *RO* մեկտեղ *adv* 1.together 2.in the same place

***մէկ-մէկ** *EA.* **մէյ մէկ** *WA RO* մեկ-մեկ. մեյ մեկ *adv* 1.one by one, separately 2.sometimes

***մէն մենակ** *adv* alone, on (your) own

***մէջ** *RO* մեջ *post* in

***մէջ-տեղ** *RO* մէջտեղ *n adv post* middle, in the middle

մը *WA* a, *indefinite article, see EA* մի

մթ-ն-ել *vi* to get dark

մթ-ն-ոլորտ *n* atmosphere

մժեղ *WA* mosquito. *EA* conv ant, *see* մրջիւն

մի *EA* a, *indefinite article, see WA* մը

մի՛ *neg imp indicator* don't *(with imp verbs)*

մի-ա-ձայն *adv a* unanimous(ly), together, uno voce

մի-ա-միտ *a* naïve

մի-այն *adv* only

մի-այն-ակ *a* lonely

մի-ան-ալ *vi* come together, unite

մին *card coll* one, someone

***միաու** *RO* մյաու *intj* meow

մի-աս-ին *adv* together

***մի-աց-եալ** *a frzn past-p* united

մի-ա-ցն-ել *vc* 1.to connect 2.switch on

***մի-ա-ւոր** *n* unit

***մի-թէ°** *RO* միթե° *adv* is that possible

միլիոն *card* million

միմոս *n* clown

մի-ն-ակ *WA conv a adv* alone, single; only, *see* մենակ

մինչ-դեռ *conj* while, whereas

***մինչ-(եւ)** *prep* 1. till, until 2. while

միշտ *adv* always

միջ-ազգ-ային *a* international

միջ-ակ *a* 1.average, median 2.mediocre

***միջ-ա-կէտ** *RO* միջակետ *n* punctuation mark approximately equivalent to colon or semicolon

միջ-ա-հաս-ակ *a* of medium height/age

միջ-անցք *n* corridor, hallway

միջ-ատ *n* insect

միջ-ին *a* middle, medium, average

***միջ-եւ** *conj* between

միջ-ն-ա-դար *n* Middle Ages

միջ-ն-որդ *n* mediator, intermediary

միջ-ն-որդ-ել *vi* to mediate, intervene

միջ-ուկ *n* kernel, core

միջ-ոց *n* means, medium, way

միս *n* meat

միտ-ք *n* mind, thought, intelligence

միրգ *n esp EA* fruit

***միւս** *a* next, other

***մլաւ-ել** *vi onom* to mew

մխ-ալ *vi* to smoke, smolder, *fig.* to suffer

մխիթար-ել *vt* to console

մկրատ *n* scissors

մղ-ել *vt* 1. to pump, push 2.to impel, urge, compel 3.to dispose, incline, կռիւ ~ to fight, struggle

մն-ալ *vi vt* stay, live temporarily

մն-աց-որդ *n* remnant, remainder

մշակ *n* worker, disenfranchised daily hire

մշակ-ում *n* cultivation, developing, seasoning

մշուշ *n* mist

մշտ-ա-դալար *a* evergreen

***մշտ-ա-հմայ** *a* ever-charming

մոլ-ե-գին *a adv* obsessed, furious(ly), passionate(ly)

***մոլ-ե-գն-օրէն** *adv* in a frenzy, furiously

մոլ-ի *a* addicted, obsessive, passionate

մոլոր *a* confused, unknown, indefinite

***մ-ոլոր-ու-իլ** *vp* to lose the way, go astray, to be confused

մոխիր *n* ash

***մոխր-ա-գոյն** *a* gray, ashen

***մոխր-ա-կոյտ** *n* pile of ashes

մոմ *n* candle

մոնրեալ-ցի *n* native of or living in Montreal

մոռ-ան-ալ *EA.* **-ռնալ** *WA* *vt* to forget

***մոռ-ց-ու-իլ** *vt* be forgotten

մորթ *n WA* skin, *see EA* մաշկ

մորթի *n EA* fur, fleece

մորթ-ել *vt* to slay, butcher

մուգ *a EA* dark (colors, skin), strong (tea, coffee)

մուր *a* dark

մուխ *n* smoke

մուկ *n* mouse

մուճակ *n* slipper

մուտ-ք *n* entrance

մուր *n* soot, cinders, residue

մռ-ռունչ *n onom* roar

***մս-եղէն** *n a* meat, deli, food made of meat

մս-իլ *WA vi* to feel, be cold, *see EA* մրսել

մտ-ա-բեր-ել *vt* to recall, remember

մտ-ած-ել *vt* to think

մտ-ած-ել-ա-կերպ *n* mentality, mindset

***մտ-ա-հոգ-ութիւն** *n* worry, concern

***մտ-ա-յղ-աց-ում** *RO* մտահղացում *n* idea, enterprise, venture

***մտ-այն-ութիւն** *n* mentality, ideology

մտ-ա-պահ-ել *vt* to remember, retain, keep in mind

***մտ-ա-ւոր** *a* mental, intellectual

մտ-երիմ *a* intimate, close

մտ-երմ-ան-ալ *vt* to become close, intimate

մտ-իկ ընել *WA vt, vi* to listen closely, consider

մտ-մտ-ալ *vt* to ponder, think over, hesitate

մտ-ն-ել *vi* to enter, come in, get in

մտրակ *n* whip

մտրուկ *n* colt, foal

***մր-ա-յօն** *RO* մրահոն *a* with dark-eyebrows

մրգ-ա-շատ *a* rich of fruit

մրմունջ *n onom* murmur, mutter

***մրջիւն** *EA n* ant

մրս-ել *EA vi* to feel, be cold, *see WA* մսիլ

մրց-ան-ակ *EA n* prize, award

մրց-ել *EA.* **-իլ** *WA* *vi* to compete

***մրց-ութիւն** *n* competition, contest

մրց-ում *n* competition, contest

***մօտ** *RO* մոտ *a post* 1.at, near 2.close, intimate

***մօտ-ա-կայք** *RO* մոտակայք *n* vicinity, neighborhood

***մօտ-են-ալ** *RO* մոտենալ *vi* approach, come close, become familiar

***մօտ-իկ** *RO* մոտիկ *a post* 1.close, familiar, intimate 2.next, near

***մօր** *RO* մոր *n gen sn of* մայր

***մօր-ա-ք** *RO* մորաք *n conv for* մօրաքոյր maternal auntie

***մօր-ա-քոյր** *RO* մօրաքույր *n* maternal aunt

***մօրուք** *RO* մորուք *n* beard

Յ յ

***յագ-են-ալ** *RO* հագենալ *vi* 1.to be full 2.to satiate

***յաղթ-անակ** *RO* հաղթանակ *n* victory

***յաղթ-ել** *RO* հաղթել *vt* to triumph, win, defeat

***յաճախ** *RO* հաճախ *adv* often, frequently

***յաճախ-ել** *RO* հաճախել *vt* to attend, visit

***յաճախ-որդ** *RO* հաճախորդ *n* customer

***յամառ** *RO* համառ *a* stubborn

***յայտ-ա-գիր** *RO* հայտագիր *n* 1. ad, 2. a performance program

***յայտ-արար-ութիւն** *RO* հայտարարություն *n* advertisement, announcement

***յայտ-նի-ա-պէս** *RO* հայտնապես *adv* apparently, evidently, obviously

***յայտ-նի-ել** *RO* հայտնել *vt* to notify, inform

***յայտ-նի-ուել** *EA.* -ուիլ *WA RO* հայտնվել, -վիլ *vi* to appear, emerge, come out

***յայտ-նի** *RO* հայտնի *a* 1.known, recognized, accepted 2.famous, renowned

***յայտ-նի-ութիւն** *RO* հայտնություն *n* revelation

***յանգ** *RO* հանգ *n* rhyme *

***յ-ան-դիմ-ան-ել** *RO* հանդիմանել *vt* to admonish, reproach

***յանդուրժ-ել** *RO* հանդուրժել *vt* to tolerate, bear, allow

***յանդուրժ-ող-ակա-նութիւն** *RO* հանդուրժողականություն *n* tolerance, connivance

***յ-ան-կարծ** *RO* հանկարծ *adv* suddenly

***յ-ան-կարծ-ակի** *RO* հանկարծակի *adv* suddenly, out of the blue

***յանձն առ-ն-ել** *RO* հանձն առնել *vt* to assume, take on, agree to, undertake

***յ-անձն-արար-ել** *RO* հանձնարարել *vt* to assign, allot, designate, recommend

***յ-անձն-ել** *RO* հանձնել *vt* 1.to deliver, hand in, 2.hand over, cede, surrender

***յ-անուն** *RO* հանուն *prep* in the name of, for the sake of

***յ-անց-անք** *RO* հանցանք *n* crime, guilt

***յ-անց-ա-ւոր** *RO* հանցավոր *a* guilty

***յ-աջ-ող** 1. *RO* հաջող *a* successful. 2. *n conv abbr from* հաջողություն bye, so long

***յ-աջ-ող-ութիւն** *RO* հաջողություն *n* success, achievement

***յ-աջ-որդ** *RO* հաջորդ *a n* next

***յ-առն-ել** *RO* հառնել *vi* 1. to rise, ascend 2.revive

***յասմիկ** *RO* հասմիկ *n* 1. jasmine 2.*fem proper name*

***յատ-ակ** *RO* հատակ *n* bottom; *EA* floor

***յատ-ակ-ա-գիծ** *RO* հատակագիծ *n* plan (of building)

***յատ-կ-ապէս** *RO* հատկապես *adv* especially

***յատկ-ութիւն** *RO* հատկություն *n* quality, feature, attribute

***յատ-ուկ** *RO* հատուկ *a* special

***յար-ա-բեր-ական** *RO* հարաբերական *a* relative

***յար-ա-բեր-ութիւն** *RO* հարաբերություն *n* relation, relationship

***յար-ա-տեւ** *RO* հարատև *a* everlasting

***յ-արգ-ան-ք** *RO* հարգանք *n* respect, esteem

***յ-արգ-ել** *RO* հարգել *vt* to respect

***յ-արգ-ել-ի** *RO* հարգելի *a* esteemed, respectable, reputable; dear (in address form)

***յ-արգ-ուել** *EA.* -ուիլ *WA RO* հարգվ-ել/իլ *vp* to be respected

***յարդ** *RO* հարդ *n* straw

***յար-ել** *RO* հարել *vi* 1.to incline toward, adhere 2.to retort, reply

***յ-արկ** *RO* հարկ *n* floor, storey

***յ-արկ-ա-բաժ-ին** *RO* հարկաբաժին *n* apartment

***յ-արձակ-ում** *RO* հարձակում *n* attack, assault

***յարմար** *RO* հարմար *a* convenient, appropriate, comfortable

***յար** *RO* հար *a* forever

***յ-աւել-եալ** *RO* հավելյալ *a* additional, complimentary

***յ-աւել-ու-ած** *RO* հավելված *n a frzn past-t* 1.appendix, addendum 2.*a* additional

***յաւերժ** *RO* հավերժ *a adv* eternal, forever

***յաւերժ-ա-կան** *RO* հավերժական *a* eternal

***յաւէտ** *RO* հավետ *adv* forever

***յաւիտ-եան** *RO* հավիտյան *adv* forever, ~u յաւիտենից for ever and ever

***յեղ-ա-փոխ-ա-կան** *RO* հեղափոխական *a n* revolutionary

***յեղ-ա-փոխ-ութիւն** *RO* հեղափոխություն *n* revolution

***յեղ-յեղ-ուկ** *RO* հեղհեղուկ *n* unstable, volatile

***յետոյ** *RO* հետո *adv post* later, then, afterwards, after

***յէր** *RO* հեր *int-rel* why [*Prsk*, from Grabar էր why]

***յիմար** *RO* հիմար *a n* fool, foolish

***յիշ-ատակ** *RO* հիշատակ *n* souvenir, memory, relic, token, memento

***յիշ-ատակ-ել** *RO* հիշատակել *vt* 1. to mention, refer, note 2. to memorialize

***յիշ-ել** *RO* հիշել *vt* to remember, recall

***յիշ-ե-ցն-ել** *RO* հիշեցնել *vc* to remind, prompt

***յիշ-ող-ութիւն** *RO* հիշողություն *n* memory, remembrance

***յիսուն** *RO* հիսուն *card* fifty

***յ-իրաւ-ի** *RO* հիրավի *adv* indeed, really

***յղ-ել** *RO* հղել *vt* to refer

***յղի** *RO* հղի *a n* 1. pregnant 2. *fig.* anticipating

***յոգն-ակի** *RO* հոգնակի *a* plural

***յոգն-ել** *EA.* -իլ *WA RO* հոգն-ել/իլ *vt vi* to get tired

***յոյզ** *RO* հույզ *n* emotion, feeling

***յոյժ** *RO* հույժ *adv* very, strictly, potently, extremely, strongly, passionately

***յոյն** *RO* հույն *n* Greek *(ethnonym)*

***յոյս** *RO* հույս *n* hope

***յ-որ-ժամ** *conj obs* when

***յուզ-ու-ել** *EA.* -ուիլ *WA, RO* հուզվ-ել/իլ *vp vi* to get sad, touched, affected

***յուլիս** *RO* հուլիս *n* July

յուղ *RO* (*CO* իղ) *n* fat, grease, oil

***յուն-ա-կան** *RO* հունական *a* Greek

***յուն-արէն** *RO* հունարեն *n* Greek *language*

***յունիս** *RO* հունիս *n* June

***յունուար** *RO* հունվար *n* January

***յ-ուշ** *RO* հուշ *n* remembrance, memory, token

***յ-ուշ-արձ-ան** *RO* հուշարձան *n* monument

***յ-ուշ-ել** *RO* հուշել *vt* to prompt, remind, give a hint

***յուս-ալ** *RO* հուսալ *vi* to hope

***յուս-ալի** *RO* հուսալի *a* reliable, trustworthy

***յուս-ալից** *RO* հուսալից *a* hopeful, promising

***յուս-ա-խաբ** *RO* հուսախաբ *a* disappointed

***յուս-ա-հատ** *RO* հուսահատ *a* hopeless, despondent, desperate, gloomy

***յուս-ա-հատ-ու-ել** *EA.* -իլ *WA RO* հուսահատ-վել/իլ *vp* to despair, lose hope

***յստակ** *RO* հստակ *a* clear, lucid

***յորձ-անք** *RO* հորձանք *n* surge, gush, outpouring

***յօդ** *RO* հոդ *n* 1.joint 2.article, *ling.*

***յօդ-ա-ցաւ** *RO* հոդացավ *n* arthritis, joint pain

***յօդ-ու-ած** *RO* հոդված *n* article *(text)*

***յօնք** *RO* հոնք *n* eyebrow

***յօրանջ-ել** *RO* հորանջել *vi* to yawn

***յ-օրին-ել** *RO* հորինել *vt* to invent, create, compose, make up

Ն ն

նա *EA prs-prn nom sn* he, she, it, *see WA* ան

***նաիր-եան** *a* that of Nairi. Nairi is an ancient historic-poetic name for Armenia, *lit.* country of rivers

նախ *adv* first

նախ-ա-գահ *n* president

***նախ-ա-դաս-ութիւն** *n* sentence, *ling.*

***նախ-ա-դր-ութիւն** *n* preposition, *ling.*

նախ-ա-ձեռն-ել *vt* to initiate, undertake, venture

***նախա-ձեռն-ութիւն** *n* initiative, undertaking

նախ-ա-ճաշ *n* breakfast

նախանձ *n a* envy, envious, jealous-y

նախանձ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi vt* to envy, be jealous

նախատել *vt* to scold, reprove, reprimand, reproach, tell off, scorn

նախարար *n* 1. minister, head of state departments 2.*arch* head of feudal princedoms, the small kingdoms subject to the central power in historical Armenia

նախկին *a* previous

նախնի *n* ancestor

նախ-ուտ-եստ *n* appetizer

նահանգ *n* state (as a region)

նահատակ *n* martyr

նամակ *n* letter, message

նայ-ել *EA.* -իլ *WA vi* to look, watch

նապաստակ *n* hare

նար *n arch* mermaid, nymph

նարինջ *n* orange

***նարնջ-ա-գոյն** *a* orange color

*ճաւ *RO* ճավ *n* boat, ship

*ճաւ-ակ *RO* ճավակ *n dim* boat

*ճաւ-աստ-ի *RO* ճավաստի *n* sailor

*ճա-եւ *adv conj* also

ճեղ *a* narrow

ճեղ-աճ-ալ *vi* 1.to be hurt, offended, upset 2. to become narrow

ճեղ-ա-ցճ-ել *EA vc* to insult, hurt, upset

ճեղել *vt* to upset, bother, abuse, push, discomfort smb

*ճեղ-ութիւճ *n* hardship, problem

*ճեղ-ու-ած *EA pp* upset, sulked

*ճեղ-ու-ել *EA.* -ուիլ *WA vp* to be upset

ճեճգ *a* sly, deceitful

ճետ *n* arrow

ճետ-ել *vt* to throw, cast, fling

ճեր *EA n* sister-in-law, brothers' wives toward each other

ճեր-գաղթ *n* immigration

ճեր-գոյ-ական *a* locative, *(ling., the 7th case in EA)*

ճեր-գործ-ա-կաճ *a* transitive *(verbs, ling.)*

ճեր-ել *vt* to forgive, excuse

ճեր-ծծ-ել *vt* to absorb, soak

ճերկ *n* paint, dye, tint, coloring

ճեր-կայ *a n* present, current

ճեր-կայ-ա-ցճ-ել *vc* 1.to present, introduce 2.represent

ճեր-կայ-աց-ուց-իչ *n* representative

ճերկ-արար *n* painter, who works with paints and dyes, *see also* ճկարիչ

ճերկ-ել *vt* to dye, color, paint

ճեր-շճչ-ել *vt vi* 1.to inhale, 2. *fig* to inspire, motivate, *EA conv* to depress oneself with neg. thoughts, esp. fear illnesses

*ճեր-ող-ութիւճ *n* 1. apology 2. Excuse me!

ճեր-ում *n* forgiveness, pardon, acquittal

ճերս *n adv post* inside, in

ճեր-փակ *a* enclosed

*ճեր-քեւ *adv conj* beneath, down(ward)

ճեր-քիճ *a adv* inner, internal, inward

ճեր-քճ-ա-զգեստ *n* underwear

*ճեր-քոյ *post* underneath, beneath

*ճեր-քո-ստոր-ա-գր-եալ *n EA* undersigned

*ճէ 1 *RO* ճե *WA conj* 1.if 2.well, then (emph intro word)

*ճէ 2 *RO* ճե *prs-prn poet arch* she

ճիհար *a* thin, skinny

ճիհար-ել *EA* -ճ-ալ *WA vi* to thin down, lose weight

ճիշ *n* sign, symbol, mark, feature, point, grade

*ճիւթ *n* material

ճիսւո *n* session

ճկատ-մամբ *post* toward, in relation to

ճկար *n* picture

ճկար-ա-գիր *n* 1.character, personality 2.description

ճկար-ա-գր-ել *vt* to describe

*ճկար-ա-գր-ութիւճ *n* description

ճկար-ել *vt* to paint, to draw

ճկար-իչ *n* artist, painter

*ճկար-չ-ութիւճ *n* the art of painting, drawing

ճկար-չ-ուհի *n fem* artist

ճմաճ *a* 1.similar, resembling 2. *post* like, as

ճմաճ-իլ *WA.* *-ու-ել *EA vi, recp* to resemble, look like

*ճմաճ-ա-պէս *adv* as well, also

*ճճջ-ա-սեճեակ *n* bedroom

ճճջ-ել *vi* to sleep, nap

ճշ-աճ *n* 1. sign, mark 2. engagement token 3. *male proper name*

ճշ-աճ-ած *n frzn* fiancé, fiancée

ճշ-աճ-ակ-ել *vt* 1. to signify, mean 2. appoint, assign

*ճշ-աճ-ակ-ութիւճ *n* meaning, sense

*ճշ-աճ-ա-ւոր *a* famous

ճշ-մար-ել *vt* to discern, notice, fathom

*ճշ-ոյլ *n* glimmer, bit, morsel, յոյսի ~ flicker of hope

ճոճի *n* cypress

*ճոյճ *a* same

*ճոյճ-պէս *adv* also, as well

*ճոյճ-քաճ *a* same much, as much as

ճոր *a* new, novel

*ճոր-ա-գոյճ *a* newest

*ճոր-ա-շէճ *RO* ճորաշեճ *a* newly built

նոր-ա-պսակ *n a* newlywed

***նոր-էն** *WA, RO* նորեն, *EA* նորից *adv* again, ancw

***նոր-ութիւն** *n* novelty, news

***նուագ** *n* melody

***նուագ-ա-խումբ** *n* orchestra

***նուագ-ել** *vi* to play music

***նուազ** *a* 1.less 2.thin, impotent, weak

***նուազ-ա-գոյն(ս)** *a* the least, minimal

***նուէր** *RO* նվեր *n* gift, present, donation

***նուիր-ա-տու-ութիւն** *n* donation

***նուիր-ել** *vt* to give a gift, donate, bestow, present

նուռ *n* pomegranate

նուրբ *a* delicate

նպաստ *n* pension, aid

***նպաստ-ա-ւոր** *a* beneficial, advantageous

նպաստ-ել *vi* to contribute, aid, support

***նպար-եղէն** *n* grocery

նստ-ար-ան *n* bench, seat

նստ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* 1. to sit 2.*conv* բանտ ~ *EA* to be imprisoned, *WA* բանտ պառկիլ

նրբ-ա-կազմ *a* slim, slender, delicately built

նրբ-երշիկ *n* hot dog, frankfurter

Շ շ

շաբաթ *n* 1.week 2.Saturday

շագանակ *n* chestnut

շագանակ-ա-գոյն *a EA* brown, *see WA* սրճագոյն

շալ *n* shawl

շալէ *RO* շալէ *a* made of coarse wool

շախ *intj n* the gusto in dancing and exclamations while dancing, *esp.* ~ ով-շուխով

շախ *n EA* check (in chess before *mate*)

շախ-մատ *n EA* chess *see WA* ճատրակ

շահ 1 *n* gain, profit, interest

Շահ 2 *n* ruler of Iran

շահ-ա-ւէտ *RO* շահաւետ *a* gainful, beneficial, profitable, advantageous

շահ-ել *EA.* **-իլ** *WA vt vi* to gain, profit, win. *WA also* to earn,

շաղ *n* dew, downpour

շաղք *n* lightening

շապիկ *n* shirt

շառ-ա-գոյն *a* crimson *(of dawn and blush)*

շառաչ-ել *vi onom* to rumble, whoosh

շատ *a adv* 1.many, much, a lot 2.very

շատ-ա-խօս *RO* շատախոս *a* talkative, chatterbox

շատ-ոնց *adv* long ago, since some time

շար-ա-դր-ել *vt* 1. to state in writing 2. to compose a school essay

շար-ա-դր-ութիւն *n* essay, composition

շար-ել *vt* to arrange, set up, organize, set in order; *WA* park a car, *see EA* կայանել

շարժ *n see EA* cartoon, *see also* ծաղրանկար

շարժ-ա-նկար *WA n* movie, *see EA* կինո

շարժ-ել *vt vi* move, shift, put in motion

շարժ-իչ *n* motor. *յաւերժական ~ perpetuum mobile

***շարժ-ու-ել** *EA.* **-(ու)իլ** *WA vp* to get moved, start going

շարժ-ում *n* motion, movement, gesture

շար-ուն-ակ *adv* continuously, always

շար-ուն-ակ-ել *vi* to continue

շաքար *n* sugar

շեղ *a* slanted, tilted

շեղ-ել *vt* 1. to slant 2. to deviate, diverge, digress

***շեղ-ու-ել** *EA.* **-(ու)իլ** *WA v ref* 1. to deviate, digress, ramble, go astray 2. to turn, swerve

շեղ-ում *n* deviation, digression

շեմ-ք *n* threshold

շեշտ *n* stress, accent, *also the punctuation mark*

շեշտ-ակի *adv* sharply, abruptly, directly

շերեփ *n* dipper, ladle, scoop

շերտ *n* layer, slice

***շէկ** *RO* շեկ *a* blond

***շէկ-լիկ** *RO* շեկլիկ *n dim* blond

***շէն** *RO* շեն *a* prosperous. ~ մնաք stay well! *a blessing for appreciation*

***շէն-ք** *RO* շենք *n* building, construction

շիթ *n* squirt

շիլ *a* squint-eyed, cross-eyed

շիլա *n* porridge

շին-ել *vt* to build, construct, make, create

շիշ *n* bottle

շիտակ *WA a adv* 1.correct, sincere, honest 2.straight, ahead

շլ-աց-ուց-իչ *a* dazzling, astounding, blinding

***շղթայ** *n* chain

շն-իկ *n dim* little dog, doggie

շնորհ *n* 1.favor, courtesy, service 2.talent, competence, gift

շնորհ-ա-կալ *a* thankful, grateful, obliged, ~ եմ (I) thank you

***շնորհ-ա-կալ-ութիւն** *n* 1. gratitude 2. thank you, thanks

***շնորհ-իւ** *RO* շնորհիվ *post prep* due to, thanks to

շնորհ-ք *n* 1. skill, talent, ability, 2. civility

շնչ-ել *vt* to breathe

շոգ *n EA* heat, *about weather*

***շոգ-ե-նաւ** *RO* շոգենավ *n* steam boat

շոգ-ի *n* hot steam, vapor

շող *n* ray

շող-ալ *vi* to glisten, sparkle, gleam, shine

շոյ-ել *vt* to caress, stroke

շոր *n* dress, frock

***շուայտ** *a* lewd, pervert, dissolute, crapulous

***շուար-ել** *WA vi* to get/be confused

***շուկայ** *n* market, shop, store

շուն *n* dog

շունչ *n* breath, anima

շուշան *n* 1.lily 2.*fem proper name*

շուտ *adv* 1.quick, fast 2.recent, early

շուտ-ով *adv EA* soon, quick, *WA* promptly

շուրթ *n* lip

շուրջ(ը) *adv post* around

շուրջ-բոլոր *adv* all around, surrounded

շուրջ-պար n *n* round-dance

շուք *n* shadow

***շքոլայ** *WA* շոկոլադ *EA n* chocolate

շպրտ-ել *EA vt* to toss, throw, cast, *see WA* նետել, ձգել

շտկ-ել *vt* to fix, correct

շրթ-ունք *n* lips

***շրջ-ա-գայ-ութիւն** *n* tour

շրջ-ա-կայ-ք *n* neighborhood

շրջան *n* 1.round, cycle 2.region

շրջ-ան-ակ *n* frame

շրջ-ա-պատ *n* environment

շրջ-ել *vi* 1.to tour, rove, go around 2. to turn upside down

շրջ-իկ *a* itinerant, drifting, roving

շրջ-մոլ-իկ *n a* tramp, vagabond, hobo

***շրջ-ու-ել** *EA.* -(ու)իլ *WA vp* to revolve, turn back, around

շփ-ել *vi vt* to rub, touch

շփոթ-ել *vt* to confuse, mistake, mix, jumble

***շփոթ-ուել** *EA.* -(ու)իլ *WA vi ref vp* to be bewildered, confused, *EA* to err, be embarrassed

շփ-ում *n* 1.friction 2.relationship, being in touch

շք-ա-խումբ *n* entourage

շք-եղ *n* luxurious, splendid

***շօշափ-ել** *RO* շոշափել *vt* to touch, pat, grope, feel by touch

***շօր-օր-ալ** *RO* շորորալ *vi* to swing, wave, sway (in dance, walk)

Ո ո

ո *WA rel obs* who, *see* ով

ոգի *n* spirit

***ո-եւ-է** *RO* ոևէ *pr WA* any (person), *see EA* որեւէ

ոզնի *n* hedge-hog, porcupine

ոլոր-ան *n* turn, bend, curve

ոլոր-ել *n* to turn, bend, curve

***ոլոր-ու--ել** *EA.* -(ու)իլ *WA vp recp* to turn, twist, curve itself *or* to be bent, curved

ոխ *n* rancor, grudge, spite, malice

ոհմակ *n EA* wolf pack, *fig* dangerous group, gang, *see WA* վոհմակ

ող *n* spine bone

ողբ *n* 1.mourning, bewail 2.a song of mourning

ողբ-ալ *vt vi* to mourn, grieve

ողբ-ա-ձայն *a* sounding like mourning, lament

***ողբ-ա-նուագ** *a* mourning music

ողբ-երգ-ա-կան *a* tragic

***ողբ-երգ-ութիւն** *n* tragedy

***ողկոյզ** *n* bunch, cluster (of grapes)

ող-ն-ա-ծուծ *n* bone marrow

***ողն-ա-յար** *RO* ողնահար *WA n* vertebra,spine

ող-ն-ա-շար *EA n* vertebra, spine

ողորմ-ել-ի *a* miserable, abject, pathetic, wretched, contemptible

***ողորմ-եա** *imp frzn* 1. *relg* forgive and rue, condole 2. litany

ողորմ-ալ *EA.* **-իլ** *WA vt* 1.to rue, have pity, be sorry 2.to bestow charity, mercy; ողորմի իրեն May God have mercy on him, *about deceased*

ողջ *a* 1.healthy, sound 2.alive 3 all, whole, entire

***ողջ-ա-գուր-ու-ել** *EA.* **-(ու)իլ** *WA vp* to embrace, hug as in a greeting

***ողջ-ա-կէզ** *RO* ողջակեզ *a n fig* live burned sacrifice

***ողջ-ոյն** *n* greetings, hi

ողջ-ուն-ել *vt* to greet

ողող-ել *vt* 1. to rinse 2. to bask (in the sun, praise)

ոճ *n* style

ոճիր *n* dire crime

ոճր-ա-գործ *n* villain, criminal

ո-մ-ան-ք *ind-prn* some people

ոմն *ind-prn* some person

ոյժ *WA n formal* strength, power, *see also* ուժ

ոչ *particle neg* no, not, none

***ոչ մէկ(ը)** *RO* ոչ մեկը *neg-prn* no one, none

ոչ մի *EA neg-prn* not one

ոչ ... ոչ *conj* neither … nor

ոչ ոք *neg-prn* no one, none

ոչ-ինչ *neg-prn* nothing

ոչխար *n* sheep

ոռն-ալ *vi onom* to wail

***ոսկ-եայ** *a* golden

***ոսկե-գոյն** *a* gold-colored

***ոսկ-եղէն** *n a* golden, gold goods

***ոսկ-է** *RO* ոսկե *a* golden

ոսկի *n a* gold, golden

ոսկոր *n* bone

ոսպ *n* lentil

ոստիկան *n* policeman, cop

***ոստիկան-ութիւն** *n* police

ո-վ *int-prn* who

***ովկիանոս** *RO* օվկիանոս *n* ocean

ոտ *n arch coll* foot, *see* ոտք

***ոտ-ան-ա-ւոր** *n* poem, verse

ոտ-ն-ա-գնդ-ակ *WA n* soccer, *see EA* ֆուտբոլ

ոտ-ն-աման *n* shoe, boot

ոտ-ք *n* foot, leg

որ 1 *int-prn* which, who, that,

որ 2 *conj* that, so that, in order to

որբ *n* orphan

որբ-անոց *n* orphanage

որբ-ուհի *n fem* orphan

որդ *n* worm

***որդ-ե-կոր-ոյս** *a* one who lost a child

***որդ-ե-սէր** *RO* որդեսեր *a* one who loves his/her children

որդի *n* son, child

որդ-ե-գր-ել *vt* to adopt

որդ-ուկք *n arch* worms

որ-երորդ *int-prn* which *in succession*

***որեւէ** *RO* որևէ *ind-prn EA* any, *WA* anything

որթ *n* grape vine

որկոր *n* gut, abdomen, *neg, fig* greed

որոն-ել *vt* to seek, search

որոշ *a* some

որոշ-ակի *a* definite, specific, distinct

***որոշ-ակի-օրէն** *adv* definitely, clearly

որոշ-ել *vt* to decide, determine, define

որոշ-ում *n* decision

***որ-ով-հետ-եւ** *conj* because

որոտ *n* thunder

որոտ-ալ *vi imprs* to thunder

որ-չափ *int-prn* how many/much, that many/much

***որ-պէս** *int-prn* how, as

որ-պիս-ի *int-prn* what kind of

***որ-պէս զի** *RO* որպեսզի *conj* in order to, to

որջ *n* den

որս *n* prey, target, victim

որս-ալ *vt* to hunt

որ-տեղ *EA int-rel* where, *see WA* ուր

որ-քան *rel conj* how many, how much, that much, as many

Ու ու

ու *conj* and

ուզ-ել *vt* to want, wish

ութ *card* eight

ութ-երորդ *ord* eighth

ութ-սուն *card* eighty

ուժ *EA.* **ոյժ** *WA n* power, strength

ուժ-գին *a adv* forceful, mighty, potent, strong

***ուժ-գն-օրէն** *adv* forcefully, fervently, passionately, heavily

ուժ-եղ *a* strong

ուլուն-ք *n* bead

ուխտ *n* oath, vow

ուղ-արկ-ել *vt* to send, ship, forward

ուղեղ *n* brain

ուղի *n* way

ուղիղ *a adv* straight, direct, forward

***ուղղ-ա-գր-ութիւն** *n* orthography, spelling rules

ուղղ-ա-թիռ *n* helicopter

ուղղ-ա-կան *a* nominative (case), *ling.*

ուղղ-ակի *adv* directly, straightway, just

ուղղ-ել *vt* 1. to correct, 2. to straighten out

***ուղղ-ութիւն** *n* direction, course ~ *RO* ուալ to instruct, rule, direct

ուղտ *n* camel

ունայն *a* futile, vain

ուն-եմ *EA.* -իմ *WA vt ir* (I) have, *see* ունենալ

ուն-ե-ալ *vt* to have, possess *see also* ունեմ/իմ

ունկն-դիր *n* listener, audience

ունկն-դրել *vt* to listen

ուշ *adv a* late

ուշ-ա-դիր *a adv* attentive(ly), careful(ly)

ուշ-ան-ալ *vi* to be late, delayed

ուշի-ուշով *adv* attentively, carefully

ուռ-(են)-ի *n* willow tree

ուռ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to swell, bulge, puff

ուռ-ուցք *n* swelling, tumor

ուս *n* shoulder

ուս-ան-ել *EA.* **-իլ** *WA vt* to study

ուս-ան-ող *n esp. EA* college student

ուս-ան-ող-ուհի *n fem* college student

***ուս-ան-ող-ութիւն** *n* students, student body

ուս-ում *n* study, education

***ուս-ումն-ա-սիր-ութիւն** *n* research, study

ուս-ուց-իչ *n* teacher

ուս-ուց-չ-ուհի *n fem* teacher

ուստի *adv* 1. hence, therefore, consequently 2. *obs* where from

ուտ-ել *vt ir* to eat

ուտ-ել-ի-ք *n fut-p* food, edibles

ուր *int-prn WA* where, *EA* where (in what direction), *see also* որտեղ

ուրախ *a* happy, joyful, cheerful, merry

ուրախ-ան-ալ *vi* to be happy, to make merriment

ուրախ-ա-ցն-ել *vc* to make happy, bring joy to

***ուրախ-ութիւն** *n* happiness, joy

ուրբաթ *n* Friday

ուր-եմն *adv, emph* then, consequently

ուրիշ *a* other, different

***ուր-կ-է** *RO* ուրկե *WA int-prn Abl* where from

***ուրու-ա-գիծ** *n* outline, silhouette

***ուրու-(ական)** *n* ghost

Չ չ

չա-կերտ *n* quotation mark

չամիչ *n* raisin

չար *a* 1.mean, evil 2. naughty, tricky, disobedient (about children)

չար-իք *n* evil

չար-չար-ել *vt* to torture, make suffer, hurt

չափ *n* 1. measure 2. *post* as much as, like

չափ-ա-զ-անց *adv* extremely

***չափ-ա-ւոր** *a adv* moderate(ly)

չափ-ել *vt* to measure

չափ-ուկ *WA a conv* quick and harmonic

չ-բեր *a n* sterile (of people, esp. women)

չեխ *n* Czech

չ-եմ *vi ir auz* [I] am not, *1st p sn neg of* եմ

չ-է *neg particle, vi aux* 1.no, not, 2. *vi aux neg* is not, does not; *see* է

չ-էր *vi aux* was not, *3rd p pl neg of* է

***չ-է-զ-ոք** *RO* չեզոք *a* neutral

չ-ի *EA vi aux neg* is not, does not; *see* է

չ-ի-ք *vi irr* there is not

չին-ա-կան *a* Chinese

***չին-արէն** *n* Chinese *language*

չիր *n* dried fruit

չղջիկ *n* bat, *WA also* ղղջիկ

չ-մարդ *n* inhuman, savage

չմուշկ *n* skate

չն-չին *a rept* least, petty

չոր *a* dry, waterless

չոր-ան-ալ *EA.* -ընալ *WA vi* to dry, be drained

չոր-եկ *n a kind of Easter pastry*

չոր-եք-շաբթ-ի *n* Wednesday

չոր-ս *card* four

չոր-րորդ *ord* fourth

***չուան** *WA n* rope

չքնաղ *n* gorgeous, lovely, magnificent

պ պ

պագ *n obs* kiss, peck

պագ-(ն)-ել *vt obs* to kiss, *see* պաչ-ել

պագշոտ *a* lascivious, lewd, lecherous

պալատ *n* palace, *EA also* hospital (patient)room

պակաս *a* less, fewer, incomplete

պակաս-ել *EA.* **-կսիլ** *WA vi* to lessen, lack

պահ *n* moment, instant, small span of time. *WA* class session

պահ տալ *vi* to hide, protect, keep, deliver for maintenance, *see also* պահել

պահ-(ք) *n* Fast, մեծ ~ Lent, *see* also պաս

***պահ-ած-ոյ** *n* canned food, *WA obs* hidden (things, stuff)

պահակ *n* guard

պահ-ա-պան *n* guard, protector, defender, guardian, ~ հրեշտակ guardian angel

պահ-ար-ան *n* closet, wardrobe. *WA* envelope

պահ-ել *vt* guard, protect, keep, maintain

***պահ-ու-ըտ-իլ** *WA vp rept* hide and peep out, be slightly disguised, concealed

***պահ-ու-ել** *EA.* -ուիլ *WA vp* 1.be hidden, masked, 2.be protected, guarded

պահ-պան-ել *vt* to guard, keep, protect, defend, shield

պաղ *WA a* cold, icy

***պաղ-առ-ութիւն** *WA n* common cold, catching cold

պաղատ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to beseech

պաղ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to get, become cold (*EA conv) see* also սառել

պաղ-պաղ-ակ *EA n* ice cream; *see* also *WA* սառնաճուշ

պայթ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to blow up, burst, explode

պայիկ *n* fairy, elf, nymph, nature spirit

պայծառ *a* 1.bright, brilliant, beaming

պայման *n* condition

պայման-ական *a n* 1. conditional, arbitrary, discretionary, optional, 2. ~ ժամկէտ probation

պայուսակ *n* bag, purse, case

պայքար *n* struggle

պանդուխտ *n* immigrant-emigrant, refugee, one who travels to other countries to work and send earnings to his family in homeland

պանիր *n* cheese

պաշար *n* supplies, provisions

պաշար-ել *vt* siege, surround, blockade

պաշտ-ամ-ունք *n* worship, religious service

պաշտ-ել *vt* 1. adore 2. worship

պաշտ-պան *n* protector, guard, shield

***պաշտօն** *RO* պաշտոն *n* job position

***պաշտօն-եայ** *RO* պաշտոնյա *n* official, administrator, bureaucrat

***պաշտօն-ա-կան** *RO* պաշտոնական *a* formal, official, authorized

պաչ *n* kiss, peck

պաչ-ել *vt* to kiss lightly, *see also* համբուրել

պապ *EA n* 1.grandfather 2. *fam* dad

***պառաւ** *RO* պառավ *n a* old woman, old

պառկ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to lay down, *WA* to go to bed

պաս *EA n* Lent

պատ *n* wall

***պատահ-ա-կան-ութիւն** *n EA* 1. occurrence, happenstance, incident, chance 2. coincidence

պատահ-ած *EA a frzn* 1.any, whichever 2. *past-p* from պատահել

պատահ-ար *n* incident

պատահ-մամբ *abv frzn* by chance

պատահ-մուն-ք *n WA* occurrence, happenstance, incident, chance

պատահ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi vt* to happen, occur, take place. *EA* meet, run into

պատանի *n* juvenile, teenager, youth

պատան-ուհի *n fem* maiden, girl, teenager

պատառ *n* bit, bite, piece, scrap, morsel

պատ(ա)ռ-(ո)տ-ել *vt rept* to tear into pieces, rip, shred

պատասխան *n* answer, rely

պատ-ել *vt* to cloak, envelop, enfold, wrap around, siege

պատերազմ *n* war

պատժ-ել *vt* to punish, penalize

պատիժ *n* punishment, penalty

***պատիւ** *RO* պատիվ *n* honor, respect

պատ-կան-ել *EA.* **իլ** *WA vt* to belong

պատկեր *n* picture, image, drawing

պատկեր-ել *vt* to draw. depict

պատճառ *n* cause, reason

***պատճառ-աւ** *WA,* **-ով** *EA RO* պատճառավ *post* because of

պատմ-ել *vt* to narrate, tell, recount

***պատմ-ութիւն** *n* 1.history 2. story

պատշաճ *a* decent, proper, appropriate

պատշաճ-ել *EA.* **-իլ** *WA vt* to befit, suit, apply

պատշգամբ *n* balcony

***պատու-ա-կան** *a* noble, honorable, venerable

***պատուէր** *RO* պատվեր *n* order, reservation

***պատուիր-ակ** *n* delegate

***պատուիր-ել** *vt* to order, reserve, commend

պատ-ու-հան *n* window

պատռ-ել *vt* to tear up, rip, cut

պատռ-իլ *WA.* **-ուել** *EA vp ref* to be torn, ripped

պատրաստ *a* ready

պատրաստ-ել *vt* to prepare

***պատրաստ-ու-ել** *EA.* **-ուիլ** *WA vp, ref* 1. to get ready 2. to be made

***պատրուակ** *n* pretext, excuse

պար 1 *n* dance

պար 2 *n* mountain chain

***պար-ա-գայ** *n* circumstance, utensil, paraphernalia

***պար-ա-հանդէս** *RO* պարահանդես *n* ball, dance

պար-ա-հարթ-ակ *n* dancing floor

պար-ա-հրապարակ *n* dancing floor

պարան *EA n* rope

պարապ *a* 1. trivial, insignificant 2.available, open 3. *WA* empty, vain; ~ տեղը in vain, *EA* իզուր տեղը

պարան-ոց *n* neck, isthmus *geo, med*

պարապ-ել *EA vt vi* to study, practice

պարապ-իլ *WA vi* to be busy, occupied

***պարգեւ** *n* award, prize, bounty

պար-ել *vi vt* to dance

պարզ *a* 1.clear 2.simple, plain

պարզ-ա-բան-ել *vt* to clarify

***պարզ-ա-պէս** *adv* just, simply

պարզ-ել *vt* 1. to check out, reveal, find out, clarify. 2. simplify

պարզ-ե-ցն-ել *vc* to simplify

պարծ-անք *n* pride, delight

պարծ-են-ալ *n* to boast, show off, brag

պարկ *n* sack, bag

պարկեշտ *a* modest, moral, *WA* honest

պարոն *n* mister, sir *address form with and without names*

պար-ուհի *n fem* dancer

պար-ուն-ակ-ել *vt* to contain, hold, enclose

պարպ-ել *WA vt* 1.to empty, clear, drain 2.to pour

պարս *n* swarm, horde

պարս-իկ *n* Persian *(ethnonym)*

պարս-կ-ա-կան *a* Persian

***պարս-կ-երէն** *n* Persian *language*

պարտ-ա-կան *a* obliged, in debt

***պարտ-ա-կան-ութիւն** *n* obligation, responsibility

պարտ-ա-ճանաչ *a* responsible, reliable

պարտաս-իլ *WA* to weary out, be exhausted, see EA ուժասպառուել, հիւծուել

***պարտ-ա-տէր** *RO* պարտատեր *n* creditor

***պարտ-ա-ւոր** *a* obliged, ~ եմ I must, have to

***պարտէզ** *RO* պարտեզ *n* garden

պարտ-իլ *WA vt ir* to be obliged to

***պարտ-ութիւն** *n* defeat

***պարտ-ու-ել** *EA.* -ուիլ *WA vp vi* to be defeated, lose, suffer defeat

պարտ-ք *n* debt

պելճիք-ացի *WA n* Belgian *(ethnonym), see EA* բելգիացի

պեխ *WA n* mustache, *see EA* բեխ

պեղ-ել *n* to excavate, dig

պեղ-ում(ներ) *n* archeological excavation(s)

պետ *n* manager, head, cheif

պետ-ա-կան *a* concerning the country, state

***պետութիւն** *n* state, country, nation

պերճ *a* splendid; also a male proper name

պերճ-ան-ք *n* luxury, *esp. to wear*

պզտիկ *WA a* 1.small, little 2. young, *see (EA conv) see also* փոքր

պզտ(ի)կ-ն-ալ *WA vi* to become small, shrink, diminish, *see EA* փոքրանալ

***պէս** *RO* պես *post* like, as

***պէս-պէս** *RO* պես-պես *a rept* ornate-different

***պէտ-ք** *RO* պետք *n* need, ~ է *imps* (it) is necessary, a must

***պէտ-ք-ա-կան** *RO* պետքական *a* necessary, useful

պժգալ *WA vi* to loathe, detest, *see EA* զզուել, ոտղկալ

պինդ *a* solid, hard

պիտ-ակ *n* label

***պիտակ-(ա-ւոր)-ել** *vt* to label

պիտ-ան-ի *a* useful, handy

***պիտ-ոյ-ք** *n* gadget

պիտ-ի *modal particle* will, shall, ought to, must; *WA future tense indicator. EA obligatory mood indicator*

պլպուլ *n* nightingale, see *EA* բլբուլ, a Middle Armenian borrowing from Arabic

պնակ *n* plate, dish

պնդ-ել *vi* to insist

պոչ *n* tail, rear, stern, *WA* waiting line. ~ խաղ(ա)գնել to be flirtatious, be playful, kittenish

պոռ-ալ *vi* to cry, shout, *see EA* բոռալ, գոռալ

պոռ-պոռ-ալ *WA vi rept* to yell, roar, cry out, shout, *see EA* բոռբոռալ, գոռգոռալ

պուպր-իկ *WA n* doll, *see EA* տիկնիկ

պսակ *n* wedding, crown

պսակ-ել *vt* 1. to wed, marry in a church 2. to crown

***պտ-ոյտ** *n* 1. tour 2. spin, whirl, rotation

պտուղ *n* 1. fruit 2. result

պտտ-իլ *WA.* *-ուել *EA vi* 1.rotate, spin 2. cruise, travel, voyage

պրծ-իլ *WA.* **-ծնել** *EA vi coll* 1.finish, complete 2. avoid, run, escape

պրպ-տ-ել *vt rept* to look for, search, seek

Ջ ջ

ջահ *n* torch

ջան-ալ *vi* to strive, endeavor, work hard

***ջան-ա-սէր** *RO* ջանասեր *a* diligent, industrious, persevering

ջան-ք *n* effort, endeavor

ջան-իկ *n dim* dear, honey, sweetheart *familiar address form*

ջարդ *n* slaughter, pogrom

ջարդ-ել *vt* 1.to break 2. destroy, massacre

ջերմ *a* 1.warm, hot 2.fever

ջերմ-ա-բար *adv* warmly, cordially

ջերմ-ա-գին *adv a* warm(ly), cordial(ly), ardent(ly), spirited(ly)

ջերմ-ա-չափ *n* thermometer

***ջերմ-օրէն** *adv* warmly, cordially, cozily

ջիլ *n* tendon

ջիղ *n* nerve
ջինջ *a* clear, lucid
ջղ-ա-ձգ-ում *n* convulsion, cramp, spasm
ջղ-ային *a* nervous, edgy, jumpy
ջղ-այն-ան-ալ *vi* to get mad
ջնարակ-ել *vt* to varnish
ջնջ-ել *vt* 1. to erase 2. *fig* to kill
ջոջ *WA a coll* big wig, great, grand
ջորի *n* mule
ջութակ *n* violin
ջուր *n* water, ~ ծեծել to beat the bush
***ջր-ա-ցոյշ** *n* 1. nymph, water naiad 2.*WA* Aquarius, see *EA* Ջրհnu
ջր-հեղեղ *n* flood, deluge
ջր-հոր *n* well (underground water supply)
***ջրվէժ** *RO* ջրվեժ *n* waterfall

Ռ ռ

ռիթմ-իկ *a* rhythmical
***ռնգ-եղջիւր** *n* rhinoceros
ռոճիկ *n* wages
ռումբ *n* bomb
ռուս *n a* Russian *(ethnonym),* Russian
ռուս-ական *a* Russian
***ռուս-երէն** *n* Russian, *(language)*

Ս ս

սա *EA dem-prn* this, it, *see WA* ա(յ)u, ասիկա
սագ *n* goose
սազ *n* a musical instrument, similar to mandolin
սալոր *n* plum
սալոր-ենի *n* plum tree
սակայն *conj formal* but
սակ-արկ-ել *vt* to bargain, negotiate
սահ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to slide, glide
սահման *n* border, boundary, limit
սահման-ել *vt* to define, state
***սահման-ա-դր-ութիւն** *n* constitution
սահ-ցակ *n* sledge
սամիթ *n* dill
սան *n* 1.godchild 2.pupil, alumni
սանձ *n* reins, bridle
սանձ-ել *vt* to bridle, restrain, keep under control
սանձ-ա-զ-երծ-ել *vt* to unleash
սան(տ)ր *WA.* սանր *EA n* comb
սան(տ)րել *WA.* **-նրել** *EA vt* to comb
***սան(տ)ր-ու-իլ** *WA.* *-ուել *EA vt ref* to comb oneself
***սապօն** *RO* սապոն *n coll* soap, *see also* օճառ
սառ *WA n* ice
սառը *EA a* cold, chilly
սառ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to freeze
սառ-ն-ար-ան *n* refrigerator
սառ-ոյց *n* ice
սառ-ց-արան *n* freezer
սաստ-իկ *adv a* intense(ly), potent(ly), awful(ly), extreme(ly), strong(ly) passionate(ly) powerful(ly)
***սատանայ** *n* devil, Satan
սատար *n* support
սար *n* mountain
սարդ *n* spider
սարսափ *n* terror, horror
սարսափ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to dread, be terrified
սար-սուռ *n* shudder
***սաւան** *RO* սավան *n* linen, bed sheet
***սաւառն-ակ** *RO* սավառն-ակ *n* airplane
սափոր *n* jar
սափր-իչ *n* barber, *WA also* hairdresser
***սափր-ուել** *EA.* **-ուիլ** *WA vp ref* to be shaved, *or* to shave oneself
սգ-ալ *vt vi* to mourn
սեխ *n* melon
սեղան *n* table, desk
սեղմ *a* concise, succinct
սեղմ-ել *vt* squeeze, ~ կոճակը to push a button
***սենեակ** *n* room, chamber
սենեկ-ա-կից *n* roommate
սենեկ-ա-պետ *n arch* chamberlain

սեպ-ել *WA vt* to consider, deem, *see EA* համարել

սեպ-ա-գիր *n a* cuneiform

սեռ *n* 1.sex 2. gender

սեր *n* cream (of milk or yogurt)

սեր-ել *vt* to generate, originate, bring about

սեր-ունդ *n* generation

***սեւ** *a* 1.black 2. *fig* sad, dark

***սեւ-աճ-ալ** *EA.* **-ւճալ** *WA vi* 1.to become black 2. to tan

սեփ-ական *a* own, private

***սեփ-ական-ութիւն** *n* property, ownership

***սեփ-սեւ** *a rept* absolutely black

***սէգ** *a* imposing, magnificent

***սէր** *RO* սեր *n* love

սիճ *a* futile, forlorn, vain, empty, meaningless

սիր-ա-բաճ-ել *vi* to flirt, court

սիր-ա-բար *adv* affectionately, fondly

սիր-ա-հար *a n* 1.in love with 2.beloved

***սիր-ա-հար-ուել** *EA.* -(ու)իլ *WA vt ref* to fall in love

***սիր-ա-սոյզ** *a* deeply in love, inundated, absorbed with love

սիր-ե-կան *a n* beloved, lover

սիր-ել *vt* to love

սիր-ել-ի *a* dear, darling

***սիր-ուել** *EA.* -ուիլ *WA vp* to be loved

սիր-ուն *a* pretty, nice

սիր-ուճ-ան-ալ *EA.* **-ճճալ** *WA vi* to become pretty

սիրտ *n* heart

***սիւն** *n* column

***սիւք** *n* breeze

սլ-աց-իկ *a* slender, slim

սխալ *a n* wrong, error, mistake

***սխալ-ուել** *EA.* -(ու)իլ *WA vi* to err, make a mistake, get it wrong

սխտոր *n* garlic

սկզբ-ունք *n* principle

սկիզբ *n* beginning, start, onset, commencement

սկիւռ *n* squirrel

***սկս-եալ** *post frzn pp* since, beginning from

սկս-ել *EA.* *-(ու)իլ *WA vt ir* to begin, start

սկսն-ակ *n* beginner

սմբուկ *n* zucchini, squash

սնար *n* bed head, bed

սն-ա-փառ *a* vainglorious

սն-ունդ *n* nutrition

սոխ *n* onion

սոխակ *n* nightingale

սողալ *vi* to creep, crawl

սող-ոսկ-ել *vi* to sneak

սող-ուն *n* rodent

սոճի *n* pine tree

***սոյն** *dem-pr obs* this, սոյնով hereby

սոսկ *a adv* mere(ly), only

սոսկ-ալ *vi* to dread, be horrified, horror struck

սոսկ-ալ-ի *a* horrible, awful

սով-ած *a frzn pp* hungry

սովոր *a adv* used to, accustomed to

սովոր-ա-կան *a* usual, common, ordinary

սովոր-ել *EA vt vi* to learn, study, *see WA* սորվիլ

***սովոր-ութիւն** *n* 1. habit 2. tradition

սորվ-իլ *WA vt* learn, study, *see EA* սովորել

***սուզ-ու-ել** *EA.* -ու-իլ *WA* to sink, dive

սուղ *a* 1. little, not enough 2. expensive

սունկ *n* mushroom

սուտ *n* lie

սուտ-աս-ան *n* liar

սուր *a , n* 1.sharp; 2.sable

սուրբ *a n* 1.holy, sacred 2.saint

սուրճ *n* coffee

սպան-ա-կան *WA a* Spanish, *see EA* իսպանական

***սպան-երէն** *n* Spanish *language, see EA* իսպաներէն

սպան-ել *EA* **սպանն-ել** *WA vt* to kill, murder; *from Grabar* սպանանել

սպան-ի-ացի *n* Spanish (*ethnonym*), *see EA* իսպանացի

սպառն-ալ *vi vt* to threaten, jeopardize, menace

սպառն-ալ-իք *n* threat, jeopardy, menace

սպաս-ել *vt* to wait, anticipate, linger

սպաս-ում *n* awaiting

սպաս-ք *n* tableware, sets, service
սպիտակ *a esp. EA* white, *see also* ճերմակ
ստաճ-ալ *vt* to get, receive, obtain
ստեղծ-ել *vt* to create, make
ստեղծ-ա-գործ *a* creative
ստեպ ստեպ *adv* frequently, often
ստեպղինճ *n* carrot
ստճ-տու *n* wet nurse
***ստոյգ** *a* accurate, precise, checked-out
ստոր *a* low, dishonest, immoral
***ստոր-ա-կէտ** *RO* ստորակետ *n* comma
***ստոր-ա-գր-եալ** *n frzn* signed, undersigned
ստոր-ա-ցճ-ել *vc* to belittle, humiliate
ստուգ-ել *vt* to check, check out, correct
***ստուեր** *n* shadow
***ստուեր-ել** *vi* to cast shadows
ստրկ-ա-միտ *a* obsequious, fawning
ստրուկ *n* slave
սրահ *n* hall, lobby, vestibule
սր-ա-միտ *a* witty
սրբ-ա-գր-ել *vt WA* to correct, check (a written text). *EA* to proofread
սրբ-ել *vt* to wipe out, clean
սր-իչ *n* sharpener
***սրճ-ա-գոյն** *a* coffee-colored
սրճ-ար-ան *n* café
սրտ-ա-գին *adv* hearty, heartily, warmly
սրտ-ացց *adv* cordially
***սրտ-մտ-օրէն** *adv* heavy-heartedly, gloomily
սրտ-ովին *adv* cordially, warmly
սքանչ-ել-ի *a* magnificent, marvelous, fabulous, stunning
սփոփ-ել *vt* to soothe, console, comfort, relieve

Վ վ

վագր *n* tiger
վազ-ել *vi* to run
վազ-ճ-ի-վազ *adv* helter-skelter, hastily, in a rush
վազ-վզ-ել *vi rept* to be in a rush, run pell-mell, helter-skelter, hopping-jumping
***վազ-ուրդտ-ել** *WA RO* վազ-վռտ-ել *vi rept* to be in run, to rush, run pell-mell, helter-skelter
վազ-ք *n* run, rush, haste
վաթ-սուն *card* sixty
վախ *n* fear, dread
վախ-եճ-ալ *EA.* -խճալ *WA vi* to be scared, afraid, վախ(ե)ցած *թէ I am afraid that
վաղ *EA adv* early, *see WA* կանուխ
վաղ-անց-ուկ *a* fleeting, fugacious, gone by quickly, onetime, past
վաղ-ը *n adv* tomorrow
վաղ-ուց *adv* long ago, *see also* շատոնց
վախճան *n* demise, death
վախճան-իլ *WA.* ***-ուել** *EA vi* to expire, depart, pass away
վաճառ-ա-կան *n a* merchant, businessman 2.concerning trade, business
վաճառ-ք *n* sale
վայ *intj* wow! woo!
վայել-ել *vt* to enjoy, cherish
***վայել-չ-օրէն** *adv* gracefully, elegantly, artistically, decently
վայել-ուչ *a* graceful, decent
վայել-ք *n* cherishment, delight, pleasure, relish
վայր *n* location
վայրի *a* savage, wild, feral
վայր-ենի *n* savage
***վայրկեան** *n* 1. *WA* minute 2. *EA* moment, instance
վայրկենական *a* instantaneous
***վայրկենապէս** *adv* instantly, right away
վան-ա-կան *n* monk
վան-ել *vi* to repel, revolt, drive back
վանկ *n* syllable
վան-ք *n* monastery
վառ *a* burning, blazing, bright
վառ-արան *n* stove
վառ-ել *vt* 1. to burn, ignite, light 2. to turn, switch on (lights), 3. to get sunburn, 4.overcook
վառ-ել-իք *fut-p* fuel
վառ-ոդ *n* gunpowder
վատ *a* bad
վատ-ն-ել *vt* to waste, ravage

վար *adv post* down, below, **ի** ~ downwards

վարաճ-ել *EA.* -իլ *WA vi* to hesitate, waver, vacillate

վարգ *n* gallop, trot

վարգ-ել *vi* to gallop, trot

վարդ *n* rose

***վարդ-ա-գոյն** *a* pink, rosy

վարդ-ենի *n* rose tree

վարդապետ *n* 1. celibate priest 2. *relg* teacher, preacher , master 3. theology doctor

վար-ել *vt* to conduct, manage, direct, drive

վարժ *a* 1.fluent, skillful 2. used to

վարժ-ար-ան *n esp. WA* school

վարժ-ա-պետ *WA n obs* teacher

վարժ-ել *vt* to train, instruct, teach, tame

***վարժ-ու-ել** *EA.* -իլ *WA vp ref* 1. to get in the habit of, used to, 2. to be trained, tamed

վարժ-ուհի *n fem* teacher

***վարժ-ութիւն** *n* exercise, practice

վարկած *n* hypothesis, theory, account

վարձ *n* payment

վարձ-ա-տր-ել *vi* to pay, compensate, reimburse

***վարձ-ա-տր-ութիւն** *n* payment, reward, bounty

վարձ-ել *vt* to rent, hire

***վար-ու-ել** *EA.* -ուիլ *WA vi ref* to behave

վարպետ *n* master

***վարպետ-ութիւն** *n* mastery, skillfulness

վարս *n obs* hair

վարս-ա-վիր *n* hairdresser

***վարս-ա-յարդար** *RO* վարսահարդար *n* hairdresser

վար-տի-ք *n* panties, underwear

վար-ք *n* 1. behavior 2. *relg* biography

վեհ *a* noble, dignified, serene, gracious, gallant

վեր *adv post* upper, higher ի վեր upwards, since

***վեր-ա-բեր-եալ** *post frzn* concerning, about

վեր-ա-բեր-ել *vt* 1.to concern, relate to

***վեր-ա-բեր-ուել** *EA.* -իլ *WA vi recp* to treat, regard, consider

վեր-ա-գրել *vi* to attribute, ascribe

վեր-ա-դա-ռն-ալ *vi ir* to return, come back

վեր-ա-դարձ-ն-ել *vt* to return, give back

վեր-ա-հաս *a* imminent

վեր-արկ-ու *n* overcoat

վեր-ա-քաղ *n esp. WA* review

***վեր-եւ** *n post* upper sides upwards

վեր-ի-վայր *adv* up and down

վերմակ *n* comforter, blanket

***վեր-յիշ-ել** *RO* վերհիշել *vt* to recall, evoke, recollect, remember

վեր-ն-ա-շապիկ *n* shirt, dress shirt

***վեր-ն-ա-յարկ** *RO* վերնահարկ *n* upper storey

վեր-ով վար-ով *adv* allover, completely

վերջ *n* end, finish; *post* after

***վերջ ի վերջոյ** *adv* at last, at length, finally

***վերջ-ա-կէտ** *RO* վերջակետ *n* period

վերջ-ան-ալ *vi* to end, come to an end

***վերջ-ա-պէս** *adv* at last, finally

վերջ-ա-ց-ն-ել *vc* to end, put an end to, finish

վերջ-եր-ս *adv* lately, recently

վերջ-ին *a* final, last

վեր-ստին *adv frzn* again

վեր-ց-ն-ել *vt ir* to pick up, take, seize

վեց *card* six

***վէճ** *RO* վեճ *n* quarrel, argument, brawl

***վէպ** *RO* վեպ *n* novel, fiction

***վէր-ք** *RO* վերք *n* wound, pain

վթար *n* accident

վիզ *n* neck

վիճակ *n* 1. condition, state 2. lot

վիշապ *n* dragon

վիշապ-ա-ձայն *a* sounding like a dragon

վիշտ *n* grief, sorrow

***վիր-ա-բոյժ** *n* surgeon

վիր-ա-հատ-ել *vt* to operate, treat surgically

***վիր-ա-հատ-ութիւն** *EA n* surgery, *see WA* գործողութիւն

***վիր-ա-ւոր** *a n* hurt, wounded

***վիր-ա-ւոր-ել** *vt* to hurt, offend, insult

***վկայ** *n* witness

վկայ-ա-կան *n* certificate

վկայ-ել *vi* to testify, show, evince

***վկայութիւն** *n* 1.testimony 2.evidence, statement

վհատ *a* bleak, depressed, hopeless

վհատ-իլ *WA.* *-ուել *EA vi* to lose hope, quail, despair

վճար *n* payment

վճար-ել *vt* pay, compensate

վճիռ *n* 1. decision, resolve, resolution 2. verdict, sentence *(legal)*

վճիտ *a* lucid, clear

վճռ-ա-կամ *a* decisive, resolute, firm, determined, tenacious

***վճռ-ա-կամ-օրէն** *adv* decisively, assuredly, resolutely, emphatically

վճռ-ել *vt* to determine, settle, resolve

վնաս *n* harm, damage ~ չուճի never mind, it's OK

վնաս-ա-կար *a* harmful, detrimental

վնաս-ել *vt* to harm, damage, injure

վշտ-ա-ցն-ել *vc* to sadden, distress, frustrate,

***վոհմակ** *RO* ոհմակ *n* wolf pack

վռնտ-ել *WA.* -դել *EA vt* to expel, banish, drive out

վսեմ *a* magnificent, exalted, eminent

վստահ *a* confident, sure

վստահ-ել *EA.* -իլ *WA vt* to trust, rely, have confidence

վտանգ *n* danger, hazard, peril

***վտանգ-ա-ւոր** dangerous

վտանգ-ել *vi vt* to endanger, imperil, jeopardize

***վրայ** *post* on, over, around

վրա-ն *n* tent

***վրաց-երէն** *n* Georgian *(language)*

վր-ա-ցի *n* Georgian *(ethnonym)*

վր-աց-ուհի *n fem* Georgian *(ethnonym)*

***վրէժ** *RO* վրեժ *n* revenge, vengeance, retribution

վրիժ-առ-ու *n a* avenger, avenging

վրիպ-ակ *n* typo, slip of tongue

վրձին *n* brush; *WA* toothbrush

***վրնջ-իւն** *n onom* neigh, snicker

Տ տ

տաբատ *n* slacks, pants, trousers, shorts

տագնապ *n* 1. alarm, panic 2. anguish, crisis

տա(յ)զր *n* brother-in-law, husband's brother

տա-լ *vt* to give, bestow

տալ *n* sister-in-law, husband's sister

տախտակ *n* board, plank, panel, timber; *EA a fig.* dull, thick, dense, stupid

տակ *post* under, below, beneath, underneath

տակ-աճք *n* low-life, hoodlum, thug

տակառ *n* barrel

***տակաւ-իսն** *RO* տակավին *adv esp. WA* yet, still

***տակ-ն-ու-վրայ** *a adv* upside down, overturned, messy, ~ *EA fig.* (be/become) upset

տաղ *n* song, *esp.* medieval poems and songs of modern gusans (bards)

տաղանդ 1 *n* talent, giftedness

տաղանդ 2 *n* taland, ancient Greek currency

տաճար *n* temple

տա-ն-ել *EA.* -իլ *WA vt* to carry, take away

տան-ի-ք *n* roof

տանձ *n* pear

տանջ-անք *n* suffering, anguish, torment

տանջ-ել *vt* to make suffer, abuse, torture, hurt, harm, maltreat

***տան-տէր** *RO* տանտեր *n* 1.landlord 2.host

տան-տի-կին *n* housewife, the lady of the house

տաշ-ել *vt* to file, sand, smooth

***տապալ-ել** *vt* to overturn, abolish, ruin, reduce to rubbish

տապալ-ուել *EA.* -(ու)իլ *WA vp ref* to break down, collapse, fall

տառ *n* letter, character

տառապ-անք *n* torment, anguish, suffering

տառապ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to suffer, struggle

տաս *EA.* **տաս-ը** *WA card* ten

***տաս-ն-մէկ** *WA* տասնըմէկ *card* eleven

տաս-ն-երեք-երորդ *EA ord* thirteenth, *see WA* տասներրորդ

տաս-ն-երորդ *ord* tenth

տաս-ն-երրորդ *WA ord* thirteenth, *see WA* տասներեքերորդ

տաս(ա)ն-ոց *n* a ten dollar (or other denomination) bill

տատ *EA n* grandmother, *see WA* մեծ մայր

տատ-իկ *EA n dim* grandma, *endearing*

տատրակ *n* turtle-dove

տար-բեր *a* different

տար-բեր-ակ *n* option, version, variety

տար-բեր-ակ-ել *vt* to distinguish, differentiate

տար-բեր-ել *vt* to differentiate, make a distinction, tell, set apart

տար-բեր-(ու)իլ *WA.* -ու-ել *EA vp ref* to differ

***տար-բեր-ութիւն** *n* difference

տար-ե-դարձ *n* birthday. *see EA* ծնունդ

տար-ե-կան *a* 1.annual 2.years old

տարի *n* year

տարի-ք *n* age

***տա-ր-ող-ութիւն** *n* capacity, volume, size, measure

տարր *n* element, constituent, part

***տար-օրինակ** *a* 1. strange, extravagant, unusual 2. weird

տափակ *a* flat, *fig.* dull, dimwit

տաք *a* warm, *WA* warm, hot

տաք-դեղ *n* red pepper

տաք-ան-ալ *EA.* -ք-նալ *WA vi* to get warm

տ-գեղ *a* ugly

***տ-գէտ** *RO* տգետ *a* ignorant, ill-informed, ignoramus, half-wit

տեղ *n* 1. place, 2. *post* instead ~ի տալ to surrender, give up, yield ~ի ունենալ to take place.

տեղ-ա-կան *a* local, home

***տեղ-ե-ակ** *a n* aware, informed

տեղ-ա-շարժ *n* shift

***տեղ-ա-շարժ-ու-իլ** *vp* to move, progress, proceed

***տեղեկ-ութիւն** *n* information

տենչ-ալ *vt* to desire, covet, yearn for

տես-ակ *n* kind, class, sort, species

***տես-ա-կց-ութիւն** *n* meeting, visitation

տես-արան *n* scene, scenery, view, sight

տես-ն-ել *vt ir* to see

***տես-ն-ու-իլ** *WA vp recp* կը տեսնուիմք see you, bye

***տես-ող-ութիւն** *n* eye-sight, vision

***տես-ութիւն** *n* theory, philosophy, notion

տես-ք *n* looks, appearance

տետր *EA.* **տետր-ակ** *WA n* notebook

***տերեւ** *n* leaf (of plant)

***տերեւ-ա-թափ** *n* fall of leaves

***տեւ-ել** *vi* to last, take (time)

***տեւ-ող-ութիւն** *n* duration

***տէր** *RO* տեր *n* 1.owner, master 2.sir 3. Տէր Lord

***տժ-գոյն** *a* pale, pallid, *see EA* դժգոյն

տժ(տ)ժ-ալ *vi onom* to sear

տիար *n frzn obs* sir, *address form, often as* Տիարք եւ տիկնայք Ladies and gentlemen; *from Grabar* տի+այր

***տիւնզաւր** *WA* դիւնզաւր *EA RO* տ/դիւնզավր *n* dinosaur

տի-եզեր-ա-գն-աց *n* astronaut

***տի-եզեր-ա-նաւ** *RO* տիեզերանաւ *n* spacecraft, spaceship

տի-եզեր-ք *n* space, universe, cosmos

տի-կին *n* 1. lady, madam 2. wife, spouse

տի-կն-իկ *EA n* doll

տիպ *n* type, class

տիպ-ար *n* type, personality

տիր-ա-բար *adv* proudly, imperiously, possessively, masterly

տիր-ել *v* to possess, dominate

տիր-ուհի *n fem* 1. owner 2. lady 3. *fem proper name*

***տիւ** *RO* տիվ *n obs* day time, day light

տխուր *a* sad, sorrowful

տխր-ել *EA.* -իլ *WA vi* to become sad, depressed

***տխր-ութիւն** *n* sadness, sorrow

տկար *n* 1. weak. 2. sick

տղա-մարդ *n* man

***տղայ** *n* 1.boy, youth 2.son 3 *obs* servant

տ-մարդ-ի *a* inhumane, low

տն-ակ *n dim* little house, abode, domicile

տն-այինն *a* domestic, household, home

տնկ-ել *vt* 1. to plant 2. to stick up (finger, nose)

տոկոս *n* 1. percent 2.interest, percentage

տող *n* line, row

***տոյժ** *n* penalty

տորթ *n EA* cake

տուգ-ան-ք *n* penalty, fine

***տու-ղնջ-եան** *RO* տվ(ը)ցեան *a obs* daylight, day

տուն *n* 1.home, house 2.stanza

տուփ *n* box, carton, case

տուփ-իկ *n dim* box, case

տուֆ *n* tufa-stone

տպ-ար-ան *n* publishing house

տպ-ել *vi vt* to print, publish

***տրամ-ա-դր-ութիւն** *n* mood, disposition

***տր-ու-իլ** *vp* to be given, yield, surrender, cede

տրտմ-ա-գին *adv a* somber(ly), mournful(ly), sorrowful(ly), forlorn(ly)

***տրտ-մ-օրէն** *adv* somberly, mournfully, sorrowfully, forlornly

տրտ-ում *a* somber, sad, sorrowful, forlorn

տրտ-ունջ-(ք) *n* lament, complaint, grumble

տքն-ել *EA.* -իլ *WA vi* 1.to endeavor, work hard 2.to suffer under

***տօն** *RO* տոն *n* holiday, celebration, fiesta

***տօն-ա-խմբ-ութիւն** *RO* տոնախմբութիւն *n* celebration, festivity

***տօն-ա-ծառ** *RO* տոնածառ *n* Christmas tree

***տօն-ա-կան** *RO* տոնական *a* festive, celebratory, holiday

***տօն-ա-կատ-ար-ութիւն** *RO* տոնակատարութիւն *n EA* celebration, festivity

տօն-ել *RO* տոնել *vt* to celebrate, have a party

Ր ր

***րոպէ** *RO* րոպե *EA n* minute, *see WA* վայրկեան

Ց ց

ցախ *n* brushwood

ցամաք *n* 1. land, continent 2.*a* dry

ց-այգ *n* pre-dawn

ցայտ-ք *n* spurt, spout, jet, sprint

ցան-ել *vt* to sow, seed, plant

ցանկ *n* contents, list

ցանկ-(ան)-ալ *vi* to wish, desire

***ցանկ-ութիւն** *n* wish, desire

ցաս-ում *n* rage

***ցաւ** *RO* ցավ *n* pain, ache, suffering, wound

***ցաւ-ա-լի** *RO* ցավալի *a* sad, painful, hurting

***ցաւ-ել** *EA.* -իլ *WA RO* ցավել /վիլ *vi* to hurt, be sorry, feel for

ցեխ *n* mud

ցեղ *n* clan, kind, race

ցերեկ *n* daytime

ցերեկայինն *a* pertaining to day-light or day-time

ցնդ-ել *EA.* -իլ *WA vi* 1.to evaporate 2.*conv* to be troubled, go crazy, insane

ցնծ-ալ *vi* 1. to revel, relish, feel delight, joy 2. have to pay, ironic

ցնծ-ա-գին *a adv* joyful(ly), ecstatic(ally), cheery

***ցնծ-ութիւն** *n* joy, delight

***ցնոր-ու-ել** *EA.* -ու-իլ *WA vi ref* to become demented, troubled, to go crazy

***ցնոր-ք** *n* fantasy-dream, vision

ցնց-ող *pres-p EA conv* stunning, shocking

ցնց-ուղ *n* shower, sprinkle (in bath & for plants)

ցոլալ *vi* to glow, shimmer, shine, glitter

ցոլ-ան-ալ *vi* to reflect the light, radiate, scintillate

ցող *n* dew

***ցոյց** *n pred* demonstration, march, protest; ~ տալ to show, *see WA* ցուցնել

ցորեն *n obs* ցորեան wheat

ցոփ *a* carnal, licentious

ցուլ *n* bull

ցուրտ *n esp. EA* cold, *about the weather*

ցուց-ա-դր-ել *vt* to demonstrate, show, exhibit

ցուց-ակ *n* list, roll, directory

ցուց-աճ-ակ *n* sign, display

***ցուց-ա-հանդէս** *RO* ցուցահանդես *n* exhibition

ցուցատախտակ *n* public sign, display

ցուց-ա-փեղկ *n* display, store window show

ցուց-ի-ել *WA vt ir* to show, present

***ցուց-ու-իլ** *WA vp* to be shown, demonstrated, *see EA* ցուցադրուել

ցր-ել *vt* to disperse, spread, scatter

ցր-իչ *EA.* ցրուիչ *WA n* mailman, *see also* փոստատար

***ցր-ու-ած** *pp* absent-minded, distracted

ցրտ-ել *vi imp* to become cold (of weather)

Փ փ

փաթաթել *EA* **-բբել** *WA vt* to wrap

փաթ-թուկ *n WA* hug

փաթիլ *n* flake, snow flake

***փախէփախ** *RO* փախեփախ *n* flee, flight

***փախլաւա** *n* baklava

փախ-չ-ել *EA.* **-(չ)իլ** *WA vi* to flee, run away, escape

փախ-ուստ *n* flight, running away, escape

փախ-ցն-ել *vc* 1.to make smb./smth run away 2. *WA* miss, fail to take, lose, *see EA* բաց թողնել

փակ *EA a n* 1. closed, locked 2. lock, bolt, *see WA* գոց

փակ-ա-գիծ *n* parenthesis

փակ-ան(ք) *EA n* lock, bolt, closure, *see also* կողպէք *EA*, կղպանք *WA*

փակ-ել *vt esp. EA* to close, shut, lock, *see WA* գոցել

փակ-չ-ել *EA.* **-(չ)-իլ** *WA vt* to stick to, adhere

փակ-ցն-ել *vc* to stick, affix

փամ-փ-լ-իկ *a dim* soft, fluffy

փայլ *n* shine, brilliance, glitter

փայլ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to shine, sparkle, glow

փայլ-ուն *a* shiny, radiant, glowing, gleaming

փայտ *n* wood, timber

***փայտ-եայ** *a* wooden

***փայտ-եղէն** *n* wood goods; *a* wooden

***փայտ-է** *a* wooden

փառ-ա-բան-ել *vt* to glorify, extol

***փառ-ա-սէր** *RO* փառ-ա-սեր *a* ambitious, vain, conceited

***փառ-ա-սիր-ութիւն** *n* ambition

***փառ-ա-ւոր** *a* glorious, famous

փառ-ք *n* glory, fame

փաստ *n* fact, evidence

փաստ-ա-բան *a* advocate, lawyer, attorney

փաստ-ա-թուղթ *n* document

փարատ-ել *vt* to heal, treat, soothe, dissipate *about not material pain*

փարախ *n* stable

փարատ-իլ *WA.* **-ուել** *EA vp* be healed, pass, go away

փարթամ *a* 1.lush, lavish, sumptuous

փար-իլ *WA.* **-(ու)ել** *EA vi ref recp* 1.hold, hug, embrace gently 2.get devoted to an idea

փարոս *n* light house

փափագ *EA.* **փափաք** *WA n* desire, wish

փափուկ *a esp. EA* soft, *see WA* կակուղ

փեթակ *n* bee hive

փեղկ *n* shutter

***փեսայ** *n* son or brother in-law

փետուր *n* feather

փետր-(ա)ն-ել *vt rept* 1.to deplume or pluck frantic feathers, hair 2. dishonor; win

փետր-ել *vt* to deplume, pluck feathers, hair; dishonor; win

փերի *n* fairy

***փէշ** *RO* փեշ *n* hem, skirt

փթթ-ել *EA.* **-իլ** *WA vi* to flourish

***փիլիսոփայ** *n* philosopher

փիղ *n* elephant

փիս-իկ *n* kitty, pussy-cat

***փիւնիկ** *n* phoenix

փլ-չ-ել *EA.* **-(չ)իլ** *WA vi* to collapse, become destroyed, ruined, wrecked

փղ-իկ *n dim* little elephant

փնտռ-ել *WA.* **փնտր-ել** *EA vt* to look for, seek, search

փշուր *n* crumb, morsel, scrap, wisp

փշր-ել *vt* to crumble, grind, crush, powder

փշր-իլ *WA.* -ուել *EA vi* to crumble, fall apart, disintegrate

փշր-տ-իլ *WA.* -ել *EA vi vt rept* to crumble, crush, grind, powder

փոթորիկ *n* storm, tempest

փոխ-ա-դարձ *a* mutual, reciprocal

փոխ-ա-դր-ա-միջ-ոց *n* vehicle

փոխ-ա-դր-ել *vt* to move to, transfer, transport

***փոխ-ա-դր-ուել** *EA.* -ուիլ *WA vp ref* to move to, leave

փոխ-ան-ակ *post* instead, instead of

փոխ-ել *vt* to change, turn, convert

***փոխ-ուել** *EA.* -ուիլ *WA vp ref* 1.to be changed 2. to change (clothes)

փող 1 *n* 1. tube, pipe 2. neck, throat *as in* շնչափող trachea, կերակրափող esophagus

փող 2 *EA n* money

փող-կապ *n* neck tie

փող-ոց *n* street

***փոյթ** *n* care, ինչ ~, ~ չէ *imprs* Who cares! I don't care!

փոշի *n* dust, powder

փոստ *n* mail

փոստ-ա-տար *n* mailman

փոստ-ա-տուն *n* post office

փոր *n* belly, ~ն ի վայր prostrate

փոր-ել *vt* to dig, burrow, տակը ~ to betray

փոր-ոտ-իք 1.bowels, insides of belly 2. *fig* gumption, guts

փորձ *n* try, attempt, experiment

փորձ-ան-ք *n* trouble, misfortune

փորձ-արկ-ել *vt* to experiment, try

փորձ-ել *vt vi* to try

***փորձ-ութիւն** *n* trial, calamity, misfortune

փութ-ան-ակի *adv* hastily, briskly, abruptly, vigorously

փութ-ով *adv* hastily, quickly, promptly

փունջ *n* bouquet, bunch

փուռ *n* bakery oven, stove, furnace

փոքր *a n* 1. small, tiny, little 2. young

***փոքր-ա-գոյն** *a* smallest, least

փոքր-իկ *a n dim* 1. little, small 2. child

փոքր-ոգի *a* pusillanimous, cowardly, spineless

փռ-ել *vt* to spread, expand, unfold

փս-փս-ալ *vi rept* to whisper

փր-թ-իլ *vi WA* to sever, be cut off, be detached

փրկ-ել *vt* to rescue, save

փրկիչ savior, rescuer

***փրկ-ուել** *EA.* -ուիլ *WA vp* to be saved, purged

***փրկ-ութիւն** *n* 1. salvation, deliverance 2. rescue, release, salvage

փր-ցն-ել *WA vc* to cut off, break off, drop, snap, detach

փրփուր *n* foam, lather, bubbles

Ք ք

քալ-ել *WA* քայլել *EA vi* to walk

քակել *WA vt* to unfasten, disengage, undo a knot

***քահանայ** *n* priest (who can marry)

քահ-քահ *intj* chuckling

քաղաք *n* city, town

քաղաք-ա-կան *a* political

***քաղաք-ա-կան-ութիւն** *n* politics

***քաղաք-ա-կրթ-ութիւն** *n* civilization, culture

քաղաք-ային *a* urban

քաղաք-ա-վար *WA* -րի *EA a* polite, civil

***քաղաք-ա-վար-ութիւն** *n* politeness

քաղաք-ացի *n* 1.citizen 2.urbanite

***քաղաք-ացի-ութիւն** *n* citizenship

քաղ-ել *vt* to pick, get, take, harvest, gather

քաղցր *a n* sweet

քաղցր-ա-հոտ *a* fragrant, aromatic, pungent

***քաղցր-աւ-ենի-ք** *RO* քաղցրավենիք *n* dessert, sweets, pastry

քամի *EA n* wind, *see WA* հով

քայլ *n* step

քան *conj* than

քանակ *n* quantity, *WA* yardstick, ruler

քանդ-ակ *n* sculpture

քանդակ-ա-գործ *n* sculptor

քանդ-ել *vt* to ruin, unknot, untie, *see also WA* քակել

քանի *int-rel* how many, how much, that many, as much

քանի-երորդ *int-rel* which *(in succession)*

քանի-ս *EA int-rel* how many, that many *(countable)*

քանոն *n* 1.stringed musical instrument 2. *EA* ruler, *see WA* քանակ

քաշ *n* weight

քաշ-ել *vt* to draw, drag, haul, pull, tug

քաշ-կռտ-ել *n* to drag, pull, draggle

քաջ *a n* 1.brave 2. excellent

***քաջ-ութիւն** *n* valor, courage, bravery

քառ-ա-սուն *card* forty

քառ-որդ *num n* quarter

քար *n* stone, rock

քար-ածուխ *n* coal, charcoal

քար-ան-ալ *vi* to solidify, turn into stone, *fig.* freeze, be in torpor

քար-աց-ած *pp* stagnant, languorous, torpid

***քարաւան** *n* caravan, *see also* կարաւան

***քար-եղէն** *n a* 1.stone 2.built, made of stone

***քար-իւղ** *WA n* oil fuel, see EA նաւթ

քար-տաշ *n* stone-mason

***քարտէս** *RO* քարտեզ *n* map

քեզ *prs-prn dat-acc sn* you, to you

քեզ-ի *WA conv see* քեզ you

***քեզ-մէ** *WA EA* քեզ(ա)նից *prs-prn abl sn* from you

քեռի *n* sister-in-law, wife's sister

քեռ-այր *n* brother-in-law, sister's husband

քեռի *n* maternal uncle

***քեր-ական-ութիւն** *n* grammar

քեր-ել *vt* to scratch

***քերթ-ու-ած** *n* literary creation

քիթ *n* nose

քիմ-ք *n EA* palate (of the mouth), *see WA* ճեղուն

քիչ *a adv* few, a little

քիչ առ քիչ *adv* little by little, gradually

քիչ քիչ *adv* little by little, limited, rare

***քիւ** *RO* քիվ *n* roof eaves

***քիւի** *RO* քիվի *n* kiwi

քմ-ա-հաճ *a* frivolous, erratic, whimsical

***քմ-ա-հաճ-ոյ-ք** *n* whim, quirk, caprice

քմ-ծիծաղ *n* smirk

քն-ան-ալ *vi* to sleep, *see EA* քնել

քնար *n* lyre, *fig. poetry*

քն-ա-ցն-ել *EA* **քն-ցն-ել** *WA vc* make sleep, put to sleep

քն-ել *vi* to sleep, *see WA* քնանալ

քնն-ա-դատ-ութիւն *n* critique, criticism

քննել *vt* to examine, research, review

***քննութիւն** *n* examination, test, research

***քնքշ-օրէն** *adv* tenderly, gently, lovingly

քնքուշ *a* tender, soft, delicate, gentle, loving

քշել *vt* to drive, draw, tow, shove

քո *EA prs-prn gen sn* your, *see WA* քու

քու-ն-ը *EA poss sn* yours, *see WA* քուկդ

***քոյր** *n* sister

քով *WA post* at, near, with, next to, *EA* մօտ

քոր *n* itch

քոր-ել *vi vt* to itch, scratch

քու *WA poss sn* your, *see EA* քո

քու-կ-դ *WA poss sn* yours, *see EA* քոնը

քուն *n* sleep

քսակ *n* purse4 money bag, wallet

քսան *card* twenty

քրէական *RO* քրեական 1.criminal 2.forensic, ~ օրէնսգիրք Criminal Code

***քրիստո-նեայ** *n a* Christian *(person, people)*

***քրիստո-նէ-ա-կան** *RO* քրիստոնեական *a* Christian

***քրիստո-նէ-ութիւն** *RO* քրիստոնեութիւն *n* Christianity

O o

օգն-ա-կան *n a* assistant, aide, helper

օգն-ել *vt* to help, assist

***օգն-ութիւն** *n* help, assistance, aid, relief

օգոստոս *n* August

օգտ-ա-կար *a* useful, practical

օգուտ *n* use, benefit, value; իմ չ ~ No use! No sense!

***օգտ-ուել** *EA.* **-ուիլ** *WA vp ref* to use, make use, benefit

օգտ-ա-գործ-ել *vt EA* to use, make function; *WA* to misuse, take advantage

օդ *n* 1.air, 2.weather

***օդ-ա-նաւ** *RO* օդանավ *n* airplane, jet, airliner

օժանդակ *a* auxiliary, supplementary, assisting

օժանդակ-ել *vt* to assist, support

օծ-ել *vt* to anoint

օձ *n* snake

օձ-իք *n* collar

օղ *n* link, ring, earring

օղ-ակ *n dim* link, ring

օղի *n* vodka

օճառ *n* soap

օտար *a n* 1.foreign, alien 2. unfit, unacceptable, not belonging with

օտար-ա-կան *a n* stranger, outsider, foreigner

***օտար-ութիւն** *n* unfamiliarity, foreignness, being in foreign land

օր *n* day

օր-ա-գիր *n* diary, journal

օր-ա-թերթ *n* daily newspaper

***օր-ա-ցոյց** *n* calendar

***օրէն-ք** *RO* օրենք *n* law, rule

***օր-ըն-մէջ** *RO* օրըմէջ *adv* every other day

***օր-ըստ-օրէ** *adv* day by day

օրին-ակ *n* example

օրին-ակ-ել-ի *a* exemplary, ideal, model

օրի-որդ *n* Miss, maiden, young woman

օրհն-ան-ք *n* blessing

օրհն-ել *vt* to bless

***օրհն-ութիւն** *n* blessing

օր-ր-ան *n* cradle, hold, place of origin

***օր-օր** *RO* օրոր *n* 1.lullaby 2. rocking, swaying, swinging

***օր-օր-ոց** *RO* օրորոց *n* crib, cradle

***օր-օր-ոց-ային** *RO* օրորոցային *a* lullaby

***օր-օր-ել** *RO* օրորել *v* to lull

Ֆ ֆ

ֆաշ-իստ *n a* fascist

***ֆաբրիկայ** *EA.* ***ֆապրիկայ** *WA n* factory, plant, warehouse

ֆիզիկա *EA.* **ֆիզիքա** *WA n* physics

ֆիզիկ-ական *EA.* **-քական** *WA a* physical, material

***ֆիզիկ-ա-պէս** *EA.* **-քապէս** *WA adv* physically, actually, bodily

ֆիլմ *n* movie, film

ֆին(ն) *n* Finn (*ethnonym*)

ֆինն-ուհի *n fem* Finn (*ethnonym*)

ֆիրմա *n EA* firm, company, brand

ֆշ-ալ *WA* **ֆշշ-ալ** *EA vi* 1.to fuss 2.to grumble

***ֆութ-պօլ** *RO* ֆուտբոլ *n* soccer football; *see also WA* ոտնագնդակ

***ֆութ-պօլ-իստ** *WA EA* ֆուտբոլիստ *n* soccer/football player

***ֆուրկօն** *RO* ֆուրգոն *n* wagon

ֆրանս-ացի *WA.* **-սիացի** *EA n* French *(ethnonym)*

***ֆրանս-երէն** *n* French *(language)*

Proper Names

Proper names for a beginner often sound as a punctuation with noise in the stream of speech. This glossary presents a small list of common proper names, or names associated with the Armenian culture.

Historic and Cultural Names
Պատմական եւ Մշակութային Անուններ

Արմենիա Armenia, the name of the country used by others to refer to Armenia; from the name of one of the ancient Armenian tribes, first mentioned on the *Behistun* (or *Bisotun*) inscription Բեհիստունի արձանագրութիւն) 6th c. BC

Աբովեան a city in modern Armenia, next to Yerevan, named after Khachatur Abovian, the ideologue and founder of the new Armenian literature.

Ագաթանգեղոս fifth century Armenian historian, wrote about the conversion into Christianity

Ալաւերդի city in modern Armenia

Աղթամար tenth century temple on the island with the same name in lake Van

Անգեղակոթ a city in modern Armenia, and a historic region

Անի a city in historic Armenia, capital of Bagratid dynasty

Աստուածաշունչ the Bible, translated into Armenian circa AD 405-420

Արա Գեղեցիկ Ara the Beautiful, a mythological king

Արագած the highest peak in modern Armenia, 4090 m

Արածանի a river in historic Armenia

Արարատ Biblical mount Ararat, a national symbol, a city in modern Armenia, and a male proper name

Արաքս a river in modern Armenia, the *mother river*

Արմաւիր a city in modern Armenia, historic capital of the Hellenistic period, on the site of Urartian Argishtehinilli

Արշակունեաց Հարստութիւն Arshakuneats (Arshakid) dynasty, AD 63 – 428

Աւարայր historic battle on May 26, AD 451 Armenians fought against Persia to maintain their identity and faith. The leader of the Armenian army, Vardan Mamikonian was killed in the battle but the Vardanats movement continued as guerilla war until 484 treaty of Nuarsak with which Persia gave up its policy to assimilate Armenians.

Արտաշատ a city in modern Armenia, one of historic capital cities, founded in 170 BC

Արտաշէս Առաջին Artashes (Artaxias) I, the founder of the Artashisean (Artaxid) Dynasty, 189-160 BC

Արտաշիսեան Հարստութիւն Artaxid Dynasty, 189 BC – AD 16

Բագրատունեաց Հարստութիւն Bagratid Dynasty, 884-1045, capital city, Ani.

Գիւմրի a city in modern Armenia, historic Kumayri, Soviet Leninakan

Գորիս city in modern Armenia

Գրիգոր Լուսաւորիչ the First Catholicos of the Armenian Church

Գրիգոր Նարեկացի tenth century poet, the author of the *Book of Lamentations* Մատեան Ողբերգութեան known as Նարէկ.

Գուգարք a region in modern and historic Armenia

Դուին a city in modern Armenia, historic capital

Եդէմ Eden, the Biblical garden

Եղիշէ fifth century historian, wrote about *Vardanats* (Vardanid) *war* Վասն Վարդանաց եւ Հայոց Պատերազմին, known as the nightingale of Avarayr.

Երեւան the capital city of modern Armenia, on the site of the Urartian Erebuni

Երուանդեան Հարստութիւն Ervandean (Orontid) Dynasty, circa 5-3 cc. BC

Զէյթուն a region in historic Armenia known for several uprisings against the Ottoman empire; a neighborhood in modern Yerevan

Զուարթնոց seventh century temple; in modern Armenia, the largest airport.

Էջմիածին historic site of the first Christian temple in Armenia founded circa AD 303; the Holy See of the Armenian Apostolic Church in modern Armenia

Էրեբունի Erebuni, the historic name of Yerevan founded in 782 BC

Թորոս Roսլին thirteenth century miniature painter

Խոր Վիրապ a legendary site, lit. *deep pit,* where Grigor Lusavorish spent umpteen years before converting Armenians into Christianity

Ծիծեռնակաբերդ Memorial site to 1915 genocide, Yerevan
Կաղանդ Christmas, New Year, from Latin Calends, calendar
Կապան a city in modern Armenia
Կարմիր Բլուր an Urartian archeological site in Yerevan
Կիլիկիա Cilician kingdom of Armenia, 1080 - 1374; a neighborhood in modern Yerevan
Կոտայք a region in modern Armenia
Մատենադարան the museum of ancient manuscripts in Yerevan
Մասիս the local name of mount Ararat, a city in modern Armenia, and a male proper name
Մեծամոր a Bronze age site; a city in modern Armenia, the site of the nuclear power plant
Մեսրոպ Մաշտոց the creator the modern Armenian alphabet circa AD 405, died 442
Մխիթարեան Միաբանութիւն Armenian Catholic order dedicated to the enlightenment of the nation, a center of Armenian Studies—language, literature, history, philology; founded by Մխիթար Սեբաստացի Mkhtar Sebastatsi in 1695 Constantinople, flourished in Venice, island San Lazarro.
Մովսէս Խորենացի fifth century historian, known as the father of the Armenian history, պատմահայր or քերթողահայր
Մուշ a city in historic Armenia
Յակոբ Մեղապարտ founder of Armenian printing, 1512
Յաղթանակի զբօսայգի an entertainment park in Yerevan
Յիսուս Քրիստոս Jesus Christ
Նահրի a poetic name of Armenia, lit. *country of rivers,* from an ancient tribe name; also a male and female proper name
Նարէկ the folk name for the *Book of Lamentations,* believed to have healing powers
Նաւասարդ pre-Christian New year holiday in August
Նոր Տարի New Year holiday
Շորժա (Սեւանի ափին) a city in modern Armenia
Ուրմիոյ լիճ lake Urmia in historic Armenia
Ուրարտու Kingdom of Urartu in Armenian Highland, 870-590 BC
Սասուն a city in historic Armenia, the birthplace of the Armenian epic Սասնայ Ծռեր *The Daredevils of Sasun*
Սասնայ or Սասունցի Դաւիթ The central character in the Armenian epic known also by the name of this character
Սեւանայ լիճ the largest lake in modern Armenia
Վան a city in historic Armenia
Վանայ կատու a white long hair breed, now known as the Turkish cat Van
Վանաձոր a city in modern Armenia
Վարդան Մամիկոնեան the leader of Vardanats War, fifth century
Սբ. Ծնունդ Christmas celebrated on January 6th
Տարոն a region in historic Armenia
Տիգրան Մեծ Tigran(es) the Great, Armenian Emperor, 95-55 BC
Տրդատ Մեծ Tiridat(es) the Great, the III, the king who accepted Christianity as State religion, AD 292-330
Վարդավառ water holiday in July

Human Names
Մարդկանց Անուններ

Below is a list of traditional Armenian names.[1] Truly Armenian names derive from simple words with a live lexical meaning; these are marked with an asterisk (*). The rest are ancient loans internalized in Armenian or names of uncertain origin. Male names are marked M, and female names—F; some derive from geographical names and are marked G. There are very few spelling differences between EA and WA, marked respectively *EA* and *WA*. Some common diminutive endearing forms are presented in parenthesis; almost all these names can receive the diminutive suffix - իկ. RO spelling differences are marked *RO*.

Աբգար M
Աբէլ M
Աբրահամ M
EA Աղրիճէ, *WA* Ատրիճէ F

[1] Several foreign names common among Armenians: Աիդա (*WA* Այտա), Ամալիա, Դիանա (*WA* Տիանա), Դոնարա, Զեմֆիրա, էմմա, Էսմարիդա, Իվէթ, Ժաննա, Ժանէթ, Լարիսա, Լենա, Լիաննա, Մելանիա, Մելինէ, Ջեմմա, Ռոզա, Ռիմա, Ռիտա, (*WA* Ռիթա), Սիլվա, Սիմա, Սոֆիա, Օֆելիա, Քրիստինէ, Ալբերտ (*WA* Ալպերթ), Արթուր, Էդգար, Էդուարդ, Ժոզէֆ, Համլետ, Մարկ (*WA* Մարգ), Նելսոն.

*Ալվարդ, Ալլա F
Ալէքսան, Ալիկ M, *RO* Ալեքսան
Անահիտ F
*Անգին F
*Անդրանիկ M
Անդրէաս M, *RO* Անդրեաս
*Անթառամ F
Անժէլ(ա), Անժիկ F, *RO* Անժել(ա)
Անի F
Աննա F
*Անուշ F
*Անուշաւան M, *RO* Անուշավան
Աշխէն F, *RO* Աշխեն
Աշոտ M
*Աստղիկ F
*Աստուածատուր (Աստատուր, Ծատուր) M, *RO* Աստվածատուր
Արա M
Արամ M
Արարատ M, G
*Արբի M
*Արեւիկ F, *RO* Արևիկ
Արթին M
Արիս(տակէս) M, *RO* Արիստակես
Արման M
*Արմէն M, *RO* Արմեն
Արմենակ M
Արմենուհի F
Արմինէ F, *RO* Արմինե
*Արշալոյս F M, *RO* Արշալույս
Արշակ M
Արշաւիր M, *RO* Արշավիր
*Արուսեակ F, *RO* Արուսյակ
Արսէն M, *RO* Արսեն
Արսինէ F, *RO* Արսինե
Արտակ M
Արտաշէս M, *RO* Արտաշես
Արտաւազդ M, *RO* Արտավազդ
Արտէմ (Արտեմ) M, *RO* Արտեմ (Արտյոմ)
*Արփենիկ F
*Արփի(նէ) F, *RO* Արփինե
*Աւետիք, Աւետիս M, *RO* Ավետիք/ս
Բաբկէն M, *RO* Բաբկեն
Բագրատ M
EA Բաղդասար, *WA* Պաղտասար M
Բարսեղ M
*Բաւական F, *RO* Բավական
Բենիամին M
Բերսաբեր F
*Բուրաստան F
Գաբրիէլ M, *RO* Գաբրիել
Գագիկ M
Գայանէ F, *RO* Գայանե
Գարիկ (Գարուշ) M
Գարսեւան M, *RO* Գարսևան
Գեղամ M
*Գեղեցիկ F
Գէորգ M, *RO* Գևորգ
Գնէլ M, *RO* Գնել
*Գոհար F
EA *Գոռ, *WA* Կոռ M
Գուրգէն M, *RO* Գուրգեն
Գրիգոր (*EA* Գոքոր, *WA* Կիկո) M
*Դալար F
Դանիէլ M, *RO* Դանիել
Դաւիթ M, *RO* Դավիթ
Դերենիկ M
*Դստրիկ F
Եղիսաբէթ (Եղսիկ) F, *RO* Եղիսաբեթ
Եղիշէ M, *RO* Եղիշե
Ենոք M, *RO* Ենոք
*Երան(ուհի) F
Երանոս M
Եւա F, *RO* Եվա
Եւգինէ F, *RO* Եվգինե
EA Զաբէլ, *WA* Զապէլ F, *RO* Զաբել
*Զարդար M
Զարգանդ M
Զարմանդուխտ F
Զաւէն M, *RO* Զավեն
Զաքար M
EA Զոհրաբ, *WA* Զոհրապ (Զորիկ) M
*Զուարթ F, *RO* Զվարթ
Էմին M
Թադեոս M
Թալին F G
Թորոս M
Թովմաս M
Իսահակ M
*Իսկուհի F
*Լալա F
Լեւոն M, *RO* Լևոն
Լիլիթ F
*Լուսիկ F
*Լուսինէ F, *RO* Լուսինե
*Ծաղիկ F
*Ծովիկ, Ծովակ F
*Ծովինար F
*Խաչատուր M
*Խաչիկ M
Խորէն M, *RO* Խորեն
Կարապետ (Կարօ) M, *RO* (Կարո)
Կարէն M, *RO* Կարեն
Կարինէ F, *RO* Կարինե
*Հայաստան F G
*Հայկ M
Հայկազ M
Հայկանդուխտ F
Հայկանուշ F
Հայկուհի F
Հայրապետ (Հայրօ) M, *RO* (Հայրո)
Հեղինէ F

Հեղնար F
*Հմայակ M
Հռիփսիմէ F, *RO* Հռիփսիմե
*Հրայր M
Հերմինէ F, *RO* Հերմինե
*Հրակ M
*Հրաչեայ, Հրաչ M, *RO* Հրաչյա
Ղեւոնդ M, *RO* Ղևոնդ
Ղուկաս M
Մակար M
Մանէ F, *RO* Մանե
Մանուէլ M, *RO* Մանվել
*Մանուկ M
*Մանուշակ F
*Մասիս[2] M G
Մատթեոս (Մաթոս) M
Մարգար M
Մարգարիտ, Մարգօ F, *RO* Մարգո
Մարիամ, (Մարօ) F, *RO* (Մարո)
Մարինէ F, *RO* Մարինե
*Մարտիկ M
*Մաքրուհի F
*Մեխակ M
EA Միսակ, *WA* Միսաք M
Մինաս M
Միքաէլ M, *RO* Միքայել
Մխիթար M
*Մնացական M
Մովսէս M, *RO* Մովսես
Մուշեղ M
Յաբեթ M, *RO* Հաբեթ
Յակոբ M, *RO* Հակոբ
Յամբարձում M, *RO* Համբարձում
*Յասմիկ F Հասմիկ
*Յարութիւն M, *RO* Հարութիւն
Յովակիմ M, *RO* Հովակիմ
Յովհաննէս M, *RO* Հովհաննես
Յովնան M, *RO* Հովնան
Յովսէփ M, *RO* Հովսեփ
Յուսիկ M, *RO* Հուսիկ
Նազարէթ M, *RO* Նազարեթ
*Նազելի F
*Նարգիզ F
*Նաիրա F
*Նաիրի F M G
*Նարէ F, *RO* Նարե
*Նարէկ M, *RO* Նարեկ
Նարինէ F, *RO* Նարինե
Ներսէս M, *RO* Ներսես
*Նորայր (Նորիկ) M
*Նորվարդ F
Նուարդ F, *RO* Նվարդ
EA *Նուբար, *WA* Նուպար F M
Շահանդուխտ F
Շահան M
Շահանէ F, *RO* Շահանե
Շահէն M, *RO* Շահեն
Շաքէ F, *RO* Շաքե
Շմաւոն M, *RO* Շմավոն
*Շողեր, Շողիկ F
*Շուշան(իկ) F
*Պայծառ F
*Պարգեւ M, *RO* Պարգև
*Պերճ M
*Պերճուհի F
Պետրոս M
Պօղոս M, *RO* Պողոս
Ջանիբեկ (Ջանիկ) M
*Ջիւան M, *RO* Ջիվան
*Ռազմիկ M
Ռաֆաէլ (Րաֆֆի, Ռաֆիկ) M, *RO* Ռաֆայել
Ռուբէն M, *RO* Ռուբեն
Ռուբինա F
Ռուլան(նա) F
*Սաթենիկ F
Սամուէլ M, *RO* Սամվել
Սանասար M
Սարգիս (Սաքօ) M, *RO* (Սաքո)
Սարիբեկ (Սարօ) M, *RO* (Սարո)
Սարինէ F, *RO* Սարինե
Սեդա F
Սեդրակ M
Սէյրան M, *RO* Սեյրան
*Սեւան(ուհի) F, *RO* Սևան(ուհի)
*Սիրանոյշ (Սիրան, Սիրուշ) F, *RO* Սիրանույշ
*Սիրվարդ F
*Սիրուն(իկ) F
Սոնա, Սոնիկ F
Սուսան(նա) F
*Սուրէն (Սուրիկ) M, *RO* Սուրեն
*Սեւակ M, *RO* Սևակ
*Սօսի, Սօսէ F, *RO* Սոսի, Սոսե
Վազգէն M, *RO* Վազգեն
Վաղարշ(ակ) M
Վախթանգ M
*Վահան M
Վահէ M, *RO* Վահե
Վաղինակ (Վաղօ) M, *RO* (Վաղո)
Վանատուր M
*Վանա[3] F
Վաչագան (Վաչիկ) M
Վաչէ (Վաչիկ) M, *RO* Վաչե
Վարազ(դատ) M
Վարդան M
Վարդանոյշ F, *RO* Վարդանույշ

[2] The local name of Great Mount Ararat (the lower peak is called Sis), also a city in Armenia.

[3] From Վանայ լիճ, Lake Van, *gen.* of Վան (the city of Van, see above in historic names). The proper name is spelled without յ.

*Վարդիթեր F
*Վարդուհի F
*Վարդգէս M, *RO* Վարդգես
*Վարս(են)իկ F
Վերգինէ, Վերժինէ F, *RO* Վերգինե, Վերժինե
Վիգէն M, *RO* Վիգեն
Վրթանէս M, *RO* Վրթանես
*Տաթեւիկ F, *RO* Տաթևիկ
Տիգրան M
Տիգրանուհի F
Տիրան M
*Տիրուհի F
Տորք M
Տրդատ M
Րաֆֆի M
*Ցօղիկ F, *RO* Ցողիկ
*Ցօլակ M Ցոլակ
Փառանձեմ F
*Փիրուզ F
*Քնար(իկ) F
*Քնքուշ F
Օգսէն M, *RO* Օգսեն
Օշին M

Geographical Names
Աշխարհագրական Անուններ

Below is a list of names common in Armenian newspapers, in WA and EA, the latter also in RO. Note, that older names are shared in WA and EA, and the newer ones follow the pronunciation patterns of each version. The WA names are not presented in RO as there are no WA newspapers currently employing it.

Continents and Oceans
Աշխարհամասեր եւ Ովկիանոսներ

Africa *WA* Ափրիկէ *EA* Աֆրիկա
America (Northern, Mezzo-, Southern) Ամերիկա (Հիւսիսային, Միջին, Հարաւային)
Antarctica *WA* Անթարքթիքա, *EA* Անտարկտիդա
Asia Ասիա
Australia Աւստրալիա, *RO* Ավստրալիա
Europe Եւրոպա, *RO* Եվրոպա
Arctic ocean Սառուցեալ ովկիանոս, *RO* Սառուցյալ օվկիանոս
Atlantic ocean Ատլանտեան ովկիանոս, *RO* Ատլանտյան օվկիանոս
Indian ocean Հնդկական ովկիանոս, *RO* Հնդկական օվկիանոս
Pacific ocean *WA* Խաղաղական Խաղաղ ովկիանոս, *RO* Խաղաղ օվկիանոս

Countries of the European Union
Եւրոպական Միութեան Երկրներ

Austria *EA* Աւստրիա, *RO* Ավստրիա
Belgium *WA* Պելճիքա, *EA* Բելգիա
Cyprus Կիպրոս
Czech Republic Չեխիա
Denmark Դանիա
Estonia *WA* Էսթոնիա, *EA* Էստոնիա
Finland *WA* Ֆինլանտիա, *EA* Ֆինլանդիա
France *WA* Ֆրանսա, *EA* Ֆրանսիա
Germany Գերմանիա
Greece Յունաստան, *RO* Հունաստան
Hungary Հունգարիա
Ireland *WA* Իռլանտա, *EA* Իռլանդիա
Italy Իտալիա
Latvia *WA* Լաթիա *EA* Լատիա, *RO* Լատվիա
Lithuania *WA* Լիթուանիա, *EA* Լիտուա, *RO* Լիտվա
Luxemburg *WA* Լուքսեմպուրկ, *EA* Լուքսեմբուրգ, *RO* Լյուքսեմբուրգ
Malta Մալթա
Poland Լեհաստան
Portugal *WA* Փորթուկալ, *EA* Պորտուգալիա
Slovakia Սլովակիա
Slovenia Սլովենիա
Spain *WA* Սպանիա, *EA* Իսպանիա
Sweden *WA* Շուէտ, *EA* Շուեդիա, *RO* Շվեդիա
The Netherlands *WA* Նիտերլանտներ (Հոլանտ) *EA* Նիդերլանդներ (Հոլանդիա)
United Kingdom Միացեալ Թագաւորութիւն,[4] *RO* Միացյալ Թագավորություն

Other European Countries
Այլ Եւրոպական Երկրներ

Albania *WA* Ալպանիա, *EA* Ալբանիա
Bosnia and Herzegovina *WA* Պոսնիա եւ Հերցեկովինա, *EA* Բոսնիա և Հերցեգովինա

[4] United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Մեծ Բրիտանիայի և Հիւսիսային Իռլանդիայի Միացեալ Թագաւորութիւն often referred to as England, Անգլիա.

Bulgaria *WA* Պուլկարիա, *EA* Բուլղարիա
Croatia Խորուաթիա, *RO* Խորվաթիա
Gibraltar *WA* Ճիպրալթար, *EA* Ջիբրալթար (երկիր եւ ներուց)
Iceland *WA* Իսլանտա, *EA* Իսլանդիա
Macedonia Մակեդոնիա
Monaco *WA* Մոնաքօ, *EA* Մոնակո
Norway *WA* Նորվեկիա, *EA* Նորուեգիա, *RO* Նորվեգիա
Romania *WA* Ռումանիա, *EA* Ռումինիա
Russia *WA* Ռուսիա, *EA* Ռուսաստան
Scotland *WA* Սքոթլանտա, *EA* Շոտլանդիա
Switzerland *WA* Զուիցերիա, *EA* Շուեյցարիա, *RO* Շվեյցարիա

Near and Middle East and Northern Africa
Մերձաւոր ու Միջին Արեւելք եւ Հիւսիսային Ափրիկա

Afghanistan Ափղանիստան
Algeria *WA* Ալճերիա, *EA* Ալժիր
Egypt Եգիպտոս
Ethiopia Եթովպիա (Հաբեշստան)
Iran, Persia Իրան, Պարսկաստան
Iraq Իրաք
Israel Իսրայէլ
Jordan Յորդանան, *RO* Հորդանան
Kuwait *WA* Քուէյթ, *EA* Քուէյթ, *RO* Քուվեյթ
Lebanon Լիբանան
Morocco *WA* Մարօք, *EA* Մարոկկո
Somalia Սոմալի
Sudan *WA* Սուտան, *EA* Սուդան
Syria *WA* Սուրիա, *EA* Սիրիա
Tunisia *EA* Թունիս
Turkey Թուրքիա
United Arab Emirates Արաբական Միացեալ *EA* Էմիրաթներ *WA* Էմիրութիւններ, *RO* Միացյալ, Էմիրություններ
Yemen Եմէն, *RO* Եմեն

Asia
Ասիա

Bangladesh *WA* Պանկլատէշ, *EA* Բանգլադէշ, *RO* Բանգլադեշ
Cambodia *WA* Քամպոտիա, *EA* Կամբոջա
China Չինաստան
India Հընդկաստան
Indonesia *WA* Ինտոնեզիա, *EA* Ինդոնեզիա
Japan *WA* Ճափոն, *EA* Ճապոնիա
Korea (Northern, Southern) *WA* Քորիա, *EA* Կորեա (Հիւսիսային, Հարաւային)
Laos Լաոս
Mongolia *WA* Մոնկոլիա, *EA* Մոնղոլիա
Nepal *WA* Նեփալ, *EA* Նեպալ
Pakistan *WA* Փակիստան, *EA* Պակիստան
Philippines *WA* Ֆիլիփիններ, *EA* Ֆիլիպիններ
Saudi Arabia *WA* Սէուտական, *EA* Սաուդեան Արաբիա, *RO* Սաուդյան Արաբիա
Singapore *WA* Սինկափուր, *EA* Սինգապուր
Sri Lanka *WA* Սրի Լանգա, *EA* Շրի Լանկա
Taiwan *WA* Թայուան, *EA* Տայուան, *RO* Տայվան
Thailand *WA* Թայլանտ, *EA* Թայլանդ
Vietnam *WA* Վիէթնամ, *EA* Վիետնամ

America
Ամերիկա

Argentina *WA* Արժանթին, *EA* Արգենտինա
Bolivia *WA* Պոլիւիա, *EA* Բոլիւիա, *RO* Բոլիվիա
Brazil *WA* Պրազիլ, *EA* Բրազիլիա
Canada *WA* Քանատա, *EA* Կանադա
Chile Չիլի
Colombia *WA* Քոլոմպիա, *EA* Կոլումբիա
Costa Rica *WA* Քոսթա Ռիքա, *EA* Կոստա Ռիկա
Cuba *WA* Քուպա, *EA* Կուբա
Dominican Republic *WA* Տոմինիքեան, *EA* Դոմինիկեան Հանրապետութիւն, *RO* Դոմինիկյան Հանրապետութիւն
Ecuador *WA* Էքուատոր, *EA* Էկուադոր, *RO* Էկվադոր
El Salvador *WA* Էլ Սալուատոր, *EA* Էլ Սալուադոր, *RO* Էլ Սալվադոր
Guatemala *WA* Կուաթէմալա, *EA* Գուատեմալա, *RO* Գվատեմալա
Guyana *WA* Կայանա, *EA* Գայանա
Haiti Հաիթի
Honduras *WA* Հոնտուրաս, *EA* Հոնդուրաս
Mexico *WA* Մեքսիկօ, *EA* Մեքսիկա
Nicaragua *WA* Նիքարակուա, *EA* Նիկարագուա
Panama *WA* Փանամա, *EA* Պանամա
Paraguay *WA* Փարակուէյ, *EA* Պարագուայ, *RO* Պարագվայ
Peru *WA* Փերու, *EA* Պերու
Puerto Rico *WA* Փորթօ Ռիքօ, *EA* Պուերտո Ռիկո, *RO* Պուերտո Ռիկո
Uruguay *WA* Ուրուկուէյ, *EA* Ուրուգուայ, *RO* Ուրուգվայ
Venezuela *WA* Վենեզուէլա, *EA* Վենեսուէլա, *RO* Վենեսուելա

Former Soviet Republics
Նախկին Խորհրդային Հանրապետութիւններ

Armenia Հայաստան
Azerbaijan *WA* Ատրպէյճան, *EA* Ադրբեջան
Belarus *WA* Պելառուսիա, *EA* Բելոռուսիա
Estonia *WA* Էսթոնիա, *EA* Էստոնիա
Georgia Վրաստան
Kazakhstan Ղազախստան
Kyrgyzstan *WA* Քիրկիզիա, *EA* Կիրգիզիա
Latvia *WA* Լաթիա *EA* Լատւիա, *RO* Լատվիա
Lithuania *WA* Լիթուանիա *EA* Լիտւա, *RO* Լիտվա
Moldova *WA* Մոլտովիա, *EA* Մոլդովա
Russia *WA* Ռուսիա, *EA* Ռուսաստան
Tajikistan *WA* Թաճիքիստան, *EA* Տաջիկստան
Turkmenistan Թուրքմենստան
Ukraine Ուկրաինա
Uzbekistan *WA* Ուզպէքիստան, *EA* Ուզբեկստան

Large Cities and Other Significant Places
Մեծ Քաղաքներ եւ Այլ Նշանաւոր Վայրեր

Amsterdam Ամստերդամ
Anatolia Անատոլիա
Athens Աթէնք, *RO* Աթենք
Baghdad *WA* Պաղտատ *EA* Բաղդադ
Beirut *WA* Պէյրութ *EA* Բէյրութ, *RO* Բեյրութ
Berlin *WA* Պերլին *EA* Բեռլին
Black Sea Սեւ ծով, *RO* Սև ծով
Bombay *WA* Պոմպէյ *EA* Բոմբէյ, *RO* Բոմբեյ
Bosporus Strait *WA* Բոսպորի *EA* Բոսֆորի նեղուց
Bucharest *WA* Պուքարէսթ *EA* Բուխարեստ
Buenos Aires *WA* Պուէնոս Այրէս *EA* Բուենոս Այրէս, *RO* Բուենոս Այրես
Cairo *WA* Գահիրէ *EA* Կահիրէ, *RO* Կահիրե
Calcutta Կալկաթա
Chicago *WA* Շիքակօ *EA* Չիկագօ, *RO* Չիկագո
Constantinople Կոստանդնուպոլիս, Պոլիս
Copenhagen *WA* Քոփէնհակէն *EA* Կոպենհագէն, *RO* Կոպենհագեն
Damask Դամասկոս
Dead sea Մեռեալ ծով, *RO* Մեռյալ ծով
Deli *WA* Տէլի, *EA* Դելի
Euphrates Եփրատ
Geneva Ժընեւ, *RO* Ժընև
Hong Kong *WA* Հոնք Քոնկ, *EA* Հոնկ Կոնգ
Istanbul *WA* Իսթանպուլ, *EA* Իստանբուլ
Jerusalem Երուսաղէմ, *RO* Երուսաղեմ
Kiev *WA* Քիեւ, *EA* Կիեւ, *RO* Կիև
Lisbon *WA* Լիզպոն, *EA* Լիսաբոն
London *WA* Լոնտոն, *EA* Լոնդոն
Madagascar *WA* Մատակասքար, *EA* Մադագասկար
Madrid *WA* Մատրիտ, *EA* Մադրիդ
Marcelle Մարսէյլ, *RO* Մարսել
Mediterranean See Միջերկրական ծով
Mesopotamia Միջագետք
Mexico *WA* Մեքսիկօ, *EA* Մեխիկօ (the capital), Մեքսիկա(the country), *RO* Մեխիկո
Montreal *WA* Մոնթրեալ, *EA* Մոնրեալ
Moscow Մոսկուա, *RO* Մոսկվա
New York Նիու Եորք, *RO* Նյու Յորք
Nile, the Նեղոս
Paris Փարիզ
Persian Gulf Պարսից ծոց
Rome Հռոմ
Siberia *WA* Սիպերիա, *EA* Սիբիր
Teheran Թեհրան
Tigris Տիգրիս
Tokyo *WA* Թոքիո, *EA* Տոկիո, *RO* Տոկիո
Toronto *WA* Թորոնթօ, *EA* Տորոնտօ, *RO* Տորոնտո
Vatican Վատիկան
Venice Վենետիկ
Washington *WA* Ուոշինկթըն, *EA* Վաշինգտոն
Warsaw Վարշաւա, *RO* Վարշավա
Yalta *WA* Եալթա, *EA* Յալթա

Astrological Signs
Աստղագուշակութեան Նշանները

Խոյ Aries
Ցուլ Taurus
Երկուորեակ, *RO* Երկվորյակ Gemini
Խեցգետին Cancer
Առիւծ, *RO* Առյուծ Leo
Կոյս, *RO* Կույս Virgo
EA Կշեռք, *WA* Կշիռք Libra
Կարիճ Scorpio
Նետաձիգ, Աղեղնաւոր, *RO* Աղեղնավոր Sagittarius
Այծեղջիւր, *RO* Այծեղջյուր Capricorn
EA Ջրհոս, *WA* Ջրաճոյշ, Ծովաճոյշ, *RO* Ջրաճույշ, Ծովաճույշ Aquarius
Ձուկ, Ձկներ Pisces

Appendix 13: ORTHOGRAPHY

The material in this glossary is organized in enumerated entries of problematic letter pairs, as /n/ and /o/, or /բ/ and /փ/. Entries divide into numerical subentries: CO rules (classical orthography), followed by the RO rules (reformed orthography), if the latter differ. The common rules are unmarked, RO rules are marked as: **RO**. Examples are selected from words shared by EA and WA, root words (some with samples of derivation). Exceptions are marked with bold letters. Entries end with table of words with problematic spelling when the rules are too general and exceptions abound, as it is for consonants (see Appendix 4). CO and RO differences mainly concern the spelling of vowels and diphthongs. The orthography of consonants, save /Յյ/ and /Հh/ is quite uniform in EA and WA, regardless of pronunciation differences.

Letters are presented in slash marks /o/, and, sounds in bracket [o]; thus, /n/ stands for the letter called Vo, and represents the vowel [o] and the sound combination [vo]. Differences in WA and EA pronunciation are marked with corresponding abbreviations. There is no specification, if the rule concerns both versions. EA and WA sound differences are disregarded unless they concern the sound(s) in question, for example, /n/ in initial positions sounds [vo] in both versions, e.g., nuկի. In this case the difference in the pronunciation of the letter /կ/ remains unrepresented; a transcription of nuկի into EA [voski] and WA [vosgi] is deemed irrelevant in the entry of the letters /n/ and /o/.

1. THE ORTHOGRAPHY OF VOWELS

1.1 Ո and O

1. The letter /n/ is more frequent than /o/.[1]
2. /n/ sounds [vo] in initial positions: nuկի, nչ, and [o] in the remaining cases: լnկ, hnqի. In many dialects, and in colloquial speech, /n/ maintains the Grabar pronunciation [o], i.e.: [ouկի].
3. o always sounds [o]: oգուտ, oրէնք, oձ, oրoր, աճoթի, կարoտ, պաշտoճ, etc. **RO:** /o/ is used only in initial positions, i.e., oգուտ, oրէնք, oձ, oրnր.
4. Words beginning with an /o/ maintain the spelling in derivation, as: oր - այսoր, oրէնք - ապoրինի, հայրoրէն. **RO:** the suffix -oրէն follows the general rules: հայրnրեն, մեղմnրեն, etc.
5. Medial /o/ occurs between two consonants in mono- and disyllable words. The number of these words is quite limited, and their spelling should be memorized; see the table below. **RO:** the medial /o/ is eliminated; all words in the table below are spelled with /n/ following the general rule 3.
6. /o/ acquires grammatical value in the declension of հայր, մայր, եղբայր, genitive: հoր, մoր, եղբoր.
7. /n/ acquires grammatical value in the declension of կին, քոյր, genitive: կնոջ, քրոջ, etc.; details see in Appendix 7.
8. /n/ and /o/ constitute diphthongs, as: լ/nյ/u and /եo/թ; details on diphthongs see in Part 2 (p.). However, /nյ/ in final position is not a diphthong; it represents the simple vowel [o], the final /յ/ as you know is silent. In the Classical tradition, the final sound [o] is spelled with nյ: երեկոյ, մեծարգոյ. Proper names are spelled with the letter o: Սիամանթo, Դիo, Կարo, Պետo[2]; it is appropriate for the latter to be spelled with nյ, i.e., Սիամանթnյ, Դիnյ, but not vice versa. In declined forms, the final /o/ turns into /nյ/, i.e., Կարnյի. **RO:** the final sound [0] is always spelled with /n/ following the general rule 3 above (1.13).[3]
9. **Exceptions**: /n/ sounds [o] in initial positions if followed by /վ/ or /ղ/ as in: nվ [ov], nվքեր, and several ancient loans: nվասիս, nվկիանոս, nվկէան, nվսաննայ, Ողիմպոս. Another group of exceptions applies the letter /վ/ for the initial sound combination [vo]: վոհմակ [vohmak] and modern borrowings: Վոլքէր, Վոլկա, վոլթ [volt].

---

[1] The letter /o/ represents the diphthong /աւ/ of Grabar which shifted into the simple vowel [o] in Middle Armenian, requiring the addition of the letter /o/, i.e., Grabar: աղաւթք, Middle Armenian: աղoթք.

[2] This spelling tradition originates in Middle Armenian.

[3] There is no silent /յ/ in RO and /յ/ always sounds [y]. Thus, CO exceptions հայ, խոյ, վայ, etc. with a pronounced final [y] follow RO general rules of pronunciation of the letter Յյ. Details see in rules 42.3.

RO: /ո/ sounds [o] only in ով and ովքեր. [vo] is spelled as /վո/ in some modern loans: Վոլտեր, Վոլգա, վոլտ, etc. The rest of CO exceptions follow general rules in RO with no difference in pronunciation, i.e., ոհմակ, օվկիանոս, օվասիս, **exception:** օասիս.

Remember the Following Words and their Derivatives Spelled with a Medial /o/ Note RO: all these words are spelled with /ո/				
ակօս	արօր	բօքվել	կարծեօք RO	յօրանջ RO
աղօթք	բօթ	բօշնիլ	կարօտ	յօրինել RO
աղօտ	գօս	լօլիկ	կտրօճ	նարօտ
աղօրիք	գօտի	խօլ	ծօճ	նօսր
ամօթ	եօթն	խօսք	ղօղանջ	պաշտօն
աճօք	զբօսանք	ծաճօք	ճօճք	պոշ
աճօքի	զգօն	ծղօտ	մօտ	սօսի սօսափ
ապարօշ	զօղել	կրօճ	մօրուս	վառօդ
առաւօտ	զօրեղ	կօշիկ	յօղ RO	տօթ
ատենօք	զօրք	համառօտ	յօղուած RO	տօճ
արտօճել	ընտանեօք	հետազօտել	յօժար RO	ցօղ ցօղուն
արտօսր	թափօր	հօտ (ոչխարի)	յօնք RO	քօղ
արօտ	բօքափել	ծնօտ	յօշոտել RO	օրօր

Suffixes Spelled with /ո/ and /o/. Note their Derivatives			
Suffixes spelled with /ո/		Suffixes spelled with /o/	
-ած-ոյ	ժողովածոյ	-առ-օտ	կարճառօտ, համառօտ
-ոյթ	շահոյթ	-օք	իրօք, խելօք, նախօրօք փառօք
-ոյկ	մակոյկ	-եօք	արդեօք, ընտանեօք
-ոջ	կնոջ	-օճ	գողօճ, գործօճ, թափօճ
-ով-ի-ն	կիսովի լիովին	-օնք	զարթօնք
-ւոր -ուոր	զինուոր լուսաւոր	-օրէն-	հաւանօրէն, վստահօրէն
-որդ	լողորդ	Note: suffixes ով-ի-ն, and ե-օք represent blended instrumental endings, e.g.: խելօք > խելայք = խելքով	
-ոց, աճ-ոց	դպրոց ծաղկանոց		
-ոտ, -կոտ	լուսնոտ փութկոտ		

1.2 ե and է

1. /ե/ is more frequent than /է/.
2. Initial /է/ is seldom; its spelling does not change in word derivation, as: էջ - ելևէջ, էական - աննշական.
3. /է/ always sounds [e]: Էջմիածին, չէի, էակ, սէր, շէկ, գուցէ, Նարէ.

RO: /է/ is excluded from medial and final positions: սեր, շեկ, գուցե, Նարե, unless it begins a root in a derivative word: չէի, անէ. Cf.: rule 12.2 above.

4. Initial /ե/ sounds [ye] երազ, and [e], in the remaining cases: գեղեցիկ. **Exception**: the auxiliary verb եմ is spelled with /ե/ but sounds [e] in its four present tense forms: եմ [em], ես [es], ենք [enk], են [en].

RO: /ե/ is generalized to cover also the 2nd P. pl. (դուք եք) and the spelling is maintained in imperative, subjunctive, and other forms derived from the latter: մտեցե՛ք, ուտեք, կ'երգեք vs. CO: էք, մտեցէ՛ք, ուտէք, կ'երգէք, etc. See more in rule 12.10.5 below.

5. The final sound [e] is spelled only with /է/, as: բազէ, գրեթէ, կեցցէ, Վահէ.

RO: /է/ occurs only in initial positions (see also rules 12.2-3).

6. Proper names with [e] in the last syllable are spelled with /է/, as: Արտաշէս, Արմէն, Զաբէլ etc. **Exception**: Փառանձեմ, Բարսեղ, and derivatives of պետ as: Հայրապետ, Կարապետ.

RO: see the RO notes above.

7. The sound [e] is spelled /է/ in derivative words when /է/ precedes a suffix beginning with a vowel, as: ամէն-ական, հրէ-ական, քնէ-ած, խաբէ-ութիւն, Անդրէ-աս, Մատթէ-ոս.
8. To differentiate the root-medial /է/ and /ե/ note the following:

8.1 In word derivation, /է/ shifts into /ի/ in closed syllables: սէր - սիրահար, վէպ - վիպասաց; in open syllables this shift does not occur: րոպէական, թէական. **Exception 1.** /է/ does not shift in: տէրութիւն *'state, nation'*, (but: տիրութիւն *'support'*), հրէշատուր, վէտվէտալ, վրէժխնդիր, WA աղէկութիւն, գէշութիւն, and the derivatives of մէկ (as: մէկզմէկ, տասնմէկերորդ). **Exceptions 2.** /է/ shifts into /ե/: աղէտ - աղետալի, աղուէս - աղուեսուկ, եղէգն - եղեգնիկ, տէր - աստերութիւն, կէտ – կետադրութիւն, լէզ -լեզու (but լիզել). **Exception 3:** The word ամէն constitutes a special case in derivation; with grammatical suffixes it maintains /է/: ամէնուն, ամէնէն, ամէնքը. In word building it shifts into /ե/: ամենակարող, ամենայն, ամենակեր, unless the second component begins with a vowel: ամէնընկալ, ամէնուրէք, ամէնօրեայ.

8.2 /ե/ does not undergo this shift: սեր - սերունդ, ծեր - ծերացալ. **Exceptions:** դեւ - դիւային and WA: արգել(ք) - արգիլել. **RO:** the elimination of the root-medial /է/ makes this rule covert and also creates homographs. See words with root-medial /է/ in the table below.

9. The medial sound [e] is spelled with /ե/ in the following cases:

9.1 Before labials: պ, բ, փ, as: ծեփ, սեպ, խեղեփ, կճեպ, **Exceptions**: աճվրէպ (EA վրիպել, WA վրիպիլ), դէպ(ք), վէպ.

9.2 Before any two root consonants, as: բերդ, ջերմ, խեճք, հրաժեշտ, cf.: յաւերժ but յաւէտ.

9.3 In penultimate and ante-penultimate syllables, as: աւետիս, արեգակ, գեղեցիկ, գերեզման, երեկոյ, հայերէն, հրեշտակ. There is a large number of such words; compare them with the words in the table below and note that the medial /է/ is followed by a single root consonant.

9.4 **Exceptions**: /ե/ before one root consonant: գետ (river), cf.: expected **գէտ[4] (know) as in մասնագէտ, գիտեմ, and պետ (boss, chief), cf.: պէտ(ք) (need), also, արեւ, փաթեթ, etc.

Remember Words and Derivatives with /է/. RO: use /ե/				
աղէկ	*դէպ (դիպչել դպիլ)	ծուէն	մէջ մէջք	պէտ(ք)
աղէտ	ի դէպ դէպի դէպք	*կէզ (կիզել)	սնամէջ	թէպէտ
աղուէս	հազուադէպ	աղեկէզ	*մէտ (միտել)	սակաւապէտ
ամէն	միջադէպ	հրկէզ	հակամէտ	սէգ
ամէնքը	*դէտ (դիտել)	ողջակէզ	մոդէս	սէր
ընդամէնը	ակնդէտ	սիրակէզ	յաւէտ	բանասէր
անէծք	ելևէջ	տօթակէզ	նուէր	ընթերցասէր
աշխէտ	եղէգ	կէս		*վէժ (վիժել)
ապաւէն	երէկ	կէտ	շահէն	գահավէժ
ապաքէն	երէց գահերէց	ելակէտ	շէկ	ջրվէժ
առնէտ	*զէն (զինել) զէնք	ժամկէտ	*շէջ (շիջանել)	վէճ (վիճել)
ասպարէզ	անզէն	վերջակէտ	անշէջ	բանավէճ
արդէն	ասպազէն	կողպէք	հրշէջ	վէմ
արժէք	հրազէն	կուզէկուզ	շէն	վէպ
բզէզ	սպառազէն	կրկէս	հոյաշէն	վէս
բուէն	զէնիք	կրէտ	նորաշէն	վէտվէտ
գէթ	ընկէցիկ գահընկէց	հանդէպ	շէնք	վէրք կարեվէր
գէշ	թէ թէև	հանդէս	տնաշէն	վրէժ
գէս	եթէ թէական	հէզ (հէք)	ողջակէզ	տարէց
*գէտ (գիտեմ)	թէյ	հեղձէն	ուղէշ	տէգ
գրագէտ տգէտ	թէժ	*հէն -	բարձրուղէշ	տէր
գէր	ժապաւէն	ծովահէն	երկնուղէշ	տնօրէն
գմբէթ	լեգէոն	հրաւէր	չէզոք	փոխարէն
գոմէշ	*լէզ (լիզել) but լեզու	հրեայ	պանթէոն	քարտէս WA քարտէզ EA
դէզ (դիզել)	արալէզ պնակալէզ	հրէշ	պարէն	քէն
փրփրադէզ	խայտաբղէտ	ճէպ	պարէտ	քնէած
դէմ (դիմել)	խէթ	մէգ	պարտէզ	քրէական
անդէմ ընդդէմ	խէժ	մէզ	պէս	օրէնք
խոժոռադէմ	խլէզ	մէկ	ինչպէս	
դէմք յետադէմ	ծէս	մէն-մենակ	կատարելապէս	

[4] Roots marked with an asterisk (*) have no independent usage in modern language.

10. To differentiate /է/ and /ե/ in grammatical suffixes, note the following:
    10.1 The plural of nouns contains /-ե/: տներ, ծաղիկներ.
    10.2 The ordinal numerals' suffix contains /-ե/: տասներորդ.
    10.3 The infinitive and participles deriving from it contain /-ե/: կանգնել, կեցեր եմ, WA մի՛ երգեր.
    10.4 Conjugated verbs are spelled with /է/ if the sound [e] is followed by a -ք, as: գրէք, սիրեցէք.
    10.5 Person endings belong with the auxiliary verb եմ which contains /-ե/ in four present tense forms: գրեմ, գրես, գրենք, գրեն (see also rule 12.4 above). **RO:** add also the fifth form, գրեք.
    10.6 The same person endings in the past tense contain /-է/ as the auxiliary verb: էի, էիր, էր, էինք, էիք, էին consequently: (կը, պիտի, եթէ) երգէի, երգէիր, երգէր, երգէինք, երգէիք, երգէին.
    RO: /ե/ is generalized in person endings: երգեի, երգեիր, երգեր, երգեինք, երգեիք, երգեին though the auxiliary verb maintains /է/ (cf. the RO note to rule 12.3).
    10.7 The WA ablative contains /է/: ծովէն, ծաղիկներէն (cf. rule 9.3).
    10.8 Repetitives with the ablative maintain the spelling, /է/: տնէտուն, բերնէբերան, օրէցօր.[5]
11. Generally, the sound [e] preceding a final ք is spelled with /է/: արժէք, ճշմարտէք, հէք (cf. rule 10.4).

Remember also the suffixes spelled with /ե/ and /է/. Note their derivatives			
Suffixes spelled with ե		Suffixes spelled with է	
-եղ	զօրեղ	-արէն -երէն	յուշարէն հայերէն աշգլերէն
-կեղ	քաղցկեղ	-եղէն	ոսկեղէն ակնեղէն բանջարեղէն
-ենի	հայրենի	-է	տուն է հօրմէ
-ելի	վստահելի	-է	ոսկէ լուսէ
-ելիք	խօսելիք	-ա-ւէտ	արդիւնաւէտ բուրաւէտ
-եց-ի	հայեցի	-էն	արդէն նորէն պատճէն
-ենք	գրենք	-կէն	հիւսկէն ծակոտկէն
-ենք	Աստուչենք	-էք	արժէք ջրօրհնէք
		-ժէտ	ախտաժէտ
		-օրէն	փաստօրէն հաւանօրէն

1.3 The Letter Ը ը [ĕ] and the Schwa [ə]

No systematic differences are observed between RO and CO. WA favors ascribing a final /ը/ to some words which end in /ն/ in Grabar, with a preceding schwa in pronunciation, that is, [ըն]. Thus, եօթն became եօթը, տասն > տասը etc. versus EA: եօթ, տաս. Remember that Ը ը represents the most frequent and the least spelled vowel in Armenian.

13.1 *The weak vowel ը is pronounced and spelled:*

1. In monosyllabic words with no other vowels: prepositions ըստ, ընդ, and the WA indefinite article մը.
2. In initial positions before the consonant clusters: -ղձ, -մբ, -նդ, -նբ, -նծ, -նկ, -նձ, -նտ as: ըղձալ, ըմբռնում, ընթեռնուլ, ընծայել, ընկեր, ընտանիք. The majority is a blended derivative from ընդ, and/or a result of historical shift: իղձ-ըղձալ, ինձ-ընծեղի, ընդ-ունել, ըն(դ)-կեր, ըն(դ)-տաճ-ի-ք, ըմ(>ըն)բռնել.
3. In medial positions in derivatives from the words above, as: անընկեր, անընդմէջ.
4. In WA, to maintain the pronunciation of [ու] as [v] before a vowel: խօսուրուտիլ.
5. In WA writing tradition, in causative verbs, as: խաղցընել, խօսեցընել . This spelling is not absolute, the /ը/ can be consistently omitted.
6. In hyphenation, when a hidden syllables (սուղ վանկ WA, գաղտնավանկ EA) "opens": զը-լանալ, սը-լանալ, քաղ-ցը. Note: the hidden syllable is formed with an initial schwa before root-consonant clusters: զբ, զգ, սպ, սկ, սթ, սփ, ստ, and շտ, as ըզ-բօսանք, ըս-թափ, ըս-տոյգ: see also rules 13.22-3 below.
7. In final positions as the definite article: տունը, ընկերը, ընտանիքը.

[5] These words are also spelled with separate components, as: բերնէ բերան, դռնէ դուռ, unless the first component is a frozen plural, as: տարէցտարի.

Larsen-Freeman, D. and M. Long. *An Introduction to Second Language Acquisition Research.* London: Longman, 1991.

National Research Council. *Improving Schooling for Language Minority Students: A Research Agenda.* Washington, DC: National Academy (1997).

Saville-Troike, Muriel. *The Ethnography of Communication: An Introduction.* 2nd ed. Language in Society, 3. Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers, 1989.

Susan M. Gass, Larry Selinker. *Second Language Acquisition: An Introductory Course.* Mahwah, N.J. Lawrence Erlbaum and Associates, 2001.

Tannen, Deborah. *That's Not What I Meant.* New York: Ballantine Books, 1986.

Tollefson, J. *Power and Inequality in Language Education.* New York: Cambridge University Press, 1994.

Vygotsky, L.S. *Thought and Language.* Cambridge, Mass.: M.I.T. Press, 1962.

Wolfram, W. and D. Christina. *Dialects and Education: Issues and Answers.* Englewood, N.J.: Prentice- Hall, 1994.

4. Endangered Languages

Corfield, F. *Language, History and Class.* Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers, 1991.

Dorian, Nancy. *Language Death: the Life Cycle of a Scottish Gaelic Dialect.* Philadelphia. University of Pennsylvania Press. 1981.

Endangered languages: Language loss and community response, ed. Lenore A. Grenoble and Lindsay J. Whaley. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

Endangered languages: what role for the specialist? Ed. Nicholas Ostler. Proceedings of the Second Foundation for Endangered Languages Conference, University of Edinburgh, 25-27 September 1998. Edinburgh: FEL, 1998.

Endangered Languages, ed. R. H. Robins and E. E. Uhlenbeck. Diogenes Library. New York: St. Martin's Press, 1991.

Investigating Obsolescence: Studies in Language Contraction and Death, ed. N. Dorian. New York, Cambridge University Press, 1989.

Krauss, Michael. *"The World's Languages in Crisis."* Language 68 (1992): 4-10.

K. Dallas Kenny. *Language Loss and the Crisis of Cognition: Between Socio- and Psycholinguistics.* Berlin: Mouton de Gruyter, 1996.

First Language Attrition, ed. Herbert W. Seliger and Robert M. Vago New York: Cambridge University Press, 1991.

Salzman, Z. *Language, Culture and Society.* Boulder, Colo.: Westview Press, 1993.

5. Armenian Textbooks and Self-Instruction Books

Afarian, Krikor. *I am learning Armenian* Beirut, Lebanon : Shirak Press (Hannessian Bros.), 1971.

Arakelian, Luke *ABC of Armenian* by. Mekhitarist Press, Vienna, 1973.

Bardakjian, Kevork B. and Robert W. Thomson. *A Textbook of Modern Western Armenian.* Delmar, N.Y.: Caravan Books, 1977.

Fairbanks, G. H., and E. H. Stevick. *Spoken East Armenian.* Ithaca, N.Y.: Spoken Language Services, 1975.

Kurkjian, Haroutian. *Practical Textbook of Western Armenian.* Armenian Diaspora Series, No. 3. Paris-Beirrut-Los Angeles. 1980

Sakayan, Dora. *Modern Western Armenian* Montreal: Arod Books, 2000.

Samuelian, Thomas J. *A Course in Modern Western Armenian.* Armenian Prelacy 1989.

Thomson, Robert W. *An Introduction to Classical Armenian.* Delmar, N.Y.: Caravan Books, 1975.

2.2 Diphthong իւ

1. The diphthong /իւ/ is pronounced [uy] if followed by a root consonant, as հիւր, արիւն, իւր, բիւր, including all words derived with the suffix -ութիւն: as քաղցրութիւն. **Note RO:** with the same pronunciation, the diphthong is spelled [յու] as: հյուր, արյուն, յուր, քաղցրութիւն, etc.
2. Some words maintain a parallel obsolete spelling with [եւ], same sound: ալեւր, առեւծ, գեւղ, եւղ.
3. The diphthong /իւ/, RO: [յու] remains stable in word derivation, opposite to the diphthong /ոյ/: հիւրասէր, իւրայինն, բիւրաւոր, or RO: հյուրասէր, յուրայինն, բյուրաւոր.
4. In dialects it often shifts into [e], [i] or the schwa, իւղ > եղ, գեւղ > գեղ. Some shifted forms are accepted literary norms: գիւտ > գտնել, հազուագիւտ, իւր > իր, իրենք, արնոտ, արնամած, etc.
5. The final letter combination /իւ/ dissolves into its constituent sounds [iv], as: ազնիւ, անիւ, պատիւ. **RO:** վ is generalized for ւ: ազնիվ, անիվ, պատիվ (see details in 4.1).

2.3 Diphthongs եա and իա

1. /եա/ is more frequent than /իա/.
2. Both sound as [ya]: կեանք, խաւիար. **RO:** / եա/ is spelled /յա/, /իա/ remains intact: կյանք, խաւիար.
3. /եա/ is common in roots սեմեակ, and suffixes: առաւօտեան, ամերիկեան, լուսնեակ, ոսկեայ.
4. In final positions, /եա/ is followed with a silent /յ/, քրիստոնեայ, but not /իա/: Իտալիա, Ուրմիա, **except** բամիայ, կրիայ. **Exception**: a single case is CO հրէայ, *also* հրեայ, RO հրեա.
5. The Armenian last names are spelled with /եա/: Դուրեան, Թումանեան, Սարոյեան. **RO:** Տերյան, Սարոյան.
6. /եա/ shifts into /ե/: կեանք > կենսական, մատեան > Մատենադարան, etc. **Exception**: խարտեաշ > խարտիշահեր. /իա/ does not undergo a shift. **RO:**
7. /իա/ is used in the following; in all other cases the sound [ya] is written as /եա/, RO /յա/.

7.1 In the words բամիայ, դաստիարակ, խաւիար, կրիայ, հեքիաթ[8], ովկիանոս, փասիան.
7.2 In geographical names: Կիլիկիա, Սիսիան, Ասիա, Անգլիա, Գերմանիա, Սոֆիա.
7.3 New loans: էներգիա, մատերիա, քիմիա.
7.4 Foreign proper names: Օֆելիա, Ամալիա, Սոֆիա. **RO:** Օֆելյա, Ամալյա, Սոֆյա, Ասյա.

2.4 Diphthong եօ

1. The diphthong /եօ/ is pronounced [yo]. It is not common and mostly occurs in frozen declined forms from Grabar, as: արդեօք, ընտանեօք, կարծեօք. **RO:** /յո/: արդյոք, ընտանյոք
2. In everyday vocabulary only the word եօթը contains this diphthong: **RO**: յոթ.
3. Some loans are spelled with it, as: Եօրքշիր, **RO** Յորքշիր; ամեօպա WA, ամեոբա EA.

3. ORTHOGRAPHY of CONSONANTS: General Rules

Inherent characteristics of the consonant system allows to see the problem areas for spelling, as well as to deduct some general rules based on letter frequency, and sound/letter combination.

1. The spelling of պ, տ, կ, ծ, ճ, is phonetic and quite clear both in EA and WA although these letters represent voiced consonants in WA, and simple voiceless, in EA.
2. In initial position, the letters բ, դ, գ, ձ, ջ are spelled phonetically in EA.
3. In WA, the spelling of homophonic aspirates բ, դ, գ, ձ, ջ (voiced in Grabar and EA) and փ, թ, ք, ց, չ does not follow absolute rules but some particular rules help to distinguish them.
4. In EA, the voiced consonants բ, դ, գ, ձ, ջ shift into voiceless [p', t', k', ts', ch'] in final, post-sonorant and intervocal positions creating difficulty to differentiate them from the letters /փ, թ, ք, ց, չ/, like in WA.
5. Likewise, the voiced գ, ժ, դ, վ, can be confused with their voiceless counterparts ս, շ, խ, Ֆ in consonant combinations.

[8] The word in WA occurs also as հեքեաթ, հէքեաթ, in EA it is standardized as հեքիաթ ("fairy tale").

Sound and Letter Combination Probability

In root words, consonants combine by common phonetic features, that is, a voiced consonant is followed by another voiced consonant, and a voiceless consonant assumes another voiceless next to cf.: ձգել and քցել. This general rule concerns the original distribution of Grabar consonants in triple and dual oppositions (see appendix 4) but still applies to EA, in writing, but not in pronunciation, also to WA[9].

6. Expect /բ, դ, գ, ձ, ջ/ after sonorants: /ր/, /ղ/ and /մ/, /ն/: սուրբ, եղբայր, կարգ, բաղձանք, աղջիկ, անգամ, եռանդ, արձան, իջնել, շաղգամ, ազգ, խեղդել աղջիկ, աղբիւր, մունջ, etc. More examples, as well as exceptions are presented in the entries of corresponding consonants.[10]
7. Expect /բ, դ, գ/ to pair with /ժ/ and /զ/: բժիշկ, դժուար, աժդահայ, զբաղմունք, ազդ, զգալ.
8. Expect /փ, թ, ք/ to pair with /շ/ and /ս/: թշուառ, յափշտակել, սփոփել, սթափ, սքեմ.
9. Expect voiceless (simple or aspirated) consonants to combine with one another: շտապ, ստոյգ, ոչխար, քծնանք, particularly, /խ/ and /շ/ before /տ/: բախտ, դաշտ, /փ, թ, ք, ց, չ/ before /ռ/ and /խ/: փխսել, չռել, etc.
10. Combination frequency is only a high probability; combinations of originally voiced and voiceless consonants as աղքատ, աղտ, զեղչ, բաղց, հարց, տրցակ, պախուրց, մանչ, դշխոյ, are seldom. Note, that a large number of such pairs derive from phonetic shifts, as: ագալ > աուգ or appear due to word building as: աղ-ցան, շուրջ-պար շաղ-կապ.

Letter Frequency

11. բ, դ, գ are more frequent, than փ, թ, ք.
12. ձ, ջ are less frequent, than ց, չ.
13. զ, ժ, ղ are less frequent, than ս, շ, խ.
14. ւ is more frequent than վ and ֆ.
15. բ, գ, դ, ձ, ջ, ս, շ, խ, ւ, are more frequent in roots than their voiced and voiceless counterparts.
16. դ, ւ, բ, ց, չ, ս, ր gain higher frequency due to their grammatical load.

4. ORTHOGRAPHY of CONSONANTS: Specific Rules

4.1 Spelling the Sound [v] with the Letters /վ, ւ, ո, ու, և/

1. Sound [v] is spelled with two consonants, վ, ւ, two vowels, ու, ո and a blend sign: և (եւ). **RO:** [v] is spelled with վ, ո and և.
2. /Ո ո/ is only used for the initial sound combination [vo]: ողկոյզ (see rules 11.2 & **exceptions** 11.9).
3. /Վ վ/ appears in all other initial positions: Վարդան, Վահան, վէպ. The spelling does not change in derivation: անվնաս, գահավէժ, սիրավէպ, զօրավար, կարեվէր, հոգեվարք.
4. Before vowels [v] is spelled with ու, as: ունէր, պատուական. **RO:** use վ: Նվարդ, սիրված. The writing tradition of Parskahayk, the modern Iranian Armenian community, the digraph /ու/ is simplified into /ւ/: Նւարդ, ւնէր.
   4.1 [v] preceding the vowel /ո/ is spelled with վ, as: գովք, ժողովուրդ, հով, համով, շուտով, սովոր. This rule includes the instrumental ending -ով: փողով, փորով, լուսումբնով.
   4.2 **WA exceptions**: ժողվել, խորվել, սորվիլ, թօթվել; these result from the loss of the penultimate vowel, cf.: ժողով, խորոված, թօթով, սովոր.

---

[9] This requires methodical memorization of each word spelling for majority of vocabulary and especially homophones, as բուռ - փուռ, գայլ - քայլ, դաս - թաս. However, a few common features and rules presented below help to distinguish them in writing. One of the generally useful things is to have in mind the historical shift of consonants, as well as familiarize oneself with the EA pronunciation of words beginning with the letters /բ, դ, գ, ձ, ջ/.

[10] For WA particularly, this rule means that if one knows that գգալ begins with գ, a voiced consonant, can assume that the following sound [k] should be /գ/.

5. In all other cases [v] is spelled with ւ, as: ազգիւ, իրաւ. **RO:** use վ: պատիվ, ավազ. the letter /Ւ/ is eliminated from the alphabet. In modern Armenia, /ւ/ sporadically appears in the upper case ԵՒ: Եւրոպա.
6. Sound combination [vv] emerging as a result of the passive voice infix ն does not change the spelling: գրաւիլ - գրաւուիլ, գովել - գովուիլ. If a new hidden syllable appears, /ը/ is inserted: հաշիւ հաշուել > active voice հաշուրիլ active voice, պատիւ > active voice պատուել, passive voice պատուրուիլ. **RO:** use վվ: գրավվել, պատվվել.
7. In **RO**, և is used to economically substitute the letter combination եւ: ձև, բարև, բևեռ, Սևաց, /և/ has no upper case: Եվա, Եվրոպա. The modern WA writing tradition does not recognize this digraph.
8. A summary on **RO** rules for spelling the sound [v]:
   8.1 Use /n/ for the initial combination [vo]: ոսկի.
   8.2 Use /և/ for the combination [ev] and [yev]: արև.
   8.3 In all other cases, use /վ/: վարդ, ավազ, իրավունք (see details and exceptions in 1.1: /n/ and /o/).

Suffixes Spelled with /ւ/		Suffixes Spelled With /վ/	
-ւէտ	բուրաւէտ	-ով	տնով-տեղով, համով-հոտով
-ւոր	լուսաւոր	-ով-ի	կիսովի ըմպրովի
-ուոր	զինուոր բանուոր	-ով-ի-ն	լիովին կամովին խմբովին

4.2 The Letters /Յյ/ and /Հh/

1. The consonant /h/ is always [h]. It is weak in final positions (see rule 42.2 below).
2. The sound [h] is spelled with two characters: /h/ and /յ/. **RO** uses only /h/ for the sound [h].
3. The sonorant /յ/ represents different sounds depending on its position in a word.
   3.1 The sound [h] in initial positions: յաղթել, յօժար; details see below, rule 42.31
   3.2 In diphthongs, the sound [y] combined with vowels: CO /այ/ and /ոյ/: յայտնի, գնայի, քոյր երեկոյեան. **RO**: այ, ոյ, and also յա, յու, յո: հայտնի, քույր, կյանք, մյուս, յոթ (see rules 2.1-4).
   3.3 In final positions /յ/ is silent, արքայ, **RO**: արքա, save: հայ (details see below, rule 42.33).
4. **RO** summary: /յ/ always sounds [y]: գնայի, յուղ, յար, յոթ, մայր, լույս. In initial positions, it is substituted with the letter /h/: հայտնի, and the final silent /յ/ is eliminated: երեկոյան. [11]

42.2. The Final Weak /h/ after /ը/

The final /h/ following the sonorant /ը/ is weak, and practically silent in most common words as: աշխարհ, խոնարհ It is easy to check in derivation when the word adds from the right and the final /h/ becomes distinct: ննջհ -ննջհել (see the table below). In օրհ-նել, արհամարհ-ել the stem final /h/ is weak too but more tangible in other derivatives: օրհնութիւն, արհամարհանք; the first /h/ in արհամարհել is always distinctly pronounced. Post-vocal final /h/ is clearly enunciated, as: գրոհ, զոհ, also: գրոհել, զոհել, տրոհել.

Final /h/ in Roots and Derivatives	
աշխարհ	աշխարհական աշխարհիկ լեռնաշխարհ համաշխարհային
ժպիրհ	ժպրհիլ
խոնարհ	խոնարհութիւն, խոնարհ-իլ իլ WA, -ել, EA
խորհ	խորհուրդ, խորհ-իլ WA, -ել, EA
ննջհ	ննջհել
չնորհ	չնորհալի Շնորհիկ (/h/ is silent in չնորհական)
ճանապարհ	ճանապարհաշինութիւն

[11] RO rules at first look reasonable and economical. However, they contradict the internal laws of Armenian (e.g., RO brings forward its own set of rules to explain the emergence of /յ/ in գնայի, արքայական, etc., adding a footnote or small print to explain that /յ/ in fact is the recovered final sound of words ending in /ա/ or /ո/). RO deprives the speaker a deeper understanding of word internal meanings (e.g., the connection between յ-անց-անք, գ-անց-անք, etc.), also, it created false connections between words through homographs, affecting the meaning system: յարել *incline* and հարել *beat*; to say nothing about paronyms, as: սէր and սեր, յամառ and համար, հող, հոտ, հօտ, յօղ, յօտ.

42.31 The Initial Sound [h] with /յ/ or /հ/ in CO

1. The initial /յ/ is pronounced [h] in CO: յոգնութիւն, յաճախ. **RO**: the initial sound [h] is always spelled with /հ/: հարս, հոյս. The initial /յ/ in RO is rare and always sounds [y]: յար, յաւամաճ.
2. In CO, the letter /հ/ is more frequent, than /յ/ for the initial sound [h].[12]
3. The initial /յ/ is followed by vowels, as: յաճախ, յոյս, յոյն.
4. Exceptions: յղել, յղի, յղկել, յղփաճալ, յստակ, and their derivatives.
5. The letter /հ/ can be followed either with a consonant or a vowel, as: հաճդիպում, հրեշտակ.
6. Initial /յ/ often is separable, as: յ-առաջ, յ-արձակ-ում, յ-ետ-ոյ, յ-աճ-կարծ, յ-ա-խուռն (խառնիխուռն), յ-աճց-ածք, յ-աճձն-ել, etc.[13]

Words and Derivatives Spelled with the Initial /յ/ Sounding [h] in CO				
յագուրդ	յաճձնել յաճձին(ս)	յարել	յիսուն	յովատակ
յագեցալ	յաճձնարարել	յարկ, յարկանի	Յիսուս	յորդ յորդոր
յախճապակի	յաճցագործ յաճցածք	յարձակում	յիրաւի	յորձանք
յախուռն	յապաղել	յարմար	յղել յղի	յորջորջել
յածաճաւ	յապաւել	յաւակնութիւն	յղկել	յուլիս
յակինթ	յաջող	յաւելեալ յաւելուած	յղփաճալ	յուղարկաւորութիւն
յաղթել	յաջորդ	յաւերժ յաւէտ	յոբելեան	յունիս
յաղթանակ	յառաջ	յաւիտեան	յոգնակի	յունուար
յաճախ	յառել	յափշտակել	յոգնութիւն	յուրթի
յամառ	յառնել	յեղաշրջել	յոխորտալ	յուռութք
յամենալ	յարութիւն	յեղափոխութիւն	(ան)յողդողդ	յստակ
յամր	յասմիկ	յեղել յեղյեղուկ	յոյզ յուզմունք	յօդ
յայտ յայտնի	յասպիս	յենարան յենել	յոյժ	յօդուած
յայտնութիւն	յատակ	յեսան	յոյն	յօժար
յանգ յանգել	յատուկ	յետոյ	Յունաստան	յօնք
յանդիման-ել	յար յարատեւ	յերիւրանք	յոյս յուսալ	յօշոտել
յանդուգն	յարաբերութիւն	յիմար	յոպոպ	յօտել
յանկարծ	յարգանք	յիշատակ յիշել	յոռի	յօրանջ
	յարդարել	յիշոց յուշ-ել	յովազ	յօրինել

42.32 & 42.4 Medial /Ցյ/

1. The medial /յ/ is quite rare; it never occurs between two consonants.
2. The medial /յ/ sounds [y] when:
   2.1 It is a diphthong component: հայ, հայր, հայելի, լոյս, զոյգ, երեկոյեան, etc.
   2.2 It is the final /յ/ moving into a medial position in derivation before vowels: արքայի, տղայական. In **RO** this /յ/ is called ձայնակապ *connecting vowel*; the RO rule states that /յ/ emerges if the first component in a derivative word ends in /ա/ or /ո/.[14]

---

[12] It is impossible to differentiate the initial /հ/ and /յ/ by ear in standard Armenian; however, they used to be distinct sounds in Grabar and their difference is reflected in many Armenian dialects. Words with an initial /յ/ sound [y] or with a heavy breath (which gave rise to colloquial abbreviations of proper names, as: Յակոբ > ‘Ակոբ; ‘Յովհաննէս > ‘Օհան, ‘Աւանէս, ‘Օնէս, ‘Օնիկ; Յովսէփ > ‘Օսէպ, ‘Ոսէփ, Օսիկ, etc.). On the other hand, words beginning with the /հ/ in some dialects have shifted to [խ], e.g. հաց > խաց, see rule 44.6.

[13] This initial /յ/ is the Grabar preposition ի, which shifts into /յ/ and attaches to the words beginning with vowels, cf.: յակաճէ յաճուաճէ (*ի ակաճէ ի աճուաճէ), but ի սկզբանէ, իհարկէ.

[14] A footnote or small print then explains that the connecting vowel in fact is the recovered final sound of words ending in and /ա/ or /ո/. Thus, RO brings its own complications and exceptions. However, the main negative aspect of RO is in that it affected the meaning system creating numerous disconnected homographs,

3. The medial /յ/ sounds [h] in derivation if the second component begins with an initial /յ/: յայտնի > ացյայտ [haytni > ahhayt]; յօնք > մրայօն [honk > mrahon]. **RO:** this sound [h] is spelled with /հ/: ացհայտ, մրահոն.
4. **RO:** the medial /յ/ always sounds [y]: հայելի, լոյս, ացհայտ, etc.

42.33 Final Silent /Ձյ/

1. The silent /յ/ follows final /ա/ and /ո/: տղայ, յետոյ, մեծարգոյ, կրնայ, կ'երթայ, մոռացայ, Կիլիկիոյ. etc. **RO** eliminated it: տղա, հետո, մեծարգո, կրնա, կերթա, մոռացա, Կիլիկիո.
2. It drops before any ending beginning with a consonant, տղացկան, երեկոներ, but: տղայութիւն.
3. **Exceptions:** /յ/ sounds [y] in a few monosyllabic words: հայ, բայ, ճայ, վայ, գոյ, խոյ, կոյ, Նոյ.
4. In **RO** these words follow the regular pronunciation of /յ/ as [y].
5. **Exceptions:** without a final /յ/ are spelled:
   5.1 Pronouns ending in /ա/ սա, դա, նա, ասիկա, ատիկա, ացիկա, etc.
   5.2 Several root words: այո, հա, ահա, ապա, հապա, հիմա.
   5.3 Imperative verbs: կարդա՛, խաղա՛, մնա՛, համարեա (the latter is an adverb deriving from a frozen imperative).
   5.4 Geographical names: Ամերիկա, Եւրոպա, Ասիա, Աֆրիկա, Ռուսիա, Մարոկո, etc.
   5.5 Newer loan words: աղա, փաշա, ամիրա, ռադիո, Պուտտա, օփրա WA, Բուդդա, օպերա EA.

4.3 Consonants in Triple Oppositions: /Բ Փ/, /Գ Ք/. /Դ Թ/, /Զ Ց/. /Ջ Չ/[15]

43.1 Բ and Փ

1. /Բ/ is more frequent than /փ/ (General rule 3.11 & 15.).
2. /Բ/ sounds [b] in EA, and /փ/ [p']. In WA, they are homophones: [p'], G. rules 3.2 & 3.3.
3. In EA, /բ/ shifts into [p'] in some positions, see the middle column below (G. rule 3.4).
4. Բ appears in the instrumental of nouns ending in -իւն if they consist of two or more syllables (արիւն - արեամբ), **RO** արյամբ. /Փ/ has no special grammatical load.

Remember words spelled with Բ and Փ		
Words Spelled With /Բ բ/		Words spelled with /Փ փ/
[b] in EA, [p'] in WA	[p'] in WA & EA	
Աբէլ արբել	աղբ դարբին	ամփոփ արփի
արբանեակ *RO*	աղբիւր *RO*	ափ դափնի երփն
բամբիւն *RO*	եղբայր երբ	զեփիւռ *RO*
բարբառ դերբայ	իբր լիրբ խաբել	խափշիկ խափանել
Զաբէլ *RO*	ծծումբ համբերել	ճողփել շամփուր
թամբել Համբարձում	համբոյր *RO*	յղփանալ *RO*
Յակոբ *RO*	յարբել հարբուխ	չափ փամփուշտ
յոբելեան *RO*	ճամբայ, *RO* ճամփա	փափագ փափուկ
ներբող տարբեր	նուրբ որբ որբ	փողփողիլ փրթիլ փրցնել
պարբերական	շաբաթ ուրբաթ	փրկել փրփուր
Սերովբէ Քերովբէ *RO*	սուրբ սրբել	

as սէր and սեր > սեր; hoտ and hnտ > hnտ, յարել and հարել; to say nothing about paronyms, as: յամառ and համար, hnդ, hnտ, hoտ, յօդ, յօտ

[15] For the third member / պ, տ, կ, ծ, ճ/ in these oppositions, see General rules 3.1, 3.9, 3.10, 3.15, 3.16.

Suffixes spelled with /բ/		Suffixes spelled with /փ/	
-բար	վեհաբար քաջաբար	-չափ	այսչափ
-եամբ	արեամբ ուրախութեամբ, *RO* -յամբ	(root)	հոգաչափ

43.12 /մ/ and /ն/ Sounding [m] before the labials /բ, պ, փ/

1. In simple words /մ/ is used, e.g., ամբաստանել, ամբարտաւան, ամբար, ամբոխ, ամբողջ, ճամբայ, ամպ, ռումբ, համբերել, համբոյր. Note that only in ամփոփ, շամփուր /մ/ is followed by /փ/.
2. It is /ն/ in derivatives, as: անբիծ, անբաւ, and before other than labial consonants: ռունգ, հանդէպ.

43.2 Գ and Ք

1. /Գ/ is more frequent in roots, and /ք/, in suffixes, see General rule 3.11.
2. /Գ/ sounds [g] in EA, and /ք/ [k']. In WA, they are homophones: [k'], G. rules 3.2 & 3.3.
3. In EA, /գ/ shifts into [k'] in some positions, see the middle column below, G. rule 3.4.
4. The final root is /ք/ rare, it occurs only in: արձագանք EA, արձագանգ WA[16], բուք, քաղիք, քաք-(ուն, քաքնուել), քեք, քոք, քուք, ճեղք, սարք, քաղաք, քուրք. In all other words, the final sound [k'] is spelled with /գ/ unless it is overwritten by the following rules 43.25-6, and -7.
5. /Ք / is associated with the plural number, մենք ենք, դուք էիք, ոմանք, անձինք, etc.
6. The final /ք/ also represents the frozen Grabar plural which drops if the word adds from the right, as: կառք - կառապան, վանք - վանական, դիրք -դնել, դիր, դրութիւն.
7. All productive suffixes with /ք/ are associated with the blended plural.
8. Here are two other suffixes to differentiate /գ/ and /ք/: -գին (կաթոգին, ջերմագին, մոլեգին) creates adverbs and քան (a preposition and a suffix) produces adverbs and pronouns (այսքան, որքան).
9. Note for EA pronunciation: the sound [g] in the first column is slightly devoiced in final and intervocal positions: [yerg\k], [zug\kel], etc.

Remember words spelled with Գ and Ք			
Spelled With /Գ գ/			Spelled with / Ք ք/
[g] in EA, [k'] in WA	[k'] in WA & EA		
արեգակ	աւազ	մարգ	**Final root /ք/**
ագահ	անգամ	միրգ	բուք
արգասիք	գոգ	մուգ	քաղիք
բարգաւաճել *RO*	երգ	յոգնակի *RO*	քաքուն
բուրգ	զոյգ զուգել	յոգնած *RO*	քեք
գագաթ[17]	էգ	նորոգել	քոք
գորգ	քազ քազաւորRO	նուազ	քուք
գրգռել	քարգման	ոռոգել	սարք
դրամատուրգ	կարագ	ուրագ	քաղաք
երանգ	կարգ	պատարագ	քուրք
դագանակ	ձագ	պարգև	**Initial and medial/ք/**
ծագել	ձիգ	ռունգ	արքայ *RO*
կանգ	հագուստ	սագ	հետաքրք(հ)ր-ական
ճիգ	հոգի ոգի շոգի	սգալ սուգ	հերքել
մարգարիտ	հոգս	վագր	մաքուր փոքր
մէգ *RO* միգամած	ձգել	տեգր	քրքում քրքրել
շաղգամ	ճրագ	օգոստոս	քնար քրքիջ etc. etc.
տեգ	մարագ	օգուտ օգնել	

[16] This is the original Grabar spelling of the word, the plural is արձագանգք.
[17] Initial /գ/ always sounds [g] in EA, the rule concerns /գ/ in *weak* positions.

Suffixes with /ք/ & /գ/ & Derivatives		Final dropping /ք/ & derivatives			
		ալիք	ալեկոծ ալեհեր	ծախք	ծախսել
		յարգանք *RO*	յարգել *RO*	կառք	կառապան
-գին	ջերմագին	արգասիք	արգասաբեր	կարծիք	կարծեմ
-անք 1	Վարդանանք	աշխատանք	աշխատող	հանք	հանել but հանքափոր
-անք 2	երազանք	բաղձանք	բաղձալ	հետք	հետապնդել
-արք	գործարք	բարձունք	բարձր	ծիրք	ծրի
-եանք	Մաթոսեանք	բարք	բարոյական	մեղք	մեղաւոր մեղայ
-իանք	աննմանիանք	բերք	բերել	ներքուստ	ներս ներածել
-իք	տանիք բարիք	դժոխք	դժոխայինն	շէնք	շինել
-ոյք	հաճոյք պիտոյք	դիրք	դրոյթ *RO*	պաշտամունք	պաշտօն պաշտել
-ուածք	յաւելուածք	եզերք	եզր եզերել	վարք	վարել զօրավար *RO*
-ունք	հարցմունք	երախտիք	երախտապարտ	վէրք	վիրաւոր կարեվեր
-չէք	կիսողչէք	երկինք	երկնայինն	տանիք	տուն տանեցի
-քան	այսքան	զօրք	զօրութիւն *RO*	տարերք	տարր տարրական
		խելք	խելագար	տուրք	տուր, տուեցի *RO*
		խորք	խորհին	քրտինք	քրտնել

43.3 Դ- and Թ-

Remember words spelled with Դ- and Թ-				
Words Spelled With /Դ- դ/			Words spelled with /Թ- թ/	
[d] in EA, [t'] in WA	[t'] in WA & EA			
աղամանդ	արդար	կարդալ	անթառամ	խրթին
անդամ	արդեօք	կենդանի	անհեթեթ	կաթ
անդունդ	արդէն	կոկորդ	անփոյթ	կաթսայ
ապարդիւն	արդիւնք	Հաղորդութիւն	արթուն	կանթ
դղրդալ	աւանդ	հարդ	ենթակայ	կանթեղ
դօդօշ	բադ	մարդ	ենթամնայ	կրթել
երդում	բարդ	յարդարել	ենթարկել	հարթ
զարդ	բերդ	նեարդ	երթ սգերթ	հերթ
թակարդ	բուրդ բրդել	որդ	երթալ	հորթ
թնդալ	**դադար**[18]	որդի	երթևեկ	մորթ
թունդ	**դդում**	ջարդ	երկաթ	յակինթ
ծորիդ	**դրդել**	ջարդուբուրդ	զարթօնք	յաղթել
հորդ	երդ-իկ	վառօդ	ընթացք	շանթ
մակարդակ	լեարդ լերդ	վարդ	ընթեռնուլ	շքերթ
մանաւանդ	խարդախ	վարդապետ	ընթրիք	որթ
հանդ	խլուրդ	վրդով	թարթել	պարթեւ
վաղորդեան	խնդիր	օդ	թեթև թերթ	սաթ
	խորդուբորդ	օրիորդ	թիթեռ	սաղարթ
			խաթարում	վիթ
Prefixes and suffixes spelled with /դ/			խեթ (խէթ)	փարթամ
դժ- (տժ-)	դժգոհ դժբախտ		խենթ (խենդ)	փերթել
ընդ-	ընդամէնը ընդհանուր		խորթ	փրթիլ
-արդ	խորհանարդ վիմարդ			
-որդ	երրորդ նախորդ		Suffixes spelled with /թ/	
-ուրդ	անմուրդ ժողովուրդ	-ոյթ	ասոյթ հասոյթ երեկոյթ	
		-ութիւն	գրութիւն մարդկութիւն	

1. /Դ-/ is more frequent both in roots and derivatives than /թ/ (General rule 3.11).

[18] In initial positions in Ea, /դ/ is always [d].

2. /Դ/ sounds [d] in EA, and /թ/ [t']. In WA, they are homophones: [t'](G. rules 3.2 & 3.3).
3. In EA, /դ/ shifts into [t'] in the universally weak (final, intervocal, ante/post-sonorant) positions, see the middle column below (G. rule 3.4). Note that in initial position is always [d] in EA; words which contain an initial [d] and medial [t'] in EA are in bold in the second column.
4. /Դ/ is grammatically associated with the second person pronouns, դուք, այդ, գործդ.

43.4 Ձ and Ց

1. /Ձ ձ/ is more frequent in roots and in /Ց ց/ in derivation (General rule 3.11).
2. /Ձ/ sounds [dz] in EA, and /ց/ [ts']. In WA, they are homophones: [ts'] (G. rules 3.2 & 3.3).
3. /Ց/ is grammatically associated with the following:
   3.1 Past (aorist) stems: սիրեց, կարդացէք, սառուցեալ, գնացք, նայուածք, ընթացք, etc.
   3.2 Causative verbs: լռեցնել, ուրախացնել.
   3.3 Genitive plural in some pronouns and declension ց in nouns: անոնց/նրանց, ասոնց/սրանց, իրենց, Վարդանանց, անձանց, ոմանց, մարդոց/եմարդկանց.
4. Ձ has a limited grammatical load: personal pronouns, 2nd p. plural: ձեր, ձեզ, ձեզմէ/ձեզանից ձեզմով/ձեզանով.
5. Take special note of the following roots which are productive in word-building: բարձ, դարձ, մերձ, անց, կից, ցոյց.

Remember Words with Ձ and Ց			
Words Spelled With /Ձ ձ/		Words Spelled with /Ց ց/	
[dz] in EA, [ts'] in WA	[ts'] in WA & EA		
անձ	արձակուրդ	աղցան	
անձնապաստան	արձան	**անց**-ած ածանց թափանցիկ	
անձուկ	**բարձ** բարձիքոդի	չափազանց անցորդ	
ատաղձ	բարձր բարձունք	ապաթարց	
արձակ	բարձրաբերձ բարձրանալ	Արցախ	
արուարձան	մանկաբարձ վերամբարձ	արցունք	
բաղձանք	դաղձ	բաց գոց	
գեղձ	դարձ-նել դարձեալ	ընթերցարան	
ըղձալ	տարեդարձ փոխադարձ	թափանցիկ	
թախանձել	արևադարձ հայրենադարձ	**կից** կցորդ դրկից հարակից	
իղձ	դեղձ դեղձան	հարց հաց	
լորձ	դեղձանիկ	մրցութիւն ուրց	
կաղկանձել	դերձակ	պախուրց տրցակ	
հեղձուկ	դերձան	**ցոյց** ցուցնել օրացոյց ժամացոյց	
հերձել	խուրձ	փոցխ	
մաղձ	համարձակ	քաղց	
մերձ մերձակայ	համբարձում	քաղցկեղ	
մերձաւոր բևեռամերձ	հանդերձ-անք հանդեր-եալ	քաղցր	
մղձաւանջ	յարձակում		
յորձանք	որձ	**Suffixes With g**	
	վարձ-ել վարձկան վարձակ	-ացք	հայեացք լուացք
Suffix with ձ	վրձին	-ոյց	զրոյց սառոյց կառոյց
-երձ ուղերձ	փորձ	-ոց	դպրոց գազանանոց
հանդերձ	օձ	-ցի	դրացի մշեցի ամերիկացի

43.5 Ջ and Չ

1. /Չ չ/ is more frequent in derivation, and /Ջ ջ/, in roots (General rule 3.11).
2. /Չ չ/ sounds [ch'] in EA, and /ջ/ [j]. In WA, they are homophones: [ch'] (G. rules 3.2 & 3.3).
3. /Չ/ is grammatically associated with negation: ոչ, չէ, չկայ, չխաղամ.

3.1 /Ջ/ is a verbal infix in present stems: կառչիլ, հանգչիլ, փակչել.
4. /Ջ/ is grammatically associated with the declension ոջ, as: կնոջ, քրոջ, ընկերոջ.

Remember Words with Ջ and Չ		
Words Spelled With /Ջ ջ/		Words Spelled with /Չ չ/
[j] in EA, [ch'] in WA	[ch'] in WA & EA	
աղջամուղջ	աղջիկ	աչք
շիջ(ան)ել	**ա**ջ առաջ առաջին առջև	դարչին
անուրջ	աջակից ընդառաջ յաջորդ	զեղչել
գաղջ	արջ	թռչել թռչուն
գեղջուկ	գոջալ	խոչընդոտ կանաչ
եղջերու	**է**ջ առէջ էջմիածին իջնել վայրէջք	կանչ կոչ
եղջիւր	խոխոջ քրքիջ	մինչ(և) մինչև մինչդեռ
երջանիկ	կամուրջ հաղարջ	ոչ չարչի ոչխար
թրջել	հրշէջ անշէջ	փարչ փուչ
լանջ լուրջ	**մէ**ջ մէջք մարդամէջ	
խոխոջալ քրքջալ	միջև միջին միջատ	**Affixes Spelled With /չ/**
մարջան	մրջիւն **շուրջ** շեղջ	-չ- ոչինչ չուզել չգալ չէր
(շուրջ) շրջագայել	**ողջ** ամբողջ առողջ	չ- չաստուած չկամ չտես
շրջան յեղաշրջում	ողջախոհ ողջոյն	-իչ գր(ի)չուրիւն թովիչ ուսուցիչ
յորջորջել ստերջ	ոջիլ որջ վերջ քաջ	-չ- դիպչել կառչել, -իլ WA
ջախջախել	ջղջիկ WA, չղջիկ EA	-չէք բերողչէք կապողչէք

4.4 Spelling the Consonants in Dual Oppositions: ղ-խ, զ-ս, ժ-շ, վ-ւ-ֆ, և, and ր-ռ

44.1 Ղ and Խ

Remember Words with Ղ and Խ			
Words Spelled with /Ղ ղ/		Words Spelled with /Խ խ/	
[ղ] sounds [ղ]	/ղ/ sounds [խ]	/խ / always sounds [խ]	
աղաչանք	աղբիւր	ախտ ախտաժետ	խրոխտ
աղերս-ել	աղջիկ	ապուխտ	ծախել ծախս-ել ծախք
աղջամուղջ	աղքատ	բախել	կախել
աղտ աղտոտ	բողկ	բախտ	կխտար
գող	գաղտնի	բ(ղ)խել	կմախք
դեղ դեղին	դաղձ	գխտոր	յախճապակի
բաղիք բուղք	դեղձան	դժոխք	նախ նախկին նախորդ
խեղկատակ	դեղձանիկ	դրախտ	նախճիր
ծաղիկ Կաղանդ	եղբայր	երախտապարտ	նախշ-ուն
կաղ-ալ կաղկանձ-ել	խեղդել	երախտիք	ուխտ (երդում)
կողպ կողպէք կղպանք	կեղտոտ	զմրուխտ	ուխտադրուժ ուխտել
ճղել ճողփել	ճեղք-ել	թախանձել	պանդուխտ
մեղաւոր	մեղք	թախտ	ջախջախել
մեղր մեղու	յաղթել	թխկի	Սանդուխտ[19]
ուղի ուղարկել	շաղգամ	թուխպ	սխտոր
ուղտ ընձուղտ	շաղկապ	թուխս	սրտաբուխ
պղտոր	ողկոյզ	ժխտել	վախ-կոտ
սանդղաշար	սանդուղք	լախտ լախտախաղ	Վախթանգ
տեղ-ալ այստեղ տուննուտեղ, etc.	քաղցր	խախտել	վախճան
		խրախճանք	վխտալ
		խրախուսել	տախտակ, etc.

[19] And all names derived with - դուխտ, Iranian loan meaning *daughter:* Շահանդուխտ, Որմիզդուխտ, etc.

1. /խ խ / is more frequent than / ղ ղ/.
2. [ղ] voiced and [խ] voiceless have phonetic pronunciation in EA and WA, as: կախաղան, խաղող, խաղ, խեղճ, խաղտալ, մառախուղ . **Exceptions**: see rules 4 & 5 below and 44.6.
3. /ղ/ seldom occurs in initial positions.
4. /ղ/ in weak positions can shift into /խ/, that is, եղբայր sounds [եխփայր], խեղդել: [խեխքել] etc.;[20] focus on the second column in the table below. See G. rules 3.5, 6 & 9.
5. /խ/ does not shift into /ղ/.
6. /խ/ mostly combines with other sounds with similar phonetic features պ, կ, տ, ծ, ճ (simple voiceless in Grabar and EA), see G rule 9. **Exceptions:** աղքատ, բողկ, գաղտնի, թուղթ, յաղթ, քաղցր etc.
7. Note the paronyms: ախտ *malady,* աղտ *slime;* ուխտ *oath,* ուղտ *camel* as examples ախտ, ուխտ and exceptions աղտ, ուղտ to rule 44.16 above.
8. /ղ/ mostly combines with vowels, sonorants and voiced (in Grabar and EA) consonants բ, գ, դ, ձ, ջ, աղօթք, աղբիւր, հեղգ, հեղձ, աղջիկ, աղմուկ, see General rule 3.6.

Suffixes spelled and pronounced with /ղ/		
-եղ -եղէն -ող	կանքեղ ուժեղ կանաչեղէն ոսկեղէն խնամող օգնող	There are no productive affixes with /խ/

44.2 Ք and U

1. /U u/ is significantly more frequent than /Ք q/.
2. [U] voiceless and [q] voiced are distinct phonemes differentiating minimal pairs, as: զարդ, սարդ; զուտ, սուտ; զուր, սուր; փարիզ(ե)ցի, փարիսեցի. **Except** for some positions, see the next rule.
3. WA shows a tendency for a weaker, voiceless /q/ in consonant clusters qբ, qգ, qկ, qդ, qտ, qմ, qն where it can be confused with /u/, e.g., the words ագգ and աւք, ագդ and աւտ , sound quite similar. In EA they are clearly distinct. The word list in the table below is intended for WA spelling; note that the words containing /q/ are often misspelled.
4. /U/ does not shift into q in pronunciation. Observing this rule promotes a native-like pronunciation of Armenian by English speaking students.
5. /U/ is grammatically associated with:
   5.1 First person in pronouns: ես, այս, իմս, կեանքս.
   5.2 Second person in present tenses: ծգես, գիտես, ապրես - ապրիս, կարող ես - կրնաս.

Words Spelled With /q/		Words Spelled With /u/		
ագգ	զգալ	Աստուած	դուստր	սպասք
ագդ	զգեստ	առագաստ	ոստիկան	սպիտակ
ագդել	զգոյշ	առաստաղ	ուստի	ստամոքս
ագդր	զգօն	ասպնջական	սգալ	ստանալ
ագնիւ	զկեռ	աստիճան	սկահակ	ստեղծել
անգգայ	զմայլուած	աստ	սկեսրայր	ստուեր
զարդ	զմուռս	աւք	սկիւռ	սփռոց
զբաղիլ	զնդան	աստղ	սկսիլ	սքեմ
զբաղմունք	զտել	դաստակ	սպանանել	վստահ
զբօսանք	կազդուրել	դաստիարակ	սպասել	etc.

6. /q/ is a Grabar preposition still in use in pronoun accusatives, WA formal styles: զիս, զայն, զքեզ.[21]
7. Suffixes containing /q/ and /u/ share the feature of being quite blended with stems:

[20] This shift is reflected in colloquial forms, as: WA խրկել from ուղարկել.

[21] /q/ is blended in many derivatives: արքուն - զարքուն, q-առ-ի-վեր, q-արմ-անք, q-գլխ-իչ, q-եռ-ալ cf. with the preposition ի > յ: q-անց-անք (յանցանք), q-արդ-ար-ել (յարդարել), etc.

7.1 The suffix **-ատ** appears with a preceding vowel variations: **-աատ**: իմաատ, ճաւաատի; **-եատ:** արուեատ, արհեատ, զգեատ, համեատ, ուտեատ; **-իատ:** հանգիատ; **-ուատ:** ապրուատ հարուատ հեռուատ ներքուատ; also as **-ատ-ան**: հեռաստան, Հայաստան.
7.2 The preposition-prefix is mostly blended: զ-արտ-ուղի, զ-արդ-ար-ել, զ-արմ. զ-անց (առնել).
7.3 The suffix -ազ is practically frozen: ճաւազ, ճուազ.
7.4 Note the large number of derivatives from բազում > բազմաթիւ, բազմազաւակ; also, բազ(ուկ) > բազկաթոռ, բազմոց, բազրիք.

44.3 ժ and Ճ

1. /Ճ չ/ is considerably more frequent than /ժ ժ/.
2. [Ճ] voiceless and [ժ]voiced are distinct phonemes, cf.: դժուար, թշուառ; անուժ, անուչ; գուժ գորչ; **except** for some positions, see the next rule.
3. WA shows a tendency for a weaker, voiceless /ժ/ especially at the end of a word and before sonorants [յ], [ն], and [ր] where it can be confused with /չ/; see the word list below and note that words containing / ժ/ are often misspelled. In EA they are clearly distinct sounds.
4. /Ճ/ does not shift into [ժ] in pronunciation.
5. Neither of these consonants carry a grammatical load.
6. No productive affixes contain /ժ/ or /չ/. The prefix դժ- is not active but has some key derivatives: դժկամ դժնդակ դժբախտ. (blend in դժուար). The WA writing տժ- (տժգիտ, տժգոհ, տժգոյն) unifies its pronunciation with EA and Grabar. Note also the suffix -աչ in թթուաչ. Note also the Greek loan prefix արքի or արչի as in արքեպիսկոպոս, WA արչիդուքս, արքիպեղագոս; EA արչիպելագ.

Words Spelled With /ժ/			Words Spelled With /չ/		
ախորժիլ	դժգոհ	ժուժկալ	անուչ	դչխոյ	ճաչկերոյթ
այժմ	դժկամ	խաժ	աչխատիլ	դրոչմ	նչաձ
աչխոյժ	դժնի	խոժոռ	աչխարհ	զաւեչտ	չտապիլ
արժանի	դժոխք	հանդուրժել	ապուչ	թշուառ	չքամուտք
արժէք	դժուար	մերժել	արբչիռ	լաւաչ	պատչգամբ
բաժնել	դրժել	չարժիլ	գոլորչի	խորչ	քարչել
բժիչկ	երաժիչտ	ուժեղ	գորչ	խորչոմ	քնքուչ
դաժան	ժլատ	տժգոյն	դաչնակ	կուչտ	etc.[22]

44.4 Վ վ, Ւ and Ֆֆ

1. /վ/ and /ւ/ devoice and shift into [f] in some words: հարաւ, ճաւք. However, they are distinct phonemes differentiating a few words: ֆսֆսալ - փսփսալ. See rules on spelling the sound [v] at 4.1.
2. /ֆ/ is a seldom used letter occurring in:
   2.3 Words of foreign origin, as ֆրանկ, ֆաստն, ֆոնոգրաֆ.
   2.4 Onomatopoetic words: ֆսսալ, ֆշֆշալ, ֆռռալ, ֆոֆռալ and interjections, ուֆ, օֆ.
3. Some dialects, like Grabar have no /ֆ/ and substitute it with /փ/ in new loans, as Փրանգստան, or փուտբոլ for ֆուտբոլ, cf.: փիլիսոփայ *philosopher* borrowed from ancient Greek; and the same trend in: Ֆիֆիլիս - Ֆիփիլիս, Աֆրիկա - Ափրիկէ, etc.

[22] Note, that in this selection /չ/ appears in positions where it is often confused with /ժ/. Otherwise, words containing /չ/ would create a much longer list, cf. the larger number of words containing /u/ versus /q/.

44.5 Ր/ր and Ռ/ռ

1. /Ր/ (soft, monovibrant tap) is significantly more frequent than /ռ/ (hard, multivibrant trill), see G. rule 3.16.
2. [Ր] and [ռ] are distinct phonemes differentiating words: դեր - դեռ (see more examples below). If pronounced correctly, their spelling does not cause problems. However, modern WA tends to generalize /ր/ for /ռ/, and EA, especially in Yerevan conversational style, favors the generalization of /ռ/.
3. Both have positional and combinational limitations.
4. /Ր/ does not begin words, save a few loans: րոպէ, րաբուն, Րաֆֆի.
5. /Ռ/ does not start originally Armenian (Indo-European) roots either but most loans are spelled with it: ռաբբի, ռազմիկ, ռեհաւ, ռամիկ, ռոճիկ, ռումբ, ռունգ, ռուս, ռօմ, Ռոքսան, Ռուսիա, etc. Some borrowings are found in double spelling, as: րաբբի, ռաբուն, especially the novel loans in WA and EA differ depending on the source language pronunciation:[23] WA րատար, րուբլի, Րոմանիա; EA: ռադիո, ռուբլի ռադար, ռետին, Ռումինիա, etc.
6. /Ր/ mostly combines with voiced consonants (G. rule 3.6): վերջ, կարգ, բերդ, բորբ; cf.: բրջել but բաց.
7. /Ռ/ mostly combines with voiceless consonants (G. rule 3.9): թռչել, կոթնել, խռպոտ, հռչակ, ուռճանալ, except before /ն/: դառնանալ, խառնիխուռն; see rule 12 (44.512) below.
8. Grammatically, /ր/ is associated with:
   8.1 the nominal plural number: եր, ներ,
   8.2 past tense forms: էր, խաղար, գիտէիր,
   8.3 WA participles: (մի՛, չեմ) խաղար, սիրեր, խօսիր/խօսեր.
9. /Ռ/ does not carry a grammatical load.
10. In repetitives, the root /ռ/ shifts into /ր/ in the first component: բարբառ, (> բառ), բրթիռ (> թռչուն, թիթեռ), դիւրագրգիռ, մրմուռ, սարսուռ, կարկառել. If the root contains a /ր/, it remains intact in reduplication: կերկերուն, մարմրուն.

Spelling /Ռռ/ and /Րր/ in Homonyms and Paronyms					
Trill /Ռռ/	**Tap /Րր/**	**Trill /Ռռ/**	**Tap /Րր/**	**Trill /Ռռ/**	**Tap /Րր/**
ախոռ	աղօրիք	թռչել	բրջել	ճառ	ճար չար
ակռայ	արքայ	ժայռ	սայր	ճմռթկել	ծաճոր
աճուռա	ամբար	լեռ	ողջ լեր	մեռել	մերել
առատ	արատ	լուռ	լուր	յամառ	յարմար
առնական	արնաքամ	լռել	լրել	շառագոյն	շարական
առոյգ	արդյր	խառն	խարան	պառաւ	պարապ
առու	արու	խռմփալ	խրտնել	փառք	պարկ բարկ
առօրեայ	արօր	ծառայ	ծարաւ	պատառ	փափար
բառ	բարք	ծառ	ծեր ցար	ջեռակ	ճերմակ
բեռնել	բերել	ծոռ	ճոր ծորակ	ջեռոց	ջերմոց
բուռ	բոյր	կառավարութիւն	կարաւանատուն	սառն	սար
գառ	քար	կառչած	կարճած	սաւառնակ	զուարակ
դառն	թարմ	կառք	կարգ	սէր	սեռ
դառ բառ	դար	կեռաս	քէրրաս	սկիւռ	ժխոր
դեռևս	թերևս տերև	կեռ	կերկերուն գեր	սփռոց	սրբոց
դեռ	դեր թերի	կնճիռ	քրքիջ	վաճառել	վճարել
դուռ	դուր տուրք	կռել	կրել քերել	վառ	վար
եռալ	երակ	կռիւ	ցրիւ	վճիռ	վերջ
եռեակ	երեք	կռնակ	գրտնակ	տառ	տարի տարերք
զառանցանք	զարդարաք	կռունկ	կրունկ	քառակուսի	կարասի
զեփիւռ	շեփոր	հառաչ	հաղարջ	քառորդ	կարօտ
զկեռ	կեր	հեռու	հերու	քեռի	գերի
թշուառ	դժուար	ձեռք	ձեր ծեր	քոռ	քոր կոր
թոռ	Թորիկ	ձմեռ	ձմերուկ	քուռակ	գուրգուրանք

[23] WA as a rule follows the English pronunciation and EA, the Russian pronunciation.

11. In onomatopoeic repetitives this shift does not occur: պոռպոռալ, դռդռալ, կռկռալ, հռհռալ, մռմռալ, ֆռֆռալ, փռփռալ. Observing the last two rules helps to differentiate words like գուրգուրալ, գրգռել, and գոռգոռալ, cf. the table above.

12. Only /ռ/ precedes a root or stem /ն/: առնել, սպառնալ, սառն, դառն. It shifts into /ր/ if the stem /ն/ drops in derivation. In Grabar this rule was quite absolute in word building and in inflection, as: դուռն - դրան, դրունք, լեառն - լերին, ամառն - ամրան, ձմեռն - ձմրան. WA tends to maintain the latter forms, along with novel not shifted forms, as: դուռի, ամառուան; in EA, this rule is frozen in older derivatives, as: դառնալ - դարձնել, but: դռան, լեռան, ամռան, ջեռուցիչ, etc. See the table below.

/Ր/ < /Ռ-/ before /Ն/		Ր Emerging before Ն in Derivation	
ամառնամուտ	ամարանոց WA	արնավառ >	ար(հ)ն+ ա+վառ
բառնալ	բարձել	գարնան >	գար(ու)ն+ան
բեռնել	բարձրաբերձ բերել	սափորներ >	սափոր+ներ
դառնալ	դարձեալ	կոյրնալ WA >	կոյր+(ա)նալ
դռնապան	դրացի դրկից	մտքերնին WA >	մ(հ)տք+եր+նի+ն
ձմեռ	ձմրան WA	նարնջագոյն >	նար(հ)նջ+ա+գոն
ընթեռնելի	ընթերցում	չորնալ WA >	չոր+(ա)նալ
համբառնալ	համբարձում	սրնգահար >	սր(հ)նգ+հար
ջեռնուլ obs.	ջերմ	վերնագիր >	վեր(հ)ն+ա+գիր

13. The suffixes -առ- (պայտառ, կարճառօտ) and ար-ք, ար-ար, ար-ան (գործարք, գործարար, գործարան) derive from the Grabar verb *to do*, its present stem առ(ն-եմ) and the past stem ար(ար-ի). Many prefixes with /ր/are quite blended, are also still strongly associated with roots, as: շար-ել, պար-ել, պար-ոյր, ստոր-անալ, վեր-անալ, վեր-ցնել, տար-բեր, etc.

Prefixes with /ր/		Suffixes with /ր/	
անդր-	անդրադարձ անդրշիրիմեան	-արան	դասարան թանգարան
արտ	արտադրել արտագաղթ	-արար	կենարար լուսարար
գեր-	գերագոյն գերազանց	-արդ	գմբէթարդ
յար-	յարաբերութիւն յարատեւ	-արք	գործարք լուծարք
շար	շարադրել շարունակ	-կար	վճռասկար
պար-	պարագայ պարագիծ	-(ա/ե)րէն	հայերէն յունարէն
ստոր	ստորադաս ստորակէտ	-բար	սիրաբար մայրաբար
վեր-ին	վերադարձ վերնատուն	-(ե)րորդ	երրորդ տասներորդ
տար	տարօրինակ տարաժամ	-որ	պղտոր հատոր բոլոր
տրամ	տրամաբանել տրամադրութիւն	-ոյր	պարոյր, սնգոյր
		-(ո)ւոր	զօրաւոր բանուոր
Prefixes with /ռ/		-որդ	նախորդ քառորդ
առ-	առաջ առհասարակ առօրեայ զառամ զառիվեր (from the preposition առ-)	-ուրդ	ժողովուրդ յագուրդ
		-օրէն	պարզօրէն յամառօրէն
-առ	արջառ թշուառ		
-առ-օտ	կարճառօտ համառօտ		

44.6 Հh and Խխ

Differentiating /h/ and /խ/ at times is difficult for students of Armenian as a second language, as well as for native speakers of Armenian dialects where the shift h > խ is active.

Paronyms with /խ/ and /h/					
խազ	հազ	խարկել	հարել	խոյզ	յոյզ
խալ	հալ	խաւ	հաւ	խոյս	յոյս
խակ	հակ	խէր	հէր	խոպոպ	յոպոպ

խամրած	համր	խեցի	հաց	խոտ	հոտ
խայծ	հայց	խիւս	հիւս	խորթ	հորթ
խայտ	յայտ	խնոցի	հնոց	խոր	հոր
խանդ	հանդ	խնչել	հնչել	խուժել	յուշել
խաչել	հաչել	խնջոյք	հաճոյք	խունկ	յօնք
խառնել	յառնել	խշտեակ	հրեշտակ	խրել	հրել
խատուտիկ	հատիկ	խոթել	հոտել	խօսք	հոսք
խարխխ	հարուստ	խողովակ	հող	etc.	

4.5 Double Consonants

1. Double consonants are spelled as pronounced; they are not frequent as a rule emerge in derivation:
   - աննշաճ, աննշմար, աննմաճ,
   - աճուճ-ճեր, աճուճ-ճին, կաճոճ-ճեր, լմնճալ
   - եր-րորդ, չոր-րորդ, ին-ն-երորդ,
   - երկ-կողմ, երկ-կենցաղ,
   - կեցցէ > կենալ- կեա-ց + ց + է,
   - օրրան > օրօր, բերրի > բերել, սպաննել > սպանանել, փաթթուկ > փաթաթեմ, փաթեթ,
   - զննել~ մանրազնին, քննել ~խորաքնին, փթթած ~ փթիթ, բթենի ~ բուր, ծննդեան ~ ծնունդ, ուղղամիտ ~ ուղիղ, ծծկեր ~ ծիծ.
   - թշշալ > թշթշալ, բզզալ > բզբզալ, etc.
   - The original vowel between the following double consonants does not reconstruct in existing words: զգուանք, զգուանք, դդում, լլուկ, խխունջ, շշուկ. However, the schwa pronounced between them assumes a vowel shift, consequently, an emergence of double consonants in word building.
2. Passive voice infix -ու- creates double [vv] if following a verbal stem ending in a ւ, վ, ու, գովուած. **RO**: use double /վվ/ (see)
3. Three roots have a double /րր/ without a schwa between them: անդորր, մրրիկ, տարր; the last two can obtain a vowel between them: տարերք and մըրըրկած (this form is mostly found in poetry for rhyme).
4. Foreign words spelled with double consonants in source languages maintain them in Armenian. A pronunciation free of foreign accent assumes their double pronunciation: Աթիլլայ, Ապոլլոն, Աքիլլէս, Էմմա, Աննա, Վիեննա, **exception**: միլիոն, also note տոլար WA, դոլար EA.

Useful Tips for Correct Spelling

Structural Analysis: Armenian is an agglutinating language where affixation is the key mode of connecting words together. Affixes (suffix, prefix, infix) in word-building and grammar have a limited quantity. Therefore, a structural analysis of derivative words and a feel for word building components and grammatical endings significantly contributes to correct spelling, cf.: ընթացք - ընթ (root, see rule 13.12) + աց (aorist, see rule 43.431) + ք (plural, see rule 43.26); լու + աց + ք; չար + չար + ածք, etc. Below are a few quite general rules:

- The aorist stem and causatives are spelled with /ց/: կարդաց, կարդացող, կարդացած, կերցնել.
- Past participle ends in /ծ/: կարդացած, կերած; the future Participle ends in /ք/: խօսելիք.
- /ք/ is associated with the plural: երգենք, կարդացինք. It can drop in word building (վէրք - վիրաւոր).

Etymological Awareness: Some etymological awareness also contributes to correct spelling. *Remember*:

- Older loans retain the Grabar spelling and are quite uniform in EA and WA: օգոստոս August, սեպտեմբեր September, հոկտեմբեր October, շաբաթ Sabbath, Ամերիկա America, Իտալիա Italy, Հռոմ Rome, Վենետիկ Venice, Եւրոպա Europe, յուլիս July, Յովհաննէս John , Յիսուս Jesus, etc.
- Newer geographical names and other loans diverge in spelling according to their modern pronunciation, as: WA Պոսթըն, EA Բոստոն Boston, WA Լոս Անճելէս, EA-RO Լոս Անջելես Los Angeles, etc. Details in EA Lesson 15, vocabulary differences.

KEY TO LESSON 1

Lexical Exercises.

6. Text: **Ararat.** This is a mountain. That is a mountain. That is the mountain. *A mountain* is that. This is Ararat. This is Mount Ararat.

7. Արարատն է ատ: *That* is Ararat. Արարատ սարն է աս: *This is* the mount Ararat.
Արան է տանտէր: *Ara is the host.* Սան էր ան: *S/he* was an alumnus/a.

8. սան, սար, սէր, տէր, տար, տանտէր.

9. 1. Ատ սար է: 2. Աս սար է: 3. Արարատ սար է: 4. Արարատն է սար: 5. Աս Արարատ սարն է: 6. Աս սէր է: 7. Աս է Նարէն: 8. Ան սան էր: 9. Նարէ, աս տա՛ր: 10. Արան տէր է: 11. Արան տէրն էր: 12. Արան էր տանտէրը: 13. Աս Արան է: 14. Ատ Նարէն է: 15. Ան Արարատն է:

KEY TO LESSON 2

Lexical Exercises

2. Text: **Aram, Ardag and Aris.** I am Aram. My name is Aram. I am thirty years old. And this is Ardag. He is eleven years old. This is my country, America. And this is my home. I have a nice house (home). My home is nice. Ardag, do you have a home? I have a home and a cat. Aram, look, this is my home. My home is in America. And this is my cat. My cat is black and pretty. The name is Aris. My cat's name is Aris. Aris is my cat. Aris is still two years old. He saw a mouse. Aris has a mouse. Does the cat eat mice? Does Aris eat *mice*?

4. Արամ-ն, անուն-ս, Արտակ-ն, Արտակ-ը, երկիր-ս, Ամերիկա-ն, տուն-ս, կատու-ս, անուն-ը, կատուի-ս, անուն-ն, կատու-ն, մուկ-ը, Արիս-ը.

5. 1.The cat is black. Aris is a cat. 2. The cat eats mice. 3. This is America. America is a country. 4. America is a beautiful country. 5. Where is America? Is America a beautiful country? 6. This is Sevan. *Sevan* is beautiful. 7. *Pretty is* Nareh. Nareh eats mushrooms. 8. Nareh is twelve years old. 9. I am Ardag. *That* is Nareh. This is me. 10. That is Ardag. Is this Ardag's house? 11. My name is Aram. I am thirty years old. 12. That is a pretty picture. Is *that* a pretty picture? 13. These are Ardag's scissors. 14. And that? That is mine.

6. 9 ինը, 19 տասնինը, 90 իննսուն, 91 իննսունմէկ, 92 իննսուներկու, 99 իննսունինը.

7. 1.Աս իմ երկիրս է. 2.Եւ ատ Արամին երկիրն է: 3.Աս սուր մկրատ է: 4.Ան իմ տունս է: 5.Տունս սիրուն է: 6.Աս սեւ կատու է: 7.Կատուն մուկ կ'ուտէ: 8.Ատ Արտակի՞ն կատուն է: 9.Ան Արտակին կատուն է: 10.Արամը երեսուն տարեկան է, իսկ Նարէն՝ տասներկու: 11.Նարէնն տունն է:

KEY TO LESSON 3

Lexical Exercises

2. Text: **Gift.** I am Ardag. My name is Ardag, and my last name [is] Diradurian. I have two first names and one last name. One of my names is Ardag, and the other [is] Arman. And Aris has one name, that is, Aris. Aris is mine, he is my cat. I am Aris's owner, Aris's Ardag.This is Nareh. I am eleven years old, and Nareh, twelve. Nareh is pretty! I have pencils. Where are my pencils? I give Nareh a present. Shall I give Nareh my picture? I give Nareh my picture. Is this a pretty picture, Nareh? It's pretty.
It is mine, it's my picture. It's a gift. And does Aris have a picture? Give me Aris's picture.

4. Արտակ-ն, անուն-ս, մականուն-ս, անուններէ-ս, Արիս-ը, կատու-ս, տէր-ն, Արիսի-ն, Արտակ-ը, Նարէ-ն, մատիտներ-ս, Նարէի-ն, նկար-ս, նկար-ը.

5.

սաներ	մանուկներ
սէրեր	նուէրներ
սուկեր	կատուներ
տէրեր	տարիներ
տ(ու)ներ	մատիտներ
նաւեր	անուններ
միւս	սենեակ
մատ	նաւաստի
մուկ	կրակ

6. Red blood, red fire, red sun, red heart.
One joke, one name, one letter, one last name, one present.
Two years, two columns, two years old. two children, two sailors.
Nine shoulders, nine wheels, nine suns, nine friends.
Ten columns, ten letters, ten pictures, ten leaves.
Our cat, our home, our year.
My cat, my letter, my time my picture, my friend.
Black mushroom, black mouse, black cat, black lie.
Sharp shoulder, sharp letter, sharp leaf, sharp joke.
Pretty picture, pretty ship, pretty child, pretty gift.
The next column, the other sailor, the other cat.

7. 1. Կրակն ու արեւն կարմի՞ր են: 2. Նարէն տու՞ն է: 3. Արտակը երկու՞ աղուն ունի: 4. Իմ նկա՞րս տամ Նարէին: 5. Կատու՞ն մուկ կ'ուտէ: 6. Արամը նաւաստի՞ է: 7. Արտակը մանու՞կ է:

8. 1. Աս իմ սենեակս է: 2. Իմ տունս կարմիր է: Իմս է: 3. Եւ ատ Արամին տունն է: 4. Աս տունն ու՞ր է: Ամերիկա է: 5. Աս սեւ կատու է: Կատուն մուկ կ'ուտէ: 6. Ատ Արտակին կատուն է: Ու՞ր է կատուն: 7. Կատուին աղունը Արիս է: Աս Արիսին նկարն է: 8. Ու՞ր է Նարէն: Ու՞ր են իմ նկարներս: 9. Ու՞ր են մատիտները: Աս իմ մատիտներս են: 10. Ես Նարէին իմ սիրտս կու տամ: Նարէին նկար տու՛ր: 11.Աս նաւը տասնմէկ նաւաստի ունի: Ասի սեւ նաւ է: 12. Ես տասը մատ եւ մէկ սիրտ ունիմ: 13. Ան երկու նկար ունի, իսկ (եւ) ես՝ մէկ: 14. Ան մէկ աղուն ունի, իսկ ես՝ երկու:

KEY TO LESSON 4

Lexical Exercises

1. Text: **Marital love.** Ara and Ani are spouses. They love each other. Ani loves Ara. And Ara loves Ani. Ara says: This is Ani. Ani is my wife. I love Ani. I love *Ani.* Ani, and you? Do you love Ara? I *love* Ara. He is my husband and my friend. His are my heart and love, says Ani. Ara listens and says:
I only love Ani. She is my family, my wife, and my friend. Hers are my love, my heart, and my money.

3. Արա-ն, Անի-ն, կին-ս, ամուսին-ս, ընկեր-ս, սիրտ-ս, սէր-ս, ընտանիք-ս, դրամ-ս.

4.

Direct form	my + noun + article	your + noun + article	his/her + noun + article	his/her (own) + noun + article
տուն	իմ տունս	քու տունդ	անոր տունը	իր տունը
դաս	իմ դասս	քու դասդ	անոր դասը	իր դասը
ընկեր	իմ ընկերս	քու ընկերդ	անոր ընկերը	իր ընկերը
ամուսին	իմ ամուսինս	քու ամուսինդ	անոր ամուսինը	իր ամուսինը
կատու	իմ կատուս	քու կատուդ	անոր կատուն	իր կատուն
ընտանիք	իմ ընտանիքս	քու ընտանիքդ	անոր ընտանիքը	իր ընտանիքը
տէր	իմ տէրս	քու տէրդ	անոր տէրը	իր տէրը
աղուն	իմ աղունս	քու աղունդ	անոր աղունը	իր աղունը

5. 1.է 2.եմ 3.էք 4.ես 5.ենք 6.է 7.են 8.է 9.է 10.է 11.է.

6. 1.Անոնք 2.Ես 3.Դուն 4.Դուն 5.Ան 6.Անոնք 7.Ատ 8.Մենք 9.Ան 10.Ես 11.Դուք 12.Ատ 13. Դուք 14. Մենք 15. Ան

7. 1. I am fine. And you? Do you have a family? 2. Aram has a good house. Does he also have a family? 3. He has a child. His child is three years old. 4. The strawberry is red. The arrow is sharp. People are good. 5. We are children. My friend is thirteen years old. 6. Blackie loves his bone. 7. Aris gives him a bone. 8. This is Ani. Ani is young and pretty. 9. I am Ani. My name is Ani. 10. Ani and Ara are spouses. Ani says, "I love Ara." 11. Ani loves her husband. And Ara loves Ani. 12. Ara loves only his wife. 13. And I love my home. 14. Do you stay in this house? 15. The lesson begins.

8. 1. Ասիկա տուն է: Ան նոր է: Ասիկա իմ տունս է: Ասիկա իմս է: Իմ տունս սիրուն է: Ես ընտանիք ունիմ: Ես կը սիրեմ իմ տունս եւ իմ ընտանիքս: 2. Ստուերները սեւ են: Ելակը կարմիր է: Ասիկա քու որդի՞դ է: Դուն լաւ որդի ունիս: Իմ ընկերս լաւ մարդ է: Ան ոսկի սիրտ ունի: Ան քսան տարեկան է: Ասիկա իր տունն է: Ան կը սիրէ իր տունը: 3. Ատ սար է: Ատ Արարատ սարն է: Ատ մեր սարն է: Ու՞ր է Արարատ սարը: 4. Արտակը մանուկ է: Անիկա կատու ունի: Անոր աղունը Արիս է: Ասիկա քու՞ կատուդ է, Արտա՛կ: Ասիկա քու՞կդ է: «Արիս իմս է», կ'ըսէ Արտակը: Ես ալ Արիսին եմ:

KEY TO LESSON 5

Phonetic Exercises

1. Mini: ու օ ո ա ւ ս տ; tall: ե մ ն, descending: ը ր չ դ լ ք յ պ; bisecting: հ է կ. (Check with Appendix 3).

2. Phonetic pronunciation: օ ա ս տ մ ն ը ր չ դ լ ք յ պ հ է կ. Positional pronunciation: ե initial [ye], remaining [e], ո initial [vo], remaining [o]; ու before vowels [v], remaining [u], ւ in diphthong իւ [yu], remaining [v]; յ initial [h], final, zero, remaining [y].

Lexical Exercises. 1. Dialogues: **Family pictures**

Ani

Hasmig	What is your name?
Ani	Ani.
Hasmig	And your last name?
Ani	Asrian, I am Ani Asrian. And you?
Hasmig	I am Hasmig. And is that your boyfriend?
Ani	No, that is Ara, my husband. And this is my mom's picture. My dear mom, Mrs. Nvart.

Nvart

Hasmig	And you, Mother Nvart, do you have a family?
Nvart	Yes, this is my husband. We have two sons and a daughter.
Hasmig	What do you do, mother Nvart?
Nvart	I am a housewife.

Hasmig

Ani	And you, Hasmig, do you have a family?
Hasmig	No, I am single. I have sisters, but I live by myself.
Ani	Where do they live?
Hasmig	San Diego.
Ani	Ara and I live together. We are newlyweds.
Hasmig	What are you doing?
Ani	My lessons.
Hasmig	Me too.
Ani	You and I both are doing lessons by ourselves.
Hasmig	This won't do; come on, let's do [it] together.

Ardag

And you, Ardo?
What should I say? Aris, you speak!
Meow, says Aris.
Whom do you love, Ardo?
Myself, Aris and Aram. Aram is my friend.
What do you love?
Everything. Aris too. Only he does not like eating mice.
What are you talking about? I don't like *everything*, says Aris. No, it's impossible to live like this.

6. 1. Ես, Անոնք 2. Դուք, մենք 3. Դուն, Անոնք 4. Ան, Ատ 5. Ասոնք

7. 1. Ատ քու տունդ է: Ան ալ իր տունն է: 2. Ես երկու քոյր ունիմ: 3.Այսօր ան իր տունը կ'ըլլայ: 4. Դուք յաստիկ ունէք: 5. Ես իմ դասս կ'ընեմ: 6. Դուք Ամերիկա կ'ապրիք:

8. 1. Արան Անիին ընկերը չէ: 2. Յասմիկը Յունաստան չ'ապրիր: 3. Յասմիկը Անիին պատկերը չունի: 4. Արտակը չ'ըսեր «Մյաու՛»: 5. Ասանկ ալ ապրիլ չ'ըլլար: 6. Այդ օրը լաւ օր չէր: 7. Մենք դասի չենք նստիր: 8. Ան նոյնպէս չի կրնար պարել: 9. Դուք եւս տունը չէք կենար: 10. Արիսը մուկ չ'ուտեր: 11. Նաւաստիները նաւ չեն նստիր: 12. Մարդիկ դրամ չունին: 13. Կոյրը լոյսը չի տեսներ: 14. Այսպէս եւս լաւ չ'ըլլար: 15. Տիկին Նուարդը նորապսակ չէ: 16. Արիսը մարդ չէ: 17. Ատիկա ուտել չ'ըլլա՞ր:

9. 1. կը սիրեմ I love my mother. 2. կը նստիս You sit. կը սկսի The lesson begins. 3. կը տանինք We take strawberries to Ardo. 4. կը սիրէ՞ք Do you also like strawberries? 5. կը սիրեն They love mom. 6. կը սիրէ Aris does not like to dance. 7. կը սիրէ Nareh loves Ararat. չի սիրեր Aris does not like pictures. 8. չենք ըներ We don't do lessons today. 9. կ'ընեն Ani and Hasmig also do lessons. 10. կը մնան They stay at this house. 11. մտիկ կ'ընենք: We listen to the news every day. 12. են Ani and Ara are friends. 13. կը կենան They stay at this house.

10. 1. Can you stay? Yes, and you? 2. Hasmig loves jasmine, and Ani, lilacs. 3. You can take jasmine and also strawberries to Hasmig. 4. Can you see that mountain? We can too. They cannot. 5. Are they blind? No, they are young. 6. What is your mother's name? What is his (her) mother's name? 7. Are you a mother? No, I am a newlywed. Do you have a mother? 8. I have a mother but I have no sisters. I am a mother and I have a mother. 9. Lusig is Ara's sister. Ara, you have two sisters, don't you? 10. My name is Ara, and what is your name? 11. This evening is nice. Today everything is nice. 12. Ardag, you like doing lessons, don't you? 13. Yes, I have classes every day and I do my lessons, says Ardag. 14. You do not have, you do not love and you do not do, says Aris. 15. Does Aris also do lessons? No, he can, but he does not. 16. No, there is no way to live like this, says Aris.

11. 1. Դուն մայր ունի՞ս: Այո, մայրիկ ունիմ եւ մէկ քոյր: Անոնք ու՞ր կ'ապրին: 2. Ան կո՞յր է: Ոչ, ան երտասարդ է: 3. Ասանկ ապրիլ չ'ըլլար: Ատանկ սկսիլ չ'ըլլար: 4. Անին երիտասարդ ու սիրուն է: Ան քսաներկու տարեկան է: Անին մայր ունի: 5. Այս Անիին մայրն է: Անոր անունը Նուարդ է: Ան տանտիկին է: Ան կը սիրէ Անին: 6. Այդ Անիին ամուսինն է: Անոր անունն ի՞նչ է: Անոր անունը Արայ է: Ան ալ Անին կը սիրէ: 7. Անին քոյր չունի: Արայ, դուն քոյր ունի՞ս: Այո, մէկ քոյր ունիմ: 8. Այս Լուսիկն է, քոյրիկս: Ան ալ Լուսիկին ամուսի՞նն է: 9. Ոչ, այդ Լուսիկին ընկերն է: Անի յոյն է: 10. Անունդ ի՞նչ է: Իմ անունս Քոսդա է: Ես կին չունիմ: Լուսիկը իմ ընկերս է: 11. Այս մեր դասարանն է: Ես դաս ունիմ, կ'ըսէ Լուսիկը: Ես ալ, կ'ըսէ Քոսդան: 12. Եկու՛ր միասին ընենք դասը: Ես կրնամ սկսիլ: Սակայն ես չեմ կրնար, կ'ըսէ Լուսիկը:

KEY TO LESSON 6

Lexical and Grammar Exercises

1. Dialogues: **It Will Be Well**

Ara Ani, are you crying? What's the matter, darling?
Ani It's not good. I can't live like this anymore. We are not making it, Ara.
Ara Money is not important, Ani, my beautiful. Ani, what did we say to each other at our wedding?
Ani What?
Ara That we love one another and will love forever.
Ani Love is love, but.... No, no more crying, and it will be well.
Ara We will live, my love, and hope, and everything will be all right.

Ardag and Aris Again: Ardag needs a bag, also notebooks, pencils, etcetera. He has a class. "Whose bag is this, Ardag?" says Ardag's mother. "It's yours, mom." "Is this already mine? Well, and where is yours?" "It is under me," says Aris. "Aris, where are you?" says mom. "He is in front of you, mom; don't you see him?" says Ardag. "Aris, we have no time for jokes, give back Ardag's bag; he will take it to classes," says Ardag's mother.

3. 1.մայրիկիս, անունը 2.մայրիկիդ անունը 3.աչքերը 4.աչքերն 5.նուէրդ պայուսակ մըն 6. կատու մը, անունը՝ 7.դէմք մը 8.պսակ մը

5. 1. Պատին ետեւը սեւ կատու մը կայ: There is a black cat behind the wall. 2. Սարի մը տակ ոսկի կայ: There is gold under a mountain. 3. Մեր տան դէմը դրամատուն մը կայ: There is a bank in front of our house.4. Քու տանդ մօտը կրկէս կայ: There is a circus near your house. 5. Արամին մօտը քարտէս կայ: The map is with Aram.

6. 1. Արտակը պիտի լսէ իր մայրը: 2. Անոնք ելակ պիտի ուտեն: 3. Արիսը ելակ պիտի չուտէ: 4. Ես եւ դուն այսօր պիտի պարենք: 5. Մենք կատակ պիտի ընենք: 6. Մարդիկ լաւ պիտի ապրին: 7. Սուտասանը սուտ պիտի ըսէ: 8. Այսօր օդը տաք պիտի չըլլայ: 9. Անին մայր պիտի ըլլայ:

7. 1. After giving his picture to Nareh, Ardag began to draw Aris. 2. Ardag has a love for reading. 3. There was a time that I could not read. 4. Is it good to give money to the blind? 5. Mrs. Nvart is a loving mother. 6.

But Mrs. Nvart already has no mother. 7. Mrs. Nvart's mother is no longer [alive]. 8. The mother sings (lit.: says) a lullaby to the baby daughter. 9. And the daughter listens to mom. 10. Are there stones near the mountain? 11. The mountain is green, but there are also some stones. 12. Is the moon hot and red? 13. No, the sun is hot, and blood is red. 14. Is the wheel green and small? 15. No, leaves are green, and strawberries [are] small. 16. There is no money, but we are young. 17. Nareh needs Aris's picture. 18. Ardag does not have his [Aris's] picture; he gives his own.

8. 1. Անիկա երիտասարդ եւ սիրուն կին մըն է: 2. Ան կրնայ նկարել: 3. Ան կը սիրէ նկարել: 4. Ան ամէն օր պէտք ունի նկարելու: 5. Ան նկար չի նուիրեր (տար): 6. Կ'ըսէ. «Ասոնք նկար չեն, կատակ են»: 7. Այս պարը դիւրին չէ: 8. Ես չեմ կրնար այդպէս (ատանկ) պարել: 9. Անոր սանտր մը պէտք է: 10. Ստուերները սեւ են: 11. Մենք սունկ չենք ուտեր: 12. Դուն կը կարօտնաս քու տունդ: 13. Ու՞ր է քու տունդ: 14. Դրամատունին մօտը: 15. Ոչ մէկը կը սիրէ սուտասանները: (Սուտասանները ոչ մէկը չի սիրեր:) 16. Երկու ընկեր միասին դաս կ'ընեն: 17. Այսօր ոչ մէկը դաս չունի: 18. Կիրակի է: 19. Տունը տաք է, քիչ մը օդ պէտք է: 20. Կարելի՞ է լուսամուտին մօտենալ:

9. ***A Lesson.*** Are there classes today? Yes, there are. Where is the class? In the classroom. Is this the second lesson? No, it's the third. What class is it? The same, as yesterday. Is it an easy class? It's fine. Whose class is it? It is mine. Maybe you are going to enter the classroom? It is possible and it is necessary (*idiom*). For whom is it possible, and for whom is it needed? Just like yesterday, for whomever it is possible, it is also necessary. (Play on words.)

10.

Noun	Translation	Noun	Translation
ոտք	foot	ոտնաման	shoe
լոյս	light	լուսին	moon
լոյս	light	լուսամուտ	window
տուն	house	տնակ	small house
մատ	finger	մատանի	ring
մայր	mother	մայրիկ	mom
օր	day	կէսօր	noon
սուտ	lie	սուտասան	liar
նաւ	ship	նաւաստի	sailor
Noun		**Verb**	
պար	dance	պարել	to dance
պսակ	wedding	պսակել	to marry
որոտ	thunder	որոտալ	to thunder
որս	prey	որսալ	to hunt
սանտր	comb	սանտրել	to comb
ստուեր	shadow	ստուերել	to cast shadows
կատակ	joke	կատակել	to joke
կարօտ	longing	կարօտնալ	to miss, long for
կէս	half	կիսել	to share, to cut in half
կրակ	fire	կրակել	to fire
տէր	master, owner	տիրել	to possess
յոյս	hope	յուսալ	to hope
օրօր	lullaby	օրօրել	to rock
նետ	arrow	նետել	to throw
նուէր	gift	նուիրել	to present, give
նկար	picture	նկարել	to paint, draw
Noun		**Adjective**	
որդի	son	որդեսէր	one who loves his/her children
տարի	year	տարեկան	annual
Adjective		Verb	
սեւ	black	սեւնալ	to become black, to tan
չոր	dry	չորնալ	to dry
կարմիր	red	կարմրիլ	to redden, blush

մանտր	small	մանրել	to crumble
կոյր	blind	կուրանալ	to become blind
տաք	warm, hot	տաքնալ	to warm, get hot
նոր	new	նորէն	again
Numeral		**Numeral**	
տասը	ten	տասնչորս	fourteen
երկու	two	քսաներկու	twenty
Preposition		**Verb**	
մօտ	near, at	մօտենալ	to come close, approach

KEY TO LESSON 7

Lexical Exercises

1. Text: **Nvart's Guests.** Today is Easter, an old holiday that is always celebrated. Ani and Ara take an Easter present for mom. They take sweet strawberries and fragrant lilacs for mom. Ani and Ara visited mother Nvart's home. "Hello, mom," they say, and they kiss mom. "Hello, a thousand greetings."
"I miss you mom; I always want to see you," says Ani. "How are you, mom?" says Ara. "Well, I wish *you* be well, son." "Mom, they don't say it like that in America." "Then how do they say it?" "Fine, thank you," they say. "I can't say it like that, I am Bolis-Armenian" "Why can't you?" "It will be dull... but I don't blame them, says mother Nvart. Then she continues, OK, son, let's say well and be well," She likes to make jokes very much. Ani washes the strawberries. "Come here, mom; look, what good strawberries they are. Would you like to enjoy some?" "Thank you, Ani, my sweetheart," says mother Nvart; "you also eat. And look what Armenian foods there are here for my sweet Ani and Ara. Help yourself, enjoy." "Mother Nvart, then what do the Armenians say?" says Ara again. "To what? -"Yes, they say let's say good, and hear good, son."

4. Ինչպէ՞ս ես (էք): Լաւ եմ, շնորհակալութիւն: Լաւ ըսենք, լաւ ըլլանք: Լաւ ըսենք, լաւ լսենք: Դուք լաւ ըլլաք:

5. նոր, քիչ, աւելի, յետոյ, սիրել, տանիլ.

6. ըսէ՛, ըսէ՛ք, ուզէ՛, ուզէ՛ք, նայի՛ր, նայէ՛, նայէ՛ք, ապրի՛ր, ապրէ՛, ապրէ՛ք, սկսի՛ր, սկսէ՛, սկսէ՛ք, լուա՛, լուացէ՛ք.

7. 1. Ան կ'ըսէ՝ «Սիրէ՛ մայրդ»: 2. Ան կ'ըսէ՝ «Մի՛ յուսահատիք»: 3. Ան կ'ըսէ՝ «Նուէր տուէ՛ր»: 4. Ան կ'ըսէ՝ «Ներսը մի՛ կենաք»: 5. Ան կ'ըսէ՝ «Շատ ապրէ՛ (երկար ապրի՛ր)»: 6. Ան կ'ըսէ՝ «Մարդիկը մի՛ ատէք»: 7. Ան կ'ըսէ՝ «Ուշ մի՛ մնար»: 8. Ան կ'ըսէ՝ «Հայերէն սիրէ՛ք»:

8. 1. This is my family. Manushag is my wife. 2. We have two boys, Levon and Garen. 3. We have no daughter. 4. My wife and I are young. Our children are small. 5. We have many friends and pals. 6. Our sons also have friends. 7. We live here; this is our house. 8. We love each other very much.

9. Լեւոնը երկու տարեկան է, իսկ Արէնը՝ չորս: Անոնք նոր շուն *մը* ունեն: Levon is two years old, and Aren, four. They have a new dog.
- Շունի՞դ անունը ի՞նչ է, Արէ՛ն, "կ'ըսէ հայրիկը: "What is your dog's name, Aren" says the father.
- Ան իմ շունս չէ, հայրի՛կ: This is not my dog, daddy.
- Հապա որու՞նն է: Then whose is it?
- Լեւոնի՛ց շունն է: It is Levon's dog.
- Քուկդ է, աս քու շունդ է: Դուն կրնա՞ս շունի՛ց անուն *մը* դնել, մանչո՛ւս: It's yours, this is *your* dog. Can you name (literally: put a name to) the dog, my son?
- Ոչ, չեմ կրնար: No, I can't.
- Ինչու՞: Why?
- Ու՞ր պետք է դնեմ անունը՝ շունին մօտը, շունին տակը, կը զարմանայ Արէնը: Where should I put the name, near the dog, under the dog? Aren is surprised.

- Անունը մօտը չեն դներ, կու տան, կ'ըսէ հայրը, շունին անուն *մը* տուր: (People) do not put the name near something, they give it, says the father, give the dog a name.
- Ոչ, չեմ տար, կ'ըսէ Արենը, ես անուն *մը* ունեմ, ան ալ շունի՞ն պէտք է տամ: Կարելի չէ, չ'ըլլար, կ'ըսէ Արենը: No, I won't give,[1] says Aren, I have (only one) a name, and should I give it to the dog? No way, it won't do, says Aren.

10. - Արէն, կրնա՞ս շունին անուն մը տալ: - Ոչ, չեմ կրնար, իմ անունս իմս է: - Արէն, ելակ լուա՛: - Ոչ, ալ ելակ չկայ: - Արէն, նայէ՛, հոս ելակ շատ կայ: - Ես ելակ չեմ տեսներ: - Իսկ դուն ելակ կը սիրե՞ս: - Ոչ, ես ելակ չեմ սիրեր: - Հապա ի՞նչ կը սիրես: - Չեմ կրնար ըսել: - Ինչու՞: - Ես չեմ սիրեր ելակ, իմ բերանսկը սիրէ:

11. 1.This is mother Nvart's house. 2. Mother Nvart lives here. 3. Ani does not live here.4. Ani now lives with Ara. 5. Where do they live? 6. They live wherever they wish. 7. I am kidding; they live there. 8. Ani and Ara visited today. 9. Ani gives strawberries to mom. 10. "Try them, mom," she says.

12. 1. I hate [my] being sick. 2. I don't want to be sick. 3. Eating a lot is not good. 4. Sometimes people get sick from eating too much. 5. "Being sweet" is when people eat and do not get sick. 6. It is impossible (no way) to eat two ducks at once; do not do it! 7. It is good to eat little by little and often. 8. Of course, correct eating also requires time.

13. 1. Մեր տունին ետեւը պզտիկ պարտէզ մը կայ: Պարտէզը սիրուն է: Ան միշտ կանաչ է: Հոն շատ բոյսեր կա՞ն: Ան, Արայ, հրամմէ՛ք, հոս նստիլ: Նայէ՛ք ինչ սիրուն է մեր պարտէզը:
2. «Ինչպէ՞ս ես, մայրիկ», կ'ըսէ Արան Նուարդին: «Լաւ ըսենք, լաւ ըլլանք», կ'ըսէ Նուարդը: «Մենք՝ պոլսահայերս, կատակ ընել շատ կը սիրենք», կ'ըսէ:
3. Պարել կ'ուզե՞ս: Ոչ, դուն միանգամ պարէ՛, դուն շատ լաւ կը պարես:
4. Կարենը մանուկ է: Անիկա չորս տարեկան է: Ան շուն ունի: Շունը անուն չունի: Արէնը միանակ մէկ անուն ունի, եւ ան է՝ Արէն: Ան չի կրնար իր անունը շունին տալ: Մի՛ զարմանաք, ան տակաւին պզտիկ մանչ մըն է: Արէնը չի ուզեր լուալ ելակը: Ան կ'ուտէ ելակը: Եւ ելակ ալ չկայ:

KEY TO LESSON 8

Lexical and Grammar Exercises

1. Text. **Ardag.** Ardag draws himself. "This is me," he says. "And this is Vahe with his brother. They are my young friends. I don't play with Vahe; he is still too young; he plays with his toys. And this is Aram. And Aram does not play *with me*. I would like to play with Aram very much. But Aram does not play any more. He has no time. He works. Never mind; I speak with Aram. It is very interesting to talk with Aram. It's even more interesting to listen to Aram. Aram will come home soon. I always wait for him. Here, Aram already came home. "How are you, Ardo?" "I am fine, and you, Aram?" "Good. What are you doing?" "I am with Aris; we were drawing." "Where is Aris? I don't see him." "He is there, behind the house. Come on, Aris, say hello to Aram." "Whom were you speaking, Ardo?" "To Aris. No, I am talking with you. Let's talk, Aram." "Come on. We are going to speak Armenian, aren't we?" "I don't know Armenian, Aram." "Who are you, sweetheart?" "I am a boy, I am a nice boy. I am Ardag." "What are you?" "Armenian, I am Armenian." "Then why don't you speak Armenian?" "You do know; because I live in America." "But you also know some Armenian, don't you?" "Yes, I understand a little." "Do you want to learn Armenian well?" "Yes, but how?" "You have to write, read, speak." "I don't know how to read. I can read English. Do you know the Armenian letters?" "Of course. If I bring the Armenian letters for you, will you learn?" "Do you have them?"

"Sure. Look, this is for you, sweetheart." "What's this, an Armenian book?" "And all the letters are there." "How will I read them?" "Ayp, pen, kim." "Ayp, pen, kim. Oh, I like it so much. Thank you, Aram. Ayp, pen, kim. I love you very much." "Aris, come here. Look, this is the book of Armenian. You understand every language, don't you? If Chong speaks to you in Chinese, you understand, and if Enrique speaks to you in Spanish, again you understand. Now, speak Armenian." "Meow," says Aris, after pondering for a minute.

5. գիրք - գրել, գիտելիք - գիտեմ, բերք - բերել, բարիք - բարի, վէրք - վիրաւոր, վանք - վանական, խելք - խելամիտ, ընելիք - ընել, աշխատանք - աշխատիլ, սպասք - սպասել, երբէք - երբեւէ, ամէնքը - ամէն մէկը.

[1] Note the usage of the present simple tense for the future; literally: *I don't give.*

6.

Past Tense of Defective Verbs է, ունիմ, կամ						
Pronoun	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative
ես	էի	չէի	ունէի	չունէի	կայի	չկայի
դուն	էիր	չէիր	ունէիր	չունէիր	կայիր	չկայիր
ան	էր	չէր	ունէր	չունէր	կար	չկար
մենք	էինք	չէինք	ունէինք	չունէինք	կայինք	չկայինք
դուք	էիք	չէիք	ունէիք	չունէիք	կայիք	չկայիք
անոնք	էին	չէին	ունէին	չունէին	կային	չկային

Simple Past Tense of Defective Verbs կրնամ, գիտեմ				
Pronoun	Positive	Negative	Positive	Negative
ես	գիտէի	չէի գիտեր	կրնայի	չէի կրնար
դուն	գիտէիր	չէիր գիտեր	կրնայիր	չէիր կրնար
ան	գիտէր	չէր գիտեր	կրնար	չէր կրնար
մենք	գիտէինք	չէինք գիտեր	կրնայինք	չէինք կրնար
դուք	գիտէիք	չէիք գիտեր	կրնայիք	չէիք կրնար
անոնք	գիտէին	չէին գիտեր	կրնային	չէին կրնար

7. 1.Father always used to come home late. կուգար. 2. Can you speak Italian? խօսիլկրնա՞ս 3.We were working every day. կ'աշխատէինք 4.Come to our home. եկու՛ր 5.I can't now; I'll write my lesson. չեմ կրնար, պիտի գրեմ 6.He did not come because he was learning lessons. կը սորվէր 7.There is no sun; it is sad. չկայ 8.We have to (will) wait one more day. պիտի սպասենք 9.There will be sun tomorrow. կ'ըլլայ 10.How do you know? գիտես 11.I don't know; I hope. չեմ գիտեր 12.Wait, Aris; don't play any more; let's read. Սպասէ՛, մի՛ խաղար, եկու՛ր 13.Put the book here and read. դի՛ր, կարդա՛ 14.Tomorrow I will write a letter. պիտի գրեմ 15. Don't eat salty things. If you eat salty, you can't sleep well. մի՛ ուտեր, չես կրնար, քնանալ

8. 1. Ardag was drawing himself. կը նկարէր 2. My sister had three daughters, and my brother, two sons. ունէր 3.Why didn't you speak? Wasn't there a tongue in your mouth? չէիր խօսեր, չկա՞ր
4. I did not want to speak then; I did not speak. (I did not feel like talking, so I didn't talk.) չէի ուզեր, չէի խօսեր 5. Aris didn't use to speak Chinese, but he could understand (was understanding) it. չէր խօսեր, կը հասկնար 6. This could be a very interesting book. կրնար ըլլալ 7. Would you give it to me, so that I also (could) read? կուտայի՞ր, կարդայի 8. The mother used to give sweets to Hasmig. կուտար 9. I used to send letters to Ghugas every day. կը ղրկէի 10.In childhood (for children) everything was fine. էր

9. 1. Սորվիլ չեմ ուզեր, խաղալ կ'ուզեմ: 2. Դուն անգլերէն եւ սպաներէն կը խօսիս: 3. Դուն հայերէն կը հասկնաս, իրա՞ւ է (չէ՞): 4. Այո, քիչ մը. սակայն խօսիլ չեմ կրնար: 5. Մենք կը կարդանք իտալերէն, սակայն չենք գրեր: 6. Ես չհնարէն չեմ գիտեր: 7. Արտակը աշակերտ (ուսանող) է. ան այլեւս չի խաղար: 8. Արամը շատ կ'աշխատէր: 9. Արտակը Արամին կը սպասէր: 10. Արամը անոր համար հայերէն գիրք մը կը բերէ: 11. Երէկ Նուարդ մայրիկը հիւրեր ունէր: 12. Անոնք խաղող կը սիրեն: 13. Ան շատ հետաքրքրական մարդ մըն է: Ան շատ կը կարդայ: 14. Մատիտը բե՛ր: 15.Կատուին անուն մը դի՛ր: 16. Այս մանուշակները տա՛ր մայրիկին: 17. Դուն պէտք ես հոս: Եկու՛ր այսօր: 18. Հոս քանի մը վարդ բե՛ր, մանչս: 19. Շա՛տ ապրիս:

KEY TO LESSON 9

Lexical and Grammar Exercises

1. Text. ***Hasmig.*** Once we lived in Greece. Our homc was very nice. It was close to the mountains. There was a small river near the house. Every day we heard the nightingales' songs. I had three sisters. My father and my mother worked and we studied. But most of all we loved to play. Every day we played, the four sisters together, Hayguhi, Karen, Lucy, and I. We had a beautiful garden, full of fragrant roses. In the evenings we used to sit there. Our mother played on piano, and our father used to talk to us. He told (was telling) us so many interesting things. And we all listened to him and learned from him. Our mother used to bring sweets and give them to all of us. "Sweets are good in the evening," she used to say, "so that you sleep sweetly." Once, when it was late fall and the cold wind was playing with the red-green leaves of the garden, my father was telling about America. He was saying that there were always green lands there. My father wished that we all, the whole family, could live in the USA. And my mother would say the soil (land) of Armenia is sweet.

And we dreamed of an evergreen Armenia. And I remember my hat, a white hat, the front of which read Greece with gold letters, and the back, Armenia. My sisters also had such hats. Sweet are the memories of childhood. Longingly I remember those times, when we all were together. We had many dreams and we used to dream a lot. Now we no longer live in Greece. Only one sister of mine, Lucy, lives in Greece with her family. My other sister lives in Armenia. We used to call her Karen, but now they call her Garineh. My father, my mother, and I are here, in America. We rent a meager apartment and none of us wants to talk about our old home and lovely garden. Because this does not look like our dreams at all. And Hayguhi, my youngest sister who was the loveliest and the sweetest of us all, she is no more. And sometimes I dream her dreams.

4. տխուր, տակ, դէմը, դուրս, լաւ, պաղ.

6. 1. pretty woman 2. fragrant carnation 3. sweet mother 4. to sing a song 5. to walk on foot 6. to walk straight 7. to put in front 8. to be in the back 9. naked lie 10. very soon 11. to speak Armenian 12. to play games 13. to send home 14. to bring up 15. to put back 16. to put down.

7.

Nom. & Acc.	Genitive and Dative	Ablative	Instrumental
գետ գետեր	գետի-ն գետերու-ն	գետէ-ն գետերէ-ն	գետով գետերով
երազ երազներ	երազի-ն երազներու-ն	երազէ-ն երազներէ-ն	երազով երազներով
յիշատակ	յիշատակի-ն	յիշատակէ-ն	յիշատակով
լիշատակներ	լիշատակներու-ն	լիշատակներէ-ն	լիշատակներով
իրիկուն	իրիկուա-ն	իրիկունէ-ն	իրիկունով/իրիկունով
իրիկուններ	իրիկուններու-ն	իրիկուններէ-ն	իրիկուններով

8. 1. վրան 2. վրայ 3. վրան 4. վրայ 5. տակ 6. վրայ 7. վրայ 8. հետը, 9. հետը

9. a) 1. How do you want it? Should we take this table out or bring it in? 2. If you had come earlier, we would have eaten in the garden. 3. Don't play outside anymore, it is cold already.

b) 1. The grass has a good smell. 2. Trash brings disease. 3. I braid my hair bit by bit. 4. In spring we cut the grass. 5. Ardag was sleeping with the book in his lap. 6. Even sensuous thoughts are considered sins.

10. 1. Մեր տան մօտը դրամատուն մը կար: 2. Քոյրս երեք դուստր ունէր: 3. Անոնք Յունաստան կ'ապրէին: 4. Հայրս հայերէն կը կարդար: 5. Իրիկունները հոն անուշ էին: 6. Կ'ուզէի քնանալ: 9. Սոխակը միշտ կ'երգէր: 8. Դուստրս շատ կ'երազէր: 9. Բարեկամս կատակ կ'ընէր: 10. Ընկերդ ի՞նչ կը սորվէր: 11. Որ կարդար, գրէր, ամէն բան ալ կը սորվէր:

11.	1.Nominative Ուղղականը	*The kids* are playing outside. *Subject The rose* smells good. *Subject* Our *house* was very pretty. *Subject*
	2. Genitive Սեռականը	The walls *of the circus* are round. *Attribute* A *mother's* heart is kind. *Attribute Attribute A cat's* eyes are yellow. *Attribute*
	3. Dative Տրականը	I give my book *to Ardag. Indirect object* Aris does not sit *on the table. Adverbial modifier of place* This does not look like our *dreams. Indirect object* Game for cat is death for mouse. (*proverb*). *Indirect object*
	4. Accusative Հայցականը	Aris does not eat *mice. Direct object* Hasmig used to remember her old *hat. Direct object* Aris sits in Ardag's *lap. Adverbial modifier of place*
	5. Ablative Բացառականը	I have good news *from my friend. Indirect object One of my books* is missing. *Partitive ablative, subject* Aram comes back *in two years. Adverbial modifier of time* Is he coming *from home? Adverbial modifier of place*
	6. Instrumental Գործիականը	It's nice to walk *through the garden. Adverbial modifier of place* No way (it is impossible) to dance *with* one *foot. Indirect object* Ardag no longer plays *with toys. Indirect object*

12.

1. Արան շատ կը սիրէ Անին:	Ara loves Ani very much.
2. Արամը իրիկուններն ալ կ'աշխատէր:	Aram used to work in the evenings, too.
3. Արիսը պատուհանին մօտը կը նստի:	Aris sits at the window.
4. Արտակը իր դասերը կը կարդայ:	Ardag reads his lessons.
5. Յասմիկը հայրիկէն շատ բան կը սորվէր:	Hasmig learned many things from her father.
6. Յասմիկին մայրը դաշնակ կը զարնէր:	Hasmig's mother played on piano.

13. 1. Տե՛ս, ինչ աղուոր կին մըն է: Շիտա՞կ է: Հարկա՞ւ: 2. Անոր դէմքը այնքան աղուոր է: Մազերը սեւ են ու աչքերը՝ կապոյտ: 3. Բերանը կարմիր է, ինքն ալ անուշ կը հոտի: Անուշիկ է եւ միշտ ուրախ: 4. Երիտասա՞րդ է: Անշուշտ: Երանի տեսնէի անիկա: 5. Որու՞ն մասին կը խօսիս: Չե՞ս գիտեր անիկա: 6. Ոչ, բնաւ չեմ գիտեր: Անի իմ երազս է:
7. Ատենօք ես Իտալիա կ'ապրէի: Ես հոն կ'աշխատէի: 8. Ես աղուոր տուն մը կը կենայի գետին մօտը: 9. Ներսը շատ լաւ էր, սակայն ես միշտ դուրսն էի: Ես շատ բարեկամներ ունէի: 10. Ամէն բան շատ հետաքրքրական էր: Ես շատ քիչ կը քնանայի: 11. Ես ատեն չունէի քնանալու եւ պէտք չունէի քնանալու (քնանալու ատեն չկար, ոչ ալ պէտք): 12. Իրիկուններն մենք կ'երգէինք ու կը պարէինք: 13. Իտալական սեխը շատ աղուոր էր ու խոտը շատ անուշ հոտ ունէր: 14. Շատ կը սիրէի այդ ամէնը: Կարօտով կը յիշեմ այն ատենները:

KEY TO LESSON 10

Lexical and Grammar Exercises

1. Text. ***Ani.*** It is early morning. Ara woke up and prepared to go to class. Ani was asleep. Ara approached her bed and began to wake her up. Ani doesn't want to get up. "Good morning, Ani, my beautiful." "Good morning." "What day is today, sweetheart?" "I don't know; I still want to sleep." "Shall I bring you chocolate, darling?" "Bring. What do we have to do today?" "We'll go to classes, as usual." "I don't want classes, I we went to bed too late last night." "My sweetheart wants to sleep--" (the first line of a famous lullaby by Barsegh Ganachian). "Don't do it, Ara, don't, I am asleep without that too." "Let me gently hug you and kiss you." "Let me sleep, Ara it is still early." "Didn't you remember what day is today, my soul?" "A bad day. Monday." "Only? Today is the first anniversary of our marriage (lit.: today is one year since we got married)." "Really? But that will be in the evening, it's still early." "All right, my life, sleep a little bit more. I am on my way [I go] to bring your chocolate." "Ani? It's here. Do you smell it?" "O, how sweet! "My son doesn't want to become a monk..." sings Ani. "My nightingale woke up." "Yes, my sweetheart, thank you. You know, Ara, I am going to meet with Hasmig today." "When?" "At two, after classes. Do you have anything?" "Yes, we have a celebration, my beautiful." "What do you want us to do?"
"Lets' go to a cute place together, drink to our health." "That's fine. That will do. What else?" "I'll be very busy afternoon. I'll also see Aram." "When?" "At six p.m." "They'll make a nice couple, Hasmig and Aram, won't they?" "Perhaps. "

4. տխուր, երբէք, պզտիկ, վար (ներքեւ), ուշ, բաց, պաղ.

7. 1. Early in the morning, next spring, next Monday, next week, 2. last year, last fall, a few days ago, 3. to go far, to come sometimes, to be married.

8. 1. Today I have bought a present for you. 2. And I had bought one for you; I forgot it at home. 3. He is an old, tired person, who does not work. 4. One shouldn't hit a fallen person.5. One shouldn't hit the fallen ones. 6. Let me see. What is it that you are drinking? 7. I am happy for what you have done. 8. He must have had fallen when still a child; his mind isn't there. 9. When you are tired of sad memories, come, let's drink. 10. I have drunk wine. Soon I will be drunk. 11. Stay away from drunks. 12. This book is the best of *all the things I bought.*

9. 1. Yesterday I ran into (by chance saw) my old friend. տեսայ 2. We spoke with each other for a long while. խօսեցանք 3. We remembered the old days and told our news. Յիշեցինք, պատմեցինք 4. And I was late to work. ուշացայ 5. Yesterday I would have stayed home, but they called me to work. կանչեցին 6. I both worked and found my old friend. աշխատեցայ, գտայ

10. 1. You should have woken up earlier, so that we were not late. պիտի արթնայիր 2. My brother was going to visit us yesterday. պիտի գար 3. It was clear that we would still speak much about this case. պիտի խօսէինք 4. Last summer we were going to go to Armenia, but it did not happen, we did not go. պիտի երթայինք 5. That day too, like all other days, I was going to go to classes. պիտի երթայի.

11. 1. There was a lot to do in my youth. Simple past 2. I was working, my spouse was working too. *Past imperfect* 3. And our children *were learning*, they *were* still young. *Past imperfect, simple past* 4. I *have* two sisters, Talin and Sosi. *Simple present* 5. It is two years since Taline *has gone* to work in Armenia. *Present*

perfect 6. My parents *were born* in Jerusalem. *Present perfect*[2] 7. My father *lived* there for twenty four years. *Simple past* 8. My mother *was* small when she *came* to America. *Simple past* 9. They *met* each other and *got married* here. *Simple past* 10. They have always lived and worked for Armenians. *Present perfect.*

12. a) 1.Արտակը երգող գրիչ մը ունի: 2. Արտակին մայրը երգչուհի է, եւ հայրը՝ նկարիչ: 3.Արտա՛կ, երգի՞չ կ՛ուզես ըլլալ թէ՝ նկարիչ: 4. Ես գրող պիտի դառնամ, գուցէ թէ՝ նաեւ ուսուցիչ: 5.Նկարածներէդ բան մը չհասկցայ, Արտակ: 6.Ասիկա մեռնող օրուան յիշատակն է՝ իրիկունը: 7.Արտակը շատ գիրքեր կարդացած է:
b) 8. Ուշացողներուն համար շոքոլայ չկայ, միմակ պաղ թեյ է: 9. Սառ թեյ խմեցինք եւ հին երգեր երգեցինք: 10. Երէկ շատ յոգնած էի, կանուխ պառկեցայ: 11. Առտու կանուխ արթնցայ եւ տաք ցնցուղ մը առի: 12. Ապա սիրով աշխատեցայ:
c) 13. Արան ծաղիկ պիտի բերէ Անիին: 14. Ան իր կինը շատ կը սիրէ: 15. Անոր «կեանքս, հոգիս, սիրելիս» կը կանչէ: 16. Այս առաւօտ օրօր կ'երգէր անոր համար եւ շոքոլաւ բերաւ: 17. Անոնք մեծ տօն ունին այս գիշեր: 18. Մէկ տարի է, որ ամուսնացած են:

KEY TO LESSON 11

1. Text. **Aram Has Returned.** I worked out of the country for two years. We had gone to Italy with my brother. We finished our business and yesterday returned home. There was no measure to the happiness of our family and friends. I also had missed everybody so much. My phone rings all the time and my close ones gather together again. Ardag, my young friend, has grown up considerably. He is a perfect youth already.
This Saturday I went to see Ara and Ani. We hugged and kissed one another. Time hadn't touched (had circumscribed) our friendship. We were intimate friends again. But time had also brought big news. Last year they had had a child. They had named the boy Dikran. He was asleep when I went there. "How is he?" Ani asked me. "Do you like my baby?" "He is so tiny!" "He has already grown plenty," Ani proudly looked at the cradle. "He is a four-and-a-half-month-old person." "Precisely, my boy is four months and seventeen days old," smiled Ara. "When Dikran was born, the doctor told me that I had given birth to a baby-elephant," said Ani. "Really, why?" I was amazed. "Because he was so big," explained Ara. "And I have grown old, haven't I, Aram?" laughed Ani. "You have gotten only more beautiful," quickly put in Ara. "What do *you* say, Aram?" asked Ani. "Yes, we plead for your authoritative opinion, Mr. Italian." They laughed all the time, and I did love them so much. I realized that to understand love one has to be away for a while. "Let it go, Ani. To tell the truth, both of you only look much better. Now have a look at the presents that I brought from Italy." We, the old friends, had a wonderful evening, and the small baby also seemed to be an old friend.

4. բաց, գոց, պաղ, սառ, տաք, վախ, կախ, գալ, սառ, մեծ, բաց, բժիշկ, երաժիշտ, երիտասարդ, սիրտ, խաչ - քար, ընտանիք - սէր, ժամ - ցուցնել, օր - ցուցնել, (զ)արթուն, արթննալ.
5.

6.

Imperative Sing.	Infinitive	Future Participles	Past Participles	Simple Past 1st & 3rd P., Sing.
եկու՛ր	գալ	գալու, գալիք	եկած, եկեր	եկայ, եկաւ
գնա՛	երթալ	երթալիք, երթալու	գացած, գացեր	գացի, գնաց
բե՛ր	բերել	բերելիք, բերելու	բերած, բերեր	բերի, բերաւ
տա՛ր	տանիլ	տանելիք, տանելու	տարած, տարեր	տարի, տարաւ
ա՛ռ	առնել	առնելիք, առնելու	առած, առեր	առի, առաւ
տու՛ր	տալ	տալիք, տալու	տուած, տուեր	տուի, տուաւ
դի՛ր	դնել	դնելիք, դնելու	դրած, դրեր	դրի, դրաւ
ըրէ՛	ընել	ընելիք, ընելու	ըրած, ըրեր	ըրի, ըրաւ
տե՛ս	տեսնել	տեսնելիք, տեսնելու	տեսած, տեսեր	տեսայ, տեսաւ
նայէ՛	նայիլ	նայելիք, նայելու	նայած, նայեր	նայեցայ, նայեցաւ

7. 1. My parents have bought a house which I still have not seen it. 2. Have you done your job? Then have some rest (a break). 3. I have not finished yet. But tomorrow I will have done everything. 4.They say, Boghos' wife has left home. 5. What are you saying? Did she leave her husband and go? 6. Is it possible to leave the husband and be gone?

[2] Note that the expression is always in the present perfect in WA and simple past, passive voice in English.

8. - Դուն ուսուցի՞չ ես: Are you a teacher? - Այո, ես ուսուցիչ եմ, դու՞ն ալ: Yes, I am a teacher. You too? - Ոչ, ես ուսուցիչ չեմ, ես բժիշկ եմ: No, I am not a teacher, I am a doctor. - Եւ քու բարեկամդ ի՞նչ է: And what is your friend? - Ան ալ բժիշկ է: Շատ աղուոր բժիշկ մըն է անիկա: He is also a doctor. He is a very good doctor. - Դուն քու գործդ կը սիրե՞ս: Do you love your work? - Այո, հարկաւ: Yes, sure. - Դու՞ն ալ: You too? - Ոչ, ես չեմ սիրեր: No, I don't love it. - Ինչու՞ չես սիրեր: Why don't you love it? - Քիչ մը տխուր է ամէնուն ցաւերը գիտնալը: It's a little bit sad to know everybody's pains. - Հապա ինչու՞ կ'ընես: Then why do you do it? - Մարդոց պէտք է: People need it.

9. 1. Saying "In the name of the Father, the Son and the Holy Ghost, Amen" the priest completed the prayer. 2.The emigrants left the fatherland and prepared [lit. got up (idiom)] to go to foreign shores. 3.Summer or winter, night or day, they worked so that they may help their families. 4. They never thought about having a good time. 5. Getting hope from God, they lived for the love of those who were home. 6.They did not tire of working, and they kept their minds and hands occupied. 7. How are you doing, people? 8.Our homes are far, but our hearts are big and our hopes, countless. 9. We are ready to do everything for our folks. 10. When at last we returned home, we didn't know what to do because of happiness (idiom). 11.The father bird goes to bring food for the chicks leaving their care to the mother. 12. Far from you, unaware of you, alone, I am always here to desire you, cry for you. 13.I was about to leave home when the phone rang.

10. 1. Այսօր հինգշաբթի է: Երէկ չորեքշաբթի էր: 2. Վաղը ուրբաթ է: Ես շաբաթ օրերը կը սիրեմ: 3. Գալ շաբթու Նիու Եորք պիտի երթամ: 4. Անցեալ տարի Իտալիա էինք: 5. Արամը գնաց Իտալիա աշխատելու: Հիմա ան վերադարձած է: 6. Արամը իր բարեկամներուն համար նուէրներ բերաւ Իտալիայէն: 7. Արտակը աղուոր պատանի մը դարձած է: 8. Այժմ ան հայերէն վարժ կը խօսէր: 9. Ան համբուրեց Արամը ու ըսաւ. «Դուն իմին հայերէնին ուսուցիչս ես:» 10. «Բայց ես հեռու էի», ըսաւ Արամը: 11. «Դուն այս գիրքը կը յիշե՞ս», հարցուց Արտակը: 12. «Մերինները ուրախ են հայերէն խօսելուս համար», ըսաւ: 13. «Անցեալ տարի Հայաստան գացած էի եւ հոն մարդոց հետ հայերէն կը խօսէի:» 14. Վահէն արդէն վեցուկէս տարեկան էր: 15. Ան կ'ուզէ բժիշկ ըլլալ: 16. Ամէնէն աւելի ան տանձ ու խնձոր կը սիրէ: 17. Նուարդ մայրիկը մեծցե՞ր է: 18. Ոչ, միայն աւելի աղուորցեր է: 19. Լուսիկը ամուսնացած էր ու երկրէն գացած: 20. Որու՞ն հետ ամուսնացաւ: 21. Ամերիկացի յոյն մը առաւ: 22. Եւ գիտէ՞ք, անոր ամուսինը հայերէն կը խօսի: 23. Ան մեծցած էր հին բակի մը մէջ: 24. Եւ հոն շատ հայերու տուներ կային: 25. Անոր մանկութեան ընկերները հայ ու յոյն էին: 26. «Քուկիններդ նաեւ իմիններս են», ըսաւ Լուսիկին: 27.Եւ Արի՞սը: Ու՞ր է Արիսը: 28.Ան շատ զբաղած է հիմա: 29. Ան Տիգրանին համար նոր օրօրներ կը գրէ:

KEY TO LESSON 12

*Texts: "***Confession***." A passage from "The Other," by Krikor Zohrap*

I have no one but you to open my heart.... For sure you know what has happened to me; there is no time to tell you in great detail. Then, I have accomplished what I desired; is it for this reason, I wonder, that I am the most unhappy man in this world? What a weird love is mine, cherishing which makes me suffer as if I am deprived. Emma is mine, mine entirely, but it is the fear of losing her that scares me every instant. If she leaves me one day, goes away, O, Lord....

Predestined Meeting. Hasmig has decided to go to Armenia to work. A few years ago she got a medical doctor's degree from Harvard. The desire of years was accomplished. Now she is a surgeon and she can help people. It is already late for many. It is late for Hayguhi. But she can at least prevent evil for others. Hasmig easily found her first job because she had graduated from school with the highest grades. She considered herself very happy—always responsible, organized and punctual, her creative mind soared in the heights of science and cognition. But day after day a doubt was born in her. A doubt that now had almost turned into alarm. If she does not go to work one day, what can change for her patients? Nothing bad. There are many doctors here. As good as she and better than she. There is a faraway Armenia where a surgeon has the worth of a baker. The war and need there still mow the people down. Treacherous bombs explode there over the heads of the peacefully working and the soldiers daydreaming in cease-fire. An Armenia that was her mom's dream. An Armenia that was her childhood dream. And an Armenia where Karen lives with her children, Hayg and Hayguhi. A young, Hayg and Hayguhi in whom lives a part of her joyous Hayguhi. The old homeland calls her with familiar and unfamiliar, friendly and well-wishing people. She has decided finally. She will go. And she has put up everything she has for sale, like someone who does not plan to return. There is no happiness in things. Hasmig goes to look for happiness in a place from which many come here with the

hopes of a promised land. They come along the traces of her family's old dreams. The phone suddenly rings interrupting Hasmig's thoughts. "Yes?" "Can I speak with Jasmine?" "Speaking (this is Jasmine)." "Hello. I am Aram Giragosian. I believe you are selling Edgar Allan Poe's collection." "Yes, would you like to buy it?" "How much does it cost?" "Twenty dollars." "I'd be happy to buy it." "Sure. If you please, you can come and get it." "Where do you live?" "In Alameda." "Tomorrow afternoon, say around four, would it suit you?" "At four sharp is better. I will bring the books to the BART station." "Very well. How shall I recognize you?" "I am of average height, twenty-eight years old. Blonde and with black eyes. I'll be in a blue dress; perhaps I will wear a white coat." "You must be very beautiful; are you married, I wonder?" "Yes, to Poe..." Aram did not know that he was going to meet an Armenian woman. With a name that was going to be fated for him which he had heard from his friends but had had no chance to meet the owner of the name. How could Aram know that he was going to fall in love with Hasmig like a crazy teenager.

5. մտցնել, յարգել տալ, յիշեցնել, բռցնել, խօսեցնել, հասցնել, պառկեցնել, փակցնել, դարձնել, դառնալ տալ, լացնել, կեցնել, մոռցնել, մոռնալ տալ.

6. Imp. Pl.	Simple Past	Past Participles	Imperative
եկէ՛ք	եկայ եկար եկաւ եկանք եկաք եկան	եկած եկեր	եկու՛ր, մի՛ գար
գացէ՛ք	գացի գացիր գնաց գացինք գացիք գացին	գացած գացեր	գնա՛, մի՛ երթար
խօսեցուցէ՛ք	խօսեցուցի խօսեցուցիր խօսեցուց խօսեցուցինք խօսեցուցիք խօսեցուցին	խօսեցուցած խօսեցուցեր	խօսեցու՛ր, մի՛ խօսեցներ
առէ՛ք	առի առիր առաւ առինք առիք առին	առած առեր	ա՛ռ, մի՛ առներ
տուէ՛ք	տուի տուիր տուաւ տուինք տուիք տուին	տուած տուեր	տու՛ր, մի՛ տար
դրէ՛ք	դրի դրիր դրաւ դրինք դրիք դրին	դրած դրեր	դի՛ր, մի՛ դներ
հարցուցէ՛ք	հարցուցի հարցուցիր հարցուց հարցուցինք հարցուցիք հարցուցին	հարցուցած հարցուցեր	հարցու՛ր, մի՛ հարցներ
ապրեցուցէ՛ք	ապրեցուցի ապրեցուցիր ապրեցուց ապրեցուցինք ապրեցուցիք ապրեցուցին	ապրեցուցած ապրեցուցեր	ապրեցու՛ր, մի՛ ապրեցներ
ճայեցէ՛ք	ճայեցի ճայեցիր ճայեցաւ ճայեցինք ճայեցիք ճայեցին	ճայած ճայեր	ճայէ՛, ճայիր, մի՛ ճայիր

8.

Էմման ատ լուրերը ճամակով առած էր:	Նամակով առած էր ատ լուրերը Էմման:
Էմման ճամակով առած էր ատ լուրերը:	Նամակով առած էր Էմման ատ լուրերը:
Էմման ճամակով ատ լուրերը առած էր:	Նամակով Էմման առած էր ատ լուրերը:
Էմման առած էր ճամակով ատ լուրեր:	Առած էր Էմման ատ լուրերը ճամակով:
Էմման առած էր ատ լուրերը ճամակով:	Առած էր Էմման ճամակով ատ լուրերը:
Ատ լուրերը Էմման ճամակով առած էր:	Առած էր ճամակով Էմման ատ լուրերը:
Ատ լուրերը Էմման առած էր ճամակով:	Առած էր ճամակով ատ լուրերը Էմման:
Ատ լուրերը ճամակով առած էր Էմման:	Առած էր ատ լուրերը ճամակով Էմման:
Ատ լուրերը առած էր Էմման ճամակով:	Առած էր ատ լուրերը Էմման ճամակով:

9. - Դուն ի՞նչ ես: What are you? - Հայ: Armenian. - Ոչ, կ'ուզեմ ըսել՝ ինչ կ'ընես: No, I mean, what are you doing? - Խաղող կ'ուտեմ: I am eating grapes. - Ոչ, կ'ուզեմ ըսել՝ ապրուստի համար: No, I mean, for a living. - Կ'աշխատիմ: Ուսուցիչ եմ: Իսկ դու՞ն:" I work. I am a teacher. And you? - Կը սորվիմ: Աշակերտ (ուսանող) եմ: I study. I am a student. - Ընտանիք ունի՞ս: "Do you have a family? - Այո, ամուսին եւ զաւակ մը: Եւ դու՞ն: Yes, a husband and a child. And you? - Մայր եւ եղբայր մը: A mother and a brother. - Անոնց հե՞տ կ'ապրիս: Do you live with them? - Ոչ, մինակս: No, by myself.

10. 1. I have heard this story from my grandmother. I like the color blue very much. We do not write much with a pen any longer. Vahan is very happy about his cars.
2. My friend came from Armenia on business. Would you like to meet him? Next Sunday we expect guests; you come too. We begin the dinner with salad. After dinner we have oranges, to say nothing about bakhlava. This Wednesday on the twenty-fourth we have an important business.
3. It is seventeen minutes past seven a.m., it is still early. I have been studying yoga since last year. We spent nice time in Venice. We passed under the bridges singing there.
4. Aram enjoys traveling. Ani loves the sea, the trees, and the flowers. "Let's finish whatever we have to do and go," says Ani. "We will find new acquaintances, meet friends and well-wishing people," rejoices Ara.

"There is no one as good as you or better than you," thinks Ani. They travel much by car. But this time they will take an airplane. The plane departs after in the afternoon. "Let's first go to a café to have coffee," says Ara. "I would drink some cold water now," says Ani; "it is very hot."

11. The Kindly Dog. "Whom are you afraid of, Aris, from me? I love you. And you?" "How shall I love you? I am very busy making others to love me." "Is that why I love you so much? You make me love you? And could you also make a bone for me?"[3] "How do I know? I need to think. If you would go away a bit so that I could think calmly." "If it will please you, Aris, I am going. You can make me love you, then you can make me, no, *for* me, a bone.[4] I got confused, Aris; should I go?" "Go, my wooffy, I will find you," says Aris and ponders while yawning: "If I can find the bone hidden by you, surely you will have what you want."

12. 1. I have no one else but you to open my heart. զո՞վ 2. Is it for this reason that I am the most unhappy man in this world. ո՞վ եմ 3. Emma is mine. որու՞ն է 4.If she leaves me one day, goes away! զո՞վ 5. Let's make the good bigger. ի՞նչը 6. Make me live, God, make me live so that my burden does not fall over this world. ինչպէ՞ս 7. And if you will take me, Lord, first take my life, then, my soul. ի՞նչը

13. 1. The child makes himself loved. 2. Put my picture on your fringe. 3. Remind me in the morning so that we finish the incomplete errands. 4. Don't stay late; we can't miss the plane for you, nor we can stop it for you. 5. New sorrows made (us) forget the old ones. 6. You make people laugh at you by dressing like that. 7. Mrs. Nvart hired people and had he house fundamentally cleaned up before Christmas. 8. Vard used to amuse us all with his witty comments. 9. Envy drained his life tree. 10. Adam always makes me laugh, and Khachik, makes me sad. 11. We asked and praised Ani, the nightingale of our group so much that at length we made her sing. 12. Mom, Shant snapped my button, will you sew it? That is why you made the Shant cry?

14. a. 1.«Ես կ'աննկիմ, կ'երթամ, դուք կը մնաք, խօսքերս մի՛ մոռնաք», կ'ըսէր մեծ մամաս:
2.«Օրերնիդ աղօթքով ու յոյսով չանցընէք, գործով լեցուցէ՛ք», կ'ըսէր: 3.«Իմ կեանքս այլևս անցաւ, հիմա ձեր կարգը եկած է:» 4.«Ձեր կեանքը այնպէս անցուցէ՛ք, որ վերջէն չափսոսիք:»
b. 5. Այժմ ժամը տասնմէկն է: Առտու ութին քառորդ կայ (կ'ուզէ, կը պակսի): 6. Երեկոյեան իննուկէսն է արդէն: 7. Կ'ըսեն՝ այս ծմեռ շատ պաղ ըլլալու է: 8. Անցած շաբաթ Ֆիլադելֆիա աղոուր ժամանակ անցուցինք: 9.Անցեալ աշուն անոնք Փարիզ գացին: Փարիզի չափ գուարթ և Փարիզի չափ աղուոր քաղաք չկայ:
c. 10. Արփին կը լուսաւորէ աշխարհը իր շողերով: 11. Մայր արջը կ'արթննայ և կը կերակրէ իր ձագերը: 12. Քեզի նոր պատկերները պիտի ցուցնեմ: 13. Աս ուղևորութիւնը ինծի յիրաւի ուրախացուց: 14. Այս պարզ (ջինջ) ջուրերը ինծի երգել կուտան:
d. 15. Արամը սորվեցուց Արտակին հայերէն այբուբենը: 16. Երկու տարի ասկէ վերջը Արտակը դպրոցը պիտի աւարտէ: 17. Կը կարծեմ որ ան բարձրագոյն նիշերով պիտի աւարտէ: 18. Անին սև մազերով և սրճագոյն աչքերով հայուհի մըն է: 19.Անին Տիգրանը արթնցուց, քիչ մը խաղցուց, և ետքէն կերցուց: 20.Այս ուրբաթ օրը Տիգրանը բժիշկի տարին՝ տարեկան ստուգման համար: 21. Անցեալ երկուշաբթի Տիգրանին տարեդարձն էր, ան լմննցուց երկու տարին և մտաւ երրորդին մէջ: 22.Հազիւ ճանչցայ անոր, այնչափ մեծցած էր: 23.Արան ու Անին գիրքերնին առեր գացեր են անտառ կարդալու:
e. 24. Յասմիկին չափ աղուոր կին մը չեմ հանդիպած, կ'ըսէ Արամը: 25.Յասմիկը Հայաստան երթալու կը պատրաստուի: 26. Ան կ'ուզէ իբրև բժիշկ աշխատիլ հոն: Ան կարօտցած է իր քոյր Քարէնը: 27. Յասմիկը կը խորհէր. «Պէտք է կանխենք չարը, պէտք է կանխենք պատերազմները», երբ հեռաձայնը ընդհատեց անոր միտքերը: 28. Արամը կը սիրէ կարդալ: Ան գիրքերու մեծ ժողովածու մը ունի: 29. Օրըստօրէ կը մեծցնէ ատիկա: 30. Ան քանի մը բարեկամ հրաւիրած է իր գիրքերը ցուցնելու համար:

14. "If you had one million, what would you do?" "I would pay my debts." "What would you do with the remainder?" "I'd pay the remainder later."

[3] The translation tends to maintain the play on words; literally: And can you *give* me a bone?
[4] The translation tends to maintain the play on words; literally: then you can *give you*, no, give me, a bone.

EA Lesson 12. Poem by Eghisheh Charents, Translated by Ara Babayan.

I love the sun-drenched zestful taste of our peerless Armenian words.
I love the languishing sad tunes of our lamentful ancient lutes.
Our fragrant flowers, blood-red roses and our ripe and luscious fruits.
I love the undulating dances of our fair Nairian girls.

I love our haunting dark blue skies, our crystal springs and light-soaked lakes.
The summer sounds and dragon-winds of winter's unrelenting cold.
The uninviting blackened walls of our wretched homely huts.
I cherish each stone of our martyred cities thousands of years old.

Wherever I wander on earth, they're in my heart our mournful airs.
Our time-worn manuscripts and parchments in my mind have turned to prayers
However deep our bleeding wounds might pierce and ravage my heart's core,
My orphaned land, blood-scorched Armenia, I will love you even more.

No balm can soothe my restless soul, my ever-roving yearning heart.
For me, no mind, no hallowed brow glows like Narek's or Kuchak's art.
Traverse the world no holy peak you'll find so bright, for ever white.
Like an unreached road to glory, I love my mountain Ararat.

KEY TO LESSON 13

Phonetic Exercises

1. Find the homophonic letters to բ - փ, գ - բ, դ -թ, ձ- ց, ջ - չ.

Lexical and Grammar Exercises

Maymun, by Zahrat

When I say maymun don't think of monkeys;
It's the name of my pet black pussycat.
When I say pussy pet, don't think he's pretty;
He is the ugliest cat in the world.

When I say he's black, don't think of real black;
In that blackness the eyes are yellow.
When I say yellow, don't think of the sun
The sun is one, and his eyes are two.

When I say two, don't think of two entities;
In the depth of both the sole dream is one.
When I say a dream, don't think of great things;
It's just to be loved by someone.

Texts: **Some Philosophy.** There is a comparative picture of fish above. The first is a big fish. But the first is less big than the second. The second is bigger than the first. The third fish is bigger than the second. This last one is the biggest, the biggest of them all. The biggest creatures live in the sea. The biggest one is the whale with a very philosophical name. The small fish is eaten by the big one. A bigger fish is eaten by the biggest; this is life. And this is a miniature picture of the biggest creature.

Some History. At the dawn of history and civilization moving with the help of animals was a great novelty. Later came carts with wheels, which were newer and faster. Motor cars or automobiles are even newer than the horse-carts, and they go faster. The engines of the newest vehicles took them to flight as jets, airplanes, and helicopters, as rockets and spaceships. Now these go [proceed] the fastest. And the newest and fastest are still coming. The old are always defeated by the new.

Where is Baronian Street? I was walking, lost in the huge city. Having lost my way, I go looking at people's faces. Who will help? I asked someone: "Brother, would you please tell me how I can go to Baronian Street?" "Since you respected me enough to ask," said the man, "go as you wish." (play on words).
Was he drunk? Let me stay away from men. I saw an old lady and asked her. "Toward Baronian street? With love. you]! If you please, my son, you go straight up this street until the street up there. From there you go left, then you go up a little, from there you walk right, a bit later you walk further up, then again you go left, at the intersection you turn right; on your left side you turn back and then you go straight ahead. There is the street you want. May God be with you, my boy." Till this day I am looking for Baronian Street. Do you know its location, brethren?

The Mother's Prayer: I was twenty-five years old when I had my daughter Hayguhi. With her I knew the greatest joy. And with her I knew the greatest pain. There was war. Cyprus for whichever time became an apple of discord between Greece and Turkey. Wars come and go. The victims do not come back. My Hayguhi had gone to Cyprus for a trip with her school. A vacation which still has not ended. My grandmother Hayguhi was killed in the great genocide. And my mother Hasmig, a small orphan, found herself in Greece, escaping death by a miracle. God willed and she was saved. Why? To be able to join her granddaughter Hayguhi in the foreign land of Cyprus some day? We never found Hayguhi. And by my mother's last will we laid her to rest in Cyprus. So that Haygo is not alone. We entrusted our old and young, whether we entrusted them to the soil or to one another, holding the path of a new foreign land. I had Hayguhi and I lost her. I could cherish her bright being as a quickly fading dream for only fifteen years. And fifteen years later I still wait for her. I became her mother and now I have to say I was her mother. I had three children and now I have to I have had three children. I knew what war was, and now I learned what pain is. And my Karen is in the other fire, in the tumultuous land of Armenia. And now my Hasmig has set out to go. Protect her, God! She will go there where the centuries-old fight of the Armenians and the Turks is still flaming [lit. irate]. My Hasmig will go to heal the wounds of the Armenian soldiers. Support her, Lord. Who can heal the pain of mothers' who have lost children?! The inhuman in human form slaughters Hayguhis and God and people watch coldly... Have mercy, Lord...

5. Վատ, աճօթի, կանուխ, անուշ, գէշ, ցածր, բարի, տկար, դուրս, էգ, աղտոտ, տգեղ, ուրախ, հանգիստ, արագ, նոր, պզտիկ

6. 1. Names without obvious parallels—Անահիտ, Վարդան, Վասակ, Վահէ. 2. Names deriving from common nouns—Լուսիկ, Լուսինէ, Մեխակ, Վահան. 3. Names of Christian origin—Պետրոս, Եղիշէ, Հեղինէ, Յակոբ. 4. Names with gender differentiation—Հայկ, Հայկուհի, Կարէն, Կարինէ

7. 1. Քարտէսին վրայ Հայաստանը պզտիկ է: 2. Պատուհանին տակ նստած է Արիսը: 3. Տունէն դուրս շատ պաղ է: 4. Մայիսէն ի վեր բարեկամս չեմ տեսած: 5. Ճաշին մէջը միս և բրինձ դի՛ր: 6. Երջանկութեան համար շատ աշխատանքի պէտք կայ: 7. Մեզմէ առաջ դուք կ'երթաք: 8. Դրամին համեմատ հագուստը առաւ: 9. Գործերը վերջերս աջ կ'երթան: 10. Պատէն կախեալ կախուած աղուոր պատկեր մը կայ:

9. 1. Come *close;* I'll tell you something. *Grammatical meaning* 2. They are very *close* friends. *Lexical meaning* 3. Take these trees *out*! This is a house, not a garden. *Grammatical meaning* 4. It's already cold *outside;* it's fall. *Lexical meaning* 5. *According to* the official newscast, a cease-fire has begun. *Grammatical meaning* 6. I *agree* again; let us sow wheat. *Lexical meaning*

10. 1. Տուներնիս *գեղեցիկ* են: Our homes are *beautiful.* Իմ տունս *աւելի գեղեցիկ* է: My home is *more beautiful.* Ձեր տուներնին *առաւել գեղեցիկ* են: Your homes are *more beautiful.* Քու տունդ *գեղեցկագոյնն* է:Your home is the *most beautiful.* Անոնց տուներնին *նուազ գեղեցիկ* են, քան մերինները: Their homes are *less beautiful* than ours. Անոր տունը *նուազագոյնս (ամենաւ) գեղեցիկ* է: His home is the *least (most) beautiful.*
2. Միսիսիփին *խորունկ* գետ մըն է: Mississippi is a *deep* river. Արաքսը *նուազ խորունկ* է: The Araxes (Araks) is *less deep.* Նեղոսը *աւելի խորունկ* է, քան Արաքսը: The Nile is *deeper* than the Araxes. Ամազօնը *ամենէն խորունկն* է, աշխարհիս խորագոյն գետն է: The Amazon is the *deepest;* it is the *deepest* river in the world.
3. Ես *շուտ մը* լմնցուցի գործերս: I finished my work *quickly.* Դուն *աւելի շուտ* լմնցուցիր գործերդ: You finished your work *more quickly.* Մենք *ամենէն շուտ* լմնցուցինք գործերնիս: We finished our work the *most quickly.*

4. Գիշերուան հովը *սաստիկ* կը բախէ դուռը: The night wind hits the door *heavily*. Գիշերուան հովը *աւելի քան սաստիկ* կը բախէ դուռը: The night wind hits the door *more than heavily*. Գիշերուան հովը *սաստկագոյն* կը բախէ դուռը: The night wind hits the door *very heavily*.

11. 1. When I was small, I had a dog; his name [was] Chambar, and I thought we would always be together. 2. It was the first dog I ever had and never could reconcile with his loss. 3. Until now I still want the impossible; I want Chambar to be with me. 4.He was my friend for hardly ten years, while I was, I am, and I will still be. 5. And as long as I am, as long as I have life, I will also have a dog. 6. Who has, will have to lose; this is the order. 7. Now I know these, and I can comprehend. 8. They say one has to have a dog twice—in childhood, to weep over it, and in old age, to have someone to weep over him. 9.If in those times I knew this much, if I were more mature, I wonder whether I would also be able to take Chambar's loss more peacefully.

12. 1. Who do you consider a friend? Everyone who wishes well. 2. What cup is this? A coffee cup. 3. From whom does Aris learn? From Ardag. 4. What is Aris afraid of? The dog. 5. What does Aris play with? His tail. 6. Ara and Ani had a baby boy last year whom they named Dikran. 7. What is his name? His name is Dikran. 8. Who feeds Dikran? Ani. 9.Who does Ani feed? Dikran. 10. Whose house is white? Mine is the white house. Mine. 11.Whose car is this? Aram's car. 12. Crane, where are you coming from? I am eager to hear (lit.: I am servant to) your voice. Crane, don't you have any news from my homeland?

13. որմէ՞, ի՞նչ կ'ըսէր 1. Aris *was afraid of the dog,* but he did not show it. Ինչպիսի՞ն, ինչ 2. We have to be *responsible and punctual*, says Aris, we have to give a *bone* to Chambar. որու՞ն, ուրկէ՞ *3. Aram's* friend came *from the East Coast.* ու՞ր, ե՞րբ 4. Mrs. Nvart will go *to Paris next fall.* որպիսի՞ 5. Anahid is a *nice* person. ինչէ՞ն 6. The old ones are always defeated *by the new ones.* ու՞ր 7. I was walking lost *in the* huge *city.* ինչպէ՞ս *8. Having lost my way,* I am going on *looking at people's faces.* զո՞վ, որու՞ն 9. I saw an old *lady,* and I asked *her.* ուրկէ՞, ե՞րբ *10. From there* you walk right; *a little later* you go up. որչա՞փ 11. I have missed *my folks so much.* ինչու՞ 12. I sing *of happiness at the idea of seeing them* soon. քանի՞ն 13. It is *half past nine a.m.* already. քանի՞ն, ի՞նչ 14. Tomorrow is *the eleventh of this month, Saturday.* ե՞րբ, ուրկէ՞, ի՞նչ 15. *Last summer* we had *guests from Yerevan* երբուրնէ՞ 16. *Starting next* year I will go to (attend) university. ու՞ր, ի՞նչ 17. *Yesterday* we spent pleasant time *at the seashore.* ո՞ր 18. *Nareg was the best speaker.*

14. 1. a) We have one tongue and two ears so that we [can] listen much and talk little. 2. We have one tongue and two eyes so that we [can] see a lot and speak little. 3. We have one tongue and thirty-two teeth so that we [can] eat little but chew a lot. 4. And we have only one nose so that we do not stick it into every hole.
5. b) It is four p.m. sharp. 5. It is a quarter to eight p.m. 7. It is twenty five minutes to three a.m. 8.Where will we go next weekend? 9. Tomorrow at last it is Friday. 10. The event happened last spring. 11. I have not seen my friend since that day.
12. c) It is Saturday morning now. I am going for a walk. 13. It is still early morning. The air is cold but very fragrant. 14. I am not cold; it is not cold. I keep thinking of Aram. 15. We cannot be together. 16. I am afraid I love Aram. I love him very much. 17. There are so many flowers all around me. The flowers make me happy. 18. Perhaps time will make me forget him. 19.The flowers will always be there, and the beatuful weather will always be there too. 20.Now I will not leave whatever I have to do to think of him. 21.I have come out to have a walk and breathe air; enough is enough. 22.I must be calm and think over my future course. 23.I must take care of my people. I wonder, is Aram not one of "mine"? 24. Enough of my ponderings; everything will come in its turn. 25.There is no use in thinking a lot; I should act. 26.But why do I enjoy thinking of Aram so much? 27.I don't understand, I don't know; we live and we see. 28. Lord God, you help me.

15. **a** 1. Եթէ ամէնքը գան, աղուոր մը ճաշարակ կը խաղանք: Երէկ իրիկուն ի՞նչ կ'ընէիր: 2.Դէշ օրերն ալ կ'անցնին, լաւերն ալ՝ ամեն բան կ'անցնի-կ'երթայ: 3.Երբ երկու-երեք տարեկան էի, ամեն ամառ մեծ մօրս տունը կ'անցնէի: 4. Կէսօրին շուկայ կուգա՞ս հետս: Գալ ամառուան համար ի՞նչ կը մտածէք: 5.Երէկ չորեքշաբթի էր, ամսոյս քսանութը: 6. Ճիշդ եօթ ու կէսն է: Շուտով առաւտեան ինը կ'ըլլայ: 7.Յերեկուան հինգին ատեններն է: Գիշերուան մէկին քառորդ կ'անցնի:
b 8. Քնարիկը աղուոր կը նուագէ քնարին վրայ: Շուշանիկը շուշան կը սիրէ: 9.Պայծառը մեր դասարանին ամենէն պայծառ աշակերտն է: Շնորհիկը շնորհալիօրէն կը պարէ: 10.Արշալոյսը միշտ արշալոյսին կ'արթննայ: Մանուշակին աչքերը մանուշակագոյն են: 11.Իմ բարեկամս, Պերճը, պերճ անձ մըն է: Կորիւնը կորիւնասիրտ երիտասարդ մըն է: 12.Շանթին աչքերը շանթի նման են: Մաքրուհին մաքրասէր աղջիկ մըն է:

c 13. Սրբուհին լաւ պարուհի մըն է: Անոր քոյրիկը՝ Վարդուհի անորմէ լաւ է: 14. Վարուժանը եւ Աղաւնին մեր խումբին լաւագոյն երգիչներն են:
d . 15 Ես կ'ախորժիմ ինքնաշարժերէն, բայց իմ կինս աւելի օդանաւ կը հաւնի: Երբէք ուղղաթիռ փորձա՞ծ է: 16. Տրամադրութեան տակ մէկ հատ ունի, բայց հիմա իր տիեզերանաւը պիտի գնէ: 17.Իսկակա՞ն թէ՝ խաղալիկ: Փոխադրամիջոցները արդեօ՞ք մեծերուն խաղալիքները չեն: 18.Չի՞ վախնար երկինքներուն մէջ կորսուելէն: 19. Եթէ կորսուիս, միշտ մէկը կ'ըլլայ, որ ճամբան ցուցնէ, կ'ըսէ անիկա:

16. No Fishing (*Literally*: Fishing Prohibited, in the box). - Hey, pal, you cannot fish here, don't you see this sign? Now you will have to pay a fine. - I am not fishing, man; I am just bathing my worm.

KEY TO LESSON 14

1. Dialogue, Poem and Texts: **Consanguinity.**
Great Aunts: "Whose son are you, honey?" Garen: "Vartan's." Great Aunt Asdghig: "Is Anush your mother?" Garen: "Uhu." Great Aunt Berjuhi: "Why do you ask? Don't you see he has Anush's eyes?" Great Aunt Asdghig: "That's right, and his eyebrows are his grandmother's." Great Aunt Berjuhi: "Then look at his mouth, lips, teeth, he has taken those from the other grandmother." Great Aunt Asdghig: "You are right, and his nose is his grandfather's." Great Aunt Berjuhi: "And the ears are his father's." Great Aunt Asdghig: "His facial features, I think, are his maternal uncle's." Great Aunt Berjuhi: "Correct. And his hair is his paternal aunt's." Garen: "And my pants are my paternal uncle's."

YOUR MEMORY *Poem by Vahan Tekeyan, tr. by Ara Babaian*

Your memory, tonight, moves me to tears,
As if it had fled from my heart and secretly tonight
Returns, wants its old place and the old tenderness.
It squeezes into my lap, rises up in my chest.

Your vision in my eyes and your voice in my ears
Vibrate tonight. It's as though my veins
Are filled with your sweet-smelling breath, enchanting and rocking me,
Until it seems even your unseen fingers glide across my face.

Our old, unforgettable times return bit by bit.
Again they come with the starry caravan.
My soul is a shelter opened to your sweet flock.

With your memory, tonight, I feel immeasurably rich,
So human, so happy, that with great compassion,
I want to share it with the wretched of the world.

Text: **Dikran's First Kindergarten.** It is the first time that Ani has brought Dikran to day-care. It is mother Nvart who always helps, but now she has taken a vacation, gone to the mountains. So, here are Ani and Dikran. Ani watches the large playroom thinking it over. Four-five children run and jump around; they hide and scream joyfully; and sometimes they break things and throw them around. They bite a [piece of] fruit and they forget about it; they read a book and tear it, which they perhaps consider a way of remembering what they read. They are having fun. Dikran, tired from his role as a mere observer, leaves his mother's hand, and taps toward his playmates, holding his arms in front of him for balance, tripping directly over a soft teddy bear larger than him. And from his belly-down position he watches his mother happily giggling at his adventure. "Do you like it here, baby?" says Ani hiding her insecurity. "I will leave you here, for three hours only," she explains, showing the count on Dikran's pudgy fingers. "Play, darling, I will come soon." Ani talks with the kindergarten teacher a little while, and then, still looking back, but with a heart at ease slips out hurrying to her chores.

Colors: **Aris's Lesson.** Aris, do you love the sun? You always lie down in the sun, so you love it. Me too. They say you don't see the colors. Is that true? I can't believe it. Why wouldn't you see them? Yeah, I know; because no one taught you. Look here, Aris, the sun is yellow. The sun is yellow? It is not a plain yellow; it's gold, it's fire. It can also be white, in the day. And it is red in the morning. It is red in the evening too. That's right. Can't it be green? No, the leaves are green, the tree leaves. And the sky, can it be green? No, the sky is blue. Like the sea. But the water is transparent, you know? But it seems blue. Just like the sky. And if it is cloudy? It turns black. The sky is black? Yes, at night. Then, the stars? The stars are the night's eyes: gold, red, blue. Like your eyes, Aris, sweetheart. "Wake up, Ardag, sweetheart, it's late, you are going to go to class." "Wait, mom; Aris is studying the colors. The rainbow, have you ever seen the rainbow, Aris?"

6. 7 եօթը, 81 ութսունմէկ, 55 յիսունհինգ, 124 հարիւր քսանչորս, 536 հինգ հարիւր երեսունվեց, 1442 հազար չորս հարիւր քառասուներկու, 1st առաջին, 3rd երրորդ, 12th տասներկրորդ, 16th տասնվեցերորդ, 109th հարիւր իններորդ, 5767th հինգ հազար եօթը հարիւր վաթսունեօթերորդ.

7. աղամանդեայ, զմրուխտեայ, մոխիրի, մազէ, երկաթեայ.

9. Կը սեղմուի, լեցուած է, բացուող

10. 1. Անկիւնէն ձախ գնա՛: Go left at the corner. 2. Անտառէն ետ դարձի՛ր: Turn back from the forest. 3. Ճատրակը առաջ բե՛ր: Bring the chess set [forward]. 4.Պատկերը շիտակ դի՛ր: Set the picture straight. 5.ժամացոյցդ ետ առի՞ր: Did you get your watch back? 6. Օդանաւս ետ կու տամ: I return my airplane back. 7. Խխունջը վար դրի՛: Put down the shell. 8. Նուռը վեր տա՛ր: Take the pomegranate up[stairs]. 9.Խնձորը վարէն վերցու՛ր: Take the apple from the bottom. 10.Պատուհանէն դուրս նայի՛ր: Look out of the window. 11. Օհածանը անկէ տե՛ս: See the rainbow from there.12. Մանչը ներս կանչէ՛: Call the child in.

11. 1. Վրայի հացը չորցած է, տակինը ուտենք: The bread on top has dried, let's eat the bread below. 2. Ոսկեայ գաւաթին մէջի գինին տաքցած է, եկուր կաւէ գաւինը խմենք: The wine in the golden cup has gotten warm, let's drink the wine in the clay cup. 3. Վարի դրացիս չեմ ճանչնար, բայց վերինները շատ կ'ախորժիմ: I don't know my downstairs neighbors but I like my upstairs neighbors very much, they are nice. 4. Առջևի տունը չէ, ետևինն է մերը: The house in front of us is not ours, ours is in the back.
12. 1. He didn't show up all *night;* he is lost. ե՞րբ 2. *The door* got locked; help me to open it. ի՞նչը 3. *Everyone* wants to be loved. ո՞վ 4. *Tomorrow, just at this time,* everything will be finished. ե՞րբ 5. I am done with *my coffee;* now I learn *my lesson.* ի՞նչը 6. Ani put *Dikran* to sleep. զո՞վ 7. Dressing beautifully is not a *money* problem. ինչի՞ 8. Dressing *beautifully* is neither a merely taste problem. ինչպէ՞ս 9. Aris, come out *from under the table*! ուրկէ 10. No, dear, don't walk *over the table*; it is not allowed. ու՞ր

13.

Active	Passive	Causative	Multiplicative
գրել	գրուիլ	գրել տալ	գրոտել
խօսիլ	խօսուիլ	խօսեցնել	խօսուրտուիլ
կլլել	կլլուիլ	կլլեցնել	-
յիշել	յիշուիլ	յիշեցնել, յիշել տալ	-
պատռել	պատռուիլ	պատռել տալ	պատռտել
վազել	-	վազեցնել	վազվռտել
փետրել	փետրուիլ	-	փետռտել
փշրել	փշրուիլ	-	փշրտել

14. զգել, խօսիլ-կցիլ, ծեծել, կիսել, կռուիլ, վարժել

15. Տունս և շունս սիրուած են ինծմէ: 1. My home and my dog are loved by me. Սաստիկ աղմուկ մը կը լսուի: 2. A loud noise is heard. Մոռցուած են հին եւ յայտնի երգերը: 3. Old and well-known songs are forgotten. Առաջին անգամ տուն առնողներուն զեղչեր կը տրուին: 4. Discounts are given to first-time home buyers. Աղուոր պատմութիւններ կը գրուին Արտակին կողմէ: 5. Nice stories are written by Ardag. Գիշերս հին սէրս յիշուեցաւ, կարօտէ կոկորդս սեղմուեցաւ: 6. Tonight my old love was remembered, my throat was constricted by longing.

16. 1. I have already read this book. Այս գիրքը արդէն կարդացած եմ: 2. We speak with the tongue. Մենք լեզուով կը խօսինք: 3. We hear with ears. Մենք ականջով կը լսենք: 4. We also hear news. Լուրերն ալ կը լսենք: 5. He tells a story. Ան պատմութիւն կը պատմէ: 6. And he sings a song. Ան ալ երգ մը կ'երգէ: 7. He shows a picture. Ան պատկեր մը կը ցուցնէ:

17. 1. Do a dog and cat *get used* to one another? (Reciprocal) Sure, if the owner *trains* them. (Causative) 2. Ani and Ara *are* so *used* to one another that can understand each other without words. (Reciprocal) 3. Was it life or death that *made* them to *make up*? (Causative) 4. Who does bad, after all *does* it to him (Active). 5. Aris *washes himself* couple of times a day (Reflexive). 6. The flames *devoured* the *torn* documents in a second. (Repetitive) 7.Hasmig *has* ardently *taken to* the idea of working in Armenia. (Active). 8. Karen and her mother *learned to bear* living apart and away from one another. (Reciprocal) 9. They say that the stars of dead lovers find and *kiss* each other in the sky. (Reciprocal) Cf. the Epilogue of *Anush* by Hovanes Tumanian. 10. Whether you *spend* your time well or badly, your life passes and goes by. (Causative) 11.A thin thread *is cut* easily. (Passive) 12. Ani *has gotten* a hair*cut*. (Causative) Dikran *cuts out* paper flowers. (Repetitive) 13. After *corresponding* for a long time, the friends began *to cooperate*. (Reciprocal) 14. When trees put on leaves...[5] (Reflexive) 15. Hasmig and Aram *were* never *disappointed* with one another. 16. I parted from my family, embraced a new idea; then I was disappointed with it and got used to and tolerated hardships.

18. 1. կը սիրէր, կը սիրուէր The sea wave loves the cliff, and the cliff is loved by her. 2. կը փարիր, կը գուրգուրար The wave holds the cliff intensely with her foam and tenderly caresses him. 3. կը համբուրուէին, կը սահէր They kissed each other, and the wave gently slipped back. 4. կը խնդրէր, չէր կրնար The cliff sorrowfully asks her to come back to his embrace; he cannot go. 5. պիտի գամ, զայրացաւ, եկու՛ր "Why should *I* always come?," the wave gets angry one day; "you come." 6. կը տապալուի, կ'իյնայ And the cliff longingly collapses from his base and entirely falls into the wave's lap. 7. կը փշրտի, ողջագուրուիլով, կը սուզուի The cliff crumbles piece by piece, and embracing the sea wave for a last time, lovingly sinks into the bottom of the sea. 8. խաբուած կը սեպէ, կը սուրայ The wave, the crazy wave, feels deceived and hastily charges to a new cliff.

19. 1. դեղին մազեր 2. սպիտակ ձիւն 3. սև հող 4. գորշ արջ 5. մոխրագոյն մոխիր 6. կանաչ ծառ, 7. լազուր երկնակամար, 8. կապոյտ աչքեր, 9. երկնագոյն աղամանդ, 10.կարմիր հաղարջ 11.բոսոր արև 12. շառագոյն այտեր 13. նարնջագոյն նարինջ 14. ճերմակ ոսկի 15. սրճագոյն սուրճ 16. վարդագոյն ակնոց

20. All the seats in the hall *are occupied.* (passive)	զբաղած (զբաղուած)
The worker soon *turns off* the lights. (active)	կը մարէ լոյսերը:
At last the lights *were off.* (passive)	մարեցան
The movie *was started.* (passive)	սկսաւ
The hero *got* himself out of lots of trouble. (passive)	ազատեցաւ
And then he *set free* his heroine. (active)	ազատեց
The movie *was ended.* (passive)	աւարտեցաւ
The embraced couples moved toward the exit. (reciprocal, passive)	փարած, շարժուեցան

21. 1. վրայէն Dikran rolled his teddy bear over the table. 2. վար The love of silver pulls one down. 3.դուրս When it rains, Aris does not go outside of the house. 4. տակէն, վրայէն The river passes under the bridge; people [pass] over it. 5. դէմս, հետս When the thief came before me, I did not have my wallet with me. 6. հետդ Bring (me) a shell with you from the seas. 7. առջևինը, ետևինը Up front in the picture is my father; the one in the back is my paternal uncle. 8. տակէն A nice idea arises from under your words. 9. դէմէն Your image does not escape [go away from in front of] my eyes. 10.Ներսիններուն, դուրսիններուն Offer cold water to those who are inside, and to those who are outside, hot coffee. 11.տակէն-վրայէն Let's hurry; clean up all over here, guests will come. 12. առջեւինըDo you recognize who is in front of you? It is Berjuhi's nephew.

22. 1. This story was written down long ago. 2.In old times princes made scribes write the history of their families. 3.The strong wind dragged Hasmig's white coat and whipped her hair over her face. 4.You do not have a head made of stone to hit stones and deal with every stone. 5.The lovely mountain air reflected hues of gold. 6.Cats wash and bathe themselves. 7.Are you happy with yourself for what you did? 8.Ani and Ara love

[5] A line from Nahabed Rusinean's famous song "Cilicia"; see Appendix 10.

each other. 9.Your cars are coming behind ours. 10. My folks are fine, what news from your folks? 11.The old people take care of each other and fondle one another. 12. The old woman that I take care of is a very grateful person.

23. a. Այսօր կիրակի է, մայիս մէկը, հազար ինը հարիւր իննսունեօթ թուական: Ցերեկուայ ժամը մէկին քառորդ կ'անցնի: Տիգրան ծնած է հազար ինը հարիւր իննսունեօթ թուականի օգոստոս չորսին: Արամն ու Յասմիկը առաջին անգամը հանդիպեցան հազար ինը հարիւր իննսունութ թուականի ապրիլ երկուքին, ցերեկուայ ժամը չորսին:
b. Արիսը իր գիշերային զբօսանքէն կը դառնայ: Ան բնաւ չի կորսնցներ տան ճամբան: Երկայն զբօսանքներէն ապահով տուն դառնալ կը յաջողցնէ: «Մուշտակս չոր մաքրումի պիտի չտամ, ես ինքս կրնամ մաքրել», կ'ըսէ: Արտակը կը սիրէ դէմքեր նկարել: Կարծեմ թէ Արտակը օր մը չէ օր մը նկարիչ ըլլալու է: Կարդալէ ան չի յոգնիր, բայց գրելու սէր չունի: Երբ Արամը աղուոր գիրք մը բերելու ըլլայ, Արտակը շատ երջանիկ կը սեպէ ինքզինքը: Ան աղուոր պատմութիւններ ալ կը յօրինէ: «Բայց զով գրել տամ», կը մտածէ: Օր մըն ալ իր պատմութիւնը գրելու վրայ էր, երբ մայրը արթնցուց: «Գրածներս կորսնցուցած եմ, - կ'ըսէ, - Արի՛ս, եկուր փնտռենք»: Կարծեմ թէ Արտակը ծայրագրիչի մը պէտքութիւն ունի:
c. Յասմիկը շատ նեղութեանց պիտի համակերպի: Յասմիկն ու մայրը մեղմիւ փարեցան իրարու անջատումէն առաջ: Գործէ վերջ Արան իր բարեկամը պիտի տեսնէ: Շատ առաջները մարդիկ առանց ինքնաշարժերու կ'ապրէին: Եկուր, հետդ խօսիլ կ'ուզեմ: Գիրքս քովդ մնաց, կրնա՞ս ետ բերել: Վրանիս երկնակամարն է, տակերնիս՝ ծովը: Աշխարհը աղուոր մը լուացուեցաւ անձրևով: Ամէն առտու հագուելէ առաջ կը լուացուիմ: Գիշերն ալ հանուելէ վերջ կը լուացուիմ:
d. Աշխարհս մէկ պատուհան է:[6] Ջոյգ բարտիները սիրասոյզ աստղերուն մէջ կը համբուրուին:[7] Մանիշակներն իր աչքերուն երբ համբուրել կ'երթայի...[8]

24. What is this? --Black currant. --Then why is it red? --Because it's still green.

KEY TO LESSON 15

Lexical and Grammar Exercises

1. Texts: **The Ball.** Ani and Ara had gone to a ball. It was a usual Armenian ball in the hall of the Armenian Church on the occasion of one of the numerous annual holidays. The tables full of appetizers were arranged tightly leaving a large dancing area. And an Armenian band was resounding inviting everybody to dance. Both the band and the delicatessen food on overloaded tables were rather international, and they were uniting the melodies and the mores, the tastes and smells absorbed by different Armenian communities. But the circle-dance was genuinely Armenian and was passionately rolling like the stately Armenian mountains, full of life, inaccessible and ever-charming. Ani, having forgotten food and even Ara, was gliding at the head of the dance circle waving the white handkerchief and leading the it after her. Ara was watching charmed and unresponsive even to the rhythmic throb of his feet that were hinting that the home dance classes taken from Ani had already done their work, and he also could enter the dance circle. Suddenly a shouting voice pierced Ara's ear. "Hello, my boy. Do you recognize me?" "Of course, great uncle; you are my mother's uncle; we met in Boston." "Whose son are you, Asdghig's or Araksea's?" "Asdghig is my mother, great uncle; Araksea is my aunt." "Eh, how are the girls; are they OK? I have not seen them for a long time." "My mom is fine, but my aunt died last summer." "What do you say? I did not know. Sorry, I am so sorry." "For a couple of years my aunt was not well." "Really? What did she have? Was it her heart?" "Yes, uncle, she was very ill already." "Eh, she left the sun for you [idiom], passed away; may God bless her and may you be well. How is my Asdghig, is she healthy?" "Yes, she is fine, thank you." "May God protect her. Don't forget to tell her hello from me. How is your father? How is my Krikor?" "My father is fine, thank you. Krikor - ? Who could that be? "What? Isn't Krikor your father?" "I am sorry [or excuse me]; my father's name is Hagop." "Hold on; your father is Hagop? You are Hagop's? Why did I think that ... really, it was [the name was] Hagop. What a wedding we had for Asdghig and Hagop. How we danced, my child; these young people don't know how to dance really... What a wedding it was, what a wedding! Do you remember, my boy?"
"I am afraid I am not able to remember." "Sure, sure! What am I saying? Ha-ha-ha, my son; I have got old—lost my mind, ha-ha-ha! Come, let's dance. Why are we standing here? Let's dance, my boy!

---

[6] Cf.: Աշխարհս մէ փանջարայ է, Sayat-Nova's (18th century).
[7] A line from Taniel Varuzhan's Բարտիները. See Appendix 10.
[8] A line from Madteos Zarifean's Տիեզերքը և համբոյրս.

Text Epilogue: **The Way to Home.** A few weeks later Hasmig's friends came to say farewell to Hasmig. There was a lot of wine and many blessings. The guests were happy, but there was a sweet sadness in the air, the sadness of separation. Aram kept crammed in his pocket the small box of the diamond ring which he had bought just today with a weak hope of preventing the departure. When everybody left, Aram took out the ring. They had not confessed or promised love to one another; there was no time. But they had become so intimate that it seemed as if they had known each other for an entire lifetime. Hasmig looked at the ring in confusion. "Aram, how — I can't, Aram—" "Don't go, Hasmig. I love you." Hasmig looked straight into Aram's eyes, though she had not ever heard these words from him. "I know, Aram. But you also know that I must go." "Why?" "—" "It's hard there, it's bad, it's cold— There are no laws, no order. The things you enjoy aren't there (cannot be found there). Don't go now; Hasmig, later, when it gets better, we will go together." "And you, Brutos... You like everybody else? When it gets better? I am not going to seek something good; I am going to make it good." "Hasmig, you have a hero's spirit. I love that bold spirit of yours. Hasmig, I love you. Do not go. What can you do alone?" "Why alone? There are many people there. I am a doctor, Aram; I'll be needed. I must be able to be useful." "I need you, Hasmig." "And I need you, Aram, but my mind is already there; I have no business here any more." "And we?" "I don't know, Aram; do not ask; do not make me suffer. Please close this box," says she gently with her fingertips touching Aram's hand holding the little box. And Aram acquiesces to Hasmig's plea; closes the little box, and it seems he is closing the gates to paradise. More than half a year passed after Hasmig's departure, and she did not call Aram even once. "I don't want to go forward still looking back," she said at the leave-taking. Aram used to get information from her parents; he knew that Hasmig worked at the newly built children's hospital. And she was happy. Now again Aram packs his suitcase. Not to Italy, and not to work. He is going there, where it is hard and bad and cold. Where every Lord's day is a fight and the future is vague. And where he has always dreamed of going and has always postponed it because of having more important things to do and waiting for a more propitious occasion. Now an imperative takes him there with an indefinite mixture of fear and hope. He goes there to understand Hasmig and Hasmig's happiness.

6. Simple Ethnonyms: յոյն լեհ հնդիկ ռուս պարսիկ հայ Composite Ethnonyms: իտալացի նեփալցի պելճիկացի գերմանացի ամերիկացի քուպացի Place of Origin Words: լոնտոնցի պէյրութցի գիւմրեցի երեւանցի վանեցի վաշինկթօնցի

8. 1. եմ, հայ, է, Դուն 2. կ'ապրիմ, հայերէն 3. կը սորվին, շատ, գիտեն 4. լաւ, քու 5. օր, կը խօսի 6. կարդալ-գրել, ազնիւ 7. իրարու հետ (միասին) 8. իրաւ, ուրբաթ, կէսօր

9. 1. If I see that Hasmig has come, I'll let you know. 2.If I knew that Hasmig had come, I would go to see her. 3. I decided that I would come with you. 4. Yesterday it seemed to me that today it was going to be sunny. 5. We understood that life was not a pink dream. 6.Let's walk, my friend, just you and me on the beach. 7.The sand is warm and delicate. Your eyes have the depth of the sea. 8.The sunrise on the sea is God's eternal award to mankind.

10. 1. But the first is a less big fish than the second. Սակայն - *conjunction, coordinate, simple,* քան - *conjunction, subordinate, simple.* 2. The motorcars or the automobiles are even newer than the horse-carts and go even faster. կամ, և - *conjunction, coordinate, simple,* քան - *conjunction, subordinate, simple.* 3. I was twenty-five years old when I had my daughter Hayguhi. երբ - *conjunctive, relative pronoun, subordinate, simple.* 4. A vacation which is not over yet. որ - *conjunctive, pronoun, subordinate, simple.* 5. It is mother Nvart who always helps, but now she has taken a vacation, gone to the mountains. որ *conjunctive, relative pronoun, subordinate, simple.* բայց - *conjunction, coordinate, simple.* 6. The band as well as the foods were rather international and united the melodies and customs absorbed by different Armenian colonies. թէ ... և թէ - *conjunction, coordinate, derivative,* և, ու - *conjunction, coordinate, simple.* 7. When you left, darkened my soul. Երբ որ - *conjunctive, coordinate, derivative.* 8. They had become so intimate that it seemed as if they had known each other for an entire lifetime որ *conjunction, subordinate, simple,* թէ - *conjunction, subordinate, simple.*

12. 1. Did you go straight home yesterday *or* did you enter a store? - թէ՞. 2. First I went to a store to buy (so *that* I buy) a dress. - որ. 3. *Which* dress did you buy? – որ. 4. I was thinking *which one* to buy: that *which* we had liked *or* that *which* was not expensive. - թէ որը, որը, թէ, որը 5. *If* the money is enough, my dear, there is nothing to think over. - թէ 6. Yes, a little more *or* less expensive does not matter much. - կամ. b 7. Ani wants to study Italian *or* German. - կամ. 8. But she has not decided yet: Italian *or* German, *or* perhaps Russian. - թէ. 9. Ani knows *that* there is a Mkhitarist school in Venice. - որ. 10. She wants to got to Venice *so that* she can *both* learn Italian *and* strengthen her Armenian. - որ, թէ, թէ. 11. *Which one* did

you choose, Ani? - ո՞րը. 12. Italian *which* seems easier and closer to me. - որը. c 13. This man is a well-known painter *or* a singer. կամ. 14. I did not understand (get) you, is he a painter *or* a singer?- թէ. 15. *Or* perhaps he is a writer, I do not remember for sure. - թէ. 16. *If* we consider his eloquent speech we will think he is a writer. - թէ. d 17. Lets see what we can do. - թէ. 18. Is this flower a jasmine *or* a lily. -թէ. 19. It is the one *which* smells good. - որը.

14. 1. Everybody loves his [own] home. – իր. 2. Aram is a nice person; everybody loves to visit his home. - անոր. 3. Ardag also feels very good at his [Aram's] home. - անոր. 4. Hasmig still has no child of her own; she considers her sister's children her own. - իր, իր. 5. Her sister's name is Karen, but in Armenia they call her Garineh. - իր, անոր. 6. Mother Nvart sets her business aside and helps Ani (does Ani's). - իր. 7. Ani is her only daughter. - անոր. 8. Hrag is talking with his aunts. - իր. 9. His eyes look like his mother's eyes. - Անոր. 10. A cuckoo has no home; it lays its eggs in others' nests. - իր.

15. Լոգանքէն *վերջ, հետդ,* ծովափին *վրայ,* Հուրերուն *տակ,* աչքերուդ *վրայ,* Արևուն *տակ,* ուսերդ *վար.*

16. 1. Semiramida was taken by the desire to make love to the Armenian king Ara the Handsome. - կենակցելու. 2. She sent her people to Ara to negotiate an offer to live with him. - բանակցելու. 3. Ara did not want to separate from his beloved wife. - բաժնուիլ. 4. But Semiramida did not get disappointed in her idea and does not bear the thought of leaving Ara alone. - չի հիասթափիր, ձգելու. 5. And she cooperated with Ara's enemies and started a fight against him. - համագործակցեցաւ, ելաւ. 6. The myth says that Ara was killed and he turned into a mountain, and he always stands between Armenia and its enemies. - զոհուեցաւ, կեցած է.

17. 1. Maymun has two eyes, and in the depths of both the dream is one. Մայմունը երկու աչք ունի և *երկուքին* խորն ալ երազը մէկ է: 2. My parents have emigrated from Europe, and where are yours from? Իմ ծնողքս Եւրոպայէն գաղթած են, իսկ *քունկինները* ուրկէ՞ են: 3. My family in comparison with yours is small. Իմ ընտանիքս բաղդատած *քունկինիդ* պզտիկ է: 4. You have to put the books which are down here next to those up there. Աս վարի գիրքերը *վերինեերուն* քովը պիտի դնես: 5. Why have they left their own business and meddle in ours? Ինչու՞ իրենց բան ու գործերնին ձգեր, *մերիներուն* կը խառնուին եղեր: 6. A cunning [person] uses his *outsider* brains for those who are outside and his *insider* brains for those who are inside [home, family]. Խորամանկ մը դուրսի խելքը *դուրսինեերուն* մօտ կը բանցնէ և *ներսինը՝ ներսինեերուն* մօտ:

18. 1. Do you have a day *off*? 2. So what if I have? I have no rest. 3. Hasmig's family got out of Greece holding a new road to foreign lands. 4.Now Hasmig has taken off; to go to the homeland. 5. Aunt Araksea left the sun for those who live and passed away. 6. Live long, have a long sun, Ardi, used to say Ardag's grandmother. 7.Aris, please, do not stick your little nose into my purse. 8 .I am tired; I feel kind of sleepy. 9.*Seeing each other* after a long separation the friends *greeted each other with* warm *hugs.*

19. a 1. Ծովախորշին ուսանողութիւնը շատ հետաքրքրական է: 2. Եթէ համալսարան երթաս, կրնաս ամերիկացի, լատին-ամերիկացի, հնդկացի և աֆրիկացի ուսանողներ տեսնել: 3. Ես յոյն, պելճիքացի, պարսիկ, ռուս, իտալացի և անգլացի բարեկամներ ունիմ: *b* 4.Դուն ի՞նչ ես: Սպանացի եմ: 5. Ի՞նչ կ'ընես ապրուստի համար: Ես աշակերտ եմ: Կ'աշխատիմ ու կը սորվիմ: 6.Ե՞րբ կ'աշխատիս: Ցերեկը կ'աշխատիմ և երեկոյեան կը սորվիմ. ապրելու համար նաեւ կ'ուտեմ: 7. Իսկ ես ուտելու համար կ'ապրիմ. առտու կանուխ գործի կ'երթամ, յետոյ տուն կու գամ, կ'ուտեմ և կը պառկիմ հեռատեսիլին առջեւ: Բազմոցին գետնախնձորն եմ: *c* 8. Հին յոյները կ'ըսէին. «Ճանաչի՛ր ինքդ քեզ». Նմանապէս՝ «Չափաւորութիւն ամէն բանի մէջ»: 9. Եւ հռոմեացները կ'ըսէին՝ «Առողջ հոգի առողջ մարմինի մէջ»:
d 10.[9] 10. Մէկ ծաղկով գարուն չի գայ: 11. Աչքը տեսածէն կը վախենայ: 12. Անցուկ-մոռցուկ: 13. Օձը տաքցնողին կը խայթէ: 14. Ինչ կ'ըլլայ, լաւերուն կ'ըլլայ: 15. Փորձը փորձանք չէ: 16. Մարդս սխալական է: 17. Չկայ չարիք առանց բարիքի: 18. Թացն էլ չորի հետ կը վառի: 19. Մէկ ամանը երկու շերեփ չի հաւքի: 20. Կարկուտը ծեծած տեղը կը ծեծէ: 21. Դգալէն մինչև բերանը շատ ճամփայ կայ: 22. Բարեկամը նեղ օրուան համար է: 23. Անծուխ կրակ չ'ըլլար: Անկրակ ծուխ չ'ըլլար: 24. Ջուրին բերածը ջուրն ալ կը տանի: 25. Աղեկ օրիդ երեսիդ խնդացողը շատ է:

[99] Instead of literal translations, Armenian equivalent sayings are offered.

From The Old Lore (Appendix 10-2.)

There is a foolish corner in the brain of the wisest man. — Aristotle

Good marriage makes people happy, and a bad marriage, a philosopher. — Socrates

Give me a lever and I will turn over the world. — Archimedes

He that will not apply new remedies must expect new evils.—Francis Bacon

A rose by any name would smell as sweet. There is nothing good or bad, our mind makes them so. Don't make your thoughts your prison. — Shakespeare

Modern Anonymous Wisdom

Don't be afraid that your child doesn't listen you, be afraid that it sees you.
A picture is worth a thousand words...and uses up a thousand times the memory.
How many roads must a man travel down before he admits he is lost.

If one is going to do something wrong, one should at least enjoy it.

You have two choices in life: you can stay single and be miserable, or get married and wish you were dead.
Love me when I deserve it least as that is when I'll need it most.

Quoting the Modern Western World[10]

The saying that knowledge is power is not quite true. USED knowledge is power. — Edward E. Free
Insanity: doing the same thing over and over again and expecting different results.
The difference between genius and stupidity is that genius has its limits. — Albert Einstein
No one can make you feel inferior without your consent. — Eleanor Rousvelt
Those who can command themselves command others. — William Hazlitt
Insanity is just imagination that hasn't found its way back to reality. — Wayne Coyne
Optimism is an intellectual choice. — Diana Schneider
I like long walks, especially when they are taken by people who annoy me. — Fred Allen
Age is no barrier. It's a limitation you put on your mind. — Jackie Joyner-Kersee
Generosity is giving more than you can, and pride is taking less than you need. — Kahlil Gibran
Our wisdom comes from our experience, and our experience comes from our foolishness.—Sacha Guitry
An expert is a man who has stopped thinking--he knows! — Frank Lloyd Wright
The king is the man who can. —Thomas Carlyle
If you can't be a good example, then you'll just have to be a horrible warning. —Catherine Aird
If you can't convince them, confuse them. —Harry S. Truman
You will do foolish things, but do them with enthusiasm. —Sidonie Gabrielle Colette
When I cut your finger, that's a tragedy. When you fall down a man hole and die, that's a comedy. — Mel Brooks
When one door closes another opens; but we often look so long and so regretfully upon the closed door that we do not see the ones which open for us. — Alexander Graham Bell
It is never to late to be what you might have been. — George Eliot
It's just a job. Grass grows, birds fly, waves pound the sand. I beat people up. — Muhammad Ali
Happiness is good health and a bad memory. — Ingrid Bergman
If evolution really works, how come mothers only have two hands? — Milton Berle
Dogs come when they're called; cats take a message and get back to you later. — Mary Bly
God made man before woman because God always makes a rough draft before perfection.—Amy Grauer
Women and cats will do as they please and men and dogs should relax and get used to the idea.— Robert A. Heinlein

Couplc of quotes from Mark Twain —

Be careful of reading health books, you might die of a misprint.
The best way to cheer yourself up is to try to cheer somebody else up.
The human race has one really effective weapon, and that is laughter.

[10] The translation of these quotes was first published in the daily newspaper *New Armenia* (Նոր Հայաստան), April 30, 2005. vol XIV, issue 75

1. Armenian Language: Structure and History

Benveniste, Emile. *Indo-European Language and Society*. Coral Gables, Florida, 1973.

Campbell, G. L. *Compendium of the World's Languages*, Vols. 1-2. London: Routledge, 1991.

Comrie, B. ed. *The World's Major Languages*. New York: Oxford University Press, 1987.

Day, John W. *Indo-European origins: the anthropological evidence*. Washington, D.C.: Institute for the Study of Man, c. 2001.

Gamkrelidze, Thomas, and Vyacheslav Ivanov. 1995. *Indo-European and Indo-Europeans,* Vols. I-II. Berlin and New York: De Gruyter. First Edition in Russian, *Indoevropeiskii iazyk i indoevropeitsy* [Indo-European Language and Indo-Europeans]. Parts I and II. Tbilisi, Publishing house of the Academy of sciences, 1984.

Ghosh, Batakrishna. *A survey of Indo-European languages*; compiled & edited by Sunil Bandyopadhyay. Calcutta: Sanskrit Pustak Bhandar, 1979.

Greppin, J.A.C.; ed., *When Worlds Collide*. Ann Arbor, Michigan: Karoma Publishers, 1990.

Greppin, J. A. C. and Amalya A. Khachaturian. *A Handbook of Armenian Dialectology*. Delmar, N.Y.: Caravan Books, 1986.

Kortlandt, Frederik H. H. *Armeniaca: Comparative Notes on Armenian Phonology. With an Appendix of the Historical Phonology of Classical Armenian* by Robert S. P. Beekes. Ann Arbor, Mich.: Caravan Books, 2003.

Kuusi, Matti. *Mind and form in folklore: selected articles*, ed. by Henni Ilomäki. Studia Fennica, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1994.

Mallory, James Patrick. *In Search of the Indo-Europeans: Language, Archeology, Myth*. London: Thames and Hudson, 1992

Meillet, Antoine. *The comparative method in historical linguistics*, transl. Gordon B. Ford, Jr. Paris: Librairie Honoré Champion, 1967.

Reconstructing languages and cultures, ed. Edgar C. Polomé and Werner Winter. New Approaches to *Medieval Armenian Language and Literature, Dutch Studies in Armenian Language and Literature;* 3; J. J. S. Weitenberg, series ed. Berlin and New York: Mouton de Gruyter, 1992.

Szemerenyi, Oswald. *Comparative-historical linguistics : Indo-European and Finno-Ugric.* Amsterdam: J. Benjamins Pub Co. 1993.

2. In Armenian

Abrahamian, A. A. *Grabari dzernark*. 2nd ed. Erevan : Haypetusmankhrat, 1958.

Acharian, Hrach'eay. *Hay barbaragitu'iwn: uruagits ew dasaworut'iwn hay barbarneri (barbaragitakan k'artesov).* Moscow : Hratarakut'eamb Lazarian Chemarani Arewelean Lezuats', 1911.

— *Hayeren armatakan bararan*, ed. M. G. Nersisyan et al. 4 v. Erevan: Erevani Hamalsarani Hratarakch'ut'yun, 1971-1979.

— *Hayeren gawarakan bararan.* Moscow: Hratarakut'eamb Lazarian Chemarani Arewelean Lezuats', 1913.

— *Hayots' andznanunneri bararan*. 5 v. Beirut: Hratarakut'iwn Sewan Hratarakch'akan Tan, 1972.

— *Hayots' grere*, ed. E. B. Aghaian.. Erevan : Hratkchut'yun "Hayastan," 1968.

— *Hayots' lezvi patmut'yun*. 2 v. Yerevan : Petakan Hamls-i Hratkch', 1940-1951.

Aghaian, Eduard Bagrati. *Barak'nnakan ev stugabanakan hetazotut'yunner*. Erevan: HSSH GA Hratarakch'ut'yun, 1974.

— *Grabari K'erakanut'yun*, ed. A. A. Abrahamyan. Erevan: Haykakan SSR GA Hray, 1964.

— *Nakhamashtots'yan hay gri u grakanut'yan, Mesropyan aybubeni ev harakits' harts'eri masin.* Erevan : Erevani Hamalsarani Hratarakch'ut'yun, 1977.

Aknarkner mijin grakan hayereni patmut'yan, ed. E. B. Aghayan. 2 v. Erevan: Haykakan SSH Gitut'yunneri Akademiayi Hratarakch'ut'yun, 1972-1975.

Gabrielyan, Huri. *Hayerene ev nakhahndevropakan lezun*. Erevan: Makmilan-Armenia, 2001.

Hayereni barbaragitakan atlas, ed. H .D. Muradyan. 2 v. Erevan : Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun, 1982-1985.

Hayots' lezvi patmut'yan k'restomatia, ed. P. E. Sharabkhanian. Erevan: Erevani Hamalsarani Hratarakch'ut'yun, 1987.

Jahukian, Gevorg Beglari. *Hayots' lezvi patmut'yun: nakhagrayin zhamanakashrjan*. Erevan: Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun, 1987.

— *Hayerene ev hndevropakan hin lezunere*. Erevan: Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun, 1970.

— *Hayots' lezvi patmut'yun : nakhagrayin zhamanakashrjan*. Erevan: HSSH GA Hratarakch'ut'yun, 1987.

— *Zhamanakakits' hayereni holovman hamakarge : haraberakts'ayin k'nnut'yan p'ordz; dasakhosut'yun*. Erevan: Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun, 1967.

— *Hay barbar agitut'yan neratsut'yun*. Erevan: Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun, 1972.

— *Zhamanakakits' hayereni tesut'yan himunk'nere*. Erevan: Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun, 1974

— *Obshchee i armiyanskoe yazykoznanie*. Erevan: Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun,

— *Sravitelnaya grammatika armyanskogo yazyka*, ed. E .B. Agaian. Erevan: Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun, 1982.

Meillet, Antoine. *Hayagitakan usumnasirut'yunner*, ed. S. A. Hambardzumyan et al. Erevan: Erevani Hamalsarani Hratarakch'ut'yun, 1978.

New approaches to medieval Armenian language and literature, ed. J. J. S. Weitenberg. Amsterdam: Rodopi, 1995.

Petr Zima & Vladimir Tax (eds.). *Language and location in space and time*, ed. Petr Zima and Vladimir Tax. Munich: Lincom Europa, 1998.

3. Bibliography on Language Acquisition and Use

Bialystok, E. & Hakuta, K. *In Other Words: The Science and Psychology of Second Language Acquisition*. New York: Basic Books, 1994.

Bonvillain, Nancy. *Language, Culture and Communication. The Meaning of Messages*. Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall, 2000.

Brown, Douglas. *Principles of Language Learning and Teaching*. New York: Prentice-Hall, 1994.

Chaika, Elaine. *Language: The Social Mirror*. Boston, Mass.: Heinle & Heinle, 1994.

Crawford, J. *Bilingual Education*. 3rd ed. Los Angeles: Bilingual Educational Services, 1995.

Crystal, David. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press. 1997.

Cummins, J. *Language proficiency, bilingualism & academic achievement*. In *Bilingualism and Special Education*. San Diego, Calif.: College Hill Press, 1984.

Diaz-Rico, Lynne; and Kathryn Weed. *The Crosscultural, Language, and Academic Development Handbook*. Boston: Allyn and Bacon, 1995.

Ellis, Rod. *The Study of Second Language Acquisition*. New York: Oxford University Press, 1994.

Freeman David E. and Yvonne S. Freeman. *Between Worlds. Access to Second Language Acquisitio*. Portsmouth, N.H.: Heinemann, 1994.

Hakuta, K. *Mirror of Language: The Debate on Bilingualism*. New York: Basic Books, 1986.

Hymes, Dell. *Foundations in Sociolinguistics: An Ethnographic Approach*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1974.

Krashen, Stephan D. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Oxford: Pergamon Press, 1981.

Lakoff, David and Johnson, Mark. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press, 1981.